

KINCSTÁRI KEZELÉS PÉNZ NÉLKÜL.

1641—1649.

I. A pénzügyi zavarok tetőponton.

A törökök mozgalmairól 1640. végén elterjedt hírek következtében jó tanácsért fordult az administrator Wesselényihez, ki ekkor a stubnai fürdőben betegen feküdt; Wesselényi 1641. január 1-én válaszolván az administrator levelére, azt tanácsolta neki, hogy írjon a palatinusnak, és kérjen tőle katonaságot a bányavárosok védelmére; Ujbányára pedig küldjön 50 gyalog puskást.¹

Az administrator követte a jó tanácsot annyiban, hogy írt a nádornak, ki január 7-én felelt neki, biztatván őt, hogy ne féljen, előre látta ő már ezt 10 év előtt, midőn tapasztalta, hogy a végvárok fölszerelése annyira el van hanyagolva, hogy a reájok fordított nagy költségek daczára sok helyen meg a kapuk őrzéséről sem volt gondoskodva. Ezért szorgalmazta ő minuig a fölszerelést, és helyrehozta s védelmi állapotba tevé Ujvárt, a bányavárosok védelme végett pedig Léván tartó őrséget. Ne féljenek tehát, gondoskodik ő rólok, Bakabányára is fő őrséget rendelni, de azt a bányavárosoknak kell fizetni, a magospartiaknak pedig izenje meg az administrator, hogy meg ne hadoljanak, mert nem forognak veszedelemben.²

Nem is történt egyelőre semmi baj; a törökök nem folytatták fenyegető mozdulataikat, a kormány is igyekezett őket nyugalomra bírni, és 1642. márczius 19-én megújította velök Szönyön a szőnyi békekötést.

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CLXXXIV. ² Ugyanott CLXXXV.

A király 1642. május 29-re Pozsonyba országgyűlést hirdetett, de azt később november 11-re halasztotta, azonban ekkor sem tartotta meg. 1642-ben szerencsétlenül harcoltak a király hadai Torstensohn ellen, ki őket május végén Sziléziában megverte, június 15-én Olmützöt elfoglalta, és október 23-án újabban győzött Lipscsénél.¹

E háborús viszonyokra csak egy levél emlékeztet irataink közt; Pálffy Pál ugyanis 1641. deczember 22-én újlag megkeresi a beszterczebányai praefectust, hogy adjon neki 30 mázsa táblarezet, és 30 mázsa jó fekete Preuszenkupfert, mely belül szép vörös legyen, nem pedig fehér vagy halvány.

Megsértve érzi magát, hogy a praefectus nem adatta ki e rezet mindjárt az első megkeresésére, pedig ő azt készpénzzel azonnal megfizeti, s nem is akar vele kereskedni, hanem ágyüöntésre használja Ő Felsége és az ország javára.²

A háború, melyet a kormány az országon kívül folytattott, és a király hadainak vereségei még inkább súlyosították a kincstár pénzügyi zavarait, és teljes lehetetlenné tették, hogy a bányavárosok szükségleteinek fedezéséhez hozzájáruljon, sőt inkább azon igyekezett a kormány, hogy a bányavárosi kamaráktól pénzt kapjon. Ez okból rendelte az udvari kamara 1642. július 28-án, hogy a tisztek fizetése $\frac{1}{4}$ részszel alábbszállíttassék, és e negyedrészt minden negyed évben a hadi pénztárba felküldessék.³

E rendeletet azonban könnyebb volt kiadni, mint végrehajtani, és e tárgyban 1642. október 17-én jelentést is tett Schulez György selmeczi könyvvivő. hogy a rendeletet megkapta, és meg is értette; de nem tudja, hogy miképen teljesítse, mert annyi pénzt sem tud kölcsön kapni, hogy a munkásokat kifizethesse.⁴

A mint alább látni fogjuk, talált az udvari kamara későbbben módot arra is, hogy a tiszteket minden pénzszükség daczára megadóztassa.

A selmeczi költségek némi fedezésére szolgált a *felső-bibertárnai* termelés, melyből mind az, a mi azelőtt a Brennerszövetkezetet illette, most a kincstárnak jutott. A bányabíró 1641. január 17-én jelenti, hogy a kisebb részesek pontosan fizetik a pótló költségeket.⁵

1641. márczius 30-án bepanaszolták a Brennerszövetke-

¹ Horváth Mihály id. m. V. 423—428. l.

² Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CXCv. ³ Ugyanott.

⁴ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

⁵ Selmeczi bányabírói jegyzőkönyv.

zet hitelezői a szövetkezetet, és kérték 28,938 frt 50 denár követelésök kifizetését.¹

A selmeczi kamara bevételeiről és kiadásairól részletes adatokat találunk egy kimutatásban, mely 1641. február 9-én kelt, és irataink közt található; e kimutatás szerint voltak:

Bevételek.

A körmöczikamarától 64 m. 6 p. ezüstért	320	frt	90	denár,
Ugyanonnán az ezüstért járó tallérok helyett.....	216	”	—	”
Ugyanonnán a fél pénzverési haszon az ezüst után.....	112	”	—	”
	648	”	90	”
Khayser Márton adott zálogra kölesön	1200	”	—	”
Eladott szertári anyagokért bejött..	135	”	74	”
Összes bevétel . . .	1984	frt	64	denár.

Kiadások.

Bányamívelési költségek:

Felsőbiebertárna.....	1016	frt	37	denár,
Ujbánya	139	”	68	”
Mátyástárna	22	”	96	”
Finsterort	4	”	43	”
Bélabányai altárna.....	7	”	58	”
Thiergarten	14	”	65	”
Mohreraltárna	1	”	84	”
Kornbergi altárna	2	”	98	”
Kerling	17	”	44	”
Andrástárna	21	”	30	”
Jerubintárna	—	”	50	”
Unverzagt vashánya	19	”	08	”
Steffultói zúzó.....	6	”	08	”
Olvasztási költségek	266	”	79	”
	1541	frt	59	denár.

Bérek és fizetések:

Pater Matheus Schlegelnek.....	10	frt	—	denár,
A pénztárnok fizetése	22	”	—	”
A könyvvivő	11	”	60	”
Az újbányai bányamesternek	1	”	50	”
2 bányatisztnek	7	”	60	”
Áttétel .	52	frt	70	denár.

^{1 2} Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

Áthozat	52	frt	70	denár.
A kohótisztnek	3	"	80	"
Az esküdt kémlésznek és segédjének	3	"	—	"
Az aranyvátatóknak	20	"	10	"
Az ezüstégetőknek	4	"	25	"
A szertárnoknak	2	"	85	"
Az esküdt próbatörőknek	1	"	35	"
Provisio Spielbergernek	2	"	—	"
	<hr/>			
	90	frt	05	denár.

Különfélék:

A vátató műhelyben	9	frt	08	denár.
Az égető műhelyben	1	"	—	"
Cureusnak januárra	15	"	—	"
Közköltségre	6	"	30	"
Szertárra	5	"	80	"
Kápolna költségei	6	"	84	"
Hadi költség	9	"	25	"
Uti költségek	4	"	—	"
Tüzelőfa	2	"	05	"
Beszerezett anyagok	181	"	18	"
Régibb tartozások törlesztésére	109	"	62	"
	<hr/>			
	350	frt	12	denár.

Összesen:

Bányamívelési költségek	1541	frt	59	denár.
Bérek és fizetések	90	"	05	"
Különfélék	350	"	12	"
Hiány a Khayser Mártontól kapott 1200 frtból	2	"	88	"

Összes kiadás 1984 frt 64 denár.¹

Kitetszik e kimutatásból, hogy a fizetést csak 1200 frt kölcsön vételével lehetett megtartani, pedig még sok fizetés elmaradt a kimutatásból; így például a selmeczi bányabíró-ság illetményei nincsenek benne; valamint az is kitetszik e kimutatásból, hogy *Felsőbiebertárnán* és *Ujbányán* kívül csak *Mátyástárnán*, *Thiergartenen*, *Andrástárnán*, *Kehrlingen* és *Unverzagton* volt némi csekély művelés; a költség azonban mégis sokkal nagyobb vala, semhogy azt a termelés értékéből, és a pénzverés nyereségéből fedezni lehetett volna.

Az administrator azonban valahogy mégis tudott módot találni, hogy megszorodott kiadásait fedezze, csak az esztendő vége felé gyűltek meg ismét a bajok.

1641. október 2-án jelenti Steiffenegger, ki a *felsőbieber-*

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

tárnai üzem vezetésével volt megbízva, hogy 2097 frt 36 denár kifizettetett a munkásoknak, de 269 frt 79 denárral még adósok maradtak az ércvájároknak, az ácsoknak és csilléreknek pedig 2 fizetéssel tartoznak, és ezek nem akarnak már dolgozni. A járgánylovak gazdái sem akarnak dolgoztatni. Ha az administrator nem segít, minden meg fog akadni. Az ércz szegényedik, a kohóban nincs szénkészlet, ezért nem tudtak e héten olvasztani.¹

1641. október 8-án jelenti ugyanaz, hogy a pénz megérkezett, hanem sem a pénztárnok, sem a könyvvivő nem gondolnak semmivel, a pénztárnok nagy haragosan kiadta a pénzt, hogy tegyenek vele, a mit akarnak! Jó szóval annyira vitték az ércvájárokat, hogy egy fizetéssel megelégedtek azon ígéret mellett, hogy jövő héten megkapják a többit is. A lovasgazdákkal nem sikerült az egyezség, ezek panaszt tettek a bányabírósnál; követelésöknek $\frac{1}{3}$ részével, melyet nekik ki lehetett volna adni, nem elégedtek meg, és azt el nem fogadták. A napszámosoknak $\frac{1}{2}$ fizetés adatott, s ők ezzel most már harmadszor megelégedtek. Az ércz folyvást szegényedik, a heti termelés csak 81 márka.²

1641. október 13-án írja az administrator a selmeczi pénztárnoknak, hogy elhiszi, hogy a küldött pénzt mind kifizette, de azt véli, hogy a meglevő viszonyok közt a pénzt csak egyedül *Felsőbiebertárnára* kellett volna fordítani, és a többi vállalatokat, melyek nem termelnek semmit, most szüneteltetni kellene, mert oly módon, a mint a pénztárnok felhasználta a küldött pénzt, lehetetlen most a szükségletet fedezni. Remeg az administrator a közelgő karácsonyi ünnepektől, mikor a palatinusnak, Schmidteggernek és több más nagy úrnak követelése esedékes lesz, ő pedig nem tudja, hogy miképen váltsa be ígéretét. Már azt vélte, hogy kapni fog költsön egy helyről, de a Palatinus, ki egy uradalmat akar venni, megelőzte őt, és most nem tudja, miképen segíthessen magán. A körmöczi mészárosokkal is meggyült a baja a faggyú és bőr ára miatt. A múlt héten nem lehetett a körmöczi munkások fizetését se megtartani. Mindezekből láthatja a pénztárnok, hogy most teljes lehetetlen a segítség küldése.³

1641. október 16-án elrendelte az udvari kamara, hogy a selmeczi pénztárnok és könyvvivő okvetetlenül beadják négy hét alatt a hátralevő számadásaikat, mert másképp le fognak tétetni hivatalaikból, és be fognak záratni.⁴

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CLXXXIX. Ugyanott CXC. ² Ugyanott CXCVII. ⁴ Ugyanott.

1641. december 21-én jelenti Steiffenegger az adminisztratornak, hogy *Hangendschacht* vágatából lyukasztottak a *Moszmessers sinkenbe*, mely ennél fogva száraz, és ha kitakarítottatik, meg lehet ott kezdeni a fejtést. Kéri az adminisztratort, hogy segítse őket pénzzel, mert ha a munkások nem fizettetnek, senki sem fog dolgozni.¹

1641. december 26-án jelenti ugyanaz, hogy a fizetés megtartatott, de nagyon izgalmas és lármás volt, az érczvájárók nem fogadtak el csak egyheti fizetést, hanem az egész hátralékot követelték; a pénztárnok azután két heti fizetést akart nekik adni, de ők hármat követeltek, s mivel nem kaptak, azt mondták, hogy elmennek panaszra az adminisztratorhoz. Egyébiránt erre a hétre csak úgy lehetett a pénzt összeszerezni, hogy a pénztárnok egy szöllejét 400 frtért és az ezüstneműjét 150 frtért elzalogosította. Kéri, hogy főbejárás tartassék a további teendők meghatározása végett. A héten termeltetett 108 márka. A tartalom még mindig csekély, 36 próba között csak kettő van 15 latos, egy 14 latos, négy 12 latos, három 11 latos, hét 10 latos, a többi 5, 6, 7, 8 latos. A *Hangendschachtban* már be lehet menni a vágatba, most már ki kellene azt és az evéseket takarítani, *de nincs aknakötél*, és kölcsön, vagy hitelbe nem akar senki adni.²

E jelentés végső tétele legtalálóbban jellemzi az akkor létezett nyomorúságot; *Felsőbicbertárnán* nem volt egy aknakötél sem, és nem volt sem pénze, sem annyi hitele, hogy egyet szerezhessen!

1642. január 9-én jelenti Steiffenegger az adminisztratornak, hogy az egész héten senki sem dolgozott, mert múlt szombaton nem kaptak fizetést; így tehát hiába húzták egész héten a vizet, és lesz legalább 1000 frt költség, termelés pedig semmi sem. Khayser Márton megígérte, hogy jövő szombaton kölcsönt ad.³

A selmeczi kamara nagyobb összeggel tartozott a nyitrai püspöknek, kitől salétromot is szoktak vásárolni. A püspök már régóta sürgette a fizetést, s végre az alispánhoz fordult, hogy az összeget a selmeczi tiszteken, kik a kölcsönvételkor saját vagyonukat is lekötötték, exequálja. 1642. január 18-án értesíti erről a selmeczi tiszteket, magyar levélben, Palásty Pál hontmegyei alispán, és felszólítja őket, hogy a nyitrai püspökkel hozzák rendbe ügyüket, mert különben kénytelen lesz a törvény értelmében eljárni.⁴

A tisztek igyekeztek ezt a ügyet húzni-halasztani abban

¹ ² ³ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. ⁴ Ugyanott. Lásd az okmányok közt CXCVIII.

a reményben, hogy talán lesz alkalmok a püspököt kielégíteni, de végre mégis csak az administratorhoz kellett segítségért fordulniok, és április 18-án kértek tőle sürgősen vagy pénzt. vagy utasítást.¹

Ennek következtében 1642. április 26-án tiltakozott az administrator a hontmegyei alispánnál az executio végrehajtása ellen, miután ez az ügy már Ő Felsege elé van terjesztve, és onnan fog elintéztetni.²

Palásty Pál alispán azonban április 27-én az felelte, hogy az ügyet nem halaszthatja tovább, és kénytelen lesz az executiót a törvény értelmében végrehajtani.³

Valószínű, hogy azután mégis módot talált az administrator a püspök kielégítésére; mert irataink közt nem találjuk annak nyomát, hogy az executio végrehajtatott volna.

1642. február hó 8-án panaszt tettek a bányabíróságnál a Siceli-társulat tagjai, hogy a kinstár nem fizeti a *mátyástárnai* költségeket, s a miatt nekik mint főrézszeseknek sok bajuk van.⁴

Igen jellemző az akkori viszonyokra. hogy Wenger Mihály selmeczi pénztárnok 1642. február 20-án felfüggesztett hivatalától, és utasított, hogy hátralévő 3 évi számadásait minél előbb adja be. Schulez és Steiffenegger jelentéseiből tudjuk, hogy Wenger goromba ember volt, de azt is tudjuk, hogy ha pénzt szerezhetett vele, szívesen lekötötte és elzálogosította minden vagyonát; a felfüggesztő rendeletben mégis az mondatik felőle, hogy gorombasága miatt sem hitele, sem tekintélye nincsen, és a hivatalnak, ha tehetné is, még sem járul semmivel segítségére; ezeken kívül pedig számadásait elhanyagolja.⁵

1642. február 26-án tiltakoznak a kisebb részesek, hogy a kamara a fizetésekkel elmarad, a miért azután a munkások nagyon hanyagúl dolgoznak, és a költség szaporodik, ehhez jár még, hogy a kohókban nincs szén, s azt a kis érczet sem tudják felolvasztani, a mit termelnek. Végre panaszkodnak, hogy a részesek nem kapnak pénzt az ő ezüstjökért, s így végre ők is kénytelenek lesznek a fizetést felfüggeszteni.⁶

1642. február 28-án jelenti a bányabíró, hogy a kamara egyik fizetést a másik után elmúlaszt, és a kisebb részesek

^{1 2 3} Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

⁴ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁵ Selmeczi bányai igazgatósági irattár. „Weil er vmb seines öblen tractaments willen weder Credit noch Authorität bei dem Ambt hat noch demselben mit ichtetwas, wenn ers auch aufzubringen wuszte, nit bespringen würde.“

⁶ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

is ugyanezt akarják tenni, mi a bányának nagy kárára leend; kéri az administratort, hogy ezt megakadályozni törekedjék.¹

1642. márczius 17-en jelenti Steiffenegger az adminisztratornak, hogy a szivattyúsok és a napszámosok mind el akar-
nak menni, ha fizetést nem kapnak.²

Ugyanez nap meghagyta az administrator a selmeczi tiszteknek, hogy az Ehrenreuttertől kölcsön vett pénzt csak egyedül *Felsőbiebertárnára* fordítsák, és meg ne engedjék, hogy a kisebb részesek költségeikkel adósok maradjanak.³

Fentebb említettük volt, hogy a király utazására 10,000 frtot kellett volna felküldeni Bécsbe, de mivel a bányavárosokban nem lehetett annyit kölcsön kapni, Hohenzeller János udvari kamarai könyvvivő adott nevökben pénzt az udvarnak. Ez ügyről 1642. május 12-én azt írja Sonnaun, ki akkor Bécsben volt, hogy a Hohenzellertől vett kölcsön most már a kamatokkal együtt 16,000 frtra növekedett, és azt a 3 kamara tisztviselőinek kell megfizetni, mert a rézelárusító Joanelli e kölcsönre nem akar adni semmit.⁴

E levél következtében május 26-án kérték a beszterczebányai tisztek Sonnaut, hogy a 16,000 frtból rájok eső egy harmad részt előlegezze nekik, és ígérték, hogy a rézből kiválatott ezüst értékével fogják neki ez előleget visszatéríteni.⁵

E kölcsön ügyében írja Sonnaun 1642. július 1-én, hogy Pestaluz János megfizette Hohenzeller Jánosnak a beszterczebányai kamarára eső részét ama 16,000 frtnal, mely a király regensburgi utazása okából fölvetetett, 4000 tallérral, és Sonnaun írásban megígérte Pestaluznal, hogy az összeget neki megtéríti. E levélhez egy későbbben kelt felvilágosítás van csatolva, melyben az mondatik, hogy midőn a király utazására 10,000 frt felküldése sürgettetett, Khornheim beszterczebányai pénztárnok, ki akkor Bécsben volt, megegyezett Hohenzellerrel, hogy ez neki megadja a 10,000 frtot, de a kötelezvény 16,000 frt visszafizetésére állittassék ki mind a 3 kamara által; ez az összeg már most a 6%-os kamatokkal együtt 18,000 frtra növekedett.

Midőn azután Joanelli vette át a réz elárusítását, és a 6%-nál nagyobb kamaton levő adósságokat lefizette, vonakodott ezt az adósságot is megfizetni; Hohenzeller tehát rábeszélte Pestaluzt, hogy adjon neki még 6,000 frtot, a mit az

¹ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

³ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁴ ⁵ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

meg is tett, de nem szólott erről Hohenzeller semmit sem Joanellinek, sőt inkább őt is sürgette a fizetés végett addig, míg végre Joanelli is megfizette. Sonnau e felvilágosítások közben azzal a szép czimmal tiszteli meg Hohenzeller urat: „der alte Dieb“. Egyébiránt elég világosan mutatja ez az egy eset is, hogy milyen módon szereztek az illetők akkor tájban pénzt, ha szükségök volt rá.¹

E szerint a selmeczi kamara terhei ez okból is nagyobodtak 6000 frttal, minden reménység nélkül, hogy azt valaha letisztázhassák.

1642. június 8-án jelenti Scholcz könyvvivő az administratornak, hogy Khayser Mártonnak már 3000 frttal adósok, de azért Khayser hajlandó még többet is adni kölesön. Ez okból midőn Khayser a napokban 12 márka szinített ezüstöt adott be, a könyvvivő, hogy neki kedveskedjen, azt 12 frtjával váltotta be.²

Legtöbb gondot adott az administratornak az a pénz, melylyel a palatinusnak tartozott; e miatt 1642. július 11-én Révay Lászlótól egy igen goromba levelet kapott, melyben Révay szemtelenségnek és szégyenletesnek nevezi, hogy annyiszor adott szavát meg nem tartja, és azzal fenyegetőzik, hogy majd tudni fogja a palatinus, hogy mit kelljen vele tenni.³

Voltak azonban a kétségbeejtő időben néhány derült napok is; így írja Scholcz az administratornak 1642. augusztus 3-án, hogy a munkásokat mind kifizette azzal a pénzzel, melyet az administrator köldött, erre a hétre még vagy 700 frt pótló költség lesz szükséges, de reméli, hogy *Felsőbiebertárna* azután megint fenn fogja tartani önmagát; mert a bányában mindenütt igen szép az ércz, és legalább 300 márka ezüst lesz a heti termelés.⁴

A szép reménység azonban nem teljesült, és szeptember 17-én megint pénzt kér Schulcz az administratortól.⁵

1642. november 16-án írja Schulcz az administratornak, hogy a selmeczi munkások még csendesek, de a hodrusiak tegnap már nagy lármát csaptak, s csak azzal csillapította őket le a bányabíró, hogy még e héten 2 fizetést fognak kapni; panaszkodik, hogy a felfüggesztett pénztárnok a bitelezőket mind hozzá utasítja, és a napokban lefoglalták a borát egy adósság miatt, melyet még a pénztárnok szerzett. Most már nincs semmije, hacsak a bőrét le nem húzzák! Minden ember neki esik most a kamarának, és vesz és foglal a mit vehet, akár van hozzá joga, akár nincs, és senki sem bánja,

¹ ² Selmeczi bányaigazgatósági irattár. ³ Ugyanott. Lásd az okmányok közt CXCIX. ⁴ ⁵ Ugyanott.

ha a kamara azonnal tönkre menne is. A törököknél és pogányoknál jobb igazságszolgáltatást lehet most találni, mint a keresztények között, s ezért nem csoda, ha az isten őket még erősebben fogja büntetni, mint eddig.¹

1642. december 8-án valamivel jobb híreket ír Schulez az administratornak; a bányában az érez megvastagodott a „Schwarze Örtér“ nevű helyen, és 5 öllel mélyebben is megtörtötték ugyanazt a lapot, hasonló jó érezes tartalommal, reméli, hogy itt egy tartós fejtés leend. A bánya költségei lejjebb szorítottak, a miért néhány részes zúgolódik, mert lovaikra most már nincs szükség. A fizetésre türelmesen várnak a munkások, és megnyugodtak abban, hogy a legközelebbi szombaton 3 fizetést fognak egyszerre kapni; de Ehrenreutter igen türelmetlenkedik a *finsterorti* költségek miatt, és azt kívánja a bányabírótól, hogy a kincstári részeket neki adja át, ha a kincstár nem fizet. Khayser Mátyás is igen alkalmatlankodik, se ólmot, se fagyút nem ad hitelbe, az ő költségei fejében pedig tartozási bizonyítványokat számít fel, melyeket ő másoktól megvásárolt, és most készpénz helyett értékesít.²

Schulez február óta, midőn Wenger Mihály pénztárnokot hivatalától felfüggesztették, viselte a könyvvitel mellett a pénztárnoki hivatal teendőit is, de az év vége felé már megelégtelte a fáradságos és háládatlan foglalatosságot, és 1642. december 22-én kéri az administrator, hogy mentse fel őt a pénztári teendőktől, mert a létező viszonyok közt gazdag embernek kell a pénztárnoknak lenni, hogy hitele legyen a közönség előtt, különben lefoglalják mindenét, a mint ez vele is történt. Javasolja továbbá, hogy Weindl bányatiszt tétessék meg sáfárnak *Felsőbiebertárnán*, a többi bányatisztek pedig tegyenek bányautyvelői szolgálatot, és a bányautyvelők fejtsenek érezt; ily módon évenként mintegy 1400 frtot lehetne megtakarítani.³

2. Tehetetlen erőlködések a felsőbiebertárnai üzem fentartására.

Schuleznak igen dicséretes törekvése volt a takarékoságra, de arra nem is gondolt, hogy mindenekelőtt érezekről kellene gondoskodni, mert különben nem lehet a legnagyobb takarékoságnak sem jó eredménye. A bányautyem folyamata pedig nagyban hasonlított a pénzügyek menetéhez. A bányában is lázas tevékenység folyt, de csak oly czélokra, melyek rövid idő alatt elérhetők valának; nagyobbszerű vállalatokra,

¹ Selmeczi bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCI.

² Ugyanott. CCII. ³ Ugyanott.

melyek új közek feltárására lettek volna irányozva, senki sem gondolt, s nem is gondolhatott, mert nem volt pénz; ha érez mutatkozott valahol, az minden áron lefejtetett addig, míg a víz engedte; semmiféle anyag sem tartatott készletben, csak olyan, melyet hitelre lehetett kapni; a munkások dolgoztak ugyan, de tudván, hogy igen kétséges, mikor fogják megkapni béröket, inkább az időt tölteni, mint a munkában előrehaladni igyekeztek. Az intéző tisztek pedig a mélyművelésben előforduló nehézségeket minden áron legyőzni igyekeztek, sohasem gondolván arra, hogy a győzelem eredménye lehet-e tartós, vagy nem; minden nehézség és akadály mögött ott gyanították azokat a rendkívül ékes érzeket, melyeknek megütését minden perczen reménylették, valamint minden alkalommal oda is tették jelentéseikbe, hogy annak elérésében kételkedni nem lehet!

1641. január 12-én értesítette az administrator a selmeczi tiszteket, hogy Ő Felseége hombergi Marienbaum Jánost küldötte ki a bányavárosokba királyi biztosul.¹

A királyi biztos mindenekelőtt felszólította január 15-én a bányabíróságot, hogy jelentse fel, mikép jutott a kincstár a Brennerszövetkezet részeihez *Felsőbiebertárnán?* Erre jelenté január 17-én a bányabíró, hogy a mult évi június 11-én tartott tanácskozás alkalmával beleegyezett a Brennerszövetkezet, hogy a költségek némi fedezéseül a termelés a kincstár számára lefoglaltassék. Hogy pedig a Gienger és Ehrenreutter-féle részek miképen jöttek a kincstár birtokába, azt a kincstári főtisztek legjobban kimutathatják.²

1641. január 18-án folyamodott Bakabánya város tanácsa Marienbaum biztoshoz, hogy miután a törökök a várost — a templom és néhány ház kivételével — elpusztították, utalványozzon a biztos nekik 100 frt segítséget, hogy a megmaradt épületeket körülkeríthessék, és könnyebben megvédhessék.³

1641. február 17-én kinevezte Marienbaum biztos Theiler Bálint eddigi helyettes bányabírót véglegesen bányabíróvá. Steifenegger Venczelt a kincstári bányarészek gondnokává, Haidt Jeromost bányabírósági irtokká, Mitlerberger Farkas eddigi újbányai bányabírót selmeczi bányatiszté, egyszersmind meghagyta bányatiszti hivatalában Weindl Gáspárt.⁴

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

² Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

³ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CLXXXVI.

⁴ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Hogy a tisztek mennyire elhanyagolták számadásaikat a zavaros pénzügyi viszonyok közt, láthatjuk az udvari kamarának 1641. február 22-én kelt rendeletéből, melyben a hátralevő számadások beadása sürgettetik. E rendelet szerint:

Sockh János főkamagrófi administrator 1636. óta nem tett számadást, hasonlóképen Roth Hermann a körmöczi könyvvivő.

Wenger Mihály selmeczi pénztárnok, és Schulez György a könyvvivő 1635 óta nem tettek számadást.

Höfflinger Ehrenreich köteles Ulsenheimb Konrád volt beszterczebányai pénztárnok helyett fölterjeszteni a hátralevő számadásokat.

Khornheimb Gergely beszterczebányai pénztárnok mióta szolgál, 1636. óta nem adta be számadásait.

Langer Kristóf János beszterczebányai ellenőr 1638. óta nem számolt.

Schwartz Konrád János volt beszterczebányai könyvvivő öröksei nem derítették még fel az 1627., 1628., 1629. és 1630-ból származó nehézményeket.

Esel János beszterczebányai könyvvivő nem tett még számadást mióta szolgál.¹

1641. június 1-én jelenti a bányabíró a királyi biztosnak, hogy a bányabíróságnál a jegyzőkönyvek 1536-tól kezdve 1641-ig, a kutatási könyvek pedig 1540-től kezdve 1627-ig megvannak.²

1641. július havában egybehívta Marienbaum király biztos a selmeczi, körmöczi és beszterczebányai főtiszteket és a következő kérdésekre kívánt tőlök feleletet.

1. Egy részes, ki a reá eső költségeket nem fizette, mert a vizeket emeltetni nem akarta, egy évvel azután, hogy részeinek felhagyását kinyilatkoztatta, ugyane részeket eladhatja-e másnak? (Ily módon akarta Gienger eladni a brenneri részeket.)

Felelet: nem.

2. Megegyezik-e azzal, hogy valaki a nagy nehézségek miatt felhagyja bányáját, azon tette, hogy ugyanazon bányát másnak bizonyos áron eladni akarja?

Felelet: nem.

3. Ha valaki el akarja adni bányarészeit, nem kell-e előbb tudnia, hogy megveszi-e valaki, és csak azután elhagyni a magáét?

Felelet: az egyszer felhagyott részek többé el nem adhatók.

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

² Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

4. Bányarészek, melyek után a költségek nem fizettek, odaadhatók-e azoknak, a kik a költségeket fizették?

Felelet: igen.

5. Azok a részesek, kik a vízemelési költségek nem fizetése miatt elveszítették részeiket, most, midőn a vízemelés abbahagyott, visszavehetik-e részeiket?

Felelet: nem.

6. Az a részes, a ki kinyilatkoztatta, hogy részeit a mélységben felhagyja, megtarthatja-e azokat a felsőbb szintekben?

Felelet: nem.¹

E kérdések és feleletekkel kimondatott tehát: hogy Gienger és Ehrenreutter, kik a költségfizetést a múlt évben megszüntették, ennek következtében egyszerűen elvesztették bányarészeiket, melyeket most már el nem adhatnak, arra szállván e részek, ki a költségeket helyettök fedezte; tehát a fenforgó esetben: a kincstárra.

E határozat kimondása szükséges volt, mert a mint javúlt az ércztermelés, akkor már megint mindenki készségesen hozzájárult volna a költségek viseléséhez; és régibb időkben nem is tett a kincstár ez ellen kifogást, az általa tett fizetéseket egyszerűen ellátmányoknak tekintette, és megelégedett vele, ha azok a jövedelemből visszatérítették; de most más nézetek uralkodtak a kamaránál, nem úgy, mint 1570 körül, és nem lehet tagadni, hogy a bányatörvény szerint joga is volt a kincstárnak, hogy a nagy erőfeszítéssel hozott áldozatnak egész hasznát élvezni kívánja, csak az volt a baj, hogy a reménylett áldás, mint a délibáb csalékony képe, elérhetetlen maradt, a nagy birtokkal pedig roppant költségek jártak!

Még a királyi biztos megérkezése előtt 1641. január 5-én főbejárást tartott Steiffenegger Venczel az administrator rendelkezésére, hogy véleményt adjon a további teendőkről. E főbejárásról adott jelentésében kiemeli Steiffenegger, hogy miután a múlt év végén a vizaknai évésekben a víz a fenéig lehűzt, most már meg kellene kezdeni az elmélyítéseket, a töreccet ki kellene takarítani, és az érczvájároknak munkahelyeket készíteni, azon igyekezettel, hogy a két elmélyítés között levő telérközt áttörjék, és így a vízhúzást, és a szállítást egyszerűsítsék. E célra szükséges még *Vizaknát* 12 öllel lejjebb mélyíteni, s azután ettől a telérig 10 ölet kivágni a fedülig, és e szintben egy járatot rendezni be, mely a *mélyjáratnál* 14 öllel lenne mélyebb. E járatnak déli vajatvégét sem kellene hevertetni, mert a hegygerincz összeszorítja ugyan

¹ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

itt a telért, de valószínű, hogy az ismét megjavul. Szükségesnek tartja még a keresztér feltárását, mert az érczekre vezet.

Hangenschacht, melynek feneke most tele van fával és iszappal, kitakarítandó, és 10—12 öllel lejobb mélyítendő; ennek következtében ide fog szívárogni a vizeknek egy része, és a *vizaknai* gépek munkája megkönnyítettetik.

Továbbá javasolja, hogy az érczvájárok és szemelő aszszonyok szakmányban, a vitlások és vízhúzók pedig 12 órai műszakokban dolgozzanak, és jobban fizetessenek; a rendezés még a beszállás előtt tartassék meg, és a bányatügyelő nézzen utána, hogy munka alatt mindenki helyén van-e. Az ácsok is szakmányban dolgozzanak, és az altárnán levő facsatornákra különös gond fordítassék, hogy a víz ne szívárogjon vissza a mélységbe.¹

1641. január 20-án értesíti az udvari kamara az adminisztrátort, hogy Leander Puluscella Velenczéből felajánlotta találmányát a felsőbiebertárnai vizek emelésére, és engedélyeztetett, hogy ő a készüléket saját költségén felépítse, s ha gépe jól dolgozik, nemcsak költségei visszatéríttessenek, hanem jutalmat is kapjon.²

Nincs nyoma iratainkban, hogy e gép megpróbáltatott volna, valószínű, hogy ez a feltaláló sem volt hajlandó saját költségén tenni meg a kísérletet.

1641. február 11-én jelenti Schulcz az adminisztrátornak, hogy Marienbaum, a királyi biztos, igen sajnálja, hogy az adminisztrátor nem jól érzi magát, és kéri, hogy a gondnok, bányabíró, és bányabírósági írnok beiktatása végett tegye meg minél előbb az intézkedést. A bányában már régen nem volt az ércz olyan szép, mint most.³

A termelés azután meglehetősen ment néhány hónapig. Ez idő alatt megújította Marienbaum a tisztviselők ellen 1633-ban felmerült vádakat, hogy 1610-től 1624-ig 20,790 márka ezüstöt 311,850 frt értékben elsikkasztottak. De miután Ehrenreutter bányapolgár is bizonyította, hogy ez az ügy már 1633-ban letárgyaltatott, és a vádak alaptalanoknak találtattak, megszüntette a további vizsgálatot.⁴

Azonban nem sokáig tartott az üzem nyugodalmas menete, a nyári hónapokban ismét nagy bajjal járt a szivattyúsok beszerzése, 1641. augusztus 2-án jelenti Steiffenegger, hogy olyan kevés a vízhúzó, hogy nem képesek őket minden munkaszakban felváltani, Bajmóczról csak 28 személy jött, és ezek közül is sokan betegnek jelentették magokat, és visszamentek: a körmöcziek közül egy sem akar két műszakon át

¹ ² ³ ⁴ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

bentmaradni. Panaszkodik, hogy igen sok baja van ezekkel az emberekkel, és ha 1000 tallér fizetést adnának, sem kívánna mindig velök lenni. E héten még csak egy műszakon át lehetett érczet fejteni; a mai nappali műszakba senki sem jött; a bányatiszt is beteg.¹

1641. augusztus 12-én még hevesebben panaszkodik Steiffenegger a víz miatt; az érczfejtések felett egy ölnyi víz áll, azért kevés és szegény a termelt ércz; Széchyné emberei hazamentek, s ha mások nem jönnek helyettök, meg kell szüntetni a vízhúzást.²

Ekkor arra a gondolatra jött az administrator, hogy ha távolabb vidékről fogják hozni a munkásokat, azok inkább megmaradnak a vízhúzás mellett hosszabb időig, és elküldte 1641. szeptember 11-én Höfflingert Lengyelországba, hogy hozzon onnan munkásokat³

E kiküldetésnek jó eredménye lett, jöttek munkások elegen, de a selmeczi tisztek gondatlansága miatt nemsokára ismét visszamentek; már október 15-én jelenti Höfflinger az administratornak, hogy midőn ő Bóczáról haza jött Besztercebányára, útközben vagy 100 embert talált hazamenőben azok közül, kiket ő nagynehezen rábeszélt Lengyelországban, hogy ide jöjjenek, s midőn kérdé, hogy miért mennek haza? azt felelték, hogy szívesen Selmecezen maradtak volna akár egész télen is, de nem adtak nekik munkát, hetenkint csak 1—2 napot dolgozhattak, s így nem volt mit enniök. A bányatügyelők szívesebben alkalmaznak Selmecezről való asszonyokat a szivattyúzásnál, ők tehát haza mennek.⁴

1641. szeptember 20-án jelenti Steiffenegger az administratornak, hogy *Hangenschachtból* a fektételér felé egy vágatot hajt, mely 24 $\frac{1}{2}$ öllel mélyebb, mint a *Leglersinken*; reméli, hogy ha e vágattal megüti az eret, a víz a fejtésben annyira meg fog apadni, hogy nem lesz szükség a kézi szivattyúkra. Az utolsó heti termelés volt 133 $\frac{1}{2}$ márka.⁵

Október 4-én jelenti ugyanaz az administratornak, hogy a múlt heti termelés csak 88 márka lett, a víz a fejtő pásztacon áll, de reméli, hogy rövid idő alatt lehúzzatik, s akkor ismét javúl a termelés.⁶

Október 8-án jelenti ugyanaz, hogy az ércz folyvást szegényedik, s a heti termelés csak 81 márka volt.⁷

Október 31-én jelenti ugyanaz az administratornak, hogy az érczek mindinkább szegényednek, dél felé agyagos és meddő lett a telér; észak felé van még reménysége. Sturmnak az új

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CLXXXVII. ² Ugyanott CLXXXVIII. ³ ⁴ ⁵ ⁶ Ugyanott. ⁷ Ugyanott CXC.

szivattyújától nem sok jót vár, és azt állítja, hogy a szivattyúk rossz járásának csak az egyensúly hiánya az oka. Ha egy mérlegnek mind a két karjára 10 mázsa van akasztva, és a két kar egyenlő hosszú, akkor az egyik karon függő súlyt egy újjával is fölemelheti az ember! Csak jól kell egyensúlyozni a szivattyúkat, akkor nagyon könnyen fognak járni.¹

Nem tudjuk, hogy megpróbálta-e Steiffenegger a szivattyúk egyensúlyozását, de valószínű, hogy ezt megtette, és azt volt kénytelen tapasztalni, hogy találmánya semmit sem ér; későbbi jelentéseiben nem bírálhatja többé a szivattyúk szerkezetét.

1641. november 5-én jelenti Steiffenegger, hogy tegnap betört a víz a *hangenschachtli* vágatba, és az aknában 14 ölnyire fölemelkedett. Intézkedett, hogy még egy szivattyú állítassék oda lóerőre, és reméli, hogy ez az új gép hét hét múlva készen lesz.²

1641. december 9-én jelenti ugyanaz, hogy az érc mindenütt megvastagodott ugyan, a hol 1—2 hét előtt alig 2—3 ujjnyi vastag volt, most 1 és 1½ kalapács vastag, de az ezüsttartalom aránylag igen lezállott, úgy, hogy már minden reménységét elveszítette. A bánya heti költsége 1067 frt 44 denár, a kohóé 223 frt 76 denár, összesen 1291 frt 20 denár. *Hangenschachtban* lehúzatott a víz az utolsó szivattyúrakatig, és reméli, hogy nemsokára bemehetnek a vágatba. Panaszkodik a pénztárnokra, hogy nem gondol a bányával.³

December havában, és 1642. elején igen rosszul ment az üzem, mert, mint fentebb látjuk, pénzhiány miatt nem lehetett a munkásokat rendesen fizetni, a kik e miatt gyakran kimaradtak és a fejtéseket elfüladni hagyták. Nem csak a bánya, de a kohó sem volt ellátva a szükséges anyagokkal.

1642. január 3-án panaszkodtak a bányapolgárok, hogy a kohóknál nincs szén, és a szitnyai és saskői uradalmak megtiltották jobbágyaiknak a szénfuvarozást.⁴

E panasz következtében lementek február 15-én Foickh és Haidt az Au-ba (Szentantalba) Koháryhoz, és kérték, hogy e tilalmat szüntesse meg, a mit azután meg is tett.⁵

1642. január 4-én főbejárást tartottak *Felsőbiebertárnán* Steiffenegger Venczel Márton gondnok, Thailer Bálint bányabíró, Hagger Miklós és Weisz György János bányaesküdtek, Haidt Jeromos bányabírósági irnok, Weindl Gáspár bányatiszt,

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CXCI. ² Ugyanott. ³ Ugyanott CXCIV.

⁴ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁵ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

Schmiedt Farkas körmöczi gondnoksegéd, Pauer Márton körmöczi főbányagyelő, Faschang Simon és Prauda Bálint úrvölgyi bányagyelők, és Rauchenpichler Jakab.

E bejárásról jelentik, hogy a *Hangenschacht*ből egy vágat hajtatik az evések alá, melyek már 114 ölnyi kiterjedéssel bírnak: ha e vágat bevégeztetik, mire még csak 8—9 öl kivágása kívántatik, mind a szállítás, mind a víztartás igen meg fog könnyebbülni.

A *mélyművelés* el van fülva, azt mondják, hogy a „Schwartzte Örter“-nél még jó érczek vannak.

Azután az első *mélyjáraton* mentek dél felé, és a vitlán le a *Sässigjáratra*, itt megnézték a keresztér föltárását, s azt vélik, hogy ez az ér elrontja a jó telért, és mivel észak felé dől, a mélység közeit is mindinkább összeszorítja.

A fejtésben 40 ember dolgozik, az ércz jelenkezése közepeszerű.

Javasolják, hogy *Vizakna* még 12 öllel lejjebb mélyítessék, és a mélységben megvizsgáltassék az *Eisenseiler* ér. A *biebertárnai felső tárna* északi vájatvége, valamint *Mária Sidoniaakna* szünetelhet.

A régi evésekben még 17 csapat dolgozhatna, de a telér mindenütt kemény, és az ércz keskeny; e fejtésekből, melyek az altárna felett vannak, hetenkint 25 márkánál nagyobb termelést nem lehet várni, ennek értéke pedig alig fogja fedezni a költségeket, az altárna alatt levő érczes közekek pedig a mélységben mindinkább összeszorúlnak, és így bizonyos, hogy a vízemelési költségeket csak igen gazdag és bőséges ércztermés fedezheti.

Az ellenlejtés éren javult az ércz, 8 nap előtt csak 3 latos volt, most már 8 latos.¹

A kisebb részések igen panaszkodtak ez időben a kezelés rendetlensége ellen, és hogy a kincstár a feltárást elhanyagolja. E vádakra felel Steiffenegger márczius 12-én, és mondja, hogy a telér elszegényülése minden esetre az isten büntetése, s ezen ő nem segíthet; de nem áll az, a mit a kisebb részések mondanak, hogy tudniillik a telér az ellenlejtés, délről észak felé dülő agyagos ér által egészen elvágatnék; mert ámbár eleinte az agyagos érben csak 3 latos érczek találtattak, most már, a mint mélyebbre haladtak, az ércz benne 11 latos.

Továbbá azt állítják a kis részések, hogy előmunkálatok és reményvágatok nem hajtának. Ez nem igaz. Mert a *Hangenschachttól* hajtott vágat elővágat, mivel a víz levezetésére

¹ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

és a szállítás könnyebbitésére szolgál. A *Dánielevések* kitakarítása tulajdonképen reményvállalat, hogy a mélységben elágazó telér megvizsgáltassék. Az *Eisenseil teléren* is hajtatik dél felé egy reményvágat, és ha *Vizakna* még 12 öllel lemélyítették, egy vágatot lehet belőle dél felé hajtani. Ezek reményvágatok; az igaz, hogy nem olyanok, mint a *rothapfelbaumi* és *György* fektívágatok, s mások, melyekre tudatlan bányászok sok ezer forintot költöttek, de ilyen haszontalan kiadásokat és vágatokat ő nem javasolhat.¹

Május havában egy kissé mosolyogni látszott a szerencse, 1642. május 19-én jelenti Schulcz az administratornak, hogy az ércz a *Sässiggjáraton* igen szép. A *vizaknai* rudas vízemelőknél törések történtek, de már ki vannak javítva. *Hangenschacht* alsó része veszélyes, és előbb ki kell javítani, csak azután dolgozhatnak a vágatok ismét a fedívágatban; de ha az keresztül töretek az évésekbe, a meglevő egy vízemelő járgány nem lesz képes az egész vizet emelni, fel kell tehát állítani még egy löerejű járgányt, mely csak 4 hét múlva lesz készen.²

Május 21-én értesíti az administrator Schulczot, hogy a küldött érczpéldányt megpróbáltatta, és az 88 latot tartalmaz.³

1642. május 30-án jelenti Steiffenegger az administratornak, hogy a tisztekkel együtt bejárta *Felsőbiebertárnát*; az ércz meglehetősen, de többnyire hagyatékokból fejtetik. *Hangenschachtban* nagyon nehéz a vizet egyenlő magasságban tartani, lejjebb húzni majd csak akkor lehet, ha az ünnep után elkészül a második járgány. A mélymivelés el van fülva. *Eisenseil*-nél, és 50—60 ölnyire az *altárna* alatt 8 csapat dolgozik főképen hagyatékokon.⁴

Június 2-án jelenti Schulcz az administratornak, hogy az új löerejű szivattyús járgány megindított a *Hangenschachtban* és jól jár.⁵

De már másnap kitörtek a fogaskerék fogai, és a víz 2 ölnyire fölemelkedett az aknában,⁶ azonban Leglernek sikerült a gépet gyorsan helyreállítani, és azután egy ideig jól ment a vízhúzás.

Június 8-án jelenti Schulcz az administratornak, hogy a bányában levő vizkerékhez közel, a *Schwartzte Örter* mellett szép vastag érczet találtak, mely 31 latot tartalmaz; a bányamester azt véli, hogy ott még sok érczet fognak termelhetni.⁷

¹ ² ³ ⁴ ⁵ Selmecezi bányagazgatósági irattár.

⁶ Selmecezi bányabírósaí jegyzőkönyv.

⁷ Selmecezi bányagazgatósági irattár.

Július 31-én jelenti ugyanaz, hogy a *hangendschacht* vágattal belyukasztottak az évésbe, és a lyukasztás előtt érczet kaptak, mely $1\frac{1}{2}$ kalapács vastag; reméli, hogy a heti termelés már most jelentékenyebb lesz.¹

1642. augusztus 1-én írja Steiffenegger, hogy, miután a *felsőbiebertárnai* bányamivelés napról napra mélyebb lesz, és költségei végre le nem győzhető; szükséges, hogy új bányák nyitassanak, a mi neki, a ki gyakorlott chiromanta, igen könnyű feladat; csak egy kis pénz, és a felhatalmazás kell hozzá, hogy akárhol bányát nyithasson. Kéri tehát, hogy annyi pénzzel elláttassék, hogy feleségével és két munkással két évig megélhessen, és ez időre szabadságoltassék, hogy Stajerországban és Karinthiában új bányákat kereshessen.²

Steiffenegger nagy bizalommal volt az ő chiromantiája iránt, pedig a mint látni fogjuk, gazdag érzlerakodások léteztek az akkori mivelésektől nem igen nagy távolságban *Felsőbiebertárnán* is, és Steiffenegger gyakran járt mellettök a nélkül, hogy ott létezőket gyanította volna.

Kérelmét csak annyiban teljesítette az administrator, hogy augusztus 13-án két hónapi szabadságot adott neki.³

1642. augusztus 1-én rendelte az udvari kamara, hogy Gienger báró menjen le Selmezcze, és ott a bányabíróság előtt hozza rendbe ügyeit a hitelezőkkel, az egész leszámolást pedig terjeszse fel és azután várja meg a király határozatát.⁴

Augusztus 3-án írja Schulez az administratornak, hogy az ércz a bányában mindentűt igen szép, különösen ott, hol a *hangendschacht* vágat a telért elérte, az ércz itt 80 latot tartalmaz.⁵

Augusztus 18-án jelenti ugyanaz, hogy e héten 237 márka termeltetett, de az ércznek legnagyobb része nincs feldolgozva, mert 600 kosárnál több jött ki a bányából, és csak 73 kosár tartalmát választhatták ki. A *Hangendschacht* mellett levő ércz még mindig igen szép. A hitelezők tömegesen jelentkeznek.⁶

1642. szeptember 23-án jelenti a bányabíró, hogy a *Hangendschacht* már 5 öllel mélyebb, mint az *első mély nyílám* alatti fedűvágat, és tovább mélyítették. A fedűvágat a 14-ik ölben érte el a telért, mely már 9 ölre feltáratott, de nem érczes, ámbár jó alakú.⁷

1642. szeptember 29-én jelenti Schulez az administratornak, hogy Khayser Mártontól 1000 frtot kapott kölcsön, s ezzel megtarthatta a fizetést.

A bányában minden a legjobb reményre jogosít. A hol

¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

⁷ Selmeczi bányabíróági jegyzőkönyv.

a legközelebbi időben az ércz megszilányult, most ott ismét igen szép és vastag. *Weidenakna* alatt van egy ellenlejtes ér, melyből 4 ember hétfő óta 40 kosár érczet termelt, 50 latost. Ezen az éren 5 évvel ezelőtt hagyták el a fejtést, mert víz miatt nehéz volt hozzáférni; két héttel ezelőtt kezdtek ismét hozzá; e pont 15 ölnyire van az *első mély nyílám* alatt, és az ér a mélységben még érintetlen. Remélik, hogy olyan nagyszerű termésök lesz belőle, mint 1629-ben a vizaknai ellenlejtes érből.¹

Október 6-án arról tesz jelentést Schulez, hogy rossz levegő mutatkozik a bányában, és hogy az ércz tartalma csökkent.²

Október 25-én pedig arról értesíti az administratort, hogy a bányában az ércz mindenütt annyira megszilányult, hogy elvesztették már minden reménységöket arra, hogy a mélységben jó és tartós fejtést nyithassanak. Kéri, hogy egy főbejárás tartassék a teendők meghatározása végett.³

A főbejárás megtartott október 30-án, és jelentik a bejárók, hogy *Hangenschacht* mélyítették, és már 7 öllel mélyebb, mint a fedüvágat, a fenéken van egy érczes ér. Javasolják a mélyítés folytatását, és a fedüvágat meghosszabbítását, valamint az átvágott agyagos ér további feltárását.

Az *első mélyjárat* szintjén *Leglersinken* felé déli irányban 13 csapat dolgozik a fejtésen, az ezüsttermelés legnagyobb része innen származik.

Dánielvágot alatt az *első mélyjárat* szintjén 4 ember dolgozik fölfelé az ellenlejtes éren, mely érczes.

Hangenschachttól dél felé 45 öltre van egy vastag keresztér, mely a fedü felé már 15 öltre megnyitott, javasoltatik további feltárása.

Vizaknában most, midőn elegendő erővíz van, elegendő a vízemelésre 8 ló, a fölszíni rudas vízemelő gép mellett, tehát 32 lovat el lehetne bocsátani.⁴

A mint látjuk, nem igen tudtak a bejárók olyas valamit javasolni, a mivel a bánya szükségén gyökeresen segítve lett volna, mert a lovak elbocsátása csak a költségeket apasztotta, de a fő baj az érczek hiánya volt, és úgy látszik, hogy a bejáróknak semmi reménységök sem volt már ezt pótolhatni.

1642. november 6-án jelenti Schulez, hogy a viszonyok a bányában nem javultak. A múlt hét végén megszüntették *Vizaknában* az egyik lóerejű vízemelőgép működését, és 32 lovat elbocsátottak; a víz nem igen emelkedik, ezen a héten meg-

¹ ² ³ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

⁴ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

kísérlik a másik gépet is szüneteltetni, s ha sikerül egyedül a vízerejű rudas géppel a fenéken tartani a vizet, akkor még 32 ló lesz feleslegessé.¹

November 11-én jelenti ugyanaz, hogy *Vízaknában* a löerejű vízemelőgépek mind szünetelhetnek, mert a víz oly lassan emelkedik, hogy 9—10 hét alatt is alig fogja elérni a *hangenschacht* vágatót. Pénze nincs, pedig már a múlt héten sem tartott fizetést.²

A 64 ló elbocsátásának eredménye természetesen nagyon meglátszott a heti költségek összegében, 1642. november 29-én írja Schulcz az administratornak, hogy a költségek annyira leapadtak, hogy ezentúl a kinstárra hetenkint csak 677 ffrt 30 denár fog esni, de ezt sem fogják fedezhetni, hacsak új érczfészket nem kapnak.³

December 2-án jelenti Schulcz, hogy a bányában nem történt változás. Weindl fölvette a bányát, és azt mondja, hogy a fedtér egyesül észak felé a fektérrel, és ott egészen kiékült, mert igen vad kőzetbe jött, melyben nincs mit keresni. A keresztér *Bieberaltárnán* munkába vétetett, a Weindl térképe szerint legfeljebb 6 ölnyi kivágás után egy telért fog elérni.⁴

December 8-án jelenti ugyanaz, hogy valamivel javult az ércz a bányában. Sok baja van a kisebb részesekkel, kik nem akarnak fizetni.⁵

3. Sérelmek és elhanyagolt mivélés.

1642. december 23-án Reitter Ulrich György, Khayser Mátyás, Pistorius Gáspár, Schnürer András, Höfflinger Ehrenreich, ifj. Sockh János, Frisowitz Boldizsár, Schnürer Antal, Frisowitz Zsigmond, Schrötter János, Harter Mátyás, Sturmb Dániel, Wenger Victoria, Khern Anna, Rüllich Anna és Lanser Katalin, mint felsőbiebertárnai kisebb részesek a bányabíró-ságnál egy panaszlevelet nyújtottak be, melyben előadják, hogy :

A bányabíróság függetlensége megsemmisített, és ez közöttök és a kamara között igazságot többé nem szolgáltat-hat, mert úgy kell itélnie, a mint a kamara parancsolja.

A kamarai főtisztek pártolták régebben a bányapolgárok-at, nekik segítségökre voltak jó tanácssal és ellátmánnyal; most azonban öket és érdekeiket mellőzik, és folyvást lenéző-leg sértegetik; az ő ezüstjökért kijáró fizetéseket vissza-tartják.

Az ezüstváltató műhelyben úgy dolgoznak, hogy a visszamaradó kaparéokban és vakaréokban évenként szép mennyiségű ezüst található, melyből a kisebb részeseknek semmi sem jut; azonban ajándékok és borraivalók mindenütt kívántatnak tőlük, és ha jó akarattal nem adják, elvétetnek.

Még rosszabbul megy a bányánál: ott a kis részeseket senki fel sem veszi; a tisztviselők az ő tudtok nélkül neveztetnek ki és bocsáttatnak el; a gondnok és bányatisztek fizetései a heti költségek közé számíttatnak, ámbár e tisztviselők csak a kamara tisztjei; néhány heverők „fruges consummere nati“ fizettetnek közös költségen, kiknek fizetésével művelésben lehetne tartani egy pár vágatot; és midőn a bányapolgár 3—4 denáros borral megelégedni kénytelen, ezek a heverők 16 denáros borral, és jó étellel vendégeltetnek meg, szállással és fával elláttatnak. Ennek következménye azután, hogy a közös élelmezési költségek most magasabbak, mint mikor a művelés a legélénkebb vala. Ezekhez jönnek még olyan kiadások, melyek a kis részeseket nem terhelhetik, p. o. a tisztviselők utazási költségei, midőn a kamara számára szükséges pénz keresésében fáradoztak.

A legújabb időben elhagyták ugyan az ilyen költségek beszámítását a közös számlába, de ezt már régen kellett volna tenniük.

A főlöszleges munkások is elbocsáttattak újabb időben, de azért van még elég olyan ember a bányánál, a kinek igen kevés hasznát veszik. Így Winkler Herman, ki a faggyú kiadására ügyel, és köztudomás szerint csak egy évre volt oda kinevezve, de már hosszabb idő óta ott van; óhajtható volna, hogy mutassa ki, milyen megtakarításokat eszközölt ezen idő alatt? Az általa teljesített hányó-kutatás eredményét is szeretnék tudni.

Továbbá nagy összegek számoltatnak el hetenkint a kosarak, bőrök és repesztőpor fogyasztása czimén. Scheuchens-tern, ki az anyagokra felügyel, a kosarakat tömegesen adja ki, a bányába nem jár, hogy a felhasználást ellenőrizze, ajándékokat elfogad, „Schmiralien vnd gute Biszl, ohne Zweifel nit Umsonst zur Verehrung annimbt“, a bőrt nemcsak arra a czélra használja, a melyre beszereztetett, és a repesztőport pazarolja.

Különösen sérelmes a panaszkodókra, hogy a repesztőpor a bányának fontonkint 40 denárral számíttatik, pedig azt 25 denáron lehet venni.

Végre, mivel ezelőtt 1½ évvel fölemeltetett a tisztviselők és felügyelők fizetése, hogy ne legyenek kénytelenek hamis elszámolásokat tenni; panaszlók elhiszik ugyan, hogy ezt

most már nem teszik; de, tekintve a bánya rossz állapotát, azt vélik, hogy most a régi fizetéssel is megelégedhetnének.

Ezekből könnyen következtethető, hogy mivé fognak lenni, midőn semmi remény sincs, hogy a mélységben tartós ékes érzeket nyithassanak; az administrator pedig, és a kamarai tisztviselők, nem tudni mi okból, nem akarják felhagyni a mélymívelést, és a vizemelést.

Ők tehát tiltakoznak az ily kezelés következményei ellen, ha csak nekik ellátmány nem adatik, vagy az ezüst beváltási ára fel nem emeltetik; mert a *felsőbiebertárnai* érez most csak olyan fogyatékkal olvasztható, mint a *finsterorti*.

Hogyha azonban e tiltakozásuk tekintetbe nem vétetik, és ők tovább is kényszerítettnek erejük túlfeszítésére; kérdik, ki fogja veszteségeket pótolni, ha a bánya esetleg felhagyatik? s ki fogja őket akkor hitelezőik ellen védeni? és remélhetik-e, hogy ha már kimerültek, és pótló költségeket nem adhatnak, kapnak-e úgy, mint a régi időkben, ők és gyermekeik a kamarától ellátmányt életök fentartására, és a művelés folytatására, és nem fognak-e koldusbotra juttatni.¹

E panaszokban sok igazság volt, mert a visszaélések szaporodtak, a hogy rosszabbra fordult a bánya sorsa; mintha mindenki meg lett volna győződve, hogy *Felsőbiebertárna* menthetetlenül tönkremegy, és csak azon igyekezett, hogy a veszendőbe menő jószágból annyit, a mennyit lehet, még elkap hasson. A folyamodvány utolsó szakasza tolmácsolja a bányapolgárok aggodalmait, és legfőbb óhajukat, hogy nekik úgy, mint régente történt, ellátmány adassék, melyből nemcsak a bányatízemet tarthassák fenn, de magok is megélhessenek! Szerencsétlenségökre a kinestárnak ez időben sem akarátja, sem tehetsége nem volt e kívánságokat teljesíteni.

A Siceli-társulat a legvagyonosabb polgárokból alakulván, a pénzhány daczára is igyekezett minden segítség nélkül szervezkedni, és 1641. július 30-án átvette a Brenner-szövetkezet részeit *Finsterorton*, *Krebsgrundon*, a *bélabányai altárnánál*, és *Szenháromság altárnánál*; *Mátyástárnában* megszüntetett minden művelést, ellenben *Finsterortot*, mely már 2 évig szünetelt, ismét munkába vették, egyelőre 16 v. járt alkalmaztak, Koch Jakabot kinevezték sáfárrá 2 frt 35 denár fizetéssel, Jacobi Tobiást irnokká 1 frt 75 denárral, és Messerschmiedet irnoksegéddé 1 frt 50 denár fizetéssel.²

Munkában volt ez időben *Modertárna* is, 1642. február 26-án eladatott $\frac{1}{16}$ része 292 frt 94 denárért,³ július 4-én pedig elrendelte az administrator, hogy azon összeg, melyet

¹ ² ³ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Khayser Márton selmeczi polgár adott kölcsön a *modertárnai* társulatnak egy zúzó építésére, a beváltmány értékéből levonassék.¹

1642. május 17-én jelenti Schulez az administratornak, hogy a szklenói hegyekben, Dóczy birtokán, egy hatalmas kvareztelér kibúvását nézték meg, és belőle 10 próbát vettek, melyek mindegyike aranyat tartalmazott; kéri az administratort, hogy eszközölje ki Dóczy engedélyét a kutatáshoz. Május 19-én pedig írja, hogy az a hely, a hol a telér-kibúvást aranyosnak találták, a szentkereszti út mellett fekszik *Schönlinden* felé, a hol a patak a városi és Dóczy-féle birtok között határt képez.²

1642. július 3-ról találunk egy főbejárási jelentést a *bélabányai altárnáról*, mely akkor igen elhanyagolt és roska-dozó állapotban találtatott.³

1641-ben 10,448 márka 35 pizét ezüst, és 1642-ben 4,832 márka 31 pizét ezüst szállított Selmecezről Körmöczeire.⁴

Megemlítendőnek tartom még itt, hogy az udvari kamara 1641. november 29-én elrendelte, hogy mindazon tiszték, kik számadás tételére kötelesek, nemcsak hogy lekössék egész vagyonukat biztosítékul, hivataloskodásuk tartamára, hanem egyszersmind egy nyilatkozatot irjanak alá, melyben kijelentik, hogy a könyvvivőség határozatait a számadásaikban netalán található hibákra nézve minden ellenvetés nélkül elfogadják, e tekintetben minden felebbezési jogaikról lemondanak, és megengedik, hogy a talált hiányokat, ha azonnal meg nem térítlenék, a kamara, minden ellenvetésök nélkül, az ő vagyonukból pótolhassa.⁵

Újbányán szünetelt a mélymívelés, melyben 1640-ben éredek maradtak.

1641. szeptember 28-án Heyer Illés újbányai bányamester a következőket jelenti a felhagyás okairól.

Az *Althandel* mélymívelése felhagyatott:

1. Pénzhiány miatt, mert a munkásokat nem lehetett fizetni.

2. Mert a munkásokat polturákkal fizették, azoknak pedig nem volt *Újbányán* semmi értékök.

3. Mert a vízhúzásra nem lehetett embereket kapni, ámbár ezek számára jó pénzt vettek kölcsön, melylyel még most is adós a bánya.

¹ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

³ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

⁴ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. ⁵ Ugyanott. Lásd az okmányok közt CXCH.

4. A bányamester, a sáfár Rauchenpichler Jakab, és a bányatgyelő Hofer Simon kérték akkor a városbirót, hogy csak néhány embert adjon a vízhúzásra addig, míg a kiküldött bizottság megnézi az elhagyott munkahelyeket, de nem kaptak egyet sem.

5. Az elhagyott ércz dél felé egy kalapács vastagságú, észak felé pedig fél kalapács vastagságú, és lefelé vastagodik.

6. A zúzó és szérelő munkások is elszéledtek, mert csak polturákban kapták fizetésöket.

7. Nem hitték akkor, hogy hosszabb időre fogják felhagyni a művelést, és most is remélik, hogy 4—5 hét alatt lehúzzhatják az egész vizet.

8. Mindenki tudja, hogy milyen könnyű egy bányát felhagyni, és milyen nehéz ismét megújítani.

9. Ha az előmélyítést, melyben 6 csapat vájár dolgozott, és a víz kézi szivattyúkkal tartatott, művelni nem akarnák, jó reménységgel lehetne a *mélyjáraton* folytatni a vájatvégeket.

10. Nem lett volna nehéz megtartani a munkásokat, ha nekik nem is az egész bér, de legalább élelmi pénz (Kostgeld) adatik rendszeren. Ez nem került volna annyiba, mint a bánya újrányítása, mert az itteni kőzet lágy, könnyen átázik, és beomlik, a benthagyott szivattyúcsövek is valószínűleg el lesznek romolva.

11. A rudas vízemelőgépet, ha ismét használni akarják, ki kell javítani, és a rudakat, valamint a szivattyúzárlatokat meg kell újítani.

12. Mindezeket azért említi meg, hogy őt és tisztársait ne érje valamikor felelősség a felhagyás miatt.¹

E jelentésnek nem lett semmi hatása, *Althandel* felhagyva maradt.

4. Körmöczi események 1641. és 1642-ben.

Körmöczön Marienbaum királyi biztos a *Goldkunsthandlung*-hoz gondnoksegéddé, Steiffenegger helyébe, Schmiedt Farkas úrvölgyi bányatgyelőt nevezte ki 1641. február 23-án.²

Az új gondnoksegéd július havában általános főbejárást tartott, és akkor tett terjedelmes jelentéséből tájékozhatjuk magunkat a bányák akkori állapotáról.

E jelentés szerint *Mátyásakna* „am Rabenprunn auff der hinteren Zöch“ a torkolatától a *Mélyaltárna* szintjéig 134 öl

¹ ² Schmezi bányaigazgatósági irattár.

mély, e szint alatt pedig még 13 ölre van lemélyítve, hol a szivattyúk állanak, melyek rudazat segítségével működnek, és a vizet az altárna szintjére emelik. A telér a mély szinten 4 ölnyi vastag, aranyban jó tartalmú, sőt néha érczek is mutatkoznak rajta, javasoltatik, hogy e szinten egy fővájatvég tartassék tüzemben a telér gyors feltárása végett, „darzue denn der Allerhöchste sein gnädigen Seegen vnd Gedeihen verleihen vnd geben wolle.“

Annaakna 113 öl mély a *Mélyaltárnáig*, van 5 rakodója, melyekből hosszú időn át nagy mennyiségű zúzóérczet szállítottak; de mivel a telérek jobb része már teljesen lefejtetett, a végeken álló telérközvet pedig igen kemény, és aranyban szegény, fel kellett hagyni a termeléssel, és miután tapasztaltatott, hogy *Anna-* és *Mátyásakna* között a *Mélyaltárna* talpa alatt a telér vastag, és meglehetősen aranytartalmú, megkezdett a fejtés a *Mélyaltárna* talpa alatt. A vizet a *Mátyásaknában* levő rudas vízemelőgép emeli, melynek segítségével *Mátyásakna* még tovább is lemélyíthető, és így a zúzóércztermelés eleven közegekben hosszabb időre biztosítva van.

III. Nándorakna nem régen takarított ki, és megújítottatott torkolatától a *régi altárnáig* 62 öl mélységre. Az ott nyugat felé menő vágathól a teléren két vitlás ereszke hajtatik, melyek már 6—7 öl mélyek; a zúzóérczek itt meglehetősen tartalmúak. Mivel valószínű, hogy a telérek a *régi* és a *Mélyaltárna* között még nincsenek egészen lefejtve, és hogy még jó minőségű zúzóérczeket lehetne találni, határozottatott, hogy ez az akna a *Mélyaltárna* szintjéig lemélyíttessék, és ott megvizsgáltassanak a telérek.

Fekütárna a felső Sturcz-on: e tárnában van 3 munkahely „in einem weissen Khamb mit quarzigen geförtn.“

II. Nándorakna torkolatától a *régi altárnáig* 48 öl mély. Van benne 2 rakodó szint, melyekről jó zúzóérczek termelhetnek. Jó lenne ezt az aknát is minél előbb lemélyíteni a *Mélyaltárnáig*.

Rosatárna az alsó Sturcz-on a fekübe van hajtva dél felé, és az omlásokban még most is jó zúzóérczeket termel.

Rudolfakna torkolatától a *Mélyaltárna* szintjéig 108 öl mély. Ebben az aknában szállítatnak ki s be vízkerekes járgánnyal azok a munkások, kik *Annaaknában* és *Mátyásaknában* dolgoznak; e miatt különös gond fordítatik az aknáknak jó karban tartására.

Mélyaltárna, mely a város alatt, az országút mellett nyílik, 1519-ben kezdetett és most már *Mátyásaknáig* ki van vágva mintegy 4000 öl hosszúságban. E tárnának következő légaknái vannak:

az 1-ső légakna	3	öl mély,
a 2-ik	6	„ „
a 3-ik	6	„ „
a 4-ik	6 ¹ / ₂	„ „
az 5-ik	12 ¹ / ₂	„ „
a 6-ik	28 ¹ / ₂	„ „
a 7-ik	26 ¹ / ₂	„ „
a 8-ik	30	„ „
a 9-ik	32	„ „
a 10-ik	37	„ „
a 11-ik	43	„ „

Ezeket az aknákat mind fenn kell tartani az altárna miatt. „*Im neuen Grundt*“ van a kincstárnak 8 zúzóműve és egy „Schlamm“-ja, melyek a két *Nándoraknából* és a *Sturz* felszíni miveletéből láttatnak el zúzóérezekkel.

„*Auf der hintern Zöch*“ van 7 zúzómű, és két „Schlamb“, melyek *anna- és mátyásaknai* zúzóérezeket dolgoznak fel.

Mivel most nyáron át elég mara termeltetik, mind a két kohó dolgozik, egyik a „hinter Zöch“-nél, másik a város alatt.

A kohók számára működésben tartatik a szenítés is két helyen, egyik a felső Turcz-on, a másik „unter dem Geschaidt“.¹

E jelentésből látjuk, hogy a bányamivelés ekkor a *Mátyás- és Annaaknák* között mar a *Mélyaltárna* szintje alá mélyedett, de a vízemelést még könnyen győzte. A termelés, ha nem is volt jövedelmező, de mennyiségére nézve jelentékeny lehetett, mert foglalatosságot adott úgy a város felett, mint a város alatt levő kohónak.

A körmöczi kamara rendes költségeiről is találunk ez időből egy kimutatást, mely szerint 1642. végével a következő állomások és fizetések voltak szervezve Körmöczön:

Soch János alkamaragróf évi fizetése 660 frt — denár.

A főbányagrófi hivatal ellátásáért kap évenként 1000 „ — „

E fizetésekből kell neki tartani: egy hivatalkezelőt (*Amtsverwalter*), egy titkárt, 3 hivatalszolgát és más cselédséget, 4 hátas és 6 kocsilovat.

Roth Hermann könyvvivő évi fizetése 350 „ — „

Ebből kell neki tartani: egy hivatalkezelőt, 2 hivatalszolgát, 1 irtokot, 1 lovászt és 2 hátas lovat.

¹ Régi bejárásí jegyzőkönyv a körmöczi Parochián 178—184. l.

Freiseisen Kristóf Christian a Gold-	300	frt	—	denár.
kunsthandlung gondnoka kap évenként ..				
Schrötter Dániel pénzbecsőr (Wardein)	209	"	—	"
Empl János ellenőrző kémelő	100	"	—	"
A főcimentező állomás üresedésben				
van	200	"	—	"
Lanser György főezüst-kísérő	183	"	—	"
A szertárnoki állomás üresedésben van	150	"	—	"
Lorberer Conrad I. czimentező.....	108	"	50	"
Reichard János Mihály II. czimentező	96	"	50	"
A III. czimentező üresedésben van .	90	"	—	"
Hofer János IV. czimentező	65	"	—	"
Schröter Jeremiás V. czimentező ...	52	"	—	"
A VI. czimentező állomás üresedésben	44	"	—	"
Grasz Tobiás czimentolvasztó évi				
fizetése	25	"	—	"
Ezeket kivül kapnak a czimentezők				
évenként összesen	27	"	—	"
A fővasvéső (Eisenschneider) ürese-				
désben	274	"	56	"
Schmalvogel Gál Jakab (Eisensenker)	137	"	28	"
Hasler Dániel (Eisensenker)	137	"	28	"
Goldschmiedt Ábrahám ezüstégető ..	158	"	40	"
Lienpacher Alexius (Silbereinsitzer).	102	"	96	"
Prunner Zsigmond	102	"	96	"
6 ezüstkísérő ugyanannyi lóval, öz-				
szesen	712	"	80	"
2 ezüstoffuvaros	96	"	20	"
5 pagamentöntő	223	"	60	"
Kolb János bányamester	274	"	56	"
Schmiedt Farkas gondnoksegéd a				
Goldkunsthandlungnál	205	"	92	"
Kirchschlager János bányabirósági				
irnok	133	"	30	"
Angst András a Goldkunsthandlung				
gépésze, kap a vízvezeték gondozásáért .	13	"	—	"
2 kamaraházi őr	115	"	20	"
1 " fuvaros	52	"	—	"
A pénzverő kovás mesterei	228	"	80	"
4 „Raubetrabant“	260	"	—	"
A pénzverő munkásoknak minden márka aprópénz után				
3 pizét jár, a tallérok után minden márkától 12 denár. A				
forintosokat a kovácsmester, 9 legény és 1 inas verik, és				
kapnak 5 márka után 1 ducatot; hogyha pedig valami hiány-				
zik az átvett súlyból, minden pizétért 1 ducatot kell fizetniök.				

A Goldkunsthandlung munkásainak heti bére 800—1000 frt. Ezekon kívül vannak még következő mellékjárandóságok:

A könyvvivőnek szálláspénz évenként	30 frt — denár.
A czimentezőknek minden czimentetezésnél	7 „ 50 „
Schmalvogel Gál Jakabnak „Zubuszgeld“	20 „ — „
Lanser György főezüstkisérőnek „Zubuszgeld“	26 „ — „
Caesar Kristóf ezüstkisérőnek borraló	5 „ 70 „
Lienpacher Alexiusnak, hogy az öntő műhelyben egy erős legényt tartson	52 „ — „
A borbélynak, hogy előforduló esetekben szívesen szolgáljon a kamarának	2 „ — „
A bajmóczy postamesternek segítség	6 „ 66 „
Pottháry Soós Istvánnak nyugalomdíj	150 „ — „
A pénzverőknek fürdőpénz havonként	
2 frt, összesen	24 „ — „
Reggeli a nagy ünnepeken	36 „ — „
A „Lichtgans“ évenként	10 „ — „
Világításra a pénzverőknek évenként	190 „ — „
Az inasoknak a nagy ünnepekre	4 „ 50 „
A forintverőknek minden czimentből	1 „ 58 „
A főforintverőnek évenként egy ruhára	16 „ — „
A forintverőknek lapka kenésre	20 „ — „
„ „ „ „ „ világításra	12 „ — „
A forintverő inasoknak a nagy ünnepekre	3 „ — „
Özvegy Lienpacher Annának nyugalomdíj	200 „ — „ ¹

Hogy ha már most tekintjük ezt a nagy hivatalos személyzetet, nem esodálkozhatunk, hogy roppant zavarba jött a pénztár, ha az ezüst termelés megapadt, és nem volt mit pénzé verni.

Mind e szorútságok tetőzésére 1642-ben még egy rendkívüli borzasztó csapás érte a körmoezy bányászatot: a bányában tűz támadt, és 54 ember lett áldozata. 1642. december 20-án írja e tárgyban az administrator a beszttercebányai praefectusnak, hogy néhány nap előtt egy fiú a bejáró aknán kiszállván, a lámpáját egy forgácssal megigazította, és az égő forgácsot ellökvén, ez egy korhadt fára esett, és azt

¹ Selmeczy bányajagazgatósági irattár.

meggyújtotta, az erős léghuzam a tüzet gyorsan terjesztette, s nemsokára az egész bejáró akna égett. A bányagondnok, hogy a tüzet elfojtsa, nem csak a bejáró aknát zárta el a levegőtől, hanem *Annaaknát* is; az által azonban a füst és rossz levegő a mélyszinten elterült, és az ott dolgozó 54 munkást megfűlasztotta; csak 12 ember menekült meg nagy nehezen a bányából.¹

A szegény fiút, ki könnyelmű gondolatlanságból az aknát meggyújtá, bezárták, és csak egy fél év múlva bocsátották ki, midőn 1643. június 30-án az udvari kamara meghagyta, hogy a fiút bocsássák szabadon, mert ő nem annyira oka a szerencsétlenségnek, mint Freiseisen a gondnok, ki az aknákat elzáratta és az emberek menekülését lehetetlenné tette.²

5. A rézművek állapota javul.

A rézművekről következő híreket találunk ez időszakból.

1641. május 15-én egy új akna helye jelöltetett ki *Úrvölgyön* a déli bányamívelés számára, és III. Ferdinand király nevének nevééről *Máriaakna* nevet nyert. A kitűzésnél jelen voltak: hombergi Marienbaum János kir. biztos, Sockh János administrator, Wolf Ochs von Sonnau praefectus, Kornheimb Gergely pénztárnok, Esel János könyvvivő, Langer Kristóf János pénztári ellenőr, Hofer Dániel kohótiszt, Steiffenegger Márton selmecezi gondnok, Hofer János körmöczi titkár, Schmiedt Farkas körmöczi gondnoksegéd, Weindl Gáspár bányatiszt, Schauerman Simon úrvölgyi bányamester, Schmidt-hammer András bányairnok, Faschang Simon, Maurer János, Pravda Bálint, Schappelman János, Pfarkircher Mihály, Glatz Mihály és Loipl Tamás bányatügyelők.³

1641. július 12-én Marienbaum kir. biztos utasítást adott ki a besztérczebányai kamara tisztviselőinek, mely szerint

1. Egy tisztviselőnek sem szabad a praefectus tudta nélkül valamit venni vagy eladni.

2. A pénztárnok minden hétfőn bemutassa a praefectusnak a heti bevételek és kiadások kimutatását.

3. E heti kimutatást átnézi a praefectus, és ha helyesli, átadja a könyvvivőnek könyvelés végett.

4. E heti kimutatásokból havonként összesítő kivonatot készít a könyvvivő, és átadja azt a praefectusnak, ki azt beküldi a főkamaragrófnak, ez pedig fölterjeszti a többi kamarák kimutatásaival együtt az udvari kamarának.

¹ Selmecezi bányaigazgatósági irattár. Lásd azokmányok közt CCIII.

² Ugyanott. ³ Ugyanott.

5. Minden sáfár és irnok, a ki számadásra köteles, hétfőn vagy kedden adja be heti számadását a könyvvivőnek.

6. E számadásokat a könyvvivő, a praefectus segéde, és a kohótiszt átnézik, és helyesbítik, vagy jóváhagyják.

7. A könyvvivő a jóváhagyott heti számadásokat azonnal könyvelje.

8. Ha valamely műnél hiányzik valamely anyag, azt az illető sáfár jelentse fel írásban a kohótisztnek, ki a beszerzés szükségét, ha kell, megerősíti. Ezzel az írással azután a praefectushoz kell menni, ki a beszerzésről gondoskodni fog.

9. A sáfár csak annyi anyagról adjon nyugtatót a szertárnoknak, a mennyit átvett.

10. A szertárnok minden év lefolyása után legfeljebb 4 hét alatt vigye be a kiadási nyugtatványokat a könyvvivőhöz, és számoljon le.

11. A havi és negyedévi fizetések a praefectus tudta és rendelete szerint történjenek.

12. A történt befizetéseket a sáfárok vagy irnokok csak sommásan vegyék be a heti számadásba.

13. A sáfárok vagy irnokok leszámolási könyvet vezessenek minden egyes munkás számára, melyből mindig meg lehessen tudni, hogy ki mennyit követelhet, vagy mennyivel tartozik.

14. Minden sáfár köteles a praefectus rendeletére eladott termények vagy anyagok után befolyt pénzeket a pénztárba beszoigáltatni, és ezt a heti számadásban följegyezni.

15. A könyvvivő e följegyzések után könyveli az illető összegeket.

16. A bányairnok az ő heti számadásába a munkások követeléseit vagy tartozásait csak sommásan, az egyes munkanemek szerint, vegye fel, a könyvvivő pedig a fizetés alkalmával ellenőrizze ez összegeket.

17. A zöldfestékgár a szertár számadásába felveendő.

18. A mi a sáfárokról és irnokokról mondatott, ez áll a fakezelők, gereblye-irnokok, és érezjegyzőkről is.

19. Ha nem lehet kifizetni a munkásokat, csak a praefectus engedelmével adassék nekik erről elismerő irat.

20. Minden anyag, mely a szertárba beszállítatik, csak a praefectus engedelmével és a könyvvivő tudtával vétessek át, kik az anyagot megnézni, és árát kialakadni tartoznak.

21. A beszerzett anyagokért a szertárnok csak szállítási elismervényt adjon ki a szállítóknak, melyet ezek a könyvvivőnek és praefectusnak bemutatni tartoznak; a pénztárnok pedig a kijáró összeget csak a praefectus és könyvvivő utalványára fizesse ki.

22. Semmiféle számadásba se vétessenek fel a következő évre való anyagok vagy munkák.

23. A levágott fa mennyisége a vágás és szállítás évszá-mával együtt említendő meg a számadásban.

24. Minden bérfizetésnél jelen legyen a sáfár és irnok, és írja be minden munkás számlájába, hogy mennyit kapott.¹

A jövedelem szaporítása tekintetéből kísérletet tettek ez időben Besztercebányán sárgaréz-gyártásával is; 1641. július 27-én rendelte az administrator, hogy a Höfer Dániel kohó-tiszt által javasolt sárgaréz-gyártás (Messingbereitung) vagy 3 hónapig folytattassék, és a gyártott sárgarézből neki egy darab beküldessék.²

A sárgaréz-gyártás egyébiránt már régóta ismeretes vala, Thurzó és Fugger 1500 körül nagymennyiségű sárgarézet gyártottak, és adtak el (Lásd: Az alsómagyarországi bányá-mivelés története I. 125. 131. l.).

1641. végével lejárt a Bernhard Vitussal kötött rézel-árusítási szerződés, ez alkalommal leszámolás tartatván, Bern-hardtól még 48,163 frt 36 $\frac{1}{2}$ denár követeltetett.³

1642. elejétől kezdve egy új rézelárusítási szerződés lépett érvénybe, mely Joanelli Benedek és Vincze testvérekkel köt-tetett 3 évre; e szerződés szerint köteleztetnek vállalkozók havonkint az územre 8000 frtot adni ellátmányképen, sőt szükség esetében ezen felül még 8–12 ezer forintot is előle-gezni, ha az udvari kamara kívánja. — Egy mázsa tábla-rézért fizetnek 15 $\frac{1}{6}$ tallért, és egy mázsa „Preuszerkupfer”-ért 6 tallért. Továbbá kötelezik magokat, hogy $\frac{1}{4}$ év alatt 40–50 ezer forintot fognak kölcsön adni a besztercebányai kamará-nak 6% -ra, e kölcsönnel beváltandók a régibb magas kamatu kölcsönök. Vállalkozók az ellátmánynak csak $\frac{1}{3}$ részét köte-lesek tallérokban fizetni. $\frac{2}{3}$ részét aprópénzzel, 1 tallért 165 denárba számítva, róhatják le. Negyedévenkint leszámolás tar-tandó velök, és a réz árának fölöslege a kölcsön törlesztésére fordítandó. Vállalkozók a rezet mindentivé vámtól mentesen szállíthatják.

E szerződést az udvari kamara 1641. december 24-én küldte le, és utasította a besztercebányai kamarát, hogy Joanellinak mindent átadjon a szerződés értelmében.⁴

¹ ² ³ Selmecezi bányagazgatósági irattár. ⁴ Ugyanott. Lásd a királyi leiratot az okmányok közt CXCVI.

A terjedelmes szerződés tartalma kivonatolva a következő:

1. 1642-ik év kezdetétől három évig az egész táblaréz- és „preisserkupfer” termelés 2% túlsúlylyal mérve havonkinti részletekben az elké-szítés után azonnal átadatik Joanelli testvéreknek kivéve 500 mázsa

E szerződés következtében meglehetősen rendbe jöttek a beszterezébányai kamara pénzügyei. Joaneli testvérek 1641. december 31-én átvették az elárusítást, és a beszterezébányai kamarának következő adósságait vállalták el kifizetés végett, melyekért azelőtt 20% kamat volt fizetendő:

Hohenzellalsóausztriai könyvvivőnek	6,044	frt	—	den.
Mörwaldt Magdolnának	6,855	„	—	„
Höfflinger Susannának	7,260	„	—	„
Kochlatsch Charitásnak	9,525	„	—	„
Palugyai Ferencznek	2,000	„	—	„
Maroldt Márton Jánosnak	82	„	50	„
Kochlatsch Mártonnak	6,577	„	50	„
Rimaszombati Horváth Jánosnak	1,221	„	77 $\frac{1}{2}$	„
„ „ Györgynek	500	„	—	„

Átvétel... 40,065 frt 77 $\frac{1}{2}$ den.

táblarezet, melyet Ő Felsége a maga használatára tart fenn, és 200 mázsát, mely az ország használatára tartatik fenn. A mélyített árúk is ki vannak véve a szerződésből, és azokat a kincstár árúsítja el saját javára. Vállalkozók kötelesek a bányapolgárok rezét is, különösen a libetbányaiakét átvenni.

2. Joaneli testvérek kötelezik magokat, hogy a bánya- s kohóművek költségeire havonként 8000 frt ellátmányt adnak, és ha koronként anyagok bevásárlására, vagy más okból nagyobb ellátmány kívánatik, 10—12 ezer forintig ezt is megadják, hogyha e nagyobb ellátmány elfogadására előlegesen megadja az udvari kamara a tisztviselőnek az engedélyt. Az átvett táblarézt 15 $\frac{1}{6}$ tallérral, a „preisserkupfer“ pedig 6 tallérral számítandó mázsánként.

3. Hogy a kamara tartozásai, különösen azok, melyek 20 és több százalékra vannak felvéve, megkönnyíttessenek, kötelezik magokat Joaneli testvérek, hogy egy negyedév alatt 48—50 ezer forintot fognak arra fordítani, hogy e drága kölcsönöket visszafizessék, ők pedig e pénzekért csak 6%-ot fognak évenként felszámítani. Velök minden negyedévben le fognak számolni, ez alkalommal leíttetnek az átvett réz árából az ellátmányok és kamatok, a fennmaradó fölösleg pedig leíttetik a drága kölcsönök visszafizetésére előlegezett összegből, és a kamatok csak a vissza nem fizetett előlegek után számíttatnak. Vállalkozók kötelesek a réz árának egy harmadát tallérokban fizetni, két harmadát pedig polturákkal, vagy más apró pénzzel fedezhetik, 165 denárt számítva egy tallerra. A réz felrakását és elszállítást vállalkozók saját költségökön kötelesek teljesíteni.

4. Az elárusítóknak joguk van, sőt kötelesek is arról meggyőződni, hogy az ellátmányok mire fordíttatnak, e végett közöltetik velök 8 nappal minden fizetés előtt a fizetési ív, melyet ők negyedévenként az udvari kamarához beküldeni tartoznak. Ha a tisztekkel nem tudának valamiben megegyezni, tegyenek erről jelentést az udvari kamarának.

5. Mivel az eddigi elárusítónál Bernhard Vitusnál előfordult, hogy ő magánfeleket kifizetett a tisztek tudta és utasítása nélkül, ebből pedig a kincstár kárt szenvedhet, megfíltatik az új elárusítóknak, hogy ők magok fizessenek valakit a tisztek utalványá nélkül.

6. Bernhard mindenféle anyagokat is szállított, és azokat drágán

Athozat . . .	40,065	frt	77 $\frac{1}{2}$	den.
Frisowitz Susannának	1,823	"	50 $\frac{1}{2}$	"
Palugyai Mártonnak	2,970	"	—	"
Balassa Juditnak	3,000	"	—	"
Osszesen . . .	47,859	frt	28	den. ¹

Sonnau, a beszterczebányai praefectus, vagyonos ember lehetett, iratai között találunk egy levelet Carphin-tól, a ki Prandeisz kir. biztossal együtt járt a bányavárosokban, és itt ismerkedett meg Sonnauval, Carphin e levélben köszönetet mond Sonnaunak, hogy neki 1000 frtot adott kölesön egy ház vételére.²

Joanelli testvérekkel sokkal jobban megtudtak egyezni a beszterczebányai tisztviselők, mint Bernharddal, 1642. május 5-én jelenti Kornheimb Gergely a Bécsben levő Sonnaunak, hogy Joanelli testvérek pontosan teljesítik kötelezettségeiket,

számította fel a kincstárnak. Az új elárúsítók csak az ólom, kötél és fagygyú szállítására hatalmaztatnak fel; de az ólmot 4 tallérnál drágábban felszámítaniok nem szabad, és általában fel vannak hatalmazva a tiszték, hogy minden anyagot csak oly fizessenek meg nekik, melylyel azok másoktól is kaphatók. Az ólom ára csak egy hónappal az átvétel után fizettetik. A bányapolgárságtól beadott réz arát is csak egy hónappal az átvétel után kötelesek az elárúsítók megfizetni.

7. Elárúsítóknak joguk van az átvett rezet belföldön vagy külföldön akárhol eladni, és azt akárhová vám nélkül szállíthatják, s e végre ellátandók a vámtól felmentő levelekkel.

8. Ha a rezet Ausztrián keresztül akarják szállítani, kötelesek minden egyes szállítmányt külön bejelenteni, hogy arra nézve a vámtól fölmentessenek.

9. Ha szállítmányaik megvédése végett kincstári trabantokra van szükségük, ezek az ő költségükön rendelkezésükre bocsáttatnak.

10. Azon réz mennyiség, melyet Ő Felsége a magának fenntartott 500 mázsából fel nem használ, az elárúsítóknak adandó, s ára úgy, mint a többié, elszámolandó. A rézhámort is használhatják külön bér fizetése mellett.

11. A munkásoknak fizetésébe csak akkor szabad árúczikkeket adni pénz helyett, ha ezt ők magok is úgy kívánják.

12. Ha a rézszállítás külföldön valami akadályba ütköznék, megígéri Ő Felsége és az udvari kamara, hogy az akadály elhárítására minden lehető meg fognak tenni.

13. Bernhard rossz irodai szereket szállított drága pénzért; az új vállalkozóktól elváratik, hogy csak jót szállítsanak, különben másutt fog az beszereztetni.

14. Egy negyedévvél a 3 év lejárta előtt felmondható e szerződés, és ha meg nem újítatik, kötelezi magát a kincstár, hogy a 3 év lefolyta után még egy negyedévig nem ad el rezet, hogy az elárúsítóknak idejük legyen készleteiken túladni. Azon esetben, ha a réz Beszterczebányán az ellenség vagy lázadók által lefoglaltatnék, ebből az elárúsítókra semmi kár sem háromolhat; ellenben minden veszteség, mely őketállítás közben éri, csak az ő terhőkre esik.

Kelt Bécsben, 1641. december 28-án.

¹ ² Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

és a fizetések rendszeresen megtartatnak. Megemlíti e levélben azt is, hogy báró Prandeisz meghalt.¹

Egy érdekes magyar levelet találunk ez időből Széchy Máriától, ki kéri Sonnaut, hogy a favágásokban alkalmazott polonkai embereket bocsássa rendelkezésére július 2-án, hogy a Polonka és Breznóbánya közötti határ ügyében tanúságot tegyenek.²

1642. október 6-án újlag meghagyatott a tisztviselőknek, hogy az 1639., 1640. és 1641-iki számadásokat december végéig beadják, mert különben le fog záratni fizetésök.³

Az úrvölgyi bányamivelés szakmáynkönyve 1642. első feléről megvan; e szerint volt alkalmazva

	I. év- negyedben		II. év- negyedben	
	munka- hely	vájár	munka- hely	vájár
Obergestäng szintjén	13	66	15	63
Sayetzenfeld „	5	5	7	7
Gengerfeld „	7	10	8	11
Dreilingfeld „	5	5	4	4
Mallaschacht „	10	16	10	18
Costialligenfeld „	14	19	13	20
Kupetzenfeld „	8	10	7	9
Cammerfeld „	11	16	8	10
Altárna „	10	17	12	21
Ujtárna és Naptárna szintjén	7	31	5	24
A fejtésnél összesen	90	195	89	187
A feltárásnál összesen	11	32	10	30
Összesen	101	227	99	217 ⁴

Kitetszik e kimutatásból, hogy a mivelés Obergestängen 2 év óta jelentékenyen megjavult, mert a munkahelyek közel egyenlő száma mellett kétszer annyi munkás talált ott foglalkozást 1640-hez hasonlítva.

A szállítási viszonyok nem igen változtak, mint a következő táblázat mutatja. Volt ugyanis olyan munkahely, melynél

¹ Selmeczi bányagazgatósági irattár. ² Ugyanott. Lásd az okmányok közt CC. ³ Ugyanott. ⁴ Ugyanott.

	I.	II.
	évnegyedben	
takarító fiút nem kellett alkalmazni.....	32	39
1—5 takarító fiút kellett alkalmazni	10	3
6—10 " " " "	7	14
11—15 " " " "	9	11
16—20 " " " "	11	8
21—40 " " " "	19	10
41—50 " " " "	1	2
51—60 " " " "	—	2
61—80 " " " "	1	— ¹

Libetbányán nem jól mentek az ügyek. Beckher Ascaniusnak, az ottani munkák fő vállalkozójának, elfogyott a pénze, 1642. márczius 5-én kérte Sonnaut, hogy adjon neki ismét kölcsön, vagy pedig birja rá a Joanelli testvéreket, hogy neki 3000 frtot kölcsönözzenek.²

1642. márczius 22-én írja Beckher, hogy *Libetbányán* már egy fél év óta szünetel minden bányamunka.³

Ez évben Braun János nürnbergi sárgarézgyártó tett kísérletet *Libetbányán*, de itt nem sikerült neki a sárgarézgyártása. A kísérletekkel azonban nem hagytak fel, és Ernst György János, Hofer Dániellel egy sárgarézgyárat akartak építeni *Libetbányán*, de a város tiltakozott az építés ellen 1642. augusztus 24-én, és azt kívánta, hogy a vállalkozók mindenekelőtt a várossal kössenek az iránt szerződést.⁴

Rhóniczon is rossz volt az üzem eredménye; 1641. november 12-én írja Sonnau az administratornak, hogy a rhóniczi vasérczbányák nagyon elszegényültek, csak régi évszekből nyernek még egy kevés érczet, de ezekből a beszerzebányai művek szükségait sem fedezhetik, tehát *Körmöczre* nem szállíthatnak nyílvasakat, és pedig annál kevésbbé, mert pénz nincs, és a nyílvasak árát eddig még nem kapták meg.⁵

6. Belháború fokozza a bajokat.

A bányavárosok szomorú helyzete talán megjavult volna, ha az országban béke és rend uralkodik; szerencsétlenségökre

¹ ² ³ ⁴ ⁵ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

azonban rövid idő múlva az elbeszélte események után forrongás kezdődött az országban, az a kevés béke és rend, a mely eddig volt, felbomlott, s végre a polgár-háború romboló hullámai előzönlöttek az alsómagyarországi bányavidéket is, és a legnagyobb mértékben fokozták az ott uralkodó szűkséget és nyomorúságot.

Rákóczy György erdélyi fejedelem 1643. április 26-án Gyulafehérvárott szerződésre lépett Francia- és Svédországgal, hogy, ha Ferdinand ellen fegyvert fog, őt pénzzel és sereggel segítsék.

A vállalat eredménye alig lehetett kétséges, mert a végvárak a lehető legrosszabb állapotban valának. 1643. október elején írja Forgách Ádám kassai főkapitány a királynak, hogy a végvárak oly rossz állapotban vannak, hogy 8 napi ostromot sem bír kiállani egyik sem; a katonák, kivált a németek, majdnem meztelenek, Tokajban még örkunyhó sines, melyben a meztelen katona a zivatar ellen menedéket találhatna; a magyarok már lázonganak fizetlenségök miatt. Ő pedig, ha csak 100 forintot kér valamely elkorhadt kapu kijavítására, válaszul azt nyeri a szepesi kamarától, hogy Ő Felsege parancsa nélkül nem adhatnak.

A király, hogy Rákóczyt lecsendesítse, Kéry Jánost küldé hozzá követül, kinek Rákóczy nyíltan megmondá, hogy a vallási sérelmek orvoslását kénytelen követelni.

1644. február 2-án meg is indította Rákóczy seregeit, mert III. Ferdinand király nem volt hajlandó a sérelmeket békés úton orvosolni. Rákóczy február 17-én Kálló várából küldé szét proclamatióját, melyben előadja fölkelésének okait. Február 23-án III. Ferdinand is kiadta a vármegyékhez intézett körlevelét, melyben őket hűségre inti. De a király intései daczára az egész felvidéki nemesség, a hajdúk, a városok, s végvárak vagy önként csatlakoztak a fejedelemhez, vagy rövid idő alatt kénytelenek voltak meghódolni. Forgách Ádámnak nem lévén ereje az ellenállásra, Kassa márczius 11-én megadta magát; példáját követték Szendrő, Ónod, Diósgyőr, Szathmár, s más várak.

Márczius végén a fejedelem egy hadosztálya Kapronczay György alatt a Szepességen át, a felső Vág völgyén Galgóc felé nyomult előre; egy más hadosztály Bakos Gábor és Bornemisza Pál vezérlete alatt a bányavárosokat foglalta el; a fejedelem pedig derék hadával a Garam felé indult.¹

Selmeczen is elrendelték a hadi szolgálatot, a mint Rákóczy hadainak mozdulatairól értesültek; 1644. márczius

¹ Horváth Mihály id. m. V. 436—446. l.

8-án megparancsolta a főkamagrófi hivatal administratora, hogy a házzal és földdel bíró munkások, a hányszor őket éri a sor, őrsegre menjenek, és azonkívül a trabantok tartásához aránylagosan járuljanak.¹

Április vége felé foglalták el Rákóczy hadai a bányavárosokat. 1644. április 25-én írja Rákóczy Szécsény várából a beszterezebányai tisztviselőknek, hogy a bányák üzemét és a termények elszállítását előmozdítani szándékozik, tehát csak dolgozzanak szorgalmasan, és a bányák fentartásáról gondoskodjanak. Egyszersmind megbizta őket, hogy tudakolják meg, nem volna-e a munkások egy része hajlandó az erdélyi bányákhoz átköltözködni? mert Zalathnán nagy szükség van bányászokban.²

Április 26-án védő levelet adott ki Rákóczy a beszterezebányai tisztviselők számára, hogy akármikor szabadon jöhetnek hozzá.³

Ugyanaz nap még a szállítók számára is állított ki védő levelet, hogy a rezet az országból kiszállíthassák.⁴

A foglalás azonban nem tartott sokáig, mert Torstensohn kénytelen lévén visszavonulni, Rákóczy is visszahúzódott Götz és Puchhaim tábornokok, és Eszterházy nádor előtt, kik Szendrőt és Szerencset is elfoglalták, és Kapronczayt visszanyomták; megszállották Kassát is, de Kemény János, Rákóczynak legjobb tábornoka fölmentette Kassát, és Szerencset is visszavette, a német tábornokok pedig Eszterházyval meghasonlottak, és a felső Vág völgyön visszavonultak, folyvást háborgattatva Kemény János által; de miután Wesselényi Ferenc Murány várát Széchy Máriával, kit több nőül vett, a király hűségére visszahajlította, és Homonnay is egyesítette a lengyel hadakat a királyi táborral; Kemény igen megszorult, s nehogy körülvétessek, visszaindult a bányavárosokon át, maga után húzván Puchhaim német-lengyel hadait, kik Szerencset is feldúlták. Később azonban Torstensohn Németországban győzedelmeskedvén, és a cseh határok felé közeledvén, Puchhaim is visszavonult a Vág-vonalra, és Kemény Gömörben és Thuróczban foglalt téli szállást.

Szeptemberben békealkudozások folytak, de sikertelenül, mert a svédek folytonosan előre haladtak Csehországban.⁵

Rákóczy hadainak visszavonulása július elején történt, mert 1644. július 13-án már bizonyítványt állított ki

¹ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCV.

³ Ugyanott CCVI. ⁴ Ugyanott CCVII.

⁵ Horváth Mihály id. m. V. 447—452 1.

gróf Eszterházy nádor, hogy a körmöczi tisztviselők Rákóczy foglalásai alatt is hivek maradtak a királyhoz.¹

1644. július 31-én utasíttatnak a bányavárosok, hogy Rákóczy ellen való biztosíttatásuk végett forduljanak Puchheim és Götz tábornokokhoz.²

Igen rosszul járt a foglalás alatt Schultz, a selmeczi könyvvivő, a ki Bécsbe menekült Rákóczy hadai elől, és ott panaszolja 1644. október 25-én, hogy Selmecz városa azt a 10 embert, kiket Rákóczy Selmeczre küldött, éppen az ő lakásába szállásolta; kik azután a ládákat feltörték, és minden holmiját elvitték. Kéri az udvari kamarát, hogy utasítsa az administrator, hogy őt most, midőn vissza akar menni, különösen megvédelmezze a városiak bosszúja ellen, kik a katolikusokat nagyon üldözik. Adjon neki az administrator segítséget, hogy bevégezhesse számadásait, a mi ha meg lesz, reméli, hogy követelése ki fog fizettetni, mert különben nincs miből éljen nejével és 9 gyermekével.³

Az év vége felé a török szomszédok is merészebbek lettek, és a sanyargatott bányavidéket ujabban zaklatták.

1644. szeptember 28-án rendeli az administrator, hogy, mivel a török hadak Selmecz közelében vannak, és a legéberebb vigyázat szükséges, nehogy a lakosok megkárosuljanak, és fogságba hurczoltassanak; minden házzal bíró bányamunkás az őrség fenttarthatása végett keresetéből minden forint után 2 polturát vagyis 6 denárt fizetni köteles.⁴

1644. november 5-én csakugyan beütöttek a törökök Selmecz vidékére, a körül fekvő falvak mind meghódoltak, Selmeczre pedig reggel 6—7 óra között 30 lovas török egészen az alsó kapuig nyargalt be, és egy öreg asszonyt, egy leányt és egy fiút elvitt, egy ácslegényt pedig megsebesített.⁵

1644. november 10-én köszöni a bányabíró, hogy az administrator 10 trabant fölvételét megengedte, az emberek már megvannak, és kéri a hetibér utalványozását, egyszersmind jelenti, hogy Stefultó és Siglisberg meghódoltak a töröknek, s a törökök a *Bieberaltárnánál* levő karámot kirabolták; 8-án pedig Hodrusra ütöttek, onnan 9 embert elvittek és hármat összevagdaltak. A főaranyvátónak Voichknak megüzente a basa, hogy, mivel *Andrástárna*, mely a Galleson örökösöké, meghódolt területen van, Voickh is küldjön hozzá egy embert hódolatának jeléül, különben mindent elpusztíttat.

¹ Selmeczi bányaignazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCIX. ² Ugyanott.

³ Selmeczi bányaignazgatósági irattár.

⁴ ⁵ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Erre értesítette az administrator a bányabíró, hogy könnyen kieszközölhetné a tábornoknál, hogy vagy 100 muskétás Selmeceze helyezzessék, de ki fog azután ellátásukról gondoskodni? A 10 trabant heti fizetésére küld 3 aranyat. Voikhot pedig figyelmezteti, hogy magát bajba ne keverje a meghódolással. A tárnának nem árthatnak a törökök, az aknát egy öllel a torkolata alatt padoztassa be, és azután töreccsel töltsse be. Az épületeket az istenre kell bízni, ha leégnek, hát leégnek! ¹

7. A mélymivélés felhagyatik, és a munkások fellázadnak.

Ilyen viszonyok közt a legegészségesebb bányászatnak is tönkre kellett volna menni; az alsómagyarországi bányák pedig semmiképen sem valának egészséges állapotban.

1643-ban csak előjelei mutatkoztak a közelgő zivatar-nak, de ezek is elégségesek valának a pénzihiány fokozására; s ennek következtében a munkálatok megakasztására.

1643. január 23-án bejáratván *Szenháromságaltárna*, a mivélésben volt 12 öl mélységű ereszke, a telér silánysága miatt, abbanhagyandónak találatott, és csak a fővájatvég folytatása nyugat felé javaslatott. ²

A pénz szűkét nem kevésbé fokozta az, hogy III. Ferdinand király a háborúra előkészülendő, felszólította a tisztviselőket, és a vagyonosabb polgárokat, hogy neki bizonyos összegeket adjanak kölcsön. Így parancsolta 1643. február 20-án a besztercebányai praefectusnak Sonnaunak, hogy 1500 frtot adjon kölcsön. ³

Április 6-án pedig hasonló módon kért Ehrenreuttertől 1500 frtot, Reutter Ulrichtól 1000 frtot, Höflingertől 1500 frtot, Pestaluzzi Jánostól 700 frtot, Esel Jánostól 500 frtot kölcsön. ⁴

1643. május 29-én főbejárást tartott *Felsőbiebertárnán* a bányabíró, és jelenti, hogy a *fedüaknai mélymivélést* nem nézhette meg, mert víz áll felette; de a tiszték a mult héten voltak benne, és azt mondják, hogy a fedüvágattal egy meddő ér üttetett meg. Leírja azután a mivélésben levő pászttakat, melyek szerinte mindenütt elsilányúltak; délfelé, a bányában levő vizkerék alatt, még nem régen 18 csapat dolgozott, az érez azonban gyorsan megsilányúlt, annyira, hogy ott most csak 3 csapat dolgozhatik. Innen a *Vízaknáig* terjedő köz, mivel nem található benne 10 latosnál jobb érez, nem fizeti

¹ ² Selmezei bányabírósági jegyzőkönyv.

³ Selmezei bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCIV. ⁴ Ugyanott.

a vízvezetés költségeit. *Vízaknát* jó lenne ugyan lemélyíteni, de ez sok költséggel járna. A *Dániel* fejtésekben az érc keskeny és kemény.

Azt vélik, mint már egy év előtt is jelentették, hogy a keleti irányú hegygerinczekben levő erek, melyek a déli oldalon északfelé, az északi oldalon pedig dél felé dőlnek, az ércet kiszorítják úgy, hogy annak terjedelme a mélység felé mindig kisebb lesz, és végre vagy 18—20 ölnyi mélységben egészen kiékelődik. Egyébiránt azt állítják, hogy a mostani kezelés sokkal gazdaságosabb, mint a régi, és évenként legalább 40,000 frt takarítatik meg. A vízemelés folytatását javasolják, ha van hozzá költség; de ha a pénz megszerzése nehézséget okoz, akkor legjobb lenne a vízemelést felhagyni.¹

Látjuk a jelentésből, hogy a *meztakarítást* már abban az időben is szerették helytelenül alkalmazni; és csakugyan nem sokára oda jutottak, hogy a költségeket mind *meztakarították*, és az egész művelés megszűnt.

1643. június elején nagy víz tört be *Vízaknába*, ennek következtében elrendelte az administrator, hogy több lovat alkalmazzanak a vízemelésre.²

1643. július 27-én kelt jelentés szerint ekkor a *fedüaknában* le volt húzva a víz, és a fedésváratban dolgoztak. Czélszerűnek találják a *fedüakna* tovább mélyítését, de nincs erre pénz. Az érc szegény, és többnyire csak maradványokból származik.³

Július 30-án panaszt tettek a lovas gazdák a bányabírónál, hogy már 4 hét óta nem kaptak a kamarától fizetést.⁴

Augusztus 8-án följegyeztetett, hogy a lefolyt héten senki sem dolgozott *Felsőbiebertárnán*, mert a múlt heti fizetést nem kapták meg, és a munkások elhatározták, hogy addig nem dolgoznak, míg pénzt nem kapnak.⁵

1643. Augusztus 12-én panaszolva említi egy levelében az administrator, hogy a kisebb részesek ellenkezése, a lovas gazdák akaratoskodása, és a munkások engedetlensége kényszeríti őt a vízemelés abbahagyására, mely szerencsétlenséget minden erejével elkerülni igyekezett.⁶

E panasz nem volt alapos, mert az említett akadályok könnyen legyőzhetőek valának, ha a bányában lett volna elegendő mennyiségben jó minőségű érc; de az hiányzott, s az volt a legnagyobb baj, hogy ezen nem tudott segíteni senki sem!

Augusztus 13-án följegyeztetett, hogy a mélységben csak

3 csapat dolgozik ércfejtésen, a többiek a felsőbb maradványokon rágódnak.¹

Augusztus 19-én kelt jelentés szerint a *Leglersinken* az *altárna* szintje alatt 33 ölre van kifejtve; ott most 3 csapat dolgozik; a múlt héten az egyik csapat 7 rümpel háromlatos érczet termelt; a másik 5 rümpel háromlatost, a harmadik pedig $2\frac{1}{2}$ rümpel háromlatost. A vízemelés igen rendetlen, és minduntalan előnti a víz a munkahelyeket.

A *schwarze örter*-től dél felé *Sässigjáraton* 20 ember dolgozik 5 csapatban, az ércz 1—2 ujjnyi vastag, és 10—12 latos.

A 13 öllel magasabban fekvő *első mélyjáraton* 3 csapat dolgozik, az ércz 1—2 ujjnyi vastag, és 8—9 latos.

A *légtárna* felé dolgozik 2 csapat 6—7 latos érczen.

Dánielvágat alatt dolgozik egy csapat tenyérni széles 20 latos érczen. Itt még több maradvány is található.

A *fedüakna* mélysége el van fülva, jó lenne az aknát lejobb mélyíteni, de sokba kerülne.²

A kisebb részesek, kik mindíg a vízemelés ellen voltak, látván, hogy kívánságuk nem sokára be fog teljesedni, tiltakoztak az administrator állítása ellen, hogy ők az okai a vízemelés abbahagyásának; mert ha a kamara megfizetné nekik mindazt a mivel tartozik, ők is el bírták volna a vízemelés költségeit.³

1643. szeptember 2-án tartott tanácskozás határozata szerint kifogták a vízemelő gépet hajtó lovakat, és a *mélység elfulusztatott*, mert *Vízakna* felől oly nagy erővel ömlött a víz a *fedüakna* felé, hogy azt legyőzni lehetetlen vala.⁴

Igy azután a költségnek nagy része elesett, és többen hajlandók lettek volna most már hozzájárulni a csekélyebb költségekhez; különösen hofreuti Ehrenreutter Ágost János, ki azóta, hogy a mélység miveltetett, nem fizetett költséget, kijelentette szeptember 6-án, hogy a felső részek mivelésének költségeiben részt venni kíván. Az administrator azonban utasította a bányabíró, hogy szigorúan a bányatörvényhez tartsa magát és azon bizottság határozataihoz, mely 1641. július havában több ilyen tárgyú kérdésekre véleményt adott. E szerint nem engedtetett meg Ehrenreutternek, hogy a *Felsőbiebertárna* mivelésében részt vegyen.⁵

Ellenben Ehrenreutternek ítéltettek oda a Brennerszövetkezet *mátyástárnai* részei, mert a bányát 1640. óta csak ő tartotta fenn, a többi társak pedig semmivel sem járultak a költségekhez.⁶

1643. december 26-án elhatározott, hogy a *weiden-aknai* járgánylovak elbocsáttassanak, mert a termelés igen csekély, továbbá, hogy 5 ács, 5 vajarlegény, 5 esillér és 5 takarító is elbocsáttassék.¹

A Brennerszövetkezet hitelezői ez évben is megkísérleték ügyök elintézésének sürgetését, 1643. május 30-án utasította az udvari kamara az administrátort, hogy a Brennerszövetkezet hitelezőinek igazságot szolgáltatasson, és az adósokat exequáltassa.²

Október 23-án pedig a hitelezők egy királyi rendeletet mutattak fel a városházán; e rendelet szerint követeléseik elismertetnek, és a behajtás végrehajtása elrendeltetik. A város tanácsa azonban azzal halasztotta el a végrehajtás fogamatosságát: hogy a Brennerszövetkezet principalisa Gienger nem volt akkor Selmecezen.³

Gienger egyébiránt, mint tudjuk, nem iakott már Selmecezen, ámbár még mindig lehetett némi kedve a bányaműveléshez; mert 1643. október 26-án újra át akarta venni az ő egykori *finsterorti* részeit, melyekre 1640. óta nem adott költséget, de e kívánságával elutasított.⁴

1643-ban 4738. m. 22. p. ezüst küldetett Selmecezről Körmöczre.⁵

1644. január 22-én ismét tanácskoztak a bányabíróságnál a kincstári tisztek, és a kisebb részesek, és elhatározták, hogy a bányatisztek fizetése ne vétessék a *felsőbiebertárnai* költségek közé, hanem fedeztessék azon birtokos által, kinek tisztviselője az illető. Sáfárrá Rauchenpüchler Jakab helyett Örtl János neveztetett ki, mert Rauchenpüchler részeges. A 3-ik kémlész Donat Ágoston elbocsáttatik. Az orvos 2 frnyi heti díja megszüntetettik. A *felsőbiebertárnai* gondnokot csak a kincstár fizesse. A *rudas vízemelő gépről levert vas osztassék el aránylagosan a részesek közt.* Legler Péter gépész 3 frnyi heti fizetése megszüntetettik. Winkler Hermant fizesse egyedül a kamara. A szegényeknek 50 den., a kórháznak 75 den., és az iskolának 50 den. hetenkint felveendő a költségek közé. A repesztőport a részesek hetenkint felváltva szállítsák, fontját 30 denárral. Az úgynevezett „Kramzehrung“ egészen megszüntetettik.⁶

Ez intézkedésekből látszik, hogy a kamara tekintetbe

¹ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

³ Selmecez városi levéltár.

⁴ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁵ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

⁶ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

vette végre a kisebb részesek sérelmeit, és azokat orvosolni akarta, csak hogy ezzel már egy kissé megkésétt, mert a háború közelgő vihara Selmecezen is felzavarta már a békét, és 1644. márczius 30-án és 31-én fellázadtak a munkások a fizetés elmaradása miatt

Midőn a húsvét előtti fizetésre nem volt elegendő pénz beszerezhető, a munkások bérének csak egy része fizettetett ki azon ígérettel, hogy legközelebb megkapják a többit is, mibe ők belenyugodtak. De az ünnepek után összecsoportosultak a könyvvivő lakásán, és fizetést követeltek. Megjelentek a bányabírónál is, és a dobot kívánták, hogy azzal járassanak. Lázadásuk okául azt adták, hogy tudják, hogy Schulez György könyvvivő, Steifenegger gondnok, és a bányáírnok meg akarnak szökni a válatott ezüsttel.

Nemsokára azután felvonultak a munkások a kamaraudvar előtt dobszó mellett, kardosan, puskával és égő puskanóczokkal, lövésre készen. Azután a könyvvivőhöz egy küldöttség ment, mely előadta, hogy ők fizetésüket kívánják, és ha ki nem fizettetnek, lefoglalják az ezüstöt, mert Rákóczy hadai közel vannak, és félhető, hogy az ezüst elvész, és ők azután végképen fizetés nélkül maradnak.

A bányabíró és a gondnok hiába igyekeztek őket megnyugtanni; kijelentették, hogy onnan egy tapodtat sem fognak mozdulni, nehogy az ezüst elvitessék. Végre a városi bíró is odajött, de ő reá sem hallgattak, s meg kellett nekik ígérni, hogy a válatóban munkában levő ezüst ha kikészül, kezökbe adatik. Így azután elvonultak.

Másnap reggel ismét a bányabíró lakására mentek tömegesen, és elvitték nagy lármával a zászlót, dobot és a fegyvereket, és így felkészülve egyenesen a könyvvivő szállása elé vonultak; azután egy küldöttséget küldöttek fel hozzá, hogy ismét fizetésüket kérjék.

A könyvvivő türelemre akarván őket bírni, bort hozatott fel; akkor kiment a bányabíró, és ámbár a munkások az ő látására azt kívánták, hogy nekik beszédet tartson, ő csak azon igyekezett, hogy a veszedelmes környezettől meneküljön, és sikerült is neki a nagy láрма és zavar közt odább állani.

A munkások azután rettenetes lármát csaptak a ház előtt, egy csapat a kapunak ment, a zárt leverte, s a kaput betörte, a többiek a házra lövöldöztek. Ekkor érkezett oda a város bírása, és igyekezett őket lecsendesíteni, de hasztalan; míg végre a könyvvivő meg nem ígérte, hogy az ezüstöt elzalogosítja, és 1000 frtot fog reá felvenni, hogy őket kielégítse. Ezt is csak akkor hitték el, midőn Kayser Márton bányapolgár is megígérte nekik, hogy a fizetést bizonyosan

megkapják. Ekkor végre letették fegyvereiket, de a könyvivő kénytelen volt még 8 akó bort adni nekik áldomásul.¹

A munkások azután lecsendesedtek ugyan, de nem igen dolgoztak. Áprilisban elfoglalván Rákóczy a bányavárosokat, megszűnt általában minden remény, hogy a kamara a bányatüzemhez szükséges pénzt előteremtse.

Április 27-én közli az administrator a bányabíróval Bornemisza tábornok levelét, és megemlíti, hogy a bányavárosok ügyében Rákóczy fejedelem rendeletét várja. Egszersmind kérdi, hogy a bányapolgárok akarják-e tovább folytatni a művelést?²

Erre április 29-én feleli a bányabíró, hogy most a munkások nem dolgoznak, és félhető, hogy a kereset nélküli emberek rossz módra vetemednek megélhetésök végett; a bányapolgárok nem gondolnak arra, hogy a munkával felhagyjanak; a fő kérdés csak az, hogy a kamara fedezheti-e a költségeket?³

1644. május 4-én írja az administrator, hogy pénzt nem küldhet, mert nincs; czélszerűnek látná, ha a munkásokkal egyezség köttetnék, oly módon, hogy bér helyett elégedjenek meg a termelt ezüst értékével, s a mit ezzel nem lehet fedezni, azt majd megkapják későbbben, ha áldás lesz.⁴

Erre május 7-én válaszolta a bányabíró, hogy a munkások nála voltak, és a munkáról szabályszerűen leköszöntek, mert a hadseregbe akarnak beállani. Az administrator javaslatát nem fogadták el. A magánosok hajlandók ezentúl is fizetni a költségeket, tehát csak a kamara képtelensége a fizetésre okozza, hogy a bányaművek tönkre fognak menni.⁵

8. A Siceli-társak hűbérbe veszik a kincstári részeket.

1644. május 21-én azt az ajánlatot tette az administrator a kisebb részeseknek, hogy mivel ő semmiképen sem tud pénzt szerezni, vegyék át a *felsőbiebertárnai* kincstári részeket hűbérbe. A kincstárnak ekkor $\frac{11}{16}$ és $\frac{1}{32}$ része volt *Felsőbiebertárnán*.⁶

Erre kijelentette május 25-én Reutter Ulrich György, hogy *Felsőbiebertárnát* kész átvenni a következő föltételek alatt:

1. A rég megígért magasabb ezüstbeváltási ár azonnal életbeléptettség, és egy marka ezüst minden levonás nélkül 10 frttal fizettség mindjárt, mihelyt az ezüst beadatik.
2. Hogy a munkások addig, míg a termelés jövedelmező

¹ ² ³ ⁴ ⁵ ⁶ Selmeczi bányabirósági jegyzőkönyv.

nem lesz, elégedjenek meg azzal, a mi a beváltott ezüst értékéből a kohó-költségek fedezése után fenmarad, a többit pedig csak akkor követeljék, ha áldás leend.

3. Hogy az érczvájakok fizessék a repesztőport, faggyút és kovácsköltséget, és a szakmány e szerint állapíttassék meg.

4. Hogy a kohómunkásoknak a kohóköltség, az ércz mázsája után 1 frttal fizetessék ki, a mennyiben pedig a költség nagyobb, erre várjanak jobb időnkig.

5. Hogy az érczek tartalma a részesek kémlésze és az esküdt kémlész próbája között kiegyenlítettessék, és a kohómunkások a netaláni fémvesztéséget megtérítsék.

6. Hogy a bányabíró és administrator tartsák fenn az egyetértést a bányapolgárok között, és minden bányapolgárnak szabadságában álljon a szükséges anyagoknak reá eső részét természetben beszállítani.

7. A fizetés a bányapolgárok jelenlétében történjék, és minden hamis elszámolás megbüntettessék.

8. Az arany értékéből fedeztessenek a keresztér feltárásának és az aknák fentartásának költségei, valamint a tisztek és felügyelők fizetési.¹

Az administrator igen szívesen vette ezt az ajánlatot, mely alkalmas vala őt sok gondtól és fáradságtól megmenteni. Ez ügyben többször tanácskozott a bányabíró is a bányapolgárokkal, és végre június 11-én jelentheté az administratornak, hogy a bányapolgárok megegyeztek a *felsőbiebertárnai* üzem átvételére nézve, és kérik, hogy jöjjön az administrator Szentkeresztre, és kösse meg velök az egyezséget.²

Ez megis történt, és már június 14-én följegyezte a bányabíró, hogy miután a Siceli-társulat (Ehrenreutter Ágoston János, Reutter Ulrich György, Khayser Mátyás s a többiek) a kincstártól az ő felsőbiebertárnai $11\frac{1}{2}/_{16}$ részét hűbérbe átvette, az üzemre nézve következő intézkedéseket tettek:

A bányabíró számára beszámítható hetenkint	2 frt — den.
Weindl Gáspár bányatiszt kap hetenkint	3 " — "
Örtl János sáfár kap hetenkint	2 " 50 "
József bányaírnok " "	2 " — "
Hueber Ábrahám " "	1 " 50 "
A régi 3 bányaügylő egyenkint	2 " — "
A bányabírónak érczosztási díj hetenkint	— " 84 "
János mester borbély bére	1 " — "
Szombaton fizetésnek kiadható	" 1 " — "
A zúzóérczek elosztójának jár	" — " 60 "
Az őrnök	" 1 " — "

^{1 2} Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

Az esküdt kémlésznek hetenkint.....	—	frt 60 den.
Az ácsmesternek	2	” — ”
Egy ácslegénynek	1	” 50 ”
Egy napszámosnak	—	” 80 ”
Az erdőőr bére	—	” 80 ”

Munkában marad: 9 ács, 9 ácssegéd, 2 csatlós, 6 csillér à 23 denár, 12 vitlás à 9 denár, 12 takarító à 7 denár, 8 járgányló à 1 frt; hétfőn és szombaton felszámítható étkezésre 2 frt és 30 iteze (Seitel) bor.¹

1644. július 5 én a királyi kohó leletezése is megtörtént, és ez is átadatott a Siceli-társaknak.²

Ennek következtében megszűnt a kincstári kezelés Selmecezen; a Brennerszövetkezet bukása után a legnagyobb erőfeszítés mellett is csak 4 évig tudta a kincstár *Felsőbiebertárna* üzemét fentartani! Az egykor oly türelmetlenül és forrón óhajtott principalitás nagy kárára vált a kincstárnak, a vele járó nagy kiadások fokozták a pénzügyi zavarokat, és gyorsították a felsőbiebertárnai üzem pusztulását. A szerencsétlen kezelést megszüntette végre a háború. De alig távoztak a katonák Selmecezi vidékéről, újabb tevékenységre egyesültek a régi Brennerszövetkezet maradványai, s mivel nagyobb részők Siceli ivadéka volt, az új társaság a *Siceli* nevet vette fel.

A kincstári pénztárak üressége oly nagy vala az időben, hogy a selmecezi kincstári tisztviselők, nem kapván fizetést, mind elhagyták állomásaikat. Haidt Jeromos bányabírószági irnok följegyezte 1644. július 30-án, hogy már hónapok óta nem kapott fizetést, és kénytelen lesz más kereset után látni, hogy megélhessen.³

Selmeceziről ez évben csak 3019 m. 33 $\frac{1}{2}$ p. ezüst küldetett Kőrömczre.⁴

Az udvari kamarának mindezek daczára volt ideje és kedve haszontalanságokkal is foglalkozni; 1644. márczius 16-án elrendelte az udvari kamara, hogy Ő Felségének ásványok küldessenek, és ezek között a „Vapor mineralium“ is, melynek felfogására utasítás is adatik. T. i. egy nedves vászont kell kifeszíteni a bányában ott, a hol ily mérges gőzök vannak; a bányászok jól ismerik e helyeket, a gőzök rövid idő alatt a vászonra ülepednek, melyet azután ki kell facsarni még a bányában, és a lecesepegő mérges folyadékot egy bőrczacskóba kell tenni és Bécsbe küldeni; de a ki azt viszi,

¹ ² ³ Selmecezi bányabírószági jegyzőkönyv.

⁴ Selmecezi bányagazgatósági irattár.

csak éjszakán utazzék, nappal pedig árnyékban pihenjen, mert a nap azonnal kiszívja a vaport, és ez elveszti minden erejét.¹

1644. július 4-én értesíti egy királyi rendelet az adminisztrátort, hogy az alsóausztriai kamara feloszlatott, és az udvari kamarával egyesítettett.²

1644. november 29-én újlag elrendelte az udvari kamara, hogy a tisztek írásban kötelezzék magokat, hogy minden vagyonukkal jót állanak a számadásaikban netalán található hibák helyrehozásáért.³

Hogy mi történt e két év alatt Körmöczön és Besztercebányán, arról nem találunk semmit sem följegyezve. Hogy Körmöczön is nagy nehézségekkel küzdött az üzem fentartása, az bizonyos, mert különben nem hagyta volna az adminisztrátor Selmecezt minden segítség nélkül. Hogy pedig Besztercebányán is igen rosszul állottak a dolgok, ezt látjuk egy 1644. szeptember 20-án kelt levélből, melyben panaszkodik Sonnau, hogy a munkások ismét nem kaphattak fizetést, s hogy követelésök már 13,000 frtra megy. Ha e hónapban ki nem fizettetnek, nem fognak tovább dolgozni. Egyébiránt pedig nincsen se ólom se faggyú készletben.⁴

9. Ismét Rákóczy alatt.

A múlt év vége felé kissé távolabb vonult ugyan a háború zaja a bányavárosoktól, de azért mégis mindennap várható vala, hogy egyik vagy másik csapat erre veszi az útját.

1645. márczius 6-án Torstensohn Jenkaunál fényesen megvervén III. Ferdinand hadait, a svédek Morvába nyomultak s a magyar határ felé közeledtek, ennek következtében Rákóczy fejedelem megújította szövetségét a svédekkel és francziákkal, és megindult hadaival Rimaszombat felé, s azután Füleken a várost elfoglalván és felgyujtván, Nyitra felé indult, melynek vidékén Bakos tábornoka már egyesült a svédekkel. Elfoglalta azután Nagyszombatot, és a Brünnt ostromló Torstensohnhoz segélycsapatot küldvén, maga is átment Morvaországba, és Gödingnél ütött tábort.⁵

Azonban a törökök ellenezték a háborút, és erről érte-

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCVIII. ² Ugyanott.

³ ⁴ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

⁵ Horváth Mihály id. m. V. 453. l.

sülvén az udvari kamara, nagyon is remélte, hogy Rákóczy nem fog merészlni a törökök akarata ellen a háborúba keveredni; 1645. április 15-én még azzal biztatta az udvari kamara az administrátort, hogy a budai basa azt mondta, hogy Rákóczy a fejével játszik, ha békében nem marad.¹

Az udvari kamara gyanútlanágát bizonyítja az is, hogy 1645. márczius 31-én Sonnau András György bárót küldte ki a bányavárosokba királyi biztosul, különösen azzal a feladattal, hogy a kincstár követeléseit behajtsa, a selmeczi tiszti állomásokat megszüntesse stb.²

Nagy lehetett tehát a meglepetés, midőn Rákóczy, daczára a törökök tiltakozásának, megindult, és a védelemre legkevésbé sem készült egész vidéket ismét elfoglalta. 1645. április 22-én már osgyáni Bakos Gábor, az erdélyi fejedelem tábornoka, védő levelet állít ki a bányavárosok számára, hogy egymás közt akadály nélkül közlekedhessenek, és minden szükségleteiket szabadon szállíthassák.³

1645. április 27-én ghymeszi gróf Forgách Ádám nógrádi főispán neveztetett ki a bányavidéki végvárok főkapitányává.⁴

1645. május 28-án Tokajból írja Rákóczy György az administrátornak, hogy nem sokára Körmöczre érkezik, és meghagyja, hogy neki akkorára Besztercebányán ágyúkat és fegyvereket készítsenek.⁵

Június 18-án írja Rákóczy az administrátornak, hogy főhadiszállását Fülekre teszi, és onnan fog valakit kiküldeni Besztercebányára a bányák megvizsgálása végett.⁶

Június 29-én Rákóczy magához rendelte az administrátort a többi tisztviselőkkel együtt.⁷

Ugyanaz nap rendelte Rákóczy, hogy ghymeszi Forgách Zsigmondnak 15 mázsa rezet adjanak ki Besztercebányán.⁸

1645. július 1-én Rákóczy Maurert küldte ki a bányák megvizsgálására.⁹

De Rákóczy már akkor kezdett a béke felé hajolni, mert látván, hogy Torstensohn nem akar Brünn ostromával felhagyni, és a császári tábornok fölkeresvén vele megütközni, komolyabban vette a békeajánlatokat, és 1645. augusztus 8-án meg is történt az egyezés, mire a fejedelem visszavonta seregeit Brünn alól. 1645. szeptember 16-án íratott alá Linczből a békekötés, mely szerint az ágostai és helvét hitvallá-

¹ Selmeczi bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXI.

² Schmidt F. id. m. IV. 664. l.

³ Selmeczi bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXII. ⁴ Ugyanott. ⁵ Ugyanott CCXIII. ⁶ ⁷ ⁸ ⁹ Ugyanott.

súak számára a vallás szabad gyakorlata az egész országban biztosítottatik. Öt nappal előbb meghalt Eszterházy Miklós nádor.¹

Rákóczynak azonban még a békekötés előtt szándéka volt nagyobb mennyiségű rézet vitetni el Besztercebányáról, és 1645. augusztus 8-án, Morvaországban Rampersdorf melletti táborából meghagyta, hogy 4—500 mázsa réz minden perczben készentartassék számára, s igéri, hogy ő azokért saját fuvarosait fogja küldeni.²

E rézmennyiség megnyeréséről gondoskodott Rákóczy a békekötés alkalmával is, és 1645. szeptember 22-én rendeli III. Ferdinand, hogy a megkötött béke határozatai szerint Rákóczy Györgynek 400 mázsa, és Homonnay Drugeth Jánosnak 100 mázsa réz adassék ki Besztercebányáról.³

Rákóczy György ekkori kormányzásának idejéből egy kelet nélkül kiadott határozatot találunk, melyben a „hochfürstliche Rákóczysche löbl. Oberadministration in denen Bergstädten“ válaszolja Selmech városának egy folyamodványára, hogy a Fuchslochban egy új koresma nyitására engedélyt nem adhat, mert a helyiség igen félre esik, és nehéz felette fölügyeletet gyakorolni, ezenkívül pedig megkárosodnának ez által a bányáknál levő koresmák, melyeket a sáfárok tartanak, kiknek jövedelmei főképen a koresmákból származnak. Ellenben figyelmezteti a várost, hogy a fuchslochiaiak igen kevéssel járulnak a városi adókhöz, tehát adóztassa meg ezeket is a város ügy, mint a városban lakókat. Engedélyeztetik továbbá, hogy minden nőtlen embertől hetenkiint 1 denár „Aufhebgeld“ szedessék: megengedtetik, hogy a város a behozott zabból vámot szedjen; a kereskedők árulási szabadságának eltörlésébe bele nem egyezhet az administratio, mert csak az által lehet a munkások számára olcsó árúkat biztosítani.⁴

A létező viszonyok közt az volt a legkellemetlenebb, hogy a császári hadak szintügy, mint Rákóczy hívei csak azért igyekeztek a bányavárosokba jutni, hogy ott pénzt szerezhessenek; és ha nem kaptak, azt természetesen nem a pénz hiányának, hanem az ellenséges rossz akaratnak tulajdonították. Így alig köttetett meg a béke, és Rákóczy emberei még a bányavárosokban valának, midőn Lipót Vilmos főherceg és fővezér rendeletet küldött 1645. augusztus 9-én Sockh János administratorhoz, hogy gróf Puchheimb tábornoknak egy jókora összeggel segítségére legyen.⁵

¹ Horváth M. id. m. V. 454—457 l.

² Selmecei bányai igazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXIV. ³ Ugyanott CCXV.

⁴ Selmecei városi levéltár.

⁵ Selmecei bányai igazgatósági irattár.

A törökök ez alatt jól befészkeltek magokat Selmece körül, s az adókat rendesen beszedték. Egy ily adóbeszedés alkalmával perlekedés támadt a stefultói városi alattvalók és Koháry István alattvalói közt, kik azután össze is verekedtek. A pert Selmece város tanácsa intézte el. Jelen voltak a város részéről Riedmüller Mátyás selmecei bíró, Gubitzer Márton selmecei várnagy, és Lanser Gyula; valamint Koháry részéről Horváth Mihály várnagy „aus der Au“.

A török-bér (Türkenzins) tett egy évre 150 forintot pénzben, ezenkívül 60 meszely vajjat, 10 darab kerékpántot, és egy kabátra való posztót.

Ennek beszédése végett határozottatott, hogy minden ember vagy állat-fej után 4 poltura, vagyis 12 magyar denár fizetessék. A kisebb marhákból két egyéves borjú számíttassék egy fejnek, és 4 kecske egynek.

Az egymáson tett sértésekért kölcsönösen megkövették egymást, és meghagytatott nekik, hogy ezentúl jó szomszédok legyenek, mert különben a ki veszekedést kezd, 40 frttal fog büntettetni, azonkívül pedig megbotoztatik, és bezáratik.

Az esküdtek készségesen segítsenek a bírónak és a bíró felszólítására megjelenjenek a tárgyalásra, ha pedig különös ok nélkül kimaradnának, 12—60 denár birságban fognak elmarasztaltatni, mely birságot azután közösen megiszszák.

Ezentúl a bíró az esküdtekkel szedje be a török bért. A 60 meszely vajhoz mindenki, a kinek egy tehene van, adjon egy meszelyt, és 4 kecske után is egy meszelyt, a kiknek pedig nincs marhájok, négyen adjanak egy meszelyt.¹

10. A hűbéresek kezében.

Ily körülmények között nem juthattak erőhöz a Siceli társak, kik már a múlt év közepén átvették az üzemet, de a szerencse nekik sem kedvezvén jobban, mint a kamarának, ők is folytonosan pénzszükségben szenvedtek.

1645. január 14-én panaszt tettek a felsőbiebertárnai munkások, hogy nem kaptak fizetést. E miatt kérdőre vonatván a részeselek, azzal mentették magokat, hogy a kamara nem fizette ki nekik az ezüstben levő arany értékét.²

A hűbéri szerződés a kamara és a Siceli társak között végre megállapítottatott, és jóváhagyatott 1645. február 10-én.

E szerződés bevezetésében mondatik, hogy *Felsőbiebertárna* már annyira el volt hagyva, hogy 11 hétig nem dol-

¹ Selmece városi levéltár.

² Selmecei bányabírósi jegyzőkönyv.

gozott ott senki, a hűbére vállalkozók nem is nyereségre való kilátásból fognak ismét a munkához, hanem csak azért, hogy a bányát ne engedjék elpusztulni.

E szerződés szerint átvett a kincstári $1^{11}/_{16}$ részből:

Hofreithi Ehrenreutter Ágost János	$3/_{16}$	—	részt,
Reutter Ulrich György	$3/_{16}$	—	”
Khayser Mátyás és ifj. Sockh János	$3/_{16}$	—	”
Khayser Márton, Reul, és a Vichter örö-			

kösök $2/_{16}$ $1/_{32}$ ”
 következő feltételek alatt:

1. Minden márka ezüstért fizettség nekik 10 frt, mely összegnek $1/3$ része tallérokban a 150 denár adandó. Az arany értéke pedig, mely eddig Ehrenreutternek juttatott az általa kölcsön adott összegek törlesztésére, a kölcsönből még hátralevő 6375 frt 29 denár tőzlesztése végett közöttük egyenlően fog felosztatni, de az Ehrenreutternek járó $1/4$ rész nem fog a törlesztésre levonatni, hanem az administrator fog e végre 100 darab aranyat küldeni Körmöcztől.

2. A munkásoknak meg kell elégedniök azzal, a mi a termelés értékéből az anyagok és az olvasztási költségek fedezése után fenmarad, a többire nézve várjanak az isten áldásáig.

3. Hűbéresek nem kötelesek a régi felsőbiebertárnai adósságokat megfizetni.

4. Hűbéresek ellenőrizhetik a válató intézetet.

5. Ha az isten áldást ad, ebből mindenekelőtt a munkások és tiszték bérhátralékai törlesztendőek, azután azok az összegek, melyekkel a kamara adós a hűbéreseknek; és ha a hűbéresek minden költségei meglesznek térítve, akkor a kincstár fog határozni, hogy mi történjék tovább.

6. Hogy ha pedig oly rossz lesz az eredmény, hogy a munkásokat sem lehetne kielégíteni, akkor ezt a hűbéresek ideje korán feljelentsék, és nem kötelesek a hűbért tovább is megtartani. Egyébiránt a hűbéres társak az éielmi szerek és anyagok beszerzésénél egyenlő előnyben részesítendőek.

7. A szerződés 5 egyenlő példányban állítatott ki, és aláírták: Sockh János, hofreithi Ehrenreutter Ágoston János, Reutter Ulrich György, Khayser Mátyás, Khayser Márton.¹

Ekkép véglegesen megalakulván, a hűbéresek 1645. február 25-én Koch Jakabot nevezték ki bányatisztté.²

A kincstár ily módon megmenekülván a felsőbiebertárnai költségektől, semmit sem gondolt többé a selmeczi bányák-

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCX.

² Ugyanott.

kal. 1645. márczius 12-én panaszolja a bányabíró, hogy az altárnák, különösen a *bélabányai*, *kornbergi*, *glanzenbergi* és *Schmittentrinn*-altárnák összeomlanak, mert ezeket a kamarának kellene fentartani, és nincs hozzá való költség; pedig az administrator megígérte, hogy a *bélabányai* altárna fenntartásához fog pénzt utalványozni.

Továbbá panaszolja a bányabíró, hogy a hodrusi kincstári kohó összeomlik. *Thiergarten*, *Krebsgrund*, *Brennertárna*, *Finstertekehr* s más művek, melyeknél a kincstár is részes, elpusztúlnak, s kérdi, hogy ha a műveket valaki felkérné, adományozhatja-e?

Az administrator azt felelte erre, hogy Ő Felsége nem gondoskodhatik most a bányaszatról, ilyen háborús időben pénzt nem adhat, mert nincs, ha tehát vállalkozó találkozik, járjon el a bányabíró a bányatörvény értelmében.¹

A hűbéresek üzeme nem tudott jó eredményre vergődni, mert többen lévén egyenlően részesek, folyton perlekedtek egymás között, és egyik sem akart a másiknak alárendelve lenni; pedig a termelés meglehetősen vala, május 26-án följegyeztetett, hogy a heti termelés 70—80 márka.²

Deczember 10-én pedig bejelentetett, hogy *Györgyfekvágatban* a Biebertelér fektierén jó ércz találatott.³

A hodrusi kincstári kohó már annyira roskadozó állapotban vala, hogy november 25-én javasolta a bányabíró, hogy a földézetet adják el Ehrenreutternek, ki egy zúzóját akarja vele befődni.⁴

November 25-én hűbérbe adta a kincstár *Brennertárnát* 7 évre 4 bányásznak.⁵

Ez évben 4956 m. 32. p. ezüstöt szállítottak Selmecezről Körmöczerre.⁶

Ez évben ismét előkerült Wosinger János, ki egykor a selmeczi tiszteket annyira bevádolta; most a királynétól hozott egy ajánlólevelet az administratorhoz azzal a kivánsággal, hogy küldjön vele 3 embert Körmöczeről Stájerországba, és adjon nekik a Wosinger pénzéből útiköltséget; Wosinger ezekkel Stájerországban roppant kincseket akart fölfedezni egy bányában, melyben szerinte valaha 1400 ember dolgozott, de melyről Steifenegger azt állítja, hogy nincs benne már semmi. A földolog természetesen a pénz volt, de mintbogy Wosingernek itten semmiféle pénze sem vala, nem is adhattak neki belőle.⁷

¹ ² ³ ⁴ ⁵ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

⁶ ⁷ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

Megemlítettének tartom még ez időből, hogy 1645. október 31-én megújított a Joaneli testvérekkel, 3 évre, a réz-eladási szerződés, és a réz ára Besztercebányán mázsánként 22 frt 45 denárra határozottatott.¹

II. Kayser testvérek visszalépnek a hűbéres vállalattól.

A linezi békekötés után az ország ismét nyugalomnak örvendhetett némileg, csak a hódoltság határain kellett folytonosan óvakodni a török rablókalandjaitól.

1646. aug. 24-én Pozsonyban az országgyűlés megnyitott, melyre a király is megjelent szeptember 11-én. Nádorra Draskovich János horvát bán választott. A linezi békekötés oklevele október 22-én a törvénykönybe iktattatni rendeltetett, a kath. püspökök ellenmondása daczára. Nagy nehézséget okozott a protestánsoktól elfoglalt templomok visszaadása.

1647. június 3-án III. Ferdinandnak 13 éves fia IV. Ferdinánd királylyá kiáltatott, és június 16-án megkoronáztatott.²

Az országgyűlésen hozott törvények közt a bányászatra vonatkoznak a következők.

Az 1647-iki 83-ik törvényezikk rendeli, hogy a kamarai tisztek tiltassanak el minden hatalmaskodástól, és a városok területének elfoglalásától.

A 84-ik törv.-czikk szerint: a Rottal-féle ügyben hozott határozata az ítélőtáblának, a bányavárosokban végrehajtandó.

A 85-ik czikk rendeli, hogy a rézedények ára ne emeltessek fel, és a faanyagok kivitele megengedtessek.

A 143-ik czikk rendeli, hogy Bakabányán állandó őrség tartassék, és a bányavárosok jövedelméből fizetessék.³

E törvények, valamint a bányászatra vonatkozók általában, csak írott malaszt maradtak, azoknak teljesítését senki sem tartotta szükségesnek, és senki sem örködött a felett, hogy végrehajtsanak; s csak csodálkozni lehet a gondatlanságon, melylyel e törvények alkottattak, tekintet nélkül arra, hogy vajjon hasznosak és czélszerűek-e? Így például a Rottal-féle executio végrehajtása oly praecedentst alkotott volna, mely mellett éppen oly bizonytalan lett volna a bányabirtok, mint akkortáiban a földbirtok vala, de azzal a különbséggel, hogy a földbirtokból az, a ki tetteleg birtokosa volt,

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

² Horváth M. id. m. V. 460—461. l.

³ Schmidt F. id. m. IV. 691.

húzhatott hasznot; a bányabirtok ellenben mindig éppen akkor lett volna bizonytalan, midőn jövedelmessé kezdett válni!

Az országgyűlés után Ferdinand, hogy a végbeli törököknek a bányavárosok felé intézett gyakori betöréseit meggátolja, 200 német dragonyost rendelt e városokba, meghagyván lóbkowiczi Poppel Ádám kamarai tanácsosnak és csehországi pénzügyi főnöknek, hogy a mennyiben e katonáknak lovaik nincsenek, az esztergomi érseket, Csáky Lászlót, Dóczyt, és a vidék más birtokosait bírja reá, hogy jószágaik biztosítása végett magok is segítsenek a fölszerelésben.¹

1646. elején még Sonnau György András báró működött mint királyi biztos a bányavárosokban. Április 23-án rendeletet adott ki, melyben utasítja a bányabírószakot, hogy a kisebb bányapolgárokat, kik bort mérnek, megintse, és arra kötelezze, hogy a bányatörvény szerint hetenkint 2 frt bányaveszteséget mutassanak ki, ha a bormérést folytatni akarják.²

De rövid idő múlva Muschlitz Urbán János ezredes, és Voglhaut Zachariás csehországi főbányamester küldettek ki a bányavárosokba biztosokul, és 1646. április 30-án a következő utasítás adatott ki számukra:

Vizgáltassák meg Körmöczön *Annaaknát* és *Mátyásknát*, hogy érdemes-e a tovább műveltetésre? Vizsgálják meg, nem lehetne-e Körmöczön is úgy, mint Beszterezebányán a fuvarozást vállalkozónak adni, és a kincstári lovak tartásának terhétől megszabadulni? Miért nem látja el a kincstár maga a munkáit hússal és itallal? Miért nem hagyatik fel a czimentezés, miután elismertetett, hogy a válatás olcsóbb és biztosabb? Vizsgálják meg a kamara követeléseit és tartozásait. Vizsgálják meg, mi az oka, hogy a Brennerszövetkezet megbukott Selmecezen? és vajjon átveendő-e a kincstár részére *Biebertárna*? Miért nem folytatják *Kornbergaltárnát* a *mátyástárnai* jó érzek alá? Miért folytatják a *bélabányai altárnát*, mely semmi reménységre sem jogosít? Vizsgálják meg Selmecezen is a követeléseket és tartozásokat. Vizsgálják meg Beszterezebányán a Prandeisz jelentésében elősorolt visszaéléseket. Érdemes-e a libethányai vasgyár, hogy fentartásék? Vizsgálják meg az erdők kezelését; az úrvölgyi bormérést; nem felesleges-e néhány tisztviselő? Igaz-e, hogy a tisztviselők fizetésüket aranyban kapják? Az irattárak rendben vannak-e? Végre rendeljenek el mindent, a mi a kincstárnak javára válik.³

¹ Horváth M. id. m. V. 462. l.

² Selmeczi bányabíróági jegyzőkönyv.

³ Schmidt F. id. m. IV. 669. l.

1647. június havában a biztosokhoz főnkül lobkowiczi Poppel Ulrich Ádám csehországi főpénzverő mester küldetett ki, és június 12-én utasította a király a bányavárosi tisztviselőket, hogy Poppelnek mindenben engedelmességedjenek, és vele minden számadásokat és iratokat közöljenek. Arról is értesíti a király e levelében a kamarákat, hogy Poppel megvan bízva Körmöczön a pénzverést úgy rendezni, hogy ezen-tül a połturák nem 3 magyar denárral, hanem csak $2\frac{1}{2}$ denárral váltassanak be.¹

1647. szeptember elején ismét mozogni kezdtek a törökök, és szeptember 8-án meghagyta lobkowitzi Poppel az adminisztratornak, hogy a portyázók ellen zárja el a hegyekbe vivő utakat, és védje meg; hogy ha azonban a törökök Szentkeresztben táborot üténének, akkor tartsa együtt embereit, és csak a város védelmére szorítkozzék.²

Komolyabb összeütközés azonban nem történt, és ha a bányák jó állapotban lettek volna, műveltetésök akadály nélkül folyhatott vala. Igen természetes volt egyébiránt, hogy Selmecezen nem fog a hűbéresek vállalata valami különös jó eredményre vezetni, mert ők csak a régibb műveléstől hátrahagyott maradványokat fejtették le, új feltárásokra költséget nem fordítottak, s így, habár eleinte meglehetősen termelésök volt, igen hamar kifogytak mindentől.

1646. márczius 17-én kijelentették a hűbéres vállalkozók, hogy ha nekik az arany értéke ki nem fizettetik, kénytelenek lesznek vállalatukkal felhagyni;³ Kayser Mátyás és Márton testvérek pedig ugyan az nap kiléptek a vállalatból.⁴

Ennek következtében Selmeceze utazott az adminisztrator, és nagy nehezen kieszközölte, hogy Ehrenreutter és Reutter bányapolgárok a hűbéri vállalatot tovább folytassák. Ezekkel új szerződés kötöttet 1646. május 12-én, a következő föltételek alatt:

1. Az ezüst márkája 10 frttal váltatik be, mely összegnek harmad része tallérokban à 150 denár, két harmad része pedig tallérokban à 170 denár számittatik. A ducatok értéke 3 frt maradjon

2. Az első hűbéres vállalattal leszámolás tartassék.

3. A hűbér kiterjesztetik a *szt-háromságaltárnai*, *finsterorti* és *mátyástárnai* kincstári részekre is, melyekre eddig is vállalkozók adták az ellátmányt.

¹ Selmecezi bányabírószági jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt CCXVI.

² Selmecezi bányaigazgatósági irattár.

³ ⁴ Selmecezi bányabírószági jegyzőkönyv.

4. Biztosítatnak a vállalkozók, hogy a beváltmányaik után esedékes összegek mindig gyorsan és minden akadály nélkül kifizettetnek.

5. Vállalkozóknak szabadságukban áll a vállalathoz több társakat is felvenni.

6. Ha a munkások nem tartanak meg ígéretöket, hogy megelégednek egyelőre fizetésül azzal, a mi a beváltmány értékéből anyagok és a kohó költségeinek levonása után fennmarad, és vállalkozóktól többet követelnének, a bányabíróság és a város tanácsa meg fogja őket védeni.

7. Vállalkozók nem kötelesek a régiebb adósságok lefizetésére.

8. Az ezüst-válató és égető műhely köteleztessék, hogy vállalkozók beváltmányait gyorsan és hiven feldolgozzák.

9. Ha az isten áldást ad, első sorban a munkások és tiszték hátralevő bérei fizetendők a fölöslegből, azután törlesztendők a vállalkozók kamarai adósságai, és követelései, és ők nem kötelezhetők addig a vállalat elhagyására, míg követelései tisztázva nem lesznek. Ha azután a kincstár még továbbra is hűbérbe akarná adni részeit, vállalkozóknak előjoguk legyen az átvételre, mely esetben új szerződés kötendő. Ha azonban az áldás kimarad, és a termelés annyira megapad, hogy a munkások meg nem élhetnek, vagy pedig ha az ellenség kárt okozna a vállalatnak, ez esetben vállalkozók minden felelősségtől fölmentetnek.

10. Minthogy vállalkozók azzal, hogy a hűbéres munkát folytatják, nagy áldozatot hoznak Ő Felségének, remélik, hogy ezért Ő Felsége különös kegyelmére méltatja őket.

A szerződést aláírták Sonnau György András, Sockh János, hofreithi Ehrenreutter Ágoston János, és Reutter Ulrich György.¹

A dolog természete úgy hozta magával, hogy az újabb vállalat sem volt szerencsésebb a réginél; a termelés csökkent, és értéke nem fedezte a költségeket. Már 1646. november 24-én panaszkodtak a munkások, hogy fizetést nem kaptak, s kijelentették, hogy fizetés nélkül nem fognak tovább dolgozni.²

Selmeczről Körmöczre ez évben csak 2725 márka 34 pizét ezüst szállított.³

¹ Selmeczi bányabíróági jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt CCXVII. ² Ugyanott.

³ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

12. Andrástárna útát mutat.

A selmeczi bányamívelésnek nagyon szomorú képe volt ez időben; a kincstár nem gondolt vele, saját részeit hűbére adta; csak az ezüstváltót tartotta üzemben, de annak személyzetét is a hűbéresek fizették, ha velők dolgoztattak; a hűbéresek minden czél és irány nélkül dolgozva csak a véletlen szerencsétől várták törekvéseik jutalmát, de ebben nem bízhatván, óvakodtak saját pénzükből fordítani valamit a művelésre; a munkások pedig tudván, hogy csak annyit fognak fáradságukért kapni, a mennyi az anyagok és kohó költségeinek fedezése után a termelés értékéből fenmarad: mennél ritkább lett az érez, annál hanyagabbúl dolgoztak, mindenki meg volt győződve, hogy a selmeczi bányászat végképen ki van merítve, és rövid idő múlva teljesen el fog hagyatni, mind ezt az isten büntetésének tarták, mely ellen hiábavaló minden erőlködés!

Pedig, midőn a szükség már legmagasabb fokára emelkedett, midőn a reményt már mindenki elvesztette, akkor közeledett a segítség. Egy jelentéktelen vállalat, melyet a Galleson-család 35 év óta bámulatos kitartással folytatott *Andrástárnában* a nélkül, hogy ez idő alatt a befektetett pénzből valamit visszakaphatót volna; végre elérte törekvéseinek czélját, a *kórháztelért*, és azt érczesen ütötte meg! Ezzel mindenekelőtt jobbra fordult *Andrástárna* sorsa, mely már rendkívül el vala adósodva, de új életet nyert egyszermind az egész selmeczi bányászat, mert az új érzület világos tanúbizonyságául szolgált annak, hogy a selmeczi hegyek kincsei még nincsenek kimerítve, és hogy az okosan alkalmazott munka még mindig meglelheti jutalmát!

Foikh János kir. főaranyváltó volt akkor, mint a Galleson örökösök meghatalmazottja, *Andrástárna* főrészes; 1646. szeptember 15-én 9 új kutatást jelentett be *Andrástárna* javára,¹ valószínű tehát, hogy ekkor ütötték meg a *kórháztelért* 186 $\frac{1}{2}$ ölnyi távolságban *Wilhelmaknától*.

Bármennyire titokban tartották akkor az egyes vállalatok a művelés eredményeit, a termelt érczek mégis elárulták, hogy *Andrástárna* szerencsésen elérte czélját, s ennek első következménye az lett, hogy mások is igyekeztek részesülni az áldásban.

1646. december 8-án a Muner-örökösök jelentkeztek a bányabírósnál azzal, hogy nekik *Andrástárnában* $\frac{2}{16}$ részök van. A bányabíró elutasította őket, mert Galleson e részeket

¹ Selmeczi bányabírósnál jegyzőkönyv.

megvette tőlök, de mivel nem fizette ki egészen, utasítottak a Galleson örökösök, hogy szerződési kötelezettségeiket teljesítsék.¹

1647. január 9-én ismét sürgette Winkler Hermann, a Muner-örökösök képviselője, az *Andrástárnai* $\frac{2}{16}$ rész árának kiegyenlítését. Foikh elismerte, hogy a bányában most szép ércz van, és a művelés jövedelmező; de azt vélte, hogy a jövedelemből mindenekelőtt az eddigi veszteség fedezendő, s csak azután kerülhet sor a vételár kiegyenlítésére; egyéb-iránt késznek nyilatkozott az egyezkedésre, és ajánlott Muneréknek 3000 frtot, de Winkler 6—7 ezer forintot kívánt. Végre kiegyezkedtek 3700 forintban, melyből Foikh 1000 frtot azonnal lefizetett, a többit pedig pünkösdre lefizetni kötelezte magát.²

Az *andrástárnai* érzelet második és nagy eredményű következménye az lett, hogy a kinestár is kedvet kapott a *kórháztelér* megvizsgálására *Bieberaltárna* szintjén. A fentebb előadottakból tudjuk, hogy *Felsőbiebertárna* üzementervében sokszor előfordult a *kórháztelér* megvizsgálása, melyről annyi ismeretes vala, hogy régen igen jó érczetek adott és *Bieberaltárna* szintje alá is lemiveltetett. Az is tudva volt azonban, hogy e régi művelések nem terjedtek odáig, hol *Andrástárna* érte el a telért, és érczesnek találta. Minthogy pedig *Bieberaltárna* csak 8 öllel fekszik mélyebben, mint *Andrástárna*, igen alapos volt a reménység, hogy a telér *Bieberaltárna* szintjén is érczesen fog feltáratni, és a mélység az andrástárnaiak elől elnyerhető leend. Elrendeltetett tehát, hogy *Bieberaltárna* szintjén az *Althandlertelér* vágata kitakaritassék, mert azt vélték, hogy az a *kórháztelér*; a kitakaritáshoz hozzá is fogtak, de a 7-ik ölben 1647. márczius 8-án egy régi aknához jutottak, mely betört és a sok víz és törecs 4 embert az oldalhoz szorított úgy, hogy alig tudták őket kimenteni.³

Ezzel azután abba is hagytak minden további erőfeszítést, és ismét visszastülyedtek közönyösségükbe, melyből őket csak lobkowitzi Poppel gróf erélyes intézkedései ébresztették újabb tevékenységre. A gróf kiküldetése biztosul a bányavárosokba igen szerencsés intézkedés vala, mert a gróf nemcsak értelmes szakember volt, hanem rendezni és parancsolni is tudott.

Első intézkedése volt 1647. augusztus 29-én, hogy az administrator és könyvvivője 14 nap alatt adják be hátralevő számadásaikat.⁴

Az öreg bányabíró Thailer Bálint 1647. augusztus 6-án

¹ ² ³ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁴ Selmeczi bányagazgatósági irattár.

elhalálozván, helyébe lobkowitzi Poppel Adám Ulrich gróf augusztus 18-án ideiglenesen az eddigi bányabírói irnokot, Haidt Jeromost nevezte ki, bányaesküdtékké Pestaluz Tóbiást és Weisz György Jánost, bányabírói irnokká pedig Zweig Jánost tette.¹ Október 24-én felszólította lobkowitzi Poppel gróf Selmece városát, hogy a bányabírói állomásra Haidt Jeromost ajánlja neki, mert ő mást nem fog kinevezni² a város meg is tette az ajánlatot, és Haidt véglegesen kineveztetett bányabíróvá 1647. november 11-én.³

Lobkowitz elrendelte azután a *Bieberaltárna* szintjén levő *Katalinvágot* kitakarítását.

1647. szeptember 4-én felterjeszti Haidt Jeromos bányabíró *Andrástárna* és *Bieberaltárna* térképét, hogy egymás irányában való fekvéseket kitüntesse, és jelenti, hogy a *kórháztelér Katalinvágot* erélyesen kitakarítatik; a régiek is akarták ezt már sokszor tenni, de a vízveszély miatt nem volt reá idejük. Reméli, hogy szerencsések lesznek.⁴

A kitakarítást azután lázas tevékenységgel folytatták; szeptember 10-én 50 öl volt kitakarítva, október 3-án 82 öltre haladt a takarítás, és léghiány mutatkozott; ezt az akadályt egy fúvó segítségével háritották el, és november 7-én már 110 öl volt kitakarítva; akkor írta a bányabíró, hogy a régiek egy fektűszakadék után mentek, de a vastag fedülapot is meg kell vizsgálni, mert a bányásznak a telér nyoma és jellege után kell menni „bis er endlich den Haasen in dem Pfeffer beisammen hat“. Egyszersmind aggodalmának adott kifejezést, hogy ha a fizetés hiány nélkül meg nem tartatnék, a munka hátramaradást fog szenvedni.⁵

1647. november 20-án a *Katalinvágot* ki volt takarítva a vajatvégéig 166½ ölnyi hosszúságban, november 22-én jelenti a bányatiszt, hogy a *Katalinvágotban* már lehet hallani az andrástárnaiak munkáját, és a bányahivatal *békejegyet* kért, melyet a szomszédos művelők a lyukasztás esetében egymásnak felmutatni szoktak, hogy minden ellenségeskedésnek elejét vegyék. E napon lobkowitzi Poppel gróf is bejárta *Felsőbiebertárnát*.⁶

1647. november 25-én megkezdték a *Katalinvágot* továbbhajtását 9 óra irányban a fekü felé. November 27-én munkába vétetett az első keresztér. Deczember 9-én munkába vétetett egy másik átvágott ér is.

Deczember 17-én Foikh is kért a bányabírótól *békejegyet*, mert már igen közel dolgoztak egymáshoz.⁷

¹ Selmecei bányabírói jegyzőkönyv.

² Schmidt F. id. m. IV. 696. l.

³ ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ Selmecei bányabírói jegyzőkönyv.

1647. november 29-én bejárta lobkowitzi Poppel gróf *Szt-Háromság altárnát* is.¹

A királyi biztos rendeletére és Foikh engedelmével felmérték november havában *Andrástárnát* és *Bieberaltárnát* Steiffenegger Venczel, Schmiedt Farkas, Tschappelmann és Pfarrkircher, és térképök kíséretében jelentést tettek, melyben leírják a bányák terjedelmét, s jelentésök végén megemlítik, hogy *Felsőbiebertárnán* oly silány most a termelés, hogy a munkások meg nem élhetnek.²

A *Katalinvágatban* folyó munkálatok a kincstár költségén eszközöltettek, s nem tartoztak a hűbéri vállalathoz, mely ott foglalatoskodtatta munkásait, a hol azelőtt a fejtesek voltak (a mostani istenáldástárnai telekben). A hűbéresek bepanaszolták 1647. szeptember 11-én Böhm György repesztőt, hogy sokszor kimaradt a munkából, és az által akadályoztatta a többieket is; a bányabíró megvizsgálván az ügyet, Böhmet letette, és a hűbéresek beleegyezésével Pöschl Christian vájárt tette repesztővé; följegyezvén, hogy már 18 év óta dolgozik a bányánál, és különben is nagyszájú ember, tehát jó lesz őt a munkásoktól elválasztani.³

Mátyástárnát is felmérték novemberben és a főkeresztvágatot munkában találták, de mivel a *kórháztelér* sokkal gyorsabban elérhető *Bieberaltárnával*, javasolták, hogy a keresztvágat hajtása megszüntetessék.⁴

Szentháromság altárna is munkában volt akkor, és 1647. szeptember 12-én a fővájatvég egy jó alakú telért ütött meg.⁵

Munkában volt ezeken kívül még *Finsterort* is, mely 1645-ben Printsch Mihálynak adatott hűbérbe; 1647. július 16-án főbejárás tartatván *Finsterorton*, úgy találtatott, hogy Printsch a bánya fentartását nagyon elhanyagolta, az *altárnán* nem voltak pallók, és ácsolata roskadozott; Printsch tehát felszólítatott, hogy járópallókat rakasson, mit ő meg is ígért. Printschnek betegsége alatt 1 frt hetibér engedélyeztetett, és az üzem vezetése helyette ideiglenesen Weisz György bányaesküdtre bízott.⁶

1647. november 7-én jelenti a bányabíró, hogy *Finsterort* a múlt héten 40 márkát, ezen a héten pedig 30 márkát termelt.⁷

Deczember 31-én javasolta a bányabíró, hogy mivel *Brennertárna* és *Finsterort* már igen közel vannak egymáshoz, a finsterorti keresztvágat, mely már 88 ölnyire hajtatott

1 2 3 5 6 7 Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

a *krebsgrundi telér* felé, még tovább hajtassék, és *Brenner-tárnával* lyukasztassék.¹

1647-ben Selmechről Kőrmöczre 7502 márka 14 $\frac{1}{2}$ pizét ezüst szállított, melynek nagyobb része *Andrástárnából* származott.²

1647. május 19-én leszámolás történt Selmechen a bányahíró és a társpénztári választmány között. Az akkori bányabíró irnok Haydt Jeromos följegyezte erről, hogy mivel a bányabíró kölesönöket adott a társpénztárból és erre nincs feljogosítva; a társpénztári választmány pedig a bányabírónak 2 ezüst edényt, melyek 9 márka súlylyal bírtak, odaajándékozott a társpénztári vagyomból, a nélkül, hogy erre jogositva lett volna: ő a leszámolásnál meg nem jelent, és nem akarja tudni, hogy ott mi történt.³

Kőrmöcz városa az iránt folyamodott az udvari kamarához, hogy 1606-tól 1637-ig keletkezett, és 19,324 frtra menő kamarái tartozása elengedtesék, mert a régi altárna fentartása igen sokba kerül, altárnai bért pedig csak kevesen fizetnek. Az udvari kamara 1647. január 2-án leküldte a folyamodványt az administratorhoz véleményadás végett.⁴

1647. július 29-én rendeli lobkowitzi Poppel Ádám gróf, hogy a kőrmöczi *vordere Zeche* nyilamai megvizsgáltassanak, és minden telérből több próba vétessék, hogy meg lehessen ítélni vajjon e részét a kőrmöczi bányáknak, mely már régóta szünetel, nem lenne-e czélszerű ismét művelésbe venni.⁵

Ennek következtében valószínűleg munkába vétetett a *Sturz*, mert augusztus 16-án meghagyta a királyi biztos, hogy a *vordere Zech*-nél levő *Sturz* művelésének költségei és bevételei külön számíttassanak el, és nyilván-tartassanak, hogy kiderüljön, vajjon érdemes-e a *Sturz* a művelésre?⁶

Az *úrvölgyi* rézbányászatra vonatkozólag rendelte a királyi biztos 1647. deczember 18-án, hogy 1. a bányában levő sok meddő törecs kitararitassék.

2. Tíz fontosnál szegényebb érez a vájároktól át ne vétessék.

3. A vájárok az érczet kiszállítsák, és kellően kiválasztva adják be.

4. Az úgynevezett „münzen“ eltiltatik és a „gemünztes aertz“ el nem fogadtatik.⁷

Hogy mi lehetett az a „münzen“, nem sikerült kipuhatólnom.

¹ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

³ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

⁴ ⁵ ⁶ ⁷ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

A rézkohászatot illetőleg többféle kísérleteket tétetett a királyi biztos, és e végett a következő útasítást adta ki 1647. november 26-án:

1. Zárlatot csináljanak, s azután kellő figyelemmel kezdjék ismét a munkát: különösen ügyeljenek a fogyatékokra és tüzelék-felhasználásra. A munkába vett érczetet és félterményeket nemcsak „parn“ szerint, hanem súly szerint számitsák és megmázsálják.

2. Tapasztaltatván, hogy az olvasztómunkások igen sok adalékot adnak az érczekhez, úgy, hogy több adalékot kell olvasztani, mint érczet; rendeltetik, hogy vigyázzon a sáfár, hogy a munkások az előirt adaléknál többet fel ne adhassanak. Az adagok úgy elegyítsenek, hogy 100 mázsa érczre 25 mázsa adalék (Flosz) és 25 mázsa folyékony pörköléksalak vétessék. Mivel pedig az olvasztókemenczék igen tágasak, és nincsenek jól elzárva, Selmezczről fog egy sáfár ideküldetni, a ki a kemencze fölszerelését meg fogja mutatni. Mindenesetre szűkebbre kell készíteni a kemenczét, és jól elzárni az elejét falazattal, nem pedig csak egy lemezzel.

3. Kiadatik egy minta, a mely szerint szerkesztendő az üzemi kimutatás.

4. A pörkölő halmokba galyfa tétessék, mely jobb eredményt ad a pörkölés alatt, mint a hasábfá. Ügyeljenek, hogy a kény össze ne tapadjon.

5. A kohómunkások nem pénteken, hanem szombaton végezzék be a heti munkát, mi által egy nap nyeretik meg hetenkint, e miatt nekik a fizetésök is nagyobbítható.

6. A *mosteniczi* „*Polakenhütten*“-nél is zárlat után kell kezdeni a kísérletet. Különösen tegyenek egy próbát, hogy vajjon nem lehet-e a rezet egy folyamat alatt készelni és kovácsolhatóvá tenni? A mi ha sikerülne, igen sok tüzeléket megtakarítana.

7. Ügyeljenek, hogy az ólom, mielőtt az üzelőre kerül, többször dúsíttassék, hogy 30 vagy legalább 20 latos legyen.

8. E kísérletekről kimutatások készítendőek, melyekben a nyert termények fémtartalma részletesen ki legyen téve, a fogyatéék és a tüzelékfogyasztás kimutatva.

9. Most szokásos, hogy az üzelésnél 6 mázsa réz adagoltatik az ólomhoz; ez nem látszik czélszerűnek, s hogy ez iránt bizonyosság szerzettessék, a legközelebbi üzelés után feltörendő a tüzhely ágya, és egymagában feldolgozandó, és följelentendő, hogy mennyi réz nyeretett belőle?

10. A *thaybai* kobónál is zárlat után kezdendő a kísérlet.

11. Mivel az ottani sáfár Herter János az általa betejesztett kimutatásban 1646-ik évről 1263 mázsa rézfogyatékok

számít fel, a mi hihetetlen, meg kell az ügyet vizsgálni, és fölöle jelentést tenni.¹

Még régebben tette az administrator azt a javaslatot, hogy Radvánszky Ferencz halála után az ő jószágga a kamara számára lefoglaltassék, 1646. január 16-án válaszolt erre az udvari kamara, értesítvén az administratorot, hogy ámbár Radvánszky Ferencz örökösök nélkül halt el, még sem lehet a jószágot a kamara számára lefoglalni, mert Kéry János már előjegyeztetett ez esetre, megvárando tehát Ő Felsege határozata.²

13. Csatározások a törökökkel és védelmi intézkedések.

A lázas tevékenység, mely 1647. vége felé megindult Selmecezen, egész erővel folytattatott 1648-ban is, jó kedvvel, serényen folyt a munka, melytől mindenki a legjobb eredményt várta, és nem is csalakoztak reményeikben, ámbár a személyes és vagyon-biztosság, a béke daczára nem a legjobb lábon állott Selmece körül.

1648. október 11-én meghalt Rákóczy György, és fia II. Rákóczy György lett Erdély fejedelme, az erdélyi rendek kötelezték az új fejedelmet kormánya átvételekor, hogy a portával jó viszonyban legyen, a német császár ellen pedig ne viseljen háborút az ő beleegyezések nélkül.

1648. október 24-én véget vetett a 30 éves háborúnak az osnabrücker béke. Ez évben meghalt Draskovich nádor is.

1649. január 25-én Pozsonyban országgyűlés nyitottat, mely Pálffy Pált választotta nádorrá, és főképen a vallás ügyével volt elfoglalva, melynek tárgyalása heves vitákra adott alkalmat. Bányászati ügyek nem tárgyalattak.³

Pedig a bányavárosokban levő királyi biztosok nem hagyták figyelmen kívül az országgyűlést sem, és 1649. január 21-én meghagyták a bányabírónak, hogy tegyen jelentést, nem lenne-e szükséges, némely kivánságokat az országgyűlés elé terjeszteni?

A bányabíró azt válaszolta e felszólításra, hogy valószínűen kívánni fogja az országgyűlés egy része, hogy a bányavárosok különállósága megszüntetessék, és itt minden ügyek a közönséges törvények szerint intéztessenek. Véleménye szerint nem lenne czélszerű e kivánságot teljesíteni, mert a bányászatnak minden joga, valamint a bányavárosok hatósági szervezete is a bányarendtartáson alapúlnak, s ha a bánya-

^{1 2} Selmecezi bányáigazgatósági irattár.

³ Horváth M. id. m. V. 463—464. l.

városok különhatósága megsemmisítették, és a bányarendtartás megsértetik, annyira bizonytalan és védtelen lesz az egész bányamívelés, hogy alig fog arra valaki vállalkozni; a bányamívelés elhanyagolásából pedig mind a királynak, mind az államnak nagy kára következnek.

Az utolsó országgyűlés megengedte, hogy a bányavárosokban nemesek is vehessenek házakat; ez ellen felfolyamodni akarnak a bányavárosok, mert igen valószínű, hogy a nemesi házakban azután bormérés is fog gyakoroltatni, a nélkül, hogy e gyakorlathoz kötött föltételeket az illetők teljesítenék; mi által a szegény bányapolgárok nagy hátrányt szenvednének.

Czelszerű lenne kieszközölni, hogy a magánosok birtokain is szabad legyen érczeket kutatni, és bányákat művelni; az erdőkben a bányamíveléshez fát és szenet termelni; ne legyen szabad a bányászat részére szállított anyagok fuvarozását akadályozni; és hogy a királyi bányarendtartás az ország törvényei közé fölvétessék.¹

Az országgyűlés azonban nem tárgyalta ez ügyeket, és nem volt szükség a hozandó határozat miatt aggódni, de annál inkább szükség volt éber figyelemmel tartani a törökök mozdulatait, kik 1648. elején Benedek felé közeledtek, és úgy tettek, mint ha meg akarnák támadni Selmecezt. 1648. január 31-én meghagyatott a bányamunkásoknak, hogy a munkába mindig fegyveresen jelenjenek meg; az alatt, míg bent a bányában dolgoznak, letehetik fegyvereiket, de minden perczben készen legyenek a védelemre.²

A hodrusiak is nagyon aggódtak a törökök közeledése miatt, és 1648. február 20-án folyamodtak a királyi biztosokhoz, különösen pedig lobkowitzi Poppel grófhoz, hogy őket a törökök ellen megvédelmezze, mert ha a török elfoglalná Hodrusbányát, akkor nem lehetne az olvasztáshoz szükséges vasérczeket megszerezni, és Selmeceznek biztossága is nagyon veszélyeztetve lenne.³

1648. július 1-én 3 mázsa rezet utalványoztak a biztosok Korpona városának egy nagy mozsárágyú öntésére.⁴

A selmecziek aggodalma nem is volt alaptalan; valószínű, hogy híre terjedvén az újabban talált gazdag érczeknek, a törököknek most még nagyobb kedvök lett a selmeczi áldásban résztvenni, mint valaha. 1648. július 27-én támadást intéztek Kohlbach és Kieshtübel felől Selmecezt ellen, és a Scharfenberg

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

² Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv. ³ Ugyanótt. Lásd az okmányok közt CCXXI.

⁴ Selmeczi bányaigazgatósági irattár

(mai kálvária) hegy alatti réteken szénagyűjtéssel foglalkozók közül néhányat levágtak, többet megsebesítettek, és kilenczet fogságba ejtettek.¹

Ennek következtében egy rendeletet adott ki másnap a királyi biztos, hogy a munkásnépnek egy része a bányában dolgozzék, egy másik része pihenjen, a harmadik rész pedig őrségen legyen, és fegyverfogásra mindig készen álljon.²

1648. szeptember 7-én újra megkísérlették a törökök Selmezz megrohanását, de most nem sikerült a meglepetés, mert a mint a scharfenbergi örök észrevették, hogy 30—35 lovasból álló török csapat közeledik Kieshübel felől, lövésekkel jelt adtak, és a város huszárjai és lovas polgárjai a törököket Kieshübel mögé visszaűzték, itt azonban a törökök az erdőbe vonulva, a városiak közül többeket lelőttek; az esetek közül megemlítették Weimar János Jakab, kit a törökök lefejeztek, a fogságba esettek közül pedig Bossányi András, Kayser veje, egy szolga, és Horváth Péter, a városi lovasok kapitánya.³

1648. szeptember 14-én egy rendeletet hirdetett ki a bányabíró *Andrástárnán* és *Felsőbiebertárnán*, mely szerint meghagyja minden fegyverfogható munkásnak, hogy lövő- és oldalfegyvereiket mindig kéznél tartsák, az istentiszteletre se menjenek a nélkül, és ha a jelző lövéseket hallják, a bányák őrzésére rendelt embereken kívül a többiek a bányabíró lakásához siessenek és ott gyűljenek a zászló alá, s várják be a további parancsot. Szigorúan megtilt egyszersmind minden lövöldözést a város közelében.⁴

1649. február 10-én utasították a királyi biztosok a beszterezebányai tiszteket, hogy Bakabánya városának 7 mázsáza rezet adjanak agyúuk öntésére.⁵

1649. február 14-én kérték a bányamunkások a bányabírót, engedje meg nekik, hogy farsang utolján némely házakban a kardtáncot eljárassák; a bányabíró azonban ezt megtiltotta, mert e vigadozások elvonnák a munkásokat a bányától, melyek pedig már ismét vízzel küzdenek; továbbá a törökök is annyira fenyegetik a várost, hogy nem tánczolni, hanem örködni kell.

A szélaknai kapunál levő örök, kiket a bányamunkások

¹ Selmezz városi levéltárból, Szitnyai József, a Selmezz Hiradóban 1882. 15. sz.

² Selmezz bányabírószági jegyzőkönyv.

³ Selmezz városi levéltárból, Szitnyai József, a Selmezz Hiradóban 1882. 15. sz.

⁴ Selmezz bányabírószági jegyzőkönyv.

⁵ Selmezz bányai igazgatósági irattár.

fizettek, szintén óhajtották a kardtánczot, és a városbíró azt nekik meg is engedte; de a bányabíró e miatt szemrehányást tett a városbírónak, és azzal fenyegetődött, hogy ha a kardtáncz megtartatik, nem fognak többé az öröknek semmit sem fizetni, a mulatság azután el is maradt.¹

1649. február 22-én jelentette a bányabíró az adminisztratornak, hogy a törökök a napokban felszólították Bélabányát a meghódolásra. Ennek következtében szükségesnek tartja a város hatósága is, hogy valamely esetleges megrohanás ellen előkészületek tétessenek, és abban egyeztek meg, hogy a következő szerdán a bányászok és polgárok egyesülve városnegyedenként kivonuljanak, és az ellenállásra szervezkedjenek.

Február 24-én megtörtént a kivonulás annyiban, hogy a polgárok a városbíró előtt a magas háznál állottak, a bányászok pedig a bányabíró lakása előtt; de a szervezés elmaradt, mert a munkások nem akartak a polgárokkal együttesen és egy vezérlet alatt állani, valamint a polgárok sem a bányászokkal. A szervezés tehát elhalasztatott, mire a polgárok egyetlöttek és szétoszlottak. Ekkor a bányászok is akartak lövéssel tisztelni a bányabírónak, de nem volt puskaporuk; megindultak tehát a bányabíróval élükön zászlóval és dobszó mellett a felső kapun ki, és a brenneri major körül menve, (az alsó major, melynek helyén most a szivargyár áll) ismét bevonultak a városba, és időközben megérkezvén puskaporuk, a kamaraudvar előtt megtették a tisztelgő lövést, és azután szétoszlottak.

A királyi biztos, a ki elé ez ügy elhatározás végett került, azt vélte, hogy legjobb lesz nem erőszakolni a közös együttműködést, és mind a polgároknak, mind a bányászoknak külön parancsnokot, és külön helyet kell kijelölni, a hol együtt maradhassanak. És így is lőn.²

1649. április 21-én Bartakovits János pocsuwadlói birtokos 25 tallért adott a bányabíroság előtt az ő jobbágyainak, hogy azzal a törököknek járó adót megfizethessék; a kincstári kohótiszt Reittinger Kristóf pedig kötelezte magát, hogy az ő bérökből hetenkint 2 tallért visszatart Bartakovits számára, ha a parasztok csak a királyi kohóba fuvarozzák a szenet.³

1649. május 29-én panaszkodott Laura Jakab bíró és Neupawer András esküdt Stefultórol, hogy most Budára egy új parancsnok jött: Hassan Churbasy, és ez igen szorítja őket a készpénzben fizetendő 172 frt, és a 40 meszely vaj miatt;

^{1 2 3} Selmeczi bányabírosági jegyzőkönyv.

kérték a bányabíró, hogy eszközöljön ki nekik némi segítséget a bányapolgároktól.¹

1649. június 12-én a kapuőrök Riedtmüller Mátyásnál mulatván, egyik közülök egy fiatal vajúrt: Schützwender Eliást minden ok nélkül keresztülszúrta kardjával úgy, hogy a fiatal ember harmadnapra meghalt. A gyilkos január 19-én lefejeztetett a besztercebányai hóhér által.²

1649. július 15-én III. Ferdinand király utasítja a besztercebányai főtiszteket, hogy a végvárakban levő megromlott ágyúk újra önthetése végett Pálffy Pál nádor kívánságára 200 mázsa rezet küldjenek Pozsonyba, és pedig felét abból, mely a király számára van fentartva, másik felét pedig abból, mely a főuraknak van szánva, de a 100 mázsa később a király számára fentartottból visszaadandó.³

14. Áldás.

Ilyenek voltak ez időben a közbiztossági viszonyok, mind e mellett azonban igen élénken folyt a bányamívelés, mert a kórházteléri szerencsés feltárások nemcsak a kincstárt buzdították erélyes tevékenységre, hanem a többi vállalkozóban is fölélesztették ismét a reménységet, hogy a bányász munkáját a szerencse megjutalmazhatja.

Kachelmann János azt mondja, hogy 1648-ban újra megnyitották *Pachertárnát* és *Felsőbiebertárna* azután hetenkint 1000 márka ezüstöt termelt.⁴ Ebből azt lehetne következtetni, hogy *Pachertárnával* nyitattott fel a nagy áldás. Marzányi is azt állítja kéziratában, hogy *Felsőbiebertárna* 1648-ban hetenkint 100—1000 márka ezüstöt termelt.⁵ A fentebbiekből tudjuk, hogy *Pachertárna* semmivel sem járult az ekkori fémtermeléshez, mely egyébiránt, a mint látni fogjuk, nagyon messze maradt a hetenkinti 1000 márkától.

Az általános figyelem főképen a *Katalinvágra* volt irányozva, melynek vajútvégén már a múlt év vége felé lehetett hallani az *andrásárnaiak* munkájának zaját.

1648. január 2-án jelenté a bányabíró, hogy az *andrásárnaiak* érezes telérje valószínűleg a kórháztelér. A *Katalinvágra*ban talált ércfészkek 10, 36, 20, 6, 13 latot tartalmaztak.⁶

^{1 2} Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

³ Selmeczi bányagazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXX.

⁴ Kachelmann János: Das Alter u. S. D. u. B. 173. l.

⁵ Selmeczi bányagazgatósági irattár.

⁶ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

Január 7-én már lehetett a közeten keresztül az *andrás-tárnaiakkal* beszélni, és este 6 órakor az *andrás-tárnaiak egy bányászékkel a biebertárnaiak vágatába belyukasztottak!* A lyuk azután kitágított, és mind a tisztek, mind a munkások egymással kezét fogtak, s egymásnak barátságosan szerencsét kívántak; 8 óra tájban már annyira ki volt tágítva a lyuk, hogy át lehetett rajta mászni.

A *felsőbiebertárnai* utolsó heti termelés volt 16 márka.¹

1648. január 8-án reggel 3 órakor jelentést tett erről a bányabíró azon kifejezéssel: „Jetzo hat die Pergmännische Hoffnung Augen vndt Händt bekhome, dasz sie khan sehen vndt greiffen, was sie verlangt hat.”²

Délután azután beszállott a bányabíró a tisztekkel együtt *Windschachton*, és a lyukon átmenve, kiszállott *András-tárnán*.³

1648. január 10-én közös egyetértéssel elhatározták, a *felsőbiebertárnai* és *andrás-tárnai* részesek, hogy a határ *Felsőbiebertárna* és *András-tárna* között *Bieberaltárna* főtéje legyen; e határon alúl a végzetetlen mélységig minden *Felsőbiebertárnáé* legyen, a határvonal fölött nyerendő terményekből pedig köteles legyen *András-tárna* az *altárnának* a hetedet kiadni, mert ez *András-tárnánál* 9 öllel fekszik mélyebben, a vizet levezeti, és levegőt hoz. E megállapodásról a bányabírótság előtt ünnepeles okmány szerkesztetvén, azt aláírták az érdekeltek, és a határvonal pontját az átlukasztásnál még aznap kitűzte a bányabírótság.⁴

1648. január 13-án volt az első érezosztás *Felsőbiebertárnán* a kórháztelerről, és tett 67 márkát.⁵

De a határ miatt nem sokára egyenetlenség támadt a két bánya közt; az *andrás-tárnaiak* úgy akarták értelmezni, a január 10-én létrejött egyezséget, hogy a határ *Biebertárnának* talpa legyen, és az ügyet a bányabíró elé vitték, ki január 15-én úgy döntötte el a vitás kérdést, hogy a bányatörvény értelmében a határ a határjegynél fekszik, ott, hol a lyukasztás történt, tehát *Bieberaltárna* főtéjében.⁶

1648. január 18-án azt kívánta a kisebb részesek mindegyike, hogy a műveléshez szükséges anyagokat ő szállíthassa. Erre azt válaszolta a bányabíró, hogy a városnak joga van az anyagok szállítására, és a jog fentartandó.

Mivel pedig Kayser Márton panaszt tett a városi szertár ellen, hogy Reutter Ulrich nem akar neki készpénz fizetés mellett sem ólmot adni addig, míg régibb adósságát le nem

¹ Selmezi bányabírósnági jegyzőkönyv. ² Ugyanott. Lásd az okmányok közt CCXVIII. ³ Ugyanott. ⁴ Ugyanott CCXIX. ⁵ Ugyanott. ⁶ Ugyanott.

fizeti; figyelmeztetett Reutter, hogy a szertár azért van, hogy a bányapolgárokat mindennel ellássa; megintetett tehát, hogy ne akadályozza őket az olvasztásban, és ha valakin követése van, keresse azt annak rendes útján.¹

A Galleon örökösök eltértek *Andrástárnában* a régi szokástól, és az érczeket nem szakmányban, hanem napszámra dolgozó vájárokkal fejtették. Ez az intézkedés a bányabírónak is megtetszett, és elrendelte január 19-én, hogy ezentúl *Felsőbiebertárnán* is napszámban dolgozzanak az érczvájárok, és minden 8 órai műszakért 25 denárt kapjanak. Csak a *klíngentárnai* évésekben dolgozók, hol a kőzet kemény, maradjanak az ércszakmány mellett. Erre a vájárok másnap kimaradtak a munkából, de kérdőrevonatván, megígérték, hogy dolgozni fognak.²

A vájárok dolgoztak is, de az új intézkedés eredménye nem felelt meg a bányabíró várakozásának, miért is a rendelet visszavonatot augusztus 8-án, és az ércztermelés ismét szakmányos vájároknak adatott át, úgy mint régente.³

1648. január 27-én kapta *Bieberaltárna* az első hetedet *Andrástárnától*, 94 $\frac{1}{2}$ mázsa ércztermelésből 13 $\frac{1}{2}$ mázsát.⁴

A béke eddig még meglehetősen fentartott a két szomszédos bánya között, Foikh mint kincstári tisztviselő engedékeny volt mindenben, a mennyire csak lehetett, nem ellenségeskedett sem az átlyukasztásnál, sem a határ megállapításánál, a kincstáriak azonban ezzel meg nem elégedvén, oly durván sértették meg a határt, hogy azt eltűrni lehetetlen vala. 1648. február 4-én bepanaszolta Vngedew András a Foikh nevében, hogy a kincstáriak a határvonalon felül $\frac{3}{4}$ ölet vágtak ki az érczből. Az erre tartott vizsgálatból kiderülvén, hogy a panasz alapos; a biebertárnai tisztek két heti fizetésöknek levonásával, az illető munkások pedig bezáratással büntetettek, és a kivágott ércz Foikhnak visszaadatott.⁵

Ezzel azután végképen felbomlott a két szomszéd egyetértése annyira, hogy február 10-én kijelentette Foikh a bányabíró előtt, hogy nem fogja ezentúl megengedni, hogy a biebertárnai tisztek *Andrástárnára* jöjjenek, és kérte a bányabírót, hogy az érczosztáshoz, és a heted átvételére valakit mást rendeljen ki.⁶

1648. február 17-én kezdték meg a kórházteléren *Bieberaltárna* szintje alá mélyíteni az első ereszkét, melyet *Grof Poppels sinken*-nek neveztek.⁷

E közben nagy gondot fordítottak az üzem kezelésének javítására, a költségek apasztására, és a termelés fokozására.

Pöschl Christian repesztőfelügyelő, ki gondos kezelésével a felhasznált repesztőpor mennyiségét egy negyedével leszállította, megdicsértetett, és heti bére 50 denárral fölemeltetett 1648. február 22-én.¹

Február 25-én keveselte Lobkowitz a termelést, és megintette a tiszteket, hogy jobban igyekezzenek, mert máskép elboesátja őket.²

Június 19-én pedig azért dorgálta meg a tiszteket Lobkowitz, hogy a hetenkinti számbavételnél sokat költenek evésivásra. Erre 4 frt van engedélyezve, ha többet költenek, fizessék meg.³

Szeptember 17-én rendeltetett, hogy ezentúl a bérfizetés nem a bányánál tartassék, hanem a kamaraudvarban, mert félni lehet, hogy a törökök a fizetésre menő munkásokat megtámadják.⁴

Az *andrástárnai* heted január 27-től márczius 9-ig tett 124 márka 24 pizét ezüstöt, az érczek tartalma volt 44, 16. 28, 14 lat. A heti termelés e szerint 145 márkára ment *Andrástárnán*.⁵

Márczius 29-én elrendeltetett, hogy az érczosztásnál ezentúl a kohótiszt is jelen legyen, ügyeljen a próbák összetörésére és átszitalására, azután vegyék a próbát, és azt a bányánál, kohónál, és az esküdt kémelő által is próbáltassék meg.⁶

Márczius 21-én határozottatott, hogy *Bieberaltárna* szája alatt egy új zúzó állíttassék fel, 6—6 nyilat hajtó 2 kerékkel, 3 szerrel és egy szobácskával; az egész épületért a fedelével és belső szerkezetével együtt kapott Stieger Pál ácsmester 190 frtot, az anyagot hozzá a kincstár adta.⁷

1648. április 28-án ünnepélyes tanácskozás tartatott *Felsőbiebertárnán* a királyi biztosok, kincstári és társulati tisztek jelenlétében.

Elintéztetvén a munkásoknak több kérelme, figyelmeztette őket Lobkowitz gróf, hogy a Brennerszövetkezetnél levő követeléseik ki fognak fizettetni. Azután pedig intette mindnyájokat, hogy legyenek szorgalmasak, ne iszákoskodjanak, előjáróiknak és a városnak engedelmeskedjenek, és az ércztermelést úgy tartsák, hogy hetenkint 300 márka ezüstöt beválthassanak. A tisztek is legyenek hívek, szorgalmasak, a teléreket és ereket gondosan felkutassák.

Azután a munkások a királynak hűséget esküdtek, végre pedig az andrástárnai szerencsés lyukasztás emlékére következő jutalmak adtak ki:

Krausze és Türkner vájároknek egyenkint...	4	tallér,
A többi 9 vájárnak egyenkint	2	”
Az ácsoknak	1	”
A csilléreknek	1	”
Az ércválasztóknak	1	”
Koch bányatisztnek	20	”
Himmelreich segédnek	10	”
Scharinger sáfárnak	20	”
Angermann bányaiügyelőnek	10	”
A többi ügyelőknak egyenkint	5	”
A bányairnoknak	5	”
A segédjének	2	”
A próbatőrőnek	1	”
Secznagel és Pöschel repesztőknek egyenkint	5	”
Kolcher repesztőnek	2	” ¹

Az üzemre vonatkozólag már márczius 27-én megállapítottak az irányvonalak:

1. Hogy a *rothapfelbaumi vágat* és *Györgyvágat*, mint reménytelenek, megszüntetessenek.

2. *Felsőbiebertárnának* északi része megújíttassék, és végrehajttassék a lyukasztás *Mária Sidonia-aknával*, melyet le kell mélyíteni *Felsőbiebertárna* szintjéig; a tárna vajatvégét pedig folytatni kell észak felé.

3. A *főkeresztér Felsőbiebertárnán* művelésben maradjon a többi erek feltárása végett.

4. *Nándorakna* lemélyíttessék.

5. *Vizakna* fentartassék, mert alatta jó érczek voltak.

6. *Fedüakna* és *Weidenakna* is fentartassék a bejárás és szállítás könnyítése végett.

7. *Mátyástárnában* folytattassék a fő keresztvágat a kórháztelérig a szállítás könnyítése végett.

8. *Katalinvágat* folytattassék.

9. *Szentháromságaltárna* is folytattassék, hogy lecsapolja a vizeket, és megkönnyítse a művelést.

10. Örtl János felsőbiebertárnai sáfár elöregedvén, választóügyelővé tétetik, s helyette Scharinger János neveztetik ki sáfárrá. Koch Jakab megmarad bányatisztnek, s mellé adatik Himmelreich János segédül, hogy azután ketten a hodrusi bányákat is ellenőrizzék. Pauer János bányaiügyelő kineveztetik *Finstertorton* sáfárrá, Scharinger és Pauer helyett Markl Márton és Wackherl Mihály neveztetnek ki bányaiügyelőkké.

12. Elvül kimondatik, hogy az ügyes, szorgalmas vájárokból repesztők (Sprenger), ezekből bányaiügyelők (Hutleute),

¹ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

ezekből sáfárok, és a sáfárokból bányatisztek (Überraiter) választandók.

12. A bányamester 3 frt 84 denáryi díja, melyet a felügyeletért élvezett, leszállítottak 1 frt 80 denárra, és a fizetés-napi járuléka megszüntették.

13. Megengedték, hogy a tiszteteknek hetenkint 32 meszely (Seitel) bor, és 2 reggeliért 4 frt elszámoltassék, de ha többet költenek, azért külön engedélyt kell kérni.

14. A vájárok napszámbére egy négy órasi teljes munkaszakért 10 denár, és egy 8 órasi teljes munkaszakért 20 denár; az ércvájároké és ácsmestereké 25 denár. A szorgalmatos vájároknak elengedték a vasárnap reggeli munkaszak, de azért megfizették. A felső munkahelyek szakmányban maradjanak.

15. A beteg munkások béreit nem az ügyelők, hanem a bányatisztek és sáfárok határozzák meg. A heti bérszámlát a bányatiszt, sáfár, és bányairnok írja alá.

16. A kovácsmunka *Felsőbiebertárnánál* Kyenast György kovácsmesternek adatik átalányba hetenkint 45 frtért.

17. A repesztőport nem kell pazarolni, de keveset sem kell belőle adni, mert azután sok munkával jár a leékelés.

18. A részesek kötelesek a reájok eső költségeket a fizetés napja előtt beadni, s ha a vájárok nekik tartoznak, levonhatják tőlök készpénzben a fizetés alkalmával.

19. A városi szertár adja olcsón az anyagokat, mert különben kénytelen lesz a kincstár saját szertárt tartani.

20. Az olvasztáshoz szükséges vasérczet szerezzék be a részesek ott, hol azt legjobb minőségben és legolcsóbban kaphatják.¹

1648. május 27-én kelt bejárású jelentés szerint az érczet 21 vájár fejté a *Graf Poppelssinkenben*, az ércz $\frac{1}{2}$ —2 kalapács vastagságú, az ereszke $3\frac{1}{2}$ öl mély. A telér lágy, csákánnyal vágható, az ácsolat nagy nyomásnak van kitéve. *Windschacht* ácsolatát javítani kell. A felső bányában 6 vájár van a fejtésen, az ércz 2 ujnyvi vastag.²

Ezenkívül megvannak a bejárású jelentések június 18-ról és szeptember 7-ről. Ezek szerint a *Bieberteléren* a *felsőbányában* dolgozó 4 vájár keskeny, de 35 latos érczetet fejt. A *kórházteléri* mélyítésben már a 4-ik szivattyú állították fel, és itt egy nyílámkát fognak berendezni, hogy a vizet összetartsák. Az érczek két lapon termeltetnek, a *fedüvésben* 13 ember dolgozik, az érczek tartalma 13, 28 és 38 lat; a *feküvésben* 60 ember dolgozik, és az érczek tartalma 20, 18, 34, 11, 30,

¹ ² Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

38, 38, 14, 34, 40, 21 lat. „Dem Allerhöchsten sey vmb diesen Augenschein lob vndt dankh gesagt, breite ihn noch ferner ausz, vndt erhalte ihn auff viel lange Jahr.“

A munkahelyek sok szerszámot fogyasztanak, s javasol-
tatik, hogy *Windschacht* mellett állíttassék fel egy kovácsműhely,
és egy ércválasztó karám. A faggyú ára 11 frtról 13 frtra
fölemeltetett.¹

Jellemző az akkori bányamívelés módjára nézve, hogy
a királyi biztos letette hivatalából Scharinger János sáfárt
1648. október 7-én, mert minden tilalom daczára ismét a
bányában rakta el a törecset, ez által sok helyet hozzáférhetet-
lenné tett, és a termelés apadt. Helyébe Pauer János finsterorti
sáfár alkalmaztatott.²

November 1-én panaszt tett Koch Jakab bányatiszt, hogy
a kórházteléren levő mélymívelésben léghiány keletkezett, mert
az andrástárnaiak elzárták a közlekedő lyukakat, és *András-
tárnán* egy légajtót is állítottak; ezenkívül pedig munkaszak
közben is lőni szoktak.³

Deczember 4-én jó érez ütötött meg a kórháztelér fekü-
vágatában.⁴

Selmeczről Körmöczre 1648-ban 12,780 márka 20 pizét
ezüst szállíttatott,⁵ melynek nagyobb része a kórháztelérről
származott.

15. Utasítások a kezelőtisztek számára.

Gienger követeléseit még mindig nem tudták tisztázni,
de tartozásaira nézve gyorsan járt el a kincstár. Gienger tar-
tozott a kincstárnak 2000 frt tőkével és 1300 frt kamatokkal;
e tartozás fejében lefoglaltattak Selmeczen levő háza és bir-
tokai, s mivel Ehrenreutter lefizette a kamarának a fentebbi
összegeket, a lefoglalt vagyon neki adatott át az udvari ka-
marának 1648. márczius 30-án kelt rendelete következtében.⁶

Augusztus 5-én pedig sürgette az udvari kamara az
administratort, adjon véleményt, hogy miféle kárpótlás adas-
sék Giengernek a kincstár számára átengedett bányákért, külö-
nösen *Felsőbiebertárnáért*?⁷

1648. deczember 26-án magához hívatta lobkowitzi Poppel
Ádám gróf a bányapolgárokat, bányabírószági, bányászati és
kohászati tiszteket, elbűcsűzött tőlök, mert nem sokára vissza
fog menni Bécsbe, és intette őket, hogy mivel még sok tenni-

¹ ² ³ ⁴ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

⁵ ⁶ ⁷ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

való van, minden erejüket megfeszítsék a bányászat emelésére. Egyszersmind meghíttá őket Kőrmöczi-re egy főtanácskozásra.¹

E főtanácskozás alkalmával megerősítették az 1648. márczius 27-én hozott, és fentebb közlött határozatok. Steiffenegger Márton kőrmöczi bányagondnok bemutatta a *felsőbiebertárnai* térképet, és megmagyarázta belőle, hogy a Biebertelér feküvágataival nem lehet újabb telért elérni, és azért nevezték a régiiek e hegységet „Liegendgebürg“-nek, mert a telér rajta fekszik; ha pedig *rajta* fekszik a telér, akkor *alatta* nincs mit keresni. Steiffeneggernek e mondatából kitetszik, hogy ekkor még az ő fogalmai is igen zavarosak voltak a selmeczi telérekről, logikája pedig éppen igen gyarló vala.

E gyűlésen ismét visszahelyeztetett Scharinger János az ő sáfári állomására, és figyelmeztetve lön, hogy ha újolag panaszra adna alkalmat, végképen el fog bocsátatni.

A királyi biztosok 1649. január 19-én utasításokat adtak ki a bányákat kezelő tisztek és felügyelők számára; nem lesz érdektelen ez utasításokat rövid kivonatban közölni, hadd lássuk, hogy az e kötetben tárgyalt kornak végén mire köteleztettek a kezelők.

1. Általános utasítások, melyeket valamennyi tisztviselő köteles követni.

1. Mindnyájan kötelesek a bányatörvényt, és a letett esküt megtartani.

2. Minthogy a sok evés és ivás csak rendetlenkedéseket okoz és a munkásoknak rossz például szolgál, kötelesek a tisztviselők békés, tisztességes, becsületes és keresztyénhez illő módon élni, hogy ez által a munkásoknak jó példát adjanak, őket becsületességre és szorgalomra buzdítsák, hogy az isten áldására érdemesek legyenek, és Ő Felségének, valamint a társulatnak javát előmozdítsák.

3. Mivel ismeretes, hogy a sok sétálgatás a heverés társa: megtiltatik a tiszteknek, hogy a bányáról eltávozzanak, kivéve az ünnepi és vasárnapi istentiszteletet, mely alkalommal egyéb beszélőnivalókat is elvégezhetik a városban.

4. A tisztek kötelesek arra ügyelni, hogy a bányamívelési és kutatási jogositványok annak idejében megújíttassanak.

5. Kötelesek a bányát és fejtési helyeket mindig tisztán tartani, hogy a vájárok munkája ne legyen akadályozva.

6. A termelés ugyan főképen az isten áldásától függ,

¹ Selmeczi bányagazgatósági irattár.

² Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

de a mellett csak akkor eszközölhető, ha mindnyájan gondosak és szorgalmasak; kötelesek tehát a tisztviselők úgy eljárni, hogy az ő gondatlanságukból, vagy hanyagságukból kár ne háramoljék a bányára.

7. A királyi biztosok parancsainak mindenben engedelmeskedni tartoznak.

II. A bányatiszt kötelességei.

1. A bányatiszt és segédje köteles mindazon bányáknál, melyeknél a kincstár részes, hetenkint egyszer megtekinteni a művelést, Felsőbiebertárnán pedig kétszer; a vasbányáknál különösen ügyeljenek, hogy az érczek tisztán termeltessenek.

2. Kötelesek mindazon bányáknál, melyeknél a kincstár vagy Felsőbiebertárna részes, a szakmányt úgy meghatározni, hogy azt isten és ember előtt igazolhassák.

3. Kötelesek arra ügyelni, hogy a munkások a szakmány föltételeit kellően teljesítsék, a munkahelyeket kellően műveljék, s a nyílámokat, különösen az altárnákat, kellő méretekben hajtásák.

4. Kötelesek arra ügyelni, hogy hamis elszámolások ne történjenek; az érczátadásnál szombaton egyikőjüknek mindig jelen kell lenni, s arra ügyelni, hogy a vájárok jól választott érczet adjanak be.

5. Kötelesek a bányaművelés ügyeit a sáfárokkal és ügyelőkkel megbeszélni, és közös elhatározásuk szerint tenni meg az intézkedéseket, s arra ügyelni, hogy azok fogatosíttassanak.

III. A sáfár kötelességei.

1. A sáfár az első tiszt a bányánál a bányatiszt után, s alatta állanak az ügyelők, kiknek kezelésére vigyázni köteles.

2. Köteles vigyázni, hogy a bányautygelők szorgalmasak legyenek, kellő időben menjenek a bányába, a szükséges rendelkezéseket nemcsak megtegyék, hanem azoknak fogatosítását is eszközözljék.

3. Bányabejárásnál ügyeljen az ácsolatra, különösen az altárnán azonnal javíttassa ki, mihelyt valahol hiányos ácsolatot talál.

4. A sáfár mindig jelen legyen a hétfői bejárásnál, és a vájároknak igazságosan oszssa ki, és jelölje ki a munkahelyeket, s azoknak határait, hogy e miatt czivakodások ne keletkezzenek.

5. Midőn pedig a hét végén a vájárok bevégzik munkájukat, minden erejét megfeszítse a sáfár, hogy a munkahelyek azonnal kitararittassanak, hogy a következő hét kezdetén a vájárok a munkát azonnal megkezdhessék.

6. A külső épületek jó karban tartásáról gondoskodják, s a hova maga nem mehet, küldje el az ács mestert. Az anyagokat jókor beszerezze, hogy a bányánál sohase legyen hiány; a kovácsmesterre is ügyeljen, hogy a vájárok szerszáma mindig jó karban tartassék.

7. A repesztőket utasítsa, hogy minden műszak után jelentsék be nála a repesztés eredményét; általában pedig az ügyelők és repesztők fölött ellenőrködjék, hogy kellő időben szálljanak be a bányába, a munkát el ne mulasztásák, és szorgalmasak legyenek, a ki pedig ok nélkül kimaradna, annak fizetését a legközelebbi számbavételnél lefoglalják, és ha az sem segítene, ismételt mulasztások esetében jelentsék fél az illetőt a bányabírónak megbüntetés végett.

8. A sáfár gondosan ügyeljen, hogy a világító anyag ne pazaroltassék.

9. A bányafa átvételénél mindig jelen legyen a sáfár a bányatisztával vagy bányairnokkal, és ügyeljen, hogy csak jó fa vétessék át.

10. Ügyeljen arra is, hogy a tiszték a bányajárások alkalmával sokat ne költsenek, és az engedélyezett hetenkinti 32 meszely bort, 1 firt ára sört, és a reggelire 4 firtot, ha lehet, el se költsék.

IV. A bányairnok kötelességei.

1. Ügyeljen, hogy a vájárok külön rakják érczeiket az ércztárban, és igazságosan s részrehajlatlanul vegye a próbákat úgy, hogy se a gazda, se a munkás meg ne károsodjék.

2. A heti bérszámlákat a kellő időre elkészítse.

3. A költségeket beszedje a részesektől, és a fizetésnapra adja át a sáfárnak, a pénzek a fizetés tartama alatt az asztalon maradjanak, hogy ha belőlök hiány vagy felesleg mutatkoznék, és valami fizetési hiba történt volna, azt azonnal észre lehessen venni.

4. Az irnok segédje segítsen a fentebbiekben, és ezeken kívül kezelje az anyagokat, minden bevételt és kiadást felírjon, és pontosan elszámoljon.

5. A heti számbavétel (Raittung) mindig a bányatiszt, sáfár, és az ügyelők jelenlétében tartassék, hogy mindenki tudja, mi számoltatott el; a számbavétel után nem szabad semmit sem felvenni a számlába.

V. A bányáügyelők kötelességei.

1. Kötelesek a kellő időben megjelenni a bányánál, és pedig reggel 4 órakor, délben 12 órakor, és este 8 órakor, és a műszaki munkát egy keresztény imádsággal megkezdni. Azután tartsák meg a rendelkezést (Anstalt) és mindentüvé elegendő, de nem felesleges számú munkásokat alkalmazzanak.

2. A világítási anyagok az ő felelősségük alatt kezeltesse, s azokat kellő mennyiségben adják ki a munkásoknak, de senki másnak.

3. Azután a munkásokkal együtt menjenek a bányába, és a teendőket megbeszélvén, azokat kellő figyelemmel és szorgalommal fogatosítsák s különösen arra vigyázzanak, hogy az ércfejtés semmi által ne akadályoztassék.

4. A munkaszak végével róják fel a munkások nap-számaikat, és tegyenek jelentést a sáfárnál, s értesítsék őt mindenről, a mi történt s a mi szükséges a bánya érdekében.

5. A hét végén különösen igyekezzenek, hogy a fejtési helyek kitakarítsanak, a víz a fenéken tartassék, és semmi se mulasztassék el, a mi a bányának hasznot hozhat.

VI. A választó-ügyelő kötelességei.

1. Szorgalmasan ügyeljen, hogy az érczet minden csapat külön és kellően tisztára válaszsza.

2. Ügyeljen a szemelő asszonyokra is, hogy meddőt ne hagyjanak az érczek közt.

3. Midőn az ércz az ércztárban átvétetik, ügyeljen a próba vételére, hogy senki se károsodjék meg.

4. Az érczhulladéokra is gondot viseljen, hogy az is kellően elosztassék a zúzóérczekkel együtt, és a zúzókba elszállíttassék.

Ez utasítások havonként felolvastassanak az illetőknek a számbavétel alkalmával.¹

Kitetszik ez utasításokból, hogy az administratio szervezete csak annyiban változott a legutolsó időben, hogy nem volt külön gondnok is alkalmazva a bányatisztek fölött, hanem ennek teendőit Steiffenegger körmőzsi gondnok látta el, ki koronkint Selmezcze is átrándult, hogy az üzem menetét ellenőrizze. A bányatisztek, sáfárok, ügyelők megtartották régi hatáskörüket.

¹ Selmecezi bányabírósi jegyzőkönyv.

Mínt hogy a régi *Windschacht* ácsolata már nagyon korhadt volt, és méretei is igen elégtelenek valának egy élénkebb üzemhez: a királyi biztosok rendeletéből megjelentek 1649. január 29-én Szélaknán: Haydt Jeromos bányabíró, Pestaluz Tóbiás és Weisz György János bányaesküdték, Zweig János bányabírószági irnok, Raittinger Kristóf frisowitzi gondnok, Puchler Márton a Kayser örökösök gondnoka, és Heinrich János a Pockh család gondnoka; továbbá a felsőbiebertárnai tisztviselők: Koch Jakab bányatiszt, Himmelreich János a segédje, Scharinger János, és Pauer János sáfárok, Angermann Illés és Wackherle Mihály bányaugyelők, Caresz János, Haydt Mihály és András, Pestaluz Tóbiás, Schütner Abrahám, és Heinrich Boldizsár fiatalok, Durian Mojzes és Geelfuesz András aknaácsok, Gaiszperger Fülöp csillér, és több munkás.

Windschachtnál tanácskozást tartottak, hogy czélszerűbb lenne-e a régi aknát kibővíteni annyira, hogy benne szállítani és bejárni is lehessen, vagy pedig talán jobb volna, egy egészen új aknát lemélyíteni nagyobb méretekkel? A tanácskozók egyetértőleg az utóbbit ajánlották, és mivel a királyi biztosok is már január 26-án kelt rendeleteikkel előre megadták ehhez az engedélyt, az új akna helye 30 ölnyre a régítől kijelöltetett, és méreteire nézve határozottatott, hogy hosszabb oldala 2 óra irányban 2 öl hosszú legyen, rövidebb oldala pedig ehhez keresztben $\frac{3}{4}$ öl. Az új aknának *Neue Windschacht* nevet adtak. A bányabíró és a többi jelenlevők azonnal megtették a kijelölt helyen néhány kapavágást, és a teknőcskébe a törecs közé pénzt is hintettek, hogy a munkások e napra jobban megemlékezzenek.¹

E körül az akna körül épültek később az üzemi épületek és a tiszték lakóhelyei, és alakult idővel a helység, mely ma *Szélakna* néven ismeretes.

1649. január 30-án elrendelte a bányabíró, hogy *Szentháromságaltárnában, Mátyástárnában, Jerubintárnában, Mohreraltárnában, Finsterorton* és *Felsőbiebertárnán* a Bieberteléren, a kórházteléren és a keresztéren a vajatvégek közelében 1649 évszám bevéséttessék a kőzetbe.²

16. A világ háládatlan.

A mivelés a kórházteléren gyorsan haladt a mélységbe, már 1649. február 20-án panaszkodnak a tiszték, hogy kevés a vízemelő személyzet.³

November 29-én pedig Vngedew, az andrástárnai gond-

¹ ² ³ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

nek jelentette fel, hogy a biebertárnai evések állapota igen veszélyes, és a bányabíró is meggyőződven ez állítás valóságáról, azonnal megtette a szükséges intézkedéseket, hogy az ácsolat megerősíttessék.¹

1649. augusztus 23-ára elkészült az új *Windschacht* mellett az ércztár, és az ércosztás ebben tartatott meg.²

1649-ben Selmechről Kőrmöczre 25,364 márka és 41 $\frac{1}{2}$ pizét ezüst szállítattott.³

Az évenként Kőrmöczre szállított ezüst mennyiségét egy jelentésből vettem, melyet 1659-ben wohlgemutsheimbi Schröter Damián kőrmöczi pénztárnok terjesztett a főkamaragróf elé; könnyebb áttekinthetés végett álljanak itt az évi termelések 1620-tól 1650-ig egymás mellett.

Év	Termelt ezüst		Év	Termelt ezüst		Év	Termelt ezüst	
	márka	pizét		márka	pizét		márka	pizét
1620	20,703	14	1630	40,703	40	1640	7,242	38
1621	21,374	5	1631	39,875	28	1641	10,448	35
1622	21,350	6	1632	22,269	22	1642	4,832	31
1623	19,643	16	1633	16,853	47 $\frac{1}{2}$	1643	4,738	22
1624	15,619	37	1634	11,775	37	1644	3,019	33 $\frac{1}{2}$
1625	15,549	25	1635	14,296	41	1645	4,956	32
1626	9,897	7	1636	14,815	11	1646	2,725	34
1627	10,213	20	1637	8,050	15	1647	7,502	14 $\frac{1}{2}$
1628	10,049	30	1638	10,552	31	1648	12,780	20
1629	11,364	39	1639	8,879	16	1649	25,364	41 $\frac{1}{2}$

Hogy *Felsőbiebertárna* üzeme ekképen ismét új életre ébredhetett, azt egyedül a Galleson csaad szívós kitartásának lehetett köszönni; mert e kitartás jó eredménye nélkül senki sem bátorkodott volna Selmecezen a kórháztelér feltárására vállalkozni, és a bányamívelés még évtizedeken át küzdhetett volna a vlszonyok mostohaságával, ha *Andráscárna* meg nem mutatja a rövid és biztos utat az áldás elnyerésére! Ugyanezért megérdemelte volna Foickh János, hogy kortársai iránta különös hálával viseltessenek, és vállalatát legalább ne akadályozzák és ne károsítsák. De ez időszak emberei nem érez-

¹ ² Selmecezi bányabírósaági jegyzőkönyv.

³ Selmecezi bányaaigazgatósági irattár.

ték a hála kötelezettségét, sőt inkább azon igyekeztek, hogy nekik is részők legyen az *Andrástárna* áldásában.

Már fentebb említettük, hogy a Muner örökösök menynyire siettek követelésök érvényesítésével. Ezenkívül a kincstár sem átalotta szorongatni a szerencsés vállalkozót, és nem elégedvén meg azzal, hogy *Felsőbiebertárna* művelésével elnyerte az *andrástárnai* mélységet, Foickhtól még 11,000 frt visszatérítését kívánta.

A király ugyanis megengedte az utolsó években, hogy a veszteséggel működő bányapolgárok ezüstje márkánként 10 frtjával váltassék be a kamaránál; e kedvezményben részesült Foickh is; de a királyi biztosok úgy magyarázták a király engedélyét, hogy az csak a veszteséggel dolgozó bányapolgároknak szól, tehát Foickh a kedvezményt illetéktelenül élvezte a mióta áldása van, és elítélték ötlet 1648. márczius 20-án, hogy beváltmányai után minden márka ezüst értékéből 2 frt vonattassék le, míg a 11,000 frt 6%-os kamataival együtt törlesztve nem lesz, az ezüst márkája pedig 8 frttal váltassék be. Hiába folyamodott Foickh Ö Felségéhez, hiába mutatta ki, hogy így a 6 frtnyi beváltási ár mellett nem fedezheti költségeit, nem használt semmit, és fizetnie kellett, mert, mint alább látni fogjuk, a kincstárnak még mindig nagy szüksége volt pénzre, és ez okból újabb kölcsönöket is volt kénytelen fölvenni.¹

Foickhot még szerencsétlenség is érte 1648. márczius 25-én; a kohójok vizárka igen el lévén iszapolva, egy heves záporosó alkalmával eltorlaszolta magát a nagy mennyiségű víz a kohónál annyira, hogy az olvasztó kemenczébe befolyt, minek következtében a kemence egész tartalma a légbe reptült, és mintegy 20 márka ezüst tönkre ment.²

1648. augusztus 15-én állították ki a Muner-örökösök a bányabíróság előtt a végleges nyugtatót 2476 tallér és 50 denárról, valamint 90 tallérról (a 150 denár), melyeket „bergmännische Ergötzlichkeiten“ czimén fölvettek, és kijelentvén, hogy ezzel minden követelésök kiegyenlítve van, kötelezték magokat, hogy Galleson örököseit nem fogják ezentúl háborgatni andrástárnai birtokukban.³

Foickh János azonban nem sokáig élvezhette már ezután a drágán vásárolt nyugodalmat, mert meghalt 1649. augusztus 24-én.⁴

1649. szeptember 9-én bejelentette özvegy Foickh Fides a bányabírónál, hogy *Andrástárna* gondnokául Vngedew Andrást

¹ ² ³ ⁴ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

nevezte ki, e kinevezést megerősítette Foiekh huga is, ki Bécsben apáca volt.¹

1649. október 16-án történt meg a Foiekh-örökösök közt az osztozkodás. Osztozkodók voltak, özvegy Foiekh Fides szül. Daniel, Gallason János Antal, Soror Anna Franczisea Foika S. Clarae ordinis, és özvegy Baptistina Giovanina szül. Foiekh. Az özvegynek élete tartamára minden vagyomból és a bányából $\frac{1}{4}$ rész engedtetett.²

17. A kisebb bányák üzeme is élénkül.

Termelő bánya ekkor csak kettő volt, *Andrástárna* és *Felsőbiebertárna*; de e kettőnek jó eredménye a többi bányák művelését is újabb erőfeszítésre serkentette.

Mátyástárnában Ehrenreutter tartotta fenn a művelést, és a kincstárra eső költségeket is ő fedezte, de 1648. február 18-án kijelentette, hogy azt már nem teheti; megígértetett, hogy nemsokára meg fogja kapni költségeit.³

A főkeresztvágat folytattatott a kórháztelér felé. Ehrenreutter gondnoka Guszmann János Christian, és sáfárja Strohofer Mihály volt, ki 1648. július 11-én tette le az esküt.⁴

Az 1649. január első napjaiban Körmöczön tartott tanácskozás alkalmával elhatározatott, hogy *Szenháromságaltárna* légesatornák segítségével folytattassék még vagy 20 ölre, és ott egy akna mélyíttessék le.⁵

E tanácskozás alkalmával elhatározatott még, hogy *Kornbergaltárna*, valamint *Mindszent* és *Liliomtárna* Hodruson felhagyassanak, a *bélabányai altárnát* tartsa fenn a város, a *glanzenbergi altárna* fentartásának költségeit viselje felében a város, felében pedig *Felsőbiebertárna*; határozatott továbbá, hogy *Pachentárna* kitakaríttassék, és térképe elkészíttessék, és hogy *Thiergarten* művelése folytattassék, ha pedig a régi részesek azt nem akarnák tenni, foglalja el részeiket a kincstár.⁶

Pachentárna miatt, melyről ismeretes vala, hogy a kórházteléren voltak régi műveletei, de már régóta felhagyva heverték, ez időben heves tárgyalások folytak. 1648. június 3-án felkérte azt Ehrenreutter. A királyi biztosok azután nem voltak tisztában azzal, hogy a pachentárnai régi kincstári részeket fentartsák-e vagy sem? Véleményt kértek Steiffeneggertől, s úgy határozták a körmöczi tanácskozmányban, hogy kitakaríttassék és fölmérettessék. A többi részek birtoka iránt kiegyezkedett Gienger és Ehrenreutter. A kitakarítás és

felmérés azután meg is történt, és 1649. november 10-én jelentés tétetett, hogy *Pachentárnát*, mely a nagyerdőben *Bieberaltárna* alatt fekszik, 1547-ben nyitotta meg Kringl Sebald; egykor jó érzek is voltak benne, de már 72 év óta elhagyatva hever, 1648-ban ismét megnyitotta Ehrenreutter abban a reményben, hogy az andrástárnai jó telért meg fogja vele találni. A tárna 218 ölnyire kitakarított és fölméretett, de a térképből az derül ki, hogy nem a kórházteléren műveltetett. Egyelőre a kitakarítás folytatása határozottatott, és hogy fűvő alkalmaztassék a levegő felfrissítése végett.¹

Finsterortra nézve 1648. február 20-án rendelték a kir. biztosok, hogy a kincstári részek, melyeket utolsó időben a többi részesek láttak el költséggel, ismét a kincstár kezébe vétessenek, és a költségeket a kincstár fizesse.²

A főrészes *Finsterorton* Ehrenreutter Ulrich György volt, és Guszmann Christian volt az ő gondnoka; Pauer János sáfár és Weigel Lénárd bányairnok 1648. július 11-én tették le az esküt.³

1648. szeptember 7-én főbejárás tartatott *Finsterorton* és följegyeztetett, hogy akkor 10—12 márka termeltetett hetenkint, de az érzek legnagyobb része szegény volt.⁴

1648. november 7-én Strohofer Mihály eddigi mátyástárnai sáfár neveztetett ki sáfárrá.⁵

Az 1649. január elején Körmöczön tartott tanácskozásban az határozottatott, hogy a *finsterorti* keresztvágot *Krebsgrundig* kivágattassék és a két bánya összeköttessék, a miért *Krebsgrund Finsterortnak* a fél hetedet fogja adni. 1649. január 15-én köttetett meg ez iránt a szerződés egyrészt Ehrenreutter Ágoston János és Reutter Ulrich György, mint *finsterorti* főrészesek, másrészt pedig a kincstár között.⁶

1649. november 9-én főbejárás tartatván *Finsterorton*, följegyeztetett, hogy a fejtés csak régi hagyatékokon rágódik, és költségeit nem fizeti; egy márka ezüst 18 frtba kerül. Határozottatott tehát, hogy a fejtés megszüntettessék, és csak a *Krebsgrund* felé hajtott keresztvágot maradjon üzemben.⁷

Mohreraltárna is, mely már régóta szünetelt, ismét kitakarított és fölméretett, de Steiffenegger nem ajánlotta, hogy reá még több költség fordítottassék.⁸

Modertárna részesei is újból rendbehozták birtokviszonyaikat 1649. november 1-én és december 2-án, és ez alkalmal följegyezték, hogy 28 öllel a *Felsőtárna* alatt hajtanak egy tárnát (szintje megegyezik a mostani *Teichtárnával*), mely

már 72 öl hosszú, és nem sokára el fogja érni a telért. Az üzemre Pistorius felügyelt, mint főrézes.¹

Gyorsan munkába vették ismét a vasbányákat is, melyeknek terményei a mindinkább nagyobb terjedelmet nyerő olvasztáshoz nélkülözhetetlenek valának. Bányabejárások, adományoztatások és birtokváltozások okából megemlíttetnek abban az időben: *Istvántárna a Kehrlingen, Finsterkehr, Trenscher, Sicoratárna, Neu-Unverzagt* vasbánya, *Glenkischer Eisenstein*.²

A kutató vállalatok közül megemlíttetnek ez időszakban: roszgrundí *Wilhelmtárna, Annatárna* Hodruson, *Apfelbaumtárna, Dorottyatárna* a nagy erdőben, *Lindentárna Siglisbergen*, felső *Windischleiten*, és a *Finsterort* felett fekvő *Jánostárna*.³

18. Intézkedések kohászati ügyekben.

A termelés nagyobbodásával nagy gondot adott a kohóknak ellátása a kellő tüzelő anyaggal, mert a legközelebb lefolyt években a szénfogyasztás annyira megapadt, hogy a körül fekvő falvak lakosai már egészen elszoktak a szén termelésétől és szállításától. Lobkowitzi Poppel gróf erre mindjárt működésének kezdetén különös gondot fordított, 1648. február 27-én elrendelte, hogy a Selmech körül levő erdők gondosabban kezeltesenek, és csak a bányamívelés czéljaira használtassanak: különösen kíméltessék a *Felsőbiebertárna* közelében fekvő nagyerdő (starker Wald).⁴

Márczius 3-án rendelte, hogy a bányabíró két tisztet küldjön ki, a kik a rezervált erdőket járják be, és határozzák meg amar helyeket, hol szenet égetni lehet, a nélkül, hogy a törökök alkalmatlankodnának.⁵

1648. márczius 4-én értesítette erről a bányabíró a várost, és felkérte a tanácsot, hogy az erdőbejárásra határidőt tűzön ki.⁶

Április 28-án sürgette Lobkowitz, hogy az erdők bejárása minél előbb megtartassék.⁷

Április 29-én rendelte Lobkowitz, hogy Roth Burghardt erdész (Waldforster) eddigi fizetése hetenkint $\frac{3}{4}$ forintra megnagyobbíttassék a kincstár terhére.⁸

Szeptember 28-án nagyon megfogyatkozván a kohó szénkészlete, a bányabíró megbízta Weisz György bányaesküdtet, hogy egy szénégető helyet gyorsan berendezzen. Weisz megígérte, hogy ha kellő költséggel ellátatik, a Spitzbergen egy olyan kisebb szenelőt fog berendezni, melyből napon-

kint 20 ló szállíthat szenet. Egy nagyobbak berendezésére már késő az idő, azt tavasszal kellett volna megkezdeni; de a törökök miatt sem tanácsos egy nagyobb szenelő berendezése.¹

1648. október 30-án szerződést kötött Lobkowitz Szeleőssy Jánossal, az esztergomi érseknek Lippay Györgynek szentkereszti inspectorával. Szeleőssy kötelezte magát, hogy 1000 darab deszkát, és pedig hetenkint 150 darabot, szállít Selmezcire, darabját 12 denárért polturákban fizetve, továbbá 80,000 zszindelyt, ezerét 2 frt 40 denárral, és 16,000 mérő (Füllfasz) szenet évenként, mérőjét 22 denárért.²

1649. augusztus 10-én kelt rendelettel értesíti a király az administratort, hogy a selmeczi szénhiánynak legjobban az által lehetne elejét venni, ha a város közelében 2—3 falu megvétenék, és ezek lakói minden más szolgálattól fölmentetvén egyedül csak a szén égetésére és fuvarozására útasíthatnának; s miután Kohárynak vannak ilyen helységei, melyeket eladni kész, felszólította a király a Bajmóczon időző nádort, Pálffy Pált, hogy e tárgyban a kamarai főtisztekkel tanácskozást tartson, és Koháryval egyezséget kössön.³

1649. október 16-án pedig a bars megyei birtokosokhoz intézett III. Ferdinand egy körlevelet, melyben felszólítja őket, hogy az ő jobbágyaikkal szenet égettessenek és Selmezcire fuvaroztassanak illendő ár mellett, hogy ha pedig nem volna a szénégetéshez értő emberök, forduljanak e végett a kamarai tisztekhez, kik ilyeneket rendelkezésekre fognak bocsátani, sőt a szénégetést is készek bérbe venni a kamara költségére.⁴

1649. szeptember 4-én Pálffy Pál nádor meghívására tanácskozást tartottak Besztercebányán, és megjelölték a bányamivelés számára felhasználható magánerdőket. Selmezzet illetőleg Koháry István erdei találtattak a legalkalmasabbaknak, és ő meg is ígérte, hogy mindenképen előmozdítani fogja erdeiben a szénégetést. A nádor pedig megintette Bars megye alispánja által özvegy Dóczy né szül. Vízkelety Máriát, hogy a favágást és szénégetést ne akadályozza a selmeczi határral szomszédos erdőkben.⁵

1649. szeptember 27-én Steiffenegger Márton, Schmidt Farkas, Heydt Jeromos bányabíró, Weisz György János bányaeszküdt, Raittinger kohótiszt, Roth Burghard erdész és többen a polgárok közül, fő erdőbejárást tartottak, hogy a

¹ ² Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

³ Selmeczi bányagazgatásági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXXI. ⁴ Ugyanott CCXXXII.

⁵ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

Selmecz körül fekvő erdők állapotáról meggyőződjenek, és egy új kohó számára alkalmas helyet keressenek, mert a városi völgyben levő 2 kohó, melyek 4 kemenczével vannak felszerelve, gyakran szünetelni kénytelen szénhiány miatt.

A „Höll“ nevű völgyben igen szép bikk- és fenyőerdőt láttak; innen a hegyháton tovább mentek az elpusztult „Hof“ nevű helységig, melyben azelőtt bányászok laktak, de a törökök miatt kénytelenek voltak onnan elköltözni. A „Hof“-ról lefelé mentek a Roszgrundba, mindenütt szép fenyőerdőben, a Roszgrund bal oldalán pedig szép vegyes fajú erdőt találtak, melyből könnyen lehetne egy kohót ellátni. A völgyben lementek a fürdőig: e völgyben czélszerű lenne egy kohót felállítani, mert vasérczet és adalékokat nagyon olcsón lehetne ide szállítani. A fürdőtől ismét szép tölgyerdőben mentek át a hodrusi völgybe, s kijöttek a pap sörfőző-házánál, s ettől fölfelé találták az elpusztult kincstári kohót, melyet azonban csekély költséggel helyre lehetne állítani, mert az épület falai még jók; és minthogy a víz ereje is tekintélyes, és ide is úgy a fa, mint a vasércz és adalék könnyen szállítható, azt javasolják, hogy e kohó azonnal fölépíttessék, és jövő tavasszal az olvasztás megkezdessék. Innen tovább Hodrusra, s innen a „Teich“ nevű völgyön át feljutottak a hegygerinczre, mindenütt a legszebb erdőségekben; és a gerinczen visszaérkeztek a kiindulás helyére.

Másnap bejárták a Koháry-féle erdőket is, és meggyőződtek, hogy fa van mindenütt elég, a szénhiány tehát csak onnan ered, hogy a parasztok, midőn mezei munkájok van, szenet nem égetnek, és nem fuvaroznak.

Hasonló szükségben volt Körmöczbánya is 1574-ig, midőn Sinczendorf és Haag kir. biztosok egy külön erdőrészt jelöltettek ki a várostól, és ebbe egy szenelő mestert alkalmazván szakmányban, azóta nincs bajuk a szénhiánnyal. Így lehetne Selmeczen is a „Höll“-ben levő erdőrészt a várostelki kohók számára berendezni. A tanácskozásban azután, mely a bejárásra következett, elhatározottat, hogy Hampacher György erdőmester (Holzmeister) 15 emberrel átjöjjön Selmeczre; és a beszterczebányai praefectus is küldjön néhány ügyes szénégetőt, kik itt a szenelést berendezzék, és megindítsák. Így lehetne még a fagy előtt 800—1000 öl fát levágni, és a szén-szükséglet biztosítva lenne. Egyszersmind előleget kellene a szenelő mesternek adni, hogy 6 vagy 8 lovat vehessen, és tarthasson, mely előleg azután a szállított szén árából lassankint levonható.¹

¹ Selmeczi bányabírósnági jegyzőkönyv.

1649. október 5-én Hambacher megérkezett Kőrmöcztől 17 emberrel, és a „Höll“-ben Annatárna mellett elkezdte a fadöntést, és a szenelő szerűk készítését. Október 19-én pedig már szenet szállított be a kincstári kohóba.¹

Lobkowitz különös gondot fordított a kohók üzemére, és a fogyatékok apasztása tekintetéből próbaolvasztásokat tettetett Selmecezen, és 1648. június 5-én meghagyta a bányabírónak, hogy Steiffenegger Márton körmöcezi gondnoknak, Hofer Dániel besztercebányai kohótisztnek, és Stürzer János moszteniczi kohósáfnak, kik a kísérleteket tenni fogják, mindenben kezdőkre járjon.²

1648. augusztus 23-án Geyer Samu körmöcezi kohóirnok neveztetett ki ideiglenes kir. kohótisztté Selmeceze.³

A próbaolvasztások úgy látszik nem sikerültek, és a kohók ezentúl is sok fémfogyatékkal dolgoztak. 1648. november 7-én a bányabíróhoz küldte Ehrenreutter a kohósáfráját, kohóirnokát, és bányairnokát azzal a panaszszal, hogy az utolsó heti olvasztásból 36 márka ezüstöt kellett volna kapnia, és az üzelésnél csak 18 márkát nyert, kéri a bányabírot, hogy puhatolja ki a tisztektől, hogy a hiányzó ezüst hol van? Nem tudták kitalálni.⁴

1649. október 13-án pedig Pestaluz Tóbiás panaszkodott a bányabírósnál, hogy a kincstár a finsterortiak ezüstjét 10 frttal váltja be, az ő ezüstjét pedig nem akarja ezen az áron fizetni, és az arany értékét sem akarja kifizetni, azt adván okúl, hogy a kohóban nagy volt a fémvesztesség. A bányabíró pártolta folyamodót, és kérte az administratort, hogy Pestaluznak, mint elszegényedett bányapolgárnak, kérelmét teljesítse.⁵

19. Társpénztári szabályok és bányász-jelvények.

1648-ban rendbehozta lobkowitzi Poppel gróf a társ-pénztár ügyeit is. Márczius 7-én felszólította Heydt Jeromos bányabíró a társpénztári választmányt, hogy nyilatkozzanak, óhajtják-e az 1600 óta érvényes társpénztári szabályok átvizsgálását, kibővítését és megerősítését? Egyszersmind elrendelte a bányabíró, hogy a társpénztár ezüst pohara, melyet a volt bányabíró a társpénztári választmány tudta és beleegyezése nélkül 40 frtért elzalogosított Harternénál, a társpénztárnak visszaadassék, Harterné pedig a kölcsönadott összeget a volt bányabíró örökösein keresse.⁶

1648. április 11-én kérte azután a város, a bányabíró-

1 2 3 4 5 6 Selmecezi bányabírószági jegyzőkönyv.

ság, és a munkások társpénztári egyesülete lobkowitzi Poppel grófot, hogy az 1600-iki társpénztári szabályokat kibővítve újból megerősítse.¹

A királyi biztos április 28-án teljesítette e kérelmet, az 1600. január 18-án kelt szabályokat (lásd a 7-ik lapon) megerősítette, és még a következőkkel kibővítette:

1. Haszontalan ide s tova utazásokra ne engedélyeztesék semmi költség, és hogy ha valamely utazás mégis elkerülhetetlenül szükséges lenne, arra 4 személynél többet küldeni nem szabad, és egynek-egynek naponként 5 garasnál, vagyis 25 denárnál többet elszámolni tilos.

2. Minden újonnan belépő tag köteles első heti bérének $\frac{1}{4}$ részét a társpénztárba adni, hasonlóképen azok, kik innen elmentek, de ismét visszajönnek és munkába lépnek.

3. Ha a társpénztár jövedelmei annyira emelkednek, hogy a segítségeken felül még marad valami, abból a bányabíró a társpénztári öregek tudtával és beleegyezésével adományokat tehet „ad pias causas“, úgymint a templomok és iskolák fentartására. Azonban főképen oda igyekezzék az egész legénység, hogy egy közönséges társházat alapíthassanak, melyben a betegeket, és előregedett rokkantakat ápolni lehessen.

4. Mivel már régi időtől fogva szokásos, hogy a bányabírónak a társláda, zászló, jelvények stb. megőrzéséért némi honorarium adatik: e szokás ezentúl is megmaradhat.

5. Az évenkénti leszámolás gyertyaszentelő után következő vasárnap okvetetlenül megtartandó a bányabíró lakásán.

6. E társpénztári szabályokból két eredeti példány készítenő, melyeknek egyike a bányabíróságnál, másika pedig a társpénztári ládában megőrzendő, és e rendszabályoknak mindenki alávetetik, akármelyik műnél dolgozzék, vagy dolgozni fog jövőben.

7. A telep jogot (Kramrecht) illetőleg határoztatik, hogy minden bányánál, a hol szükséges, válaszson a legénység a bányabíró tudtával egy telep bírót (Kramrichter) és azt bemutassa a bányabíróságnál megerősítés végett.

8. A telep bírót ne intézkedjék olyan ügyekben, melyek a bányabíróság alá tartoznak, hanem főképen kisebb perlekedésekben, szitkozódási és káromkodási vétségekben, a telep bírót $\frac{1}{2}$ forintig terjedhető bírságokat szabhat ki.

9. Az ajándékok meghatározásában is mértéket tartson, hogy a legénység meg ne terheltessék.

¹ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt CCXXIII.

10. Minden bírságot és ajándékot pontosan beírjon könyvébe, és a bányabírónak benyújtsa a leszámoláskor.

11. A mit a telepíró el nem intézhet, terjeszse azt a bányabíró elé.

A fentebbi társpénztári rendet és toldalékait jóváhagyja és megerősíti a cs. kir. bizottmány.

Selmeczen 1648. április 28-án.¹

1648. április 14-én megtörtént a társpénztár leszámolása, melylyel megvolt elégedve a legénység. Ez alkalommal följegyeztetett, hogy a társpénztárnak volt

1644-ben	bevétele	70 frt 59 denár,	és kiadása	62 frt 67 denár
1645-ben	"	100 " 28 "	"	102 " 12 "
1646-ban	"	22 " 24 "	"	12 " — "

A leszámolás végeztével intette a bányabíró a legénységet, hogy, ha templomba mennek, vagy a bányabírótság előtt megjelennek, nagyobb tisztesség okáért kössék fel kardjokat, de azután haza menve ne pajkoskodjanak a karddal.²

A leszámolás alkalmával leletezés is történt, és találtak:

Számadási könyvek 1553-tól 1636-ig 83 drb.

Adóslevelek:

Schall Izsáktól 1564-ből	35 frtról.
Pollner Bálinttól 1579-ből	25 "
Lewen Gáspártól 1579-ből	20 "
Prokheim Páltól 1584-ből	50 "
Steyer Urbántól 1589-ből	4 "
Markus Mátyástól 1589-ből	8 "
Theiler Andrástól 1601-ből	358 "

500 frtról.

(E tartozások még régebben elengedtettek Schall Illés javaslatára, a kötelezvények tehát érték-nélküliek.)

Különféle iratok 6 csomó:

Két kimutatás 1598-ból és 1608-ból, melyek szerint különféle felek tartoztak a társpénztárnak 1483 frt 76 denárral.

Egy kimutatás 1599-ből, mely szerint a társpénztár követései akkor 2521 frt 29 denárt tettek.

Ezüst nemük:

Egy ezüst serleg belül-kívül megaranyozva fedővel együtt.

Egy kisebb ezüst pohár.

5 ezüst kanál, csavart nyelvű.

3 " " laposnyelű B jeggyel.

¹ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt CCXXV. ² Ugyanott.

15 ezüst kanál, (el van zálogosítva Khayser Mártonnál).
Továbbá találtatott:

1 társpénztári pecsét 1611-ből.

Készpénz 82 frt 16 denár.

1 vas pénzpersely lakattal.

2 fehér és 3 vörös öv.

1 nagy láda 4 kulccsal.

1 kis láda 2 kulccsal.

1 lelettár 1626-ból, és 1 lelettár 1647-ből.

Hadiszerek:

1 nagy zászló, egyik oldalán Magyarország czimerével,
a másik oldalon ék és kalapács.

1 kisebb fehér-vörös zászló.

3 dob és 2 dobkötő szij.

2 hellebárd, 1 zweyspitz, 4 kard, 1 muskéta, 1 puska-
cső, 1 gyújtócső, 1 patrontáska, és 33 lándzsa.

1 nagy 16 meszelyes (Seidel) kancsó fogóval.

(1 muskéta, 1 tescheni puska, és 1 karabély ki vannak
kölesön adva.)

Hodruson van egy kisebb fehér-vörös zászló és egy dob.¹

1648. május 2-án a társpénztári öregek évenkénti 6
tallér fizetést szavaztak meg Habrikher Menyhért társpénztári
írnoknak,² ki e szerint nem igen lehetett elfoglalva sok mun-
kával.

1648. április 5-én beleegyeztek a munkások, hogy a
városra rótt 18,000 frtnyi országos adónak lefizethetése végett
mindegyikőjük egy fél heti bért fog a városnak átengedni.
Június 3-án emlékeztette őket a bányabíró, hogy ideje lenne
már teljesíteni ígéretüket, mely szerint az országos taksához
175 forinttal járulni akartak; és figyelmeztette őket, hogy a
városi hatóság irányában kellő tisztelettel viseltessenek.³

A munkások erre azt felelték, hogy meg fogják tartani
ígéretüket, de kérik a kir. biztosokat hogy ők is teljesítsék
ígéretüket, és adassák vissza a munkásoknak a bányászjelvé-
nyeket, és eszközöljék ki a vásár szabadságát.⁴

Egy idő óta a város ellen némi ellenséges ingerültség
kezdett terjedni a munkások közt, azért intette őket a banya-
bíró, hogy a városi hatóság irányában kellő tisztelettel visel-
tessenek. Az egész dolog néhány nyughatatlan embertől szár-
mazott, kik azzal bujtogatták a munkásokat, hogy a város az
ő bányászjelvényeiket magánál tartja, s ez által mintegy
felsőbbiséget gyakorol felettök; e jelvények pedig nem valá-
nak a társpénztár tulajdonai, hanem a város készítetté azokat

¹ ² ³ ⁴ Selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyv.

sajátjából, és régi idők óta mindig a városházán tartá, csak a nagy ünnepek alkalmával adván azokat a munkások rendelkezésére. Egy további eszköz volt a bujtogatásra, hogy a régóta kért vásárlási szabadságot még eddig nem hirdették ki. Végre egy véletlen eset kitörésre fokozta az ingerültséget, mely csak azért nem öltött nagyobb méreteket, mert ez alkalommal itt voltak a kir. biztosok, kikkel nem egy könnyen lehetett ujjat húzni, és a főbb tisztek is okosan és erélyesen viselték magokat minden félelem és gyengeség nélkül.

1648. június 7-én Szentháromság vasárnapján tömegesen jöttek reggel a bányabíróhoz az *andrástárnai* és *felsőbiebertárnai* munkások, panaszolván, hogy a bányászjelvények: az ék és kalapács, a bitófára kitűzettek valaki által a bányászok megszegyenítése és meggyalázása végett; és kérték a bányabírót, hogy e sérelmet rögtön orvosolja.

A bányabíró a városbíróhoz küldte azonnal Ganta György főzűstégetőt, Daniel Zsigmond esküdt kémlőt, és a bányabírószági irnokot, hogy tőle ez ügyben felvilágosítást kérjenek, és intsek őt, hogy ne adjon okot a munkásoknak zavargásra. A városbíró mentegette magát, hogy az egész dolog csak félreértés, ő a város czimerét akarta a bitófára vésetni, a bádogos pedig e czimerből csak a bányász-éket és kalapácsot véste ki, mert a többit nem tudta; senkinek sem volt szándéka valakit sérteni, és azonnal lefogja vétetni a félreértésre alkalmat adó czimert.

Midőn erről a bányászokat délután értesítették, nem voltak meglepedve azzal, hogy a czimer levétegett, hanem azt kívánták, hogy megbüntettessék az, a ki őket így meggyalázta, és hogy a város minden városi épületről vegye le a bányász-jelvényeket. Az ingerültség nagy volt, és csak nagy nehezen lehetett őket türelemre bírni és lecsillapítani.

Másnap június 8-án ismét megjelentek a munkások a bányabírónál, Pingartner Pál és Mortberger Kristóf voltak a szóvivők, és újlag elégtételt kértek. A bányabíró azt tanácsolta nekik, hogy a városnál nyújtsák be panaszukat, ha nem lesznek kielégítve, azután föllebezhetnek. Ők azt meg is tették, a panaszlevelet benyújtották, és a városbíró azt ígérte nekik, hogy szerdán e tárgyban törvényszéket fog tartani.

De a munkások nem voltak hajlandók az ügyet hosszúra húzni, este ismét megjelentek a bányabírónál és kijelentették, hogy az administratorhoz mennek panaszukkal, s másnap el is mentek.

Az administrator június 10-én írja a bányabírónak, hogy a munkások nála voltak, és hogy 24 frtot adott nekik ellátásukra.

Június 11-én meghagyták a kir. biztosok az adminisztratorknak, hogy kiméletesen oda működjék, hogy a munkások a díszjelvényeket a várostól megkapják, és a társpénztárba elhelyezhessék.

Június 14-én egybegyültek a bányabírónál Pestaluz Tóbiás, Gubitz Márton, Steiffenegger Venczel, Hofer Dániel, Daniel Zsigmond és a bányabírószági őrnök Zweig János, kiknek meghagyták a kir. biztosok, hogy a munkások panaszait megvizsgálják. A munkások szónoka Pingartner Pál előadta ezek előtt, hogy miután az ék és kalapács a bitófáról levétetett, ebben megvannak nyugodva, de kérik, hogy az ő díszjelvényeiket, melyek a városházán tartatnak, nekik kiadják, és ezentúl a társpénztárban őrizzék, kérik továbbá, hogy a vásárlási szabadság kihirdetessék. E követelések közöltetvén a városbíróval, az kijelentette, hogy ha a munkások őt aziránt megkeresik, össze fogja híni a tanácsot.¹

Daczára annak, hogy a munkások követelése a mi a jelvényeket illeti, semmi alappal sem bírt, mert e jelvényeket a város szerezte és birta mindaddig, még is folytonosan növekedett köztök az izgatottság, és a hajlandóság, hogy a város ellen valami erőszakosságot elkövessenek; úgy, hogy a királyi biztosok 1648. június 29-én szükségesnek találták meghagyni a bányabírónak: intse meg a munkásokat, hogy illedelmesen viseljék magokat, és ne erőszakoskodjanak, mert különben nem fognak pártoltatni. Ha türelmesen megvárják a határozatot, igyekezni fognak a biztosok, hogy kívánságaik teljesíttessenek.¹

És e fenyegetésöket nem is hagyták a biztosok a papiroson, és Pöschl Christiánt, kire reábizonyúlt, hogy Mortberger Kristófot szidalmazta, mert a város és bányászok közötti egyezség létrejövételére közreműködött, július 15-én bezárták a várba 8 napra, és azután 24 tanú jetenlétében kellett neki bocsánatot kérni Mortbergertől és társaitól.²

Végre hosszas tárgyalások után létrejött az egyezség 1648. augusztus 20-án, az aláírásnál jelen voltak Körmöczön: Riedmüller Mátyás, Pestaluz Tóbiás, Gubitzer Márton, és a városi jegyző Lanser Gyula, mint a város képviselői; a munkások közül pedig: Pingartner Pál, Mordtberger Kristóf, Habrichter Menyhért, Weigert Gergely, Gall János és Unger Kristóf. Az egyezség tartalma következő:

1. A városházán levő ezüst ék és kalapács a város tulajdona, de ünnepélyes alkalmakkor szívesen átadja a város azokat a munkásoknak, ha eziránt megkerestetik, és ha a jelvények a használat után azonnal kellő köszönettel vissza-

^{1 2} Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

adatnak. A jó egyetértés fentartása végett azonban kész a város a munkások számára is csináltatni ezüstből ilyen jelvényeket, melyek azután a társpénztárban őrizendők.

2. A munkásoknak megengedtetik, hogy nagy ünnepek alkalmával az ünnep második napján külön áldozatot tartsanak (Opfer), de jelvények nélkül.

3. Megengedtetik, hogy a munkások lövésben gyakorolhassák magokat, és a jelvényeket is használhassák, ha olyan nagyjelentőségű vendégek van, kinek ekképen tisztelgni akarnának.

4. Mielőtt a vásár egészen felszabadíttatnék, fel fognak a polgárok szólíttatni, hogy minden árúczikkeiket a lehető legolcsóbban adják; ha e felszólításnak nem lenne sikere 4 hét alatt, akkor a szabad vásár ki fog hirdettetni.

Az egyezség 5 példányban állíttatott ki, melyek közül egyet lobkowitzi Poppel gróf, egyet az administrator, egyet a bányabírószág, egyet a város, és egyet a munkások kaptak.¹

20. Italmérési jog, és egyéb kezelési ügyek.

A királyi biztosok kiterjesztették figyelmüket a bormérésre is, melynek régibb szabálya Mátyás királynak 1481-ben kelt privilegiumára alapíttatott, mely szerint csak oly bányapolgárok mérhettek bort, kiknek bányájok, kohójok és zúzó-jok volt, a szegényebbeknek pedig meg volt engedve, hogy többen társaságba álljanak, de így csak egy közös bormérést tarthassanak. E szabályok gyakorlatánál sok visszaélés keletkezett idők folytán, és most olyanok is mértek bort, kik nem műveltek bányát: e visszaéléseket el nem törülte a városnak 1572-ben hozott ama határozata sem, hogy csak azok a bányapolgárok mérhessenek bort, kik hetenkint 2 frtnyi bányaveszteséget kimutatni tudnak; most még a városban letelepedett nemesek is kezdték a bormérést gyakorolni nemesi joguk alapján.

A királyi biztosok tehát újra rendezték ez ügyet, és a következő bormérési szabályokat adták ki:

1. Ha egy bányapolgár igényt tart a bormérésre, de nincs oly háza, melyben már eddig is bor méretett, szükséges, hogy óhajtását a tanácsnak és bányabírózágnak bejelentse, melyek ezután határozni fognak a felett, hogy megadható-e neki az engedély.

2. Nem csak olyan bányapolgárok tarthatnak jogot a

¹ Selmecki bányabírószági jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt CCXXVI.

borméréshez, a kiknek bányájok, kohójok és zúzóik van, vagy ilyeneket másokkal közösen bírnak. hanem olyanok is, kikről köztudomású, hogy vagyonukat a bányamívelésre fordították, s ennek következtében elszegényedtek.

3. A ki pedig a bányamívelést felhagyja, vagy azt csak színleg folytatja, hogy a bormérést gyakorolhassa, attól a bormérési engedély elvonandó mindaddig, míg ismét valójában nem mivel bányát; ezért mindenki köteles költségjegyzékeit bemutatni a bányabíróságnak.

4. Ha egy új bányapolgár akarja e jogot elnyerni, a városi és bányabíróság határozza meg, hogy az ő házában általában megengedhető-e a bormérés? És ha e mellett úgy találhatik, hogy már 3—400 forintot veszített a bányamívelésen, és hetenkint most is veszít 2 forintot, akkor neki az engedély megadandó.

5. A bormérési engedélylyel bírónak csak egy házban szabad azt gyakorolni, és ha több háza van, ezekben csak felváltva, de nem egyszerre gyakorolhatja bormérési jogát. A ki ez ellen vét, annak borkészlete lefoglalandó.

6. A kamarai főtiszteknek szabad saját szükségletökre bort tartani, és a valóságos bányapolgároknak, de ezeken kívül csak azoknak, kik bormérési joggal bírnak.

7. Minden bányapolgárnak be kell jelenteni a városbíróknál, ha bort akar tartani pinczéjében, és azt is, hogy kimérésre vagy saját használatára tartja-e? E bejelentésről neki igazolvány adatik, mely nélkül a bor elkoboztatik.

8. A ki titkon, vagy álnév alatt bort mér, annak minden bora elkoboztatik.

9. A saját szőlőjéből nyert bor kimérésére az engedély olyanoknak, kik nem valóságos bányapolgárok, csak a Szent Márton és Gyertyaszentelő Boldogasszony közötti időszakra adatik, ez időszak alatt ök kimérhetik borukat, a mit pedig ki nem mértek, azt nem szabad e végre összegyűjtött nagy társaságban elkölteni, hanem kötelesek azt hordóban eladni, különben megbüntettetnek.

10. Ha egy bormérő polgár meghal, özvegye és örökösei folytathatják együttesen a bormérést addig, míg bányát mivelnek, és bányabirtokukat közösen kezelik. Hogyha azonban a birtok szétesztatik, az engedély a 4-ik pontban előirt mód szerint külön megszerzendő.

11. A kimért bor után a városnak bizonyos fogyasztási adó jár, ezért köteles a város oly egyéneket tartani, kik a bor árát meghatározzák.

12. A bormérési engedély csak egy személyre szól, és sem el nem adható, sem másra át nem ruházható; de meg

van engedve, hogy az engedélyes e jogot saját, fizetett cse-
lédje által gyakorolhassa.¹

A bormérésre vonatkozólag egy érdekes följegyzést talál-
tam a bányabírósi jegyzőkönyvben; e szerint 1648. február
12-én előhozta a városbíró egy gyűlésen a városházán, hogy
jó lenne, ha a „magas házban“ a város nevében bort mérné-
nek. Ennek ellentmondott a bányabíró azzal, hogy ha a
város bort akar mérteni, teljesítse az ezzel összekötött köte-
lességeket és bányát műveltesse.² Ebből az tetszik ki, hogy
a város akkor, mint község, semmiféle bányaművelésben sem
vett részt.

1649. január 12-én Haydt Jeromos bányabíró egy emlék-
iratot terjesztett fel a királyi biztosokhoz, melyben azt igyek-
szik bebizonyítani, hogy a bányabírónak és bányaeszküdteknek
meg lehet engedni a bányaművelést. A bizonyíték főszűlyát arra
helyezi, hogy a legrégebb idők óta mindig bányaművelők vol-
tak a tisztek, és hogy a bányabíró a tanácsnokok köréből,
az esküdtek pedig a bányapolgárok köréből választatnak,
tehát rendesen bányaművelők, s végre, hogy rendkívüli ese-
tekben a bányabíró a városi tanács tagjai közül vesz magához
szakértőket, ezek pedig csak bányaművelők lehetnek. A bányamű-
velés gyakorlása tehát nem zárja ki, hogy a bányabíró
igazságosan ítélhessen.³ E fölterjesztésre határozat nem érkezett.

1649. január 14-én kijelentették a királyi biztosok Sel-
mece városának, hogy ámbár a legutóbbi bányabíró-választás-
nál a város Weisz György János bányapolgárt, a biztosok
pedig Haydt Jeromos bányabírósi irnokot választották, kiben
végre a város hatósága is megnyugodott; ezzel legkevesebbé
sem akarták a biztosok a város privilegiumait megsérteni, és
biztosítják a várost, hogy jogait mindig tiszteletben tartani
kívánják, és elismerik, hogy a városnak joga van a bányamű-
bírót megválasztani, és a választást Ő Felsége jóváhagyása
elé terjeszteni.⁴

1649. január 15-én engedélyezték a kir. biztosok, hogy
a bányabíró és bányaeszküdtek, miután a házbirtokos bányamű-
polgárok köréből választatnak, tekintve a nagy hasznot, mely-
lyel a bányaművelésnek szolgálnak, és tekintve fizetésök cse-
kéltségét, saját házaikban bort mérhessenek, úgy, mint a
körpolgárok (Ringbürger) és e jogot özvegyeik is gyakorol-
hassák addig, míg özvegyek maradnak.⁵

¹ Selmecei bányabírósi jegyzőkönyv. Lásd az okmányok közt
CCXXIV. ² Ugyanott CCXX.

³ Selmecei bányaművelési irattár.

⁴ ⁵ Selmecei bányabírósi jegyzőkönyv.

1649. január 16-án rendelték a királyi biztosok, hogy a selmeczi bányabírónak régi szokás szerint ezentúl is a 3 nagy ünnep mindegyikére egy darab arany (Ducaten) kiszolgáltassék, hogy azt az ünnepélyes áldozatra adakozhassa. E rendeletnek egy hiteles másolata kiadatott Rullich Bálint plebánosnak megőrzés végett.¹

1649. január 19-én pedig elrendeltetett, hogy az évenkinti 3 nagy ünnep alkalmával tartatni szokott áldozatra (Opfer) az evangelicus tisztviselőknek is egy-egy arany adassék, hogy azzal az áldozathoz járulhassanak.²

1649. április 24-én kérte a városbíró a bányabíró, hogy parancsolja meg a felsőbiebertárnai sáfárnak, hogy a bányatelepen csak városi sört méressen. A bányabíró értesítette erről a sáfárt azon hozzáadással, hogy a telepen csak a társulat mérhető italokat, és a társulat bizonyosan teljesítené a város kívánságát, tehát a sáfár is e szerint járjon el.³

Október 9-én ismét panaszt tett a város a bányabírónál, hogy régebben még Gienger idejében átengedte ugyan a város a sörfőzést Giengernek, de ez megfizette az érte járó jövedéket; most azonban a város maga főzeti a sört, és a tanács a bányabíróval együtt azt határozta, hogy a bányáknál mindenütt csak városi sör mérettessék. Mindazonáltal Scharinger János felsőbiebertárnai sáfár, ámbár többször megintett, erre nem hallgat, hanem idegen sört méret, a város jövedelmének nagy hátrányára. Scharinger igazolásra felhivatván azt adta okúl, hogy a városi sörház nem teljesíti pontosan a megrendeléseket, és hogy a sör igen drága, egyébiránt késznek nyilatkozott a városi sör kimérésére, ha a 17-ik rész neki ingyen adatik. Ebben végre a városbíró is beleegyezett. Október 12-én pedig hasonló egyezés történt Vngedew Andrással, ki beleegyezett, hogy az andrástárnai csapszékben városi sört fog méretni, s azért hordónkint 6 frtot fizet, ha minden 17-ik hordó ingyen adatik neki.⁴

1649. január 31-én leszámolt a társpénztár Gienger Frigyessele, és úgy találtatott, hogy Gienger még 850 frt 24 denárral tartozik a társpénztárnak. Márczius 4-én átvette Ehrenreutter e tartozás törlesztését, 700 frtot azonnal lefizetett, s megígérte, hogy ha a hátralevő 150 frtot megkaphatja Giengertől, azt is befizeti.⁵

1649. február 7-én megtörtént a társpénztár évi leszámolása a bányabírónál. Minden rendben találtatott. A pénz-

¹ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

² Selmeczi bányagazgatósági irattár.

³ ⁴ ⁵ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

készlet: 58 drb tallér, 8 drb arany és aprópénz, összesen 200 frt egy zacskóba betéteztet, hogy készletben maradjon. A kölcsönkérők a befolyó pénzekből fognak elláttatni. Társ-mesterekké (Brudermeister) megválasztottak: Angerman Illés, Lindacker Kristóf, Pingartner Pál, Berger Farkas, Tripl András, és Flach Mihály, kiknek a 6 kulcs átadatott; társ-pénztári őrnök maradt Habrickher Menyhért.¹

1649. május végén meghalt Sockh János a főkamara-grófi hivatal administratora, ki hosszú szolgálati ideje alatt sok bajjal volt kénytelen küzdeni, de végre megérte azt az örömet, hogy *Felsőbiebertárnát* új életre kelve, és az ő remény-ségöket igazolva láthatta. Helyébe Roth Herman könyvvivőre és Tschch Jeremiás pénztárnokra Körmöcön bízott ideigle-nesen az administratio.²

1649. június 2-án a király egy rendeletet küldött az ideiglenes administratorhoz, és vonatkozva az 1638-ban fogat-sítottatni kívánt Rottal-féle végrehajtásra, figyelmezteti a tiszteket, hogy in praecise mineralibus az ország közönséges törvényei nem alkalmazandók, és netalán előforduló esetekben csak a bányarendtartás és a királyi rendeletekben foglalt utat-sítások követendők.³

1649. július 6-án Roth Herman ideigl. administrator a selmeczi tisztek és bányapolgárok jelenlétében beiktatta hiva-talukba Schulez György kincst. könyvvivőt és Wenger Mihály fő aranyvátót s egyszersmind ellenőrt.⁴

1649. július 30-án kelt királyi rendelettel kineveztetett Roth Herman körmöczi pénztárnokká, alkamaragróffá, és a főkamara-grófi hivatal administratorává; Tschch Jeremiás pedig körmöczi könyvvivővé.⁵

1649. október 19-én véleményadás végett leküldte az udvari kamara Roth administratorhoz Schulez György selmeczi könyvvivő folyamodványát, melyben kéri, hogy pénztárnokká kineveztessék, minthogy mostani fizetéséből sem a hivatalos irások végzéséhez szükséges egyéneket, sem lovakat nem tart-hat, dolga pedig igen megszorodott, mióta *Felsőbiebertárna* a kincstáré, és jó eredménnyel műveltetik; Schulez kéri egy-szersmind, hogy hátralevő fizetése 50 frtos részletekben neki lassankint kiadassék, mert ő is nagyon el van adósodva.⁶ Ugy látszik ebből, hogy most, midőn már nem kellett pénz-hiánnyal küzdeni, Schulez sem idegenkedett annyira a pénz-tárnoki állomástól, mint 1642-ben.

¹ Selmeczi bányabírósi jegyzőkönyv.

² ³ ⁴ ⁵ ⁶ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

21. Ujbánya, Körmöcz, a rézművek, és Bócza 1648—1649-ben.

Bakabányán nem mertek ez időszak alatt semmire sem vállalkozni a törökök közelsége miatt.

De *Ujbányán* volt még némi művelés, melyet magánosok folytattak gyenge erővel, és úgy látszik, hogy a kincstár is folytatni akarta vállalatait, mert a királyi biztosok Schmidt Farkast és Hitsch Jánost kiküldték Ujbányára, hogy tegyenek jelentést a bányák állapotáról.

E jelentés szerint bementek a bejárók *Eliasaknál*, és az *altárna* szintjén *Allerheiligenakna* felé 120 ölnyire mentek, innen pedig kelet felé a telérig 28 öltre, és a teléren 30 öltre; a vágat mindenütt meglehetősen jó karban tartatik. A vajatvégen a kőzet lágy, és 3 kovand erecske van benne, egy és két újjnyi vastag, de mivel a vágat igen nedves és sok töreccs van benne, melyet ki kell szállítani, egyelőre nem javasolják folytatását.

Azután mentek *Allerheiligenaknától* az *altárna* szintjén *Lörinczaknáig* 113 ölnyire, a vágat nagyon rossz karban áll, és nemsokára be fog omolni, a vizárok is el van iszapolva.

Althandelakna felé, a hol valaha az érczfejtés volt, nem járható a vágat a mély iszap és nagy víz miatt.

Eliasaknában lementek az új *altárna* szintjére, mely 4 öllel mélyebb, ezen mentek észak felé 60 öltre a *Fischeraknáig*, és innen 38 öltre a *Haglaknáig* s ettől tovább 48 öltre a törésig, a törés egy nagy eső alkalmával okoztatott a vizek által, melyek Draskovitz és Schloszer András aknáin beömlöttek, a vajatvég a törésen túl még 80 ölnyire fekszik. Szükséges a törést kitakarítani, de a város erre nem képes, a kincstár pedig már régóta nem fizetett az ő $\frac{10}{16}$ részére semmit; javasolják tehát, hogy az *altárna* vajatvégének hajtására ismét úgy, mint régen 3 frt segély adassék hetenkint.

Lörinczakna az utóbbi időkben Rauchenpichler Jakabnak volt adva hűbérbe, de ő magának jobb munkát talált Selmezen, kiadatott tehát Mathes Izsáknak, Koller Mihálynak és Helmich Péternek azzal, hogy az *altárnának* az *aknához* vezető részét biztosítsák, és fentartsák.

Egy akna, melyet Mazon Adám bányamester, Tsermák Mihály és András, és Pisch György és János mélyítettek az ellenlejtés éren, közel fekszik a patakhoz, 7 öl mély, igen sok víz szivárog bele, s veszteséggel dolgozik.

Draskowitz aknája 11 öl mély az ellenlejtés érig, a telér $\frac{1}{4}$ öl vastag, de szegény, fél hetedet fizet.

Schloszer aknája 11 $\frac{1}{2}$ öl mély az ellenlejtés érig, a telér $\frac{1}{4}$ öl vastag és szegény, a vizet emelik, hetedet nem fizetnek.

Gottessegenakna 12 öl mély az ellenlejtes érig, itt is szegény a telér, s a vizet emelik.

Hagl András aknája 14 öl mély az ellenlejtes érig, nem termel semmit.

Tsermák aknája az ellenlejtes telérig 15 öl mély. van 3 rakodója a 10-ik, 12-ik és 14-ik ölben, fél hetedet fizet.

Draskowits János kérte, hogy a városház mellett levő aknát megnyithassa. Megengedettett.

Müllner György felkért egy elhagyott aknát a régi pénzverő ház szöglete mellett; Schloszer András pedig a veres malomnál kért egy helyet egy zúzóházra.

A kincstári épületek közül a karám, az althandeli járgányház, az alsó rudas vízemelő kerékháza, mely az alsó kapunál fekszik, már nagyon roskadoznak, a vízesatornák, melyek a vizet a zúzókhöz vezetik, el vannak rothadva, a vízárkok beiszapolva, a kincstári telkekre is nagyobb gondot kellene fordítani, mert a határköveknek nincs jegyök, és határleírások nem léteznek. Az erdőket is jobban kell kimélni, és a magánosok bányáit gyakrabban kellene bejárni, hogy az áltárnást illető bért fizessék, ha lehet.¹

A *körmöczi* bányamivelésről nem találunk ez időszakból semm följegyzést.

Valószínűleg a pénzverő szükségére vétetett Nyitrán 1648. április 26-án salétrom, mázsája 22 firton; 1649. május 13-án pedig megengedte a király, hogy Szelepcsény György nyitrai püspöknek 90 mázsa salétrom ára fejében 180 márka szemese-ezüst adassék fizetésül.²

A *besztercebányai* és *úrvölgyi* rézműveket illetőleg sem találunk részletesebb följegyzésekre, a melyekből határozottan megtudhatnók, hogy a királyi biztosok miféle változtatásokat tettek az üzemben. Ugy látszik, hogy lobkowitzi Poppel gróf különösen kohász volt, meri 1648. január 2-án bejegyeztette a bányabírószági jegyzőkönyvbe, hogy ámbár az ő útasítása szerint véghez vitt próba-olvasztás nem sikerült egészen, mégis azon esetre, ha valaki ezt a próbát gondosabban foganatosítaná, és vele sikert aratna, örök időkre följegyeztetni kívánja, hogy ezt az olvasztási eljárást ő találta fel,³ azonban nem iratta oda, hogy miben áll ez az eljárás?

1648. márczius 14-én írja Joanelli András János Lobkowitz grófnak, hogy a folyamatban levő alkudozásokhoz kellő idő nyerése végett beleegyeznek, hogy a folyó évben még június utolsóig átveszi a készzen levő rezet az eddigi föltételek

¹ ² Selmeczi bányagazgatósági irattár.

³ Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyv.

mellett, és pedig a táblaréz mázsáját $15\frac{1}{6}$ talléron és a „preiser“ rezét 6 talléron, készpénz fizetés mellett, az összegnek $\frac{2}{3}$ -át polturákban a 165 denár és $\frac{1}{3}$ -át species tallérokban fizetve. A kohókhoz szükséges ólmot is szállítani fogja, mázsáját $5\frac{1}{3}$ tallérért speciesben, melyért a fizetést rézben is elfogadja.¹

1648. márczius 18-án örömmel veszi tudomásúl lobkowitzi Poppel gróf a beszterezebányai tisztek jelentéséből, hogy az új kohóban és Óhegyen megvannak téve a rendelkezések 10 kemenczének folytonos üzemben tartására. Erélyesen inti őket, hogy ne okoskodjanak, hanem teljesítsék kötelességöket és tartsák magokat a kiadott rendeletekhez.²

Ez időben a beszterezebányai praefectus és pénztárnok oly hevesen összepereltek egymással, hogy össze is verekedtek. Lobkowitz erről értesülvén 1648. márczius 27-én megdorgálta a praefectust, és hivatalvesztés terhe alatt megtiltotta neki, hogy a tisztekkel gorombáskodjék és veszekedjék. Egyzsersmind utasította az administratort, hogy ez ügyben vizsgálatot tartson, és javaslatot tegyen, miképen lehetne ilyen rendetlenségeknek jövőre elejét venni.³

A vizsgálatból azonban valószínűleg az derült ki, hogy a pénztárnok volt a hibás fél, mert 1648. április 2-án felüggesztették a biztosok a pénztárnokot hivatalától a minap történt veszekedés és verekedés miatt. A praefectusra nézve a határozatot későbbre halasztották.⁴

A pénztárnok azonban később ismét visszahelyezett hivatalába, de a praefectussal nem tudott többé békében lenni, és 1649. október 20-án rendelte a király, hogy Roth Herman administrator függeszse fel hivatalától a pénztárnokot, és vizsgálatot indítson ellene és a praefectus ellen, mert a munkásokat nem fizetik rendesen, és a Palatinus jelentése szerint a legjobb munkások elhagyják a bányát. A pénztárnok adjon $\frac{1}{2}$ év alatt eddigi kezeléséről számot, és a praefectus igazolja magát, hogy miért türte a pénztárnok rendetlenségeit.⁵

Minthogy Joanellivel nem tudtak Bécsben megegyezni, nehézségek fordultak elő az úrvölgyi munkások fizetésénél, és 1648. április 1-én rendelte Lobkowitz, hogy az úrvölgyi vājárok közül egy bizottmány hozzáküldessék Selmeczre, hogy velök kiegyezkedhessék azon esetre, ha Joanelli pénzt nem küldene.⁶

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

² Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXII.

³ ⁴ ⁵ ⁶ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

Április 6-án értesíté azután Lobkowitz az administratort, hogy az úrvölgyi munkásoknak hátralevő 12 kostgeldje és 2 fizetése tárgyában megalkudott a nála volt bizottmánynyal, hogy 2 kostgeld kifizetésével egyelőre megelégedjenek, e végre 3000 frtot utalványoz, mint kölesönt a körmöczi ellátmányi pénztárból.¹

1648. október 2-án megengedte az udvari kamara, hogy Joanelinek egyelőre addig is, míg vele új szerződés nem köttetik, az átvett réz árából 2 tallér visszaadassék követeléseinek törlesztésére.²

1648. december 10-én rendelik a királyi biztosok, hogy a besztercebányai kohósáfr a kezelése alatt keletkezett 800 fuva nyi szénhiányt 2 nap alatt megtérítse, mert különben rosszúl fog járni.³

1649. január 12-én megengedték a királyi biztosok, hogy a kincstári tisztviselőknek évenként 25 font rézedény eladathassék a besztercebányai rézpörölyből, azon az áron, melyen az a főuraknak számíttatik.⁴

1649. február 10-én rendelték a biztosok, hogy a besztercebányai szertárnok Larson Ferencz fizetése múlt évi december 10-től kezdve heti 3 forintról 4 forintra emeltessék, és neki a magtárba öntött gabonáért 1% fogyatékn engedélyeztessék. A magtárba le nem rakott gabona után fogyatékn nem jár. Az 1%-on felül keletkezett fogyatékn köteles a szertárnok megtéríteni, és a netaláni többleteket a kincstár javára bevételbe tenni.⁵

A királyi biztosok 1649. februárban vagy márczius elején visszautaztak Bécsbe, és egy 1649. november 16-án kelt udvari kamarai rendeletben megemlítetik, hogy lobkowitzi Poppel gróf már meghalt.⁶ Szervező képessége, erélyessége és szakértelme, melyeket a bányavárosok és bányatüzem érdekeiben kifejtett akkor, midőn ott mindent a legnagyobb zavarban talált, jó emléket biztosítottak számára.

A királyi biztosok elutazása után a besztercebányai főtisztek 1649. április 26-án Pozsonyba küldték Markus János besztercebányai gondnok-segédet oly utasítással, hogy a már ott levő Hofer János körmöczi titkárnak segítségére legyen ama panaszok előadásában, és felvilágosításában, melyeket a bányavárosokban volt királyi biztosok jelenlétében Körmöcziön megbeszéltek, és összeírtak az országos, megyei- és városi hatóságok eljárása ellen, és e panaszok elintézését sürgesse.

Hathatósan óvást tegyen az ellen, hogy a zólyomi birtok eladatott a nélkül, hogy az erdők a bányászat számára fen-

tartattak volna, és hogy hallomás szerint most a lipcei birtok hasonlóképen eladatni szándékoltatik Listiusnének, pedig e birtokban fekszik a rhóniczi vasgyár, a mosteniczi kohó, az ezekhez tartozó favágások, 5 pagony, egy jó része az úrvölgyi erdőknek, és sok magán bánya. Ha a birtok és erdőség, mely a legrégebb idő óta a kamara kezelése alatt áll, eladatik, ebből igen nagy kár fog háramolni a kamarára, és rézvállalatra, sőt mind a kettőnek megsemmisülését fogja eredményezni. Markus tehát igyekezzék az eladást megakadályozni.

A faggyú mindinkább megdrágul, igyekezzék Markus kieszközölni a magyar kamara elnökétől, hogy a faggyú kivitele megfiltassék.

A Joanellivel kötött szerződésben igen káros a rézvállalatra, hogy a réz árából 2 tallér a régi adósságra visszatarthatik; igyekezzék Markus kieszközölni, hogy e szerződés tartama 3 évről 1 évre leszállíttassék; ez idő alatt kedvezőbb föltételek alatt is lehet vállalkozót találni.

A primást is keresse fel, és kérje meg, hogy orvosolja a kibérelt tized körül szokásba jött visszaéléseket, és hogy a bérfizetés határidejét 6 héttel hosszabbítsa meg,¹

A zólyomi és lipcei birtok eladásánál, vagyis inkább elzalogosításánál, csakugyan megtörtént az a hiba, hogy az okmányban nem tartattak fenn az erdők a bányászat használatára; a Palatinus, ki az okmányok szerkesztésével megbízva volt, nem gondolt a bányászatra; 1649. június 14-én tehát meghagyta a király Pálffy Pál nádornak, hogy a Szechy Katával Liszthius János nejevel a lipcei vár és jöszág örökös átadása iránt kötött szerződést olyképen változtassa meg, hogy abból az erdők, a vízerő, s minden, a mire a bányászatnak szüksége van, kivéssék; mert a király a jöszágnak átadását 20,000 frtért csak ilyen módon értette, és ha ez a szerződésben, illetőleg az adománylevélben kifejezést nem nyert, annak oka maga a nádor, kire a király az ügy elintézését bízta. Liszthiusnétől tehát egy reversális kérendő, melyben elismeri, hogy az erdőkhez stb. semmi joga sincs; ha pedig azt kiadni nem akarná, vissza fogja neki fizetni a király a 20,000 frtot, és a jöszágot visszaveszi, mert különben a bányászat helyrehozhatatlan kárt szenvedne.²

Ugyanazon kelettel hasonló tartalmú rendeletet küldött a király Pálffy nádorhoz az özvegy Eszterházy Pálnének átadott zólyomi uradalom tárgyában, melynek adománylevelében szintén nem volt fentartva az erdőhasználat a bányászat

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXVII. ² Ugyanott CCXXVIII.

számára, sőt ezenkívül még azon összeg is, melyet a bányavárosok a zólyomi vár őrségének fentartására fizetni szoktak, mint örökös járulék volt Eszterháznak átengedve, mi ellen a 7 bányaváros különösen tiltakozott.¹

A reversalist az illetők aláírták, de az udvari kamara még is aggódott, és 1649. szeptember 10-én megkereste a nádort, hogy ámbár Liszthiusné a tőle kért reversalist aláírta, mégis, miután biztosabb lenne az adományozási oklevelet akkép átalakítani, hogy ilyen reversalisra szükség ne legyen; eszközölje ki a nádor, és bírja rá Liszthiusnét, hogy a donationális oklevelet küldje be az udvari kancelláriához újbóli kiállítás végett; a reversalis azután vissza fog neki adatni.²

1649. május 5-én rendelte a király, hogy Homonnay Drugeth János özvegyének azon 100 mázsa réz, mely a legutóbbi békekötés szerint neki kiadatni rendeltetett, de mind-egyeddig ki nem adatott, haladéék nélkül kiadassék.³

1649. május 29-én rendeli az udvari kamara, hogy miután a király udvari orvosa Doctor Christianus Augustinus ab Hortis egy Kassa mellett létező ólombányáról tudomással bír, azt meg akarja vizsgáltatni, s ha jónak találatnék, ő Fel-ségének át akarja adni; a megvizsgáláshoz vagy Steiffenegger, vagy a beszterczebányai bányamester és néhány bányász a szükséges eszközökkel nevezett orvosnak, ha oda érkezik, rendelkezésére bocsáttassanak, és vele a bányához elutazzanak.⁴

1649. május 28-án kérte Schmidt Farkas úrvölgyi bányamester a selmeczi bányabíróságot, hogy miután az ottani munkások a fizetés elhalasztása miatt onnan el akarnak menni, Selmeczen senki föl ne vétessék elbocsátó levél nélkül.⁵

1649. október 14-én jelentést kívánt az udvari kamara a beszterczebányai praefectustól az iránt, hogy ha a kamara-udvar a jezsuitáknak átadatnék, hová fognának a most benne lakó tisztek költözni, és mennyi szálláspénzt kellene azután nekik adni?⁶

1649. december 9-én rendeli az udvari kamara, hogy mivel a beszterczebányai réz minőségéről újabb időkben rossz hírek kezdenek terjedni, vizsgálja meg az administrator személyesen, vajjon a legutóbbi királyi biztosok által Tajován életbe léptetett készelési mód, mely szerint a réz csak egyszer készeltetik, és 6000 mázsa termelésnél évente 13,836 frt megtakarítható, nem rontotta-e meg a réz minőségét?⁷

¹ Selmeczi bányai igazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXIX. ² ³ ⁴ Ugyanott.

⁵ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁶ ⁷ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

1649. deczember 9-én meghagyta az udvari kamara az administratornak, hogy régi szokás szerint a király asztalára való madarakat küldjön a karácsonyi ünnepekre, kiadásai meg fognak térítettni.¹

1649. második felében az udvari kamara a tiszteket „Euch“ helyett „Sie“-vel kezdé szólítani rendeleteiben.²

1648. végén említést találunk a *bóczai* bányákról is. 1648. november 27-én rendelte a kir. biztos, hogy a *bóczai* bányák Pestaluz János besztercebányai bányabíró felügyelete alá tartozzanak; ő váltsa be az ott termelt aranyat is a dörzsölő próba szerint úgy, mint azt azelőtt Tscheösy Sebestyén bányabíró tette; az ő javaslatára a *bóczai* bányapolgároknak 20—30 frt ellátmány adható.³

22. A hitel helyreáll.

Az udvarnak és a kamarának ez időszakban is nagy szüksége volt pénzre, daczára annak, hogy a selmeczi bányák jövedelmi forrása napról-napra bőségebbé vált, egyébiránt a régibb adósságok törlesztésére is elég gond fordított; az erre vonatkozó intézkedések közül megemlítendőnek tartom a következőket.

1648. márczius 11-én megengedte az udvari kamara, hogy Kochlatsch Mátyás, Haincz Jakab, és Ehrenreutter Ágoston bányapolgároknak a tőlök kapott kölcsönök lassankint, a mint a bányák jövedelme engedi, visszafizettessenek.⁴

1648. márczius 18-án tudomásul veszik a királyi biztosok, hogy a besztercebányai hivatal a Lobkowitztól kölcsön kapott 500 tallér biztosítására szükséges rézmennyiséget félretette.⁵

1648. május 16-án írja a bányabíró Horváth Mihálynak, Koháry István szitnyai és csábrági várnagyának, hogy jobbágyait, kiknek szénfuvarbéreik miatt még követelésök van a Brennerszövetkezeten, türelemre bírja, míg a szövetkezet ügye egészen elintézve nem lesz. Semmi kétség, hogy minden követelés ki fog elégíttetni.⁶

1648. május 9-én a király Lobkowitznak meghagyta, hogy a bányavárosoktól 12,000 frtot vegyen fel kölcsön, és küldje be minél előbb, mert ez az összeg szükséges a portához induló Schmidt Rudolf követ elutaztatására.⁷

¹ Selmeczi bányaigazgatósági irattár. Lásd az okmányok közt CCXXXIII. ² ³ ⁴ ⁵ Ugyanott.

⁶ Selmeczi bányabírósági jegyzőkönyv.

⁷ Selmeczi bányaigazgatósági irattár.

1648. szeptember 24-én a kir. biztosok 4000 frtot vettek 6% kamatra kölcsön a nyitrai káptalantól a bányaművek számára.¹

1649. április 16-án rendelte III. Ferdinand, hogy azon 10,000 frt, melyeket Thurzó Elek Lőcse városának ajándékozott az ottani szegények számára, és melyeket a város 1559-től 1568-ig, azután pedig Miksa császár engedelmével 1577-ig, Rudolf császár engedelmével 1599-ig és szintén Rudolfnak 1600. május 9-én kelt engedelmével újabb 10 évre, Mátyás királynak 1617. május 22-én kelt engedelmével 1627-ig, II. Ferdinandnak 1628. november 10-én kelt engedelmével újabb 10 évre, III. Ferdinandnak 1638. márczius 22-en kelt engedelmével ismét 10 évre az említett kamat mellett a kincstárnál kölcsön hagyott: 1649 kezdetétől fogva újabb 10 évre évi 500 frt kamat fizetés mellett a kincstárnál maradjon mint kölcsön.²

1649. augusztus 11-én rendeli a király, hogy főherceg Lipót Vilmos tanácsosa reicherspergi Sonnau György András leutazzék Körmöczre, az ott rendelkezésre álló készpénzt, kivéve a miveléshez szükségest, átvegye, és a polgároktól még 10,000 tallért vegyen rövid időre kölcsön.³

1649. október 7-én értesíti az udvari kamara Roth Herman administratort, hogy Sonnau a pénzekkel megérkezett, és azokat hiány nélkül beszolgáltatta; meghagyatik egyszermind Rothnak, hogy a kamatokat és visszafizetési részleteket annak idejében rendesen kiszolgáltassa a kölcsönadóknak.⁴

1649. december 10-én kéri Schmidtegger Bálint nyugalmazott ezredes Bécsben, hogy az általa 1638-ban csak $\frac{1}{2}$ évre kölcsön adott 10,000 frt, mely mindekkoráig vissza nem fizettetett, most már, midőn a bányák jövedelmeznek, visszafizetessék.⁵

Ily módon, a mint látjuk, nem csekély összegeket vett fel a kamara ismét kölcsön, és pedig ugyanazoktól, a kiktől egy pár évvel ezelőtt már semmiképen sem tudott valamit kapni; ez a bizalom és hitel helyreállításának következménye vala; mert a kamara, mihelyt tehette, igyekezett kibontakozni régi adósságaiból, és azoknak nem csak kamatait fizeté rendesen, de egyiket a másik után törlesztette is.

Egy 1649. december 10-én kelt udvari kamarai rendeletből kitetszik, hogy Lobkovitz akkép intézkedett, még elmenetele előtt, hogy a hetenkint 400 márkára előirányzott

ezüst-termelés értékéből $\frac{1}{3}$ rész a költségek fedezésére, $\frac{1}{3}$ rész az adósságok törlesztésére fordítottassék, és $\frac{1}{3}$ rész a királynak beszállítottassék; 1649 vége felé azonban a termelés már kétszer annyit tett, tehát a szállítmány is növekedett, és megengedte, az udvari kamara, hogy az adósságok is gyorsabban törlesztessenek.¹

¹ Selmeczi bányai igazgatósági irattár.

VISSZATEKINTÉS.

I. Selme cz.

A XVII-ik század első felében, melynek eseményeit hiteles adatok alapján, lehető részletességgel igyekeztem a fentebbiekben előadni, meglepő a selmecezi bányák jóllétének és elszegényedésének többszörös és gyors váltakozása. Ama többséget és döntő befolyást, melyre már a múlt század végén emelkedett, megtartá *Felsőbiebertárna* ez időszakban is, és az ő üzemének eredményei szerint emelkedett vagy süllyedt az egész vidék jólléte.

A század elején még fényes eredménnyel műveltetett *Felsőbiebertárna*, de a Brennerszövetkezet ügyes gondnokának Lindacker Kristófnak elhalálózása után felbomlott az egyezés a szövetkezet tagjai közt, kik minden szakértelem és előrelátás nélküli gyenge emberekre bízták az üzem vezetését, és a bányát gyorsan a legrosszabb helyzetbe juttatták; már 1603-ban a bányabírónak kellett intézkedni, hogy a vállalat aknáit be ne omoljanak!

Az akkori művelési rendszer következménye vala, hogy az eredmények hanyatlása mindig a vízemelés nehézségeiben jelentkezett legelőbb. 1604-ben találjuk legelőször megemlítve, hogy a víz emelésére szivattyúkat alkalmaztattak *Bieberaltárna* alatt; eddig vedrekkel történt a vízemelés, ámbár a szivattyúk már régen ismeretesek valának.

A létező bajok csiráit kifejlesztette azután és nagyra növelte a beháború, felbomlott minden rend és fegyelem, a pénzügyek nagy zavarba jöttek, a munkásokat nem fizették, a bányabíró gyakran tartott főbejárásokat, és jó tanácsaival nem fukarkodott, de nem volt, a ki azokat követte volna; a

Brennerszövetkezet intézői nem tartották sürgősnek a feltárást, és fejteni való új közek felnyitását, s csak azon igyekeztek, hogy minél kevesebb pénzt adjanak ki, és elhanyagolták a bányák fentartását is. A tiszték és altiszték hanyagok és hűtelenek lettek, a kihágások, mulasztások és bűnös eselekedetek napirenden voltak, és csak enyhén büntetettek, az éreztermelés majdnem egészen megszűnt, és 1609. augusztus havában a munkások felláztak.

A Brennerszövetkezet oly gyámoltalan volt akkor, hogy az egész bányát a sáfároknak, és a munkásoknak hűbérbe akarta adni; de azok nem fogadták el, az vala meggyőződésöl, hogy *Felsőbiebertárna* már kimerült, és ott már nem lehet jó eredménnyel dolgozni. 1610. márczius havában senkisémmel dolgozott *Felsőbiebertárnán!*

Pedig mind e bajoknak nem a bánya természetes viszonyai, hanem a művelés és kezelés oktalansága és gondatlansága volt az oka; mert különben lehetetlen lett volna, hogy Bloenstain főkamaragróf az egész vállalatot egy pár hónap alatt ismét jövedelmezővé tegye; mert ő 1610. augusztus havában érkezett Selmezbányára, és egyebet nem tett, mint, hogy a rendet helyreállította, a művelést tervszerűleg eszközölte, és arra ügyelt, hogy a részesek pontosan megfizessék a felmerült költségeket. Ezek következtében rögtön fölemelkedett a termelés, és 1623-ig mindig több termeltetett évenként 20,000 márka ezüstnél.

A bányavállalat jó volt, de a vállalkozók nem értek semmit. A vállalat jóságáról meg voltak győződve a tiszték is, és már 1607-ben kimondották egy jelentésökben, hogy *Selmece* a bányavárosok anyja, és *Felsőbiebertárna* a bányák fejedelme!

A *gondos* főkamaragróf már 1611. elején elrendelte, hogy a bányákról térképek készíttessenek; de közvetlen befolyása a magán-vezetés alatt álló bányákra nem volt akkor még oly jelentékeny, hogy a bányák fölmérésére megkaphatta volna az engedélyt azoktól, kik, a mennyire elcsüggedtek és kétségbeestek, valahányszor az érz megfogyatkozott, annyira gondatlanok és elbizottak valának, ha tudták, hogy szép érecek vannak művelés alatt. A bányák fölvételét csak 15 év múlva lehetett keresztülvinni, miután időközben a Khielman-féle bányabirtok lefoglalásával a kincstár is egyike lett a legnagyobb birtokú bányarészeseknek Selmezbányán.

1619-ben állították fel az első löerejű szivattyúkat *Felsőbiebertárnán*, 1626-ban pedig az első fölszíni rudas vízemelő kereket 1000 ölnyi távolságban a *fedüaknától*, melynek szivattyút üzemben kellett tartania.

1624-ben jelöltetett ki *Nándorakna* helye, közel a mostani *Amáliaaknához*, czélja volt, hogy a *Dániel* fejtésekből megkönnyítse a szállítást és vizemelést, de oly rövid ideig dolgoztak rajta, hogy *Klingentárnával* sem lyukasztathott.

Montecuccoli gróf korszakot alkotó újítása: a repesztő por alkalmazása, nem volt képes a bányamivelés hanyatlását megakadályozni; mert e hanyatlás okai, a mint már említém, a vezető egyéniségek értelmetlenségében, gondatlanságában, és a talp alá mivelő rendszerben rejlettek, melyeknek káros hatását az üzem egyik vagy másik ágának javításával feltartóztatni nem leheté. Ha 1627-ben, midőn *Felsőbiebertárna* már felmérve vala, és a viszonyok elég tisztán feküdtek az intézők szemei előtt, komolyan hozzáfogtak volna az aknák lemélyítéséhez, hogy a mélymivelés vizeit oda vezethessék, és ott lóerővel emelhessék: megmenekülhettek volna biztosan a kéziszivattyúzás költséges és bizonytalan eredményű munkájától; és ha egyszersmind a *Szentháromság*, vagy *kornbergi altárnát* ettől fogva szakadatlanul és erélyesen folytatják, lehetséges lett volna az aknák lecsapolását még oly időben eszközölni, midőn a részesek pénzereje még nem volt teljesen kimerülve; de folyamatban kellett volna tartani a feltárási munkálatokat is, melyek javasolva valának, s melyek közül a kórháztelérean tervezettek rövid idő alatt fényesen megjutalmaztak volna minden fáradságot és költséget; és akkor az ő érdemök lett volna a fényes eredmény; míg ellenben úgy, a hogy a dolog megtörtént, ők nem tettek egyebet, mint csak azt, hogy mások elől a fáradságos és kitartó szorgalom gyümölcseit és jutalmát elkapták, s magokhoz ragadták. Mielőtt azonban ezt tehették volna, fölemésztették, egy 16 évig folytatott küzdelemben, a Brennerszövetkezet minden erejét, s ezt megbuktatták.

Pedig a viszonyok igen kedvezően alakultak egy okszerű üzem berendezésére; 1630-ban és 1631-ben oly bőséges volt a termelés, mint az előtt még soha; évenként 40,000 márka ezüst szállított a pénzverőbe, melynek értékében bő fedezetet találtak volna a feltárási és előkészítő munkálatok költségei; de az intézők a véletlen áldás élvezetébe elmerülve legkevésbbé sem gondoltak a holnap szükségére és feltartóztatathatlanul rohantak veszedelmökbe.

A vizemelési nehézségei 1633. elején kezdték komolyabban akadályozni az üzemet; a nagy hideg miatt kevés erővel működött a rudas vizemelő kerék; a *felső Mohr* fölött volt a gátja elszakadt, s azon kívül, hogy nagy szerencsétlenséget okozott a városban, megfosztá a bányában levő vízkereket hajtóvizétől; mindezek következtében gyorsan emelkedett a víz

a bányában. Pótolták ugyan a vizerő hiányát emberekkel és lovakkal, és kísérleteket tettek új gépekkel, az aknák mélyítéséhez is hozzá fogtak már, mikor a vízzel küzdeni kellett; a kézi szivattyúk húzására a vidékről, sőt Lengyelországból is hozattak embereket; de mindezt oly oktanul, és annyira minden rend nélkül tették, hogy csak a költségek növekedése és a társulat eladósodása lett belőle az egyedül észrevehető eredmény.

Végre az általános fegyelmetlenség, rendetlen kezelés, oktan és erélytelen vezetés, a pénzhiány drágasággal s a háború-okozta nehézségekkel együtt oda vitték a dolgot, hogy 1640-ben Gienger báró, a Brennerszövetkezet főrészes, kénytelen volt kijelenteni, hogy többé nem fizethet, és az egész szövetkezet szétbomlott.

Szerencsétlenségre ez időben a kincstár pénzereje is teljesen ki volt merítve. Az alsómagyarországi bányakerület többi bányái is mind veszteséggel dolgoztak; a kincstár csak kölcsön vett pénzekkel tarthatta folyamatban az üzemet; és miután a Brennerszövetkezet rendszerén nem változtatott, az eredmény is csak a veszteségek folytonos nagyobbodása lett; Gienger részeinek átvétele következtében pedig annyira emelkedtek a kiadások, hogy 4 év múlva a kincstár is képtelen lett e gazdálkodás folytatására.

Ekkor már úgy látszott, hogy végképen megszűnik *Felsőbiebertárna* műveltetése; a kincstárnak nem lévén pénze, hogy a munkát folytattassa, három hónapig szünetelt a bánya, míg végre a Siceli-társak vették hűbérebe a kincstár részeit, de ezek is oly rossz eredményyel dolgoztak, hogy már 1646-ban felbomlott társulatuk, és egy új hűbéres vállalat alakult a művelés folytatására. A termelés nem érte el ez évben a 3000 márkát sem.

Ekkor azonban segítségökre jött a véletlen szerencse, melyre eddig hiába vártak; *Andrástárna* megütötte a kórház-telért, és vele gazdag érzeket tárt fel. A selmeczi tisztek annyira gyámoltalanok voltak már, hogy e szerencsés esemény sem tudta őket erélyes és kitartó tevékenységre buzdítani; megkezdték ugyan az *Althandler* ér kitakarítását, azt vélvén, hogy *Andrástárna* is ezen dolgozik, de az első nehézség, melyet a munkában tapasztaltak, visszariasztotta őket minden további erőfeszítéstől, és ölbe tett kézzel várták a jó szerencsét; csak lobkowitzi Poppel gróf, ki szigorúan megkivánta rendeleteinek pontos végrehajtását, tudta őket ismét életre és tevékenységre ébreszteni, új életrevalóbb egyéneket alkalmazván ott, hol a régiak már kidőltek.

A mint ezekből láthatjuk, *Felsőbiebertárnának* e második

elszegényedése sem volt a természetszerű viszonyok következménye, hanem egyedül az intézők gondatlansága és rossz kezelése által okoztatott, hozzá járulván a baj súlyosbitásához a beháború zavara, a pénzügyek ziláltsága, és a rossz kezelés következtében elterjedt fegyelmetlenség és hűtelenség; és e második válságból is gyorsan fölemelkedett *Felsőbiebertárna*; elfoglalván a mélységet az *andrástárnai* érczes oszlopon, mi által a művelés súlypontja a *klingentárnai* völgyből ismét a *szélaknai* völgybe és a *kórháztelérre* helyeztetett át, úgy, mint a művelés legrégibb korszakában vala.

Az utolsó években tett mérések és térképezések a telérek viszonyaira, és az egymástól távolabb fekvő művelési pontokra is némi világosságot derítettek, és lassankint mindenki meggyőződött a mérnöki munkálatok hasznáról és nélkülözhetetlenségéről; de egyébiránt a művelés rendszere a régi maradt, és a *kórházteléren* is a nélkül kezdték meg és folytatták a talpalatti művelést, hogy már előre gondoskodtak volna arról, hogy miképen hárítsák el a különben bizonyosan elerendő vízemelési nehézségeket, melyeknek mindent felbontó káros hatásait már eléggé ismerhették saját tapasztalásaikból.

A többi bányák üzeme e korszakban többnyire úgy élénkült vagy pangott, a mint *Felsőbiebertárna* művelése nyereséggel vagy veszteséggel járt, a mi természetes következménye vala annak, hogy a Brennerszövetkezet volt minden nevezetesebb bányának főrészes, és rendszeren minden erejét *Felsőbiebertárnára* fordította, s csak ennek fölöslegével műveltette többi vállalatait.

Egyedül *Andrástárna* volt az a jelentékenyebb bánya, melynél a Brennerszövetkezetnek semmi része sem vala. E bánya művelésére 1611-ben vállalkoztak a Galleson testvérek, és 35 évig tartó meddő munka, mely egész vagyonukat fölémészté, nem törhette meg szívós és kitartó erélyöket, melynek jutalmát 1646-ban el is érték. E vállalat nem bírt önmagában nagy fontossággal, és ha *Felsőbiebertárna* okserűen kezeltetik, és idejekorán megteszi feltárásait a *kórházteléren*, *Andrástárna* csak az érczek hűlt helyét találhatta volna; de nagy jelentőséget nyert e vállalat az által, hogy vállalkozóinak szívóssága és kitartása mentette meg a tárgyalt időszak végén az egész selmeczi bányászatot a végleges elpusztulástól.

A Brennerszövetkezet nagyobb vállalatainak egyike volt *Mátyástárna*, melyet 1587-ben kezdett a Brennerszövetkezet előrelátó gondnoka, Lindacker Kristóf, a végből, hogy a gräfi teléren volt régiebb műveléseket a víztől megszabadítsa, adófizetőjévé tegye, és mélységét elnyerje. Lindacker e vállalatában minden reménye fölött szerencsés vala, mert még mielőtt

a *gräfi* telért elérte volna, egy addig ismeretlen érczes telért nyitott meg, melyet *mátyástárnai* telérnek neveztek, s melyet mi *Jánostelér* néven ismerünk.

Lindacker utódai azután sok ideig nem gondoltak *Mátyástárna* eredeti céljára, hanem minden erejüket a lágytölteményű és könnyen mivelhető *mátyástárnai* telér megnyitására és érceinek lefejtésére fordították. *Mátyásaknát* lemélyítették rajta oly gyorsan, hogy 1616-ban már 106 öllel állott feneke mélyebben, mint a tárna talpa. A vizet e mélységből kézi szivattyúkkal emelték, a mi azt tanúsítja, hogy csak kevés vizök lehetett; de a művelés csekély 50—60 ölnyi szintes terjedelme arról is tanúskodik, hogy az érczoszlop csekély terjedelmű vala, és a művelés jövedelmének a mélység növekedésével folytonosan apadnia kellett, ha nem is a vizemelés, de a szállítás költséges volta miatt.

Újra fölvetett tehát *Mátyástárna* eredeti terve, a *gräfi* teléren levő művelések víztelenítése, és a főkeresztvágot 1608-ban iyukasztott a *Dorn* és *Julius* aknákkal. Ennek következtében hosszú ideig ellenséges lábön állott *Mátyástárna* a *hofnungsschachtakkal*, de végre kibékültek, mert *Mátyástárna* szintje alatt sem egyik, sem a másik társulat nem nyithatott jövedelmező fejtést.

Bloenstain főkamagróf rendeletére 1610-ben megkezdték a szállítás rendezhetése végett *Jánosaknát* és *Miksaaknát*, de ezután gyorsan megapadt a társulat jövedelme; 1615-ben már veszteség volt, s 1616-ban felhagyatott a *mátyásaknai* mélyművelés, ellenben megszereztek a *hofnungsschachtiak* bányái azon reményben, hogy a társulatlak sikerülni fog a *gräfi* teléren jövedelmezőbb közék feltárása. E reménység azonban nem teljesült, mert az ércz mindenütt csak csekély terjedelmű vala, és 20—30 ölnyi mélységben a tárna talpa alatt kivágódott, s nem sikerült többé a vállalatot jövedelmezővé tenni. 1626-ban megszűnt minden termelés, s ez időn túl csak a főkeresztvágot hajtották koronkint a *kórháztelér* felé, különösen 1646 után, buzdítatva az *andrásárnai* szerencsés feltárás által.

A Brennerszövetkezet hodrusi fővállalata: *Finsterort* igen silány eredménnyel kezeltetett az itt tárgyalt félszázad alatt. *Felsőbiebertárna* miatt e bányát is elhanyagolta a Brennerszövetkezet, ámbár a viszonyok a telérek feltárására annyiban kedvezők valának, hogy nem kellett vizet emelni, mert a bánya már régóta közlekedett *Handel Hodritsch altárnával*, melyen vizei lefolyhattak. Csak a szállításra kellett volna rendezni, mert az rendkívül terhes vala a mély művelésből a sok kaparó miatt. És e rendezés nem is okozott volna valami

nagy költséget, mert a függélyes *Kristófakna* már régóta megvolt, és feneke 26 öllel állott a *közép nyílám* alatt az akkori művelés középpontjában, az *altárnát* is csak 28 öllel kellett volna meghosszabbítani az akna alá, és ezt 18 ölnyre lemélyíteni; és mind e mellett oly gondatlanok, oktalanok, és hanyagok voltak az akkori tisztek, hogy ezt a kis munkát sem teljesítették 50 év alatt, és inkább nyomorogtak, s küzködtek a szállítás bajaival, sőt az *altárna* alá is lemíveltek, de legkisebb gondjok volt a jövő művelés folytathatásának egyik fő eszközéről: a szállítás olesóságának biztosításáról, előre gondoskodni!

A tisztviselők hanyagságuk mellett hűtelenek is valának, érczes munkahelyeket szántszándékosan eltitkoltak, ehhez járultak azután a politikai viszonyok zavarai, a belháborúk, a pestis, a munkások fegyelmetlensége és lázadása; ily körülmények között lehetetlen vala a vállalat felvirágzása, mely rendszeren veszteséggel működött, és csak ritkán tudott rövid időre annyira is emelkedni, hogy hetenkint 40 márka ezüstöt termeljen. *Alsó-Finsterort tárnán* volt egy feküvágat, mely 1630-ban már 80 öl hosszú vala, és oly közel állott a *krebsgrundi* művelésekhez, hogy a munka zaját onnan már hallani lehetett, ezt a vágatot sem tudták bevégezni, és 1649-ben újból szerződés kötöttetett a két bányavállalat közt e czélra.

Finsterorttal szomszédos vala a *krebsgrundi* vagy *brenner-tárnai* vállalat, mely a kincstár vezetése alatt állott, de ámbár a feltárások nagy költséggel végrehajtottak, nem adhatott jó eredményt, mert gazdag ércei csak kis mennyiségben voltak nyerhetők, a szegényebb ércek jövedelmét pedig fölemésztette az akkori művelési rendszer költséges volta, mert mindig a talp alá hatolva nagy költséggel fejtették le azt, a mit később egy mélyebb szintről némi jövedelemmel is megnyerhettek volna, ha a fejtést nem erőszakolják.

Handel Hodritsch altárna, mely a múlt században oly nagyszerű eredményeket adott, hogy egy időig a legdúsabb vállalat volt Selmece vidékén, az itt tárgyalt korszakban egészen elhanyagoltatott, s csak költségeket okozott. Nevezetes, hogy 1630-ban már javasoltatott, hogy azt az altárnát a selmecei bányák alá behajtsák.

Thiergarten is a kincstár vezetése alatt állott ez időszakban, de nem adott jövedelmet, valamint szintén a kincstár vezetése alatt állott *bélabányai altárna* sem; hasonló rossz eredménnyel működtek *Schmittenrinntárna*, *Mohrertárna*, *Modertárna*, és *Windischleuten*, a többi számtalan vállalat pedig egyáltalában meddő vala.

A *kohóüzem* a század elején még igen primitív módon

kezeltetett, minden bánya terményeit külön olvasztották, a próbavétel is nagyon hiányos volt, és kedvezett a kohónak; 1627-ben próbaolvasztások tétettek, melyekből kiderült, hogy az olvasztásnál az ezüsből 27% elvesz. 1629-ben rendezték és szabályozták az egész beváltási eljárást, és elrendelték, hogy a magánosok beváltmányait is megkémelje az esküdt kémlelész, és hogy mindazon bányapolgárok, kiknek saját kohójok nem volt, csak a kincstári kohóban válthassák be terményeiket. A beváltás azonban még akkor is csak ürmérték szerint, rümpel számra, történt; csak 1633-ban adatott ki a rendelet, hogy ezentúl mindent súly szerint kell átvenni, úgy a vájároktól, mint a beváltatóktól. Ez utóbbi intézkedések megvetették alapját a kohóüzem javításának, mert a kincstári kohók így sokféle terményt váltván be, előbb-utóbb arra kellett törekedniök, hogy e terményeket vegyítve dolgozhassák fel, a mellett munkájok folytonosabb vala, mint az előtt, és könnyebben megtörténhetett, hogy egy ügyes és eszes olvasztó vagy tiszt az üzemen javításokat tehessen; a súly szerinti beváltás pedig lehetségessé tette az olvasztás eredményének pontosabb ellenőrzését. Sokat fáradozott a kohóüzem javításán maga lobkowitzi Poppel gróf is, de úgy látszik, nem igen jó eredménnyel.

Jellemző ez időszakra nézve, hogy Selmecezen már nem tudtak az ólomérczekből ólmot előállítani, és kénytelenek voltak a drága lengyelországi ólmot fogyasztani, pedig a múlt század közepe táján *Glanzenberg* az ő ólomérceivel egyike vala a legjövedelmezőbb vállalatoknak; de *Glanzenberg* felbagyása után annyira hozzá szoktak a fémólom használatához, és annyira elhanyagolták az ólomérczek termelését, hogy most már azt sem tudta senki bizonyosan, hogy hol termelték az előtt az ólomérczeket.

Nevezetes végre a tárgyalt időszak a selmeczi bányászatra nézve azért is, mert ez időszak utolsó éveiben szabályoztatott a társpénztár ügye és a bányapolgárok borméresi joga.

2. Béalabánya.

A béalabányai bányák 1600 óta folytonos veszteséggel műveltettek, és az *altárna*, mely kincstári ellátmánynyal műveltetett, nagy összeget nyelt el, a nélkül, hogy a *Siebenweiber* teléren némi kárpozlást találhatott volna.

3. Bakabánya.

A törökök szomszédsága nem engedte, hogy a bakabányai bányák erélyesen műveltessenek; koronkint felvétellett ugyan egyik vagy másik tárna, de minden eredmény nélkül.

4. Ujbánya.

A törökök szomszédsága itt is akadályozta a munkát, mely, különösen a háborús években, teljesen szünetelt. Békés időkben azonban mindig dolgozott néhány vállalat, de csak a kinestár volt szerencsés, annyiban, hogy kitakarítottván és víztelenítvén az *althandelaknai* régi évéseket, azokban 1635-ben jó érzeket talált, melyekből $\frac{1}{2}$ év alatt közel 500 márka ezüstöt termelhetett; ez év végével újra elfúlt ugyan a mélység, de ismét szárazzá tétetvén 1640-ig jövedelmezett, 1637-ben meghaladta a jövedelem a 14.000 forintot. De 1640-ben már nem lehetett a működésben levő gépekkel mélyebbre haladni, s mintán újabb befektetésre nem volt pénz, a mélység felhagyatott, és azután minden munka szünetelt.

5. Körmöczbánya.

A bányamívelés, melynek jelentősége a múlt században igen alá hanyatlott, nem tudott az itt tárgyalt időszakban sem tartósan jó eredményre vergődni, a minek oka főképen abban keresendő, hogy a termelés olesósága tekintetéből általánosan alkalmazták az omlatokból való fejtést, elhanyagolták a feltárásokat, melyek éppen a fejtési rendszer következtében igen megdrágultak, s így azután a végeredményben még is drágábban dolgoztak, mint omlatok nélkül dolgozhattak volna. Csak a *Mélyaltárna* művelését folytatták szakadatlanul, a miért annál nagyobb dícséretet érdemel a körmöczi alkamaragróf, mert rendkívüli gondba és fáradságba került az ehhez szükséges összegeket olyankor is előteremtteni, midőn a selmeczi bányák veszteségben valának.

1602-ben még 42 ölnyre volt a *Mélyaltárna* vájatvége *Annaaknától*, de 1604-ben már ez aknán túl volt, és *Mátyásakna* felé haladt. Ekkép megszűnvén *Annaaknában* a víz-emelés és az elfúlás veszélye, a művelés itten nagyon megélénkült az akna körül.

Említésre méltó, hogy az alsó-ausztriai kamara már 1607-ben utasította a *Goldkunsthandlung* gondnokát, hogy a bányát fölmérje és térképét elkészítse, a beváltást pedig súly szerint eszközöltesse.

Ez időben még pörkölték a zúzó-érezeket zúzás előtt.

Bloenstein főkamagróf igazgatása alatt a körmöczi bányák is kibontakoztak a veszteségből, de már 1626-ban ismét veszteségbe jutottak, melynek terhét nagyban súlyosították a belháború zaklatásai és bizonytalan állapotai. 1634-ben még 3 kohót foglalkoztatott *Goldkunsthandlung*, de 1641-ben már csak kettőt.

A város jelentőségét főképen a pénzverő tartotta fenn, melyet Prandeisz báró Selmeczre akart áthelyezni, de javaslata nem fogadtatott el.

1642-ben meggyúlt a *felsőbánya* bejáró aknája, és 54 ember fült meg a bányában. Ez évben kezdtek meg a mélyművelést az *altárna* alatt, mely már *Mátyásaknájáig* kivágva vala; a mélyművelésből *Mátyásakna* emelte a vizet.

6. Úrvölgy.

Az úrvölgyi rézbányák meglehetősen eredménynyel műveltettek a tárgyalt időszak alatt, daczára a háborús idők bizonytalan állapotainak, és daczára a nagymértékű eladósodásnak. A rézbányák kezelése mindig a legrendezettebb vala az egész alsómagyarországi bányakerületben, a vállalat egészen a kincstár kezében lévén, annak fentartásáról és fejlesztéséről mindig lehetőleg gondoskodott; lehetőleg, mert a belháború zavarai sokszor kiszorították a kormányt Beszterczebánya vidékéről, és nagyon megnehezítették a rendes kezelés tartamosságát.

A művelés eredménye nem volt ugyan olyan fényes, mint a Thürzók korszakában, vagy a múlt században, de azért kielégíthetőnek mondható. Könnyebb áttekinthetés végett bemutatom itten a termelési adatokat, a mennyiben iratainkban találhatók.

1602-ben termeltetett	7,435	mázsa réz.
1603-ban	8,103	" "
1604-ben	7,240	" "
1607	3,957	" "
1608	6,829	" "
1609	7,377	" "
1610	6,575	" "
1611	7,145	" "
1612	9,704	" "
1613	7,571	" "
1614	7,470	" "
1615	8,114	" "

Átvitel. 87,520 mázsa réz.

	Áthozat.....	87,520	mázsa	réz.
1616-ban	termeltetett	6,977	"	"
1617-ben	"	7,526	"	"
1618	"	7,992	"	"
1619	"	5,001	"	"
1620	"	4,004	"	"

17 év alatt összesen..... 119,020 mázsa réz.

tehát átlagosan évenként..... 7,001 " "

Ez éveken kívül csak 1631-ben találjuk följegyezve, hogy ekkor 6,341 mázsa réz termeltetett.

A rézeladás vállalkozóknak volt átadva azzal a föltétellel, hogy ők adják a műveléshez szükséges költségeket, s az üzem mindig jól ment, ha a rézárusítók e köteleességeket pontosan teljesítették, de ha nem adtak ellátmányt a kellő időben, vagy ha nem volt az eladásra vállalkozó, akkor mindig nagy zavarba jött az üzem, a munkások fizetése elmaradt, kölcsön vett pénzzel csak hiányosan lehetett e bajon segíteni, és a nagy kamatok fölemésztették a jövedelmet.

Egyébiránt a művelés mindinkább terjedt dél felé, *Miksaakna*, mely a múlt században kezdetett, bevégeztetett a XVII. század elején, és 1641-ben *Máriaakna* név alatt egy új akna mélyítése kezdetett, hogy a délfelé terjedő művelésből megkönnyítse a szállítást.

7. Libethbánya.

A libethbányai művelést 1604-ig a kincstár folytatta vesztességgel, de a következő évben elhagyta a háborús zavarok alatt.

1609-ben Zahlwein György besztercebányai polgár vállalkozott a művek folytatására eleinte, meglehetősen eredménnyel, de azután eladósodott, és 1629-ben felhagyták vállalatát az örökösök, kiktől Beckher Ascanius vette át a kezelést, de csak rövid ideig bírta folytatni, és 1642-ben már szünetelt Libethbányán a rézbánya, de időközben vasérczetek kutattak fel a vidéken, és 1634-ben már vaskohó állott Libethbányán.

8. Bócza.

A XVII. század elején igen lanyha művelés folyt Bócán, de az is megszűnt nem sokára, s 1609-ben senki sem dolgozott. 1611-ben azután ismét megélénkült a művelés, hogy néhány év múlva újra elhagyassék, s így maradt a tárgyalt időszakon át.

9. Ortut.

A higanybányáról csak egyszer találunk ez időszakban említést, melyből kitűnik, hogy 1636-ban művelésben vala.

10. Vasgyárak.

A *vihnyei vashámor* leégett 1600-ban, három év múlva Reitter Ulrich vette azt bérbe a várostól, és 1610-ben még egy új hámort építtetett hozzá; 1633-ban Lorberer Konrád is építtetett Vihnyén egy olvasztót és hámort, melyben még 1638-ban dolgozott, de azután a selmeczi bányák általános pangása következtében valószínűleg megszűnt e vállalat is, mert később nem említetik.

A *rhóniczi vasgyár* nyereséggel dolgozott 1640-ig, de ekkor már fogyatéknak voltak vasérczei, és csak nagyobb távolságban termelt érezekkel láthatta el magát, s ennek következtében üzeme megdrágúván, veszteségekbe jutott.

A *libethbányai vasgyár* sem igen jó eredménnyel működött, mert gyártmányairól az állítatik, hogy igen törékenyek.

A *breznicskai* vasgyárról nem találunk ez időszakban semmi említést, valószínűleg el volt hagyva.

OKMÁNYOK.

I.

(*A selmeczi bányabírósaqi jegyzőkönyvből.*)

Lausz Deo Semper Ao. 1603 Adi 30 Juli.

An heute dato seind für das Khaiserliche Perggericht erschienen, die Edlen Vesten Herrn Herrn Eraszmusz Fischer Röm. Khay. Mt. Einnemer vnd herr Georg Fleisch höchsternanter seiner Khayserlichen Mt. Buchhalter bei dero Cammer Schembnicz, Anstat der Röm. Khay. Mt. Vnsers allgernedigsten herrn, an einem, dann auch anstat der Frauen Anna Theiningerin vnd Frauen Judith Hohenbergerin anders Theils, herr Hanns Linckh für sich selbst, Joachim Bockh anstat desz herrn Simsons Vbelhopf der frauen Moldnerin Preitigam, die haben fürbracht, demnach die herrn Prennerischen Gewerkhen bei dem Obern Biberstolln die Regierung haben, vnd aber ausz nachleszigkeit in einem vnd dem andern viel verwarloste vnd schaden geschehen lassen. Ja gar wenig oder gar nichts auf die Kleinern Gewerkhen schetzen vnd geben, wie si dan auch den Hangenschacht ausz Vberstehn den 29 Juli zwischen 7 vnd 8 vor Mittag in die 8 lachter vom Tag hinein haben Verbrechen laszen, darausz dann nicht allein Ierer Khay. Mt. vnd dennen Kleinern Gewerkhen, sondern auch denn Regierenden Gewerkhen sebstn groszer Merkhlicher schaden wegen der wasser-noth, wie auch in der grueben beschehen, vnd Zuebesorgen ist, das noch greßzerer schaden geschehen mecht. darneben protestando angemelt, das si in dieser Sachen entschuldigt sein, vnd Zuwiedergeweldigung desz Schachts keinen Pfenning Zuehilf geben wollen, darneben gebethen der herr Pergmeister wolle von Amtswegen ein ernstliches einsehen Than, dass sie also Iere Regierung anstellen sollen, damit die andern Kleinern Gewerkhen schadlosz gehalten werden mechten auch von Perggericht begert das der herr Pergmeister mit seinen Herrn Perggeschworenen desto öffter auf die Pergwerkhe Reitten, vnd anordnen laszen, damit alle sachen bei denn Pergwerkhen desto Schleiniger vnd ordentlicher angerichtet werden. Actum ut supra.

II.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből 1603.*)

Gütliche Vergleichung zwischen demnen Kleinern herrn Gewerbken bei der Prennerischen Handlung, an einem, vnd dan der Catharina Eiszlerin, andersz theils.

In der erhebtten Strittigen Rechtssachen, wegen der Schallschen Pergwerkhstheil bei der Prennerischen Handlung zue Schembnicz zwischen denen hernachbenanten herrn Prennerischen Gewerbken, Alsz herrn Andreasz Khielman von Khielmansegg Röm. Khay. Mt. Diener vnd Waldbürger Zuer Schembnicz, herrn Jacoben Gronauer von Gronau, Röm. Khay. Mt. Hofkriegszalamtbs Controlor vnd Waldburger zuer Schembnicz, herrn Valtin Krieger Allerhöchst-ernenter Khay. Mat Kupferhandels Verwalter bei der Cammer Neusoll, vnd herrn Vlrichen Reutter, Röm. Khay. Mat. Diener vnd auch Waldburger daselbst, an Ainem, Vnd Frauen Catharina Eiszlerin geborne Yglin Andern theils, Ist durch ein Verordnetes Khayserliches Vnparteisches Pergrecht, nach erwegung allerhand Vmbstände vnd Abherung beederseits eingebrachten Acten vnd schriftten, Zuverhüttung mehrerer weitschweiffigkeit, die hieraus eruolgen mechte, An heut dato 13 Juny 1603 Jarsz, Im anwesen beederseits herrn beistandts, Alsz herrn Pauln Roszmans desz Innern Statt Raths zue Karppen, Adamen Bairn Stattschreibern Alda, herrn Mathiaszen Schiferer Burgern zue Karppen, herrn Martini Chudity Stattschreibers im Altensoll, Paulla Grafen Raths verwanten daselbst, Vnd von Frauen Eiszlerin wegen herrn Balthasar Khluggen, höchstgedachter Ierer Khay. Mat. Perggerichtschreibern zue Woitza, ein gütliche Vergleichung Tractiret vnd beederseits in nachuolgenden Punkten, Crafft dieses hiemit becrefftigten haubt Contracts ausgerichtet, Nemblichen,

Die Obbenanten herrn Prennerische Gewerbken, Alsz beclagter theil, haben auf vielfaltiges, vor diesem durch Ierer Khay. Mat. Herrn Verordneten Comissarien herrn Hannsen Stainperger Ierer Mat. Rath, vnd herrn Michaelen Pruggner Khayserlichen Secretarien bei deroselben N. Ö. Cammer, sowol auch iecz durch vnns dasz niedergesetzte Vnparteische geding beschehnes anhalten, nicht von rechtsweegen, sondern aus freier wilkhür, Zueghaltung khünfftiger guetter freundschaft vnd Ainigkeit, der Frauen Clegerin Catharina Eiszlerin Achttausent Taller hungerisch für All Iere Sprüch vnd Forderung, so sie bei der Prennerischen Handlung hieuer gehabt, vnd nacher durch eines Ersamen Raths Sentenz demnen heiern Zuegefallen, sie aber solliche rechtlich wieder Zuersuchen vermeint, Item andere Iere vnstrittige Pergwerkstheil vnd Tag gebeu, solicher gestalt Zueraichen erboten, Anfangs sollen die Jennigen Zweitausent

gulden, so sy hiebeur albereit aus der Prennerischen Schreibstuben emphanen, daran abgerait, Baares gelt aber Ier für diesmal fünffzehen hundert gulden ausz der Prennerischen Amtscassa geraicht werden.

Die Restierenden Vier tausent fünffhundert gulden aber sollen Ir von den Zeit an, wan sy die herren Prennerische Gewerkhen von der Khay. Mat. Ieres in Vntterthenigkheit gethanen darlechens derer Zwanzig Tausent gulden hung. genedigist assecurirt werden sein, Inner Zweien Jahren ohne weitere aufzüg und dilation zue der Frauen Eiszlerin Ierer Erben oder Innhabern dieses Vertragbriefs handen ohne allen Ieren entgelt vnd Schaden benüegt richtig vnd guet gemacht werden.

Wan sich dan Inn solich gethanes erbitten benante Frau Clägerin gülich vnd freiwillig eingelazzen, hat sy sich darauf gegen denen herrn beclagten aller Ierer Sprüch vnd forderungen benentlichen Iresz ganzen von Altersz hero gehabten Vierten theils bei der ganzen Prennerischen Handlung Zuer Schembnicz, Zuesamt allen Zuegehörungen, Hüetten, Müellen, Puchwerchen, Nindert noch nichts daruon ausgenomben, dasz Sy darbei in Ewigkheit nit allein nichts Zuersuechen haben khünne, noch wölle, Sondern auch Zum fhal hierumben auf diesen Vierten Theil iemandt, wer der auch sei, sprüch suchen vnd erheben wollte, Sy gedachten herrn Gewerkhen gegen menniglich iederzeit Crefftiglich Schadlos Zuehalten schuldig sein solle, gennzlichen Vorziehen vnd begeben, Vnd Inen den Obbemelten beclagten Prennerischen Gewerkhen fuer die obstehende Summa gelts allein Zue Ierem Pessten Zuegenüssen eingeräumt vnd Vbergeben, Vorderist aber, vmb die gethanen vnd beschehenen Iniurien, so in werunden Rechtsstande einkhomben vnd fürgeloffen, ein Theil dem Andern vnd gegen Meniglich in dieser sachen Intereszirten einen Christlichen Abtrag mit Mundt vnd handt sollicher gestalt, dass dieser Stritt durch Sy oder Ieren Ehwirten herrn Adam Eiszler auch der Röm. Khay. Mat. Diener die Zeit Ieres lebens, nimmermehr geöffnet oder gedacht, heergegen aber Inen, alsz Ierem freundlichen geliebten herrn Schwägern vnd freunden, Alszuiel ausz Christlicher lieb beschehen mag, Jederzeit alle Trew, Liebs vnd guets erwiesen werden solle, gethan vnd Versprechen.

So nun auch diese angebotene Trew vnd Freundschaft durch hiebeur gemelte herrn Gewerkhen Zuegleichen massen hingegen gesetzt worden.

Alszt iszt demnach diese weitschweiffige vnd etlich Jahr schwebunde Rechtssachen durch ein Löblich Pergkgeding ex officio aufgehebt, hingelegt, Todt vnd abgethan, oberzelte Parthayen auch hierüber Zu ewig gutten Freunden gesprochen, Thuen das auch hiemit wissentlich gegen meniglich weme dieser Contract Zuver-

nehmhen fuerkhombt, das soliches an heint obstehenden dato in allen Puncten vnd Clausuln allermassen obangezogen, nit allein beschehen, sondern auch beeden Partheyen diese Peen aufgelegt worden, weliches dan auch hiemit Im Namen der Röm. Khay. Mat. vnsers allergenedigsten herrn von gerichtswegen Solenissime beschicht, das meniglich Als oft vnd Viel aine oder die Andere Parthei, Vnter diesen beeden wieder diesen Contract fräuentlich thäte, Vnd die fürgeloffene Strittigkheit Regen wollte, der Khay. Mat. vnsers allergenedigsten Herrn Aintausend ducaten hungerisch verfallen sein, vnd in dero Cammerguet niedergelegt werden solle. Desz Zue wahren Vhrkunde, vnd auf das dieser Contract in allen erzelten Conditionen Puncten vnd Clausuln in Ewigkheit war, Stett, Vesst, vnd Vnuerbrichlich gehalten werden solle, Als haben mehr bemelte Partheien dem Khayserlichen Vnpartheischen Perggericht mit Handt vnd mund angelobt, vnd wier selbsten die Assessoren sowol als die principaln diesen Contract mit vnsern Angeborenen Pertschafft vnd Handschriften Corroborirt vnd bestättiget, Auch zue mehrer becrefftigung dessen, dieser Contract herrn Daviden Salzer Ierer Mat. Pergkhmeister alhier, dem Pergprotocol einzuverleiben geben worden.

Actum Schembnicz bei den Khayserlichen Nidergesetzten Vnpartheischen Perggericht, dein dreizehenden Junj, Anno Sechzehnhundert vnd driten.

III.

(*A selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyvből 1603.*)

Dieses nachvolgende schreiben ist denn 19 september bei dem Khayserlichen Perggericht durch den herrn Ulrichen Reitern vberantworttet vnd eingereicht, damit mans nit allein in das Pergprotocol sondern auch in das Stattprotocol einschreiben soll, vnd laut daselbe vonn Wordt zue wordt, wie Volgt.

Edler Nambhaffter Wollweiser Ihngebühr lieber herr Gevatter vnd herr Pergkhmeister, dem herrn seindt meine Ihngebühr willige Dienst iederzeit beuor. Dasz Schreiben an dem herrn vnd der Inhalt ist dieses, Nachdem mich Gott der Allmechtige mit leibes Schwachheit angegrüffen vnd heimbsesucht hat, vnd die Zeit hero in willens gewesen bin selbsten hinein zuereisen, Vnd ich nit weisz wie es Gott der Allmechtige mit meiner leibes Schwachheit schickhen mecht, dann wir teglichen dem Tode vnterworfen sein, weliches ich dann gerne mündlichen het verrichten wollen, Aber da mir Gott wiederumb aufhelffen würde, Solliches in Khürz geschehen soll, demnach hab ich vor etlich Wochen an einem

ganczen Ersamben Richter vnd Rath Zuer Schembnicz geschrieben, Vnd denneselben bittende fürgetragen, wasz mein will vnd meinung sey, Aber bisz datto von denneselben keine Schrifftliche noch Mündliche antwort erlangen Können, So ist an dem herrn Geuatter mein freundliches bitten vnd begeren, Wie ich dann auch die Edle Veste vnd hochgelerte herrn, benentlichen herrn Secretari Pruckhner vnd herrn Ier. Mat. Einnember Zuer Schembnicz herrn Fischern, deszgleichen denn herrn Docter Piertändpfl treulichen erbethen, vnd benente drey herrn mir Zuegesagt vund Versprochen haben beistand Zuethan vnd Zueleisten, wie es dann der herr Geuatter von dem herrn Einnember mündlichen bericht beszer haben wirdt, demnach so Vbergib ich dem 11 Septembris dieses Innstehenden 1603 Jahrsz In beisein obbemelter Dreyer herrn Meinem lieben Sohn Hannsz Friedrich Gienger fürstl. durchl. herrn Matthiassen Erzherzogen zue Östereich Truckhsasz, Mein frey Aigenthumbliches gueth fahrendts vnd Liegundts, Alle meine Pergkwerchstheil, Hütten, vnd Mühlen, Pochwerch, Hausz vnd Hoff vnd alles wasz mir Zuer Schembnicz Zuegehörig mit aller gerechtigkeit, Alsz meinen leiblichen Erben, vnd ich deszen genugsambe Vhrsach habe, So ist an dem herrn Geuattern Nochmalsz mein Freundliches vnd dienstliches bitten, der herr wolle soliches Zue mehrer Nachrichtung meinem ermelten Sohn in dasz Protocol Incorporirn vnd einuerleiben laszen, Innfhal aber mein Ehewirdt herr Hieronimus Adler Inns Protocol Incorporirt were, Soliches hinfüro ferner nichts mehr gelten, Sondern der herr Geuatter wolle meinen Sohn Hannsz Friedrich Incorporiren vnd einschreiben laszen, wie ich dann nit verhoffe das mein Ehewirdt herr Adler im Protocol stehen soll, darmit dermaleins niemandts keinen fernern Zuespruch Zue meinen frey Aigenthumblichen gütern haben soll, Alsz ich vnd mein Sohn Hannsz Friedrich Gienger, wie es dann der herr Geuatter von dem herrn Khüelman vnd herrn Einnembemern Mündlichen beszer vernemen wirdt, dann ichs izunder in meiner Schwachheit erzehlen vnd gedenken khan, dasz wil ich neben meinem Sohn gegen den herrn Geuattern aller gebühr wiederumb verschulden, Seind also in diesem Von dem herrn Geuattern einer Antwort gewertig. hie mit vnns allen Schucz vnd Schirm Gottes desz Allmechtigen beuehlendt, dattum Wienn den 13 Septembris Anno 1603.

D. H. G.

dienstwillige

Anna Adlerin
geborne Humlin.

IV.

(*Selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből 1603.*)

Adi den 29 Sebtember ist der herr Hans Daniel in beisein desz herrn Vlrichen Reittersz anstatt der andern Herrn Prennerischen Gewerkhen aller, durch den herrn Pergmeistern David Salczter Zue einem Verwalter bestettigt vnd Confirmirt worden, Vnd ist nachfolgendesz Schreiben Von der frauen Adlerin beschehen Zue Protocoliren von denn Herrn Gewerkhen begert worden.

Edle Gestrenge Ingebühr sonders freundlicher vnd gunstiger lieber herr Sohn vnd Schwager, dennselben szind hiewiederumb mein Ingebühr willige dienst, mit wüntschung alles guetten Zuوران, Vnd haben der herrn Schreiben den 13 Sebtembrisz bei dem Pettern Recht vernommen, dasz der Vbelstand in den Perggwerchen yelenger, yemehr wieder allesz verhoffen sehr tieff Airaissen thuet. Gott der Allmechtige wolle helffen, Vnd die Perggwerch wiederumb Reichlich segnen, darneben auch Verstanden, das die herrn mein nechstes Schreiben auf Neusoll dem herrn Verwalter Vberschickt, vnd sich bei ihme befragt, wegen des Verwaltersz, weil er nun Raththettig entschlossen, wier sollen den herrn Hanssen Daniel Zue Vnnsern Verwalter aufnehmen, Ist meine Meinung alzeit auch gewesen, derwegen dürffen ihnen die herrn keinen weitersz bedenken faszen, dann ich mich für diesem gegen denn herrn Schrifftlichen auch erklet habe, Vnd noch mein starckh vnd Vest vertrauen Zue gedachten herrn Hannsen Daniel setze, dann wie bewust, er vnns nun etlich Jahr nüzlich vnd woll für einen Verwalter laborirt vnd gedient, darüber ich nichts Zuclagen weisz, weil er aber Persönlich sich Zue vnsern Verwalter erboten, Zue gebrauchen, Ist neben denn herrn mein vnd meines Sohns austruckliche meinung, dieselben wollen obgedachten Hannsz Daniel laszen befolen sein, vnd zue berührter Condition ahn vnd aufnehmen, vnd Zue Vnsern Verwalter bestellen. vnd einsetzen, weil ich aber meiner groszen Schwachheit halber, damit mich Gott der Allmechtige heimbgesucht hat, Izunder nicht Pershönlich hienein erscheinen khan, noch mag, mögen die herrn ihnen hierinnen kein ferner bedenken nehmen, Sonderm ihme in allen Puncten seines erbittens nach, in meiner, meines Sohns vnd aller Gewerkhen Namen bestellen, vnd aufnehmen wolten, dann er mir vnd meinen Sohn keines weegs Zuewieder ist, darneben dürffen sich die herrn für dem Adler gar nichts befürchten, Imfhal aber ein einspruch wegen desz Verwaltersz geschehen würde, wie ich dann nicht verhoffe, Sollen dieselben von mir vnd meinem Sohn ye vnd alzeit neben mehr ermelten Hannsz Daniel in Aller wiederwertigkeit geschützet werden, daran die herrn ein stettes benügen vnd gefal-

len Tragen sollen. Der Ambtleuth Verehrung betreffende, ist mein genczliche meinung, Alsz seye dieselbe lengsten beschehen, Imfhal aber es nicht beschehen were, mögen es die herrn Vntter ihnen ausztheillen, wie es die herrn sonsten haben im Gebrauch gehabt, bin ich wolzuefrieden. Die verenderung der officier betreffende, mögen es die herrn mit ihnen auch ihren gefallen nach machen, wie dieselben am besten Vermeinen, das sie darzue Tauglichen sein, vnd bestellen, So ist mein vnd meines Sohns meinung auch darbei, Wasz die waag anlanget, werden die herrn hierinnen der sachen wol wiszen recht zue thun, dann ich vnd mein Sohn soliches Jeziger Zeit noch nicht verstehen. derentwegen habe ich soliches Uertrawen Zue denn herrn, die herrn wollen solliches dahin Richten, damit es der handlung keinen Schaden noch nachtheil bringen möge. Vnd sei der herr Sohn vnd herr Schwager von mir vnd meinen Sohn trewlichen gegrüzet, denn gnaden Gottes beuehlende Datum Wien den 13. 7br Ao. 1603.

Desz herrn Sohns vnd herrn Schwagers

dienstwillige

Anna Adlerin

geborne Humlin.

V.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Von der zu Hungern Khünig. Mat. etc. vnusers Genedigsten herrn verordneten N. Ö. Camer President vnd Räthen. Seiner Khünigl. Mt. Khuchlmaistern Mathiasen von Bloenstain Anzuzeigen. Ir Khünigl. Mt. haben sich von wegen ersezung des Obristen Camergrafen Ambt in den hungerischen Pergstätten vermög derselben beuelch vom 19. Jetzigen Monats Martij dahin genedigist Resoluirt, vnd Ine von Bloenstain vmb seiner berüembten Tauglichkeit willen hiezue alsz würrkhlichen Camergraf mit Jarlichen Sechzenhundert Taller hungerisch für Besol. vnd Vnderhaltung genedigist an: vnd fürgenommen, Ime auch gewöndliche Instruction auszurichten, vnd nach vorheer gelaister Aidspflicht nach Jezo verrichter Commission daselbst in den Pergstätten durch die verordneten Comissarij Installiren Zulassen mit gnaden bewilligt, vnd derhalben der Camer gnedigist auferlegt, die Notturfft auch diesz Zuuerordnen, damit die nach hievor zu visitier: Reformier: vnd verbesserung des Pergweesens daselbst nothwendige vorstende Commission Nunmehr Vnerlengt fortgestellt werde, darzue dann Ir Mt. derselben Rath herrn Steffan Palfy Freiherrn, vnd Phillip Jacoben Grientaller N. Ö. Regiments Rath, vnd Ine von Bloenstain zu Comissarien genedigist fürgenommen, denen auch Lorendz Zilcher Raidtdiener bey dieser Camer zuegeben werden solle, Wann aber Zuverrichtung dieser

Commission so woll, als sonst beim Perggweszen, einer Verlag zugleich alsbaldt vonnöthen sein wirdt, vnd nun Er von Bloenstain sich erboten, darzue bis in m/15 fl nach vnd nach auf gewisse Versicherung darzuleichen, Alsz haben Ir Khönigl. Mat. dagegen gnedigist bewilliget, vnnnd versprochen, das Er von Bloenstain vmb solches sein darlehen, was Er Jedezeit gegen ordenlichen Schein vnnnd Quittungen zu den Perggwerkhen aufbringen vnd dargeben wirdt, auf alle vnd Jede, Jeder Perggwerch, deren Verbesserung, gfüll, vnd Einkhomen, wie die Namen haben mögen dazselbst im Khunigraich hungern gelegen, mit der Widerbezallung zu verweisen, Ime auch Inmittls dies dahin deputirte vnd Einkhomende geltmitl Einzuraumen, da er aber dannenher wider verhoffen, Etwa auf Zutragende vngleiche föll nit bezalt würde, Alszdann seinen Regresz auf andere Ihrer Mt. Aembter vnd Gfäll in Österreich haben, vnd darauf Inmittls versichert sein vnd bleiben solle, Welches man Ine von Bloenstain zur Nachricht Erindern wollen, Vnnnd weil es an dem, das gemelte Perggstetterische Commission Irer Khünigl. Mat. gnedigister Verordnug nach vnerlegt ins Werkh gesetzt, vnd lang nit verschoben werden solle, Inmassen dann die Notturfft an die berürten herrn Commissarij, vnd Ine von Bloenstain absonderlich ausgefertigt, auch die Instruction gleichfalls mit Ehisten im anhendigt werden solle vnd man nun hiezue nit allein auf Zöhrung, sondern zur Verlag alsbald gelt bedürfftig, So ist demnach in höchstgedachter seiner Khunigl. Mt. Namen der Camer begern, Er von Bloenstain wolle sich damit der Notturfft nach gefast machen, das Jenig, so Vonnöthen, gegen Schein vnd Quittung an gebührende Ort dargeben, vnnnd seine Sachen dahin richten, damit Er solcher Commission beywohnen, vnd nach verrichtung derselben Zugleich als ein Obrister Cammergraf Installiert werden möge, wie Er sich auch mit den andern herrn Commissarien Aines tags vnnnd Zusammenkhunfft vergleichen, vnd die Camer deszen zu verer verordnung der Notturfft berichten, vnd das alles befürdern wolle, wie Er zue than weisz. Es beschicht auch an dem Allem seiner Khunigl. Mat. genediger Willen vnd Meinnung, Actum Wienn den 26 Martij A. 1610.

Ex Consilio Camerae Austriacae
Michael Pruggner.

VI.

(*A selmeczi bányabírósi jegyzőkönyvből 1610.*)

Adi denn 23 Februari Ist abermals ein Rechtstag in des herrn David Salzers behausung gehalten worden, darbey sind gewesen Georg Roschgo, angesetzter Richter, Hannsz Crenz, Hannsz

Glenckh, Andreasz Theiller, Balzer Balbierer, Hannsz Bela, vnnnd sind nachuolgende sachen fürgeloffen.

Herr Perggmeister bringt für, das den 20 Februari die Finsterorter heier hierin beim Perggericht gewesen, vnnnd sich zum allerhöchsten beschwert hetten, dasz man ihnen laut des Contracts in dreyen Wochen nicht zwen Lehn lohnen will, bathen derowegen vmb ein gerichtliche Einsehung.

Item so weren auch gesteriges tages, dasz ist den 22 February die heier vom Ober Piber, Mathiastollen, vnnnd Hoffnung Schacht bei dem Perggericht gewesen, die hetten sich auch wegen den unrichtigen Löhn hoch beschwert, darneben auch gemelt, das sie di Schaffer mit dem Pier, vnnnd di Schafferin mit allerley Profiant Vbersetzen, vnnnd das noch dasz greste ist. so hebt man ihnen in denn zweyen wochen für drey wochen vmb Profiant auf, wie sie darzue kemen, weil man ihnen den dritten Lohn aussetzt, vnnnd das sie darumb geredt haben, wil man ihnen auch kein Profiant mehr geben, baten derowegen dasz gericht wolle ein Vetterliches einsehen than, darmit ihnen mechte geholffen werden, dann einmal kenten sie es in die leng nicht ausstehen, Sondern werden Verursacht sich in ander weeg umbzusehen, damit sie sich sambt ihren Weib vnnnd Kindern desto beszer erhalten kenten, destwegen hab er sie bisz auf heute für einen Ersamen Rath beschaiden, dasz Perggericht bitt Ein Ersamer Rath wolle doch Rathen helffen, wie denn armen leuthen, damit sie sich nit verlauffen, vnnnd die Perggerch nit erliegen bleiben mechten, geholffen werde.

Item haben sie auch gebethen, das man die Gewerkhen dahin halten wolle, damit man ihnen am Samstag frue Zeitlich, wie es Zuor breuchlichen gewesen, lohnen solte.

Item haben sie sich auch zum allerhöchsten beschwerdt, dasz sie in der Stadt mit Kerzen, Schuhen, Fleisch vnnnd andern Victualien Zuehart beschwerdt vnnnd übersetzt werden.

Denn Hoffnungschächter heiern ist die antwort gegeben, weil ihnen nuer ein Lohn aussteet, alsz sollen sie sich gedulden, vnnnd Vleiszig arbeiten, wollen solliches nit allein den Gewerkhen andeuten laszen, Sondern auch dem herrn Camergraffen, der Hoffnung, man werde sie ohne Clag halten.

Denn Matthias Stollnern Lehnheiern ist ein starckher Filz gelesen worden, das sie bei gericht geclagt, man were ihnen 4 lehn schuldig, da man ihnen doch ausser der auszgesetzten lehn nur einen schuldig ist, denselben wil man ihnen bis Samstag auszalen, vnnnd warumben sie nit eher zum herrn Vervalter vnnnd zue denn andern gewerkhen gegangen vnnnd sich zuor daselbsten erkundiget, vnnnd solln nit alsz bald dasz gericht molestirn.

Darauf haben sie gesagt, sie müssen sich der Lanngschicht auch annemen, dann ihnen stunde Vielmehr ausz, herr Verwalter

hat aber vor gericht ausdrücklichen zuegesagt, er wolle die Langschichten bis zum Sambstag den Lehnheiern gleich machen. Sollicher Beschait ist auch denn von Ober Biberstolln vnnnd Finsterort gegeben worden.

Zue deme, so hat der Schaffer von Mattias stollen gesagt, wan ihnen die gewerkhen nur fl 40 geben sollen, so wolle er die Lehenheier allesz Iresz austandts von Feiertagen an auszahlen, Weliches auch geschehen.

Item so ist auch den Hoffnungschachter Gewerkhen ernstlichen aufferlegt worden, das sie ihre heier ohne Clag halten sollen, sonst müszte es geschehen was recht ist.

Christoff Turner gibt die Antwort, Weillen die heier auf ihn wegen fl 1. den 93. geclagt, Alsz hab er mit dem herrn Einnember albereit abgehandelt, das er nit allein gemelte schuld bezalen, Sondern auch in khünfftig seine Theil verlegen will.

Steffanus Paumgartner entschuldigt sich, das er nit mehr auf seine Theil, alsz fl 2 schuldig were, entgegen hatte er mit der Cammer wegen fl 2 eine Abreitung wegen arzt, vnnnd sobald man ihme dieselben geben, wil er inens erlegen.

Zue deme so halten sie sich des Contracts, denn sie mit der Camer aufgericht vnd bei gericht eingereicht hetten, darinnen ausztrücklichen steet, dasz sie die $\frac{6}{16}$ Ierer Mat. destwegen eigenthümblich geschenkt hetten, dasz man sie wochentlich bisz in fl 15 verlag versehen soll, vnnnd weil die Camer bei gericht protestiert hat, do vntter diesem bei dem Perggwerckh ein Schaden geschehen soll, wil sie solliches an denn kleinen gewerkhen suchen, Protestieren sie hergegen, wo ein schaden geschicht, dasz sie denselben schaden an der Camer suchen wollen.

Christoff Turner vnnnd Steffen Paumgartner beclagen sich, dasz ihnen offt vnd vielmals in der Camer wegen ihrer ärzt vnrecht geschehe, dann ihnen die halben Rümpel nit allewegen gerait werden, solliches hat sich auch der herr Hannsz Crenz beclagt, welliches dann dem herrn Camergrauen herrn Georgen Fleischen vnd der Camer ist zue wissen gethan worden, vnd vmb einsehung vnd abstellung desselben gebethen worden.

Herr Cammergraff ist denn 23 Februarij neben dem herrn Haagen in beisein desz Georg Roschgosz, Endreszen Theiler vnnnd Hansen Bela zum Perggericht erschienen, vnnnd vntter andern vom gericht begert, man solle alle sachen bei gemelten Perggerch verzeichnen, wer schuldig ist, vnd wie dem wesen Zuehelfen were, Alsz ist ihme nachvolgende Verzeichnus Zuegestellt.

Dem Jonas Seyer ist dasz Perggwerch Hoffnungschacht Schuldig:		
Ieyer Matt, Camer fl	542. den 23.
Steffen Paumgartner „	73. „ 63.
Hannsz Glenkh „	54. „ 9

Mihalen Erben	fl	48.	den	39.
Fraw Linckhin	„	41.	„	41.
Fraw Lindperckhin	„	22.	„	78.
Constantinussen	„	28.	„	33.
Maria Backmeisterin oder Fradlin	„	19.	„	36.
Summe.....	fl	830.	den	22.

Jonasz Seyez bith vnd begehrt, weillen man sein Weib wegen etlichen Schuelden so sie vmb Brott vnnnd ander Profiant schuldig vorblieben, eingesezt hat, dasz gericht wolle die gewerkhen dahin halten, damit sie ihren ausstandt erlegen, alsdann wil sie ihre schulden auch bezalen, vntter diesem wolle man sein weib der gefengnusz befreyen, Geschicht es aber nicht, so begehrt er von Rechtswegen, dasz man die Gewerkhen die schuldig sein, auch ins gefengnusz Verschaffe, dann wann sie die Gewerkhen zahlen sollen, so würde sie ihre Schuldleuth gar leicht entrichten.

Georg Roschgo alsz angesezter Richter verarestirt die Seyezin, bisz ihr Man die fl 149 so er Gemeiner Statt wegen Wachtgeldt vnnnd andere sachen schuldig ist, bezale.

Weillen sich auch die heier öber den Seyetzen vnnnd Hannsz Masueren schon zum öfftern beschwerdt haben, das sie mit ihnen nit abreitten wollen, Alsiz ist ihnen ernstlichen anbeuohlen, das sie mit ihnen aufs füderlichste abreitten sollen, zowoll mit denn Gewerkhen, als mit denn heiern, damit man weisz, wo es hengt vnd steet.

VII.

(*A selmeczi bányabírósi jegyzőkönyvből 1610.*)

Adi denn Andern Martzi. Ist abermals in des herrn Perggmeisters Daviden Saltzers Behausung ein Rechtstag gehalten worden, darbei seind gewesen Georg Roschkho angesezter Richter, Hannsz Crenz, Hannsz Glenckh, Andresz Theiler, Michl Puchler, Hannsz Bela Perggerichtsschreiber.

Herr Perggmeister bringt für, das die heier vom obern Biberstolln, Matthiaszstolln, Finsterort, Hoffnungsschacht, vnnnd den andern Perggwerkhen gestriges tages bei ihme gewesen, weliche hart lamentiert, Protestiert, vnnnd ihre grosze noth angezogen hetten, wieder die Gewerkhen, vorausz wieder die Prennerischen, der Vnrichtigen Lehn halber, dann ihnen ohne die ausgesetzten lehn 3 lehn austeen seid den feiertagen, vnnnd dasz man ihnen das Jenige laut des Contracts, der mit ihnen aufgericht worden, nemblich in drey wochen Zween vellige lehn zuegeben, nicht halte, hetten dest-

wegen gebethen dasz Pergg vnd Stattgericht wolle ihnen laut der Perggwerchsordnung mit Recht verhielfflichen sein, damit sie ihres ausstandts mechten entricht werden, dann einmal wollen vnd können sie nit weitter arbeiten bei Hunger vnd Durscht, Ist auch nit dahin gemeint worden, dasz sie Trotzen vnnnd Puchen wollen, Sondern die grosze Vnuermeidliche noth treibt sie darzue, Als hab er sie auf denn heutigen Tag für das Gericht beschaiden.

Weillen auch herr Einnember durch Ierer Matt. Überreitter Michl Jeroschen beim Perggericht protestiren lassen, Imfhal ein schaden in denn Perggwerchen wegen der vnrichtigen Lehn geschehen wirdet, sollen es die Jenigen die ihre Cösten nicht, wie dem recht ist, vorausz die Preunerischen alsz Regierende Gewerkhen, verantworten, dann wie Kommen Ier Matt. darzue, das sie neben den andern in so groszen schaden gerathen.

Herr Pergmeister bith, ein Ersamber Rath wolle neben dem Perggericht die billigkheit handeln helfen, dann wan die heier nit arbeiten werden, vnnnd sich das heiergesindl verlauffen soll, so were es vmb das gantze wesen geschehen, darmit wier aber noch lenger beieinander Verbleiben mechten, erfordert die hohe noth, dasz man die Gewerkhen destwegen stark ermanen soll, damit sie sich mit geld gefast machen, vnnnd also das wesen erhalten helfen, dann einmal kenten sie es vor Gott, vor Ierer Matt. vnnnd vor dem gantzen Landt nicht verantworten.

Item so hab die Camer, der herr Khielman, dem gericht zuentpotten wegen desz Inslets, das man ein einsehen than soll, vnnnd denn Jenigen, die die Wagen haben ernstlichen aufflegen, das sie Inszlet verschaffen, wo aber ein schaden destwegen in denn Perggwerchen geschehen wirdt, wil mans ahn ihnen suchen.

Herr Einnember lest durch den Frankhen bei gericht noch zum Überflusz protestiren, wegen des Inszletsz, auch wegen der Wagen, das khünftigt das gericht vnd die Statt ihme nit sollen die Schuldt geben, als hab ers nit angemelt, do sich etwas anderst mit dennselben zuetragen mecht.

Georg Roschgo alsz Angesetzter Richter zeigt ahn, vnnnd protestiert, er kente dasz Stattwesen weitter nicht erhalten, Vielweniger Kirchen vnnnd Schuelen vnnnd die Statt Officierer, dann einmal viel niemand nichts geben.

Herr Pergmeister Zeigt auch weitter ahn, das sich nit allein die heier sondern menniglich beschweren Thuet, das kein Aufsehen bei der Statt ist, vnnnd ein ieder schetzt seine wahren, wie er selber will, es sey mit Wein, Schuchen, Brött, vnnnd Fleisch, wie auch mit denn Fischen, das man dieselben, weil man ihr Soviel bringt, wegen soll, wie es in andern Orthen ist, ein Ersamber Rath wolle doch Leuth darzue bestellen, das ein Jegliches seinen werdt nach sol vnnnd mecht geschetzt werden.

Wegen der Canzley auf dem Rathausz, das es vor diesem nie breuchlichen gewesen das man oben hette schreiben sollen, sondern bei denn Richtern, oder im hohenhausz, dieweil es Gemeiner Statt hausz ist, dann zue besorgen, es mechten von dem Rathhausz etliche sachen, daran der Statt viel gelegen, verloren werden.

Denn Lehenheiern auf dem Matthias vnnnd Biberstolln ist man zwar nit mehr als einen Lohn schuldig, aber der Langschicht 3 Löhn, destwegen nemen sich die lehenheier der langschicht an, das man sie ihnen gleich mache.

Insz Finsterorth seind die Gewerkhen, ausser der Camer, 4 lehn schuldig, das begehren die heier ihnen zuebezahlen.

Item so haben sich die heier über den Prennerischen Buchhalter Abraham Hueber beschwert, das wan er an einem Sambstag lohnen soll, dasz er erst nach gelt zieht, vnnnd dasz sey nun gleichsamb ein Ordinari.

Herr Balthaser Balbierer als der Prennerischen Verwalter, ist von dem gericht gefragt worden, ob er geldt gebracht hatte, darmit man dasz gesindl bei Pergg, Hütten vnnnd Purchwerchen auf ihr Vielfaltiges Clagen entrichten vnnnd bezahlen kent.

Herr Verwalter gibt zuer antwort, was wegen seiner herrn gewerkhen belangt, wil er heutthe auf alle Pergwerch durch vnnnd durch einen Lohn geben lassen. Dasz Finsterorth aber, weillen 11 Heier einen Aufstandt gemacht, vnnnd ohne vorwiszen des Schaffers, der Gewerkhen, vnnnd des Perggerichts mit den Wehren Tanz herumb gezogen seindt, vnnnd dasz wasserhalten vergeblich gewesen, Alsz seind die herrn Gewerkhen entschloszen, gemeltesz Pergwerch auf eine Zeit aufzuelaszen.

Die Matthias Stollner heier haben fürbracht, sie hetten oft vnd vielmalsz bei dem Perggericht wegen ihrer Lehn vmb ausrichtung angehalten, aber nichts erhalten können.

Item so hetten die Gewerkhen zum Weinacht feyertagen ein Jar vergangen, zuegesagt ihnen an den dritten aufgeschlagenen Lehnen Tuch vnnnd andre sachen zuegeben, were auch nit geschehen, derowegen, weil man ihnen das Jenige, so man ihnen zuegesagt, nicht helt, alsz wollen sie auch auf den dritten Lohn nicht arbeiten, vnnnd begeren, man soll ihnen laut der Pergwerchs Ordnung mit Recht verhilfflich sein.

Herr Verwalter im Namen seiner herrn Gewerkhen vnnnd herrn Sambsons erbeith auf dem negsten Sambstag die lehn alle ohne den dritten aufgeschlagenen Lohn, zuentrichten, Entgegen bieth er, dasz gericht wolle den heiern aufflegen, damit sie Vleisziger vnnnd öffter anfare, auch das ärzt beszer gewinnen vnnnd scheiden sollen, dann esz biszhero beschehen ist.

Der Fraw Linkhin Theil aber, weil ihr Handlsz Schreiber

Friedrich Pauman sagt, er könne mit keinem gelt aufkomen, seindt denen heiern zue einem Vntterpfandt gegeben worden, solang, bisz sie sich mit den heiern vergleicht.

Wasz den dritten Lohn belangt, wolle man auf das ehiste, als es immer sein wirdt können, auch bezalen, Sie aber haben durchausz nicht arbeiten wollen, es sey dann, das man den dritten Lohn nicht allein bezalen, Sondern das man ihnen auch wochentlich nach vnnnd nach auszlohnen soll, dasz gericht aber hat ihnen fürgehalten, Sie sollen woll schauen was sie Than, vnnnd sollen nicht wieder Ierer Matt. Mandat Handlen, Sondern den Herrn Comissari ankunfft erwarten, Imfhal sie aber von ihrem Trotzen nit ablassen wollen, müsste man soliches dem herrn Camergrauen Zueschreiben, der solliches alszbaldt gen Hoff berichten wirdt.

Darauf sie Zuer antwort geben, si Trotzen nicht, sondern die noth treibt sie darzue, das sie vmb das irige Reden müssen, Zue deme het man sie lang auf der herrn Comissari ankunfft vertretet, vnnnd komen noch nicht, dann die Reder ahn denn Wagen weren ihnen Zerbrochen, wie auch die Kueffen an denn schlietten, darauf sie faren sollen, vnnnd dass noch mehr ist, so were der weeg auch Pösz, also dasz sie nit komen können. Solliches aber können sie ohne vorwiszen der andern brüeder nicht than, sondern si wollens erst ihnen anzeigen.

Als zue nun wieder herein komen, haben sie denn beschaidt im Namen der andern aller geben, einmal kennten vnnnd wollten sie nit arbeiten, es sey dann, das man ihnen zuesage wochentlichen zuelohnen, vnnnd das man ihnen die auszgesetzten Lehn auf ehiste auch bezale.

Darauf ist vom Gericht ausz Michl Puchler vnnnd Hannsz Bela zum herrn Einnember gesbhickt worden, Ihme der Heier meinung vnnnd vorhaben anzuzeigen, vnnnd vmb einen Trewen Rath, wessen man sich hierinnen halten soll, bitten lassen.

Herr Einnember aber hat durch obbemelte abgesandten dem gericht anzeigen vnnnd Protestirn lassen, es sollen gleichwoll die Jenigen, do vntter diesem ein steckher geschehen wirdt, alsz eben die Prennerischen, die wieder denn Contract gehandelt verantworten, indeme, wann sie den heiern die zwen lehn vellig auszgelohnt, hetten sie mit denn dritten auszgesetzten Lohn sich auch weisen müssen lassen.

Darauf hat sich herr Verwalter erbotten zwischen hier vnnnd Sambstag die Langschichten auf dem Matthias Stollen den Lehenheiern gleich zue machen, Als zue man nun die Matthias Stollner heier herein erfordert, ihnen solliches anzuzai gen, seindt von allen Händeln die heier mit gewalt hinein gedrungen, vnnnd expresse gesagt sie wollen einmal nit arbeiten, es sey denn sach, das ihnen

die aufgeschlagenen Cösten seider denn feyertagen bezalt werden, vnnnd der wochentliche Lohn gehalten werden soll.

Auf dieses seind die Heier noch zum Überfluesz ernstlich vermanet, vnnnd ihnen fürgehalten worden, sie sollen die sachen woll in acht nemen, vnnnd wieder Ierer Matt. Mandat nicht handeln, dann es sey schwer sich wieder denn Khönig aufzuehnen, vnnnd weil man ihnen laut ihres aufgerichteten Contracts lohnen vnnnd auszahlen will, khan das gericht darwieder mit nichten handeln.

Item so ist auch ihnen den heiern fürgehalten worden, das sie mit ihren Restzetteln so liederlich vmbgehen, das sie dieselben denn Handwerckhs vnnnd Khauffleuthen, wie auch denn Weinschenkhen, vmb ein schlechts geldt hinwegk geben, sie sollens lieber denn gewerkhen, die sich hart verbaut in schulden, vnnnd die bishero sambt denn ihrigen vntterhalten haben geben, das sie sich etwas ihres schadens erholen kenten, darauf sie geantwortet, die grosze noth treibt sie darzue, dann wan sie gleich zue einem Gewerkhen gehen mit denn Restzetteln, so gibt man ihnen nit einen groschen, vielweniger ein gutes wordt.

Dasz Gericht begert abermalsz zuwissen, wessen sie sich entschlossen, auf das man solliches an orth vnd stell wo es hingehört, berichten khan.

Soviel hetten sie vnttereinander abgehandelt, sie wollen noch bisz zum feiertagen arbeiten auf desz Gerichts vermanen vnnnd bitten, vnnnd nicht lenger, es kommen die Commissari oder nicht, hierauf hat ihnen dasz Gericht zuegesagt, solliches alsz bald dem herrn Camergrauen zuezuschreiben, damit sie vntterdessen auf Mittel vnnnd weeg bedacht sein sollen, wie dennen sachen abzuehelfen were.

Dem Abraham Hueber aber, weillen die Heier geclagt, das die Schaffer mit ihnen nit abreitten wollen ausz vrsachen, das sie mit dem Buchhalter noch nicht abgerait hetten, vnnnd ehe kenten sie mit denn heiern auch nit abraiten, Ist auferlegt worden, das er mit denn Schaffern auf das ehiste abraitte, vnnnd seine Raittung auf das fuderlichste mache.

VIII.

(A selmeczi bányabírósi jegyzőkönyvből 1610.)

Adi denn 20 Septembris Haben alle Heier ausz der Schembnitz vnnnd Hodritsch alsz ein ausschusz der andern aller dennen Woluerordneten Pergstetterischen herrn Commissarien in beisein der Ober Ambtleuth bei denn Camern Crembnitz vnnnd Schembnitz vnnnd eines ersamben Raths alhier, mit drey aufgerekhten fingern

abgebethen, dasz sie sich, wie auch ihre Khindts Kinder nun vnnd nimmer in alle ewigkheit keiner aufruer, aufstandts, oder Rottens wieder Ier Obrigkheit oder Gewerkschafft, nicht wollen noch sollen vutterstehen, vielweniger andere zuethan gestatten, Sondern do einer oder der ander sich nuer dasz wenigste wollen vernemben lassen, wollen sie solliches alszbaldt selbstn anzeigen vnnd ihn Nambhafft machen, vnnd do sie sich in dem wenigsten würden vergreiffen, sol man ihnen eines mit dem andern gedenkhen, Alsز war ihnen Gott, die heilige Dreyfaltigkheit, vnnd dasz heilige Evangelium helffen soll.

Vnnd hat man ihnen beuoffen, das sie alszbaldt Ier Bruderladen Fahnen, Schlachtschwerter, vnnd was sonst darzue gehört, welliches sie die zeithero In desz Glenckhen Behausung gehalten, an dasz Alte gebürende Orth, Nemblich in desz Perggmeisters behausung stellen vnd tragen sollen, vnnd ihme vnnd dem löblichen Perggericht einen genuesamben Abtrag nach ihren benüegen Than, welliches auch beschehen, Vnnd haben nachuolgunde heier dem löblichen Perggericht an statt der andern aller gethan, Alsز Wolf Drumbler, Simon Tschech, Aron Weisz, Andresz Schmidl, Casper Reich, Georg Seyetz, Steffan Vietschko Zimmermann.

IX.

(Másolat után a selmeczi bányabírósađi jegyzőkönyvből.)

Wir Matthias der Ander von Gottes Gnaden zue Hungarn, Böhaimb, Dalmatien, Croatien, vnnd Sclawonien König, Erczherzog zue Oesterreich, Herczog zue Burgundt, Steyer, Kärndten, Crain vnd Wiertemberg, Marggraff zue Mähren, Graff zue Habspurg vndt Tyrol etc.

Entpieten N. allen vndt jeden Vnsern Waldbürgern zue Schembnicz, Sowol andern so der Orthen Pergwerche bawen, Vnsere Gnadt vnd geben Euch genediglich Zuevernehmen, dasz vusz in Vndterthenigkheit fürkhomen, Welchermaszen gleichwol ein lange Zeit her die gewohnheit gewest, dasz Ihr grosze Anzahl Schürff bei den Pergwerkchen alda zue Schembnicz vnd derselben refier im gebrauch gehabt, deren Ihr den wenigsten Theil gebaut, sondern nur mit dem Schurffgeldt auffgehalten, welches anderst nicht verursacht, Alsز dasz anderen so etwa das glück zuuersuchen vndt zue bawen lust hetten, das feldt hierdurch verspert, vndt Vnsere königliche Regalia verhindert werden.

Wann vnsz aber solches ferner zue zesehen oder zue gedulden nit gemaint vndt nun dits Orths das Pergwerch bawen, daran Vnsz vndt dem gem. wesen sowol ganczen Landt viel gelegen,

mehrs befördert vndt in auffnehmen gebracht werde, So haben wir Euch allen vndt yeden, so dergleichen Schürff Innhaben, vndt gebraucht haben, hiemit alles Ernstes befehlen wöllen, dasz ihr dieselben Eure habende Schürff vndt gebew der Pergwerchsordnung nach entweder selbst alszbaldt angreifen, belegen vndt bawen, oder da Ihr solches nit thun wollt oder khöndt, dieselben Schürff, doch auszerhalb deren, so zue den belegten Hauptgebewen gehörig, andern zue bawen vndt zue belegen zuelaszen, vndt kheines wegs verhindern wöllet, wie dann gemelte Schürff, wo Ihr solche in bestimbter Zeit nicht selbst angreifen vndt erbawen werdt, hiemit in Crafft dieses vnser Mandats in das frey alsz verlusliget erkhendt vndt gehalten, auch durch vnsern Pergmeister Zue Schembnicz andern so es zue muthen vndt zue bawen begehren, ohne ainichen bedenken oder Verhinderung der Pergwerchs Ordnung nach, verlihen auch ein vndt vbergeben, sowol darbey, wie sich gebürt geschüctz vndt gehandhabet, vndt euch khein Eingriff oder Verhinderung weder wenig oder viel gestattet werden solle. Welches wier euch hiemit zue genczlicher Nachrichtung nit verhalten wöllen; Es beschicht auch hierann Vnser entlicher Willen vndt Mainung. Geben in vnser Statt Wienn den 16 Tag septembris des 1611-ten Vnserer Regierung des Königreichs Hungarn Im dritten vndt des Böhaimbischen im Ersten Jahr.

X.

(*A selmeczi bányabírósaí jegyzökönyvből.*)

Wier Matthias der Ander von Gottes genaden zue Hungarn, Böhaimb, Dalmatien, Croatien, vndt Slavonien Khönig, Erzherzog zue Österreich, Herzog zue Burgund, Stayer, Kharndten, Crain, vndt Wirttemberg, Margraue zue Merherrn, Graue zue Habspurg vndt Tyroll, Entbitten N. Allen vndt Jeden Vnsern Waldburgern vndt andern so zuer Schembnitz vndt der Orthen in Vnsern Hungerischen Perggstätten Perggwerch Pawen, vndt darbey ihr Nahrung suchen, Vnser Genadt vndt alles guetts, vndt geben euch genediglich zueuernemen, Obwohl in der Perggwerchsordnug von wegen des Erzt vndt haltigen Schliechkhaufts ausztruchlichen nichts Specificiret, das solliche denn Waldburgern zue erkhauffen verpotten, dieweil vnns Aber Als herrn vndt Regierenden Khönig die Landtsfürstlich hochheit Als die Einlösung Goldt vndt Silber gefell, vermög des Zwey vndt Zwanzigsten Artikhels gemelter Neuen Confirmirten Perggwerchs Ordnung, Lautter vndt allein vorbehalten worden daher vnns auch die Einlösung des Aertzts vndt Schlichts, wan ein Waldburger selbst nicht Schmelzen will oder khan, ohne Mit-

tel gebührt vnnnd Zuestehet, derhalben, vnnnd weil auch mit sollichem Erztzkhauff, wen derselbe Andern Verstatt werden solle, sich allerley Verschwerzung begeben, So haben wier Vnns genedigst entschloszen, das sollicher Erzt vnnnd Schlichkhauff bei Allen Waldburgern vnnnd andern genczlich aufgehebt vnnnd eingestellt, vnnnd Niemandt wer der sey gestatt werden solle, Beuelhen anch hiemit Euch allen vnnnd Menniglich, dasz ihr euch gemelts Erzt vnnnd Schlichkhauff genczlichen enthalten, vnnnd das die Jenigen So Erzt oder Schlich erpauen, vnnnd selbst nit Schmelzen können oder mügen, dasz elb alles vnnnd yedes allein in Vnnsrer Cammer Crembnicz oder Schembnicz, vnnnd sonst anderswohin Nindert Verkhauffen oder Verwenden, Alda auch der Ordnung vnd dem halt nach die gebührllich bezahlung gereicht, Vnnnd darmit nit aufgehalten werden solt, da ihr aber hierwieder handeln, oder Solliche Erzt vnnnd Schlich in anderweeg Verschwerzen oder Verhandlen würdt, so solle gegen denselben nit allein mit Einziehung deszelben Erzt oder Schlich, Sondern auch in anderweeg mit gebührender Straff fürgangen werden, Darnach ihr euch Zuerichten vnnnd Selbsz vor Nachtl vnnnd Schaden zueuerhüetten werdt haben. Esz beschicht auch hieran vnnnsrer Endtlicher vnnnd genediger willen vnnnd Mainnung, Geben in Vnnsrerer Statt Wien denn Sechzehenden Tag Sebtentbris des Sechzehenhundert Aindlfften, Vnnsrer Regierung desz Khönigreichs Hungern im Dritten vnnnd desz Behaimbischen im Ersten Jahr.

E. Pierckhaimer
Canzler.

Commissio Dni Regis
in Consilio Camerae
H. H. v. Hausenstein.
Michael Püdlner.
Michl Prugner.
Petter Theichmann.

XI.

(A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből 1611.)

Adi denn 17 Februari obsthenden Jarsz. Hat herr Einnember Hannsz Lienpacher ein Schreiben, so ihme herr Camergraff Georg Fleisch herunter gethan, zum Perggericht geschicht, der Inhalt deszelben war, das der herr Obrist Camergraff herr Mathias vom Plobenstein ihme durch Schreiben anbeuolhen, das man die Pergwerch, vnnnd sonderlich den Obern Biberstollen allenthalben abschienen, vnnnd auf eine Cart bringen sollen, vnnnd solliches soll dasz Perggericht mit Ierer Matt. Überreittern, vnnnd auch der Prennerischen Überraitter verrichten, Alsz nun das Perggericht solliches

fürnehmen wollen, hat mans den Premerischen als meisten Gewerkhen zuwissen gethan, welche sich starkh darwieder gesetzt mit dem fürgeben, der Khönig soll die Pergwerch, da er die Regierung hat, Überslagen lassen, dann Inzwischen hetten sie, wie auch andere Gewerkhen ansehnliche Pergwerch vnnnd Schürff, dabei Ier Matt. keine Theil haben, vnnnd durch diesz Mittel würden dieselben gleichsamb auszkhundtschaft, Zuedeme So waren die Gewerkhen nit alle beisammen, kenten Sy es aber bei denn Gewerkhen allen auszbringen, weren sie zufrieden, Solliches ist dem herrn Einnember durch denn Perggerichtsschreiber vnnnd Ierer Matt. Überraitter angedeut worden.

XII.

(A selmeczi bányságzatósági irattárból eredeti után.)

Dem Edlen vnnnd Gestrengen Herrn Matthiaszen von ploenstein der zu Hungern Khön. May. Rath, vnnnd obristen Camergrafen inn den Hungrischen Perggsetten, Vnnsereu besonders lieben Freundt.

Edler Gestrenger Besonders Lieber Freundt, Herr Obrister Camergraf. Wir haben Ewr intitulirtes gehorsambes Anbringen, darinnen Ir dasz vmb mehrer Richtigkeit willen auf khünftigt alle Decreta, Beuelch, vnd Anschaffungen an Euch Auszufertigen gebetten, mit mereren vernomben. Vnnnd obwollen hievor bey denen gewesten Obristen Camergraffen, alsz Herrn Haagen, vnd Herrn von Rappach seeligen es also gehalten, das die maiste geschäft vnd Beuelch an die Ambtleuth abgegangen, vnd wann ain Beuelch an Obristen Camergraffen gefertigt, dasselbe hernach bey Inen denen Ambtleuthen durch sonders Decret oder Aufgeschriebenen Rathschlag zuuolziehen verordnet worden, So lassen wir vnns doch vmb der Einkhombenen Bericht, auch deren von Euch eingefierten motiuen vnd vrsachen willen, zumallen alle Pergstetterische Offizier mit Iren respect auf Euch gewisen sein, gefallen, dasz hinfüro alle Beuelch vnd geschäft von dieser Camer ausz an Euch auszufertigt, vnd alsdann durch absonderliche oder aufgeschriebene Decrete den Officiern zuuolziehen verordnet werde, Inmassen dann solches bey der Expedition also zu obseruiren beuolchen, wie auch denen Cämern vnnnd Officiern Ebenmessig durch absonderliche schreiben angedeutett worden. So wir Euch hiemit Erindern, vnd dabey in deren zu Hungern Königl. Matt. Vnusers genedigisten Herrn Namben beuelchen wollen, dasz Ir auf Solche Beuelch vnd Verordnung, sonderlich wasz Irer khönigl. Matt. selbst Aigene Camer sachen vnd deroselben nützlichen befürderung anlangen thuet, die weitere

vnd ehiste Verfügung verstandener massen Aintweder durch Aufgeschriebene oder aber Absonderliche Decreta bey denen Ambtleuthen vnd Offizieren thuen wollet, damit hiebey im ain vnd andern Ihr Matt. Nutz befördert, deroselben Nachtl vnd schaden aber in Albeg verhüttet werde, Alsz Ir zuthun wisst, Es beschicht auch hieran Seiner Khönigl. Matt. genediger willen vnnnd Mainung. Datum Wienn den acht vnd Zwainzigisten aprilis Anno Sechzehenhundert Aindlifften.

Khönigl. Mayt. Verordnete Nieder Österreichische
Camer Praesident vnd Räth.

XIII.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből 1611.*)

Dieser nachuolgender Beuelch ist den 5. Juli obstehunden Jarsz durch den zue Hungern vnnnd Behaimb Khöniglicher Mat. Obristen Cammergrauen der Sieben Hungerischen freyen Perggstett dem Edlen vnnnd Gestrengen herrn Mathiaszen von Ploenstain In beisein der Ober Ambtleuth bei dero Camer Schembnicz alsz herrn Hannszen Lienpachers Einnembers, auch herrn Leonharden Lansers Buchhalters, vnnnd denn Perggericht alda, Andresz Theiler, Hanns Bela, dennen anwesenden Prennerischen Gewercken, Alsz Frawen Anna Giengerin, herrn Ulrichen Reitter, vnnnd dann Ieren Verwalter Balthasaren Balbierers In Ir Matt. Camerhoff verlesen worden, welcher nicht allein alszbaldt vom wordt zu wordt in diesz glaubwirdige ordentliche Perggprotocoll einuerleibt anbeuolchen, Sondern zue mehrer ihrer nachrichtung vnnnd gezeugnusuz dennen Partheyen auf ihr begeren des originalsz collationirtes vidimus vnter mein Daviden Salczers khöniglicher Matt. Perggmeistersz alhier gewöhnlichen Pettschaft vnnnd Hannsen Belasz Perggerichtsschreibersz Handschrift hinausz geben sollen, vnnnd laut der Beuelch von wordt zue wordt wie volgt.

Matthiasz der Ander von Gottes genaden Khönig zue Hungern vnnnd Behaimb, Erzherzog zur Österreich, Herczog zue Burgundt, Margraff in Merhörn, Graff zue Tyrol etc.

Lieber getreuer, Demnach Andrae Khielman Waldburger zuer Schembnicz noch noch vor diesem pr. Vier Tausent ducatten im Goldt seiner in mehr weeg begangenen Hohen Ungebühr halber Zwar gestrafft, aber bisz dahero mit richtig machung sollicher straff ainiche parirung nicht geleist hat, Sondern noch darüber sich gegen Vnnsrerer Persohn verrer vnnnd also vergriffen, das wier woll ein andersz vnnnd mehrersz Andern zum geziemenden abschew vnnnd Exempl gegen ihme Vnuerschont lengst billich fürnemben sollen.

Alsß haben wir Vnns an Jeczó gleichwol nuer dahin genedigist entschlossen, dasz in Mittels sein Khielmans in Vnnsern Hungarischen Perggstätten habende Perggwerch alsobaldt zue Vnnsern Händen vellig eingezogen werden sollen, Hierumben dann Vnnser genedigister Beuelch an dich, vnnd wöllen, das du nach empfangung dieses Vnnseres gnedigisten Beuelchs alsogleich alle vnnd Jede sein Khielmans darinnen habende Perggwerchstheill, vnnd was zue demselben gehörig ist, zue Vnnsern Händen ohn allen lengern Verzueg einziehest, vnnd dich daran Icthes nicht verhindern noch abhalten lassest, Wie du gehorsambst zue than weist, vnnd volziehest daran Vnnsern genedigisten willen, Geben in vnserer khöniglichen Statt Prag denn Ainundzwanzigsten Juny Im 1611 Jahr, vnnd vnserer Reiche desz Hungarischen im dritten vnnd den Behaimbischen im Ersten Jahr.

Matthiasz

Ad mandatum Domini Regis
 proprium
 Hannsz Bartl von Hoysz
 V. Muschinger
 Wolff Märk.

XIV.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből 1611.*)

Dennen Edlen Ehrnuesten Fürsichtigen vnnd Wollweisen herrn N. Richter vnnd Rath der khöniglichen freyen Perggstadt Schembnicz, Meinen sonders lieben herrn vnnd freunden.

Edle Ehrnuestte Nambhafft vnnd Wollweise sonders lieben herrn, denn herren sambt vnnd sondersz seindt jederzeit meine willige Dienst vnnd gruesz beuor.

Vnnd hab hiemit denn 6 Julij zwischen 9 vnnd 10 Uhr gegen dem Abendt vom herrn Obristen Camergrauen ein schreiben vnndt abschrift einesz khönigl. Beuelchs empfangen, das er mir anstatt derer noch für diesem der 4000 ducatten im Goldt auferlegten straff halber meine habende Perggwerchstheil, vnnd was zuedemselben gehörig ist, einziehen solle, Nun ist nicht weniger, das mich herr Obrister Camergraff von Crembnicz ausz noch den 2 Julij auf dem 4 obstehenden Monats zuer Schembnitz gewisz fünden zue laszen mir auferlegt, weil ich aber nicht wiszen können warumb solliches zuethan gewest, Ich auch wegen des leidigen Podagras, wie der Herr Reitter für seinen Verreisen selbst, wie nicht weniger auch der Camerboth von Crembnicz sehen mügen, nicht von der Stell Rühren können, Also hab ich denn herrn Obristen

Camergraffen gannsz dienstlichen gebethen, mich nicht allein gr. für entschuldigt zuehalten, Sondern auch bey Ierer Khöniglichen Mayestät Vnnserm allergenedigisten herrn weil mir vnmöglich wieder Gottes gewalt nach Schembnicz zureiszen aller Vntterthenigst zuentschuldigen.

Hab auch nicht anderst verhofft, dann es wurde meine laider nunmehr gannsz zuwarhaffte entschuldigung statt finden mögen. musz ich aber mit meinem höchsten Schaden erfahren, das mir der herr Obrist Cammergraff meine Perggwerchs Theill ohn alle Vorgehende Rechtliche erkhantnusz weckhgenomen, vnnnd dieselbige meine Theil Zuer Camer einziehen laszen.

Demnach aber menniglich bewust, woher vnnnd vnnter was praetext die Camer bisz dato die 4000 ducatten straff von mir begehren durffen, Alsz nemblich wegen desz Rubigallischen hoffs halben, wellicher mir ex mandato Domini personalis praesentiae wieder überantwortet worden, denn ich doch vmb mein baar geldt auffrecht vnnnd Redlich erkkaufft auch baar bezalt, vnnnd in das Siebendt Jahr Ruhig Innen gehabt vnnnd genoszen, Also khombt mir solicher vngewöhnlicher vnnnd vngeübter Procesz nicht allein sehr frembdt für, sondern weil ich Leibsschwachheit halber nicht zuer stell seie mögen, felt mir solliches am allerschweresten, das weder meine mit Consorten, noch das löblich Statt vnnnd Perggericht, da ihnen doch auch ahn ihren privilegiis nicht wenig entzogen, Alles ohne ainige beschehene protestation (alsz wan sie zue meinem schaden) stillschweigendt haben lassen fürüber gehen, wellichen Jeczigen Verlauff, vnnnd was er noch khünfftig Vngereimtes mit sich bringen mechte, ich nicht allein denn herrn Trewherziger meinung will zuegemüth geführt haben, Sondern protestier hienebens In Solennissima forma, das ich nicht allein was mir hievor dieses Hoffs halben Indem sie contra Jura municipalia et Statuta Regni alijs complacendo vergeben, Alles vnnnd Jedes khünfftig ahn ihnen vnd meinen Interessirten suchen vnnnd bekhomben musz, welliches ich ihnen mit wenig worten vnnnd vberholter protestation hab wöllen anmelden, Vnnsz allen denn Genaden Gottes beuelhent, Slatina denn 7 Julij Anno 1611.

A. Khielman.

XV.

(*A selmcczi bányaigazgatósági irattárból. 1611.*)

Verzeichnusz Jeniger Perggwerchstheil bey der herrn Prennerischen handlung, dauon dess herrn Andree Kiielman confiscirte portion separirt vnd für die Camer Schembnicz den 18. 7-ber eingezogen worden, Alsz

	Taill		
Ober Pieberstollen	2/16.	—	1/64.
Neu Bieber oder Mathiasstollen . . .	" 2/16.	1/32.	—
Finsterorth	" 2/16.	—	1/64.
Krebsgrund	" 1/16.	1/32.	—
Finsterorter Langhöch	" 3/16.	1/32.	—
Trostperg	" —	1/32.	—
Düllner Erbstollen	" 1/16.	—	—
Khornpergg	" 1/16.	1/32.	—
Prunnwiesen	" 4/16.	—	—
Schmitenrinn	" —	—	—
Verainigung	" 2/16.	1/32.	—
St Johannesstolln Im Roszgrund	" 2/16.	1/32.	1/64.
Erlengrundt	" 2/16.	1/32.	—
Tschubernig	" 3/16.	1/32.	1/64.
Plöscher	" 3/16.	—	1/64.
Sicorastolln	" 3/16.	—	1/64.
Stephani Stollen	" 3/16.	—	1/64.
Vorder Gäpel	" 2/16.	1/32.	—
Kerling	" 3/16.	1/32.	1/64.
Mitterstollen	" 3/16.	—	1/64.

Zue diesem haben besagte Gewerkhen von denen Taggepewen Ihrer Maytt. die Sicelischen hütten für alle taggepew vnd anderm Vorrath im Mayerhoff vnd was darzue gehörig, sambt aller Zugehör zuerichten vnd aufpawen lassen, vnd noch dazue Zwei Puechwerch ains Im Stöplitzhoffer, dasz ander Im hodritscher grundt vnderhalb des Krebsgrundts.

XVI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, credeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen herrn herrn Mathiaszen von Bloenstain der zue hung. vnd Böhemb Kön. May. Rath vnd Obristen Cammergraffen der Sieben freyen hungarischen Pergstätten Meinem gnedig vnd gebietenden herrn.

Newsoll.

Edler Gestrenger genedig vnd gebietender herr Obrister Cammergraff E. g. sein meine gehorsambe dienst Jeder Zeit bereit Zuor.

Mier zweifelt nicht E. g. werden albereit von herrn Fleischen vnd herrn Maurer die Relation wegen Abtheilung der Khielmanischen Pergwerch gerecht Empfangen, vndt mit mehrerem vernomben haben.

Wan dan die Arzt, So auf ernentes Eingezogene Theil fallen, neben Ir May. Aignen gefallen In dero Hütten zugleich aufzubringen Vnmöglichen, In der Comission aber von Inen den Prenneri-

schen die Sicellische hütten sambt aller zugehör aufzuepauen, gegen abtretung der andern Taggepeyen begehrt vnd durch die Prennerischen bewilligt worden.

Weillen mir aber hierüber von E. g. noch kein entliche Resolution, wessen ich mich in einem vnd andern zuehalten vnd zureguliren haben mochte eruolgt.

Allsz gelangt an E. g. mein Gehorsambl. Bitten, dieselben wollen mich gnedig beschaiden, ob ich den Paw der hütten, Inmaszen sich die Prennerischen albereit mit dem gehülzt darzue preparieren, Treiben soltt, damit derselbe Paw noch vor der gefrier vndersz dach gebracht werden möchte, Inn sonderer Erwegung, da man diese neben Ir May. hütten nicht haben solle. würden nicht allein die Arzt nicht aufgewirkht, derselben viel Im Rest verbleiben, vnnnd Allszdann Ihr Khön. May. dardurch merklicher schaden zugefüegt werden, So hat sich auch die Fraw Gingerin angemeldet vndt gebetten, weillen sie etlichen Partheyen zu Wien schuldig, die Termin auch bereit verstrichen, destwegen sie starkh zu bezahlung gedrungen wierdt, Ihr zubewilligen, damit sie Ihr darlechen so sie bei der Prennerischen Schreibstuben ligent hat, herausz nemben khünne. Welcher ich mich nicht Vnderstehen, sondern vorher bei E. g. was ich mich dits falls verhalten soll, In gehorsamb bescheidt erholen wollen.

Benebens Thue E. g. Ich In gehorsamb Erindern, das dero beuelch nach für Ihr kön. May. noch die vorgangene wochen ein grosze Stueffen, so bei $\frac{3}{4}$ Khlafter lang vnd zimblich dückh gewesen, brochen, welche aber von den Örtern vmb der Enge willen zum Schacht hinaus nicht gebracht werden mögen, daher man etwas dauon zu Pochen vermeint, darüber Ermelter Stueffen in der Mitt Clüfftig gewesen am Puchen zerprochen, vnd obwollen ein zimbliches Stuckh vngefehr ein Ctr. schwer dauon ganz blieben, So hallt ich doch dafür, das solche zu klein sein würde, destwegen ich wiederumben Verordnung gethan, aufs Neue wiederumb zuschremben, hoff Also das diese Wochen ein andre abgeraumbt werden solle, doch kan solche vmb angehörter Vrsachen vnd der Enge willen groszer nicht, Als ein zimblicher groszer Perghundt herausz gebracht werden, ob ich alsdan denselben nach Neüsol ordnen soll, will ich in gehorsamb bescheidts erwarten; Sonsten stehen die Anbrüch Allenthalben im Alten wesen, allein das diese wochen am haldt am Mathiasz Stollen etwas wenigs geringer gewesen. Welches E. g. Ich also In gehorsamb berichten dero selben mich zu beharlichen g. vnd vnsz allerseits Gottes reichen segen beuelchen wollen. Schembnicz den 4. 8ber 1611.

Euer Gnaden

Gehorsamber

H. Lienpacher.

XVII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Denen Edl Ehrenuest fürsichtig Ersamb vnd weiszen herrn N. Richter vnnnd Rath der khüniglichen freyen hauptperggstat Khremnicz meinen sonderslieben herrn vnd freundten in

Khremnicz.

Edl Ehrenuesst fürsichtig, Ersamb, vnd weise, sonders liebe herrn vnd freundt, Inen samentlich sein mein gruesz, vnd guetwillig dienst zuuor.

Dero gestern datirtes schreiben hab Ich Empfangen, vnnnd Inhalts, das sie sich der khüniglichen Perggwerchsordnungs Erleichterung behelffen, vnd denn Ain vnd zwainzigsten articl gleich wie der Versucher in der Wüsten Ir grobhait damit zubemänteln, neben Iren freyheiten, von denen Sie doch nichts beilegen, anziehen, vnd sich damit zu beschützen vermainen, mit mehrerm woll vernommen.

Nun sagt man aber, das Erst vnd best legts Mittl ausz, vnd hebt kains das andre auf, Item wer nit distinguirt, kann nit woll lehren. Die Erleutterung Irer Perggordnung ist mir besser dann Inen bekhandt, Sonnst sie sich diesfalls nit so fräuenlich vnd vermessen ann Ir kün. May. vergriffen heten. Dann Ainmall die herrn nit, als wie Ir kün. Mat. geber Vermehrer, oder Theils ableger, oder auch auszleger der Perggordnung sein, So ist auch in Irem anziehenden Articl kain Vnterschied in Khauff oder belehendten wäldern, wer das Ir May. als geber der Ordnung, oder Vilweniger auch ein gemeiner Waldburger derselben nit zu geniessen haben solle, fürgesehen, sondern Allain dahin zuuerstehen, das die Wald generaliter (weill die herrn so weit sich Ir hoffart erstreckht, nach Ir Mt. das Dominium haben) von denn Waldburgern oder andern nit verschwendt, oder nach eines Jeden gefallen wie ein Sau ein Ruebackher, welches ein zeithero von der Statt vnd deroselben Inwohnern beschechen drin Vmbgangen, Ja alles mit Ordnung, damit das Perggebeü, sowoll die Stat erhalten von Innen ersuecht werd. Vnd wo es nun auch also beschiecht die herrn es einen solchen vnweigerlich volgen lassen müeszten.

Aber Ich muesz ausz Irem schreiben verstehen, dasz die khün. Mat. weill alle sach will vmbkhert werden, nunmehr Irer vnd nit Sy seiner gnadt ausz, oder ableg vnd veränderung leben sollen. Welches Inen aber gwisz da Sie Irem vermelden nach, oder durch mich, wann sie nit ablassen beschechen müeste. an gebüerenden Orten anbringen nit Rosen tragen, noch vill weniger, weill sie mein Vorhergehendes Treumainendes Warnungsschreiben so

wenig in acht genomen, nutzen soll. Vnd haben sich die herrn dits Orts, es komb für was Perggverstendige Persohnen es Immer woll, nichte zubehelffen sonndern villmehr zu befahren, Wie Ich Inen dann diesfals auch vmb das sie so trutzig auf Irer vnrechten Mainung vorgesehen es zu befürderung der lieben Perggwerch vnd der Statt mebristen nutzen vnd aufnehmen geraicht, verharren kain Masz noch ordnung weiter fürsreiben will. Ich bleib aber allerseits voran, mittelst, vnd Endt bey der gemessenen Perggordnung vnd derselben erleütterung vnnnd erkenn vmb obangezogenen vrsachen willen die khün Mat. nit (als wie Sie) für ein gemeinen Waldburger vnd derowegen lasz Ich dem Beuelch nach die Prettmüll aufrichten vnnnd bauen. Ist nun solches Irem vergrabenen vnd so tief versteckhten Priuilegium zuwider, hetten Sie mirs vermüg der Pergordnung fürbringen, vnd nit de facto vorgreifen sollen. Ich für meine Persohn bin aber Niemallen von Jemanden dieser Orten das Ich ainichs priuilegium mindern, oder darwider handln soll, bezichtigt worden. Wirdts auch noch kain Ehrliebender Mensch auf mich Rechtlich nit beybringen können. Sondern bin vilmehr dieselben doch vnpraeiudicirent der khün. Mat. Persohn vnd Hochhait, zuermehren vnd zuerhalten gesunnen. Welches ich also denn herrn zue Antwort anfüegen vnd vns alle Göttlicher bewahrung beuelchen sollen. Datum Neusoll den 16 Junij Ao 1612.

Der herrn samentlich

Gutwilliger

M. v. Bloenstein.

IV.

(*A selmeczi bányabírósağı jegyzökönyvből 1612.*)

Herrn Perggmaisters Aidt zuer Schembnicz Balthaszern Theillers, So er denn 12 Septemb. Ao 1612 im Cammerhoff gelaist.

Ir werdet geloben vnnnd Schweren, dem Aller durchleichtigsten Groszmechtigsten Fürsten vnnnd herrn, herrn Matthiaszen denn Ersten Römischen Khayser auch zue Hungern vnnnd Behaimb Khönig, Erczherczog zue Östereich, Vnserem Aller Genedigisten herrn, Dasz Ier der Römischen Khay. Matt. dann deroselben Obristen vnnnd Vntter Cammergraffen, Nicht weniger auch dem Einnember vnnnd Buchhalter bey dieser Camer Jederzeit gehorsamb vnnnd gewertig sein, Auch das Perggmaister Ambt, so euch durch herrn Obristen Cammergraffen in Höchstgedachter Khay. Matt. Namben zuverwalten hiemit beuolen ist, nach Ewerem besten Verstandt vnnndt Vermögen getrewlich vnnnd mit höchstem Vleisz, handlen vnnnd verrichten, Auch ob Ierer Khay. Matt. Perggordnung, Sowoll

denn seithero Ergangenen generalien vnnnd Mandaten, In allen Puncten vnnnd Clauszeln gemesz halten. Vnnnd in sollichem Ambt Niemandt khein Gfähr vnnnd Betrug zuestehen oder gestatten, vnnnd das selbst auch nicht Thuen wöllet, in kheimerley Schein noch weisz, Sondern alles Solliches in allweeg verhüetten, darzue auch armen vnnnd Reichen gleichs gericht vnnnd Recht halten, vnnnd ergehen lassen, vnnnd darin weder Mueth, Gab, Freundschaft, Armuth, oder anderst ansehen noch bewegen lassen, Wo euch aber was beschwerliches fürfallen würde, dasselbig Ewerer Ersten Instancz, Als gedachten Einnember vnnnd Buchhalter, oder Ja ahn herrn Obristen vnnnd Vntter Cammergraffen, oder auch gar ahn allerhöchstgedachte Khay. Matt. verordnete löbliche Cammerräth gelangen lassen, vnd ihn allem Ierer Khay. Matt. auch derer Waldburger vnnnd Perggwerchs Nueczen vnnnd aufnemben fürdern, Schaden, vnnnd Nachtl warnen vnnnd wenden, wie ein getreuer Amtman diener seinem herrn vnnnd Landtsfürsten zuethuen Schuldig vnnnd pflichtig ist. Diesem nach, was mir Jeczto Vorgehalten worden, wil ich gehorsambist Trew vnnnd Fleiszig nachgeleben, So war mir Gott helff vnnnd seinn heiliges Euangelium.

XIX.

(A selmeczi bányságazgatósági irattárból, eredeti után.)

Röm. Khay. Matt. Rath, vnd obristen Camergrafen in denn Hung. Bergstetten herrn Matthiaszen von Bloenstain zuezustellen.

Von der Röm. Khay. Matt. Vnsers Allergenedigsten herrn verordneten N. O. Camer Praesident vnnnd Rathen Seiner Khay. May. Rath vnnnd obristen Camergrafen in denn hung. Perggstetten herrn Matthiaszen von Bloenstain anzuzeigen, Die Camer habe seinen bericht von wegen der Zipserischen Perggwerch, vnnnd welcher massen Er etliche herrn Rath vnnnd andere Persohnen zu befahrung derselben Perggwerch vnd erkhundigung aller notturfft zu Comissarien nambhafft gemacht. vnnnd dabey angedeut, das man alsdann daraus khünfftig bey denn Camern vnnnd Expeditionen mehrern vnnnd gueten bericht haben khondt, vnnnd alles dest fürderlicher Expediert werden möcht, neben dem begern, das auch Jeden zu solcher Commission ein Deputat oder Zerung vnnnd woher zuraichen verordnet werden wolt, der Lengs nach vernomen.

Souiel nun die benenten herrn vnnnd Persohnen zu Comissarien belanget, weil noch vnwissent vnnnd vngewisz wie Es mit gemelten Perggwerch geschaffen, ob vnnnd was man dauon für Nuzen zuhoffen, die Commission auch fürnemblich zu einer erkhundigung Einnembung des Augenscheins vnnnd befahrung der Pergg-

werch angesehen, darnach alszdann die haubtberathschlagung für-
genomen werden khöndt, so wil bedencklich sein anfang, vnd
auf ain vngwisz ding souil herrn vnd Comiszarien hinein zuordnen,
vnd so groszen Vncosten aufzuwenden, weil die Reisz weith vnd
zu der Verrichtung ain guette geräme Zeit vonnöten, Daheer dar-
für gehalten wirdt, das von der Zipserischen Camer herr Geörg
Hofman Camer Rath alda, vnd Er her obrister Camergraf, auch
Geörg Fleisch vnder Camergraf zur Crembnicz zu Comiszari ver-
ordnet, vnd Inen von diser Camer Lorencz Zickher vnd dann
der Goltkhunsthandlungs verwalter alda zur Cremnicz Niclasz Geyer,
auch von der Camer Schembnicz zween Überreütter alsz der Bal-
thaszar Teiller vnd Paul Viechter, sowol vom Khupferhandl im
Herrngrundt ain huetman zuegeordnet, vnd mit Instruction vnd
andern notturfften versehen werden khöndten.

Souiel die Zerung anlangt, weil die Comiszion vnd zuegeord-
nete Persohnen der Khay. Matt. Ambtleüth vnd besoldte Diener
möchten solche ausz der Camer Cremnicz yeden die notturfft ver-
ordnet, vnd hernach auf Particular Paszirt, dabey aber aller
vberflusz verhüet werden, Man hat Ine herrn obristen Camergrafen
hierüber nochmals vernemen wollen, der wierdt der Camer Sein
verere mainung vnd guetachten zubedenckung der weittern not-
turfft ehist zuekhomen zulassen haben, Es beschicht auch hieran
Seiner Khay. May. gnediger willen vnd meinung. Datum Wienn
denn Zweinzigsten Julij Anno Sechzehenhundert vnd Zwelfften.

Ex Consilio Camerae Austriacae
M. Pruggner.

XX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Serenissima Regia Mattas, Domine

Domine nobis Clementissime.

Fidelium seruitior. nostror. in gram. Sacr. Regiae Mattis
vrae demissam, commend.

Curauimus non ita pridem ex voluntate quoque Illmi Dni
Palatini de rebus metallicis et fodinis Scepusien. Inquisitionem
feri, cuius nobis reportata Paria cum Praesentibus nostris Matti
Vrae Sacr. transmittimus.

Comperitur sane non solummodo Anthonium Roll, qui fodi-
nas illas Metallicas in arendam locatas habet, verum etiam Priores
earum Arendatores multum inde utilitates et lucri Percipisse. Quod
pro Matte vra Sacr. et Regno consultius esset percipi quam pri-

uatis concedj. Itaque consultum videretur negocium hoc cum rei minerariae peritis istic communicare, et audita illorum opinione ac sententia, Id quod Matti vrae Sac. et Regno vtile foret statuere. Deus conseruet Sac. Reg. Mattem vram diutissime saluam atque incolumem. Datum Cassouiae Die XXIV Decemb. A. MDCXI.

Sac. Regiae Mattis Vrae

humilimi ac fideles seruitores

Georgius Hoffmann.

Sigismundus Péch.

XXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Edlar Gestrenger Insonders groszg. herr Camergraf demselben sein meine willige dienst iederzeit beuor.

Von ettlichen Orten ist mir gewiesz Zuekhomen, dasz der Türckh dise khünfftige Weynacht feyertage, weil die Tonau gestossen, all andere khleine Wasser gefroren, die Nacht lang, vnd der Mon voll sein wirt, willens vmb die Perggstött ligende dörffer vnd Märckht zu plindern vnd mit gewalt zuhuldigen, vmb vnnsz ligende Fleckhen thuet Er bisz auf Schüta vnd Neütra drawen, weil ich dan dasz hieige Khriegszvolckh hin vnd her nit zerthailen khau, vnd auch die hieige gegent beschüezen muesz, damit den Pergstötten Ihr refier auch bewaret, wäre meines erachtens nach sehr hoch vonnöthen, dasz der herr ohne Verzug auf eine khleine Zeit 3 oder 400 Schutzen auf Frauenmarkht legette, dan ietzt in dieser Winters Zeit vnd groszem Schnee die Rossz sich nit zerthailen, vnd das fuszvolckh auf Schlitten vnd wägen groszen Widerstant thuen khüenen. Dises Volckh wirt mit hilf Gottes nit lang vonnöthen sein der Nigron von Constantinopl ausz vnd auf den weeg ist, nach Seiner ankunfft werden Sich Ihr Matt. zu resoluiren, vnd die Grännnen besser zuuersehen wissen, Ihr Khay. Matt. vnser Allergenedigister herr hat in dem Markht Comorn ein zimblichen hauffen zu rossz vnd Fuesz teüsches Kriegszvolckh ligen, mit welchen (wan es auszquartirt werde) wier villen dienen khundten, aber die Spanschafften sint so halsstörrißig, das niemant solches auf seinen Güttern leiden will, wirdt mir hernacher wasz weitters zuekhommen, soll dessen der herr von mir auch eryndert werden Thue mich dienstlichen den herrn beuelchen. Geben Neüheuszl den 21. december A. 1613.

Meines gestr. hr.

dienstbefizener

Kohary Peter.

XXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárban levő kimutatás kivonata.)

1615. szeptember 19-én kelt kimutatás, hogy 1614-ben, és 1615-ben szeptember 15-ig mennyit fizetett ki a körmöczi alkamaragróf.

1614-ben.

Ő Felsege saját szükségletére 1000 arany ..	2,000	frt	—	den.
" " " Muschinger udv.				
kam. tanácsosnak	2,700	"	—	"
A császárnénak évi 5.000 rajnai frt járuléka	3,572	"	—	"
A bécsi vicethumb-nak a Rosengarteni épületre	2,000	"	—	"
" " Ernest főherczeg adós-				
ságaira	1,000	"	—	"
A bécsi vicethumb-nak Ernest főherczeg adós-				
ságaira	247	"	50	"
Az udv. kamarai tanácsosoknak 20 ^{1/4} márka				
„Rai silber“	151	"	88	"
Giengerné asszonynak a tőle átvett javakért				
10,000 frt és 200 frt kamat	10,200	"	—	"
A Brennerszövetkezetnek 20,000 frt után eső				
5,883 frt 11 denár kamat, melyből				
5,200 frtot az Igl örökösök fizetnek, az				
ezen felül maradó rész	683	"	11	"
A Brennerszövetkezetnek az 1613. november				
6-án eszközölt leszámolás szerint járó				
kamatokból	4,524	"	—	"
A beszterczebányai ellátmányadóknak	1,428	"	59	"
Az udv. fizető hivatalnak Ő Felsege 20 Leib-				
trabant-ja fizetésére	1,847	"	31	"
Az alsó-ausztriai postamesternek Carolus Mag-				
nus-nak	5,328	"	26	"
A főkamaragrófnak 2 db. útiszámla	1,729	"	86	"
A beszterczebányai kamarának 10 trabant tar-				
tására	180	"	—	"
Maurer Mihály volt beszterczebányai ellátmány-				
adónak évi nyugalomdíj	40	"	—	"
Puch Mátyás seborvosnak évi segély	50	"	—	"
Zahlwein és Granleuten útiköltségei	134	"	50	"
Rappach Kristófnak az ő követelésére	2,352	"	50	"
Morgenthaller Fülöp novigradi ezredesnek a				
leánya lakodalmára	64	"	—	"
Átvitel	40,233	frt	51	den.

Átvétel . . .	40,233	frt	51	den.
A hadi fizető hivatalnak Gottermeyer számára	2,400	"	—	"
Schmidt István es. Reichspennigmeisternek .	5,742	"	85	"
Hendl János kir. győri élelmező gondnoknak	4,257	"	87	"
Gallison Vilmosnak a tescheni hercegtől átengedett összeg	6,000	"	—	"
A hadi fizető hivatal számára szállított posztóért	1,023	"	75	"
A Nagybányára rendelt biztosoknak útiköltség	680	"	48	"
Az udvari épületek javítására küldött lemezek	26	"	25	"
Pruggner János bányavárosi sollicitator fizetése	15	"	—	"
A bányavárosok határán felállított tűzereknek	5,822	"	40	"
A selmeczi kamarának ellátmány 1614-re . . .	23,129	"	16	"
Összesen 1614-ben . .	89,331	frt	27	den.

1615-ben szeptember 15-ig.

A római császárné járuléka	2,250	frt	—	den.
A besztercebányai ellátmányadóknak	1,428	"	59	"
Puchheimb Margitnak kegydíj	60	"	—	"
Az udvar számára 4 mázsa viaszért	160	"	—	"
Schappelman Máténak	200	"	—	"
Pruggner János bányavárosi sollicitatornak Bécsben	5	"	—	"
Ő Felsége számára veretlen arany	4,100	"	—	"
Heckner Miklós özvegyének kegydíj	100	"	—	"
Puch Mátyás seborvosnak segély	75	"	—	"
Lichtenberger Gáspárnak	935	"	21	"
Az alkamaragrófnak megtérített előleg	3,600	"	—	"
Nunthaller Fülöp volt pénzbecsőr özvegyének kegydíj	200	"	—	"
Hag Rudolfnak	735	"	87	"
Strausz Kristófnak az ebersdorfi vár építésére	3,600	"	—	"
Maurer Mihály nyugalomdíja	40	"	—	"
Soós Istvánnak fizetése	150	"	—	"
A selmeczi kamarának ellátmány	21,000	"	—	"
A bányavárosi tűzereknek	4,694	"	60	"
A murányi tűzereknek	1,400	"	—	"
Ebersberger Györgynek 10,000 frtnyi kölcsönére vissza	3,000	"	—	"
Muschingernek az udv. fizető hivatal számára	4,500	"	—	"
A bécsi vicethumb hivatalnak	3,000	"	—	"
Az udvarnak 27 mázsa viasz	972	"	—	"
Összesen 1615-ben szeptember 19-ig . .	56,206	frt	27	den.

Függő adósságok.

Az alkamaragróftól 7 % -os kölcsön	3,000	frt	—	den.
Weigel Lénárd 7 % -os kölcsöne	234	"	85	"
Schmidt Samu 5 % -os "	10,000	"	—	"
Ebersberger György 5 % -os "	10,000	"	—	"
Morgenthaller Fülöp 7 % -os "	4,000	"	—	"
Dóczy János 7 % -os "	6,300	"	—	"
Morgenthaller Fülöp kamat nélküli kölcsöne	5,600	"	—	"
Trennecker Katalin " " "	5,200	"	—	"
Rappach Kristóf " " "	3,027	"	—	"
Weigel Susana " " "	2,320	"	—	"
Öregebb Henckhl Lázár " " "	100,000	"	—	"
Összes függő tartozások	149,681	frt	85	den.

XXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

An der Röm. Khay. vnnnd Khön. Matt. Rath vnnnd Obristen Cammergraffen in den Hunngrischen Perckstätten Herrn Matthiaszen von Bloenstain.

N. der verbauten wirckhunden Waldtburger zur Schembnicz gehorsambs anbringen den Weinschankh betreffend.

Röm. Kay. vnnnd Khön. Maytt. Rath vnnnd Obrister Cammergraff inn den Hunngrischen Perckhstetten.

Eder Gestrenger Genediger vnnnd gebietunder Herr, wellichermassen weilandt der hochlöblichste Khönig in Hunggern, Matthiasz der Erst Christmildister gedechnusz, dennen Waldtburgern alhier die begnad: vnnnd befreyung gnedigist verliehen, dasz Niemandt alsz die Jhenigen, so Perckhwerch pauen, vnnnd Ihre Hütten vnnnd Mühlen haben, die gerechtigkeit des Weinschankhs genüesszen sollen, dasz haben Euer g. ausz beiligunder abschrift Ihrer Khay, Matt. ertailten ggisten Privilegij gnedig zuersehen.

Dieses haben auch andere vor vnnnd nachkhomentde Hoch Erleichtiste Khönige vnnnd Kheyser in anderweeg mehr aller ggist confirmirt, vnnnd ratificirt allein ausz dennen Vrsachen, damit die Waldtburger desto freydiger die Perggwerch pauen, ausz dem genuesz des Weinschankhs im nothfaal den Verlag haben, vnnnd also dieselben erheben, forttreiben vnnnd erhalten, dardurch auch nicht allein Ihren aignen sondern vilmehr der Khay. vnnnd Khön. Camer nueczen vnnnd Regalien befüerdern vnnnd erhalten helfen, Beinebens Ihre arbeiter bey Perg, Hütten vnnnd Mühlen bei der Arbeit erhalten, vnnnd sie, damit sy es nit aunderszwo suechen

dürffen, wenn es die Zeit vnnnd gelegenheit gibts, selbstn nit ainem Trunckh versehen khönnen.

Nun ist aber diese Khay. vnd Khön. begnadung die Zeithero in solche Vnordnung khomen, dasz nunmehr ain Jeder, auch der Perckhordnung Zuewider, wan Er nur ain befreytes hausz, quouis titulo es sey, ausszalt, durch Ihn selbst bewohnt, oder nicht, bekhommet, ob Er gleich weder Hütten noch mühlen hat, ainigen Marckh Silber in die Camer nicht einraicht, Ja auch nicht allein die wochentlichen Zwen gulden der altten ordnung nach nicht verbaut, oder Zue Gemainer Statt giebt, sonndern auch wol inn vil Zeit oder nimmer mehr Icthes auf die Perckhwerch verwendet, sich des Weinschanckhs anmasszet, vnnnd vnns also derselbe oder ainer der aller erst heütte anfengt zue pauen, mit ainem Anndern, der alle wochen seine Silber in die Cammer giebt, zue ain vnnnd mehr hundert gulden ainbiesszet, vnnnd albereit etlich vil Tausennt gulden verbaut hat, gleiches recht vnnnd vilmal im weinschanckh den Vorzug haben, dardurch sowol wier pauendte Waldtburger zue boden getrieben, vnnnd in darraichung der Verlag zue vnnsern vnnnd der Cammer grosszen nachtail gehindert werden alsz auch sy selbstn an Ihren vorhin habundten gewerben vnnnd handtierungen sich zuruckh schlagen vnnnd oftmals anddern sorg vnnnd miehe zuziehen.

Wann dan Euer G. vnnnd dero Vnntergebenen Oberambtleüthen bei bääden Cammern wolbewust, inn wasz grosszen vnnnd lanngwierigen verbauen wier Steckhen, vnnnd vnns nun das Wasser inn dasz Mauhl gehen will, auch mit verlag nicht mehr aufzukhomen wisszen, darneben auch das sehen vnnnd vermerckhen, dasz aines Ersammen Raths offtermahls woluermainte anordnungen inn diesem faal wenig haften, oder Khrafft vnnnd fortgang haben wöllen.

So haben zu Euer G. an dero Schucz wier arme verbaute vnnnd auszgemerglette Waldtburger dependiern, vnnnd dahin vnnsz auch die Khay. vnnnd khön. Ordnungen vnnnd Priuilegien selbst den finngerzaig geben, wier vnnszer hechste Zueuersicht, dieselb flehentlich bittunt, Sy geruehen dits orts durch dero Interposition aintweder sebstn ein geziemendes mitl zuemachen oder einem Ersamen Rath alhier genedig dahin zuevermüegen, dasz sy vnnsz bey vnnsern altten habundten Priuilegien vnnnd waldtburgerlichen freyheyttten Schüzzen vnndt hanndthaben vnnnd nicht ainem Jeden indistincte, sonndern nur allain den Jhenigen dennen es gebüerth, vnnnd die sich vmb dasz Perchwerckh pauen mit Ernst annemen, vnnnd Ihre Silber wochentlich einraichen, den Weinschanckh gestatten, vnd die sachen also limitiern, damit wier in gegenwerttigen starkhen verbauen mit Continuirung der Verlag geuolgen khönen, vnnnd mit weiterer beschwär vmb verrers einsehen zue der mehrern vnnnd höhern Obrigkheit nicht gedeyen dörfen. Solches wöllen vmb

E. G. wier in allem gehorsamb zuerdienen vnnsz Jeder Zeit befeisszen, Deroselben vnnsz zu G. vnnd erwünschten bescheidt beuelhendt. Schembnicz den 7. September. 1615.

Euer G.

gehorsambwilligste

N. die würckhunde verbaute
Waldburger daselbst.

XXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edel Ehrenuösten, vnnd wolbenambten herrn Flesch, der Röm. Kay. auch zue Hunger vnd Behaimb königliche Mt. wolerordneten Camergrafen desz löblichen Bergwerkhs zuer Kremnitz in Hungern meinem gunstig fr. lieb. Herrn.

Edel Ehrenuöster Wolbenambter Herr Flesch E. Edel vnd Ehrenuöst seien mein vnbekhant, doch geneigt guetwilig dienst beuor.

Demnach Edel Ehrenuöster Herr Ich vor 9 Jaren von etlichen augspurgerischen Herrn auf die Engelspergerischen goldbergwerk in der Schlesien gelegen, für ain Bergkhwerkhs factor ain verordnet worden, alda ich ain solliches inuentum vnd neüe Khunststueckh angericht, dergleichen (wie ich vergewist) im gantzen Römischen Reich niemahlen gesehen, vill weniger practiciert worden ist, mit wellichem ich, vermittelst göttlicher genaden, wochentlich, laut meiner hierüber sagenden ansehlichen testimonien, in die 2000 centen Arzt mit vill ringen vnkosten vnd müe alsz auf den gemeinen weg, arbeiten, vnd allesz lödig gold ohne ainigen abgang, auch desz khlainen Subtilen staubgoldesz herrausz zuebringen waisz, deszhalben mich dan mein gotseeliger Genediger Herr von Würben, alsz grundherr, nit allein mit stattlichen privilegijß dotiert vnd begabt, sondern auch mich etlich Jahr für seinen Bergwerkhs inspectorem gebraucht. Nachdem aber Hochgedachter mein gottseeliger Genediger Herr Todts verblichen, haben mir die hinderlassene Ambtleüt allerlai Widerwillen erzaigt, meine confirmirte privilegia infringiert vnd gebrochen, vnd mich wieder alle Recht vnd Billigkhait vmb das meinige gantzlich zuebringen gedenkhen, dermassen, das ich mich von dannen zuebegeben entschlossen, wie ich dan von Ihr Fr. Gn. Hörzogen zue Deschen alher sambt etlichen Bergleüten die gebürg zuebefahren, vnd zue probieren erfordert worden bin, vnd dem gantzen Somer alhie zuegebracht, Aber ausz mangl der Bezahlung vnd anderer vnordnung, wider ablassen müessen. Diweil aber obgedachtes mein inuentum bei den kremnitzerischen Bergwerkhen mit grosszem nutzen anzuerichten were.

Also habe bei E. Edel vnd Ehrenuöst ich mich anzuemelden nit gescheücht, vnd gantz dienstlich zue biten, das E. Edel vnd Ehrenuöst gedachtes mein inuentum aldort anzuerichten, oder aber zue andern Bergdiensten esz sei mit Probieren, oder schaiden, oder anderem zuegebrauchen mir verhüfflich sein wolte. Damit aber E. Edel vnd Ehrenuöst meines werkhs desto mehr vergewüst, so bin ich vor anrichtung aines grosszen werkhes, ain khlain werkhelein, mit geringem vncosten anzuerichten, vnd dergestalt ain Prob zuemachen anerbüetens, das mir 100 centen, vnd dan auch ainem Puchstaiger 100 Buchschlich vorgewogen solle werden, so würt sich der vnderschied vnd nutzen beeder arbeiten also erzeigen, das sonders zweifel hernach ain grosses werckh anzuerichten man sich im wenigsten verwaigern würdt. Dannenhero ist an E. Edel vnd Ehrenuöst mein dienstlich vnd freuntlich bitten, die wöllen günstig dahin geruen, vnd mich hierüber mit ainer schieresten vnabschlegigen antwortt bewürdigen, vnd sollich schreiben auf Deschen durch die Kupferfuer an Ihr Fr. Gn. Profoszen Herrn Ivan Grafschafft vberschikken. Das vmb E. Edel vnd Ehrenuöst möglichstes fleis zueuerdienen will ich zue ieder Zeit willig vnd bereit sein. Vnsz also sament der Götlichen protection beuelchent. Datum den 12 Novemb. Anno 1615.

E. Edel vnd Ehrenuöst

D.

Peter Winterholer

bürger von Augsburg vnd Bergwerkhs verwanter zum Engelsperg.

XXV.

(*A Selmeecz városi levéltárból, másolat után F. XXVIII. Fodinalia.*)

Prudentes Circumspecti. Ex inclusis Sacrae Mattis et eiusdem aulicae Camerae, nobis in originali Praga sub 23-a die mensis Julij transmissi Rescripti paribus, et superinde ex aulica Camera sub 22 die mensis praeterfluxi Septembris expedito decreto, quid in uno vel altero Sacr. Suae Caes. Mttas statuendum decreverit, et Nobis demandaverit pluribus estis intellecturi. Qualiter nimirum saepefata Sacr. Rom. Caes. Mttas Dnus noster Clementissimus ex obsequentissimis suorum Informationibus intellexisset Civitatem Schemniciensem, post tot et tantas diuturnas difficultates, tandem in cessionem Allodij Lorberianis haeredibus factam condescendisse verum quod pro desolato fundo, et expensis in Commissarios factis, in nullam contentationem consentire vellet animadverteret, ideoque se clementissime resolvisset, at eisdem Schemniciensibus haec re-

fractaria inobedientia non modo notabiliter intimaretur, verum ut tam ipsi, quam caeterae Civitates Montanae pro futura notitia capere possent, quomodo futuris temporibus Mandatis Camerae Austriacae, ad mandata et Resolutiones sacr. Mattis expeditis obtemperare, et sese jurisdictioni Camerae eiusdem Austriacae minime subtrahere, quin potius semper ipsorum rescriptis et decretis accommodare deberent, simul ut praemissa quoque Suae Mattis Resolutionis paria vobis cum reliquis, quae in praemissis habentur, vestram ad Noticiam venirent, et vobis demandari juberentur.

Quandoquidem igitur praenarrata omnimoda singulis Civitatibus pro futura notitia, et ipsorum damni pro cautela sufficienter intimata sint. Proinde et vobis non minus, ut coeteris praemissam Suae Mattis Caesar. resolutionem paribus hisce inclusam transmittere voluimus, summe factae Suae Caes. Mattis nomine vobis demandantes, ut a modo in posterum, huius inferioris Austriae Camerae decreta respective observetis, Eiusdem jurisdictioni, ad quam ex antiquo ordine remissi estis, et per quam quaevis negotia ardua nos necessario concernentia, juxta instructiones ad resolutiones Suae Caes. Mattis expediuntur, subijciendo minime sese extrahere praesumatis, sed ipsorum rescriptis, et decretis, quae jam praenotato modo semper nomine et ad resolutionem Suae Mattis fiunt, semper quoque et omnino debite accommodare debeatis neque si secus feceritis, occasionem praebeatis, ut annotata Suae Mattis poena, et in factiosos animadvertatur, et aliorum facinorosorum in exemplum cum iisdem in desinentes procedatur. Quibus omnibus vestrum pro evitando malum atque damnum se accommodare, et Mandato Suae Mattis obedienter parere noveritis. Facturi omnimodam et expressam in eo ejusdem Suae Mattis Caes. voluntatem. Vienna 27 Octobr. Ao. 1616.

S. C. M. deputati Camerae inferioris Austriae Consiliarij.

XXVI.

(A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.)

A selmeczi bányavállalatok és részesek jegyzéke 1616-ban.

1. *Trost Gottes* a Klingentárnán innen, Salzer György kertje alatt; részesek: Pollner család $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$; Carl Mihály $\frac{1}{16}$; a kincstár Schappelman után $\frac{1}{16}$; Heiniger $\frac{1}{16}$; Esopus Mátyás $\frac{2}{16}$; Schemerka Dániel $\frac{1}{16}$; Üblhopf Sámson $\frac{1}{16}$, Moyses $\frac{1}{32}$ részszel.

2. *Krautgarten*, Theiller Boldizsár bányamester kertjében, egészen a Pollner családé.

3. *Peerenkhopf*, a régi vár háta mögött, egészen a Theiningger családé.

4. *Auf der Letten im starkhem Wald*, a felsőbiebertárnai karám felé Pachentárna fölött; részesek: Esopus Mátyás $\frac{10}{16}$; Pollner család $\frac{2}{16}$, Theiningger család $\frac{2}{16}$, Vichter János $\frac{2}{16}$ részszel.

5. *Auf dem unter Röszl* a Sali akna mellett; részesek: Üblhopf Sámson $\frac{12}{16}$, Pollner család $\frac{4}{16}$ részszel.

6. *Vorder Röszl*, az Unter Röszl-től a frauenbergi kapu felé; részesek: a kincstár Khielman utáu $\frac{1}{32}$, Schappelmann $\frac{1}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$, Pollner család $\frac{4}{16}$, Esopus Mátyás $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, Vichter János $\frac{2}{16}$ részszel.

7. *Fleischer Bergwerk*, a Rosenstrauch alatt.

8. *Riesz Penckl* a Neuhandlungschacht mögött.

9. *Riesz Penckl* im Hangend, a neuhandlungsschacht mögött.

10. *Weisz Halden*, Pachentárna fölött.

11. *Beim Stein aufm Röszl* Pachentárna fölött.

12. *Voglhübl beim starken Wald*, a Rosenstrauch mellett.

E hat bánya részesei: a kincstár Khielman utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

13. *Hansz Salischacht*, a nagy Röszl alatt; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Vichter János $\frac{2}{16}$, Puchler Lipót $\frac{2}{16}$ részszel.

14. *Quirenistolln*, részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

15. *Ober Weiden*, a Weidenakna mögött; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{2}{16}$, a Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, Theiningger család $\frac{7}{16}$ részszel.

16. *Ober Röszl* a törvénytészi épület fölött a fordulónál a Trost Gottes fölött; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{1}{16}$, Schappelmann $\frac{2}{16}$, a Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, Vichter János $\frac{4}{16}$, Pollner Bálint $\frac{3}{16}$, Achhauser Mihály $\frac{2}{16}$, Rosenmann Gergely $\frac{1}{16}$ részszel.

17. *Herrloch* a Legergrundban Vichter János malma fölött; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$, a Brennerszövetkezet $\frac{11}{16}$, $\frac{1}{32}$, Theiningger család $\frac{1}{16}$ részszel.

18. *Weiden vnd Grünstolln* Saltzer kertje alatt a biebertárnai kovácsműhely fölött; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

19. *Rosenstrauch*, a Fleischerbergwerk előtt; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$, a Brennerszövetkezet $\frac{11}{16}$, $\frac{1}{32}$, Igelshoffer család $\frac{1}{16}$ részszel.

20. *Pachenstolln* a biebertárnai karám alatt; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{1}{16}$, Daniel János $\frac{1}{32}$, Daniel Frigyes $\frac{1}{32}$ részszel.

21. *Escherhübl beim Stübl*, a Höllben; részesek: a kincstár Khielmann utáu $\frac{3}{16}$, a Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{2}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{1}{16}$ részszel.

22. *Rucstolln*, a Klingertárna fölött; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$, a Brennerszövetkezet $\frac{11}{16}$, $\frac{1}{32}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{1}{16}$ részszel.

23. *Klein oder Mitter Gotthelf*, a „Loch“ előtt; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

24. *Unterm Griensteig*, a régi pachentárnai karám mellett; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, a Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Theininger család $\frac{4}{16}$ részszel.

25. *Khüestolln*, a „Fuchsloch“-ban; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$, a Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$, Theininger család $\frac{5}{16}$ részszel.

26. *Ober Fuchsloch*, a felső „Eisernen Sail“ mellett; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$, Lorberer család $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$, Theininger család $\frac{2}{16}$, Khundt Farkas $\frac{2}{16}$ részszel.

27. *Klein Hartaspen*, a „Hof“ mögött; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

28. *Ober Escherhübl*, a „Höll“-ben; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, $\frac{3}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$, Vichter János $\frac{2}{16}$ részszel.

29. *Krampenschacht*, a Trostberg fölött; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{64}$, Schappelmann $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$, Esopus Mátyás $\frac{4}{16}$, Grosz János örökösei $\frac{3}{16}$. Vichter János $\frac{2}{16}$, Pollner Bálint $\frac{1}{16}$ részszel.

30. *Lilgenstolln und Lilgenschacht*, a Sigelsperg fölött; részes a kincstár egyedül.

31. *Jacobschacht*, a „Linden“-en Annaakna fölött a város felé; részesek: a kincstár Glenckh után $\frac{1}{16}$, Stöckhel Dávid $\frac{5}{16}$, Nemes Kristóf $\frac{3}{16}$, Saltzer család $\frac{2}{16}$, Pockh János $\frac{1}{16}$, Pollner család $\frac{1}{16}$, Jaros Mihály $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$, Weiszko Boldizsár $\frac{1}{32}$ részszel.

32. *Thüerstolln und Altsiebngruben* a Peltschen utcában; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{2}{16}$, ugyanaz Khielmann után $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{4}{16}$, $\frac{3}{64}$, Daniel Frigyes $\frac{3}{16}$, Vichter János $\frac{1}{16}$, Theininger család $\frac{1}{16}$, Füdersheim Péter $\frac{1}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{1}{16}$, Dier Constantin $\frac{1}{16}$ részszel.

33. *Hartaspen*, a „Loch“ fölött Siegelspergen; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, Turtschein Menyhért $\frac{5}{16}$, Pollner család $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$, biebertárnai társulat $\frac{2}{16}$, Daniel Frigyes $\frac{2}{16}$, Daniel János örökösei $\frac{1}{32}$ részszel.

34. *Wetterring*, részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

35. *Ainigkeit* (Selmeczen), részesek: a kincstár $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$, ugyanaz Lorberer után $\frac{1}{16}$, ugyanaz Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$.

Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{64}$, Vichter János $\frac{1}{16}$, Igelshofer örökösök $\frac{3}{64}$ részszel.

36. *Khüszberg*, a Peltschen utczában; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$ részszel.

37. *Thoman Goldschmiedstolln*, a Peltsen utczában; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{6}{16}$, Staub Mária $\frac{2}{16}$ részszel.

38. *Obersackwein* a paradicsomhegy alatt; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Moschari Simon $\frac{3}{16}$, Carl Mihály $\frac{2}{16}$ részszel.

39. *Lilgenschacht*, a paradicsomhegy alatt; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$, Brennerszövetkezet $\frac{11}{16}$, $\frac{1}{32}$, Carl Mihály $\frac{1}{16}$ részszel.

40. *Schwalbenschacht*, a Weiden fölötti itatónál; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$ részszel.

41. *Nattergrund am Steinfels beim Khüszberg*, részesek: a kincstár Glenckh János után $\frac{2}{16}$, ugyanaz Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$, Üblhopf Sámson $\frac{2}{16}$ részszel.

42. *Klingenschacht*, a Rosenstrauch mellett; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{1}{64}$, Richter Mihályné $\frac{2}{16}$, Schnierer János örökösei $\frac{2}{64}$ részszel.

43. *Nattergrundt*, a Kieselsberg alatt a Peltschen utczában; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$, Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

44. *Lilgenkranz*, a Jakabakna felett; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

45. *Rosenkranzer Ainigkeit*, a Jakabakna felett; részesek: a kincstár $\frac{1}{16}$; ugyanaz Khielmann után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; ugyanaz Schappelman után $\frac{1}{16}$; Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$; Pockh János $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$; Theiningler család $\frac{1}{16}$; Üblhopf Sámson $\frac{1}{32}$ részszel.

46. *Gottes Berath*, a Birnbaumtárnával szemben Schittrischen; részesek: a kincstár Khielmann után $\frac{1}{32}$; Pock János $\frac{7}{16}$; Brennerszövetkezet $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; Üblhopf Sámson $\frac{3}{16}$; Repischka Mátyás $\frac{3}{16}$ részszel.

47. *Freidenberg*, a Wilhelmtárna felett; Roszgrundban a Singerschacht alatt; részesek: a Theiningler család $\frac{8}{16}$; Daniel Frigyes $\frac{8}{16}$ részszel.

48. *Khratzberleuthen*, a Mehlbeerleuthen-nel szemben Hodrus felé; részes: Unger János egyedül.

49. *Ritterstolln*, a Wittiberstolln-nal szemben; részes a Pollner család egyedül.

50. *Kranichstolln*, a Roszgrundban Haubalt malma mellett, részes a Pollner család egyedül.

51. *Wittiberstolln*, a Reichelbeertárnával szemben fel a Kahlenberg felé; részesek: a kincstár Schappelman után $\frac{1}{16}$; Theininger család $\frac{15}{16}$ részszel.

52. *Steffanischacht*, Schittrisbergen, Hüggel György háza felett; részesek: Kirschner Susanna $\frac{8}{16}$; Theininger család $\frac{4}{16}$; Gast Kristófné $\frac{4}{16}$ részszel.

53. *Segen Gottes*, a Hassensprung felett, a Gottesberath alatt; részesek: Theininger család $\frac{8}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$, Repischka Mátyás $\frac{4}{16}$ részszel.

54. *Gabersperg*, a felső Brunnwiese felett a Hof-on; részesek: Vichter János $\frac{4}{16}$, Pollner Bálint $\frac{4}{16}$, Repischka Mátyás $\frac{8}{16}$ részszel.

55. *Glückradt*, a Finsterkehr-ben az út fölött; részesek: Vichter János $\frac{6}{16}$, Pollner Bálint $\frac{4}{16}$, Repischka Mátyás $\frac{6}{16}$ részszel.

56. *Aichhorn*, a Kukuksberg mellett; részesek: Vichter János $\frac{7}{16}$, Falm Péterné $\frac{4}{16}$, Lienpeckhné $\frac{1}{16}$, Pollner Bálint $\frac{1}{16}$, Schmidt András $\frac{1}{16}$, Roszka Mátyás $\frac{1}{16}$, Gastné $\frac{1}{16}$ részszel.

57. *Neu Geboth*, a Habersberg mellett; részesek: Vichter János $\frac{8}{16}$, Rosznauer Pál $\frac{8}{16}$ részszel.

58. *Singerschacht*, a Roszgrundban Rosenstolln alatt; részesek: Vichter János $\frac{9}{16}$, Theininger család $\frac{2}{16}$, Fradl Pálné $\frac{1}{16}$, Schmiedt Kristóf $\frac{1}{16}$, Stockhel Dávid $\frac{1}{16}$, Polczy Gergely $\frac{1}{16}$, Canter András örökösei $\frac{1}{16}$ részszel.

59. *Rosenstolln Khiesperkwerkh*, a Roszgrundban Kranichstolln alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{32}$, Vichter János $\frac{10}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{2}{16}$, Igelshoffer család $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

60. *Ganntzschacht*, Schittrisbergen a Leuthaus felett; részesek: Vichter János $\frac{12}{16}$, Füdersheim Péter $\frac{4}{16}$ részszel.

61. *Birnbaumber Erbstolln*, Schittrisbergen felül az út mellett a város felé; részes Vichter János egyedül.

62. *Ober Prunnwiesen*, a Hof és Schittrisberg között a Habersberg alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

63. *Hofer Erbstolln*, a Hofon a Birnbaum mellett az út alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; Wachauf Boldizsár $\frac{4}{64}$, Theininger család $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$; Vichter János $\frac{3}{16}$ részszel.

64. *Bei der Heil. Dreifaltigkeit am Hof*, a Melchiorgappel és Rummlstolln felett a réten; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{32}$; Igelshofer család $\frac{1}{16}$ részszel.

65. *Beim Hof*, kutatás egészen a kincstáré.

66. *Kratzberleuthen*, „ „ „ „

67. *Finsterkher*, „ „ „ „

68. *St. Nicolausstolln*, a H. Dreifaltigkeit felett a Hof-on egészen a Theinger családé.

69. *Grosz Rabenstein*, a Windwies alatt, Allerheiligen felett; egészen a Pollner családé.

70. *Eisenstain Khüsz bei der Tann*; részesek: Pollner család $\frac{0}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{6}{16}$ részszel.

71. *Habersperg*, a Hof-on az alsó Prunnwies felett; részesek: Pollner család $\frac{8}{16}$, Daniel Frigyes $\frac{8}{16}$ részszel.

72. *Jungfrawkopff*; részes a Pollner család egyedül.

73. *Am Hof*, a Bretschneiderin háza mögött; részes a Theinger család egyedül.

74. *Khlugalbrechtstolln*, Schittrisbergen; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{3}{64}$; Daniel János örökösei $\frac{1}{32}$, Daniel Frigyes $\frac{2}{16}$. Theinger család $\frac{3}{64}$ részszel.

75. *Graffenschacht*, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Theinger család $\frac{4}{16}$ részszel.

76. *Unter Prunnwiesen*, a Habersberg alatt a Hof-on; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; Lorberer örökösök $\frac{8}{16}$. Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

77. *Tonntag*, az Eisernseil felett, a Jakobakua alatt; részesek: a kincstár $\frac{1}{16}$, ugyanaz Lorberer után $\frac{12}{16}$, Theinger család $\frac{3}{16}$ részszel.

78. *Grosz Puchen* a Fuchsloch alatt a Starker Wald felé; részes: Wachauf Boldizsár egyedül.

79. *Feielfahrt*, a vorderer Mohr mellett; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{2}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{5}{16}$, Pollner Bálint $\frac{3}{16}$, Unger János $\frac{2}{16}$, Doctor Cristus $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, Mockh Lénárd $\frac{1}{16}$, Wosar Mátyás $\frac{1}{16}$ részszel.

80. *Hinter Rössl*, a törvényszéki épület alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$. Theinger család $\frac{7}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$; Knoth Mihály $\frac{4}{16}$ részszel.

81. *Mitter Mohr*, részesek: Fuchs Ágoston örökösei $\frac{5}{16}$, Unger János $\frac{4}{16}$, Priebitzer Sebestyén $\frac{1}{16}$, Lienpeckhné $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$; Pockh János $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{64}$, Mockh Lénárd $\frac{1}{64}$, Gast Kristóf $\frac{1}{64}$, Thonhauser András $\frac{1}{16}$ részszel.

82. *Ober Mohr*, részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{8}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{8}{16}$ részszel.

83. *Hinter Mohr*, részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{9}{16}$, ugyanaz Khielman után $\frac{1}{32}$, Puchler Lipót $\frac{5}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

84. *Jupitter*, a rosgrundi altárnával szemben; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{14}{16}$, Fraidl Pál $\frac{2}{16}$ részszel.

85. *Rosgrunder Erbstolln*, a városi rét alatt, a Hassensprung felett, Schittrisberg felé, részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{8}{16}$, ugyanaz Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

86. *Klein Hasenfues*, a Lorberer-féle Elendt felett a Glanzenperg felé; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{14}{16}$, Theiningger család $\frac{2}{16}$ részszel.

87. *Mitter Glanzenperg*, Wassermann háza alatt: részes egyedül a kincstár Lorberer után.

88. *Ziegenrück*, Leonhard majorja mellett; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{8}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{8}{16}$ részszel.

89. *Schützwandt*, a Schabab alatt a Legergrund-ban a Herrnloch felett; részes: Markusz Mátyás egyedül.

90. *Vorder Mohr*, részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{8}{16}$, Treutler János $\frac{6}{16}$, Unger János $\frac{2}{16}$ részszel.

91. *Eschenkübel*,

92. *Nieusch Stempf* bányája,

93. *Alt Eisenstein*,

94. *Schittrisperger Leutten*,

95. *Rosgrundt auf Khüsz*,

96. *Bei den sieben Weibern*,

97. *Im Elendt*,

98. *Unterm Kherschenbaum bei der Klopff*,

99. *Khittelstolln*,

100. *Auf der Ebene über dem Bieberstolln*,

101. *Hassenfues im Fuchsenloch*,

102. *Aufm Khiespergwerkh*, a Nachtigalltárna mellett,

103. *Erbstoslln*, Hohensperger kertjében,

104. *Khelling bei Paradies*, e 14 bányánál részes egyedül a kincstár Lorberer után.

105. *Sa. Jacobschacht*, az Eisernsail felett, részesek: Pollner Bálint $\frac{5}{16}$, Füdersheimb Péter $\frac{4}{16}$, Knot Mihály $\frac{4}{16}$, Daniel János $\frac{1}{16}$, Peitler Gáspár $\frac{1}{16}$, Lienpeckhné $\frac{1}{16}$ részszel.

106. *Vorder Siebengraben*, a Scharffenperg alatt, részesek Fuchs Ágoston örökösei egyedül.

107. *Marcusschacht*, a Rosenstrauch alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{32}$, Vichter János $\frac{11}{16}$, Igelshoffer család $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{32}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

108. *Fuxenlocher höh*, részes Vichter János egyedül.

109. *Nachtigalstolln*,

110. *Mitter Fuxenloch*, részesek: a kincstár $\frac{1}{16}$, ugyanaz Khielman után $\frac{2}{16}$, ugyanaz Lorberer után $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

111. *Auf der Klufft*. Maurer Ágoston háza mögött; részes a Thaininger család egyedül.

112. *Klein Glanzenperg*, a Sattler háza mellett, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Theiningger család $\frac{4}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

113. *Falkenstein*, a Herrnloch felett; részesek: a kincstár

Khielman után $\frac{1}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{12}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$ részszel.

114. *Ober Gotthelf*, Siglisbergen a Loch felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

115. *St Georgen*, a Ziegengrund-ban, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{4}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$; Üblhopf Sámson $\frac{4}{16}$ részszel.

116. *Grubet Wiesz*, a Gulden Sonn alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{1}{16}$, Stössel Jónás $\frac{2}{16}$ részszel.

117. *Brennerschacht* a Hof-on; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{1}{32}$; Greiner János $\frac{2}{16}$ részszel.

118. *Unter Engelschaar*, Schittrissberg felett a Rummelstolln alatt;

119. *Paul Flading Stumbs Erbstolln*;

120. *Gotthelf neben dem guldenen Hufeisen*;

121. *Mitter Engelschaar*;

122. *Khüesstolln in der Höll*;

123. *Hoffnung unterm Vogelhübel*;

124. *Nahmen Gottes am Habersperg*;

125. *Guggucksberg*;

126. *Herzogswiesz*; e 9 bányánál részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

127. *Gulden Hufeisen*, a Hof mögött a hodrusi út alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, Pollner Bálint $\frac{4}{16}$, Daniel János $\frac{1}{16}$, Schemeckher Dániel $\frac{1}{16}$, Schwartz Jakab $\frac{1}{16}$ részszel.

128. *Lewenfels*, a Kukuksberg előtt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Igelshoffer család $\frac{4}{16}$ részszel.

129. *Himmelreich*, a Windtwiesz alatt Finsterkehrben; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Igelshoffer család $\frac{4}{16}$ részszel.

130. *Grosz Rabenstein*, a Kerschenbaum alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{7}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$, Maister Menyhért $\frac{1}{16}$ részszel.

131. *Schaidler Pergwerch*, a Kukuksberg felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{9}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

132. *Kerschen Paum*, a Rabenstein mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$; Fraddl Pál örökösei $\frac{6}{16}$, Grienperg Simon $\frac{2}{16}$ részszel.

133. *Wasserstolln*, a Ziegengrundban Georgstolln alatt; része-

sek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

134. *Neufang*, a Roszgrundt-ban Hassensprung és Stattwies közt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

135. *Melchiorgappl*, Hof és Schittrisberg között a Rummlstolln felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$; Theiningер család $\frac{2}{16}$ részszel.

136. *Aickruck*, a Roszgrundban; részesek a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

137. *St. Moyses*, a tónál a régi vár felé; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, $\frac{3}{64}$; Wosar Mátyás $\frac{3}{16}$, Ublhopf Sámson $\frac{1}{16}$, Richter Mihályné $\frac{1}{16}$, Fradl Pálné $\frac{1}{16}$ részszel.

138. *Auffn Eisenstain*, a Roszgrundt-ban Repistye felé; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

139. *Glanzenperg im Hangendt*, a Klein Hasenfuesz felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

140. *Hasenfuesz*, a hol a víz a brenneri majorba vezetetik; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

141. *Elendt*, a Lorberer Elendt felett a régi vár felé; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{1}{32}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{3}{64}$; Theiningер család $\frac{2}{16}$, Vichter János $\frac{2}{16}$ részszel.

142. *Gulden Ainhorn*, Peer Péter kertjében; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Füdersheimb Péter $\frac{3}{16}$, Stamer Jónás $\frac{1}{16}$ részszel.

143. *Gulden Sonn*, a Gruebetwiesz felett, a Scharfenberg mellett, és

144. *Glanzenperger Erbstolln*; e két bánya részesei: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{3}{64}$ részszel.

145. *St. Oswaldt*, a Griestolln és hinterm Röszl között; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, Daniel Frigyes $\frac{3}{16}$ részszel.

146. *Mitter Tonatig*, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{32}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$; Vichter János $\frac{14}{16}$ részszel.

147. *Unter der gross Mauer*, a régi várban a tó felett; részes egyedül a Theiningер család.

148. *Rummelstolln*, a Hof és Schittrisberg között, a Melchiorgappel alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$; Vichter János $\frac{5}{16}$ részszel.

149. *Hartenschacht*, a Paradicsomhegy alatt; részesek: a kincstár Schappelman után $\frac{8}{16}$, Pollner Bálint $\frac{4}{16}$, Dier Constantin $\frac{4}{16}$ részszel.

150. *Mohrer Erbstolln*, részesek: Markus Mátyásné $\frac{8}{16}$, Mayer Menyhért $\frac{2}{16}$, Theininger család $\frac{2}{16}$, Strasser Farkas $\frac{1}{16}$, Linkhné örökösei $\frac{2}{16}$, Muner Fülöp $\frac{1}{16}$ részszel.

151. *Stadt Schranckhen*, kovandbánya a Schindlspergen; részes egyedül Markus Mátyásné.

152. *Nachtigalstolln*, a két Mohr között az Ochsenkopf felett; részesek: a Kincstár Lorberer után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$; Markus Mátyásné $\frac{6}{16}$, Saiecz örökösök $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; Fraidl Pálné $\frac{2}{16}$, Mayer Menyhért $\frac{2}{16}$ részszel.

153. *Quittenschacht*, a Rosenstolln és Neuhandlungsschacht között; részesek: a kincstár Schappelman után $\frac{8}{16}$, Daniel Frigyes $\frac{4}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{4}{16}$ részszel.

154. *Nattergrundt*, a régi vár mögött; részes egyedül Markus Mátyásné.

155. *Fronnastolln*, a Kherling alatt; részesek: a kincstár $\frac{8}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{4}{16}$, Steblig János $\frac{4}{16}$ részszel.

156. *Aichruck*; részesek: Wachauf Boldizsár $\frac{8}{16}$; Steblig János $\frac{4}{16}$, a kincstár $\frac{4}{16}$ részszel.

157. *Fladenn*, Andrásakna alatt a Brennertárna felé; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{2}{16}$, ugyanaz Glenckh után $\frac{4}{16}$, Carl Mihály $\frac{8}{16}$, Prodwurst Jónás $\frac{2}{16}$ részszel.

158. *Voder Grundt*, a lövőház mögött, részes egyedül a Theininger család.

159. *Wolfgang*, a Marter mögött, szemben Freudenstolln-nal; részesek: Staub Mária $\frac{8}{16}$, Glockher János $\frac{8}{16}$ részszel.

160. *Auf dem oberen Sommer*, Hodruson a Mihályakna mellett, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

161. *Unverzagt Eisenstain*, részes egyedül a kincstár.

162. *Wilhelmschacht*, a finsterorti karám felett; részesek: Prunn Frigyes $\frac{12}{16}$, Theininger család $\frac{4}{16}$ részszel.

163. *Galander*, Hüggel György kertje mellett; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; ugyanaz Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$; Puchler Lipót $\frac{4}{16}$, Vichter János $\frac{1}{16}$, Tarkha László $\frac{2}{16}$, Tschernákné $\frac{1}{32}$ részszel.

164. *Rieb*, részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{6}{16}$, $\frac{1}{64}$; Pribitzer Sebestyén $\frac{3}{16}$, Fuchs Agoston örökösei $\frac{2}{16}$, Ublhopf Sámson $\frac{1}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{1}{16}$, Fischer Boldizsár $\frac{1}{16}$ részszel.

165. *Erdber Weizl*; részesek: Wachauf Boldizsár $\frac{6}{16}$, Carl Mihály $\frac{2}{16}$, Stehlig János $\frac{5}{16}$, Gast Dorothea $\frac{2}{16}$, Prechtl János $\frac{1}{16}$ részszel.

166. *St. Annaakna* ;
 167. *Mondscheinstollen* ;
 168. *Grosz Weiden* ;
 169. *Klein Sohlweiden* ;
 170. *Mohr am Vogelhübel* ;
 171. *Vischers Pergwerckh* ; e 6 bányánál részes : a Theininger család egyedül.
 172. *Kherling*, a Stefanistolln mellett ; részesek : a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.
 173. *Fülln Peuttl*, Hodruson Pettrigger háza felett ; részesek : a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Ublhoph Sámson $\frac{2}{16}$; Pribitzer Sebestyén $\frac{2}{16}$ részszel.
 174. *Handl Hodritsch und Puesenloch* (Einigkeit) ; részesek : a kincstár $\frac{1}{32}$, ugyanaz Khielman után $\frac{3}{64}$, ugyanaz Lorberer után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$; Vichter János $\frac{1}{16}$ részszel.
 175. *Urbanhübl beim Theich* ;
 176. *Grosz Urbanhübl* ;
 177. *Klein Urbanhübl* ;
 178. *Überm Sommer* ; e 4 bánya részesei : a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.
 179. *Steffanistolln* ; részesek : a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{1}{32}$; Füdersheimb Péter $\frac{1}{16}$, Daniel Frigyes $\frac{1}{32}$, Theininger család $\frac{3}{64}$ részszel.
 180. *Strachastolln*, a Steffanistolln mellett, az Erleingrund felett ; részesek : a kincstár $\frac{8}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{8}{16}$ részszel.
 181. *Klein gappel*, Steffanistolln felett, a groszer gang-hoz vezető út mellett, részes egyedül a kincstár.
 182. *Beim neuen weg*, Finsterort alatt ; részes egyedül Unverzagt András.
 183. *Luxenstolln*, Brennertárna felett az Erdbeerweichsel és Letten között ; részesek : Unverzagt András $\frac{15}{16}$, Grosz Kristóf $\frac{1}{16}$ részszel.
 184. *Himmelreich*, a Finsterkehr-ben, részes egyedül Unverzagt András.
 185. *Altmann*, a Trostberg felett, a Kherling mellett ; részesek : Theininger család $\frac{11}{16}$, Maiser Menyhért $\frac{5}{16}$ részszel.
 186. *Prochoffsky*, az Altmann felett, Kehrling mellett ; részes egyedül a Theininger család.
 187. *Trostperg*, az Altmann alatt ; részesek : a kincstár Khielman után $\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; Ezler Milály $\frac{2}{16}$ részszel.
 188. *Klein Urbanhübel*, Pettriggen felett ; részes egyedül a kincstár Lorberer után.
 189. *Freudenstolln*, St. Wolfganggal szemben ; részesek : Vichter János $\frac{9}{16}$, Tarkha László $\frac{5}{16}$, Ublhoph Sámson $\frac{2}{16}$ részszel.

190. *Khüszgrundt*, részesek: a kincstár $\frac{4}{16}$, Lukácsné $\frac{6}{16}$, Crenz János $\frac{2}{16}$, Gastné $\frac{2}{16}$, Constantinusné $\frac{2}{16}$ részszel.

191. *Unverzagstolln*, részesek: a kincstár $\frac{7}{16}$, ugyanaz Khielman után $\frac{3}{64}$, Vichter János $\frac{6}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

192. *Beim Khüsz Pergwerckh*, a Roszgrundtban a khüszgrundt mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

193. *Neben den Ackern*, a Steffanistolln-nal szemben; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

194. *Georgenstolln*, Hodruson, részes egyedül a kincstár.

195. *Leonhardt Nicusch Erbstolln*, a Vogelhübel alatt; részesek: Vichter János $\frac{8}{16}$, Theininger család $\frac{8}{16}$ részszel.

196. *Grosz Urbanhübl*, Lukács és Petriggen felett, részes egyedül a kincstár.

197. *Altallerhailling*, Hodruson, a Gallander felett és alatt; részesek: a kincstár $\frac{2}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{4}{16}$, Carl Mihály $\frac{1}{16}$, Muner Fülöp $\frac{2}{16}$, Steblig János $\frac{4}{16}$, Staub Mária $\frac{1}{16}$, Unger János özvegye $\frac{2}{16}$ részszel.

198. *Capaun wiesen*, a Cuntzenstolln mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Fuchs Ágoston örökösei $\frac{4}{16}$ részszel.

199. *Cuntzenstolln*;

200. *Christls Pergwerckh*;

201. *Klein Gallander*;

202. *Ober Rieb*;

203. *Unterrieb*;

204. *Unterm alten Kherling*;

205. *Kherling unterm alten Stein und Gappel*;

206. *Alt Aichruck neben der Nitschin*;

207. *Pohrlaufferinschacht*;

208. *Schwalbenhort*;

209. *Im Gründl gegen den Aichruck*;

210. *In der Aichen*; e 12 bányánál részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

211. *Capaunwiesen von der Igelshofferin*, a Cuntzenstolln mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{1}{64}$; Vichter János $\frac{3}{16}$ részszel.

212. *Finsterorter Langhöch*, a finsterorti altárna felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{11}{16}$, $\frac{1}{32}$; Unverzagt Andrásné $\frac{1}{16}$ részszel.

213. *Schütz wandt*, a Mathias-on túl a Rosenperger felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; Theininger család $\frac{5}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

214. *Im Rolln*, részesek: a kincstár $\frac{8}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$ részszel.

215. *Hohe Nacht*, St. Nicolaus mellett; részesek: a kincstár $\frac{8}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$ részszel.

216. *Lucas Waranszky Eisenstain*, a régi Kherling alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

217. *Redtlingschacht*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{3}{64}$ részszel.

218. *Khöniginschacht*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Theiningер család $\frac{4}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

219. *Glückradt*, a Tannreis mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{7}{16}$, Vichter János $\frac{7}{16}$ részszel.

220. *Kleingappel*, Hodruson, Krumpmaulné háza előtt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Thaininger család $\frac{4}{16}$ részszel.

221. *Thanreis*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Theiningер család $\frac{4}{16}$ részszel.

222. *Sanct Nicolaus*, St. Cathrein felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{2}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{3}{64}$; Theiningер család $\frac{2}{16}$, $\frac{2}{64}$ részszel.

223. *St. Catrein*, a Kleingappel felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

224. *Klugalbrechtstolln*, a Höll-ben; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{64}$, ugyanaz Lorberer után $\frac{5}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{64}$; Lang Tamás családja $\frac{7}{16}$ részszel.

225. *Sommer Erbstolln*; részesek: a kincstár Lorberer után $\frac{1}{16}$, Vichter János $\frac{12}{16}$, Theiningер család $\frac{3}{16}$ részszel.

226. *Trentscher Eisenstain*, a Florian felett; részesek: Vichter János $\frac{12}{16}$, Theiningер család $\frac{4}{16}$ részszel.

227. *Beim Sommerstolln*; részes egyedül Vichter János.

228. *Aichruck*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{2}{64}$; Vichter János $\frac{5}{16}$ részszel.

229. *Voglhübl*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

230. *Thürgarten*, a Vogelhübl alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

231. *Unter Stephanstolln*, a Stephanistolln alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

232. *Ober Harlasz*, a hodrusi lövőház mellett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, $\frac{1}{32}$; Vichter János $\frac{2}{16}$, $\frac{1}{32}$ részszel.

233. *Röhrnstolln*, Altallerheiligen felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{1}{32}$; Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$, $\frac{1}{32}$; Strasser Farkas családja $\frac{2}{16}$, Theiningner család $\frac{2}{16}$.

234. *Trentscher Eisenstain der untere*, Florian előtt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{10}{16}$, Metzner János $\frac{3}{16}$ részszel.

235. *Auf der Clufft*, a Fischerstolln alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

236. *Vait Carlsstolln*, Finsterort felett; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

237. *Hilff Gottes* (Siglisbergen); részesek: a kincstár Schappelmann után $\frac{3}{16}$, ugyanaz Khielman után $\frac{1}{32}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$; Moszdickhné $\frac{5}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{2}{16}$, Maiser Menyhért $\frac{2}{16}$, Daniel János $\frac{1}{16}$, Igelshoffer család $\frac{1}{16}$ részszel.

238. *Ebersbäume*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, Pollner Bálint $\frac{4}{16}$, Hebauf Márton $\frac{4}{16}$, Meiser Menyhért $\frac{2}{16}$, Daniel János $\frac{1}{16}$, Vichter János $\frac{1}{16}$ részszel.

239. *Schrantzenberg*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{32}$, Brennerszövetkezet $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$; Hebauf Márton $\frac{5}{16}$, Moszdickhné $\frac{4}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{2}{16}$, Meiser Menyhért $\frac{2}{16}$, Igelshoffer család $\frac{1}{16}$ részszel.

240. *Grosz Pochn*: részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, Maiser Menyhért $\frac{6}{16}$, Pollner Bálint $\frac{3}{16}$, Moszdickhné $\frac{2}{16}$, Fraidl Pál $\frac{1}{16}$ részszel.

241. *Fürsten Khopff*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, Wachauf Boldizsár $\frac{8}{16}$, Walkowitz Mihály $\frac{2}{16}$, Purgändl Mihály $\frac{2}{16}$ részszel.

242. *Neuweg, Perntatz*-nak is nevezetik, a régi vár alatt; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{64}$; ugyanaz Lorberer után $\frac{1}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Füdersheim Péter $\frac{6}{16}$, Markus Mátyás $\frac{2}{16}$, Fuchs Ágoston örökösei $\frac{1}{16}$, Igelshofer család $\frac{1}{16}$ részszel.

243. *Voder Gappl*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, Vichter János $\frac{1}{16}$, Theiningner $\frac{1}{16}$, Üblhopf Sámson $\frac{3}{64}$, Iglshofer család $\frac{3}{64}$, Richter Mihályné $\frac{3}{64}$ részszel.

244. *St. Johannes*, a Roszgrundt-ban; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{2}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{9}{16}$, $\frac{1}{64}$; Thaininger család $\frac{4}{16}$ részszel.

245. *Gegen St. Johannes über*; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

246. *Roth Tschubernik*;

247. *Unter Tschubernik*;

248. *Erdbeerstolln*; e 3 bányánál részesek: a kincstár $\frac{8}{16}$, Brennerszövetkezet $\frac{8}{16}$ részszel.

249. *Unverzagt und Siwisch Eisenstain*, Hodruson a királyi olvasztó felett, részes egyedül a kincstár.

250. *Unter Sicorastolln*; részesek: Theiningger család $\frac{8}{16}$, Vichter János $\frac{8}{16}$ részszel.

251. *Nitschnstolln*, Hodruson az Aichruck-kal szemben; részesek: a kincstár Khielman után $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{12}{16}$, $\frac{1}{64}$ részszel.

252. *Zachariasschacht*; részesek; a kincstár Khielman után $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{64}$; Brennerszövetkezet $\frac{3}{16}$, $\frac{3}{64}$; Ainigkeit társulat $\frac{8}{16}$, Fraidl Pál családja $\frac{2}{16}$, Richter Mihályné $\frac{1}{16}$ részszel.

253. *St. Paul*, Krecsengrundban a Lilgenstolln alatt; részesek: a kincstár $\frac{3}{16}$, ugyanaz Theiningger után $\frac{1}{16}$, Daniel János $\frac{5}{16}$, Pockh János $\frac{4}{16}$, Ublhopf Sámson $\frac{2}{16}$, Verdien Márton örökösei $\frac{1}{16}$ részszel.

254. *Greiffenstolln*, a Hassensprung és Reichelberstolln között; részes egyedül Vichter János.

255. *Guggugs Perg*, a Hof alatt Rabenstein felé; részesek: Markus Mátyás $\frac{8}{16}$, Theiningger család $\frac{4}{16}$, Maiser Menyhért $\frac{2}{16}$, Pollner család $\frac{2}{16}$ részszel.

256. *Jerubinstolln*, Hodruson; részesek: a kincstár $\frac{4}{16}$, Lang Tamás örökösei $\frac{12}{16}$ részszel.

XXVII.

(*A selmeczi bányabírósági jegyzőkönyvből 1617.*)

Contract. Gütliche vnd freundliche Vergleichung Zwischen der Woll Edlen Viel Ehren tugendreichen Frawen Anna Giengerin gebornen Huemlin Wittib an einem vnd dann dem Wollgebornen Herrn Herrn Hannsen Friedrichen Gienger Freyherrn auf Ober Höfflein andersz Theilsz, herrn Samson Ublhopf betreffend, vnd laut derselbe vom wordt zue wordt wie volgt.

Zue wiszen, Nachdeme ich Anna Giengerin Wittib geborne Humlin auf Ober Höfflein, vnd Waldburgerin zur Schembnicz, Aus sonderlich Erheblichen Vhrsachen vnd bedenken mein betrübten mühseeligen Wittib stanndt zueuerändern entschloszen, vnd nach gepflegten Rath guetter Herrn vnd Freunde auf erliche ersuch vnd werbung mit dem Edlen vnd Vesten herrn Samson Vblhopf, Röm. Khay. Matt. diener, Waldburger vnd des Innern Raths alhier, mich in denn Heyligen Ehestandt zuebegeben gesunnen, Als hab ich zueuor vnd für allen dingen mit guetten bedacht ausz Vngezwungenen freyen Willen, vnd Mütterlichen Trewen Affection gegen meinen lieben Sohn Herrn Hannsz Friedrichen Gienger auf Ober Höfflein, vnd allen deszen Erben vnd nach-

kommen, durch nachvolgende freywillige donation ain Nothwendige aigentliche Richtigkeit machen, vnnnd dergestalt aller Khunfftigen Vnainigkhaif streit vnnnd widerwillen, die sich sonsten nach meinem ableiben diets orts erregen mechten, begegnen, vnnnd beuor Kommen wollen.

Fürsz erste, will ich meinem lieben Sohn, Herrn Hannsz Friedrichen Gienger, vnnnd deszen Erben vnnnd nachkommen, zue meinem Rechtmeszigen Völligen Erben vnnnd Possessoren aller meiner, über die ordentliche legatta vnnnd deputtirte hernach benante abfertigung Verbleibenden guetter (sine alio onere, welliche Solliche dieser Zeit, ausser der noch habenden handlungs Anticipation mit Keinen Schulden behafft) Nach meinem absterben, welliches in Gottes Handen steet, hiemit declarirt vnnnd Instruirt, auch demselben aller meiner generaliter berüerten gütter proprietet von dato ahn Attribuirt vnnnd zuegeaignet haben, der gestalt, dasz er damit nach seinem belieben in Crafft dieser meiner aufgerichteten, vnnnd zue ewigen Zeitten Vnwiederrufflichen donation zue disponiren Allergings befüegt, vnnnd mechtig sein soll, doch semel pro semper mit diesem ausztrucklichen, vnnnd der Natürlichen billigkheit gemessenen Vorbehalt, das ich, alsz ain leibliche Muetter, nit hindan gesetzt, Sondern wie biszhero alsoz auch von dato in Khünfftig, so lang mir Gott das leben fristen vnnnd vergünnen wirdt, ain Vellig Regierunge Fraw alles deszelben meines guets alhier zuer Schembnicz, ohne ainige Zertrennung auch ohne mennigliches einred, Irrung vnnnd hindernusz sein vnnnd verbleiben soll, daszelbe ruhbig besitzen, genüszen, vnnnd hierin bei meinem lebzeiten Keines weegs perturbirt noch ainicher weise molestirt werden.

Da auch der ewige Gott in dieser wehrunder Ehe den gewünschten Perggseegen noch verer Verleihen würde, das, wie nit zue Zweiffeln, die Jeczigen aufgeschlagne Handelszschulden völlig abzalt, vnnnd sich ain Überschuesz befänden Thette, will ich mir dennselben Überschuesz allen vnnnd Jeden zuegeniszen, damit alsz mit meinem propri guet zue disponiren, vnnnd meines beliebens zue Aliniren, weme, wann vnnnd mich gelüestet, gleichfals alsz ein praerogatiua, vorbehalten haben.

Wofern ich aber in stehunder Ehe nach Gottes willen Uberlang oder Khurcz vor ermelten meinen Khünfftigen herrn Sambsohn Vblhopff ausz diesem verganglichen leben durch denn zeitlichen Todt abgefordert würde, Soll ihme auf Sollichen begebunden fhäl mein Mayerhoff in der Eisenpach, sambt allen darzue gehörigen Grundstückhen, Freyheit, vnnnd Gerechtigkheiten, Farnusz gekhürn, Vieh, vnnnd was dazuemal daselbst vnnnd im Preyhauz befunden wirdt, frey vnnnd aigentbümblich zuestehen, vnnnd ohne mennigliches Irrung also sein Aigen verbleiben.

Deszgleichen auch in aller vnnnd Jeder meiner aignen Varnusz,

so in meinem hausz, welliches ich dieser Zeit bewohne (es sey Silbergeschmeide Cleinodien, leinen, vnnnd Pettgewandt, laibs Klaider, Rosz, Koblwägen, Zinnen, Meszing, Kupfer, vnnnd Eisengeschüer, allerley gekürn, Mehl Wein, Pier, Victualien, vnnnd anderer Vorrath, vnnnd in Summa alles was nit Naglfest ist) nach meinem absterben vorhanden sein wierdt, Soll ihme herrn Sambson allein der halbe Theil zuegehören, vnnnd vermög dieser meiner Disposition gelassen werden, die Ubrige helfft aber aller vnnnd Jeden mobilien daselbst soll meinem Sohn verbleiben.

Die andere meine verlaszene Farnusz samentlich, beedes in Schallischen Hausz, sowoll im Güzshübl, soll mein Sohn herrn Hannsz Friedrichen Gienger, vnnnd deszen Erben allein gebühren, vnnnd vellig zuestehen.

Herggegen soll mein Sohn oder deszen Erben auf obbemelten Fhall herrn Sambson zue seiner velligen abfertigung noch Sechs Tausendt Gulden Hung. in Paarem gelde, oder wie sie sich alsdann nach gelegenheit der Zeit vnnnd beschaffenheit der Pergwerche auf leidenliche Termin vorhero vergleichen können, erlegen vnnnd bezahlen. Wann diesz beschehen, soll mehrgedachtem meinem Sohn oder deszen Erben das vellige guet (Alsз beede meine Heuser alhier zuer Schembnicz, sambt all meinem hinterlassenem Perggerchs Thoillen, Hütten, vnnnd Mühlen, Gärten, Wiesen, Puchwerchen, Preyhausz, Hoffstadt, vnnnd wiesen in Hodritsch, Mayerhoff vnnnd darzue gehörige Grundstuckh im Güzshübl, vnnnd was dergleichen, nindert noch nichts auszgenommen) Erb vnnnd eigenthumblich verbleiben, Vnwaigerlich abtreten vnnnd eingeraumbt werden.

Weil ich auch ausz Erheblichen Vhrsachen vnnnd dann zuerzeigung meines trewherzigen gemüets, etliche legata zue stifften vnnnd zuverlassen gesonnen, welche mein Sohn Herr Hannsz Friedrich Gienger, oder dessen Erben, nach abfertigung Herrn Sambsons ausz meinen alhier zuer Schembnicz Ime verlaszenen vnnnd Erblich angefallenen Güettern nach meinem säligen absterben, Inner Jahrs Frist, wofern es eher nicht müglich, entrichten soll, die sich auff Zweiffhundert gulden hung. zuesammen erstreckhen, So will ich solliche in ainem absonderlichen Codicill ehist specificiren, vnnnd zue ordentlicher abreittung Nambhafft machen.

Entgegen aber mein hieuer aufgerichtetes Testament auch hie mit Cassirt vnnnd aufgehelt sein soll.

Anbelangt die Herrschafft Oberhöfflein, will ich zwar nicht ausz Pflicht, Sondern ausz Muetterlichen lieb vnnnd Treuen wollmeinung denn hiebenohr aufgerichten Contract, nach wellichen mir bisz dato ain ansehenliches Deputat auszstendig wäre, guet vnnnd freywillig Cassirt, Annihilirt vnnnd genczlich aufgehelt haben, auch diets orts an meinen herrn Sohn, oder deszen Erben weiters

nichts suchen noch practendiren, Sondern ihme die vellige Herrschafft, Inmaszen er soliche biszhero ruhbig possedirt, Erb vnnnd Aigenthumblich auch all mein darauf gehabtes Jus, mit wünschung Göttlichen seegens, Glückh vnnnd Hailhs, cedirt, vnnnd hiemit in meliori forma Crefftiglich Übergeben haben. Darneben auch ain absonderliche ordentliche cession, deren mein Sohn vnnnd deszen Erben sich pro futura cautela zuegebrauchen hetten, guetwillig verfertigen, vnnnd Ime anhendigen.

Im Gegenthail soll das Jenige Testament, so weilandt der alt Herr von Contzin seeliger in meinem Namen vor etlichen Jaren zue Oberhöfflein gestelt, hiemit Todt vnnnd ab, auch zue ewigen Zeitten nichts vnnnd Vngültig sein, vnnnd geacht werden.

Leczlichen, zum Fhall der liebe Gott etwa das Landt heimb-suchen, vnnnd straffen wolte, also, das die Löblichen Perggwerche nit bey aufrechtem wollstandt erhalten werden khenten, Sondern durch Faindts gewalt, oder andere verderbliche angelegenheiten zue groszem Vnfall, ruin, vnnnd vnttergang über zueuersicht gedeuen solten, dannenhero ich meine vernere mansion vnnnd auffenthaltung nit lenger in obbemelten güttern haben möchte, auf sollichen begebunden casum, deme der Allmechtigist gnedigist verhüette, soll offternenter mein Sohn vnnnd deszen Erben, einen weeg als den andern, mir, als seiner Trewherzigen leiblichen vnnnd Erlebten Fraw Muetter ausz Schuldiger Söhnlichen danckhbarkheit Jerlichen Tausendt gulden Reinisch, das ist Achthundert gulden Hungerisch zue meiner ehrlichen sustentation auf mein lebelang in Paarem geldt ohne alle wiederredt vnnnd exception zueraichen hiemit verbunden vnnnd obligirt sein.

Damit nuhn hieuerstehunde Christliche frey vnnnd guetwillige zwischen mir vnnnd meinem lieben Sohn herrn Hannsz Friedrichen Gienger abgeredte vnnnd vergliechene Donation vnnnd transaction für Vnsere beederseits wilkhürlichen bestendigen verbündlichen willen erkhent, vnnnd zue ewigen Zeitten obseruirt werden soll vnnnd muesz, So hab ich Anna Giengerin geborne Humlin Wittib, vnnnd ich Hannsz Friedrich Gienger diese aufgerichte Donation schriftt mit vnnsern angebornen Insigillen vnnnd Aigen Handschriften verfertigt.

Geloben demnach vnnnd versprechen hiemit offentlich in Crafft dits Brieffs solliches alles vnnnd jedes obbeschriebner massen zue beeden Theillen gewisz wahr, Stätt, vnnnd Vest zuehalten, darwieder weder mit, noch ohne Recht Jeczt, noch khünfftig, iechtes für vnns, oder durch Jemandt anderen von vnnsertwegen zuereden, zuethuen, noch zuehandlen in keinerley Weisz noch weeg, wie das nahmen haben, oder Menschenlist erdenkhen kan vnnnd mag.

Hierwieder vnns dann weder S. C. Velleianum, noch Khayerliche vnnnd Khönigliche, oder Landtsfürstliche rescripta, Decreta, Indulta, interdicta, Inhibitiones, Bewelch, für vnnnd aufschueb desz-

gleichen ainicherley Priuilegia, Recht, Gerichts, oder Landtgebrauch, vnnd statuta, Restitutiones, Dispensationes fürtragen, oder vnns noch vnnsere Erben schüezen, vnnd fürtreghlich sein sollen.

Dann wier vnns derselben aller vnnd ainer Jeden Insonderhait, Sowoll auch andere exceptionen, einreden, vnnd behelff genczlich hiemit verzeihen vnnd begeben.

Fürnemblich aber der exception enormis uel enormissime laesionis, Item der Rechten gemeinen general renunciation, widersprechendt, vnnd was sonst hierwieder erhalten, erdacht, auszbracht, angezogen, vnnd verstanden mecht werden. Alles Treulich, Erbar, vnnd sonder geuerde.

Vmb mehrer gezeugnusz hab ich offtedachte Anna Giengerin meines Theils erbetten die Edlen vnnd Vessten Herrn Hannszen Lienpacher, Röm. Khay. Matt Einnember bei dero Cammer Schembnicz, vnnd Herrn Balthasar Balbierer Prennerischen handlungs Verwalter. Dann ich Hannsz Friedrich Gienger, den auch Edlen vnnd Gestrengen herrn herrn Sigmundt von Mollendein zum Plankhestain vnnd Tentschacht auf Rappoldenkirchen vnnd Sighardtskürchen, herr der Herrschafft Weiszenberg am wasser der Piellach, deszgleichen denn Edlen vnnd Veszten wollweisen herrn Casper Pistori Statt Richter alhier zuer Schembnicz, Als meine erbettene Herr beyständt Bittlichen dahin vermögt, das sie allein zue bezeugung dieser sachen, Ihnen aber vnnd Ihrer fertigung in alleweg ohne nachtl vnnd schaden, Ir angebornes Insigil vnnd Gewöhnliche Pettschaft vnnd Handschrift neben vnnsz beden Principal Persohnen hierunder gestelt.

Darauf dann solliche Hauptsach bei hieigen löblichen Statt vnnd Perggericht ordentlich Protocollirt, vnnd Jeder Partey gleichlauttende Reuersz vntter Gemainer Statt Insigill, doch demselben vnpraeiudicirlich, erthailt, vnnd angehendigt worden.

Actum Schembnicz denn drey vnnd zwanzigsten tag Monats Februari, Im Sechzehen hundert vnnd Siebenzehenden Jahr.

XXVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárban levő másolat után.*)

Mathias Dei Gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, et Bohemiae Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae, et Comes Tyrolis; Fidelibus Nostris Universis et Singulis Comitibus, V. Comitibus, Judicibus, ac Universitati Minorum, et Nobilium Comitatum, Prudentibus item et Circumspectis Judicibus, et Juratis Civibus quarumcumq. Civitatum, Oppidor. Villar. ac Comitatum, Cunctis

etiam aliis eujuscunq. Status Dignitatis et Conditionis hominibus, Regiis nostris Civitatibus Montanis, et mineralibus adhabitantibus, possessionesq. et metas Bonor. suor. iisdem conterminas habentibus, psentes noras visuris, lecturis, aut legi audituris, Salutem et Grati- am. Notum facimus per psentes literas nostras universis et sin- gulis, quibus supra, Quod licet iam antea per quon. Sac. Caes. Regiamque Mattem Dominum nostrumq. fratrem observan. praede- cessor. nostrum piae reminiscentiae certa quaedam ordinatio, et Dispositio in Silvis et nemoribus constituta fuerat, atq. postmodum per eundem desuper in Anno Milesimo Quingentesimo octogesimo, die vigesima quinta Mensis Junii, seria Mandata publicata extite- rant, ne videlicet inposterum ullus Magnatum, Nobilium, aliorumq. quorumvis superior. vel etiam subditorum ac Colonor. in silvas quae ad Citem nostram Novizoliensem pertinerent, usibusq. et necessitatibus cuprifodinar. aliorumq. operum mineralium destinatae haberentur, pdictis nemoribus Novisoliensibus bona et possessiones Contermina habentes, veluti Veterosolien. Dobronen. Lypshen. Lykava. Vigles. Ujvár, et Muran, quam etiam alii quivis Capram aliaq. minutiora pecora aegerent ibidemq. ea pascerent, neque vero easdem Sylvas ullo sub praetextu novarum et recentium styrpium succussione pro utensilibus aeconomicae privatae fabricatis, terras item extirpatas, prata et foenilia conficiendo distraherent et deso- larent, Fide dignor. tamen relatione informamur pdictam Ordinatio- nem factam nequaquam observari, verum Pastores, et Opiliones cum pascuationis exercitio, caprar. et pecor. partim etiam non- nullos bona et possessiones habentes, quam etiam plerosq. subditos et Colonos contra venire, potentiaq. mediante in ipsis nemoribus et Sylvis gravia et notabilia damna peragere, potissimum vero Brisenses usurpato et vindicato sibi Jure, non solum ptactar. Sylvar. depastione Capris desolant, verum etiam elegantissima lectissimaq. nemora varii generis ligna supellectilis, utpote scandular. asserum, longurior. et idgenus alior. lignor. et trabium, nec id ad necessi- tatem solum domesticani, sed etiam ad luxum et superfluitatem confectione devastant; imo quod nullatenus plane ferendum, pri- vati lucelli gratia, illa ipsa perennibus Christiani nominis hostibus turcis divendere non perhorrent.

Et huic sint ipsis amplissimi Agri, et latifundia satis superq. spatiosa, utprimum tamen silvae pars aliqua abscinditur, mero damnificandi studio illico locum illum exurere, agrosq. extirpatitos efficere conantur, quibus si comminientur poena, vel eor. abigantur pecora, minitare audeant, violenter et potentia mediante repellere, nostrosq. saltuum et nemor. constitutos esse penitus armis conficere velle asseverant, unde, si nocivam extirpationem et desolation. Sylvar. diutius per conuentiam istam vigere pateremur, necessario non solum lucrum Camerae nostrae, et peculio Coronae, sed etiam

vel saltem ob lignor. et Carbonum defectum ipsis metalliferis fodinis (quae divina benedictione multis circumjacentis incolis magno potissent esse Commodo diuturneq. sustentationi) irreparabilis, non sine inaestimabili damno metuendus foret interitus. Id quod immuni fertum pjudicium pdictae Civitatis Noyisoliensis damnumqu. et notabile detrimentum cuprifodinar. committatur: Nolentes nos pdictam sanctionem quondam pdecessoris nostri, similiter Regis Hungariae, aliquatenus violari pdictae Civitatis Juribus quippiam derogari, proventibus et utilitatibus Sac. Regni nostri Hungariae Coronae decedere, atq. ob privator. aliquorum commodum et lucellum Minerar. fodinas pessum ire et desolare, quin potius ut in hactenus usitata et consveta immunitate singula permanere debeant omnino constituimus. Ea propter nobis universis et singulis, quibus supra, benigne firmiterq. et serio commitimus, et mandamus, ne pdictae ordinationi legitimo modo factae imposterum ulloq. pacto pecoris minoris pascuationis vel etiam excisione arbor. ac alio quouis modo contravenire, ipsis etiam fodinis exinde detrimento et desolationi esse audeatis et praesumatis. Hoc per expressum addito, ut a die publicationis praesentium nostrarum patentium literar. benigneq. et serii huicce edicti, atq. Commissionis nostrae divulgatione a successione arbor. inpravata ordinatione praedicti nostri praedecessoris Regis Hungariae prohibitor. penitus abstinendo, de facto etiam Capras, aliaq. minutiora pecora, quae in iisdem Sylvis et nemoribus prohibitis in stationes colocata haberentur, educere, neq. deinceps illuc reducen. ibidemq. pascuationem exercere ullo modo possitis et debeat, sub poena amissionis pecorum per officiales nostros Miner. fodinarumq. Praefectos (quibus idipsum per nos iniunctum extitit) confiscandor. adimendor. et aliis poenis, tanquam contra Contumaces et inobedientes Nobis reservatis, Secus itaq. nullatenus facturi. Praesentes autem post earum lecturam reddi volumus exhibent. Datum in Arce nostra Regia Pragensi die decima Mensis Octobris, Anno Dni Milesimo Sexcentesimo Duodecimo, Regnorum Nostrorum Romani primo, Hungarici quarto, Bohemiae Anno Secundo.

Mathias.

Laurent. Ferenczffy. m. p.

XXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági levéltárból, másolat után.)

An heut dato den 31 Augusti Anno 1617. Ist mit Bewilligung vnd Ratification des Edlen vnd Gestrengen Herrn Georg Fleischn von Lerchenberg Röm. Kay. Mait. Rath vnd Camergrafen zu Cremnicz Zwischen höchst gedacht Ihr Mait. Goldkunsthandlungs

Verwalter zu Cremnicz Herrn Niclasen Geier vnnnd Christophen Christian Freiseisen Verwalteramts Mitgehülffen an Einem Dann Frauen Margretha Rosenauerin Mit vnd Waldburgerin alhie neben Ihrem Sohn Georg Raff Anders Theils, wegen eines alten verfallenen Stollens Namens der Johannes Stolln in den Wengerischen Veldern am obern Schulersperg gelegen, dieser willkürliche Contract aufgericht worden.

Das nemblich ermelte frau Rosenauerin sampt Ihrem Sohn Georg Raff disen Stolln auf Ihren Costen aufheben vnd vnterhalten, nachfolgends so lang es der Camer gefellig, vnnnd man dessen zu Ihr Mait. Veldern nicht bedürfftig sein würd, denselben zu Ihrer fürdernus nützen, niessen, vnd gebrauchen mögen, doch der Camer so wol auch diesem Stolln an derselben Rechten allerdings nichts benommen, So oft auch die Camer, oder Ihr Mait. Goldkunsthandlungs Beampte diesen Stolln befahren, oder von dannen in Ihre Velder Auszbrüch fürnemen wollen, solches Ihnen Jeder Zeit frey stehen solle. Wann aber die Goldkunsthandlung dises Stollens zu aigner fürdernus bedürfftig sein würd, sol die frau Rosenauerin disen Stollen abzutretten vnd der Goldkunsthandlung denselben ohne erstattung des aufgewenten Vncostens widerumb einzuraumen Verbunden sein. Da aber auff disen fall neben Ihr Mait. fürdernus auch die frau Rosenauerin aus Ihren Veldern nebenbei durch disen Stollen etwas würde handeln kinnen, sol es Ihr (doch ohne Verhinderung Ihr Mait. handlung) zuegelassen werden. Treulich vnd ohne gefehrde. Dessen zu künfftigem gedächtnus vnd besserer Versicherung ist dieser Contract auf begehren beeder Partheien in das ordentlich Pergprothocol eingeschriben vnd Jedem Thail ein gefertigte Abschrift vnter mein Hannsz Winkelmüller Perkmeisters Hand vnnnd Petschaft erthailt worden. Actum Cremnicz Anno et die Vts.

XXX.

(A selmcezi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Der Edlen Frauen Eva Fleischin ein geborene Rattingerin, vnd Vnder Camergräfin zu Cremnicz, vnnnd Michaelen Wenger Irer May. Buchhaltern alda, Meinen sonders lieben vnnnd guetten freunden.

Edle Inusonders freuntlich geliebte frau Vnnder Camergräfin, auch Edler vnnnd vesster sonders lieber herr Buchhalter mein Ingebühr willige diennst zuor.

Wasz die Röm. Khay. May. vnnsrer allergnedigister herr sich vber Ier der frauen Wittib allergehorsambist eingeraichtes begehren

ob nach ableiben Ires nunmehr in Gott ruhenden Ehwärts seeligen herrn Georg Fleischen von Lerchenberg, Ier May. gewesten Raths vnnd Vnnter Cammergrafens in denen Vngerischen Pergstetten Ier biesz zue völliger schliesz: vnnd Vbergebung der Crebniczerischen Vnder Cammergrafen Ambts Raittung die Administration oder Verwaltung desselben gegen der anerbottenen Caution durch Ir hierzue genugsamb qualificirte Ambts diener zue führen verwilligt werden wolte, resolvirt vnnd erklärt: dasz alles werden Sy ausz der khay. Resolutions, vnnd dann der hochlöbl. N. Ö. Camer an mich eruolgten intimations decrets Abschriften A. vnnd B mit mehrerm zuevernemen haben, darnach ich sowoll die Frau Wittib, alsz er der herr Buchhalter, welchem ohne das allz Gegenhandler, insonderheit bey Perg vnnd hüetenwerch auch andern nottwendigen Berathschlagungen, vnnd Commissionen, da die frau nit zuesehen mag, des Ambts inspection obliegen thuet, zuerichten, eines vnnd anders resolvirter massen in obacht zue nemben, vnnd allerseits zue accomodirn werden wiessen, Wienn den 11 Jenner Ao 1618.

Derselben Ingebühr

D. williger

M. v. Bloenstein.

XXXI.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után.*)

Nos infra scripti Camerarum Regiarum septem Hungaricarum liberar. Civitatum Superiores Officiales fatemur et promittimus fide nostra Christiana mediante nostro et nostrorum omnium Nominis hisce praesentibus, Quod conservandorum Regalium et peculij Sacrae Regni Coronae montanar. Civitatum, causa (ne in praesenti bellica Regni expeditione quicq. detrimenti a militibus hoc proficiscentibus, quemadmodum antea pro dolor inrecoverabile damnum totius Regni passi sumus) capiat, Nos Regi et Regno huic nullo modo adversaturos sed fideles permansuros memoratis militibus nullam Injuriam, sive dolo, sive fraude, clam vel palam illaturos, verum quiete officij et laboribus quibus destinati sumus, operam daturus, nihilq. aliud, quam id solum, quod emolumentum et incrementum memorator. minerar. concernit (dum modo liber passus et transitus in et extra Regnum ita requirentibus quibusvis necessarijs ad culturam fodinarum nobis non peludatur) acturos Omnia ut honestos et Regni hujus amantes decet, omni dolo fraudeq. remotis. In quorum indubiam fidem manuum subscriptione

et sigillorum appensione roborandas duximus: Actum Neosolij 20. die Septemb. Anno 1619.

Caspar Lichtenberger, Hansz Lienpacher, Michael Wenger, Michael Maurer, Abraham Bock, Wolfgangus Rittaler, Hans Sockh, Leonhardus Lanser, Nicolaus Geier, Rudolphus Haag, Johannes Zahlwein, Caspar Raide

XXXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Nos Georgius Zechy de Rimasecz, Arcium Superioris Linduae. Muran et Balogk perpetuus Dominus, Eques auratus, Comitatus Geömeörien. supremus Comes nec non Serenissimj Principis et dominj Domini Gabrielis Bethlenn, Hungar. Transsylvan. Principis. Sicular. Comit. Exercitus Generalis Capitaneus, Recognoscimus et fatemur vigore praesentium, tam nostro quam praefati Dominj Principis nostrj nominibus. Quod cum Regijs septem Hungaricis liberis Montanis Civitatibus, Cameris, et eorundem officialibus in praesen: bellica expeditione (vbi rei necessitate ita exigente coram Regia sua Matte Regni Hungar. Rege, et toto Regno Hungar. siquidem ea peculijs Regnj hujus conservationem vnice concernit indemnes et excusatos eos prestituri sumus) modo infra scripto cum eisdem transegimus et conclusimus, quod praevijs earum Reversalibus nobis ab ijsdem assignatis, nos easdem praememoratas Civitates et Cameras in Religione, Privilegijs et antiquis libertatibus defensurj et conservaturj, Militumq. introductione et transitu nisi Summa et extrema necessitate id exigente, in qua etiam ipsi Cives Regni et Regno, juxta Homagium eorum omnimodam obedientiam praestare debebunt, vbi sese insufficientes pro defensione animadverterint, nec per nos, sed nec per alios aggravari passurj sumus. Quin potius in munijs vocationibus et laboribus eorundem illos vniversos quiete et pacifice perfungi relicturos: vbj vero quosdam ex nostratibus, ita necessitate exigente illac transeundum contigerit, Capitaneus exiguo numero quadraginta vel ad summum quinquaginta Militibus intromitti debeat, reliquis in pagis circumjacentibus (sine tamen evidenti damno) ad pernoctandum permanentibus. Si vero praeter scitum et voluntatem nostram vagabundi aliqui milites eo venirent, damnaq. inferrent, aut stratagema aliquod excitarent, requisitis primum eorum. Capitaneis, si contravenire nollent, licent tales propria eor. Autoritate coercere et reprimere Quantum ad metallorum et Argenti Schemnicio Cremnicium cudendor. Monetar. causa devectionem attinet, simul etiam quod ad evectionem Cupri et importation. pecuniae omniumq. necessariorum verum ad cultu-

ram Minerarum victum amictumq. tam intra quam extra Regnum pertinen. spectat, illa omnia libere absq. vllius impedimento evehere et importare Iris nois salvj conductus plenarie instructis valeant, salvis tamen semper permanen. Fisci proventibus Regno et eius principi applicandis, his omnibus ad eam finem directis, et hoc metallifera Regio salva, sarta et tecta in bonum publicum conser-var. queat. In quor. fidem et firmittem nos praesentes hasce nostras manus nostrae subscriptione, et sigillj Impressione munitas eisdem extradandas et concedendas esse duximus, promitten. eisdem, nos apud Suam Serenittem pro confirmatione earum laboraturos et effecturos. Datum in Oppido Zalathnya die 21. Men. Sept. Anno Dominj Millesimo Sexcentesimo nono.

Locus sigilli. Locus nominis.

Lecta et 2dum autographum correcta per me Johannem Zalwein perceptoratus in Camera Regia Novizolien. Contrascribam. Acta 23. Septemb. Anno 1619.

XXXIII.

(*A selmeczi lányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Verzechnusz was Jecziger Zeit bey denn Perggwerchen zuer Schembnicz mit der Arbeit gehalten wierdt.

Edlar Vesster ggnnstig vnd gebietunder herr Einnemmer, dem herrn seind meine geh. vnd Jederzeit gancz willige dienst beuohr.

Demmach herr Vnter Camergraff herr Hannsz Lienpacher zuewischen begert, wie bey vnsz die Posz, Lohn, Lerheyer, Grueben vnd Tagzimmerleut vnd ihre Lerheyer vnd andere arbeitte ihre schichten verrichten, wan sy Ein vnd ausfahren, Alsz ist ausz nachuolgunder Verzeichnusz zue sehen.

Vor diesem, als man die Poszarbeith Passiert, hat einer 15. der ander 14. der drit 13. schichten müssen anfahren, vnd ist ihnen vmb 15 schichten fl 1. den. 75. vmb 14. schichten fl 1. den. 65. vnd dan vmb 13. schichten fl 1. den. 55. geraith worden; an Jetzo aber hat man die Poszarbeith gar eingestellt, vnd wirdt allein die Lohnarbeith getrieben mit der dritten schicht, 15, 14, 13 schichten, vor 15 sch. wirdt ihnen gerath fl 1. der. 60. vor 14 sch. fl 1. den. 50. vnd vor 13. sch. fl 1. den. 40.

Denn Lerheyern, darnach einer arbeiten khan zue 80, 90, 100 auch woll 110 den. Denn Zimmerleuthen Meistern darnach einer in den Schächten erfahren ist, fl 2, den. 175, den. 150. mehr vnd weniger, ihren Lehrheyern zue 90, 100 auch 110 den.

Denn Hundstessern zu 150, 160, 170 den. wan sie ihre schichten für Voll gehabt, wan sie aber einen fürgriff gehabt, ist einer auf fl 2. auch darüber kommen.

Den Anschlagern, darnach einer starckh ist, vnd was verichten kann, den. 90, auch woll fl. 1.

Denn Jungen zne 50, 60, 70 den. auch mehr vnd weniger.

Auch an Jeczó aber ist gemacht worden, damit sy an einem Sontag nicht arbeiten derffen, sondern vielmehr das Sy Gottes Wordt anhören können, macht einer 13 der andere 12. der drit auch 12 sch. wirdt ihnen für die 13 sch. fl 1. den. 40; für 12 sch. fl 1 den. 30 gerath.

Die Ain vnd auszfart aber betreffend ist gehalten worden, demnach der Tag hat zue oder abgenommen; an Jeczó aber, damit es Winter vnd Sommer zuegleich gehe, ist die frue Schicht vmb 4 Vhr, die halbe frueschicht vmb 8 Vhr. die Tagschicht vmb 12 Vhr, die halbe Tagschicht vmb 4 Vhr, nachtschicht vmb 8, vnd halbe nachtschicht vmb 12 Vhr.

Solliches habe ich E. G. gaucz gehorsamblichen zueberichten nicht vntterlassen wollen, Schembnicz den 24 Deczember Anno 1619.

Hannsz Bela.

XXXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Gabriel Dei gratia Electus Hungariae Dalmatiae Croatiae Szlavoniae etc. Rex, Princeps Transilvaniae et Siculorum Comes etc.

Egregie, fidelis, nobis dilecte, Salutem et gratiam nram. Informationem super quantitate argenti in monetam Hungaricam cudendi, scripto ad Mattem nostram transmissam satis intelleximus. et per omnia admittimus, approbamusque. — Ideo ut in posterum eadem forma et quantitate, quae tres lotones non excedat, prout tuamet ipsius continet informatio, cudi per tuam fidelitatem curetur, harum serie injungimus. Secus non factur. Datum ex oppido nro Verebély die 5. 7-bris 1620.

Gabriel.

Egregio Joanni Lienpachero, Camerae nostrae Cremnicziensis Praefecto, Fideli nobis dilecto.

N. B.

Alhie ist zu merckhen, alsz der Bethlehm nach der beschehenen erwelung zum König in Hungern, vnd verichten Neusollerischen Landtag alhero nach Cremnicz verreist, die Pergwerch vnd das Münzwesen besichtigt, vnd alsz Er von hinen wider veruckht, mich zu Ihme ins Creuz erfordert, vnd mündlich auferlegt.

ausz zweien vngerischen pfennig 3 zu machen, welches ich damalen zugesagen müeszen. Als ich aber wider nach hausz kommen, vnd der sachen weiter nachdacht, hab ich ausz zweien Vrsachen, dasz diesem begehren volziehung zulaisten kein möglichkeit. Erstlich, das die Pfenig klein vnd vnscheinlich sein, vnnnd von niemandt genummen werden. Zum andern, die Münzer auch nicht würden gefolgen khünnen. Welches ich den Fürsten hinach schriftlichen bericht vnd dabey gerathen (Inbedenckung es bey den gemainen Man, wan die Pfenig in ihrer Proportion verbleiben, weniger disputat abgeben wirdt). Es leuchter für ein ander zu bringen, vnnnd bey den Ständten leuchter zuerantwortten sein werde, von den 4 loth bis auf 3 zu fallen Hierüber nun diese Resolution erfolgt.

XXXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Wier zue endt benente vnd vnterschiedene Irer Röm. Khay. auch zue hungern vnd Böhaimb khönigl. Mt. vnnsers aller ggisten herrn bei denen dreyen khöniglichen Camern in Hunger. Pergstetten Neusoll Cremnicz vnd Schemnicz bestelte ober Ambtleuth Bekhennen hiemit für vnns vnd alle Andere vnns untergebene Camer Officier, vngeacht wier zwar aller gehorsambist verhoffen, das wier vnns vnter diesen fürgeloffenen disturbijs wieder hechstgedacht Irer Khay. Mt. nit vergriffen haben, Sintemall die Accomodation, so vermüge vnnsers Irer G. herrn Sötschy noch vor diesem den 20. 7-ber Ao. 1619 erthailten Revers beschehen, hauptsechlichen zu dem Ende, damit man die lieben Perchwerch vnd diese Perckhstetterischen Edle Camergüetter zue khünfftigen Irer Khay. Mt. ansehenlichen nuezen (wie Gottlob auch beschehen) in aufrechten standt vnd vnruinirter erhalten mechte angesehen werden, nichts desto weniger aber Inmassen wir hiebeuor Irer Khay. Mt. vnd dem hochlöblichen hausz östereich mit gelaisten Aydt so wie auch vnter diesen Vnwesens Zeitten noch nit mutirt, zuegethan vnd verpflichtet sein, Also haben wier auch auf gn. ersuchen vnd begehren mehr höchstgedacht Irer Khay. Mt. von Irer fürstl. Gn. herrn Paladino Forgaz Sigmund von Gymses woll verordneten herrn Commissarien. alsz die Wolgebornen herrn herrn Steffan Palfi von Erdöd, Graff vnd Oberster der Spanschafft Preszburg, der heiligen hung. Cron. Conservator vnd Ihr Röm. Khay. auch zu Hung. Khönigl. Mt. Rath, deszgleichen herr herr Nicolaus Palfi von Erdöd, Ritter, vnd höchstgemeldeter kay vnnnd königl. Mt. Obrister ober ain anzahl Kurasier, Ebenfals herr herr Peter Kohari höchstgedachter Röm. Khay. vnd königl. Mt. Kreisobristen

leitenamt dieszeit der Tonau vnd zu Newheuszl, gegen wollgedachten herrn nit allein mit angelobender handt vnnsern hiebeur gelaisten Aydt wider renouirt vnd confirmirt, sondern geloben vnd versprechen auch hiemit khrafft dieses vnser reuers, das wir Irer Khay. Mt. Ferdinando dem andern, als vnserm aller ggisten Khayser Khönig vnd herrn auch hinfüro vnd ins khünftig trew vnd gehors. sein vnd verbleiben wellen, der vnterthenigisten hoffnung lebendte, inmaszen vns von obwolgedachten herrn Commissarien die assecuration beschehen, es werde auch also in gn. obacht genommen werden, das wir vor allem gewalt der notturfft nach geschützt vnd defendirt, vnd zue beförderung der Perckstetterischen Khayserlichen regalien ruhe vnd friedlich vnnsern Ambtern abwartten mechten khönnen.

Deszen zu wahren Vrkh. haben wir diesen reuers vnter vnnsern hanndtschriften vnd Pedtschaften verkrefftigt herausgehen sollen vnd wollen. Geschehen zue Neusoll den 9 Junij Ao. 1621.

XXXVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dennen Edlen vnd vesten herrn N. N. der Röm. Kay. auch zue hungern vnd Böhaimb Kön. Mt. ober Ambtleuten bey dero Camer Crembniz, vnnsern sonders fr. lieben herrn.

Edle Veste, sonders fr. geliebte Herr ober Ambtleuth, Innen sein vnser gruesz vnd willige dienst beuur.

Den Herrn thuen wier hiemit gnedig zuwieszen, dasz wier nit allein in erfahrung koben, sondern tails selbst mit anzu- sehen müszen, wie sich bisz dato etliche lose aufwigler vnter dem gemainen Volckh, die Ihr Röm. Kay. auch zue Hungern und Böhaimb Kön. Mt. vnserm allergdisten herrn, vngeacht derselben dem ganzen Königreich vnd Innen erthailten gnade, auch hierüber von demselben beschehenen homagij, dann vns verordneten Commissariis deszgleichen auch ober beambten vnd Richter vnd Rath, alsz der ersten instanz ganz Vngehorsamblich erzaigen. Ja noch darzue mit ganz spötlich vnd vnleidenlichen Verschimpfungen angriffen, befunden, vnd von solcher leichtfertigkeit noch bisz dato nicht aussetzen wöllen

Damit nun, wie billich, die fromen vnd gehors. Inhalt höchstgedachter Irer Kay. Mt. vnser allergnedigisten herrn diplomatis vnd vns erthailten gemesenen instruction, geschützt, vnd entgegen die widerwertigen vnd vngehorsamen gestrafft werden mögen, Als zue beuelchen wier demnach denselben hiemit Crafft vnser angeregten habenden instruction das Ir nicht allein in Irer Röm.

Kay. Mt. zuegesagten Treu beständig bleibet, sondern auch beides Richter vnd Rath, dan auch die gemainden zue euch erfordert yetzgedachte vngheorsambe gemainden vom solchen mutwillen abmahnet, Richter vnd Rath aber, da solches vbels beginnen von der Gemain continuirt würde, zue ernstlicher bestraffung der Verbrecher adhordirt, vnd da es von nöthen, Innen ditszfalsz nach möglichkeit assistens laistet, Wan aber solches von Richter vnd Rath vnterlaszen würde, mag nicht vnbillich Vrsach haben, dieselben sambt den andern verbrechern in gleiche straff zuziehen, dauon Ihr Sie nach notturfft abzuemahnen wiszen werdet, vnnnd thuen daran die herrn Ihr Khay. Mt. vnsers allergnedigsten herrn willen vnd beuelch volziehen. Im Vbrigen vnns samentlich der bewahrung des höchsten ergebende, Actum Neusoll den 10 Junij Ao 1621.

D. herrn

dienstwillige

Stefan Palfy
 Niclas Palfy
 Kohary Peter.

XXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edlen vnnndt Vesten herrn Hannsen Liempacher, Röm. Kay. vnd khönigl. Mat Vntercamergraff bey dero Camer Cremnicz, Vnsern lieben freindt.

Edler Vester herr Linpacher.

Ihme seindt vnserer wieliger dienst iederzeit zueuor. Des Herrn seines durch seinen Postilion, der zue fues alhero ainst khomben, ahn vns datirtes schreiben haben wier recht empfangen, daraus vernomben, wie dasz ihnen solche Zeitungen wahren zuekhomben, dasz Bethlen Gabor albereit in Willens wähere seine hielffe alhero zueschicken, vndt ihm auch selbstem Persöhnlich ehist mit gröszer macht ahn zue khumben, welches wol gewieszlich von ihme geschähe, wahn er nuer so viel gelegenheit hette, vndt ihme anders in der macht khein mangel wähere, Aber Gott der almechtige, dem recht regirenden vndt legitimirten khünig, benebens auch den seinen, die seiner gerechtigkeit beystehen, die selbige suechen, vndt protegiren, der wirdt sie schon gewieszlichen wieszen wieder die selbigen, wie auch eich alle, durch ihr Röm. Kay. vndt Khönigl. Mat. gnedigste ahnordnung vndt defension zue erhalten, vndt sie mit einen solchen Sig begnedigen, dasz khünfftig alle in ein gueten ruhigen frieden bleiben, vndt ihr leben sanfftütig enden werden können, damit aber die Bergstätte alle mit einander wieder dasz Bethlenische Volk (so etwas von ihme dorthin ahn kommen möchte, deszen siech doch nicht des kleinst zue besorgen ist) siech wer-

den zue defendieren wieszen, alsz haben wier 300 gueter deitscher Muskatirer hinzue schicken keines wegs nicht vmbgehen noch Vnterlassen wollen, welche durch dem herrn nach ihrer gelegenheit werden müszen in ein iede Stadt zue deroselben defension einlosziret, wie auch ihres Vnterhaltens wegen versehen werden, damitt also die Bergstäte alle mit einander, die siech schon einmahl ihrer Röhm. Kay. vndt khünigl. Mat. vnsern genedigsten herrn ergeben, vndt gehueldiget haben, auch möchten in deroselben Schuetz erhalten werden wie ihr deszgleichen auch schueldig seit, ihres Eids vndt groszen sowol starkhen Pfliecht zue bedenken vndt nicht des kleinst wieder ihre Mat vnser gekrönten Khünigs autoritet zue thuen, sondern vielmehr treylich vndt standhaftig bey ihrer Mat verbleiben wolen, wie dan auch ihre Mat. ihre Standhaftigkeit nicht allein wirdt loben, sondern auch dasz selbige gnedigst wirdt erkennen vndt ahnneben.

Weiter so haben wier dem Herrn, wie auch zue nehst geschehen, izt auch erinern wollen, wie dasz ihre K. Mat. vns so viel gewalt attribuirt haben, wie ausz ihrer Mat. diploma leichtlich, so bey vns alhie ist, zue sehen ist, fürzig tausendt Taller für ihre Mat. gewerbtes vngrisches kriegs Volk, es sey von wehm es wolle, zue anticipiren. Derowegen hiermit assecuriren wier dem herrn in Nahmben ihrer Kay. Mat vber alles daszselbige Gelt, so von dem herrn ihnen gegeben wierdt werden zue ihrem Monatsoldt, dasz von ihrer Mat. ihme künfftig dem herrn wierdt wieder zuegestellt, vndt in allen contentirt werden. Als wolle der herr solches nuer fleiszig auffschreiben vndt ihrer Mat. dort liegenden Volk ein Monat gelt erfahren lassen. Wie dan solches ihre Khay. Mat. nicht nuer allein dem herrn wirdt bezahlen lassen, sondern solches auch von ihm wierdt gnedigkhlich ahnneben vndt erkennen. Auch hinfort durch seinen fues boten wolle der herr aller sachen vbrigens vns zue avisiren keines Wegs vnterlassen. In vbrigen Göttlicher almacht wier ihme reichlich empfelendt. Gegeben vnter Neyheiszl den 17 Junij Ao 1621.

Der herrn guetwilliger freindt

Comes Sigis. Forgach
de Gymes.

P. S. Ihre Röhm. Kay. Mat. diploma in abschrift haben wier dem herrn zue nehst zue geschickt, hoffendt, der herr werde solche copeny schon gewieszlichen empfangen haben. Das Kriegs volk wolle der Herr mit wieszen undt wiellen herrn Georgen Zedy also disponiren, vndt in die Stadt einlosziren, damit solches auff best der Städte gueter defension wegen subordinirt werden, vndt mit herrn Zedy Georgen so wol der Stedte ihrer Räth in Kriegssachen guete Correspondenz halten, damit alles auff beste ahngestellt werde.

XXXVIII.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Contract vnd Gütliche vergleichung zwischen der alten Frawen Gingerin oder Vblhopffin an Einem, vnd dann der jungen Frawen Barbara Giengerin wegen Ihres herrn Sohns Friedrichen Ferdinandt Gienger anders theilshz.

Wier N. Richter vnd Rath der khöniglichen freyen Perggstatt Schembnicz, Bekhennen vnd thuen khundt hiemit für Jedermeniglich dasz die hoch Edle Fraw Anna Vblhopffin geborne Humblin auf Oberhöfflein, wittib vnd Ober Gewerkhin bey hieiger Prennerischen handlung, gebüender maszen vnsz zuuernehmen gegeben, wie sie ausz hochbeweglichen Vrsachen nach vnuerhoffen tödtlichen Abgang ihresz geliebten Sohnsz, weyland des wolgebornen herrn herrn Hansen Friederichen Giengersz Freyherrn, nunmehr seeliger gedechtnusz, vmb Verhüettung allerley besorglichen streitt, vnd Irrungen, so wohl wegen der gewieszten regierung über ihre alhieige Perggwerkh vnd wie dieselbigen der gesambten Prennerischen Gnerkhschafft vnd handlung ferner zu nutz, dan auch insonderheit ihrem Jungen Ehinkhl, dem wohlgebornen Ferdinand Friedrichen Gienger zum besten, bey der noch übrigen khurtzen Zeit ihres Lebens, vnd dan nach ihrem Todt geführt, als auch wie ihr geliebte Fraw Schuur vnd Tochter, die wohlgeborne Fraw Fraw Barbara Giengerin, geborne freyin von Conczin, Ermeltes ihres Sohns seeliger hindterlaszene Frau Wittib, ihrer darbey versierenwittiblichen standesz gelegenheit vergwiszert sein möcht, Eine recht vnd wohlgemeinte richtigkheit zu machen entschloszen.

Hierzue Sie dann gedachte Fraw Vblhopffin auf vorhergehendes freundliches Ersuechen zue vnparteyischen beiständern Erbetten Iererseitsz die Edlen vnd Vesten herrn Michaeln Wenger Einnemborn der khünigl. Matt. bey alhiesiger Camer Schembnicz, herrn Michaeln Mawrer höchstgedachter seiner khünigl. Matt. diener, vnd derer herrn Neusolerischen Khupffer handels Verleger Verwaltern, Item den Ehrwürdigen herrn M. Eliam Wagner Pfarrherrn zue Neusol, h. Matthiasen Kheyser Stattrichtern alhier, beyde mit Gewerkhnen bey obberüerter Prennerischen Handlung, ausz vnszerm rathszmittl aber, herrn Johan Crentzen Perggmaistern, Lorentzen Schmidt Pergschwornen, vnd Hansen Bela Perggerichtsschreibern a parte aber der Jungen Frauen Wittib die Edl, Gestreng, vnd Veste Weise herrn, Hansen Lienpacher der zue Hungern Khön. Matt. Vndter Camergraffen zue Crebnütz, vnd Ihr der Frawen in hoc casu von höchstgedachter khönigl. Matt. deputierten adiunctum Herrn Hector Khornfeyll von Weinfeldern zue Würmble vnd

Zeklszdorff, der Röm. Kay. Mt. auch der löblichen Nider Österreichischen Stände bestelten Obristen regimentsz Wachtmeistern vnd Hauptman, Herrn Ferdinand Faczi von vnd zue nidern Absdorff, Item ausz der Prennerischen mit Gewerkschaft Herrn Hansen Nuntallern desz Innern Raths zue Crembnicz, vnd Erbrichtern zue Glaserhey, ausz vnsern Rathsmittel aber Herrn Caspar Pistorium vnd Abrahamum Vnuerzagt geschwornen Notarium, welche benampte Herrn Interpositores mit zuesamben gesezter bemüehung vnd obbemelter beyder Frauen Einwilligung nach vielveltigen Ein vnd anderseitz Insonderheit über der in verschiennem Jahr zwischen der alten Frawen vnd ihrem Sohn herrn Hansen Fridrichen Gienger seeligen, wegen der Perggwerkh's regierung aufgerichteten Cession abgeloffenen vnd gewiszenhaft erwogenen red vnd gegenreden durch hilff Göttlichesz beystandtz alles dahin vermittelt, dasz beyde wohlernerente Frawen Mutter vnd Tochter freund: vnd willkürlich sich in nachuolgunden Vertrags artikhl'n vnd Puncten verainigt, vnd verglichen, dieselbigen angenomben, beyderseits standhaftig zu halten, mit Mund vnd handt angelobt, vnd darüber sich vnd die Iherigen Intereszierten von Obrigkheütt wegen ins khünfftig zu schützen vnd zue manuteniren begehrt vnd gebetten.

Vnd zwar Erstlich, obwoln die alte Fraw in Lebzeiten ihres vielgemelten herrn Sohns seeligen ausz gewiszen Vrsachen, sonderlich zuuerhüettung allerley wiederwertigkheiten, die sich da Gott der almechtige sie Ehunder Zeit vor ihrem Sohn seeliger abgefordert, wegen der Perggwerkh, vnnndt anderwärts her hetten eraignen khönnen, Eine gewisse Cession aufgerichtet, dardurch sie vermaint gehabt dieselbige allein ihrem Sohne vnd Ehinkhl zu erhalten, da hero sie ehmeltem ihrem Sohn neben ihr die Regierung solcher Perggwerch zugelassen, weilen es aber der Almechtige andersz geschikht, vnd sie die alte Fraw Ihres Sohnsz Todt überlebt, alsz behelt sie ihr wie billich die Regierung bisz auf ihr Lebenlang beuor, vnd soll Ihr Liebe Fraw Schuuer vmb allesz vnd Jedesz mit vnd neben ihr der alten Frawen sambt denen andern herrn Gewerchen Jederzeit guete Wissenschaft haben, doch also inmaszen sie die alte Fraw durch die vorige Cession alles vnd Jedes Ihrem Sohn herrn Hansen Fridrichen seeliger zum besten vermaint, so will sie auch ietzt vnd khünfftig alles vnd Jedes ihrem Ehinkhl Ferdinand Fridrichen alsz ihrem einigen Erben zum besten vnd zukhünfftigen seinen Nutzen, nach dem zue fälligen gnedigen Seegen Gottesz, wie eine leibliche An vnd Groszmutter regieren, aufhalten, vnd vermehren.

Zum Andern Aber, auf den begebenden fall, wan Gott der Herr über die alte Fraw nach seinem gnedigen Willen gebietten solte, so soll alsdan der Junge Herr Ferdinand Fridrich ihr Ehinkhl nicht allein über Ihre Perggwerch völliger Regierer, sondern auch

aller vnd ieder ihrer Haab vnd Guetter auszer der vermachten legat, ein einiger Erb vnd besitzer sein, Jedoch mag seine Fraw Mutter bisz zu seiner Vogtbarkheit, so lang sie vnverhairathet vnd in irem iezigem Wittibstandt verbleibt, mit gutter Correspondenz derer andern Interessierten herrn mitgewerkhen die Regierung des Pergwerch haben vnnnd administrirn.

In mittls vnd zum dritten erbietet sich die alte Fraw weil sie lebt, auf Ihren Einkhl Ferdinandt Friedrichen allen nothwendigen vnd zueläsztlichen Vncosten zue seinen studijs nach ihrem Vermögen darzuegeben, Ihrer Frauen Schuur vnd Tochter aber bewilligt sie Erstlich die freye Wohnung im Schallischen hausz, nochmalsz zu einer wittiblichen Vnderhaltung (weyl sie gleichwohl die herrschafft Oberhöfflein frey geneüst) alle Quartall 200 fl für alles sambt der nuzung desz Mayrhoffs in der Eysenbach, solange sie im Wittibstandt verbleibt, auch begehrt sie ihr wegen des Vberschutz, den Gott in denen lieben Perggwerchen geben wiert, zue ihrem wiszen neben denen andern herrn Gewerchen nichts zuuerhören, vnd gegen dem wie sich ihre Fraw Tochter gegen ihr erzaiigen wierdt, Ihr alle mütterliche lieb vnd Trew zubeweisen.

Inmaszen vnd Endtlich, auch die Officierer vnd Ambtleuth bey handlung nach ihr der alten Frauen, ihrer Frauen Schuurer vnd denen andern herrn Gewerkhen allen gebüerenden Respect, gehorsamb, vnd Ehre zuerzaigen schuldig vndt verbunden.

Diesen nun Obbeschriebenen in gewissen Artikhln verfasten Vertrag Jederzeit Vest, Cräfttig, vnd stätt zu halten, haben nit allein beide Frawen, Mutter vnd Tochter, vmb mehrerer gewiszheit willen denselbigen in zweyen aufgerichteten gleichlautenden Exemplaribus mit Eignen ihren handschriften vnd angebornen Petschafften becrefftigt, sondern zue mehr glaubwürdigem Zeugnus, auch hibeuer Ermeldte herrn beyständer, vnd Intereszierte herrn mitgewerchen (darundter auch Fraw Anna Reütterin geborne Sicelin für sich vnd anstatt der abwesenden Granauerischen Erben) alles fleyses erbetten, dasz sie gleichesfalls denselbigen mit ihren aigenen händen vndterschreiben, vnd aufgedruckhten Pettschafften (doch aller ihrer fertigung ohne nachtheyl vnd schaden) verwahret, Über diesz allesz mit vnserm Statt Insigill verfertigt, vnd verfertigter dem löblichen Statt vnd Perggericht ad Protocollo inserendum Übergeben laszen, den wier obangemelte Richter vnd Rath ad perpetuam rei memoriam von Wortt zu Wortt gleichlautend in vnser glaubwürdiges Statt : vnd Pergg Protocoll eintragen, vnd dieser protocolorung beyden theylen ein gleichlautenden Reuersz vndter gebrauchlichen Statt vnd Perggerichts fertigungen erthaylen laszen.

Vnd solchesz allesz ist obberüerter maszen abehandlt vnd beschloszen worden zue Schembnitz den 13. Tag 8-bris nach vnser herrn vnd Seligmachers heilwertigen Geburt im 1621 gisten Jahre.

Loca sigillornm.

Statt Schembnitz. Anna Vblhopffin geb: Humblin Wittib. Barbara Giengerin geb. frey. von Conzin Wittib. Hansz Lienpacher. Michel Wenger. Michel Maurer. Hector Khornfeil. Ferdinand Faczi. M. Eliasz Wagner. Hannsz Nunthaler. Mathiasz Kheyser. Anna Reütterin Wittib. Johann Crentz. Casparus Pistorius. Abraham Vnuerzagt. Lorentz Schmidt. Hansz Bela.

Damit nun dieser obbeschriebener Contract, vnd von denen herrn vnd Frauen gefertigte gütliche Vergleichung von beeden Partheyen alsz von der hochedlen Frawen Anna Vblhopffin geborne Humblin an einem, vnd dan der Wohlgebornen Frawen Frawen Barbara Giengeriu geborne freyin von Conzin Wittiben auf Oberhöfflein andersz theylsz stätt, vest, vnd vnuerbrüchlich gehalten werde, ist derselbe von Wort zu Wort in das glaubwürdige Perggerichts Protocol nicht allein eingetragen, sonderu wolgemelten Frawen auf ihr freündliches ansinnen vnd begehren ein gleichlautender Reuersz vndter mein Johan Crentzen khönigl. Matt zu hungern Perggmeisters, vnd des Innern Rathsz alhier gewöhnlichen Pettschafft vnd Handschrift, wie dan auch vndter mein Hansen Bela, höchsternerer khönigl. Matt. zu Hungern Perggerichtsschreibersz bei der Camer alda, handschrift hinaus gegeben worden, Actum Schembnitz Anno et die ut supra.

Wier N. Richter vnd Rath der Khönigl. freyen Perggstatt Schembnicz, Thuen khundt hiemit für Jedermeniglich, dasz nach tödtlichen seeligen abgang weylandt des wohlgebornen herrn herrn Hansen Friedrichen Giengers Freyherrn, von der hochedlen Frawen Anna Vblhopffin, geborne Humblin auf Oberhöfflein, Wittib, vnd Obergewerkhiu bey hiesiger herrn Preunerischen handlung, vnd anderstheyls der wohlgebornen Frawen Frawen Barbara Giengerin, Geborne freyin von Conzin, alsz zwischen Frau Mutter vnd Frau Tochter wittib, dieser nachuolgendt wolmeinendt friedliebender Vertrag aufgericht worden, dasz nemblich obgedachte Frau Anna geborne Humblin alsz die leibliche Groszmutter ihresz Einkhl. desz wohlgebornen herrn herrn Ferdinandt Friedrichen Gienger hocherbetten worden die einmal von sich abgelegte Mühe der Regierung ausz herzlichem trewer lieb, soviel die möglichkeit mitbringt, wiederumb auf sich zuuemben, dan weil durch Gottesgenad der seegen bey ihr glückseelig entsprosen, bisz zu ihrem Endt darin zuuerharren welches auch von der obbemelter Frawen Anna Humblin verwilliget vnd versprochen worden, Esz verlobt oder verbindt sich auch die Fraw Fraw Barbara Giengerin Wittib Ihrer wohlthätigen herzlichem Frawen Mutter den gröszten Respect, geh. vnd trey, so ein leibliches Khindt schuldig, zu erzaigen, Ja so Es möglich ohne gedan-

khen zu erfüllen Ihrer Fraw Mutter alles Vleisz pflegen, dienst vnd beystandt leysten, damit sie den mütterlichen seegen von Gott gedeylichen genüezen möge. Esz erbit sich auch die alte Fraw, weil sie lebt, auf Ihren Einkhl Ferdinandt Friedrichen allen nothwendigen vndt gebührlichen Vncosten zue seinen Studijs nach ihrem Vermögen darzuegeben, Ihrer Fraw Schuur vnd Tochter aber bewilligt sie Erstlich die freye Wohnung im Schallischen Hausz, nochmalsz zu einer wittiblichen Vnderhaltung (weil sie gleichwohl die Herrschafft Oberhöfflein frey geneust) alle Quartal 200 fl. für alles, sambt der nutzung desz Mayrhooffs in der Eysenbach, solang sie im Wittibstandt verbleibt, auch begehrt sie ihr wegen desz Vberschusz, den Gott in denen Perggwerchen geben wierdt, als einer beywesenden vnd mitwissenden treuen Mutter vnd Gerhabin nichtes zuuerhören, wie auch den herrn mitgewerkhen, vnd also wiert dasz gantze Datum dahingestellt, dasz die Fraw Andl vnd die leibliche Frau Mutter Jezt unnd khünfftig dem lieben Einkhl vnd Sohn zu seiner Wohlfart vnd nutzen havsen werden, vndt dahin nicht khommen laszen, dasz der wohlbedechtigten Cession nach Todeszfall der alten Frauen (so Gott noch lange verhüetten wölle) zue Nachtheyll, schaden, oder abbruch geschehen sollt, Sondern dasz dem lieben Einkhl vnd Sohn alles dasz wasz ihme Gott beschert, vnd die Natur geben, auch so Erbar vndt treülich durch sein Liebe vnd treüe groszmutter erworben, Vermaint, vnd verordnet, sicherlich vnuerrukht khönne habhafft werden, Inmaszen sich dan auch die grosz Fraw Mutter hierbey anerbotten vnd Eygentlich versprochen, dasz nach Ihrem Tödtlichen abgang der Junge herr Ferd. Friedrich Ihr Einkhl nicht allein über die Perggwerch, wan er seinen vogtbahr Jahr Erraicht völliger Regierer, Sondern auch aller Ihrer haab vnd Gütter, auszer der vermachten Legata, ein Einiger Erb vnd besizer sey.

Bey dieser aufgerichteten Cristlichen Vergleichung seindt gewesen vnd zu Zeygen Erbetten worden, auf der Frawen Groszmutter seyttten, der hoch vnd wohlgeborne Graff vndt Herr herr Heinrich Matthesz Graff vnd freyherr von Thuern Valsasina vnd zum Creutz, herr auf wellisch vndt Weiteritz, Ritter, Erblandt Hoffmaister in Crain, der zue Hungern vnd Böheimben khön. Matt. Rath vnd General, sowohl die Edlen Gestrengen vnd Hochgelehrten, auch Edlen Vesten vnd Wohlweysen herrn, herr Samuel Jessin, der löblichen Cron Böhemben abgesandter an die ottomanische Porten, vnd herr Matthiasz Hayntz V. J. Doctor Syndicus der Statt Olmütz, vnd mitabgesandter desz löbl. Markgraffthumbsz Mähren an bemelte ottomanische Porten, herr Michael Wenger, der zu Hungern khönig. Matt. Einnember bey der Camer alhier, Herr Mattyhasz Kheyser Stattrichter vnd Waldburger, vnd herr Abraham Vnverzagt Stattschreiber, sowohl herr Bathasar Peützerus Schloszhauptmann, beede

des inneren Rathsz, vnd h. Sigmundt Eggstain der löbl. herrn Prennerischen Gewerckhen Buchhalter alhier zue Schembnicz.

Ferner auf Ihr Gnaden der Jungen Frauen Wittib seitten, der auch wohlgeborne herr h. Geörg Andree herr von Hoffkirchen, freyherr zu Colmütz vnd Desiedel, herr auf Judenau, Neuaigen, vnd Guettenprun, Ritter, der zue Hungern khönigl. Matt. Khriegsz Rath vnd General, mehr der Edle vnd Gestr. herr h. Wolff Christoph von vnd zue Schallenberg auf Pieberstain, Luftenberg, vnd Leonbach beeder Erzherzogthumb Vndter vnd Ob der Ennsz Abgesandten an oft bemelte ottomanische Portten. Weitther die Edlen Gestrengen Vesten Ehrenuest Wohlweyszen herrn, herr Hansz Lienpacher, höchstgedachter khönigl. Matt. Vndter Cammergraff zue Crembnitz vnd Schembnitz. herr Michael Maurer, der herrn Neüsoll. Khupffer Verleger Verwalter, herr Hansz Nunthaler, desz Innern Rathsz zu Crembnicz vnd Waltdbürger zue Schembnitz, herr Davidt Cureus von der Els, Ihr Matt. gewester Hauptman zu Lewentz, Herr Johann Crenzt, Ihr Matt. Perggmayster, auch herr Casparus Pistorius, beede desz Innern Raths, vnd herr Elias Schallmann, bey mehr bemelter Prennerischen Handlung Verwalter alhier.

Diesen nun Obbeschriebenen in gewissen Articulen verfasten Vertrag Jederzeit Vest, Crefftig, vnd Städt zu halten haben nicht allein beede Frawen Muetter vnd Tochter mehrer gewiszheit willen denselbigen in zweyen aufgerichteten gleichlautenden Exemplaren mit aignen Ihren handschriften vnd angebornen Petschafften corroborirt, sondern zue mehr glaubwürdigem Zeügnusz auch wohlbenedte herrn beyständer alles Vleyszes Erbetten, dasz sie gleichsalsz denselbigen mit Ihren aignen händen vndterschrieben, vnd aufgedrukhten Pettschafften, doch aller Ihrer fertigung ohne nachthayll vnd schaden verwahret, über diesz allesz mit vnserm Statt Insigil verfertigt, vnd verfertigter dem löbl. Statt vnd Perggericht ad protocollo inserendum übergeben laszen, den wier obbemelte Richter vnd Rath ad perpetuam rei memoriam von Wort zue Wort gleichlauttendt In vnser glaubwürdiges Statt vnd Perggprotocol eintragen, vnd diese Protocolierung beeden Theyllen einen gleichlautenden Reuers vndter gebräuchigen Statt vnd Perggerchsz fertigung erthayllen lassen.

Und solches allesz ist obererörtert maszen abgehandelt vnd beschlossen worden zue Schembnitz, den 15. tag Decembris des 1621 Jahrs.

Loca Sigillorum.

Der Satt Schembnitz. Anna geb. Humblin Wittib. Barbara Giengerin geb. von Conzin freyin Wittib. Hainrich Matthesz Graff von Thuern. Geörg Andree von Hoffkirchen freyherr. Wolff Cristoff von vnd zue Schallenberg österreichischer gesaundter an die otto-

manische Portten. Samuel Jeszin von Beczdriczin desz khönig. Behemb an die ottomanische Portten abgesandter. Matteusz Haincz desz löbl. Markgraffthumbz Mähren von vnd nach der ottom. Portten abgesandter. Hansz Lienpacher. Michael Wenger. Michel Maurer. Mathyas Kheyser. Hansz Nunthaler. Dauit Cureus von Ölsen Hauptman. Johan Crentz. Casparus Pistorius. Abraham Vnverzagt Juratus Notarius. Balthasar Peücerus. Elias Schalman. Sigmund Eggstain.

XXXIX.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából. másolat után.*)

Spectabili ac Magnifico Dno Domino Stephano Kovacsousky de Körtuelyfaya, Sacr. Regiae Mattis Consiliario et Cancellario etc. Dno Domino mihi gratioso ac observantissimo.

Spectabilis ac Magnifice Domine Domine Cancellarie mihi gratiose, Salutem et servitiorum meorum demissam commendationem.

Ante aliquod dies venerunt Novizolium Silesiensium negotiatorum famuli, qui merces vendendi gratia dicuntur adduxisse, per modernos a S. Mattis Commissarios pro tempore Schemnitij existentes vna cum mercibus et rebus suis arestatos fuisse, cuius quidem arestationis occasionem libenter suo loco relinquo; Quia vero summa urgente necessitate Suae Regiae Mattis Camerae officialis, qui alias pecuniam promotariam rei cuprariae ex remotioribus locis aduehere solet, etiam moderno tempore eum in finem tam in Silesiam, quam Poloniam expeditus fuit, ut praesente in difficultate omni mora posthabita cum pecuniae promotoriae summa acceleraret, ac ob nuper perpressam damnificationem duodecim mille florenor. defectum resarciret: admodum sumus solliciti, cum de praesente Wratislawiae in hoc negotio sit occupatus, ut rei promotoriae succurrati, ne de jure Talionis vice versa arestetur, hacque mora interviente cum evidentissimo incommodo et periculo huius Regij peculij montanici damnum patiatur; Vrae itaque Splis Magf. pro solerte sua discretione haud gravate huic inconventiae gratiose dignabitur remedium adhibere, Suamque Regiam Mattem non tantum de hoc periculo informare, sed etiam si haec Regij Commissarij Ismaelis Fabricij arestatio ob defectum sumptuum promotoriarum in ruinam et damnificationem rerum metallicarum vergeret, me caeterosque mihi adiunctos officiales benignissime excussare. nos traeque innocentiae hoc in parte consulere. Qua quidem in providentia matura potissimum Suae Regiae Mattis totique incliti Regni commodum vel damnum versatur, quod Vrae Mgf Sagacissimae discretionis ponderandum relinquo, remedium pertimescentis mali

avide expecto; me patrocinio ac favori Vrae Splis Magf nos ac omnes Divinae providentiae commendo. Novizolij 16. Novembris. Ao 1621.

Vrae Splis Magftiae servitor observantissimus.

Rudolphus Hag.

XI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Generoso Domino Domino Hieroslao Zmeskaln de Domanovez et in Laskare S. Regiae Mattis Consiliario et supremo Camergrafio in Civitatibus montanis Regni Hungariae. Domino ac Patrono mihi observantissimo.

Generose Domine Domine supreme Camergrafie observantissime salute et omni tam animi quam corporis felicitate praemissa, servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Quam difficilis et periculosus sit modernus status, ex remotioribus locis posse habere necessariam pecuniam ad promotionem rei cupariae Vrae Groae Doi abunde perspectum est; jam accedit, quod Wratislaviensium negotiatorum merces, quas per famulos suos huc vendendi gratia expediverunt, a Suae Regiae Mattis Schemnitium deputato Dno Commissario Ismaele Fabricio hic Novizolij arestati haereant; Quia vero non ita pridem Casparum Raidl in Silesiam expedivimus, ut urgente summa necessitate inprimis Wratislawiae omnem operam naveret, et bonam summam pecuniae promotoriae colligeret, collectamque quantocius adduceret; in eo versamur metu et periculo, ne jure talionis ista pecunia ad promotionem rei cupariae destinata ibidem viceversa arestetur eaque in parte in evidissimum damnum et ruinam peculium hoc Regium praecipitur: siquidem Vrae Grosae Dio sibi benigne in memoriam revocare poterit, quod non ita pridem injuria militum Caesariarum circiter 12 millia floren. ablati, atque promotioni rei cupariae distracti fuerint: quod damnum illatum etiam nunc sentimus, nihilque certius habemus, quam si hac vice adversi quid accideret, extremam ruinam et irreparabile damnum, alias ex benedictione Divina fertilissimarum cupri fodinarum. Et quia omnem nostram fiduciam in Grosam Dionem Vram positam habemus, obnixè rogamus, dignetur V. G. Dio hoc pertimescendum malum benigne perpendere; nec non quo pollet iudicio Suam Regiam Mattem superinde informare, maturoque consilio negotium eo dirigere, ne supra fata arestatio mercatorum Silesiensium in praejuditium et irreparabile incommodum cupri fodinarum Suae Regiae Mattis D. D. nobis clementissimi emergat, sin minus forte fortuito adversi quid acciderit, roga-

mus instanter, ne nobis maturae iudicantibus imminens malum, ulla culpa attribuat. Cuius patrocinio me totum devoveo; Vramque G. Dnem in Nestoreos annos feliciter valere desidero. Novislij 16. Novbr. 1621.

Grosae Dnis Vestrae servitor addictimus.

Rudolphus Hag.

XLI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Magnifico Domino Domino Stephano Kovaczouski de Körtuelyffaia Sacratiss. Regiae Mattis Consiliario et cancellario, Domino Domino mihi gratissimo.

Spectabilis ac Magnifice Domine Domine Cancellarie mihi gratiose salutis praecatione praemissa Servitiorum meorum officiosissimam commendationem.

Ea quae Vestrae Spectabili Magnificentiae causa retardationis pecuniae promotoriae, et imminentis periculi circa rem metallicam Novisoliensem nuper protestando perscripsi, me de die in diem anxiosem reddunt: siquidem officialis ille Casparus Raidl, qui alias ordinarie curam adducendarum pecuniarum habet, etiam nunc ante quatuor septimanas, hinc cum solummodo in finem, ut summam pecuniam conquireret, expeditus, in hunc usque diem ne iota scripsit, vel de reditu ipsius personali, multo minus de expeditione sua, quod me vel promotorum officiatos certiores reddere potuisset, ita ut de illius captivitate, morte, vel alio incommodo valde sum dubius. Et quia adhuc ante dies festos natalitiarum Christi extrema necessitas requirit, ut de decem usque ad 12 mille floren. provisio fiat: Dni promotores autem hic plane nulla pecunia instructi, cum intra Regni limites quisque illis tantum pecuniae concedere velit; adhuc modo et de praesenti sectores metallici et caeteri operarij montanci, ob praesentis annonae caritatem et difficultatem, incontentissimi sint, fameque adeo compulsi, et nisi illorum mercedes exsolvantur, statim quemadmodum praeteritis diebus attentarunt, laborare desistant: Vnde incomparabilis interitus fodinarum, alias ex benedictione Divino satis praestantium, magna cum iactura peculij Regij et Regni totius statim emergit, nisi quantocius occurreretur; Ratione officij quo fungor, hoc evidentissimum discrimen nullo modo retinere potui, siquidem hoc unicum remedium intercedit, ut vel S. Regia Mattas, in praesenti necessitate et difficultate comparandarum pecuniarum in exterioribus Regnis, aliunde provisionem fieri, vel mihi pro parata pecunia cuprum venale exponendum elementissime committat. Iterum atque iterum obnixe orando, cum alia ratione

operarios fere fame ob caritatem et defectum pecuniae confectos in officio continere nequeam, scit Vra Sptlis Mgftia pro solerti sua discretione, hoc instans malum sub summo periculo morae S. Regiae Mtti proponere; benignissimam resolutionem pro posse maturare; atque me respectu iam semel praemissae humillimae protestationis et intimationis apud S. R. Mattem D. D. mihi clementissimum haud gravate hac in parte tam excusare quam subiectissime recommendare dignetur.

Vrae Spli Mgftiae me, nos autem omnes divinae tutelae commendando. Novizolij 9. Decembr. 1621.

Vrae Spli m. Stor demis.

Rudolphus Hag.

P. S. Hac vice V. S. M. 10 aves bonosas, quas peto benigni animo accipere ac prospera sanitate consumere.

XI.H.

(*A selmeczi bánjabírosági jegyzőkönyvből 1622.*)

Ady den 18. Februarij ist in Ihr Mat. Cammerhoff alhier eine zusamenkhunfft gehalten worden, alsz herr Michel Wenger Einnember, herr Leonhardt Lanser Buechhalter, herr Casparus Pistorius der Zeit Statrichter, herr Matthyasz Khayser des innern Rathsz, herr Johann Crenntz Perggmeister, h. Andre Vngedew Perggschwornen, herr Elias Schallmann der herrn Prennerischen Verwalter; Sigmundt Eggstain der herrn Prennerischen Buchhalter, Hannsz Wenger, Philip Muner, vnd ich Hansz Bela Perggerichtschreiber alhier.

Die müntz vnd den Lohn betreffend, dasz man auf die Perggwerch, da ein gefell ist, alsz nemblich auf den obern Pieberstolln, halben theyll khleine Vngerische Müntz geben soll, vnd auf die andern Perggwerch dasz drittel, dasz andere aber sol mit Thorakhen auszgelohnt werden, weilen dasz gefell schlecht, vnd man mit khleiner Müntz nicht geulgen khan, dan ietzt vber 150 Markh sielbersz wochentlich nicht auf Crembnitz geschikht werden khönen, vnd man anderstwo gelt auftreiben muesz in thorakhen, dasz man darmit auszlohnen khan, sonsten wer ein steckher allenthalben.

Den 19. Februarij seindt destwegen die herrn alsz herr Statrichter Casparusz Pistorius, herr Balthasar Peutzerusz Schloszhauptman, herr Lorentz Schmidt Perggschwornen, vnd Hannsz Bela Perggerichtschreiber zusamen khommen, vnd die Waldburger, wie auch die Schaffer vnd Schreiber von allen Perggwerchen, Hütten, vnd Pochwerchen dahin erfordert, vnd ihnen solches fürgehalten,

auch aufferlegt, dasz man den arbeitern also lohnen vnd ausztheylen soll, auch die Ambtleuth sollen ihre Löhne nicht anderst nehmen, alsz die arbeitther, bisz vnser herr Gott helffen würdt, dasz es in denn Lieben Perggwerchen beszer werden wierdt, oder aber die Müntz zuerecht gebracht werden möchte.

XLIII.

(A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.)

Wilhelmb Gallesohns Mitt. vnd Waltburgers alhier gehorsames anbringen an den herrn Commissarn Johann Baptista Weber den 2 April 1622.

Wohlgeborner Genediger vnd hochgebietunder herr, der Röm. Khay. Matt woluerordneter herr Comissari, demnach ich nun von 11 Jharen hero mich alhier zur Schembnitz in dasz Perggwerch Pauen Eingelaszen, vnd auf mein Perggwerch St. Andreasz Stollen mit dem Creutzschlag denn Matthyasz Stolner gang versthrotten, demselbigen gang nach auch schon in die 100 Lachter im Veldt so wohl mit sinkhen Vnder sich nachgebaut, in welchen zue Zeiten schöne spürrungen, die wohl gehalten, angetroffen, wie viel aber dergleichen gebew, damit die örther mit nothwendigen vncosten bisz zum seegen Gottesz fort getrieben werden, einen zimblischen Verlag bedürffen, Inmasszen den alhieigen herrn Ambtleuthen guet bekhandt, mit wasz für ansehnlichen Verlag der Matthyasz Stolln, so wol der Jetzige Klingen Stolln, vund hieuorige reich-gesegnete Perggwerch vnd händl erbaut, vnd zue nutz gebracht worden sein. Ich alsz ausz Mangl der nothwendigen Perggwerch Verlag diesen gang vnd örther vngebaut, vnd in 40 Lachter abermal einen stattlichen gang verschrotten, in welchem auch noch bisz auf diese Stundt schöne vnd gutte spürung vorhanden, vnd für augen sein, von diesem gang aber noch weiter ins Veldt, vnd auf die ansehnlichste gäng, darauf vor diesem, vnd jetzt reiche Kheyl-ärzt auszgehauet worden, vnd dieser Zeit auszgehauet werden, bisz in 130 Lachter fort gebaut, Perggmännischer Weise aber solchen weitläufftigen Paw, beydesz Wetter vnd Pergghandlungsz fürdernusz halber, ohne einen Schacht, auf vnd gegen denselben örthern nit zue Nutz gebracht werden khan, damit ich nun nicht allein mein grosz vnd starkhesz Verpauen etlichermaszen wiederumben ergezt, sondern auch zuforderist Ihrer Röm. Khay. Matt. Vnser aller gnedigster herr, wie nit zuzweifeln, einen ansehnlichen nutzen daruon haben vnd bekhomben möchte, langet derowegen an E. Gn. mein geh. bitten, die geruhen von Irer Röm. Kay. Matt. wegen die genedige Verordnung zuthan, damit mier die nothwendige Verlag

zue fortsetzung meines höfflichen, vnd nun ziemlich weitgetriebenen Pausesz, ausz der allhiigen Khay. Camer gereicht werde, damit ich benebensz auch einen neuen Schacht, Wetter vnd Handlungsz, vngefehr bisz in die 50 Lachter bisz auf den Erbstolln hinein bringen khan, ist nicht zuezweifeln, dasz ich in khurzer Zeit mit Gottes hilf einen reichen seegen Gottesz erbawen vnd zuewegen bringen werde, dardurch ich nicht allein höchstgedachter Ihrer Khay. Matt. zu dero genedigsten hilf vnd Verlag zu vnderthenigsten dankh contentiren werde khönnen, vnd benebensz dero Cammergeföll merkhlichen vermert vnd befördert, vnd schlieszlichen hiedurch dasz albiesige Pergg, Statt vnd Cammer wesen in aufnehmen gebracht werden khan, imfal aber so der seegen Gottes, wieder alle mein Verhoffen, bey ietzigem meinem Pauen vnd Perggwerch auszbleiben solte, wasz ich bisz dato vnd verrer von der Röm. Khay. Matt. Camer alhier zue meinem Perggwerch Verlag empfangen haben, vnd schuldig verbleiben würde, dasz khönnen Ihr Khay. Matt. vnser allergnedigster herr alszdan von meiner Schuldanforderung bey herrn Seyfridt von Khollonitsch in dero hoff Khriegsz Zahlambt habenden Rest, oder aber an der Wertmanischer schuldt, so mier noch Ao. 1605 von derselben Erben bey der in Gott ruhenden Khay. Matt. Cammer vbergeben worden, abschreiben laszen, vnd sich bezahlt machen, Solchesz wil vmb E. Gn. schuldiger dankhbarkeit nachzuerdienen beffiszen sein, Thue benebensz E. Gn. zue g. gewehrigen beschaidt mich g. befehlen.

E. Gn.

vnderthenig schuldige

Wilhelmb Gallesolu.

XLIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Illustrissimo domino domino Comitj Stanislao Thurzo de Bethlemffalwa, Regni hung. Palatino, Judicj Cumanorum, perpetuo Comitj Comitatus Scepusien. Sacr. Caesar. Regiaeque Mttis Consiliario Intimo, et per Hungar. Locumtenentj domino patrono nobis obsmo.

Illustrissime domine et Patrone nobis obsme, Salutem Seruiciorumque Nrór. paratissim. Comm.

Mit Irion Nagod az fehyr Poltwra feleöll varmegyeröl meghertették: Ennek eleött is küldeötte vala Generalis V. eö Naga Chiaszar Vrunk eö feölsige Paranchiolattjat ezen dolog feleöll, melj dologrol bizomos keövetejnkett küldeöttük vala eö Nagahoz akara-

twnkott megh üzenj hogj mj twduan az Orszagh vigezisit, nem ellenkezünk az eö feölsige Paranchiolattjaval, chiahogj eö Naga munkalkodgjek Chiaszar vrvnkna! eö feölsiginel, hogy az Soppronban vigeztetett Arlus az Monetak feleöl ne értessik chiak az vy Poltwrak dolgaban hanem az appro pinz is in bona et antiqua liga cudaltassek; Most is Nagodat chiak azon kérjük, hogj Nak legjen tekintete az megh niomorodott keössigre, es Nagod talalja fel azt az módot, hogj veretessik es jarion az appro pinz is, mert az vy Polturatol ugj megh idegenedet az keossigh, hogj maid semmi Paranchiolatunkal nem gondoluan, magan el nem akaria venni, mondvan azt, hogj ha mindenit eladgja is az mie vagjon az vy Poltwrán, de eö kjmenuin az mj varmegjenkebeöll semmj marhatt nem uehet raita, es igj felesigesteöl gjermekesteöl elhetetlenne leszen, sem az Pogansagtul feyett nem menthetj vele. Seött Nagodnak ezt is akarank ertesere aduj, hogi mostan valamj vy duttka pinzt hoztak keözinkbe, az kik feleöl azt halljuk, hogj itt az mi orszaguunkban Keörmeöcz Banyan kezтик verni, ky miatt nem keves busulasban vagjon varmegjenk, holott mégh chiak az vy Polturanak dolga sem igazodott jól el, most immar ezt is behozuan, az ky chiak mereö rez, olj nagj fogjatkozás kezdett Varmegjenkben lennj, hogj maid junett tova, ky twdgja menj Ember halhatt meg, . . . az sok küleömb fele pinznek behozasaval. Mjnd ezekreöll kerjük Nagodott hogi prouideallion, Chiaszar Vrnkott eö feölsigitt talallia meg, hogi eö feölsige ne engedgje az vy duttikat az orszagban veretnj, az kj mégh orszagwnkban soha nem veretetet, kj talan ket vy Poltwránall teöbbett sem njom, nem is araniozwwk az Ezüstitt hogj job legjen, mintt az vy Polturanak. melj kett Polturanak jnnett tova husuitt vtan hatt pinzben kelljenik jaruj, ezen dutkott penigh az ki kett Poltura quantitasban vagjon, kylencz pinzben kelljenik elvennj, ky miat Nagod beöleh ltelete raita minemeö jnconuenientiak jeöhetnek be Orszaguunkban. feökeppen ez nagj szük es fogjatkozott üdeöben, az szeginsigteöl is az Poganjsagh sem veszi ell. Hanem Nagod erchie egiszben az Soppronj Arlust az Monetak feleöl, had foljon az Magiar pinz is, ky mellett az szeginj hodultsag is maradhasson megh.

Más leuelit is vettük Nagodnak, melj ezen Januariusnak eöteödik napian keölt Galgoczon meliböl ertjük. hogy azt Iria Nagod, hogj az Szechi Gjeorgj katonaj, es az szeginsigh keözeött, a minemeö romlas esett, azokrol inquiraltunk volna, de mi arrol valo más leuelit Nak nem lattwk, ha szinten lattuk volna is, ninchien nekünk Authoritasunk, hogj ezen tul harmadik varmegjeben inquiralnunk, hanem ha Nagod itt varmegjenkben paranchiol valamit, az menire valo Authoritasunk vagjon, keszek vagjunk az Nagod paranchiolattianak engedelmesseknék lennj: Nagod paranchiollion eöreömest szolgálwnk Nak: Eltesse Isten Nagodott sokaigh

jo egissigben. Datum in Oppido Marott ex Generalij Congregatione
12. die Januarij Ao 1623.

Illustriss. P. Vrae.

Serv. Paratissimi
Vniversitas Po. Magnatum
et Nobilium Cottus Bars.

XLV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso domino Joanni Lyempacher Sacrae Caes. Regiaeque
Mattis Camerae Cremnicziensis Cammergrafio, Domino Amico nobis
honorando.

Generose domine Amice nobis honorande. Salutem ac bene-
volam nostrj commendationem Aureorum millia duo ad nos quidem
Provisor Arcis nostrae Baymoziensis sub munimine sigillo domi-
nationis vestrae, ita ut nullum violationis signum in sigillo agnosci
queat, adtulit, manibusque nostris administravit, sed in numeratione
bina vice iterata et reiterata defectus septem Ducatorum est com-
pertus, qui unde irreperit, cum sigillum ut praefertur nullomodo
sit violatum, scire haud possum, Refusionem autem habere omnino
volumus. Quum modum nequaquam adinvenire queamus, ut minu-
tam extradamus pecuniam, mille talleros per praesentis exhibitorem
misimus, quos ut Gen. dom. Vra acceptare et permittare pro
flor. 4000 velit rogamus. In reliquo feliciter valere optantes. Datum
12. Feb. Anno 1623. ex Arce nra Galgoecz.

Gen. dom. Vrae

Amicus benevolus
Comes Stanislaus Thurzo.

XLVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Generoso Domino Joanni Liempacher Sacrat. Caes. ac Regiae
Mattis Camerae Cremnicziensis sub Cammergrafio. Amico nobis
honorando.

Generose Domine Nobis observande.

Salutem et benevolentiam nostram. Literas Vras 18. Febr.
Cremnicio emanatas accepimus, quantum ad administrationem Duca-
torum nos in eo sacculo, in quo per vos fuerunt reconditi, sub

inviolato sigilli vestri munimine percepimus, quorum in reiterata numeratione, posteaquam defectum septem ducatorum animadvertissemus, quamvis sat diligenter rei circumstantia investigata, nihil tamen comperire potuimus, quod ansam dubij circa eum, qui nobis attulit, inveniremus; unde certo conijeitur in numeratione et reconditione defectum non jam penes nos, et homines nostros, sed circa vestros irrepsisse; ut itaque omni remota exceptione refundantur omnino volumus. Quod Talleros 1000 per nos ad Cameram, non ratione faenoris et negociationis (quod vestrum est) sed domesticae necessitatis causa missos pro minuta moneta Hungarica acceptare nolueritis, nullam excusandi occasionem aliam habetis praeter illam, quod avidi et cupidi lucri privati vosmet cum monetae minutioris concambinatione questum exercere diligentius queatis, quod penes vos est exquisitum, et si nullo hoc tenus inquisitionis vigore processum sit, quod negligere ullo pacto ulterius possumus.

Nam urgens in regno necessitas (cuius vos non levem prae buistis causam) omnino cogit. Quantum ad cusionem Dutkorum seu grossorum nonenariorum dedimus nuncio Camerae expressam superinde Resolutionem, Pecuniae etenim cusio perinde ac tempore divorum quondam praedecessorum Regum in bona liga fieri posset, est enim benedictio divina in minerarum proventu non contem nenda. Verum qualiter cum urburarijs in exsolutione auri et argenti procedatur, non est occultum. Scripsimus etiam Dominis in administratione Regiminis Deputatis Sac. Caes. Regiaeque Mattis Domini Domini nostri clementissimi Consiliarijs de cusione Dutkorum, ne ulterius continuetur, dum praesertim per quasdam Regni Hungariae Comitatus, ne in extremum Regnicolarum cudatur detrimentum, simus requisiti.

Licet enim vos a misera plebe victualia emendo vi quadam cursum et acceptationem illorum grossorum imponere contendatis, vos tamen acceptare, praecipue vero in vestro salario omnino recusatis, unde non minima in regno confusionis circa monetae cursum ansa gignitur. Speramus, quod praelibati Domini Regiae Mattis Consiliarij ex elementi et benigna eiusdem Mattis voluntate sese superinde resolvant, qua tandem praemissa, habebimus commodam occasionem de his omnibus diligenter prospicere, et jactabundam quorundam Cameracensium erga Suam Mattem fidelitatem penitius pensitare. Moverunt et hoc, quod non parum detrimenti nuper in grossis bohemicis per nos pro ducatis datis, acceperint, unde quesumus? vosmet enim pro tunc vestro arbitrio selectissimos quos approbare voluistis grossos acceptastis, quorum valorem et cursum vosmet affirmastis, unde igitur tantum detrimenti. Addunt et hoc, quod non parum impensarum erogarint, dum pecunia illa Viennam administraretur, quam pecuniam per servitorem nostrum Viennam expedivimus, et Domino Henkelio resignandam demandavimus, de qua

perceptione a Domino Henkelio recognitionales quoque accepimus.
In reliquo feliciter valeat. Dato 6. Martij Anno 1623. ex libera
et regia Civitate Poseniensi.

Gen. D. V.

benevolus

Comes Stanislaus Thurzo.

XLVII.

(A selmeczi bányaigazgatósdági irattárból, eredeti után.)

Denen Edlen Gestrengen vnd Vesten Herrn Hannsen Lienpacher von Liempach, Röm. Kay. Mat. Camergraffen in hungerischen Perggstätten, Herrn Hansen Socken höchstgedacht Ihr Kay. Mtt. Einnemern, vnd herrn Herman Rothen Buchhaltern bei der Camer Crembnicz. Vnsern gg. insonders g. vertraut hoch vnd vilgeliebten herrn Schwag. vnd Brüedern.

Crembnitz.

Edle Gestreng, vnd Veste, grg. in sonders g. vertraut. hoch vnd Vilgeliebte herrn Schwäger vnd Brüeder, denenselben sein vnsere schuldig vndt beflizene dienste jederzeit bereit zuoor.

Vnsre grg. vnd g. Herrn erindern wir hiemit dienstlichen maszen herrn Camergraffen ich Einnember auch alberait gestert deszentwegen etwas anmeldung gethan, wie das vermelten gestriegen tag Frau Barbara Giengerin zue mir Einnembem geschikht, vnd mich ansprechen laszen, da es mir nit entgegen, so wolte sie sich einen gang herab zue mir in ihr Matt Camerhoff befinden, oder aber da es ohne vngelegenheit sein kündte ob ich mich nicht einen gang hienauf zue ihr verweilen wolte, diesem nach hab ich mich nun zue ihr hienauff befunden, vnd alsz ich zue ihr koben, ist dieses ihr fürtrag gewesen, es hette derroselben Buchhalter herrn Crembniczerischen Einnembem wegen ihrer noch auszstehenden Silberzahlungen zuegeschrieben, darauf ilme herr Einnember zur Antwortt wiederfahren laszen, ob er sich zwar wol fast bisz in die drey Wochen lang zue Wien aufgehalten, vnd vmb Resolution der Münz halben alles fleisches sollicitirt, vnd angehalten, so habe er aber keine erwarten können, weilen man aber vnter vnsz officirn auch anderer notturfft halben eheist eine zuesambenkünfft werde anstellen müssen, so solle auch dieses geschäfts halben eine Vnterredung gehalten werden, wie eines für däs ander zue bringen, vnd wie etwas die herrn Gewercken ihres Auszstandts möchten contentirt, vnd mit ihnen eine richtigkheit gemacht werden. Nachdeme nun sie Frau hierausz ob sie einer eheisten gewiszen richtigkheit vnd contentirung zue gewarten haben möchte, nictes aigentliches vernembem könne, vnd ob sie auch wol vom herrn

Cammergraffen bisz anhero auch vertröstet worden, dasz sie vermelt ihrer auszstehenden Silberzahlungen halben nichtes verlohren haben, sondern sobalden es nur immer möglichen sein würde können, dasz man auf dieselbe bedacht sein würde, so wolle aber auch bisz dato noch nichts würcckliches hierüber eruolgen, oder mit einer mehrern abstattung ein anfang gemacht werden. Alsz nembe sie derowegen gar starkh wunder, warumben es beschehe. wisze sich nicht darein zuerichten, wie es keme, dasz andere heüszter zuebauen, vnd zue andern ihren Notturfftten kleine Münz genug hetten vnd was dergleichen reden mehr gewesen, sie aber muste ihres schuldigen nun mehr so lange Zeit wieder die gemesene Resolution darben, dabei noth leiden, vnd da sie sich bey jezigen höchstgefährlichen leufften mit einschaffung aines Vorrathsz etwas versehen solte, würde sie hiemit aufgehalten, vnd verhindert, ob nun wol ich Einnember dero selben hierauff in beisein ihres Buchhalters herwieder zue gemüth geführt, vnser fürgangne protestation gegen derselben officir, wo sie sich nemblichen dem alten Silberzahlungs Preisz nach, den die herrn vnsz dazumalen darzuerreichen erbittig gewesen, nit wöllen bezahlen laszen, da bey eruolgenden gefährlichen leufften etwas drunter komben solte, dasz sie der neuen ordnung nach nit kundten bezahlt werden, vnd etwas hinten verbleiben solle, oder sie deszwegen in ein gefahr komben möchten, dasz wir alszdan ohne alle schuld sein wöllen. Item so viel sich gegen Ihr in dits orts sachen than laszen, deroselben gnugsamblich angezeigt, warumben bisz anhero von denen herrn keine richtigkheit gemacht, oder mehrers bezahlt werden können, vnd dasz es sonsten an vnserer sollicitirung, damit sie zue einer richtigkheit vnd contentirung gelangen möchte, nit erwunden hatte, item weil der Auszstandt von oberer Camer herrühre, dasz sie etwan vnsern grg. herrn herrn Camergraffen, vnd die herrn auch selbstn hierumben nochmalen ersuchen wolte, so haben aber solche meine obiectiones bei deroselben gar nichts verfangen wollen, sondern sie hat sich lauter erklärt, sie wölle destwegen kein einzigen Buchstaben mehr, weder bei denen herrn, noch bey vnsz schriftlichen verlieren, sondern begehre aniezo von vnsz oder alhiesiger Camer, dahin die Waldburger ihre Silber eingereicht, vnd ihre bezahlung darumben zuempfangen pflegten, der neu ergangenen Resolution nach eine fernere vnaufschiebliche richtigkheit vnd contentirung: wo dieselbe nit eheist erfolge, wölle sie, so warhafft sie eine Geborne Freyin vnd ehrlich ist, herab in Ihr Matt. Camerhoff komben, vnd ehunder nit wieder von dannen gehen, bisz sie nit völlig contentirt, vnd eine richtigkheit erlangen werde, ob ich ihr nun wol dieses Ihr propositum auch wiederlegt, wann nit andere mittl, dasz sie zur richtigkheit vnd contentirung gelangen könne, alsz dieses vorhanden, dasz hiemit nit viel effectuirt würde, so

beruhet sie aber bey deme, dasz sie bei diesen geschwinden vnd gefährlichen leüffen einmal eine richtigkeit haben, vnd von vnsz Ihres ausstandts befriedigt sein wölle. Im widrigem aber, vnd da es nit beschehen solle, würde sie zue andern mitteln gezwungen werden, die sie sonst gerne geübrigt sein wolte, vnd lasze sich die alte Silberzahlungsordnung nichtes anfechten, sondern halte sich der neuen Resolution so lange bisz von Ihrer Matt nit ein anders beuohlen werde, gegen welcher Ihrer Khay. Matt. sie auch da Sy gar ein mehrers empfangen solte, alsz etwa eine kunfftige resolution ordnen möchte, so wolln auszer Landts alsz alhier noch genugsamb gesessen were, vnd zue dieser richtigkeit solten wir ihr verhelffen, den es gehe vnsz an, dits orts sachen zue treiben vnd an vnsz wölle sie es suchen, vnd was dergleichen mehr ist.

Ob wir nun wol hierinen Vnsern grg. herrn herrn Camergraffen, und die herrn zue molestirn gerne verschont hetten, so werden aber die herrn ansz gehörten vmbständen vernemen, dasz wir auff wolgedachter frauen Giengerin starkhes anhalten vnd lamentirn dieselben solches zue berichten vnsz deszen nit entschütten können, gelanget demnach an vnsere grg. vnd g. herrn vnsere dienstliches bitten, vnsz hierinnen obuermelter vrsachen halber nichtes für vngut zue halten, vndt vie etwa angeregte interessirten, sonderlich wolgedachte Frau Giengerin, bescheiden solle werden, vnsz hierinnen ein grg. vnd g. nachrichtung zuerthailen. Denen wir im Vbrigen zue g. vnsz beforderist aber die herrn zue sambt vnsz allen Gottes schucz vnd schirmb beuehlen thuen.

Schembnicz den 27. September Ao 1623.

Vnsers grg. vnd g. herrn Schw. vnd br.

dienstschuldige und beffieszene

M. Wenger.

Leon. Lanser.

XLVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso domino Joanni Lympacher, Sacr. Caesar. Regiae Mattis Consiliario et Camerae Cremniciensis Praefecto, Domino Amico mihi obsermo.

Cremnitij.

Generose domine Amice observme, Salute et servitorum meorum commendatione praemissis. Errore famuli mei factum est, quod hesternae lrae meae male fuerint obsignatae, bene autem factum est, quod Gen. Dtis V. illas vite clauserit.

Nos hic diutius tractationi immorari non possumus, quia

benignis oblationibus suae Mattis, et complanationi aequiescere nolunt Commissarij Dni Principis, neque nobis licet transgredi fines nostrae Instructionis. Cras itaque constitutum habemus hinc movere deo volente. Rogo itaque Gen. D. V. uelit mihi et dnis collegis meis in negotio suae Mattis hic constitutis de equis pro sex curribus ad diem crastinum, hoc est ad 28. Sept. prospicere, qui nos ad Grigerhai alias Henloua vocatam possessionem Illmi Dni Palatini vehant, et sexaginta pedites procurare, qui nos ultra montes comitentur. Quam benevolentiam una cum dnis collegis meis reserviam et promptitudinem Gen. D. V. collaudabo. In reliquo Gen. D. V. feliciter valere opto. Nouizolij 27. Sept. Ao 1623.

Gen. D. V.

P. S. In silentio sit nostra profectio rogo Gen. D. V. atque efficere vellet, ut equos et comitatum habeamus in pmptu, ut festinantes ad relationem faciendam procedere valeamus.

Servitor Amicus paratissimus
Nicolaus Dallos, Electus Eppus
Jaurinensis.

XLIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generosis Egregijs Prudentib. ac Circumspectis Dnis Primarijs Officialib. Trium Camar. Nouizolien. Keörmöczien. et Schemnicien. ac Judicib. primarijs ceterisq. Senator. in Ciuitatib. montanis Dnis Amicis nobis observan.

Generosi Egregij Pruden. ac Circumspecti doni Amici nobis honorandj.

Vgjan ezen maj napon irott levelet kk. most egj órakor delben hozak megh, az meliben mi teöllünk vjolahg valo salus conductust keuan. Tegjnap mü elegendendeö Salus conductust küldöttünk kiben bekessleges vgjben güleseröl beösegesen assecuraltuk, csak csudalkozunk azon mikor immar derekas valazt varnak, vjolahg teöb salus conductusokat keuan; és igj csak az üdeöt akaria teöllünk el uonni, mü azért kgeltekk teöb salus conductust kk. nem küldünk, mert az mü Salus conductusunk nekülis ekedigh mindent uegezhetet, szinten taborunkonnis bekevel atal iarhatot uolna, mert mü ekedigh senkit nem bantottunk, bantani sem akarunk, nem is küldettünk mas meszeb ualo varosokhoz, hanem Keörmeöcz, Szelimecz és Besztercz Baniakhoz, mü ez után kegeltekhez az vtan sem irunk sem nem iszenünk, dolgunkhoz latunk, az mire érkezünk ferro et igne, bizoni kyk ellen ígekezünk, semmit abban el nem mulatunk, ha mire magunktol uelünk ualo hadakal

nem erkezenek az kegték nekünk csak teöb teöb ualo imede amoda mutogato leuelet eö felsiginek az mü kgl's Vrunck el küldeöttük, es magat is minden hadajual utannunk uariuk, az melj ha el erkezik kesseö bizoni kk. akor tractalni. Bene ualeant. Datum in Castris Hajnik die 2 mensis octobr. 1623.

Valakik kk. keözwl hozank akar jeöni bekeuel jeöhet mehett assecuraljuk edig is jeöhetett uolna bekeuel mehetett uolna de paraztt roz emberekkett jartatt hozank.

G. T. C. D.
Amici serv. parati
Franciscus Hrik
cum sui adjunctis sui prtis
Comissar.

L.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Gabriel etc :

1. Ew. Lieb Information dasz von der Cammer Crembnicz zue der Neusollerischen Camer vnd Pergwerkh's notturfftin wochentlich 3000 fl deputiret vnd biszhero gereicht worden, verstanden, vnd laszen in allen bey der vorigen vnnnd iezigen verordnung, damit dieselben Pergwerkh auch khein schaden nehmen sollen, verbleiben, allein Er wolle vleiszige achtung geben, weilen der Pergwerckh einkhomben wochentlich mehrers vnnnd weniger ist, dasz man den überrest, so über die wochentliche 3000 fl wirdt von den Pagament Rest gefallen für vns vnnnd zue vnsern nuezen wenden vnnnd aufhalten sollen.

2. Die versilberung desz Kupfers nach Offen achten wir auch iecziger Zeit für rathsamb, Euer Lieb wollen nun dahin gedenkhen, das Er Factorn bekhombt, die da guete, redliche vnnnd solche leuth wären, denen wasz zuuertrawen vnnnd vns hierausz khein schade eruolgen möchte, dieselbe, damit wir mit ihnen schlüeszen khundten, ehist vns namhafft machen, aber bisz dieses ins werckh gesezt wirdt, denen vnsern Cremniczerischen Officiren albereit anbefohlen, dasz den Pagament Rest sollen auf klein Münz verschrotten vnd verarbeiten.

3. Die Ducaten betreffend, weiln der Camergraf vnnnd Officirer vns in ihren schreiben berichtet, dasz dieselben in 18 Tagen sollen fertig werden, Euer Lieb geben darauf achtung, vnnnd alsz baldt sie fertig werden vns ehist berichten, vnnnd wo Ehr dieselben hin thuen solle, von vns ordinancz erwarten.

4. Wegen desz Inszlichtes vnnnd Salitters werden auch die vorsehung thun.

5. Desz zehendts halber ist die beystellung geschehen.

P. S. 6. wir sind auch informirt worden, dasz auf beede Perg-

werkh 6 $\frac{1}{2}$ Tausent gulden ausgeben werden sollen, welche summa vns gar zue uiel teuer sein, vnuud hergegen die wochentliche gefell zue Schembnicz gar wenig derwegen Ener Lieb zue Crembnicz vleiszig erkhuudigen, vnuud bey den officiren nachfragen solle, wie es zugehe, dann werden sy zueuiel oder oberfliszige Expensen machen, wir werden es künfftig in raittung nicht annehmen.

LI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárban levő másolat után.*)

Generoso Joanni Lienpacher Camerae Montanae Cremnicziensis Praefecto Nobis Syncere dilecto.

Gabriel Dei gratia Sacri Romani Imperij. et Transsylvaniae Princeps. Partium Regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes, ac Oppuliae Rattiboriaeque Dux.

Generose nobis syncere dilecte. Salutem et favorem nostrum, Cum Deo Optimo Maximo necessaria arma sumenda debuerimus, atque cum exercitu ad vos propius accedendum nobis fuerit, id in primis curae habuimus, ut Camerarum Montanarum, uti huius Regni Hungariae singularis peculij rationem haberemus. Tibi igitur hisce nostris serio et firmiter demandamus, ut ad nullius cuiuspiam instantiam quicquam proventuum ex Cameris tradendum alicui audeas, illamque Sexaginta Millium florenorum summam, quam ad hoc tempus praeparari, Viennamque avehi in mandatis habueras. absque omni mora nobis transmittas, ne si aliter a te hac in re factum fuerit. iustam indignationem nostram erga te sentias, certosque tibi persvadeas, nos eam summam a vobis, si haec mandata nostra post habueris, alia etiam ratione exacturos. Quia tamen te una cum alijs officialibus memorem pristinae nostrae benignitatis mandatis nostris, uti decet, morem gesturum esse arbitramur: ita tibi omnem gratiam et benignitatem nostram deferrimus. Secus nulla ratione facturus. Datum in castris nostris ad possessionem Kvar positis die 4. octobris. Ao 1623.

Gabriel.

LII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Denen Edlen Vesten auch Ehrsamben vnd wolweisen herrn N. Richter vnd Rath der Khöniglichen freyen haubt Pergstatt Crembnicz, meinem insonders g. herrn.

Crembnicz.

Edle Veste insonders gr. herrn, nach mein treuwilligen dienst-
erbietung errindere Euer her. das wir am heut vor tag bey dennen
fürstl. Commissarien gewesen sein, vnuud die Sach Gottlob nach
Wunsch verricht, aber mit denen herrn Cammer Officierern haben
wir nicht vberinkhomben khönnen, das mit dennen Stätten hetten
ein Correspondenz gehabt, sondern wier seint allein zue denen
gedachten Commissarien verraist, die herrn Officier aber seint ein
guette Weil vnnsz hernach khomben.

Die herrn Commissarien seint mit 60 Rosz alhero angelangt,
vnd seint in Willens sich auch nach Crembuicz zubegeben, werden
meine herrn ohn mein maszgeben sich auf sie zuepraepariren wiszen.

Das Khrigsvolkh wirdt morgen von Altsoll aufbrechen, vnd
im Creuczlandl ihr Quartier schlagen. Von einem vnd andern mündt-
lichen mehrers.

Gott mit vnns Neusoll den 4. octobris Ao 1623.

Euer Herrl.

Dienstwilliger

Stuebenvoll.

LIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Groso Dno Benedicto Gyurkj, Dno Fr. nobis observanimo.

Generose Dne Fr. nobis observanime.

Seruitior. nror. paratiss. commen.

Isten agya sok jot kgd ioakaroival egyetemben.

Bizoniossan juta hirunk, hogj Ezterhazi Pal az szin alat,
hogj Nogradot megh atta, lakni menne Zolyomban, az ki hamis-
sagh leuen, kgd ugj vigjazon, hogj valami derekas kara eő Fölse-
genek benne ne legjen, az bannya varosokra is kgd megh iria, hogj
igen szorgalmatos vigyazasok legyen magokra, s ha odafele menne,
ragadgyak megh, s hozzak ide, mindenfele irion kgd regli okosagha
s vigyazasa szerint. Isten tarcza io egeseghben kgdt. Tirnauia
1. Nouemb. Anno 1623.

G. D. Vrae.

P. S. Zolyom varasanak kgd megh
hadgya, hogj az eletek vesztise
alat ezekre vigyazanak.

Stores et Amici
Joannes Bornemissa.]
Gaspar Csutj.

LIV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Generoso Domino Joanni Limpacher Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Civita. Monta. Chameræ Praefecto, Domino at Amico observandissimo.

Generose Domine amice mihi observandissime. Salutem et servitiorum meorum paratissimam commendat.

Kegjelmesegeted erül kölletik meghtalalnom, tudom hogj kegjelmesegetednel nylvan vagjon Eö felseghe az en kegjelmes Uram Csaszarom es koronas kiraliom minthogj elvegezte, hogj Eperiessen pressidiomott tardson, Rendölt azert annak okaert engemet oda, minthogj most az penz dolgaban enny veszekedes vagjon. Az eö Felseghe deputatus tan. adoi es az aulica kamara deputalt ott kegjelmesegetednel az eö Felseghe körmöczy kamarain az Eperiessy pressidium szukseghire ugj mint kezho penzt magiar apro penzül tudni illik 2706 ft 50 magiar forintot, melire comissivat kgdnek az deputatus tan. adó urak eö Ngok es eö kgmek megh kültek es az aulica kamara, hogj kged azt az 2706 ft 50 magjar forintot apro penzül ennekem kezemhez adgia, kgdet azert nagj szeretettel kerem, hogj azt az fölül megh nevezet summa penzt mentöl hamarab lehet nekem adgja megh, hogj en is tisztemnekh felelhessek megh, es az eö Felseghe zolgalatia ne fogiatkozok megh, hanem az eö Felseghe zolgalatjaban mehessünk elő, tudom is, hogj kgd maga is megh gondolia minemeö szukseges legjen Eperiest az pressidium. Nem is teszen kgdnd halladekott az eö Felseghe deputatus tan. adoinak eö Ngoknak es eö kgnek parancsolatiokban, azonkepen az aulica kamara comissioiban, mert ha az az penz megh nem leszen, en csak egj ujomma sem mehetek elő az eö Felseghe zolgalatjaban, sött ez ideig is csak az penz miatt volt az nagj fogjatkozás. Kgdnek szoval is izenem ezen levelem megh ado jambor szolgamtol, Gadoczy Imretöl, kegjelmed hidgje meg szavat, es kgdtil bizonios valast is varok, az penzel penigh kgd. ne kessleljen, mert az eö Felseghe zolgalatja szukseges keppen megh kivanja. Eltesse Isten kgdet sokaig is egessegen.

Datum ex arce Ghymes 3. Martij Ao 1623.

Gener. Dominat. Vrae.

Ser. et amicus paratissimus

Nicolaus Forgach de Gymes.

LV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen herrn Hanns Lienpacher von Lienpach, Röm. Khay. Matt. Rath vnd Cammergraffen zue Crembnitz, meinen insonders grosz. vnd hochgeliebten herrn Schwager. vnd Br.

Crembnicz.

Edler Gestr. herr.

Groszg. hr. Schwager Cammergraff nach erbüettung meiner schuldig. dienst erindre ich den herrn Br. dasz die Khay. herrn Comissarj an Jetzo in einer halben Stundt auff sein, vnd Iren Wegg nach Crembnicz zuenemben werden, gleich Jeczso seindt beederseitt herrn Comissarien im Camerhoff beysamben, vnd halten die leste Session mit einander, gott geb das was nützlich geschlossen, so vns ins künfftig zum friden dienen möchte, herrn Pergmeister vnd Buechhalter schickhen wir mit hiemit, so können sich die herrn in ein vnd ander Sachen Vnderreden.

Neusol in aller eil den 3. October Ao 1623. vmb 7 $\frac{1}{2}$ Uhr frue.

Des herrn Schw. vnd Br.

Dienstschuldig

Rudolf Haydt.

Wie verlautt, so werden die herrn Comissarj noch heüt hier verbleiben.

LVI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vnnnd Gestrengen auch Edlen vnnnd Vesten herrn N. Röm. Khay. Matt. Rath, Camergrafen, vnd Oberbeamten bey der Camer Crembnicz, Vnsern groszg. vnd hochgeliebten herrn Schw. und Br.

Crembnicz.

Cito Cito Citissime.

Edler Gestrenger auch Edle Veste groszg. vnnnd hochgeliebte herrn. Denselben sein vnnser gruesz vnnnd willig dienst zuor. Vnd zweiuelt vns nit, vnszer g. herrn werden von heittigem botten dasz schreiben empfangen haben, Es hat sich aber allszbaldt geändert, inn deme allsz vnser abesandten herr Buchhalter vnd Pergmaister neben der Stadt abesandten mit denen herrn Kay. Comissarien im hinüberraissen auszerhalb Radwanecz khommen, ist dasz Bethlemische Volk, so zum glaidt verordnet worden, alsobald in sie gefallen,

angefangen zu rauben vnd plündern, vnd allsz sie von ihren Obristen vnd Hauptleuth, sonderlichen herrn Bornemissa Paul zum thail gestilet, haben sie die herrn Comissari vmbgewendt mit fürgeben, sie sollen die strassen mit auf Crembnicz, sondern nach Benedicti zu raiszen, dahin sie dieselben zu begleiten beuelch hetten, darauf Herr Bischoff, vnsre abgesandten zuruckh zu raiszen vermaint. Dahero, weillen wir beraith in der Kluppen steckhen, vnd wir der mainung seindt, vnszere g. herrn werden bereit die salua conducta bei dem Bethlemischen Commissario erhalten haben, Bitten deroewegen vnszere groszg. herrn wöllen neben der Städt abgesandten, auch ihre Vollmechtige mit hierüber ordnen, damit was weiters in dieser sach für zunehmen fürderlichst möchte berathschlagt vnd geschlossen werden.

Welches vnsern gg. herrn wir in eill hiemit erindern, vnd vnsz sament. Göttlichen schutz beuelchen wöllen. Neusol den 3. octobris Ao 1623.

Der herrn S. vnd Br.

Dienstschuldige

Rudolff Haydt.

Michael Maurer.

Hansz Conradt Schwartz.

Hansz Schappelman.

LVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Joanni Lienpacher Camerae nrae montanae Cremniciensis Camergraffio etc. Fideli Nobis dilecto.

Gabriel Dei Gratia Sacri Romani Imperij et Tranniae Princeps partium Regni Hungar. Dns Siculor. Comes, ac Oppuliae Rattiboriaeque Dux, etc.

Generose fidelis Nobis dilecte, Salutem et gratiam nram. Cum certi numeri ollis liquefactorijs, vulgo Tigll, Domus nostra monetaria Rivuli Dominarum hoc tempore egeat, et nullibi praeterquam inde eas nancisci liceat, Fidelitts Vrae hisce serio commitimus, ut quam primum huc majoris ex ijs, quae ducentarum Marcarum aut plurium etiam capaces sint, Ducentas numero transmittendas haud praetermittat. Insuper cum inaudiamus in Moneta-riam Domum Cremniciensem Octo instrumenta pro ducendis laminis et quatuor plattum dissectoria cum alijs ferreis necessarijs pro ducenda lamina instrumentis allata esse, quae ibi nulli usui sunt, ut ea etiam absque omni mora ad nos transmittenda velit, eidem demandamus. Secus non factur. Datum in Libera et Regia Ciuitte nra Cassouien. die 26. Februarij Ao 1624.

Si olla No 200 fieri non posset, quanto plures poterjt transmittere absque mora ut expediat, serio demandamus, si plures non, saltem 100 aut 80, et nisi in Oppidum Rosembergam transmittat manibus magistri Poltar eiusdem soli, una cum instrumentis.

Gabriel.

LVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Gabriel.

Lieber getrewer, du solt fleyszige achtung geben, dann wann der frieden keinen fortgang erreicht, will ich auf dasselbe land bey euch solche fürsorge tragen, dasz es der feind nicht einnembe, denen Officierern zue Cremnierz vnn Newsohl befehle ernstlich an, dasz Sy vnsz so lang trew verbleiben, bisz wir Sy nicht durch vnsre absolution oder freybrieff daruon erlaszen. Ingleichen trage den Städten auch dieses für, vnn dasz Sy fleiszig auf sich achtung geben sollen, denn vnter dieser ietziger tractation wöllen die deutschen inn beyde Städt deutsches Kriegsvolckh einschleppen, vnn führen, so Sy hernacher nimmer werden hinausz bringen können, wie zue Neuheuzl beschehen. Welches wann Sy die deutschen es ins Werkh setzen vnn bringen würden können, werden Ihnen alle privilegia genommen werden, welches du Ihnen für gewisz andeuten kanst. Derowegen sollen Sy müglichen fleisz anwenden, solches der deutschen fürnemen zeitlich zu erfahren, vnd vnsz deszelben zu berichten, so wollen wir alsbald ein genuegsames Kriegsvolckh hinauf schickhen, welches dem deutschen Volckh genugsam widerstehen könne. Dasselhe vnszer Kriegsvolckh aber soll nicht in die Städt sich legen, sondern den deutschen 2 oder 3 Tag zuor entgegenziehen. Auf diesz sollst groszen fleisz anwenden, damit Ihr Euch nicht närrischer weisz ins Verderben stürzet. Dem Cremnitzerischen Cammergrafen haben . . . (*a többi hiányzik*).

LIX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Wir haben gar schlechte hoffnung, dasz der heilige frieden werde einen fortgang erreichen. Dest wegen hatt Ihr Fürstl. Durchlau. Ihr g. den herrn Georg Szechy füran hingeschikht, alda sich bey Ihnen auch dasz Kriegsvolckh samlen wirdt, vnd ist alles auf Ihn gewiesen. Der herr fürchte sich für keinen menschen, denn

Ihr Durchl. auf denselben schon ein aufsehen hatt, vnd weisz den herrn gar wohl zubeschützen. Derr herr geb nur allein iezo guet acht, vnnnd lockhe mit guetter manier die Statt an sich. Hiemit etc. 27 Febr. Ao 1624.

LX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso ac Egregijs dominis N. N. Sac. Caes. ac Regiae Mattis Camerae Cremnicziensis Praefecto, reliquisque Officiarijs etc. Amicis nobis honorandis.

Gnrosi ac Egregij domini, Amici nobis honorandi

Salutem benevolentiae Nrae commendationem. Innotuit nobis, quod apud D. Vras in montanis ciuitatibus, alijsque locis ibidem adiacentibus moneta hungarica Poseniensis non acceptetur, sed plurimae difficultates circa praetactae monetae cursum quotidie emergant; quae inde dicuntur emanare, quod D. Vrae et ciuitatenses moueant difficultatem, dictamque monetam acceptare renuant. Cum autem videamus ista ratione plurimas diseommoditates causari. ideo nos ex autoritate nra Palatinali D. Vras requisitas hortatasque esse volumus vt dictam monetam tam ipsaemet D. Vrae acceptent, quam etiam alijs acceptandam iniungant, et publicari faciant. ne dictae monetae cursus impediatur, grauioresque incommoditates causentur. Easdem in reliquo bene valere exoptantes. Datum in arce nra Sempthe die 6. April. Ao 1624.

Gnosae ac Egregiarum D. Vrarum

Amicus benevolus

Comes Stanislaus Thurzo.

LXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino N. N. Sacrae Caes. Regiaeque Mattis Camerae Keörmezcien. Praefecto, Amico nobis honoran.

Generose Domine nobis honoran.

Salutem et nostri paratam commen. Dom. Vram hac solum de re requirendam duximus, quia sua Mattas Sacrae nobis benigne demandare dignata est, ut certam summam pecuniae pro Dnis Comissarijs ad effectationem conclusionis Viennensis deputatis in rationem expensarum eorundem daremus, nobis vero nulla alia sit moneta, quam ea, quae Posenij cuditur, eaque in partibus illis

omnino non acceptatur, D. Vram praesentibus requirimus, ut quam pecuniam praetacti Dni Commissarij suae Mattis ad Dom. Vram tulerint, eam moneta körmecziensi commutari faciat; habebit modum et rationem D. Vra, ut uicissim eam monetam sine damno suae Mattis sacrae permutet. Secus hac in re nullatenus faciat, ne aliqua ratione bonum publicum damnum patiatur, et executio praetactae conclusionis impediatur. In reliquo D. V. fel. valere cupien. Datum in thermis uris Pöstinien. die 6. Junij. Ao 1624.

G. D. Vrae

Amicus benevolus
Comes Stanislaus Thurzo.

LXII.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből 1624.*)

Denn 4 Juni obstehenden Jahrs hat herr Eliasch Schalman, der herrn Prennerischen alsz regierenden Gewerkhen, handlungs Verwalter, ihren Vberreitter Martinum Bieli, vnd die herrn Oberambtleuth bei dero Camer, alsz herr Michael Wenger Einnehmer, herr Leonhard Länser Buchhalter, auch Ihrer Matt. Vberreitter Valentinum Theillern zue dem khöniglichen löblichen Perggericht geschickt, haben daselbe im Namen der ganzen gesambten löblichen Gewerkschaft bey dem an Jeczó haubt Perggwerch Ober Biberstolln. ansprechen vnd bitten laszen, sie wollen ihnen souiel zue gefallen than, weillen sie einen neuen Hangendschacht, wetter vnd allerley Füdernusz halben, wie dan auch wegen des vorhin im Thieffisten verlaszenen vnd jetzigen ärzthau, damit man denselben reichen seegen Gottes mit schlechtern Vncosten beykommen und genüssen khente, vnd Ierer Matt. Regalien, der herrn Gewerkhen Nuetz vnd wollfahrt, vnd desz ganzen Landts aufnehmen erhalten, vnd beferdert werden möge, einhellig berathschlagt vnd beschlossen haben, das sie wie obgemelt einen Neuen Hangendschacht, zue ersparung grözzerer vnd schwererer Vncosten aufschlagen wollen. gemeltes Perggwerch Ober Bieberstolln beides in der Grueben vnd am Tag befahren vnd Vberschlagen damit derselbe desto gewiszer mit Gottes hilf auf geschlagen vnd nieder gesunkhen werden, alsz ist soliches den 5 Junj durch den herrn Georg Puetschern angesetzten Perggmeistern, herrn Lorenczen Schmidt Perggeschwornen, Matthiaszen Jacobi des innern Ratsz vnd Goldschmidt, Hansen Bela geschwornen Perggerichtsschreibern, vnd anderer, vor die hand genomben, vnd durch Verleihung Göttlicher Hilf insz werkh gesezt vnd verricht worden.

Den 17 Junj obstehenden Jahrs, gleichvmb Mittag is der Neu Hangent Ferdinand Schacht genant durch herrn Georg Puet-

schern angesetzten Perggmeistern, Lorenzen Schmidt, Casparum Pistorium beede des innern Raths vnd Perggeschworne. Hansen Bela Pggerichtschreibern, ihn beysein der nachuolgunden herrn Gewerbhen vnd Ambtleüthen, alsz herrn Michaelen Wengers Einmembers, herrn Leonhardten Lansers Buchhalters, herrn Lucaszen, vnd Georgen Vrich Reitters, herrn Matthiasz Khaysers, herrn Eliaszen Schalmans der herrn Prennerischen Verwalters, herrn Sigmundt Ekhsteins ihres Buchhalters, herrn Hansz Höhers ihres Agenten, Jungfraw Margaretha Reitterin, ihrer Hoffmeisterin Agneta, Ierer Matt Vberreiters Valent. Theillers, herrn Georgen Scholzen Obrist Goldscheiders, h. Adam Weigel Mittgehülffen, h. Hansen Wengers, Herrn Frisowitzen Verwalters Georgen Reusen, Hansen Wosingers, Matthia Markuschen, h. Prokhein, Tobias Scholcz, h. Merten Bieli der herrn Prennerischen Vberreitter, h. Matthiasz Jakobi des innern Raths, vnd anderer herrn Ambtleüth vnd diener mehr, außgeschlagen worden. Gott der Allerhöchste vnd obriste Pergmeister der gebe vnd verleihe seinen Vetterlichen seegen, das er möge hinein gesunkhen, vnd inezwischen reiche Kheilärzt erbauet vnd angetroffen mechten werden, Amen. Sein langer Vmb ist zwischen 1 vnd 2 gelegt worden.

Dieser New aufgeschlagene Ferdinandt Hangenschacht kombt vmb 3 Lachter höher ein, als der Alt Hangenschacht, der Alt Hangenschacht ist bisz auf den Erb oder Tagstolln 89 Lachter saiger tief, bisz auf die Clufft $8\frac{3}{4}$ Lachter, das Sinkhen vnter der Clufft, da man iczt das ärzt gewint, ist 7 Lachter thieff, ist also sein ganze thieff bisz auf die abstemmen $104\frac{1}{4}$ Lachter.

LXIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Denn Wolgebornnen Auch Edlen vnd Gestrenngen herrn N. der Röm. Khay. May. vnser Allergenedigisten herrn, löbl. herrn hoff Regiments vnd N. Ö. Camer Rats, vnd wol verordneten Pergstetterischen Commissarien. Meinen genedig vnd gebüettunden herrn.

Röm. Khay. May. vnser Allergenedigisten herrn löbl. herrn hoff Regiments vnd N. Ö. Cammer Rath.

Wolgebornner, Edl Gestreng, genedig vnd gebüettundte herrn.

Es haben zwar Eur g. vnd g. selbsten mit Augen gesehen, wie der Camerhoff, darinen ein obrister Camergraf zu Neusoll wohnen solle, von dem Bethlehemb spolliert, zerrüsen, zerrumbt, vnd zerhaket verlassen, thüer vnd Thor sambt fenster vnd Öffen eingestossen, vnd sonnst allerseits aufs schlechtist ohne dem zuegericht. Also das Eur g. selbsten nur die wenige Täg khaum ein

wenig im Sommer lossiert, geschweige wie sich ainer im Winter mit Weib vnd Khündt sambt allem gesündt auffhalten solle. Nun habe ich zwar dem herrn Verwalter Rudolfen Haag, sambt dem Hoffrichter andeutung gethan, Sie sollen zwar ohne alle neue gepeü, bloß allain die besserungen in dennen fenstern, Öffnen, disch vnd Penckhen, durch Ir Matt. aigne halttente Zimer; vnd Werckhleüth in meinem Abwesen verrichten lassen, haben Sie sich deszen guetwillig anerbotten. Nit waisz ich, was ime Verwaltter darfüder nur diese zween Tage, welches er doch vorhero wol solle besunnen haben, in Sün khommen, das er mier hernach geschriben. Er hete diese besserung Vberschlagen, vnd es ein zimliches ausztragen werde, dahero khündte Ers nicht verrichten lassen, es sey dänn, das ehr destwegen von der löbl. N. Ö. Camer Geschäft habe, wie er sich dan destwegen beschaidt erhollen wolle, welches mich zwar, weil es nur ein altes flikhwerch, vnd in Ir Matt. aigen hausz geschiecht, auch solches die notturfft erfordert, nit wenig befremdet, das er vorhero darein gewilligt, vnd jetzo mier, zu nit khlainer Verschimpfung erst hernach schreibt, Er khünne es nit thuen, Er habe dann Geschäft von der löbl. N. Ö. Camer. Daraus Eur. g. vnd g. leichtlichen das vbrige zu schlieszen haben, wann Ir Matt. zum besten von mier in Ainem vnd Andern was solle beuolhen werden, vnd von ihme Verwalter nit allain solte oder wolte jedesmahl difficultirt, sondern erst auf die löbl. N. Ö. Camer gewisen werden, wie schwer es mier füelle. Bütte derowegen Eur g. gehorsamblichen, Sie wollen ime Verwaltter dergleichen Vngebüer nit Allain verweisen, sondern beuelchen, dasz er nit Allain die Besserung, wie es angeordnet, verrichten lasse, sonndern noch, darumben Eur g. ich gehorsamblich bütte, von der Taffel Stuben auch die alte Khuchel yber den Gang ein zwey neue Zimer, oder da es auf der andern Seiten gelegensamber wehre, weil sie yber ein zway oder 300 fl nit costen werde, zue richten lasse, wie nun solches ins khünfftig einem Ober Cammergraffen, vorderist aber Ir Matt. aigenthumblichen bleibt, vnd die höchste noth selbst erfordert, also wils vmb Eur g. ichs gehorsamblich beschulden. Deroselben mich hiemit beuelchent. Schembnicz den ersten Augustj Ao 1624.

Eur G.

Gehorsamber

J. von Wendenstein.

LXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generosis et Egregijs Dnis Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Camerae Cremnitiensis Praefecto et Consiliarijs etc. Dnis Amicis nobis obseruandis.

Generosi et Egregij Dni Amici nobis obseruand. Salutem et seruitij commendationem.

Perlectis literis Gener. Dnaonum Vrar. easdem sufficienter intelleximus, vellemus equidem nos ipsi eas difficultates sublatas, propter quas hae extraordinariae expensae et sumptus ijs Civitatibus Montanis sunt faciendj. Sed quia summa Regni necessitas, et communis nostrum omnium permansio id omnino exigit, officio nostro necessario incumbit, ut easdem requiramus ijsdemque haec facienda autoritate nostra iniungamus, de quibus plura, et fusius per earundem nuncios uerbotenus referenda ijs renuciavimus, ut talj Regnj statu, et hac patriae necessitate considerata milites suos secundum limitationem a Dno Palatino factam ad nos omnino expedire non difficultant quin lubenter faciant, siquidem praesens rerum status earundemque permansio id requirat. Dnaones Vras Gen. de caetero feliciter valere optamus.

Datum in Praesidio Vywar 11. die Nouembr. Ao 1624.

Gen. et Egreg. Dnaonum Vrarum.

Amicus ad seruiendum

Comes N. Esterhazy de Galantha.

LXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Edler Gestrenger Groszg. Gnädig vnd gebietunder herr Obrister Camergraff, Eur Gunst vnd Gnaden seindt vnserere gehors. dienst bereith.

Es ist Euer g. vnd g. zweiffelsfrey ganz vntentfallen, wasz diese Zeit hero von der Röm. Kay. Mayt. vnserm allernädigsten Herrn, vnd derselben hochlöbl. Hoffcamer, neben vnterschiedlichen vnd starckher kriegsbezahlungen, vnterschiedliche gemeszene beuelch allernädigist vnd gnädig auszufertigt worden, mehrerlay Partheyen über 40,000 fl Prespurger münz stuckh für stuckh mit kleiner Crembniczerischen münz auszzuwexeln, welchen wir der schuldigkeit nach allergehorsambist vnd gehorsamblichen gern nachgeleben wolten, weil aber Euer g. vnd g. genugsambe wissenschaft haben, das bey vermünzung ersterwehnten Prespurger geldts wann stuckh

für stueckh den Partheyen bezahlt werden soll, Ihr Mayt schaden leidet; vnnnd selbiges vmb nachuolgender vrsachen willen, nemlichen, vnd fürs erst, ob zwar selbiges im Korn etwas höher als das Crembniczerische sich befindet, aber doch im Schrot auff iede Marckh von 50 bisz in 60 auch 70 Pfennig ringer gestückhlt worden, zum andern, eraignet sich bey schmölz: vnd gieszung dieses Presburger geldts grosze, vnnnd gegen frischen Silbergüeszen vast getoppelte abgäng, drittens müssen Ihr fürstl. G. herrn Erzbischoffen, vermög seines newerlangten priuilegij von diesem geldt von ieder Marckh ain Piseth, nicht weniger auch zum vierdten, den münzern (dabey sy dennoch kümmerlich das liebe brodt erhalten können) drey Piseth von der Marckk geraith vnnnd bezahlt werden, vnnnd weillen zum fünfften, Stahel, Eisen, Weinstain, Salz, Kohl, Holz, vnnnd andre Zeugs notturfften diese Zeithero hoch im Khauff, vnnnd man desselben beym Münzweesen ein starcke Summe bedarff, welches, wann es zusammen geraith wirdt, viel ausztreget, handgreifflich zu sehen mehr schaden als nutzen haben, das also solcher gestaltd, weillen die fallenden Silber nicht vermünzt werden können, kein geföll oder Münzüberschusz verbleibt, wann wir dann wochentlich zu bezahlung der schembniczerischen Silber, reichenden des Newsollerischen verlagh, vnnnd ablohnung der Goldkunsthändlung alhier, nicht weniger auch zu abstattung der teutschen Knecht zu Muran, vnnnd Artollerey Perschonen auff den Granizheusern reichenden lehen (ausser der extraordinari anweisungen, so sich auff ein hohes erstreckhen) wochentlich auff wenigst 10,000 fl bedürffen; ausz welchem allem Ewer g. vnd g. hochvernünftig zuerachten haben, das vnnsz ferner auff oberzehlte ausgaben zu gefolgen ie vnmöglich, dann ob wier wöhl das münzweesen zimlichen erweiteret, können wir doch mit gnugsamben leüthen einmahl nicht auffkhommen.

Jedoch aber, da vermög der jüngstergangenen gemesenen kaysrerlichen Resolution die Marckh Presburger geldt höher nicht, als per 4 fl eingelöst werden darff, vnnnd die Partheyen nach der Ordnung, wie einer nach dem andern das geldt erlegt, bezahlt, vnnnd sich auff leidenliche termin weissen lassen werden, wöllen wir vnser schuldighkeit nach möglichsten fleisz anwenden (ausser newer extraordinari anschaffungen) obgedachte verlaag posten zu raichen, welches dann mit Ihrer Mayt. sondern nutzen beschehen khan, weillen die einlösenden Silber als ein vorrath vnd überschusz im Rest verbleiben.

Im widrigen fall aber, da man ie den Partheyen vielerwehntes Presburger geldt stueckh für stueckh wexeln soll, vnnsz aber, als oben gehört, zu gefolgen nicht möglich, alsz bitten wir gehors. Ewer g. vnd g. geruchen vnnsz zuerbeschaiden, ob wir die Wexlung vielerwehnten Presburger geldts obseruirn, vnd entgegen die

bezahlung des schembniczerischen Silbers vnd reichenden des Neusollerischen vnd anderer Perggerchen verlag einstellen sollen. denn ie einmahl, als oben genugsamb ausgeführt, auff beide theil zu gelangen nicht möglich ist. Wir zwar vor vnsre Perschon khönnen nicht rathen die Silbereinlösung vnd reichenden nothwendigen verlag einzustellen, dann die lieben Perggerch darüber noth leiden, vnd zu vnwiderbringlichen schaden zu boden gehen müsten. Wöllen aber Ewer g. vnd g. hierinnen kein masz noch ordnung fürgeschrieben, sondern derselben vnsz gehors. beuohlen haben. Crembnicz den 19. Novembris. Ao 1624.

Ewer g. vnd g.

Gehors.

H. Lienpacher.

H. Sockh.

H. Roth.

LXVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generosis dominis Johanni Lympachker Sacrae Caesareae Regiaeque Mttis Camerae Crembniczen. Subcammergratio, Johanni Soockh Perceptor, Hermauno Rhoth Rationum Magistro etc. dominis Amicis nobis honoran.

Generosi domini Amici nobis honoran.

Salutem ac benevolentiae Nrae paratam commendationem. Ex benigna Sacrae Caesar. ae Regiae Mattis dui dui nostri elementissimi voluntate retro peractis hisce temporibus tam in rationem annualis salarij nostri, quam etiam in redemptionem oppidi Selye summam se se ad viginti millium florenorum Hungar. extendentem in moneta sub illius temporis serie currenti Polturae dicta leuameramus. Sed dum illa eadem moneta subitaneam et omnino insperatam de facto post perceptionem praefatae summae passa esset e Regno Hungariae eliminationem, ne jacturam inde emergentem pati cogremur, praefatam Sacramm Caesar. et Regiam Mattem dominum dnum Nrum Clementissimum humillime superinde requisueramus, ut benignum respectum habens fidelium servitorum Nrorum indemnitati nostrae consulere benigne dignetur, ad quam requisitionem nostram, quam gratiose se se resoluerit, ex paribus ad Inclutam Cameraam Austriacam infra Qnasum directam et hisce inclusam colligere Dominat. vrae Grosae possint, unde eadem Suae Mattis Incluta Camera Nomine Suae Mttis quid Dominat. vris Grosis demandet et injungat, ex originali cuius par etiam prae manibus nostris adest. Dominat. vrae animadvertunt. Quare amice Grosas Dominat. vras rogatas hortatas nihilominus volumus, velint

et admittantur concambiationem tam in Mandato Suae Mattis domini dni nri clementissimi ad Cameram, vt praefertur datam. quam etiam ex eadem Camera ad Gros. Dominat. vestras directam effectui dare.

Nos in pagamentum conuersuros grossos seu Polturacos primitus oblata statim occasione manibus dominat. vrarum administrari curabimus. Petentes dominat. vras Grosas, ut ante alios omnes quorumvis deputationes huic benigno Suae Mattis nutui et indultui velint dare sedulam operam, vel eo argumento, quod benigna superinde Suae Mattis resolutio jam anno elapso fuerit elargita, sed ob publicas et multifarias Suae Mattis sollicitudines nunc demum commissio exhibita sit. Adincertum in commissione Suae Mattis Camerae est, quod successive nobis illa summa ad manus dirigatur, petimus eapropter, vt nobis duos certos et quidem breues terminos denominare Grosae. Domin. Vrae velint, ad quos familiares nostros, ad id tunc destinatos emittere sciamus, dum praesertim jam etiam Camera Schemniczensis una cum caeteris Civitatibus et prouentibus montanis Camerae Cremniczensi sit assignata; non dubitamus, quin facile id effectuare Dominat. vrae possint Facturae Grosae Dominat. vrae rem benevolen. et seruitijs nostris hac in parte erga easdem demerendam, imo etiam utilitati Grosar. D. vrarum consultam et congruam. In reliquo Easdem Deo commendan. bene valere exoptamus. Datum in Oppido nostro Galgoez die 29. Junij. Anno 1624.

Grosar. D. vrarum

Amicus benevolus

Comes Stanislaus Thurzo.

LXVII.

(A selmeczzi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den Edlen vnd gestrengen herrn Johann Rudolf Limbacher, Röm. Kay. vnd königl. Mayt. Camergraff der Camer Kremnitz, meines insondersz günstigen herrn vnd freundt zu handen.

Edler Gestrenger.

Insondersz vil günst. herr Cammergraff, den herrn sein meine gantz willige bereithe dienst zuuor.

Vnd hab den herrn durch disz mein schreiben zue besuchen nit vmbgehen können, wie das Ihr Kay. vnd königl. Mayt. vnszer allergnedigister herr ausz sonderlichen Kay. Gnaden wegen meines groszen erlittenen schadensz, welchen ich auf meinen guettern weegen desz Preszpurgischen gellts gelitten, einen Kayszl. beuelch weegen auszwechslung Zehentauesent Taler auf die Cammer Schemnitz gnedigist mitgetheilt. Weil ich aber weisz. das solche befür-

derung an den herrn gelegen ist, hab ich hoch von nöthen gehabt, ehe ich meine leut sambt den geltt abfertigte, den herrn solches aus sonderlichen vertrauen anzudeuten, freundtl. beynebens bittend, Er geruhe in deszen, bisz meine leuth hinein kommen möchten, mit obbemelter Summa geltts auf mich frdl. ingedacht sein, damit also nochmals meine leut vmb souil destoweniger sich aufhalten müesten, entgegen ich den herrn mich vergewiszen will, mich so dankbarlich wegen erzeigten dieszer freundschaft einzustellen, damit der herr hoffentlich soll wol zufrieden sein, dahero dann der herr mich vertrauter mainung erinnern wolle, mit was dem herrn von diesen örtern am liebsten möcht gedient werden, soll von mir dem herrn gar willig vnd gern gratificirt werden. Mich beynebensz dem herrn frdl. meinung, baydes thails aber den gnaden Gottes beuelchendt verbleib

desz herrn

Stompfa den 19. oct. 1624.

dienstwilliger
Paul Palfy.

LXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

An herrn Palfy Paulln.

Wohlgeborner Freyherr Gnädig Gebietend vnnnd Groszg. herr, E. Gn. seindt vnserer gehors. vndt willige dienst bereith.

Ewer Gn. an mich vnter Cammergraffen abgangesenes schreiben vom 19. octobris haben wir recht empfangen vnd vmbständlich wohl vernomben, Thuen Ewer Gn. hierüber berichten, das wir zwar deroselben di ingedeuten 10,000 ft Prespurger Münz herzlich gern auswexeln wöllen, khönnen aber benebenst Ewer Gn. nicht verhalten, dasz vnnsz, wie dieselb ausz abschrifflicher Beylag gnädig zu sehen, von der Röm. Khay. Mayt. vnsern allergnädigsten herrn ein gemesene Resolution zuekhomben, erwehte Preszpurger Münz nicht stuckh für stuckh, sondern nach der Marckh, iede Marckh per 4 gulden einlösen, vnnnd bezahlen sollen, vnnnd selbiges ausz folgenden vrsachen. Erstlichen, das im vmbeschmelzen sich groszer Abgang befindet. Zum andern, das auch Ihrer fürstl. Gn. dem herrn Erzbischoffen vermüg eines von Ihrer Mayt. neuerlangten Priuilegij das Piseth vom prespurger geltt auch geraicht werden muesz. Drittens thuet das Münzerlohn, vnnnd andre münzuncosten auch was ansehliches ausztragen, vnnnd desz schlieszlichen, das Prespurger geltt im schrot iede marckh von 50 bisz in 60 Pfenig geringer, als die hieige Münz. Ausz welchen vrsachen folget, das unmöglich wäre, wan stuckh für stuckh eingewexelt werden sollen, ohne Ihr Mayt. mercklichen schaden oft erwehtes Prespurger

geldt vmbzumünzen, dahero wir dann auch für vnser Perschon (vngeacht Ewer Gn. wir herzlich gern mit der völligen bezahlung gratificiren wollen) einmal von der ergangenen Resolution nicht weichen, auch vielerwehntes Prespurger geldt höher nicht, als die hieige vngrische Marckh (welche gleichwohl vmb 2 loth geringer als die winerische ist) per 4 fl bezahlen vnd einwexeln können.

Sonsten seindt wir zwar auch gehors. erbietens E. Gn. mit der auszwexlung für andre zubefördern, wir können aber derselben nicht verhalten. das die Profiant Offizier von Rab 10,000 gulden, des herrn hoffkrikszahlmeisters diener mit 16,000 gulden, herr Graff von Althan zur friedens tractation gehörig mit 4,000 fl, die vngrische Cammer vnd derselben Einnember mit 5,000 fl, so alles auff Ihr Mayt. beuelch ausgewexelt werden soll, neben noch sehr viel der gemeinen Partheien, die alle zu speciuizirn vill mühe nembn würde, zu 2, 3, 4, vnd 6 wochen alda ligen, vnd die bezahlung augenblicklichen sollicitiren, dennen wir auch bereidts gewisse termin gesetzt, welche wir zu erhaltung der nothwendigen Cammercredits obseruiren vnd erhalten müssen, wie dan auch die kay. Resolution darnach alle Partheyen wie sie nach der ordnung das geldt erlegt contentirn, vnnndt keinen den andern fürziehen sollen; dahero vnnsz nicht möglich ehunder, als von vnterschriebnem dato an über 6 Wochen, das ist der 12 Decembris, die auszwexlung geleisten können, auff welche Zeit E. G. dero leuth mit dem geldt allhero zu schickhen, vnd nichts, als eine kleine gedult zu verlieren haben. Dabey sey den auch dieses zu betrachten, weillen man zu Presburg lenger als ein Jahr, vnd ohne zweiffel über 400,000 fl gemünzt hat, dasz vnnsz vnmöglich, weillen die Partheyen heuffig herlauffen, vnd ein ieder der erste sein will, selbiges in so kurzer Zeit zuuermünzen, sondern muesz nur nach vnd nach beschehen.

Dann wir auch neben diesem die lieben Pergwerch mit dem nothwendigen verlag der sich alle wochen auff 10,000 fl erstreckht, zu erhalten vnd zuuersehen haben, welches E. Gn. wir gehors. zuberichten nicht vmbgehen, dieselb der bewahrung des höchsten, vnd vnnsz dero g. beuelchen wollen. Crembnicz den 1. Novembris. 1624.

H. Lienpacher.

LXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Edler Gestrenger Groszgünstig Gnädig vnnnd Gebietunder herr Obrister Camergraff, Euer Gnaden seindt vnssere gehors. dienst zuuoran.

Euer G. vnd Gnaden gnädig schreiben de dato 12. martij

an Ihr Mat. gesambte ober Officier bey allen dreyen Cammern lautendt haben wier alhier zur Crembnicz den 26. Eiusdem nicht allein gerecht empfangen, Solches denen andern höchstgedachter Mat. Oberbeambten bey dero Cammer Neusohl vnd Schemnicz communicirt: sondern auch darausz ablesendt mit mehrern vernomben, gestaltsamb E. Gnaden fürs Erste nicht wenig befrembde, das dennenselben die zum öftern begehrete verlässliche wochentliche verzaichnuszen der Silber vnd Münzgeföll, vnd wohin eines vnd anders bezahlt, abgeben, vnd pro Resto behalten wirdt, in so langer Zeit E. Gnaden drausten sein, von vnsz alsz Einnember vnd Buchhaltern noch nicht zugesendt worden sey, derowegen solches nochmalen ehist zuwerckh gericht haben wollen. Fürs andere, die ausstendigen Pergg Charten dermal eines hienausz zu befördern. Drittens auf Ihr Mat. ernstlich beschehenen beuelch in Euer Gunst vnd Gnaden abwesenheit ainigen dienst, grosz oder klein, ohne Euer gunst vnd gn. vorwiszen zuersetzen, Vnd dan letztlichen welche vnter den Ober vnd vndter Officier kheine Khay. Resolutions hetten, nambhafft zu machen.

Hierauff nun so viel den Ersten punct vnd die alhieige Cammer betrifft, berichten Euer Gnaden wier gehorsamblich das, obwoln derogleichen wochentliche verzaichnus z oder Auszzüg zuerfertigen hiebeuor vnszern Antecessorn, auch bey der viel geringern arbeith dan Jezo, niemaln aufgeladen, sondern Sy bey alter ordnung der gebreüchigen Ciment Auszzüg, vnd denen Ambtsbüchern, darin alle geschlossene wochenzetl eingetragen werden, iederzeit gelaszen wörden; vnd nun vnsz ohne disz bey dem Jezig weitschweifig vnd starkhen belegten münzweezen mit der vberheüfften Arbeith, ungeacht (wie Euer Gnaden auch deszen zuuor von vnsz gehors. bericht worden) Jedweder beeders, ich Einnember vnd Buchhalter, einen diener mehrers dan zuuor halten vnd besoldten musz, schwähr vnd hart zugeuolgen; wier doch diesem Euer Gnaden beuelch. damit dieselben in vnszere, ob Gott wöll. führende getreüe vnd aufrichtige Amtshandlung khein misztrauen zusezen, so viel immer möglich, maszen wier vnsz hiebeuor gegen Euer Gnaden in gehorsamb erklärh, gehors. nachzuhomben begehren; das aber solches vnter Euer Gnaden ieczigen Abwesenheit wegen weite des orths nicht sogleich von Woch zu Woch beschehen khönnen, hoffen wier in Gn. wol entschuldigt zu sein, sintemaln Euer Gn. wier derogleichen Auszzug von Eingang Jahres bisz auff den 1. Martij specificirter albereith zugesendt, vnd haben dieselben aniezo, was seither primo Martij bisz auff den 12 April an Silber vnd Gemünzten geldt gefallen, wohin es werwendt, vnd was im Rest verbleiben, ausz beygeflegtem abermal verfaszten Auszzug in gnaden zuersehen.

Was fürs andere die Pergg Charten belanget, wirdt nunmehr Euer gunst vnd Gnaden dieselbe albereit empfangen haben, vnd

ob wier wol solche inständiger getrieben, hat sy doch von dem Mahler vmb der langsamben vnd vielen Arbeith willen, weillen alles mit der feder geriszen werden müszen, wie Euer Gnaden selbst zusehen, ehender nicht verfertigt werden khönnen, demnach gehors. bittendt an solcher verweilung vnsz kheine schuldt zuzumeszen.

Drittens, ist bey alhieiger Cammer ohne Euer gunszt vnd Gnaden vorwiszen noch vndter deroselben abwesenheit, oder so lang sy dienen, ainiger dienst ersetzt worden.

Was aber fürs Letzte anbelanget, Euer gunst vnd Gnaden zu wiszen zu machen, welche vnter den Ober- vnd vnter officiern über ihre administrirende Aempter vnd dienst noch kheine Khay. Resolutiones, erindern Euer gunst vnd Gnaden wier in gehors. das souiel erstlich mich Hannsz Lienpachern betrifft, ich zwar ain gemesene Khay. Resolution vnd gefertigte Instruction auff das vnter Cammergraffen Ambt zu Crembnicz vnd Inspection der Cammer Schembnicz bey handen, vnd habe die bahre geldes Raitung bisz den 26 September Ao 1620 geführt. Als sich aber Bethlehemb Gábor ao 1619 des khönigreichs Ungern vnd der Perggstätt bemächtiget, vnd obgedachtes volgendes 1620 Jahr im Neusollerischen Landttag zum vngerischen Khönig eligiren laszen, habe ich mein Ambt vmb etlicher erheblicher vhrsachen willen gegen dem Bethlehemb resignirt; aber vber allen angewendten fleisz die völlige erlaszung desz Ambts nicht, sondern nur der bahren geldes Raitung erlangen khönnen, inmaszen ich dan auch destwegen, weilen ich nunmehr wegen meines langwierigen vnd dreyszig Jährigen dienens, auch schweren verrichten Perggwerchs befahrungen schwach, vnd an Leibes Cráfften abgenomben, nicht allein bei den vorigen, auch jüngst herinn gewesenenen Khay. herrn Commiszarisjs, sondern auch bey der Khay. Mat. vnszerm allergnädigisten herrn selbstnen noch Ao 1622 supplicando allerunterthänigist vnd vmb die fernere erlaszung der Raitung einkhomben, darüber auch die hochlöbl. N. Ö. Cammer, vnd dero vntergebene löbliche Buchhalterey ihren Bericht vnd guttachten, weilm hibeuor Wolfgang Roll gewester Vnter Cammergraff (der doch die Schembniczzerische Inspection nicht gehabt) ausz erheblichen Vrsachen der bahren geldes Raitung auch vberhebt gewest, nach Hoff vbergeben, daher ich dan einer Khay. allergnädigisten resolution neben der völligen Vnter Cammergraffen Ambts besoldung, inmaszen es meine Antecessores auch gehabt, vnterthänig erwarte.

Dan fürs Andere, mich Hannszen Sokh vnd Herman Rothen angehendt, bin ich Sokh alsz zuuor gewesener Buchhalter (vber welches bedient Buchhalter Ambt mir ein gemesene Khay. Resolution allergnädigist ertheilter) anstatt herrn Vnter Cammergraffens die bahre gelts Raitung, ich Roth aber, welcher noch hibeuor

von der hochlöblichen N. Ö. Cammer ein expectanz auf erst dieser orth fürfallend, für mich tauglich dienststelle in gnaden erlangt, di buchhalterische Gegen Ampts Raitung zu führen vor qualificirt befunden vnd fürgeschlagen; darauf auch also vns das Einnember vnd Buchhalteramt conferirt worden, welches wier dan vmb gehabter wichtigen bedenken willen anzunehmen nicht verweigern können, noch sollen, sintemalen sonsten, wan solches beschehen, hierzu sich vngern eingedrungen hetten, mit welchen aber diese Amtshandlungen übel wurdet bestellet, vnd denen Edlen Perggerchen, alsz dieses Löblichen Khönigreichs besten Kleinoths zu Ihrer Khay. Mat. vnd desz ganzen hochlöbl. Hausz Österreichs (welche disze Rebellion ehist zu stillen wier gewisz gehofft, vnd zu Gott herzlich geseüßzt) groszen vnwiederbringlichen schaden bald dasz garausz gemacht, ja aller starkher damaln verhandener Rest an Zeug, welchen wier blosz vnd allein darumb zu vorrath bracht damit Bethlehemb desto weniger an geldes Vorstandt hinweg zu nemen, vnd sich auch etlich tausent gulden hr. erstreckhet, maszen nachmaln Ir Khay. Mat. wohl hereingeordneter herr Commissarius, der wolgeborne Freyherr, Herr Johann Baptista Weber solches befunden, vnd zweifelsohne in seiner relation gedenken wirdt, Ime Bethlehemb verrathen vnd alszdan von deme hinweg genommen worden sein, welcher also gleichwol durch dieses mittl Ihrer Mat. zum besten erhalten blieben, vnd also das beschwerte mühselige dienen vnter des Bethlehembts tyrannischen Joch blosz vnd allein, damit dieses Edle Cammer, vnd Perggweesen Irer Khay. Mat. vnszerm allergnädigsten herrn vnnnd dero hochlöblichen posteritet zu guttem gehandelt vnd erhalten werden möchte, nicht gescheuet, was wier auch dabey für vngemach, sorg, vnd gefahr, nebenst zimblichen einbüszung des vnszrigen (dadurch eines vnd anders wol vnd verantwortlichen zu accomodiren) erlieten, khan vnsz dieszer orthen meniglich mit guttem gewissen Zeugnußz geben, vnd hat vnsz solch vngemach die Hoffnung deszen bey wiederumb ehist gewünschter Khay. Regirung allergnädigist ergözt zu werden, mit gedult auszstehen vnd überwinden helfen, inmaszen auch diese vnszere dienstbeschaffenheit wier auszfürlichen höchstgedachter Khay. Mat. ao 22 wol voruermeldten herrn Commissario gehors. berichtet, darauf wier dan von demselben Ihrer Khay. Mat. in solcher Treu ferner beständig zu bleiben, vnd vnszern Aembtern allerunterthänigist abzuwarten, bisz zu der allergnädigsten weitem Khay. Ratification beaidiget, auch bisz dahero von Ihrer Mat. vnd deroselben hochlöbl. herrn Hoff vnd N. Ö. Camer Räthen mit dem völligen Tittel vnszerrer Aembter allergnädigist vnd Gnädig gewürdigt worden. Das wier auch zu diesen vnszern Aembtern ohne Ruhm nicht allein qualificirt, sondern auch dieselben bisz ahero allervnterthänigisten treu, fleiszes vnd embsigkheit admi-

nistrirt vnd bedient, werden, ob Gott viel, vnszere allbereith hinaus geordnete Raitungen, auch verhoffentlich gemelter ersten sowol jüngst hirin gewesenener Khay. herrn Comisarior. Relation approbiren; wie wier auch bisz an vnszer Endt in solcher Fidelitet Ambtstreu vnd fleiszigkeit gegen Ihrer Khay. Mat. vnd dem hochlöbl. Hausz von Österreich ferner zu perseveriren begierig, vnd noch hiebeuor vmb die allergnädigste confirmation vnd Resolution vnserer Ambter allervntertänigist einkhomben, alsz hoffen wier nochmaln nicht allein dits orts hierin allergnädigist gewähret zu werden, sondern auch vnszerer vnter Bethlehemischer Zeit auszustandener gefahr, vnruhe. vnd vngemach, entgegen aber Ihrer Mat. erzeugten allervnterthänigisten Treu, mit allen Khay. gnaden zu geniessen.

Was aber fürs dritte, Es der Zeit für ein beschaffenheit mit alhieigen vacirenden Wardein Ambts, vnd das solches inmittelsz bisz zu ferner Khay. allergnädigsten Reselution zu versehen von denen jüngst herin gewesenenen Khay. herrn Commissarien Gottfriedt Lienpacher für ein taugliches subjectum befunden, vnd in Ihr Mat. gelübd genomben worden, ist Euer Gnaden selbstem bewust.

Vierdtens, ist nach absterben Ihrer Mat. vorigen obristen Cimenters Hannszen Hoffmans, deszen Stell, weihl solche aus vnuermeidlicher notturfft mit einer tauglichen, in der Ciment khunst erfahruen Pershon, ehist ersetzt werden müssen, bisz auf Ihrer Mat. auch fernere allergnädigsten Ratification Christian Henkhln, welcher des vorigen obristen Cimenters Mitgehilff gewesen, vnd er ime das Geheimbnusz der Ciment Khunst bey seiner lebens Zeit ainig vnd allein offenbaret anuertraut worden, ob er nun zwar darüber noch kheine Khay. Resolution, ist er doch (sintemal sonst kheiner, welchem diese Geheimbnusz, vnd die dazu gehörigen handtgrieff bekhandt) derer nochmaln fähig zu werden vnterthänigister Hoffnung.

Fünfftens, bedient dasz Zeugschafferamt Hannsz Döringer, welcher nach Absterben Daniel Weigels, vorigen Zeugschaffers, Anno 22 von damaln heringewesenen zuorbenenten Khay. herrn Commissario alsz hierzu qualificiert vnd verdient bisz auff Khay. fernere resolution fürgenomben, vnd bestellt worden, es auch biszhero ohne Clag treu vnd fleiszig bedient hat.

Sechstens, vnter denen Eisensenkhern ist Christoff vnd Philip Fueszl, auch Daniel Hailler der jünger, destwegen wier noch hiebeuor beders an Euer G. vnd Gnaden, vnd die hochlöbliche N. Ö. Camer die notturfft das bey dem erweiterten Münzenwesen solche vnterbehrllich aufgenomben werden müsten, gehors. angebracht.

Vors Siebendt, befinden sich gleichsals ohne Khay. Resolutiones vnter denen Cimentern: Conradt Lorberer, Hannsz Polz, Jeremiasz Span, vnd Eraszmusz Heuszel; dan vnter denen Silberreüttern: Ballasch Soch, welche benente Pershonen vnter bethle-

hembischer Regierung zu ihren diensten befördert, dieselben bis-
hero von Ihnen mit schuldiger treu bedienet, vnd von zuuorgemel-
ten herrn Commissario, herrn Webern, alle bisz auf fernere Khay.
Resolutiones, deren sy den auch nochmaln in Vnterthänigkeit
erwarten, auff Ihre Khay. Mat. beaidigt worden.

Welcher Euer g. vnd Gnaden wier also auff dero beueleh
gehors. errindern sollen, vnsz dennen zu beharlicher gunst vnd
Gnadt gehors. Sy aber Göttlicher protection eyfrig befehlend.
Crembnicz den 12. Aprill. Ao. 1625.

LXX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból.*)

Verzeichnusz, wasz seit 27. November Anno 1624 bisz letzten
Junij disz lauffenden 1625. Jahr von der Röm. Khay. Mat. vnszern
allergenedigsten herrn, vnd dero hochlöblichen herrn Ráth von
dero Cammer Crembnicz auszuebezahlen allergenedigist vnd gnädig
angeschafft worden. Nemblich

Ihrer Khay. Mat. Rath vnnndt hungrischen Canzler herrn
Stephan Sennei gnadengab hungrisch münz... 2,645 ft — den.

Widerumben Ime hungrischen Canzler zur
Zehrung zue seiner Betlehem Reisz 4,000 Stukh
Reichstaller, jedes per $1\frac{1}{2}$ fl hung. 6,000 „ — „

Zue der Perkhstetterischen Graniczen be-
zahlung vber die vermünzten m/22 st. Reichs-
taller hungrisch in münz 30,000 „ — „

Item zue bezahlung der damallen zue
Commorn liegenden Compagnien Reütter hung-
risch in münz 6,000 „ — „

Den khayserlichen herrn Commiszarien
bei der Türkhsichen friedens tractationen zur
Zehrung per zwey monath hung. münz 9,840 „ — „

Dann etliche Graniczhäuszer Nouigradt,
Filleckh, Rimasech, Zendrö, vnnnd andere vmb-
liegende Ortter zue prouiantirn angeschafft vnd
dargeben hungrisch in münz 6,000 „ — „

Dem Fürsten Bethlehem m/30 fl reinisch
tt hungrisch, jeden reinischen Gulden per 80
Pfennig hungrisch gerechnet 24,000 „ — „

Dem Faillingerischen Fänndl Knecht zue
Rab hung. in münz 2,320 „ 80 „

86,805 ft 80 den.

	86,805 ft 80 den.
Mehr dem Khriegsvolckh auf Tottis zue	
Rosz vnd Fuesz hung. in münz.	4,638 „ 14 „
Abermallen zue Prouiantirung obbesagter	
Vestung Filleckh in hung. münz.	2,000 „ — „
Auf bezahlung der Canisischen Graniczen	
hungrisch münz.	35,312 „ — „
Vnnd an Verlag der Cammer Neusohl an	
oberuenter Zeit von Wochen zu Wochen ge-	
raicht hung. münz.	82,840 „ — „
Summa bringen die angeschaffte Posten	
zusamben in hung. münz.	211,595 ft 94 den.
Nota.	

Diese Posten sindt diese zeithero alle von alhieiger Cammer bezahlt worden auszer 5,958 ft 94 den. so man den Feillingerischen Fandl Knecht und dem Khriegsvolckh zu Todthis noch restiret.

LXXI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

An Ihr fürstl. Gnaden herrn Erzbischoffen.
Tittl.

Euer fürstl. Gnaden khan ich gehors. vnd ausz höchststringender Noth zuberichten nicht vmbgehen, inmaszen dieselbe auch von deroselben Pisetario herrn Georgio Psarewaczky mündlich in gnaden werden zu vernemben haben, dasz nicht allein hin vnd wider in denen Spanschaften bei denen Congregationen ettliche herrn vnd vom Adel ihnen glaubwürdig vnd beständig imaginiren vnd fürgeben, weillen diese Jahr hero die hieige Crembniczerischen hung. münz gegen der vorigen etwas geringer ausgemünzt worden (zu welchem nicht die Röm. Khay. Mat. vnser allergnädigister herr, sondern der Fürst in Siebenbürgen den anfang gemacht) dasz selbiger münz nuzen vnd Regalien nicht der Röm. Khay. Mat. vnsern allergnädigisten herrn zum nuzen verraith werde, sondern wier ambtleuth selbige in vnsern beutl schieben vnd veruntreuen, ja es hat mir jüngsthin in meinem draussen sein ein gar fürnember herr des Landts bei einer ansehnlichen Taffel vnd Malzeit öffentlich fürhalten dörfen, weillen die Silbergeföll iezo leider schlecht, vnd man mit demselben zu reichung des neusollerischen verlags sowohl der starckhen kayserlichen anweisungen vnd schuldenlast nicht gefolgen khan, man dits Orts gedrunge worden Thaller vnd andere Pagament vnd alter münzen einzuwexlen, vnd zuermünzen, dasz

selbiges auch Ihrer Mat. nicht, sondern vnnsz ambtleuthen zu gueten khomme.

Wie überausz schmerzlich aber mir vnd anderen ehrlichen Leuthen solche in ewigkheit vnerweiszliche anlegende injuri fallen, haben Euer fürstl. Gnaden, als von Gott mit hocheleuchten Verstandt begabt hochuernünftig zuerwögen, weillen aber vnschuldig zu laiden kaine sündt ist, auch Khönige vnd grosze herrn von Ihnen reden lassen müszen, also wöllen wirs der Zeit, Gott, vnd der hohen Obrigkheit befehlen, vnd wirdt vnser vnschuldts zu rechter Zeit schon an dasz Taglicht khommen; vnd ist sich hoch zu verwundern, weillen ein solche vntreu zu begehen aus nachfolgenden Vrsachen kheine Müglikkheit ist.

Erstlichen, dasz ich Vntercammergraff weder mit Goldt, Silber, noch geldt nichts zu than hab, auch weder wenig noch viel in meine Hände nicht nim, sondern wirdt die bahre geldts handlung durch herrn Einnember verrichtet, vnd ist Ihme der Buchhalter als contralor, der auch einen Schlüszl zur Ambtsassa hat, zugeordnet, dasz auch allda kein vngleichheit fürgehen khan. Ferner wirdt ales Silber goldt vnd Pagament, so zu vermünzen ist, durch gedachten Einnember vnd Buchhalter, Ihr Mat. Wardein vnd Einsetzer dem gewicht nach im Gieszgaden zum schmölzen vnd Zaiugieszen übergeben, die es widerumb, auszer des paszierlichen abgangs, völlig gedachtem Einnember vnd Buchhaltern zuruckhliefern müszen, von dannen es alsdann der ganzen münzergesellschaft, derer sich der Zeit über 200 finden, abermallen dem gewicht nach in Zainen fürgewogen, welches nachmallen in gemünzten geldt zu obgedachtes Einnembers vnd Buchhalters handen zuruckh liefern müssen, vnd wirdt Ihnen der auf der münz erfolgende Abgang an ihrem münzerlohn völlig abgekürzt. Schlüszlich ist obgedachter Euer fürstl gnaden Pisetarius herr Georg Psarewaczky vnser der Ambtleuth vnd münzer aller General Contralor, welchem alters vnd wohl her gebrachter ordnung vnd priuilegien gemäsz, in nahmen Euer fürstl. gnaden von einer ieden marckh gemünzten hung. Pfening, es sey gleich von Silber, Tallern, vnd Teutschen geldt gefallen, dasz ordentliche Piseth, gegen gebührlicher Quittung vnfähiglich geracht, vnd dann das verbliebene geldt durch ihrer Mat geschworne Vnterofficier in der Ambtsstuben öffentlichen ausgezehlt, vnd folgendts dem befundt nach durch gedachten Einnember vnd Buchhalter in die ordentliche verraitung genömben wirdt, dasz also obgedachten herrn Pisetarij, dann des Wardein, vnd Einsetzers, vnd endtlichen der Münzer Quittungen mit erwehten des Einnembers vnd Buchhalters Raittungen gleichstimmen müszen, dahero ganz vnmüglich, dasz Ihr Mat. das geringist veruntreut werden khan. Theils widerwärtige diesen sachen nicht besser nachdenkhen, vnd so in Tag hinein ehrliche Leüth antasten, ja noch über dasz

ausgeben, dasz wir amtleuth vnserm gefallen nach ohne Ihrer Mat. Euer fürstl. gnaden, vnd dero Rãth wissen, die münz besser vnd schlechter machen, so oft vnsz gelüst vnd beliebt, in welchem nun vnsz eben sowohl, als in dem vorigen vngüetlich beschicht, vnd da wir dergleichen begiengen, so vnnsz doch nicht zu nuz khommen thãte, wurde es vnser leib vnd leben kosten.

Weillen aber vnmüglich alle des löbl. khönigreichs Ungern hohen vnd nidrigen Standtspersonen, wie die sachen dits Orts beschaffen, eigentlich vnd in specie zu informiren, so habe ich für nothwendig geacht Euer fürstl. Gnaden auffs kürzist, so immer müglich, wer diesen biszhero gefallenen münznuzen genossen, vnd wohin selbiger verwendt worden ist, gehors. zu berichten mit vnterthãniger bitt, diese Information in gnaden abzuhören.

Vnd werden sich Euer fürstl. Gnaden selbst gnädig wohl zuerindern wissen, dasz in allen Landttãgen die löbl. Stãndt des khönigreichs Vngern proponirt vnd begehrt, auff mittl zu gedenken, wie der löbl. Kupferhandl zu Neusohl dermaleins von den Kupferverlegern abgelöst, vnd befreyet werden möchte, welches Gottlob (weillen nun mehr drey Jahr an einander ausz hieiger Cammer vnd dessen gefallenen münzüberschusz der nothwendige Verlag, so sich auf 450,000 fl. erstreckht, aldorthin geraicht, entgegen Ihnen den Verlegern zwey theil des gefallenen Kupfer an ihrer schuldt abzuraitten gelassen, der dritte Theil Kupfer aber zu handen Ihrer Mat. Hoffcammer, welches sich auch Jãhrlich beyleüffig auff 100,000 fl vnd zusamben in die 750,000 fl bringt) so weit khommen, das hoffendtl. in vier oder fünff monaten, zum fall mit dem Verlag ausz hieiger Cammer noch ferner bisz dorthin zu gefolgen sein, vnd mit der münzverbesserung noch ein wenig eingehalten, erwehnter Kupferhandl ganz befreyet werden würdet.

So seindt auch in denen jüngst verflossenen drey Jahren zu bezahlung der Ober-Vngarischen Grãniczheuszler, so iezo der Fürst in Siebenbürgen innen hat, sowohl auch der Pergstãdterischen Neuheuszler, Raaber, Comorner, Paper, vnd Dotisser, auch endlich der kanischen vnd Crabatischen Granizen, vnd geraichten Zehrungen zur Tũrckhischen f.riedenstractation, vnd andern kay. Anweisungen mehr, in die 441,885 fl ausz hieiger Cammer bezahlt vnd abgestatt worden, darzue die löbl. Stãndt des Khönigreichs Hungern ainigen Pfennig nicht contribuirt, sondern seindt gedachte löbl. herrn Stãndt durch Ihr Mat. ausz kayser. vnd khöniglichen gnaden dits Orths merklich verschont worden.

So haben auch Ihr Mat. bey diesen Kriegsleüfften, vnd überausz teuren Zeitten, da alle Victualien vnd Zeugssorten zum Perg vnd münzweesen gehörig vmb drey vnd Vierfach geltt gegen vorigen Jahren erzeuget, denen Waldtburgern iede marck Silber vmb 3 fl staigern, vnd höher bezahlen müssen, welches auch 147,868 fl

auszträgt, ausser dessen gedachten Waldtburgern vnmüglich gewäst wäre die Perggwerch ferner zu erhalten. Ausz welchen allem Euer fürstl. gnaden mehr als Sonnenklar zu sehen, dasz die Röm. Kay. May. vnser allergnädigster herr zu ablösung offtgedachtes Kupferhandls zu Neusohl, bezahlung der Gränizheüszler, vnd erhaltung der Edlen Perggwerch so desz löbl. Khönigsreichs edliste Kleinodt ist, fürnemblich aber des ganzen Landts wohlfahrt, diesen münz Überschusz genoszen, vnd dasz Vnsz ambleuthen dits orts eine vnchristliche zuenöttigung einer Vntrew auffgetragen werden will. Dahero ich ganz gehors. bitte (welches vngezweifelt gewisz beschehen wirdt) wann dergleichen bey Euer fürstl. Gnaden auch fürkhombt, vnsz der göttlichen war: vnd gerechtigkeit gemäsz bestes in gnaden zu defendirn, welches wir gesamt, zu deme auch Euer fürstl. Gnaden hiebey die wahrheit befürdern, mit vnsern gehors. diensten, vnd eyffrigen gebett gegen Gott vmb dero langwierige gesundtheit vnd glückhliche Regierung zu verdienen vnsz höchst befeilszen wollen.

Ferner bin ich der gehorsamben mainnung, es haben sich die herrn Ständt dieses hochlöblichen Khönigreichs Vngarn gegen Ihrer Mat. wegen diesen etwas geringern Vermünzung gegen vorigen Jahren eines so groszen schadens mit fueg nicht zubeklagen. Dann fürs erste, ist das meiste Vngrische geldt in die Türckhey verführt, vnd dorten auff Asperln vmbgemünzt worden, dauon wohl nichts in diese Landt zuruckh khommet. Zum andern seindt gedachten herrn Landtständten alle Victualien zu den Perggwerchen gehörig, gegen der vorigen in ieziger münz vmb drey vnd vierfach geldt bezahlt worden, vnd haben daneben Ducatten vnd Reichstaller in offtgedachter ieziger münz in einem ziemlich leidenlichen werth ohne sondern schaden, zum genügen haben khönnen, welches gar wohl in acht zu nemen vnd zu observirn.

Schlieszlichen findt ich auch Euer fürst. g. zu berichten eine notturfft, dasz begehrtter massen mit reducirung der münz fortfahren vnd selbige auf 5 loth gericht werden solle, dasz Ihre Mat. necessario denen Waldtburgern die verwilligte Staigerung der 3 fl auff iede markh Silber (ausser dessen Sie sonst mit schaden münzen würden) werden abstricken müssen, ausz welchem vnfehlbar folgen wirdt, weillen alle victualien vnd Zeugsnotturfftten, wie oben gehört, vmb drey vnd vierfachs geldt im werth, dasz die Waldtburger ferner nicht bauen khönnen, vnd die Edlen Perggwerch zu vnwiderbringlichen schaden des ganzen Khönigreichs zum erliegen gedeyen werden. Woher alsdan zum Vermünzen vngrisches geldt Silber zu nehmen sein wirdt, khan ich in meinen einfältigen Verstandt nicht ersinnen, vngeachtet aber gehors. diesz ein Mittl zu sein die lieben Perggwerch zu erhalten, da man ja mit Verbesserung der münz fortfahren wolt, dasz man nicht auff ain mahl, sondern von Jahr zu Jahr vmb ain Loth, oder wie es die Zeit

vnd gelegenheit sie liedte, staigen thät vnd dann dasz auch bey der Landts proposition geschlossen würde, weillen die münz verbessert wirdt, dasz man auch alle victualien in dem vorigen Preis folgen liesze.

Mit dem iezigen, noch im Landt vorhandenen jüngst ausgemünzten geldt wüste ich bey khünftiger reducirung des geldes kein besseres Mittl, als dasz daszselbige vmb einen heller publicirt, vnd die newe verbesserende münz auf ein ander arth, damit mans desto besser von ein andern khennen möge, geschlagen vnd gemünzt würde, da aber ie die löbl. Ständt auff die Einlösung vnd vmbmünzung gehen würden khente selbige einlösung ohne Ihr Mat. schaden höher nicht als per 2 ft beschehen, vnd vermünzt werden.

Die bethlehemischen, ietzt zu Caschaw münzenden 5 Pfennig groschen, hab ich zu meiner anheimbkunfft probirn lassen, vnd im Schrott die marckh auff fünff gulden, im Korn aber nur auff 4 loth 2 qu. 3 den. befunden, würde also selbige, wan alhiege münz auf 5 loth verbessert werden solte, vmb $\frac{5}{16}$ theil eines loths geringer sein.

Von seinen in Siebenbürgen münzenden 5 vnd 3 Pfennig groschen, dauon Euer fürstl. gnaden in dero zu Stuben sein mir 2 Stückh zum probirn anhängen lassen, welche 5 loth in Korn gehalten, hab ich über allen angewendten Vleisz in dieser ganzen Refier, damit ichs auff dasz Schrott auch hette probirn mögen, nichts erlangen khönnen, halte genzlichen dafür, Er habe in gemain noch nichts auszugeben, sondern nur eine Prob derselben münzen laszen.

Welches alles Euer fürstl. gn. ich nicht der mainung deroselben, oder denen löbl. Ständen masz oder ordnung fürzuschreiben, berichten, sondern nur deroselben mein ainfeltiges guetachten pro Informatione, wie ichs Ambs vnd gewissens halben schuldig in gehors. zueschreiben wollen.

Ich für mein Person, der nun in dasz 31 Jahr bey diesen Cammern zuegebracht vnd trewlich gedienet, vnd bey ettlichen Vblständen der Pergwerch vnd schwären Kriegsleüfften mit höchster leib vnd lebensgefahr zu des ganzen Landts wohlfahrt, nechst Gottes hülff, dieselben hab erhalten helfen, welches nicht allein die hochlöbl. herrn Räth, sondern vorderist die Röm. Khay. Mat. vnser allergnädigister herr selbstem gegen mir vnd andern allergnedigist vnd gnädig erkennt, hette gehofft, dasz ehender der himmel einfallen, alsz dasz ich von theilsz denen hochlöblichen herrn vnd Ständen ganz vnschuldiger vnd ganz ehrenrühriger weisz, meinen getrewen dienen ganz zuwider, so vbl tractirt werden sollen, hette mich ehunder einer gnädigen affection getröstet; es sey aber dem höchsten Richter alles heimbgestellt, vnd wirdt sich khünfftig finden, dasz bey solcher tractation qualificirte erfahrne

leuth mangln werden. Euer fürstl. gn. der bewahrung des höchsten, mich aber deroselben gehors. zu gnaden empfehlendt. Crembnicz den 29 Septemb Ao 1625.

Eur fürstl. gn,

gehors.

Hannsz Lienpacher.

LXXII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból.*)

Auszug vnd Vertzaichnusz was die khayserliche Cammer Crembnicz an allerlei darlehen, Anweisungen, auf vnd ohne Interesse, so wollen vnbezahlten Preszpurger gelt, hernach specificirten Partheien mit endt Juni 1625. zue bezahlen schuldig verbleibt. Als:

Auf Interesse

Herrn Hannszen Hohenzeller oder Frawen Florchen gegen 7 pro Cento.....	3,400 fl — den.
Georg Ebenbergers Creditorn eidem gegen 7 pro Cento.....	1,910 „ — „
Herrn Johann Polzen see. Erben insimili gegen 7 pro Cento	2,000 „ — „
Herrn Vnter Cammergrafens Creditorn.	6,000 „ — „
Herrn Mathiaszen Kaiser.....	5,000 „ — „
Thuen diese vnabgerichte Posten auf Interesse	<u>18,310 fl — den.</u>
Item Darlehen vnd Anweisungen ohne Interesse.	
Freulein Anna Susanna Carolina von Rappach anweisung.....	3,358 fl 57 den.
Herrn Christoffen von Rappach.....	2,932 „ 92 „
Vizedomb Ambt Wienn	2,862 „ 86 „
Steyrische Eisengesellschaft	96 „ 50 „
Cammer Schembnicz per Abraitung	1,265 „ 63 „
Cammer Neusohl an Ingelaszenen Zeuggeld	6,230 „ — „
Eidem an Anweisung.....	6,000 „ — „
Den Homonaischen Erben an Anweisung	3,000 „ — „
Herrn Obristen zue Villeckh Boschnackh	
Thamasch insimili.....	1,115 „ — „
Hannszen Wosinger ingleichen	3,725 „ 33 „
	<u>30,586 fl 81 den.</u>

30,586 fl 81 den.

Item der durchlauchtigsten Infantin vnd
 frauen Frauen Isabella Clara Eugenia an dem
 Jährlichen deputat, sambt dem hinterstandt
 drumber wir Ambtleuth in proprio vorschrei-
 ben müszen.....

37,771 „ 87 „

 Faillingerischen Fandl Knecht zu Raab 1,820 „ 80 „

 Vnnd dem Kriegsuoelkh zue Tottis.... 4,138 „ 14 „

 Briengen zuesamben 74,317 fl 62 den.

Vmb Preszpurger gelt restieret die Camer
 noch zu zahlen.

Herrn Palfft Pauln so in specie ausz-
 zuwechszeln beuohlen worden.....

10,552 fl — den.

 Herrn Steffan Palfi insimili..... 3,847 „ 30 „

 Herrn Nielasz Forgatsch ingleichem... 6,000 „ — „

 Herrn oberdreiszigern zu Preszburg... 3,000 „ — „

 Ihr fürstl. gnaden herrn Erzbischoffen.. 3,468 „ 32 „

 Herrn Bischoffen zue Neutra 4,000 „ — „

 Herrn Obristen von Reiffenberg..... 819 „ 39 „

 Herrn Doci Mihall 1,297 „ — „

 Stadt Preszburg..... 1,156 „ — „

 Herrn Emericus Liptei 696 „ — „

 Herrn Blasius Oponi 728 „ — „

 Zallé Gergel..... 1,188 „ — „

 Emericus Feyerwary 2,380 „ — „

 Czere Lucasz..... 148 „ — „

 Chrisztian Henckhl 1,300 „ — „

 Daniel Sturbm..... 269 „ — „

 Hannszén Zillinger 492 „ — „

 Hannszén Durauthal..... 436 „ — „

 Thomen Stahell..... 457 „ — „

 In gemain 557 „ 50 „

 Herrn Praefecto zu St Benedicten.... 117 „ — „

 Georg Hinterskircher..... 510 „ — „

 Thuét zusamben 43,418 fl 51 den.

Summa dieser nach lengs specificirten
 darlehen auf vnd ohne Interesse, anweisungen,
 sowohl was die khayserliche Cammer Crem-
 nicz noch an erlegtem Preszpurger geld hinausz
 zue zahlen schuldig.

 Bringt in allem zuesamben..... 136,046 fl 13 den.

Ainhundert Sechs vnd dreiszig Tausent,
 Sechs vnd vierzig gulden dreyzehen Pfennig
 hungarisch in Münz.

LXXIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Nos Ferdinandus Secundus D E J gratia electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae Sclauoniaeque etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Styriae. Carinthiae, Carniolae, superiorisque et inferioris Silesiae, Marchio Moraviae, superiorisque et inferioris Lusatiae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit vniuersis. Quod cum ad benignam requisitionem nram Generosa et Magnifica Domina Maria Drugeth de Homonna, Magnifici quondam Georgij Zeechy de Rimazeech etc. Relicta vidua, pro subleuandis publicis Regni nostri Hungariae necessitatibus, ad persolutionem nempe stipendiorum militum nostrorum Confiniariorum Tredecim millia Tallerorum Imperialium et quinque millium florenorum Hungaricorum bonae monetae Hungaricae summam, mutuo et sub spe restitutionis, nobis prompte et expedite dederit et numerauerit, de huiusmodi summae rehabilitatione, ipsam dominam viduam Zeechianam, nos quoque quietam et securam reddere volentes, eandem praefatam Tredecim millium Tallerorum Imperialium et Monetae Hungaricae quinque millium florenorum Hungaricorum summam, nomine auctionis, ad arcem nram Lypcziae in Comitatu Zoliensi existen. habitam, et nunc quoque ex benigna Inscriptioe nra, in et pro octuaginta quatuor millium florenor. Hungaricor. summa, prae manibus eiusdem dominae viduae Zeechianae, existentem, adiiciendam, deriuandam et superaddendam duximus, prout vigore praesentium adijcimus, deriuamus et superaddimus, Modis omnibus et conditionibus ac reseruatiõibus singulis in prioribus binis literis nris, primis quidem Inscriptiõibus in anno domini Millesimo Sexcentesimo, Vigesimo primo, die decima septima Mensis Julij in hac Ciuitate nra Vienna emanatis; Secundarijs autem Assecuratis, in anno domini Sexcentesimo, Vigesimo secundo, die decima Mensis Julij in Civitate nra Soproniensi, expeditis, positis, et contentis, illaesisque et saluis prorsus et omnino permanentibus et Assecuratione quidem illa quam super redemptione huius arcis Lypchiae, dictus quondam Georgius Zeechy a nobis habebat, hic quoque pro parte eiusdem dominae viduae. specificata et adiecta.

Quod videlicet antefatam arcem nram Lypchiae, nunc denuo super priorem octuaginta quatuor Millium florenor. Hungaricor. summam Inscriptitiam, eidem dominae viduae Zeechianae, in et pro Tredecim millibus Tallis Imperialibus et quinque millibus flor. Hungaricis, bonae Monetae Hungaricae inscriptam, ob eadem, ad

dies vitae suae, post obitum vero ipsius, vni corpori, vtpote vni filiarum, vel illis non existentibus, vni Legatario, quem pro suo arbitrio, ipsa domina vidua Zeechiana constituerit, similiter ad dies tantum vitae illius et non ultra, pacifice et quiete tenendam et possidendam reliquimus et concessimus, neque eandem arcem prius auferemus aut redimemus, vel alijs auferendam et redimendam relinquemus, aut concedemus sed neque successores nri, legitimi videlicet Hungariae Reges auferent aut permittent; quin hoc modo praefatam arcem nram Lypchiae simul cum cunctis suis bonis et pertinentijs, vtilitatibus et emolumentis, ac redditibus quibuslibet, quocunque nomine illa censeantur, et de Jure ab antiquo, ad eandem arcem spectantibus et pertinere debentibus, apud manus dominae Viduae Zeechianae, et post obitum illius, apud unam suarum filiarum, aut illis non extantibus Legatarium illius vnicum, in praefata octuaginta quatuor millium flor. Hungaricor. et Tredecim millium Tallerorum Imperialium, quinque millium florenor. Hungaricor. bonae Monetae Hungaricae Summa, concessimus et contulimus. Hoc quoque addito, quod tempore demum redemptionis memoratae arcis Lypchiae, dicti Tredecim mille Talleri Imperiales, non in alia Moneta, sed in specie in Talleris totidem Imperialibus, Moneta vero Hungarica, similiter in bona Moneta Hungarica simul et semel, cum alijs praemissis summis, exolui et deponi debebunt possessori. Assumentes praeterea, praefatam dominam Mariam Druget de Homonna, vnamque suarum filiarum, vel illis non existentibus. Legatarium eiusdem vnicum, in quieto et pacifico dominio, antefatae arcis nostrae Lypchiae, Bonorumque omnium ad illam pertinentium, intra tempus praemissum, contra quosuis legitimos impeditores Causidicos et Actores, proprijs nostris, et Fiscis nostri Regij sumptibus, laboribus, et curis tam nos quam successores nros, legitimos utpote Hungariae Reges, tueri, protegere, et defensando conseruare velle. Imo assecuramus, certificamusque et affidamus. Harum nrarum, secreto Sigillo nro, quo ut Rex Hungariae vtimur impendenti communitar. vigore et testimonio literarum. Datum in Ciuitate nra Vienna Austriae, die decima quarta Mensis Aprilis, Anno Dni Millesimo Sexcentesimo, vigesimo sexto. Regnor. nrorum, Romani septimo, Hungariae et reliquor. octauo, Bohemiae vero anno nono.

Ferdinandus

Stephanus Sennyey El.
Eppus Vaciensis.
Laurentius Ferenczffy.

LXXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den Wohledlen, Gestrengen, gesambten von der Hungrischen Cammer zu Crembnicz, Meinen insonders günstigen Herrn Freunden.
Cremnitz.

Wohl Edle vnd Gestreng, sonders günstige liebe Herren vnd Freunde, denselben ist mein freundlicher grusz vnd willige diensterbietung befor.

Es seind gestern deroselben abgeordneten bey Seiner Excellenz, dem Herrn General zu Mansfeld etc. erschienen, vnd denselben vmb Ihrer güter Verschonung, auch auf Hausz vnd hoff salueguardien gebüerlich gebetten, welchen auf alles begehren hochgedachte Ihre Excellentie zu willfaren sich gnedig erbotten, Begehren aber an Sie hingegen vnumbgenglichen, Sie wollen ausz Ihren vnd der Stadt mitteln, an Prouiant, nit allein gegenwärtigem abgeordnetem commissario alles was bey der handt sein wirdt also bald fürderlichst folgen laszen, vnd mit nothwendiger führ daszelve herauszen zubringen versehen, sondern wollen auch ferner vnverzüglich mahlen vnd backen laszen soviel immer müglich sein wird. damit das Volck auf einen tag oder etlich versorget, desto bessere disciplin vnter demselben erhalten, vnd iederman desto gerühiger bey dem seinen bleiben möge. Zweifeln gar nit, sie werden alle möglichkeit erweisen, vnd das beste auf beyden theilen gerne helfen befördern, Solches hab ich auf des Herrn Generals befehl ihnen hinterbringen wollen, vnd thue sie dabey dem Allerhöchsten zu gnaden empfehlen. Datum H. Creutz am $\frac{30 \text{ augustzi}}{3 \text{ septembris}}$ Ao 1622.

Der Herren Dienst vnd freywilliger fürstl. Mansfeldischer
Armee Commissarius

generalis

Ghefellig.

LXXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den Wohl Edlen Gestrengen gesambten von der hungarischen Camer zu Cremnitz, meinen günstigen herrn vnd freunden.
Cremnitz.

Woledle gestreng vnd Veste sonders günstige herrn vnd liebe freunde, denselben sein meine dienst vnd alles guts beuor.

Deroselben gestriges an mich ergangenes schreiben hab ich empfangen, Thue wegen deszen, so sie Iher Excell. überschickt,

in deroselben nahmen mich freündlich bedanken, verstehe in gleichem ausz vnsers abgeordneten Commissarij schreiben, dasz sie sechs wagen mit Prouiant alsobaldt herein zu verfertigen willens seindt, worauf ich dan diese gegenwärtige Person der Prouiant mit etlichen wegen abgefunden habe, der alles wasz er darauf wird laden können, eilends anhero bringen solle, vnd wie wir zwar gegen sie gantz danckbar vnd freündlich zu sein vnsz angelegen sein lasszen, so können sie hinwiderumb leichtlich erwegen, dasz gegen sechs oder sieben tausent man, ohne weib vnd kind gerechnet ein solches geringes nichts erklecken oder helfen mag, also dasz ich nit vnterlaszen mag, sie freündlich zu ersuchen, sie wollen es bey diesem wenigen nit bewenden laszen, sondern für vnd für ausz gemeiner Zusammensetzung ein mehrers darschieszen, damit der soldat vnd Kriegsman vnter der disciplin vnd guter ordnung gehalten werden möge, den wo an nothwendiger nahrung nit iederman versehen werden kan, ist vnmüglich die soldaten für auszlaufen vnd allerlei Verübungen im Zaum zuhalten, in maszen der bauch keine ohren hat, vnd der hunger sich nit binden läst, verhoffe also Sie werden allen fleisz thun, damit das Volck der Notturfft nach versehen, vnd iederman desto besser beschützt werden müge. Solchs hab ich auf ihr schreiben zu antworten keines wegs vmbgang haben wollen Dieselbe dem Allerhöchsten zu Gnaden empfelende Datum H. Creutz am 11. Septembris Ao 1626.

Deroselben dienst vnd freundwillig.

Commissarius General
Ghefellig.

LXXVI.

(A selmeczi bányai igazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den Wohl Edlen vnd Gestrengen, Gesambten von der hungri- schen Cammer zu Crembnitz meinen insonders gunstigen herren vnd freünden.

Crembnitz.

Wohl Edle Gestrenge insonders günstige Herren vnd freünde, denselben seind meine willige dienst vnd alles guts beuor.

Vnd gereicht ihnen darneben zu wissen, wasz maszen der Herr General mir befohlen, noch diszmal an Sie zu schreiben, vnd freündlich zu bitten, Sie wollen für die Armee, weilh dasz vorige albereit aufgangen, noch diszmal, wasz ihnen möglich sein wirdt an brodt, sonderlich aber bier vnd wein herauszer senden, auf dasz wir dasz Volck in guter Ordre erhalten mögen. Es woll-

ten zwar Ihre Excellentie Sie zum zweiten mahl nit beschweret haben, wan wir mühlen vnd gelegenheit hetten vnsz selbst zu versorgen. Es entbieten sich auch Ihre Excellentie alle dieienige wagen, welche sie beladen herausz bringen werden, mit getraidig wiederumb beladen ihnen zusenden zu laszen, damit sie desto leichter darzu gelangen mögen, Solches hab ich auf habenden befehl, nechst anerbietung meiner willigen dienst ihn nit bergen wollen, Sie dem Allerhöchsten damit empfehlende. Datum für H. Creutz am 3/13. Septembris 1626.

Der Herren Dienst vnd freundwillig.

Commissarius General.
Ghefellig.

LXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Edler vnd Gestrenger Gnädig vnd Gebittend herr herr Obrister Cammergraff E. Gn. seindt vnszere gehorsambe dienszt zuuor.

Hetten zwar herzlich gerne E. Gn. leider vnszern trübseligen Zustandt ehender certificirt, so ist doch einigen pothen vortzubringen vnmöglich gewesen. Nachdeme nunmehr aber das Manszfeldische vnd Weimarische Kriegsvolckh, welches vnsz gleich einer Waszerfluth in einem Tage, alsz den 7-ten dits überraschte, vnd bisz auf den 17. dits im Creuzländl auf Ihr fürst Gn. herrn herrn Erzbischoffs Güttern gelegen vnd beede armeen auf m/16 starckh aestimirt werden, damit wier also auf einer seiten, auf der andern seiten aber im Turzländl mit des fürsten Bethlehembs Volckh, alsz der Horwath Istvan mit 7000 man übergeben gewesen, wiederumb Ihren weg zuruckh vnd auf Woinicz zu genomben, alsz hat vns von herzen erfreut, das der pasz soviel dadurch geöffnet worden dasz durch Mittl wohlgedachter fürstl. Gn. herrn Erzbischoffs dieses briefl an E. Gn. durchzubringen wier vnsz getrauen können.

In was groszer gefahr, Angst, Sorg, vnd vngelegenheit wier nun geschwebt vnd es das gänzliche ansehen gehabt, alsz würde mit den lieben Perggwerchen vnd vnsz das garausz gemacht werden, ist in der kürze alles vmbständlich zu beschreiben vnmöglich, E. Gn. aber können es leicht selbst erachten, vnd dankhen dem allerhöchsten von herzen, der seine barmherzigkeit vnsz so väterlich erwiesen, das dieses Unheil durch gesuchte glimpfliche Mittel vnd weg also accomodirt vnd abgeleint worden, das gleichwol die lieben Perggwerch noch vnruinirter in vorigem Zustand beruhen, vnd hat das Vnglückh vnd die gefahr allein vnsz, sintemalen diese armeen ihren weg allein dahero zugenomben, vnd über 8 Tag vmb

vnsz herumb still gelegen, am maisten betroffen; haben vndter dero Zeit weder in der gruben noch am Tag ichtes arbeiten können, sondern mit allem gesindl tag vnd nacht auf der wacht, vnd in armis sein müssen. In Suma vnszre noth ist nich zubeschreiben, kein geföll haben wier, vnd musz gleichwol das gesindl von wacht halten eben alsz von der Arbeit bezahlt sein, dazu kan bey dero beschaffenheit kein pfennig mehr anticipando aufgebracht werden, ist daherumb bereith alles verzehrt vnd verhört, wird ein erschrockliche teuerung darauf erfolgen, so schreckt man vnsz stündtlich noch mit des Fürsten Bethlehembs persönlichen ankunfft mit einer über die maszen starckhen Kriegsmacht, wieszen also weder ausz noch ein, Gott schicke hülf vnd mittel, dadurch solche für augen schwebende gefahr, sambt den vndtergang der lieben Pergwerckh gediglich verhütt, vnd abgewendt werden möchte; in deszen göttlichen Gnadenschutz vnsz samentlich eyfrig, E. Gn. vnsz aber zu gnädigen wohlwöllung in gehors. befehndt Crembnicz den 20. September 1626.

LXXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Nos infra nominati, Inspector Rerum Metallicarum penes septem liberas Ciuitates Montanas et supremi Camerae Regiae Cremnicien. officiales fatemur hisce, quod ad Clementissimum Sere-
nissimí Sacri Romani Imperij ac Transylvaniae Principis etc. D. N. C. mandatum quinariorum illos currente hoc 1626 Anno Cassoviae cusos Grosses probaverimus, eosque quoad Argenti contentionem eiusdem valoris et bonitatis, quam moderni dicto hoc currente Anno cusi et imposterum cudendi Cremnicien. Denarij. se continent, inveni-
erimus. Quapropter Testimonium hoc proprijs manibus subscribere, et usitatis sigillis munire et roborare debuimus. Actum Cremnicij 28. Novembris Ao 1626.

LXXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Denen Edlen Gestrengen vnd Vesten Herren, herrn Hansen Lienpacher von Lienpach. Röm. Kay. Mat. Rath etc. herrn Hansen Sockhen vnd herrn Hörman Rotthen höchstgedacht Ihrer Kays. Mat. Einnember vnd Buchhalter bei der Camer Crembnicz, meinen gg. vertr. hochgeliebten herrn vnd Brüedern.

Crembnicz.

Edler Gestrenger Vesste gg. vertraute hochgeliebte herrn vnd herrn Brüeder, denen sein, neben wünschung von Gott dem

Allmechtigen eines glückseligen freudenreichen vnd friedlichen Neuem Jahr, mein treu schuldwilligste dienst bereit zuoor.

Vnd ist solchen ohne weitschwaiffig erzellen gutter maszen vissendt, wie vnd wasgestaldt dieses Neusollerische Kupferhandls wesen Ir fürstl. Durchl. ausz Siebenpürgen, vnd dessen obrister Camergraf Bellowary hinterlassen, nemblich die schulden gemehrrt, heyer vnd andre Partheien nichts gezahlt, vnd zur Lest alles Kupfer hinwegkh genomen vnd so sauber aufgeräumt, das auch die halb auszgebraitte Kupfer arbeit herhalten müssen, vnd nit verschont worden, vnd in Summa so glatt alles zusammen gesucht, dasz nichts überblieben. Ob zwar wol mit ainem Polaggen ausz Cracau auf herrn Wiszenpergers namen ain Vertrag oder transaction wegen etlich hundert Centen Kupfer aufgericht worden, ist es doch nicht zu solchem ende, als man gehofft, genolgt, man hatt (daruon nit allerdings zu schreiben) etwas anders gesucht, das aber Gott nit haben wöllen, das merer zu vnserm, gliebts Gott, ehistem zusammenkunfft.

Wan dan Herr Wiesenperger zeithero bei aignen Poden wider schreibt, vnd wie es mit dem Kupfer beschaffen, sich beschaids erholt, seine mainung hierinnen zuuerstehen gibtt, vnd darbey zuerspüren, das man nit schreiben vnd briefwexeln viel Zeit verlihret, unsz aber, die wir ja überausz benöttigt, nichts geholffen, also were ich entsonnen (sintemaln ich mit ihme vertrautt, vnd der weg diszmal zimlich gutt) selbsten zu ihme zuraisen, vnd mit Ime für diszmal mündlich zu tractirn, hoffe inner etlich stund mehrers mit Ime zuschliessen, als wan ich zehenmal schreibe, damit ich aber nit völlig nach Cracau dörfft, vmb souil desto ehunder auch wider zuhausz gelangen khundt, woll ich Ime nach Nouidorf oder Polnisch Neümarckht, so 1 $\frac{1}{2}$ tagreis herwärts Cracau, citirn vnd mich auch aldort befinden, gedencke er werde Ims nit zuwider sein lassen, vnd mit einander etwas gutts schliessen.

50 fl. Polnisch, das ist bei vnsz, wie er die Polduraggen zu 3 den. herhibt 30 fl hung. erbielt er sich vmb den Centen zu zallen, sein plenipotenziarius aber hat negst mit mir auf 33 fl hung. geschlossen, vermaine er werde seines volmächtigers wort nit retractirn, was meiner gg. herrn mainung vnd gutt bedüncken hierüber ist, bitt ich mich vnbeschwärtt zu beschaiden, darumben ich aber nochmaln dienstlich bitt, weil die Nott grosz, vnd wir anderwertts nit ausz wissen, wolt ich vmb so uiel desto lieber die raisz ehist fürnemen gedenke inner 10 tagen dieselbe zuerrichten. Thue mich denselben benebenst vnsz samentl. der gn. Gottes beuelchen. Datum Neusol 26. decembr. Ao 1626.

Meinen gg. herrn vnd Brüeder

dienstschuldige

Rädl.

LXXX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

Edler Gestrenger, Gnädig vnnnd Gebiethunder Herr Herr Obrister Cammergraff nebenst Verwünschung von dem neugebornen Christ Kindlein Ewer Gnaden sambt dero Fraw Gemahelin, Jungen Herrn, vnnndFreuelein ein glückhseliges gesundes friedt. vnnnd Frewdenreiches neues Jahr; sindt Ewer Gnaden vnserere gehorsambe dienst zuoran.

Dem Allerhöchsten sey herzlich gedankht, welcher vns aus beorgestandener gefahr nicht allein abermallen so gnädig errettet, die lieben Perggwerch (wie schwer vnnnd müesamb es zwar hergangen) noch erhalten, vnnnd nunmehr durch Abzug des Fürsten vnnnd seines Kriegsuolkhs, mit einem frölichen Sonnenschein, dasz Ewer Gn. wier vnser elendt vnd noth klagen, vnnnd in wasz zuestandt die lieben Perggwerch versirn, (welches bishero, wie angelegentlich wier vnusz dahin bemühet, vnd pothen ob hinaus fortzukomben möglich, auf kundschafft ausgesendt, doch vmb ringsherumb des Fürsten gelegenes Kriegsvolkhs halber nicht beschehen mügen) berichten khönnen, vnusz begnadet hat; mit herzlicher Anruffung, alle fernere gefahr vnnnd wohlverdiente Sündenstraffen gnädiglich von vnusz abzuwenden, den Heiligen guldenen frieden der ganzen Christenheit zuerleihen, vnnnd diese lieben Perggwerch Ihres iezo erlittenen Stosses mit seinem reichen benedeyen vnnnd Seegen wiederumb mildiglich zuersetzen.

Haben demnach Euer Gnaden wie Khummer vnnnd schwerlichen die lieben, von denenselben bey Ihrem Abzug ohne disz in ganz nothleidenden Zuestandt verlassene, Perggwerch vnter vnd bey dieser fürübergangener Kriegsempörung werden erhalten worden sein, selbst leicht hochuernünftig zuerachten, dann alsbaldt die Manszfeldt: vnnnd weimarische Kriegsarmeen vnusz so ganz onuerhofft vnnnd plötzlich gleichsamb deme am Margarethae Tag verwichenen Jahres Ewer Gnaden bekhandten nidergegangenem grosszem Vngewitter (durch welches diese nachgefolgte Trübseeligkheit praesagirt worden) überfallen, vnnnd bisz in die vierdte woch mit allerhandt attentirten hostiliteten auf dem halsz gelegen, ja nachmalen Ihrer beeden armeen völligen durch vnnnd zuruckzug alhier gehalten hat einziger Straich bey denen Perggwerchen nicht gearbeitet werden khönnen, Sondern die arbeiter mit schwerem vnnnd fast toppeitem Vncosten alleine auf den wachten vnterhalten werden müssen, vnd wehre je durch dieses böse Volckh, wann nicht der Allerhöchste durch geschickte acomodations mittel daszelve also gewaltiglich im Zaumb gehalten, mit vnusz vnnnd denen Perggwerchen das garausz gemacht worden; Es hat aber Gott bereith sein gerechtes

Gericht über Sy gehen lassen, vñnd Sy verdienter massen also gezüchtigt das gewies der vierdte Theil nicht wiederumben ausz diesem Landt khomben, vñnd selbiger wohl nimmermehr herein begehren wirdt; was benebenst von dem Fürsten (welcher wiederumben ganze drey wochen mit ein 6000 Man Vngern vñnd Turckhen alleine dahier zu Crembnicz in vñnd auszer der Stadt, mit dem übrigen Kriegsvolck aber auff denen nechstangelegenen dörffern gelegen, vñnd dessen anhero khunfft, vngeacht der berichteten grossen noth vñnd mangel dieses orths, darein wier albereith zuor durch die Teutschen gesetzt worden wir keines weeges weder durch fleh noch bitten noch eingelegter protestation, dasz wier an deme dardurch verursachenden Vntergang der Perggwerch für Gott der ganzen weldt, vñnd diesem hochlöbl. Khönigreich entschuldiget sein wollen, nicht verhüetten noch abwenden khönnen) diesem Cammer: Pergg: vñnd Stadtweesen für grosse Vngelegenheit gemacht, vollendt das wenige, wasz noch von den Teutschen (die fast erger dan die Türckhen, mit brennen, plündern, vñnd Kirchen rauben gehaust, vñnd des teutschen Nahmens wol nicht würdig sind) übrig gelassen, auch gänzlich verzehrt auszgesogen, vñnd wie menniglich dardurch also erarmbt worden, ist mit der feder genuegsamb zu expliciren vñnmöglich; sondern ie Gott vñnd einen Stein zu erbarmen, vñnd werden Ewer Gnaden zu dero wiederumb hereinkhunfft, welche wir vnuerlengt hoffen, herzlich wünschen, vñnd bitten, vnserere noth, elendt, vñnd dürfftigkeit, ja die grosze Teurung aller victualien selbstem im Werth, vñnd mit gewissem vnzweifendlichem wahrnehmen sehen vñnd prüffen; Über disz vñndt nebenst dem Andern vnz zugefügten verderben, hat dieses verfluchte Kriegsvolckh vnz ein solche Krankheit im Landt daherumb vñnd Alhier verlassen, das diesen Orthes zu Crembnicz täglich von 10 bisz in mehr pershonen sterben, vñnd welcher damit behafftet wirdt, drüben musz, vñnd keiner aufkomt. In summa alle gröste trübsehligkeit vñnd Vngelegenheit hat dieses mahl vnz alhier zu Crembnicz fast alleine vñnd am höchsten betretten; bey welcher ruina (die alle Perggarbeiten ab: vñnd eingestellt) vnnsz dieses allein am angelegensten gewesen, dasz wir die Schächt vñnd Stöllen für schaden vñnd verbrechen erhalten, welches auch durch sonderbahre darzue verliehene Göttliche hülfen dafür dem höchsten herzlich gedankht, beschehen ist, vñnd nun mehr wiederumb die verlassenen gepeu ehist, vñnd so starkh es nur die schwere zeit, vñnd der mangel sowol der nothwendigen Verlags Bedürfftigkeit, sintemahn von Schemnicz gar ein schlechtes Silbergefäll herauf kombt, vñnd anticipando, ausz armuth der leuth willen nichts aufgebracht werden kan; alles entsetzten Vorraths an futterey vñnd anderm zeug zuelassen wirdt, belegt werden sollen; Gott gebe seinen reichen Segen, dasz dadurch aller Schaden, so Ihr Kay. Mat. vnser allergnädigster herr vnter dieser Zeit erlitten,

in diesem neuen Jahr reichlich erstattet, vnd die lieben Pergwerch mit ruede vnd friede kunftiger zeit fortgepauet werden möchten; vndt weilen alles schriftlich zu klagen vnd vmbständlich zu berichten vnmöglich; soll sobaldt es nur etwas wegen des Fürsten noch auf theilsz dörffern herumbliegenden Kriegsvolckhs sicherer zu raiszen wirdt, alsz es noch iezo ist, von jedweder Camer ein Ambtman hienausz geordnet, vnd durch selbigen alle beschaffenheit Ewer Gnaden vnd denen Kays. herrn Rätthen mit mehrerem mündtlichen entdeckht werden, vndt soll, ob Gott wöl, ausz allgepflogener handlung vnszere, gegen Ihr Kay. Mat. vnszern allergnädigsten herrn observirte Treue vnd Aidtpflicht sich sattsamb eraignen. Inmittelst E. Gn. wir allein gehorsamblich soviel erindern sollen, vnd dieselben, alsz vnszere Instanz (doch ohne gehorsambes maszgeben) solches denen Kay. herren Rätthen ingleichem gnädig zu referiren wiszen werden. Thuen dabey E. Gn. zu gnädiger wohlwöllung vndt ersprieszlicher gnädiger recommendation bey denen Kay. herrn Rätthen vnsz ganz gehors. dieselben aber Göttlicher protection eyfrig befehlen. Crembnicz den 3. Januarij Ao 1627.

LXXXI.

(*A selmeczi bányabírósaági jegyzőkönyvből.*)

Adi 8. Februari dits 1627 Jahrs hat die Ganz Löblich Gewerkschafft beim hauptperkwerch Ober Biberstolln, Ihr Kay. Mat. perggericht zur Schembnicz zur Einfahrt wegen des Casper Weindlsz Sprengwerch solches in Augenschein zunemen, ob es dem Gezimerwerch durch dasz schiessen schedlich sein mechte in beratschlagung zu ziehen begrueszt, Über solchem eingennombenen augenschein, vnd in Gegenwart der Ambtleut, sowohl des Perggerichts beschehenen Schusz hat sichs befunden, dasz dieses Sprengwerch wol fürzunemen sei, vnd nichts schedlichs causirn werde, ob zu Zeitten gleich ein Rauch entstehet, vergeeh er doch in ainer viertl Stundt, vnd ist den hewern ohne schaden, nimbt auch vil böses wetter mit sich wegekh, aber oft zu schiessen würde es nit thuen, dann es würde die andern Khüren im Aertzthauen vnd Geföl, wen Sie oft sollen stilhalten, verhintern, aber für Rathsamb wär, die weillen im Danielschlag schöne Anbrüch vorhanden, die aber ziemblich fesszt, doch keine heüer, die man zuelegen mechte, vorhanden sein, daselbst sowol in den Schächten vnd Stolwenten auf der Soolen, liesz sich dasz Sprengwerch gar wol an.

Weitter ist damallen Caspar Sprenger befragt worden, ob Er diese Ortter im Danielschlag wolte zu Lehenschafft annemben, weil das ainczige Ort im tieffisten den Vncosten mit dem Sprengen

nicht ertragen würde, hierüber meldt solcher, wenn man Ime 40 oder 50 guette Heuer gibt, so traue er Ihme diese Örtter gar wol mit der Herrn Gewerckhen guetten nutzen zu Lehenschafft anzunehmen.

Auf solch sein erpieten wirt Ime Caspar darauf geantwort.

Weil im Tieffisten vil Örtter am Mangl Heier feiern müssen, vnd dits Orts allein ain 40 Heier von nöten, vnd sein doch keine vorhanden, ob man nit mitl haben könne sovil Heier etwa von andern Ortten herzubringen.

Darauf meldt Caspar, wann man den Vncosten, der darauf geen würde, nit ansehen, noch Sparen wolt, vnd Ime ainen Paszbrieff von Ihr Kay. Mat. ausbringen, vnd erthailen würde, Trauet Er Ime gar wol ausz Tyroll ain anzal guetter Heier zu notturfft an solche Ortter als in das Tieffeste, Danielschlag, hinternkünsten, Schächten, Stolwant an der Sol, vnd andere Örtter zue zu weitnen, vnd ins werckh zusezen, herein zu bringen.

Souil thuet das kaiserlich Perggericht ain Gancze Löbliche Gewerckhschafft berichten, welche ohne maszgeben auf solcher verern beratschlagungen des Caspar Sprengers zuesagen vnd erpieten im Werckh zusezen wissen werden, Datum Schembnicz den 16. Februari Ao 1627.

Georg Putscher Pergmaister. Caspar Pistorius. Ch. Spilberger Perggerichtsschreiber.

LXXXII.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Verhör vnd Abhandlung des Casparn Weindls Stainsprengers beschwär, wegen zuuil zuegelegten schichten über ainen Schusz.

Demnach zwischen dem Caspar Weindl Stainprenger, vnd dem Schaffer Hansen Preier, auch Huetleütten am Ober Piberstolln ain Streit sich erhoben, in dem das solche Erstens vor mir Pergmaister am perg fürgeben, es hetten die bestölten heier zum sprennen vnd porn am Stain im Tieffisten in die 4 wochen zuegebracht, dessen Er Weindl aber im wenigsten nit gestendig, dann solches Ime an seinen Eren und Beförderung würde nachtheilig sein, sonder nur 2 Wochen gestanden.

Hierauf das Perggericht Schaffer, Huetleüt, vnd Heier, die daran gearbeit, für sich erfordert, vnd die Heüer auf ihr Aid, vnd gewissen die warheit anzusagen, wie lang ieder auf bemelten Stain gearbeit, und wievil Er schichten gemacht, befragt worden.

Darauf der Erste als Hans Hagger am Ersten Verhörstag, als 16. februari ausgesagt, Er hatte mit schremen vnd porn 17 schichten gemacht, so aber nur zu 4 Stunden verstanden worden.

Der ander Heier mit Namen Adam Pölniczter bekennt 14 schichten die auch nuer zu 4 Stunden vernomen.

Zugleichen der drit N. Zangger 1 schicht, darauf er flux krank worden.

Der vierte Daniel Sedemockh war damallen nit vorhanden, diese ainfache oder 4 stunden schichten haben zusammenbracht 32 schichten.

Wann aber solche gegen denen wochen, vnd ausz der Herrn Prennerischen Schreibstuben gebenen, vnd auszogenen schichten zetlen vil zu wenig befunden, vnd man damallen am solchem Stritt nit als pald komen mögen.

Als z sein ermelte Heüer, sambt dem Huetman Melchior Christoff, vnd dem Schuber nach 8 tagen, alsz heut den 23 Februari wieder für dasz perggericht erfordert, vnnnd alles ernsts aufs Neu die warheit zu sagen ermant worden.

Die haben nu widerumb wie beuor souil schichten ausgesagt.

Daniel Sedemockh, der vormals nit da war, ist auch erschienen, vnd gesagt, Er habe mit dem Hagger 10 schichten, aber alle zu 8 vnd nit zu 4 stunden gestanden.

Derwegen alle schichten doplt müessen gerait werden wann solche schichten zusamen gesezt sein, Als z

der Hagger für 17..	schichten	34
Adam Plöniczer für 14	„	28
N. Zangger für die 1 sch.	„	2
Daniel Sedemockhen für 10	„	20

Thuen solche in allem schichten 84

So nun nachgeschlagen wirdt, wiewiel diese 84 schichten wochen bringen, findt sichs, wan dem Ersten Heüer wie breüchig

1 Wochen.	sch.	15
dem andern.	sch.	14
dem dritten gerait werden	sch.	13

die zusamben 42 schichten in ainer Wochen bringen, so machen solche doppltt gerait 84 schichten in 2 Wochen, vnd nit mehr.

Das bekhent Caspar Weindl gleicher massen, vnd ist mit solcher Aussag zufriden.

Befindt sich also, das der Huetman Melchior Christoff der von 4 Wochen gemelt, dem Caspar Sprenger Vnrecht gethan, so deme von mir pergmeister starckh verwiesen, auch noch weiter darumb sol gestrafft werden.

Sentenz.

Demnach die kaiserlich Pergordnung vermag. Schaffer vnnnd Huetleüt sollet Euerm fürgesezten Pergmeistern, deme ihr mit Aydts pflicht vnderworffen, iederzeit gehorsamb getreu, vnd gewertig sein, vnd mit keiner vnwarheit gegen deme aufziehen, Hergegen iezo befunden worden, das Schaffer Preier, vnd Huetman

Melchior Christoff beim Pieberstolln in dieser Sachen des Sprengwerchs (so Caspar Weindl protestirt, das ihme Vnrecht geschehe) nit gethan, sonder mer Zeit vnd Arbeit, als Zeugen ausgesagt, bericht haben, Disemnach Schaffer vnd Huetman Melchior Christoff zu Verhüetung weiterer Strittigkeit, auch kvnftig Innen selbs vnd anderen zur Warnung in der Herrn gehorsamb geen.

Das nun solche Verhör vnd aussage der Pergheuer wegen der 2 Wochen an bemelten Stainsprengen vor dem Perggericht also ergangen, bezeugt mein Pergmeisters vntter gestöllte Handschrift. Actum Schembnicz den 23. Februari Ao 1627.

Geörg Putscher.

LXXXIII.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Ihr Kay. Mat. Perggerichts zur Schemnitz befarungsbericht bei dem Hautb Perckhwerch Ober Piber vnd Matthiae Stolln, auch über andere Perckwerch mer, so ihr Mat. Einnemberrn Herrn Michaelen Wengern auf dessen begern den Herrn Kayserlichen Ráthen bei Hoff fürzutragen, nach Wien gesendt worden, Actum 4. April A. 1628.

(*A jelentés végpontja.*)

Das sprengen anreichende, ist zwar für sich selbs bei iezigem festen Stain nuczlich, wegen des Immerwerenden vnd stehenden Pulfferrauchs aber denen heüern, darüber Sie dann heftig clagen, sehr schädlich.

LXXXIV.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Iniuri Handl zwischen Casparn Weindl, Mathesen Kölbl, beide Preunncrische Überreitter, vnd Martini Wieli Pergschaffern am Ober Pieberstolln.

(*Határozat.*)

Weillen Er denn in diesem fall sich wider die Pergordnung hart vergriffen. vnd in des Perggerichts Stroff gefallen, alsz wierdt Ime auferlegt auf Schlosz in die gehorsamb zu gehen bisz auf weittern bescheidt.

Oder da Er dessen bemuessiget zu sein vermaint, 10 fl bar zur Stroff niderlegen, dem Schaffer aber vnd dem Kölbl die iniurien, scheltwort, vnd den Gwalt vor Gericht abtragen, vnd dasz von Rechts wegen.

8. Juli 1628.

LXXXV.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből.*)

Auf höchstgedacht ihr Mat. Perggerichts gehorsame Erinderung Caspern Weindels Prennerischen Überreiters Verprechen vnd geübten Gwalt betreffend, Ja noch weiters selbiger Articul auch dieses vermögens, das ihre Kay. Mat. dero besoldte vnd bestölte diener, als Vntter Camergraff, Pergmeister, Pergkrichter, Gegenschreiber, Hüttenbereuter, Geschworne, vnd alle andere, so Ihre May. in dero Pergsteten haben, vnd khvnfftig verordnen werden, von der Stat jurisdiction genczlich exembt haben wollen, vnd dasz das Statgericht auch in Malefiz sachen gegen dergleichen Personen nichts thätliches fürnemen sol. Vnnd ob zwar wollen diser interessirte kein würlklicher keiserlicher Diener, iedoch aber, weilten er mit angebung des sprengwerchs auch Ihrer Mat. ja diser Statt selbsten vnd dem ganczen Lande gedienet, vnd wie fürkhombt auf Herrn Graffen de montecucolj angeben von ihrer Mat. selbsten das sprengwerch alhiesiger Ortten anzugeben herein verordnet sein solle, auch ohne das die recht künstliche Werkhleut, so dem Gemeinen Nucz in andere Weg dienstlichen wären, wo sie gar einen Todtschlag begangen, dahin begnaden, das Ihnen das Leben könne geschenkht werden, alsz würdet das löbliche Perggericht die sachen bei dem Statgericht dahin zu accomodiren haben, dasz mit disem interessirten, wo Er gar für malefizisch solte erkhent werden, ohne vorwissen des obristen Cammergraffen Ampts Administratorn kheine Execution fürgenomben werde, im widrigen solches ein löbliches Perggericht zu verantworten haben würde. Actum Camerhoff den 2. Marti Ao 1630.

Michael Wenger Einnember.
Geörg Schulez Buchhalter.

LXXXVI.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből.*)

1631. adi 11. Januari hat sich ain Sprenger mit Namen Lorenz von Düllen mit seinem Sprengen vnd Pulffer vntterm Gesicht vnd am Leib sehr geschedigt.

LXXXVII.

(A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből.)

Casparn Weindls Prennerischen Überreiters Grobheit gegen ihr königl. Mat. Comissarien.

Demnach ihr königl. Mat. herein in die Pergstött verordnete Commissari, als Herr Johann Lakhner, vnd Herr Empl vernomen, das Caspar Weindl Prennerischer Überreiter sehr schimpfflich vnd verächtlich am Perg vnd in der Statt von Inen geredt, haben sie solches durch 4 Camer Officire, die sie von Herrn Puchhalter begert, Ihr Gnaden Herrn Gienger clagen vnd andeütten lassen, begehrende, solches deroselben officirn zu inihirn, vund verpieten, sonst sie es anderwärts clagen müessen, so bald ihr Gn. das erfahren, haben Sie es beim Perggericht angemelt, vnd durch begerte Stat Trabanten den Caspar aufs Schlosz in die gehorsam seczen lassen, auch destwegen gar des diensts entsetzt, alda er in die 8 Tage verbleiben müessen, vnter disem hat Herr Cammer Puchhalter durch den Eliaszen Roszman obersten Goldscheideramts mitgehilffen für ihn intercediren lassen drauf Herr Pergmeister den Gerichtsschreiber vnd Janos Forschter zu Herrn Lakhner gesandt, vnd sich erkvndigt, ob Er verrer wider Ihn clagen wolle, der geantwortet, Er hab sein Clag bei Ihr Gn. schon verricht, Er sei sein gefangener nicht, hab auch nit begert, das man ihn solle des diensts entseczen, sondern nuer, das gespött vnd verachtung zuuerpieten bei seinen Leütten, seinet halben mög man ihm wol auslassen, als dises Herrn Pergmeister in beisein des Rosmans, der auf antwort gewart, referirt, hat er für guet angesehen, des herrn Puechhalters intercession, vund Herrn Lakhners Bescheidt ihr Gn. Herrn Gienger anzumelden, als derselbe dises von Gerichtschreiber vnd forschter angehört, beantwortet Er darauf, Es wunder ihn höchlich, das Herr Puechhalter sich des Casparn annembe, Er gehör ihr Mat. noch Gemainer Gewerkschafft nit zue, sondern allein den Herrn Prennerischen, vund Er hab ihn hinauf seczen lassen, wisz ihn auch wol wider herabzulassen, Es sei nit ein schlechte sachen, dann es mechte gar für den Khönig khomen, vnd den Prennerischen Gewerken ingesambt zu schaden geraichen, Er müesse Herrn Lakhner selber hirurg befragen lassen, ob Er weiter nichts wider ihn habe, Er wöls hernach ein Perggericht schon wizen lassen, das hat Rosman Herrn Puechhalter widerumb referirt. Drüber hat Caspar noch ain Weil siczen müessen, hernachmals befreyt, vnd durch grosze fürbitt vnd vnterhandlung von ihr Gn. wider zu seinem dienst gelassen worden. 11. april 1633.

LXXXVIII.

(*A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből.*)

Edler Vester Sonders lieber Herr Einnemer vnd Puechahalter, denenselben sein meine dienst vnd grues beuor.

Aus beigelegter Abschrift ihr Röm. Kay. Mat. resolution vnd beuelchs haben die Herrn mit merern zu nemen, wasz maszen höchstgedacht Kai. Mat. ernstlich vnd gemessen beuelchen vnd haben wollen, das kein würllicher Camer Officier embsig Pergwerch pauen solle

Wirdet derwegen denenselben hiemit Crafft solcher Kaiserlichen gemessenen resolution auferlegt, vnd anbeuolchen, das sie sich darnach allerdings accomodiren, vnd solchen darin Irer Mat. angezogenen Willen volziehen, vnd erfüllen, wie Sie rechts zu thuen werden wissen, Gott heuolchen. Neusol 30. aprilis Ao 1627.

Johann von Wendenstein
zu Prandenberg.

Ihr Kay. Mat. Resolution.

Vnserm lieben getreuen Johan von Wendenstein auf Prandenberg, vnserm Camer Rath, vnd Ober Cammergraffen in den hung. Pergstötten.

Ferdinandt etc.

Lieber Getreuer, demnach wier vns zu mermallen gnedigist resoluirt das die in vnsern hungrischen Pergstättten bestölte beampte vnd Officier Sich sowol das Perkhwerch bauen, als auch allen andern Perkhwerchs factoreien genzlichen enthalten sollen, solches auch ohne das vnserre Pergordnung, neben deiner habenden Insruction gemessen Vermag, hierumben so beuelchen wier dier hiemit gnedigist, das du solchen vnsern gnedigisten resolutionen Pergordnung, vnd deiner aignen Instruction gehors. gelebest, darob handhabest, vnd gedachten vnsern beampten oder officieren, wer die auch sein, weder für sich selbstn oder ihre befreundte aignes perkwerch zu bauen, oder in berüerte factoreien sich vnbefuegter weisz einzumengen nit verstattest, daran volziehest du vnsern gnedigisten Willen vnd Mainung. Geben in Vnser Statt Wien den 16. october, im 1626 vnserer Reich des Römischen im achten, des hunger. im neunten, vnd des böheimbischen im zehenten Jahr.

Ferdinand.

Ad mandatum Dni Imperatoris
V. Muschinger.
Clem. Radolt.

LXXXIX.

(*A selmeczi bányabírósdági jegyzőkönyvből.*)

Adi 22. Juni Anno 1627. Frauen Gräffin von Montecucoli Perckwerchs Übergab Irem herrn Sohn Ferdinandt Friedrichen Gienger vor dem Perg vnd Statgericht.

Adi Vts. Erschienen für ainen Ersamen Namhafften vnd wolweisen Rath der königlichen freyen pergstat Schembnicz, als in ainhellig versambleten Stat vnd Perggericht, der Edl vnd Gestrenge Herr David Cureus von Olssen, Röm. Kai. Mat. bestelter Hauptman, Herr Abraham de Behaigne Jubilier, vnd Friedrich Eber, praemissa per dominum Abrahamum a Domino Comite et Comitissa et iuniore Domino Ferdinando Friderico Gienger salute, perorirt herr Jubilier verer, es werde ainen Ersamen rath vnentfallen sein, welcher gestalt die weilandt hoch edle Frau Anna Üblhopfin geborne Humblin regierende Gewerkhin bei der Löblichen prennerischen Handlung alhier zur Schembnicz noch bei ihren Lebzeiten ihre eigenthumbliche perkwerchstail, sambt allen darzue gehörigen pertinentien rechten, vnd gerechtigkeiten ihrem leiblichen Sohn, dem Weillandt wolgebornen Herrn Herr Johan Fridrichen Gienger übergeben, nach dessen ablaiben aber seiner hinterlassenen Frauen Wittib, Frauen Barbara Gräffin, damalen Frauen Giengerin, als des wolgebornen jungen Herrn Ferdinandt Friedrichen Giengers, damallen abwösenden, vnd vnuogtbaren, natürlichen Frauen Mutter Tutrice, vnd Gerhabin simili modo durch ain ordentliche Übergab transferirt, welche Sie auch bisz auf gegenwärtige Stundt administrirt possedirt, vnd genossen, weillen aber durch Gottes gnadt ieztgemelter ihr lieber Sohn Ferdinand Friedrich Gienger nummer zu sein vogtbaren Jaren gelanget, wäre Sie entschlossen besagte perggerch, vnd was deme anhengig, mit Consens vnd verwilligung Irer Röm. Kai. Mat. vnsers allergnedigisten Herrn, Irem ainigen geliebten Sohn Ferdinandt Fridrichen Gienger alsz natürlichen Erben zu übergeben, übergebe auch an iezo durch Sie, alsz der Frauen Gräffin verorndte abgesandte in der besten form vnd weisz, alsz es sein kan, auch bei Gerichten gebräuchig die gemelte bei der löbl. Prennerischen Handlung habende eigenthumbliche Pergwerchstail sambt allen pertinentien, Regierung, respect, vnd gehorsamb der Officier, inmassen Sie es die Frau Gräffin von der alten Frauen empfangen, ruehig possedirt, gefüert, vnd genossen, mit angeheffter bitt, solche Übergab beides in Statt vnd Perg Protocol ad rei memoriam einzuerleiben, gemelten herrn Ferdinand Friedrichen Gienger dabei auch schüezen, vndt handthaben; solches wären Ihr Gn. der herr Graff, neben der Frau Gräffin so wollen

der junger Herr Gienger in allen gnaden vmb einen ersamen Rath zuerdienet vhrbittig beuorderist aber wäre des herrn Ferdinand Fridrichen Giengers absonders ansynnen an einen ersamen Rath, die wollen Innen Ime commandirt sein lassen, Er für sein Person wolle sich gegen hieigen Magistrat also bequemen, das man mit Ime wol content vnd zufrieden sein solle.

Secedunt.

Interim wurde das Anbringen schriftlich verfasst, vnd nach wider hereinforderung der abgesandten in praesentia illorum verlesen, mit vermelden, weillen es ein wichtige Sach, vnd ain ersamer Rath viel lieber gesehen, dasz dieses begeren schriftlichen eingebracht worden wäre, alsz sei für guet angesehen solches repetendo zuerlesen, damit die Herrn Abgesandten was etwa darin desiderirt, und vom protocolisten nicht mechte assequirt worden sein, mechte hinzu gethan, vnd complirt werden.

Nach verlesung dessen wardt vom Jubilier die Regierung, respect, vnd Gehorsamb massens die Frau Gräffin geführt, welches ausgelassen war, hinzue zu thun begehrt, in reliquo assentiunt.

Hierauf stundt Herr Statrichter Mathias Kaiser auf, et praemisis praemittendis brachte für, dasz dise ietzt beschehene Übergab ihme für sein Person, so wol den anderen mit Interessirten Gewerken keines weeges zu wider, sondern sehens gerne, das dem jungen Herrn daszienige, was^e ime die natur vnd das recht gibt, eingewortet werde, weillen aber auch in der iezigen Übergab ainer Regierung gedacht wirdt, welche den anderen mit interessirten Gewercken sehr praeiudicirlich gewesen, alsz bate er dilationem in der Sachen, bisz solches den anderen Gewerken zu wissen gemacht werden mechte, zuergünstigen. Dann ob man wol vor diesem ains oder das ander geschehen lassen, vnd darzue stilgeschwiegen, so kome dieses doch fundamentaliter daher, das die Frau Margret Lienpacherin ain Waisz vnd Pupillin gewesen, dero sich niemandt mit Ernst angenommen, die Frau Reütterin alsz eine Wittib habs auch geschehen lassen, Er Herr Kaiser habe beschaffenheit der Sachen so eigentlich nit gewust, referirt sich auf die pergordnung vnd den Ao 1571 aufgerichteten Contract, so bei der zusammenwerfung der Handlung von der Röm. Kai. Mat. damallen wolverordneten Comissarijs aufgerichtet, bei denselben als ainer Riechtschnur wären sie entschlossen zuuerbleiben, auch keines hars breit dauon zuschreiten, viel weniger aine Neuerung zugestatten, bittet demnach denen andern Herrn Gewerken nichts beschwerliches aufzulegen lassen.

Herr Abraham Jubilier replicirt hierauf Sie als abgesandte hetten vom Herrn Graffen, vnd der Frauen Gräffin keinen beuelch sich mit ainem oder anderen Gewerken in ain disputat einzulassen, bloz nur allein die Übergab beim Statt vnd Perggericht anzumel-

den, vnd dieselbe protocolirn zu begeren. Hierauf begerten Sie aines Ersamen Raths Erclärung, ob dieselbe angenommen werden mächte, oder nicht, was ein Gewerk gegen den andern zu praetendirn, das werden Sie an orth vnd stöl, wo sichs gebürt, wol zusuechen wissen.

Secedunt.

Deliberatum.

Es hat ain Ersamer Rath was die Herrn als Abgesandte im Namen des hoch vnd wolgebornen Herrn Graffen, Herrn Hieronimi de Montecucoli, dann deroselben Gemahel, der Frauen Gräffin die Übergab betreffent gar wol vernomben, vnnnd befinden gar recht vnnnd wol geschehen zu sein, das Ihre Gn. die Frau Gräffin aus muetterlicher threüer Affection Irem lieben vnnnd ainigen Sohn, Herrn Ferdinand Fridrichen Gienger seine auitica bona, so ihme von Natur vnd rechtswegen gebüren, vnnnd die Frau alsz naturalis tutrix bisz dato administrirt publice aniezo alhier auf dem Rathhausz, als loco Authentico übergeben thuet, dessen allen wollen Statt vnd Perggericht nich allein eingedenk sein, sondern auch in deroselben glaubliche Prothocola einverleiben lassen, wünschen auch Ihrer Gn. Herrn Ferdinand Friedrichen Gienger hierzu neben bestendiger frischen Gesundtheit Gottes reichen Segen, damit Er durch dessen benedeiung vil Keil Agrzt erpauen, vnd durch sein selbst fleissiges aufsehen den Perkwerchen also fürsteen möge, damit ihr Kai. Mat. Camer nuzen, dan auch sein selbst, vnd seiner Herrn mitgewerken wolfart vnd aufnehmen, wie nit weniger gemainer Stat vnd des ganzen Landts Wolstandt vnd incrementum mechte befördert werden, verhoffen auch ihre Gn. Herr Ferdinand Friedrich Gienger seiner Vorfarn, auch seines Herrn Vattern, vnd Herrn Grosvattern, welche hieige Rempublicam nicht allein herzlich vnd treulich geliebet, sondern auch derselben mit rath vnd that beigesprungen, auch mit löblichen Statutis vnd ordnungen neben ainen Ersamen Rath gezieret, vnd also bei denselben ordnungen vnd wolhergebrachten freyhäten vnd priuilegijs ein vertrauliche Correspondenz vnnnd Harmonia helfen erhalten, schützen, vnd handthaben, löblichen Exempl nachfolgen, vnd Ime Gemaine Stat und dero erhaltung vnd Wolstandt werde dem meliore nota comentirt vnd beuolchen sein lassen. Wormit entgegen ain Ersamer Rath vnd gemaine Stat Irer Gn. vnd deroselben Perkhwerch zu nuzen vnd aufname dienstlich sein konnen, an Innen nichts werden erwinden lassen, jedoch sol durch dise Übergab und deroselben ratification denen andern bei der löblichen Prennerischen Handlung Interessirten Herrn Mitgewerken an Ihrer laut der pergorduung, vnd anfangs bei fundirter Zusammenwerffung der Handlung aufgerichteten Contracts habenden iuribus vnd ansprüchen nichts benomen sein.

Nach Verlösung dieses meldt Herr Statrichter ferer, ob er

wol verhofft hete in diser Sachen die begerte dilation zuerhalten, weillen aber ein Ersamer Rath der beschehenen Erklärung nach die Übergab, welche die andern interessirten Herrn Mitgewerken per se niemallen disputirt, noch zuwider gewesen, also ratificirt, so beger Er dieser Erklärung paria, vnd da seine andern Herrn Mitgewerken darinnen etwas verspüren würden, das es inen vnd den irigen zum praeiudicio geraichen solte, wolte Er mit aller bescheidenheit Innen die apellation vorbehalten haben.

Wardt Ime zur Antwort, das dises kein gerichtlicher process sondern bloz aine Übergab seie, da aber kvnfftig die andern Herrn Gewerken ihr anligen gerichtlichen anbringen, sol geschehen was recht ist.

XC.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Beschreibung der Accorda vund Vergleichung der Strittigkeit vnter der löblichen Prennerischen Gewerkschafft. Actum 24. Juli Ao 1627.

Kundt vnd zuwiszen sei Jedermeniglich, dem es von Nötten, das demnach sich zwischen dem wolgebornen herrn herrn Ferdinandt Friedrichen Gienger von Grienspüchl freyherrn auf Oberhöflein, vnd seinen andern herren Mitinteressirten Gewerkhen bei der Prennerischen Handlung alhier allerlei Strit vnd Irrung eräignet, welche gar zu ainem Gerichtlichen Process gelangt, das doch auf Interposition des Edlen vund Gestrengen Herrn Herr Johan von Wendenstain auf Prandenberg vnd Enzleüten, Röm. Kai. Mat. Camer Raths vnd Obristen Camergraffens in denen hungrischen Pergstötten sowol auch des Edlen vnd Vesten Herrn Michaelen Wengers Röm. Kai. Mat. Einnembers bei alhiesiger Camer Schembnicz vor Aussprechung der Sentenz solche Strittigkeit mit gleichem Consens der ietzt ernenten Competenten auf volgunde Vergleichs Punct die iezig vnd kvnfftigen Strittigkeiten dadurch aufzuheben componirt, vund beigelegt worden. Als

Erstlichen, weil Herr Gienger den Titl, Regierunder Principal Gewerkh behalten, den wollen Ime die andern herrn Gewerkhen solcher Gestalt zuelassen, das Er ohne vorwissen, Consens, vnd Einwilligung oder einhelligem schlusz Ihrer nicht haubtsächliches, oder anders wichtiges handeln oder fürnemen wil, sonderlich das innen an ihren tailen oder Interesse zu einem praeiudicio oder Nachtl geraichen möchte.

Anderten, den Respect der Officier belangent, wollen die andern Herrn Gewerkhen ihnen nicht zuwider sein lassen, das ihr Gnaden Herr Gienger wan er anwösent, wegen seiner merrem teil

die praeeminenz vor Innen habe, solcher gestalt, das wann, wie vorgedacht, Herr Gienger anwösendt, sie Ime mit Begleitung zur Kirchen aufwartten, vnd allezeit erstlichen fleiszige relation thun können, doch wan solcher nicht anwösent, das dergleichen Ehrerpietung vnd respect den andern Anwösenden beschehe in albeg aber, Er sei anwösent oder nicht, das Innen, den andern Herrn Gewerkhen, so gegenwertig, von den Officirern von allen den Handlungbeschaffenheiten, wann in albeg beuorhero Herrn Giengern relation beschehen, gleichmessige relationierung gethan werde, doch das solche praerogativ nit den Verstandt habe, das Ihr Gnaden der gesambten Handlugs diener wider die andern Gewerkhen gebrauchen soll, vnnnd das im Notfal die andern Gewerkhen zu ihren Bedürffigkeiten ebenfalsz als ihr Gn. Herr Gienger einer gesambten Gewerkschafft Diener, doch ohne Versaumbnus ihrer dienste vnnnd Handlungsgschafft, gebrauchen mögen, vnnnd da es über Lanndt beschehen thäte, das solches reciprocae, oder mit beederseits vorwissen beschehe, beinebens hat Ime Herr Gienger vorbehalten, wann auch selbiger abwösent sein möchte, das sein Plenipotentiarius sein votum, er sei wer er wolle, anstat seiner haben sol.

’Drittens, das die Officirer mit gesambter Gewerkschafft wissen vnd Consens an vnd aufgenommen werden sollen, vnd das vmb erlangung solcher dienst massen Herr Gienger also auch die andern Herrn Gewerkhen von selbigen personen iederzeit sollen begruest werden, vnnnd das auch die Vota, wann sie mit fundament fürgebracht werden, reciproce sollen gültig sein.

Zum Vierten, der baren Geltshandlung halben soll es also gehalten werden, das Herr Gienger zu der Cassa ain Schlüssel soll haben, der Puechhalter, den die gesambte Gewerkschafft vordens vnterhalten soll, auch ainen, den dritten Schlüssl sol aber der andern Herrn Gewerkhen Contralor, den die andern Gewerkhen selbst besolden sollen, haben, vnnnd sol also kheiner ohne den andern die Cassa zu eröffnen oder zu visitirn befuegt sein, sondern alles treulich vnd vngeuerlich behandelt werden.

Fürs Fünffte, ist es wegen der Zeugraittung dahin verglichen, das solche kvnfftiger Zeit vnter den baren Gelts Raittungen solle eingebracht werden, vnnnd was ieder von Zeugs sorten priuatum nimbt, das er solches bezalle.

Wegen des Habern verbleibts fürs Sechste, wer viel nimbt, das er solches bezalle.

Sibenden, wegen des Heües, so auf gesambter Handlung Vncosten gefexnet wirt, der proportion nach ausser dessen, so auf die handlungs Rosz, vnd für der Officier deputat von Nöthen, auszutaillen.

Fürs Achte, sollen die Handstein Spürungen so vermög der Pergordnung zueläszlich gefallen, bei der Schreibstuben gesambt

geschmölzt, vnd das ausgeböttene verwilligte Silber dauon der Gewerkschafft nach proportion auszgetailt werden.

Wegen des Maierhoffs, weillen derselbe zur Handlung gehörig, sol fürs Neündte, derselb nach proportion der Tail durch ihr Gn. Herrn Gienger vnd die andern Herrn Gewerkhen gebraucht, vnnnd genossen werden, doch da iemandt über sein portion etwas sich gebrauchen wolte, sol solches mit Vorwissen Ihr Gn. Herrn Giengern beschehen.

Zum Zehenten, sol die Schmiedcöst ordentlich verrait, vnd was ieder priuatim machen last, bezalt werden.

Zu Vrkhundt dessen, das beedes Ihr Gn. wolgedachter Herr Gienger, vnnnd die andern Herrn mit Interessirten Gewerkhen sich nach solchem verglichenen Articulum iederzeit zu accomodirn, vnnnd selbige beider seits vnuerbrüchlich zu halten bei ihren treuen vnnnd glauben vnnnd wahren worten versprochen, vnnnd darüber ainander mit handtstraich angelobet, hat nicht allein oft wolgedachter wolgeborner Herr Herr Ferdinandt Friedrich Gienger Freyherr, vnd regierunder Principal Gewerkh bei der Prennerischen Handlung, sondern auch die andern Herren mit Interessirten Gewerkhen bei gedachter Handlung mit ihrer Handtschrifft vnnnd Pedschafftserfertigung becrefftiget, sondern auch vmb merer Zeugnus vnnnd Becrefftigung willen beiderseits den Edlen vnd Gestrengen Herrn Herr Johan von Wendenstain auf Prandenberg, vnd Ennszleütten, Röm. Kai. Mat. Camer Rath vnd Obristen Camergraffen in hungrischen Pergstätten sowol auch die Edlen vnnnd Vesten Herrn Michaelen Wengern hochstgedacht ihr Mat. Einnehmen vnd Herrn Georgen Scholzen Puechhaltern, beede bei alhieiger Camer Schembnicz, Herrn Hanszen Wincklmüllern Statrichtern vnd Perkmeistern zu Crembnicz, Herrn Geörg Putschern Perkhmeistern, Herrn Casparum Pistorium Perggeschwornen, Herrn Balthasern Peücerum all drei des inneren Raths alhier, vnnnd Herrn Sebastian Tscheschi Pergkmeisteru zu Neusol, vmb dero Mitfertigung (doch solche denen ohne Praejudicio) erbetten, vnd sindt hierüber vier gleichlauttunde Exemplaria aufgerichtet, vnnnd aines Ihr Gn. Herrn Obristen Camergraffen, das ander einem Löblichen perggericht alhier, das drit Ihr Gn. Herrn Giengern Freyherrn, vnd das vierte denen andern vnterschiedenen Herrn Interessirten Mitgewerkhen bei der Prennerischen Handlung zuegestölt worden. Actum Schembnicz Anno et die Vts.

Johann von Wendenstain.	Michael Wenger.	Caspar Pistorius.
Ferd. Fried. Gienger Freyh.	Geörg Scholz.	Balthasar Peuzerus.
Gotfried Lienpacher.	Hans Wincklmüller.	Sebast. Tscheschi.
Georg Vrich Reutter.	Geörg Putscher.	
Mathias Kaiser.		
Johann Reul.		

XCI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Nos Stephanus et Nicolaus Palfi ab Erdeőd, et Petrus Kohari Equites aurati, pro nunc ab Illmo Dno Comite Sigismundo Forgach de Ghimes, Regni Hungariae Palatino delegati Comissarij, notum facimus tenore psen. scantes. quibus expedit vniversis, quod cum superioribus annis Hungariae Regnum p. nonnullos seditiosos, et rer. novor. cupidos partibus Gabrielis Bethlen turbulenta factione adhaesisset, quod ut Sacrae Caesar. Regiaeque Mattas. iterum ad obedientiam et fidelitatem Suae Matti tanquam coronato et legitimo Regi debitam paterno affectu reduceret, ex plenitudine superabundante Suae Regiae munificentiae et gratiae dignata est generalem Amnistiam benigno Suo diplomate omnibus, quicumque in hoc suo Regno Hungar. cujuscumque conditionis status, ordinis, et penitentiae fuerint, relictis partibus Bethlemianis in fidem fidelitatem, devotionem ac obsequium Suae Mattis Caes. et Regiae redire voluerint clementer largiri, eosque denuo in grm suam Regiam certo et infallibiliter benignissime recipere Ita tamen, si omnia illa, quae fideles seruitores constantesque subditi legitimo Regi suo in prospera et adversa fortuna, tam pacis quam belli tempore agere et praestare tenentur fideles pstitierint, factioni Bethlemianae et oi prorsus rebellionis, necnon oibus Confoederationibus, compactatis, foederibus unionibus, transactionibus, conclusionibus cum quibuscumque, qualitercunque, et quandocunque hactenus initis, et auctoritati Sacrae Caesar. Regiaeque repugnantibus, et pjudicantibus in perpetuum renunciaverint, seque Iris fidei, sive Reversalibus strictissime superiorum istorum observatione obligaverint.

Cum autem Egregij N. N. Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Camerar. Novisolien. Cremu. et Schemn. officiales hactenus partes Bethlemianas secuti, fidei et fidelitatis Regi suo Coronato Ferdinando Dno nro clementissimo debitae haad immemores rursus in obsequium fidem et devotionem praefatae Mattis redire volen. fidelitatem suam declarassent. debitaque cum instantia institissent, ut super hac fidelitate sua et respiscentia testimonium nrum autenticum ipsis impertiremus, nolimus eisdem veluti rem aequam petentibus testimonium nrum denegare. Testamur itaque pfatos Egregios N. N. Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Camerar. Novisolien. Cremnicien. et Schemnicien. Officiales pmissas gratiae obedientiaeque requitas condiciones oes sponte acceptasse, gras habuisse, et sup. earum constante observatione Reversales quoque chirographis et sigillis suis munitas nobis dedisse. Mandamus itaque vniversis Capitaneis, Belliductoribus, et cuiuscumque ordinis militibus Sacrae

Caesar. Regiaeque Mattis, necnon cuiuscunque conditionis ac pemi-
 nentiae hominibus, ut pfatos Egregios N. N. Camerar. Officiales
 pro veris et indubitatis Suae Mattis fidelibus habeant, eosque nec
 in personis, neque in bonis injuria aut damno aliquali afficiant.
 Quin potius tanquam fideles Suae Mattis subditos et Servitores oi
 ope et auxilio contra quosvis protegant, tueantur, et defendant.
 Cujus fidei et fidelitatis testimonium eisdem psen. lras nras dandas
 duximus et concedendas, prout damus et concedimus har. urarum
 vigore et testimonio literar. mediante. Datum Novizolij die 8. Junij.
 Ao 1627.

Stephanus Palffi. Nicolaus Palffi. Kohari Péter.

XCII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Joanni Lympacher a Lympach, Sacr. Caesar.
 Regiaeque Mattis Camerae Cremnicien. Consiliario Dn. Amico
 nobis obs.

Generose Domine Amice et vicine honorande.

Meminit optime D. Va adhuc Anno 1625. Decem mille
 Trecentos octodecim florenos Vngaricos denar. duos, ad usus pios
 certo et infallibiliter applicatos ea conditione a nobis Vram dnem
 accepisse, quod intra proximos sex menses eam pecuniam mihi
 sit restitutura, prout ex obligatorijs sigillo et subscriptione D. V.
 munitis, quas penes me habeo apparet.

Et quamvis plus quam Vingt Menses iam sint elapsi nihil
 tamen a V. D. de illa Summa pecuniaria recipere potui.

Sed et quoque carere illa pecunia potui, propter ami-
 citiam et respectum V. Dnationis moram patienter tuli. Quia vero
 certum nunc ac deffinitum diem habeo, ad quem necessario depo-
 nere debeo dictam pecuniam ad usus destinatos. Idcirco Vram Dnem
 rogatam volui, ut rationem certam ineat, de mea contentatione,
 nam ego quidem amicitiam V. Dnis, quantum in me est, fouere,
 ac conservare cupio, ceterum ulterius expectatione me detineri
 non patiar. Quod idcirco amico significare volui, ut si quid in
 posterum facere cogar, quod nollem, id non mihi imputatur. Con-
 fido autem Vram Dnem ueterem suum morem nunc quoque con-
 servaturam, et potius benevole obligationi suae satisfacturam, quam
 alicuius inter nos dissidij occasionem praebituram. Quantumcunque
 autem commoditati V. D. consulere poterò, in hac ipsa exolutione
 debiti libenter praestabo, prout ex Pisetario nostro intelliget,
 dummodo ego quoque obligationi meae satisfacere possim, termino

ad hanc pecuniam deponendam assignato. De reliquo D. V. felicitatem optatam precor.

Selliae 13. 8-tobris. 1627.

G. D. V. Amicus addictiss.

Archi Eppus Strigionien.

XCHII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

Durchleuchtiger Hochwürdiger Cardinal vnd Fürst.

Gnädiger Fürst vnd Herr. Euer Hochfürstl. Gn. gnädiges schreiben, darinnen Sy die schlecht vnd geringe Ausprägung der klein hungrischen Münz gar hoch anthen, haben wier mit geh. reverenz empfangen vnd vernomben; khönen nun zwar nicht in Abredt stehen, dasz wier selbsten derogleichen Vnflaisz diese Zeit hero verspürth, auch destwegen sowol den Herrn Wardein, dessen dienst mit sich bringt, sein genau vnd fleiszig Aufacht zuhaben, dasz die Münz im Korn vnd Schroth, auch sauber im gepräg, auszuge, alsz auch dennen Münzbeamten zum öftermahlen starkh zuegeredt, weilen wir aber in vnterschiedlichen Ihrer Kai. Mat. geschäften dieser Zeit öftters verraisen vnd commisiren müessen alsz ist solches wegen vnserer Abwesenheit so ganz zuuerhüetten vnmöglichen gewesen; haben aber nicht vnterlaszen E. Hochfürstl. Gn. gnädiges zueschreiben beedes dem Herrn Wardein vnd Münzpersonen in beysein E. Hochfürstl. Gn. Pisetarij fürzutragen, vnd deme biszhero forüber gangenen Vnflaisz mit betroheter khunfftiger groszen bestraffung, alles ernsts zuerweisen; hoffen Sie werden sich daran kheren, vnd berührten biszhero gethannen Vnflaisz mit khünfftig mehrerm fleisz einbringen, wie dann auch an vnserer fleiszig Obacht, damit solches verhütt werden möge, vnd weittere beschwär darüber nicht ergehen dörffe, ichtes erman-
geln soll.

Euer Hochfürstl. Gnaden vnnsz gehors. beuehlendt Crembnicz den 22. 8ber. 1627.

XCIV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen herrn Hannsz Sockh, der Röm. Khay. Maytt. Vnder Cammer Graffen auf der Camer Khremnicz, vnd N. Rott der Cammer Buechhaltern zuehanden.

Cito.

Citiss.

Cito.

Edle Gestrenge sonders liebe Herrn Sockh vnd Roth, thue denselben zue wissen, wie dasz Ich dero Schreiben von 22 Xbris 1627 zuerecht empfangen. Betreffendt dasz sie mein biszhero gehabt vnbilliche erlittene patiens vnd schaden, so Ich derowegen erlitten, bey ihrer Mayt. hochlöbl. Hoff Cammer rhüemen wollen, versprechen, thue ich mich im wenigsten bedankhen, vnd thue Ihnen auch hiermit zue wissen, dasz Ich sie derowegen zue ersuchen niemals gewürdigt habe, sindemahlen sie mir darzue gar gering, dieweillen Ich ohne dasz bey meinen Allergnedigsten Khayser vnd Herrn, wie auch bey der hochlöbl. Hoff Cammer genugsamb bekhandt, vnd zweiffel ohne, da sie mich also wohl erkhendten, alsz gedachte Ihr Maytt. vnd hochlöbl. Hoff Camer, würden sie mich anderst vnd mich nicht also schädlich, wie sie biszhero gethan haben tractirn, mich auch mit vnuerhofften Vnwarheitthen vmbe sonsten nit aufziehen, derowegen Ich in merklichen vnd grossen schaden khomen bin, vnd noch khomen thue. Will aber solliches an mir gethanen fauors nichtts vnuerghessen, sondern da sichs gebührt an orth vnd End data occasione der billigkheit nach recompensiren, vnd also gleich machen, damit sie noch wissen wer Ich bin. Sie haben mier durch herrn Caspar Pärtinger Ihr Maytt. hungerischen Cammerrath, wie auch durch andere Ihrer Maytt. diener vnd Officier nit ainmahlen, sondern zum edtlichmahlen vill anderst zue entbotten vnd versprochen, alsz sich ietzt befinden thuet, sindemahlen sie in kheinem weg solliches versprechen gehalten. Im Obrigen aber lassen sie michs nicht, sondern andern schlechttten Leütten, so weder Ihr Maytt. noch den löbl. Vatterlandt gediennet, vielweniger auch dienen khönnen (vnd wasz mehrers ist) auch halbverlohrne schulden zahlen, vnd entrichtten, Ich aber entgegen werde von Ihnen allein mit löhren wortten gespeist, vnd auffgezogen, den ausz drey Monnathen schon vierthalb Jhar worden sein, wider allem mein Verdienst, da Ich doch anderst zu tractirt zue werden verschuldt hette, vnd mein baahr geliehenesz Geldt also spötlich mir auffgehalten, vnd auff andere weisz auszgetheilt wirdt, da es doch weder partita, noch Gnaden Geldt genendt khan werden, sondern mein baares Geldt, Verhoffe also, sie werden ohn aller weittere excusation zeiger disz, Ihr Maytt. diener vnd dreissiger auff Neusoll Martins Szarnatzay alsz baldt zwey dausendt Taller zue henden geben, vnd erfolgen lassen, damit er mir alsz baldt solliche mit ehisten herausz bringen khan. Derowegen Er die Herrn quittiren soll. Hiemit Gott befohlen. Posonij 15 Januarij Ao 1628.

Der Herrn

Guetwilliger

Paul Palffy.

XCV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Abschrift eines Schreibens von herrn Palatino an herrn Obristen Camergraffen Johan von Wendenstain.

Wohlgeborner Herr, vielgeehrter Freundt.

Deroselben sind vnser dienst vndt gruesz beuor. Nachdem Wir vermög tragenden vnsern Ampts die jenigen confusionen, vndt beschwärmiszen, so sich wegen schmälierung desz halts der kleinen hunger. Münz zue desz gantzen Königreichs schaden in khauff vndt Handlsschefften von tag zur tag häuffet, nicht allein wegen der Türkhen, so solches von ihren gehuldigten Vnterthanen, sondern auch der benachbarten Länder, so wol auch andern dieses Königreichs Herrschafften, die es von den Inwohnern nicht annehmen wollen, auffzueheben gesonnen sein, haben wir E. G. nachuolgender beeder Puncten halben zue ersuchen nicht vnterlassen können, auff welche wir auch durch Einhendigern dieses deroselbigen Antwort erwarten.

Es ist vns vnuerborgnen was der halt der Cremniczer Münz gewesen, als die geringere offentlich verrueffen worden, warumb aber derselbige von tag zue tag abneme, vndt sein vorige schuldiige Güette verliere, ist vns gantz vndt gar vnbewuszt, ist derowegen dasz erste, deszen Information wir begehren, dieses, ob solches vngefähr, oder ausz aines oder desz andern befelch, oder iemanden zur nutz geschehe, vns solches ohne ainigen Verzug zue berichten.

Damit wir aber einmal solchen vnauffhörlichen desz gantzen Landes klag, vndt vornembl. desz arbeitseeligen armen Volckleins, so den Türkhen allberaitt gehuldiget vntertruckung rathschaffen, mechten, haben wir zue öfftern mahlen den Bassam von Ofen desz wegen ersuecht, dasz Er vmb beszern bequemlichkeit willen diejenige Müntz, so in diesen Landt gemünzt wirdt, von ihnen ohne vnterschaidt anzunehmen befehlen wolte, die vrsachen halber, welche Er das solches nicht sein khundte, fürgewendet, sindt mannigfaltig, welche alle auff den gar geringen halt dieser vnserer Münz ziehlen, ja dasz noch mehr ist, schreibt vns auch noch wol den halt der Münz durch Vbersendung der Türckhischen vor, verspricht begnebenst, dafern der Halt vnserer Müntz dahin solte gebracht werden, dasz fünfz zehen vnserer Pfennig so viel Silber haben, als zehen solche Asperling oder Türckhische Pfennig (welch E. G. hiemit in specie überschikht werden) dasz er gebietten vndt verschaffen wolle, damit solche durch sein gantzes gebiett genommen werden sollen.

Deszwegen wir dann E. G. freundlichen ersuechen, dasz Er solche auffß eheste zusammen schmölsen probieren laszen, vndt wiewiel Silber in denselben, auch wiewiel vnserer Pfenning so viel Silber in sich halten sich scharpffer Wag gemäsz erkundigen, vndt vns deszen auff das ehiste berichten wolle.

Dasz andere, so wir berichtet zu werden begehren, ist die Beschaffenheit der polnischen Groschen sonsten Bithasky genandt, welche wie wir hören, bey E. G. ohne Vnterschaidt geldten, vndt angenommen werden, welches warumb sie es thuen, oder wie hoch der halt derselbigen sey, vndt ob sie drey der vnserigen, oder ain mehrers werth seyen, wollen vns berichten, damit wir zue Abschaffung solcher confusion selbige entweder publiciren oder verruffen laszen können, vndt diesen von Landts Geschäften.

Was die Zweyhundert Centner Cupffer, so von Ihr Mat. mir allergnädigst verehrt worden, bin Ich nicht zufrieden, es werden mir dann selbige auff ainmahl vndt zuegleich völlig geliefert, denn sie mir also ainzig zue den Werckh, so ich gieszen zue laszen gesonnen bin, nichts nutz sein würden, es hette aber solches für voll, vermög Ihrer Mt. Befelch auffgehalten werden können, vndt wollen anderst nicht, dann dasz hinden gesetzt aller beschwörung, krafft desz Mandates, vns alles vndt iedes zuegleich, vndt auff desz ehiste eingehendiget werde.

Schlieszlichen wollen wir vnsern befelch nach die Inquisition verrichten, haben aber selbiges herrn von Montecuculj vmb bericht zue kommen laszen, vndt erwartten ainig vndt allein die widerantwort. Welches wir E. G. hiemit andeuten wollen. Preszpurgk den 16. Januarij 1628.

E. G.

genaigter freuntt zue dienen
Comes Eszterházy de Galantha.

P. S.

Wir laszen daselbst etliche eherne Gefäß zuerichten, bitte selbige auffß eheste zuebefördern helfen, commendire auch die anweisungen herrn Danielis Eszterházy zue entrichten, sintemal Er indessen desz Landes hochwichtigen Geschäft seine eigene Spesa angewendet, welches so Er durch E. G. hieß vndt zuewegen bringen wollen wirs mit allen genaigten wollen wider verschulden.

XCVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Nos Petrus Pazmany Miseratione Divina Archi Episcopus Ecclesiae Metropolitanae Strigoniensis, locique eiusdem Comes perpetuus, Primas Regni hungariae, Legatus natus, Summus Secre-

tarius et Cancellarius Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis Consiliarius intimus etc. Praesentibus literis nostris recognoscimus: quod cum anno 1625. in Comitijs Soproniensibus Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Dnus noster clementissimus, clementer nobis indulsisset, et medio R. dni Domini Praesidis Camerae Aulicae Antonij Abbatis Cremniphansensis. Dno Joanni Soock, tunc Sopronij existenti me praesente iniunxisset, ut meos quosdam grossos et alias monetas vilioris ligae, quae tunc in vicinis provincijs multum de valore amiserant, in monetam Ungaricam tunc currentem Camera Cremniciensis conflaret. Iuxta ligam monetae hungaricae tunc currentem, decem millia trecenti octodecim floreni Ungarici denarij duo cusi fiere ex illa moneta adnumerando tamen decem marcas argenti, quas Sua Mayestas medio praedicti Rdmi Dni Praesidis Camerae Aulicae addendas voluerat. Quia vero necessariae erogationes Confiniorum Ungaricorum pecuniam paratam requirebant, Nos quoque contenti fuimus, vt ad sex menses ea pecunia erogaretur ad Confinia, juxta benignam Suae Mattis ordinationem, atque ita solutionem praedictorum decem millium octodecim florenorum Ungaricorum denariorum duorum, jam tandem elapso triennio plene ac integre percepimus a Generoso ac Nobili Domino Joanne Soock, Mattis Suae Consiliario, ac Camerae montanae Praefecto in bona ac corrente moneta Ungarica. De qua pecuniae Summa plene percepta eundem Dnum Ioannem Soock in optima forma quietamus vigore praesentium. Datum Tyrnauiiae die secunda Februarij Anno Millesimo Sexcentesimo vigesimo Nono.

Petrus Pazmany
 Archi Epp. Strig.

XCVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

An der Röm. Khay. Mayt. Rath, Administratorn des Obersten Cammergraffen Ampts vnd woluerordnen vnter Cammergraffen in hungrischen Pergstätten.

Höchstgedacht ihr Khay. Mayt. Perggerichts zur Schembnicz gehors. bitten vmb verwilligung äiner jährlichen Verehrung.

Edler vnd Gestrenger Groszgunstig vwnd gebietunder herr Administrator des Obersten Cammergraffenampts, auch woluerordneter herr Unter Cammergraff in hung. Pergstätten, Euer gstr. wüntsch ein Ersambes Perggericht alhier allerhandt prosperitet, vnd Gottes reichen Seegen, beinebens khan dasselbe Euer gestreng zu molestiren nit vmbgehen, vnderthennig vnd gehors. bittende dessen Notturfft grosz. vubeschwert zuuernemen.

Demnach Euer gestreng ohne zweifel gutes wissen haben, das man vor diesem denen Pergmaister vnnnd zugethannen geschwornen vmb ihre habende bemüehung bei den Pergwerchen, so in ainem Jahr oft vnd vilmahls beschicht, vnd dieselb beides von Ihr Khay. Mat. Oberbeamten, als den andern löbl. Gewerch- vnnnd Waldtburgerschaft hin vnnnd wider zu Einfahrt, vnnnd andern Notturfftin mer begert werden, aine Verehrung oder ergötzlichkeit von gesambter löbl. Gewerckschaft zu Zeitten mit Handstain, biszweillen in gelt hat zu raichen gepfleget, wie es auch die Khay. Perggerchsordnung vermag, vnd an mer Orthen gebräuchig ist. Nunmer aber die Ausztheillung der handstain gantz vnnnd gar eingestöllt, die verehrung in gelt aber auch hart folgen thuet, vnnnd auszer jungster Ao 1627 verwilligten 100 fl ain geraumbe Zeit bevor, noch hernach bisz hero nichtes bekhomben haben, vnnnd wier Perggeschworne bei gemainer Statt alda mit ainer klain, von Ihr Khay. Mat. vnnnd andern Gewerchen aber mit khainer besoldung versehen.

Als z gelangt diese nach an Euer gestr. vnnser gehors bitten die wollten vnnsz in erwegung angezogener Vrsachen, vnd wegen kvnfftig fürkommenden befarungen (sonderlich das durch die neue ergangene khay. Generalien der Waldtburger Schmelzen betreffend einem Perggericht noch viel mer labores auftragen werden, auch weillen andern Camer- Perg vnd Hütten beamten zu den hohen festen ihr verehrung gerait, vnd geben wirdet, ein Perggericht aber bei seinen vilen occupationen weder in spe noch in re nichts hat), nit allain von Ihr Mayt. wegen sondern bey ainer gantz löblichen Gewerkschaft aine Jährliche verehrung zuerwilligen grosg. verhoffent sein.

Vnnnd da gleich ietzo die geföll darnach nit beschaffen vnd groszer geldts mangl verhanden, das doch nur aine ergetzlichkeit Järlich benamet, vnnnd interim, bisz der liebe Gott sein Segen gibt, bei den Ambtern möchte in Empfang genomben werden, damit ein Perggericht (wessen es sich zuertrösten nur ain wissen haben möchte, das erbeut sich dasselb zue iederzeit gegen Euer gstr. vnd ganzer löbl. Gewerkschaft vnnnd Waldtburgern bey tag vnnnd Nacht alles getreusten gehorsambisten fleisz, vnnnd mit embziger anrueffung, das der liebe Gott die lieben Pergwerch besegen, vnnnd solches reichlich erstatten wolle) zuerdienē Euer Str. vnnsz zue gewehrlichen beschaidt gehors. beuelchende. Den 15. augusti 1629.

Euer Str. Gehorsambe

N. Pergmaister vnd Perggeschworene zue
Schembnicz.

XCVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edl vndt Gestrengen Herrn Hannszen Sockhen Röm. Kay. Mat. Rath Administratorn des Obristen Camergrafen Ampts, vndt Vnder Camergrauen in hungarischen Perggstetten. Vnseren geg. vielgeliebten Herrn.

Edler Gestrenger Groszg. vnd vielgeliebter Herr Camergraf denselben sein vnser hinwiderumben bereithwilligiste dienst anuor.

Ihrer Röm. Kay. Mat. vnserers allergnädigsten Herrn an vnsern grosz. Herrn allergnädigist abgangnen Beuelch darinnen Ihr Mat. aus beweglichen Vrsachen den Überschuesz der monatlich fallenden hiesigen Kupfergelder dem obristen Prouianttampt zue nothwendiger Vrsach vnnndt Prouianttierung der königl. gräniczter cediret, allen hierauf beschehenten eingrif ernstlich verbietet, vndt alle vnd jede, iedes Monath besonder, obbestimfte Jahrsfrüst über solcher gestalt fallende gelter zusamben richten, vnd in gangbarer Münz zu Handten höchstgedachter ihrer Mayt. rath vnd Obristen Prouianttampts obristen Leutenambt, Herrn Christophen Eggsteins von Ehrnegg, oder wemb er zu solcher einnahme an sein Statt verordnen wirdt, gegen einer gefertigten Zahlampts Quittung vnfailbar erfolgen lassen, der bisz auf dato von ersten 8bris lauffenten Jahrs sich befündenden Überschuesz gelder würcklicher erlegung halber strackhs einen anfang machen, vnd hinnach von Monath zu Monath continuiren, auch diser volgunden Vnfailbahren zahlung halben sich gegen gemelten Herrn Obristen Prouianttampts Leutenamt in proprio zuerobligirn, vndt solche obligation Ime gefertigter zuezustellen, nit weniger wieuill allerhandt sorten Kupfer von mehr gedachten Monath 8bris beraith, vnd bisz auf dato gefallen, oder weiter monatlich, von eingang des negst abgwichnen iezterwehnten Monaths 8ber bisz endt 7bris über fallen würdt, vnd wie hoch sich der monatliche Überschuesz iedesmahl erlauffe, so wohl einen verlässlichen Extract zu der hochlöbl. Kay. hoff Cammer Handten hinausz zuesendten, vndt auf die zuekhünfftige Monath über iedes besonder besagtermassen gehorsambist zue continuiren, vnsern grg. Herrn durch denselben vns anzufügen, vnd hierüber die Notturfft beinebenst zue verordnen allergnedigist beuilhet, haben wir neben dessen intimation solch Kay. Anlag zuuolziehen allergehorsambist empfangen, vndt vernomben.

Khönen hierauf vnsern grg. Herrn nit bergen, das wahrhaftig nach eingenommenen verstandt obangeregten Kay. beuelchs wir nit allein vnnsz samentlich entsetzt, sondern seindt auch darüber höchlichen bestürzet worden, dann Erstlichen, die Cession desz monatlichen Überschuesz betr. haben wir drauf ein gemessen Kay. resolution von dato dies 1629. Jahrsz, in welcher nit allein iedes

Monath die ordentl. Verlag zue hiesigen Handelsweesens nothwendigen forthpau passiret, sondern auch weillen von Hoff aus die Zeit hero viel starkhe eingrief in dieselb geschehen, vnd dahero wier in grosze schulden einrinnen müessen. iedes Monath von 2 bisz in 3000 fl bis zu völliger ablehnung derselben darüber einzunehmen allergnädigist verwilligt worden. Nun haben wir aber von Schlieszung des Contracts ia seiter des Augusti, massen das ganze 7ber gefäll auszer 1500 fl, so zu bezahlung des Herrn Esterhässy Paulen hergeben alles nach Hoff genohmen, vndt mehrers nicht, als 3000 fl vorlehen, welche wir auch widerumben zu bezahlen vns obligiren muessen, hereinbracht worden, vndt nicht mehrers als ein einige Monath verlag empfangen, mit welchem wenigen vndt ganz vnerkhelekhlichen geltt wier nicht weiter haben reichen können, als das vnter denen höchstnothleidenden armen handels arbeitern (welche sich fürwar fast über vermügen biszher gedultet, grosze Noth, hunger, vnd Khummer auszgestanden, vnd vnnsern vilfeltigen Versprechen nach gleichsamb wie ein Erleszung auf ihre bluedtsaure Liedtlohnes contentation gewartet) einen iedtwedern nur etwas weniges worden, die Creditores aber, die zu erhaltung des Handels vnnsz mit thraidt, vnd anderer threuer bahren geldts Hülff beigesprungen, vnd ihrer Anforderungen dankhbare erstattung erwartet, die haben mit vnwillen vnd vngestümb lähr abziehen müessen.

So hat auch bei so alzue groszen vnd langwierigen geltmangel khain ainziges viertl thraidt, gersten, haber, oder ichtwas von viellen andern Notturftten können eingeschafft werden, vnd seint laider dermassen von allen Vorrath khomen, das zu deszen nützlicher einschaffung, vnd abzahlung der Handelsschulden, die sich bisz vltimo 7bris, vndt nach Endung des Jullinischen Contracts, über die 30,000 fl erstreckhen, wier einer absondern Verlag ein zeitlang höchst nothwendig wären.

Vnd wann vnnsere grg. herr nur ein wenig diser vnser ietzi-gen beschaffenheit nach denkhet, wirdt er alszbaldden höchstverstendentlich befunden, das ia einmahl die 10,000 fl monathl. verlag, bisz die schulden nicht bezahlt werden, zue hiesigen weesen vnerkhelekhlich; wo nun die vorher auszer der verlag resoluirte 2 bisz in 3000 fl vnnsz widerumben solten abgestrickht werden, wie wir vnnsz dann ihrer Mat. als vnser allergn. Herrn beuelch nicht zuewider setzen, sondern denselben allergehorsamist nachleben wöllen, so volget nichts anders daraus, als das dise Edle handelsweesen über die massen gedruckht. niemallen aus der schulden last komen, wier kheinen Zeug, oder einigen vorrath einschaffen werden können sondern wan es möglich sein würdt in doppelten werdt werden khauffen müessen, vndt also das liebe Pergwerch niemahl zu kheinen Aufnehmen gelangen, sondern mit Ihrer Mayt. höchsten schaden wirdt muessen gedrauet werden.

Vnnd ist vnnsz auch gantz vnmüglich einen Monath Überschuesz zue specificiren, viel weniger desthalben in proprio schriftlichen vnnsz verobligiren, den es läst sich, wie vnsern grg. Herrn wolbewust, das liebe Pergwerch nit zwingen, es erwindt auch nichts an der Handt des arbeiters, sondern ainig vnd allein an den lieben seegen Gottes des allmechtigen. So haben wir auch unzehlbare exempl, das wan gleich ein genüegen Aertz in vorrath gewesen, balt in einen, baldt in andern Orth, oder huetwerch sich ein vngelegenheit eraignet, welche hernacher das gantze Kupfermachen verhindert, wie dan vnter diesen vngelegenheiten die langsame abfuhr des ärztes, item der Kienstöckh, die verfrierung des fluders im Hammer, abrechung des groszen Hammerhelbs daselbsten, schadennehmung des Kunstrades im Herrngrundt, Krankheiten der schmölzer, Hamerschmidt, vnnd vil andere vnverhoffte casus bei den gantzen weesen ein steckher alsbaldten verursachen, all überschuesz aber, der da monatlich fallen würdt, (wie dann weder in forttriebung der arbeiten, noch embsige verrichtung vnserer selbst eignen dienst, vnnd sorgfältiger Dirigirung des gantzen weesens, damit ia nicht das geringste versäumt werde, an vnnsz gewiszlich wie bishero also auch ins khünfftige ichtes soll erwinden) wie er ohne das ihrer Mayt. gehörig also khönnen nochmallen, wofern er vnnsz auf ein klaine Zeit, welche wan widerhoffen kain impediment darain khomen sollte, sich bisz auf das Monath Aprill erstreckhen möchte, bisz das wir vnnsz nur ein wenig von denen überheufften schulden schwingen könten, wieder verhoffen nit solte gelassen werden, Ihr Mayt. damit allergnäd. wolgefallen nach disponiren.

Was aber für ein Vnhail disen Handl darausz entstündte, würde man dasselb fürnemblich zue dieser leider alzusehr einreissenden theurung in khurzer Zeith an verlauffung des gesündels, gantz gefallenen Credit, Überal abgeschlagenen verern hülff, stäts wehrendten schulden, darausz man sich khaines weegs würekhen khönte, genzlicher abnehmung alles vorraths, vndt von tag zu tag geringern Kupfer gefäll, mit höchsten schaden inne.

Welches aber alles vnsern grg. Herrn, deme ohne das dises Handls grosze noth besser bekhandt, als wir es describiren khönen, zu mehrerm nachdenkhen vnd genuegsamber information wir heimstellen, vndt vmb ablainung dieser Vnmöglichkait dienstlich bitten wöllen. Göttlicher protection vnnsz alle beuelchend. Newsohl 13. 10bris Ao 1629.

Vnnsers grg. herrn

dienstbefiszene

Hanns Stephan von Rosegg.

Stephan Moszlehner.

Hanns Conradt Schwartz.

Ehrenreich Höfflinger.

XCIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Vberschlag auf Türeckhische Asperl.

Den 7. vnnnd 8. Jenner 1630 sind bey dem kayserl. Wardeinambt in Wien vnterschiedliche Türeckhische Asperl probirt, vnnnd in folgendem halt befunden worden.

7. Januarij	No. 1	helt fein lot	15 den.	—.
	No. 2	" " "	15 "	2.
	No. 3	" " "	7 "	12.
8. dito	No. 4	" " "	13 "	2.
	No. 5	" " "	14 "	10.
	No. 6	" " "	14 "	—.
	No. 7	" " "	14 "	—.

Kombt die Marckh dem Mittl nach auf 13 lot 1 qu. 2. d.

Die wienermarckh helt im schrot 1024 St. Asperl.

Komben auf die Pergstetterische Marckh 896 Stück.

Wenn nun 100 Pergstetter Marckh 15 löthiges Silber auf Asperl in ietzt benanten schrot vnd Korn (nemblich 896 Stück vnnnd 13 lot $1\frac{1}{2}$ qu.) verschikht vnd gerichtet werden, so bringen sie in der vermünzung..... St. 100,485.

Diese 100,485 St. Asperl bringen in hung. Geldt, iedes Stück per $1\frac{1}{2}$ denar gerechnet..... fl 1,507 $27\frac{1}{2}$ den.

Dagegen werden aus 100 Pergstetter Marckhen 15 lötigen Silber an hungerischen 5 lötigen Pfennigen gemünzt..... fl 1,338 — „

Befindet sich also in gemelten 100 Markh, dasz dieselben auf Asperl vermünzt, mehrers als die hungrische münz austragen, vmb.... fl 169 $27\frac{1}{2}$ „

100 Markh 15 lötiges Silber Pergstetter Gewichts bringen in der Vermünzung auf Taller zu 14 loten..... Stückh $921\frac{1}{4}$.

Kombt demnach ain St. Taller auf 109 St. Asperl. Die bringen in hung. Münz..... $163\frac{1}{2}$ denar.

Hergegen kombt ain Taller dem ietzigen 5 löthigen hungri-schen Geldt nach auf..... 145 denar.

Seindt also diese 145 d. hung. geldt (soviel ain Taller austrägt) vmb $18\frac{1}{2}$ denar besser als $96\frac{1}{3}$ Asperl, die doch bey den Türeckhen ebensowol 145 denar gelten, vnnnd also angenomben werden müssen.

Vnnnd müeste man solcher gestalt an denn Türeckhischen Asperlh (gegen dem hung. gelt zu rechnen) $12\frac{1}{2}$ pro Cento verliehren.

C.

(A selmeczi bányabíróági jegyzőkönyvből.)

Demnach die Herrn Vichterischen Erben den 22. Juni 1630 negsthin durch dero Verwalter Niclaszen Geier aine Gezeugnus Irer Perggwerchstail, so dieselben vmb den Schemnicz herum ligundt haben, so wollen deroselben von der Camer alhier beschechnen übergab von dem kaiserlichen Perggericht Schembnicz begert, vnd gebötten, darauf hat ein Perggericht solche Verzaichnus Ihrer Perggwerch von den herrn Ober Ambtleüthen der Camer, alsz erstens der gebauten, so Sy verlegt, fürs ander der vngebauten (dabei die Erben Inhalt der ordentlichen Schurffbüecher bei der Camer vnd perggericht mit Tailen interessirt, dauon jährlich von Innen vnd andern Gewerckhen das Schürffgelt bezalt wierdet) begert, so dieselben vuter ihrer handtschrift herausgeben, vnd laut solche Verzaichnus wie Volgt

Volgen erstlich die Gepautten.

Ober Piberstolln	$\frac{1}{16}$	vnd	$\frac{1}{3}$	aus	$\frac{1}{128}$
Mathia Stollen	$\frac{1}{16}$	vnd	$\frac{1}{3}$	aus	$\frac{1}{128}$
Finstterorth	$\frac{2}{16}$	$\frac{1}{64}$	vnd	$\frac{1}{3}$	aus $\frac{1}{32}$
Krebsgrundt	$\frac{1}{64}$				
Schmittenrin			$\frac{1}{3}$	aus	$\frac{5}{64}$
H. Dreifaltigkeit	$\frac{1}{16}$				
Morer Erbstolln			$\frac{1}{3}$	aus	$\frac{1}{32}$

Volgen die Vngebautten.

Auf der Letten im Starckhen waldt mit	$\frac{2}{16}$
Vordern Röszl gegen Frauenberger Thor	$\frac{2}{16}$
Hanns Sali schacht, ligt vnterm groszen röszl	$\frac{2}{16}$
Ober Röszl, liegt oberhalb des Gerichts bei der Kher	$\frac{4}{16}$
Ober Escherhübl, ligt in der Höl im Aichwaldt	$\frac{2}{16}$
Krampen Schacht über dem Trost Gottes	$\frac{2}{16}$
Thürstolln vnd alt 7 gruben	$\frac{1}{16}$
Ainigkheit	$\frac{1}{16}$
Habersperg ober der prunwiesen übern Hof	$\frac{4}{16}$
Glückhradt	$\frac{6}{16}$
Aichhorn ist neben dem Guggugsperg	$\frac{7}{16}$
Neu Gepot neben dem Habersperg	$\frac{8}{16}$
Singerschacht, ligt im Roszgrundt	$\frac{9}{16}$
Rosenstolln Kiszperggwerch	$\frac{10}{16}$

Gamsz Schacht im Schüttersperg ober dem Leuthaus .	$\frac{12}{16}$
Piernbaum Erbstolln ist der Herrn Vichterischen Erben	
allein	$\frac{16}{16}$
Hofer Erbstolln	$\frac{3}{16}$
Marcusz Schacht	$\frac{11}{16}$
Weinreben	$\frac{3}{16}$
Ober Markusfeld, die beede sein für vndüchtig erkennt	
vnd aufgelaszen	$\frac{13}{16}$
Fuchsenlocher höch vnd Nachtigal Stollen gehört denen	
Erben allein zue	$\frac{16}{16}$
Ellendt über der Lorberischen Ellendt im Grundt hinauf	
über Herrn Pogkhem garten, dem Wasser nach	$\frac{2}{16}$
Mitter Donnatig	$\frac{14}{16}$
Rumel Stolln	$\frac{8}{16}$
Gallander, ligt neben Georg Hügghels Garten, dabei	
haben die Erben	$\frac{1}{16}$
Handl Hodritsch vnd Puesenloch	$\frac{1}{16}$
Kapaunwiesen	$\frac{3}{16}$
Glückhsrath neben dem Thonreisz	$\frac{7}{16}$
Freydenstolln, liegt gegen St. Wolfgang über	$\frac{9}{16}$
Vnuerzagt Stolln	$\frac{6}{16}$
Reichardt Niecusch Erbstolln vnter dem Voglhübl	$\frac{8}{16}$
Sommererbstolln	$\frac{12}{16}$
Trentscher Eisenstain	$\frac{12}{16}$
beim Somerstolln der Erben allain	
Aichrugg	$\frac{5}{16}$
Oberharlosz bei dem Schiszhausz in der Hodrtisch	$\frac{2}{16}, \frac{1}{32}$
Eberspaumb	$\frac{1}{16}$
Vordergäp	$\frac{1}{16}$
Vnter Sicora Stolln	$\frac{8}{16}$
Greiffenstolln, liegt zwischen dem Hasensprung, vnd Raichel-	
berstolln, gehört denen Erben gar.	

CI.

(A selmeczi bányabirósági jeggzökönyvből.)

Adi 27. October 1630 ist der Herr Prennerischen ange-
setzte Verwalter Herr Mathes Kölbl zum Perggericht komen, alle
Pergcost Zettl ieniger Pergwerch, die hernach beschrieben, vnd von
Innen gebaut werden, mitgebracht, draus haben Herr Pergmeister
vnd Er alle die pergarbeiter, so dabei sein, vnd namen haben
mögen auszeichnen lassen, befinden sich wie hernach volgt.

Erstlichen bei dem <i>Ober Piberstolln</i>	
Lehenheüer	114
Lohn vnd Poszheüer	70
Lehrheüer in Schlägen	15
Grueben Zimmerleut	19
Deroselben Lehrheüer	18
Langschichter	5
Hundtstösser	19
Stürzer	5
Schmidt	20
	Zusammen 285
<i>Mathias Stolln</i> Lohnhäuier	11
Schmidt vnd Langschichter	6
<i>Finsterort</i> Lohn vnd Lehrhäuier auch Langschichter . .	28
<i>Krebsgrund</i> Eidem	25
<i>Falckhenstain</i> vnd <i>Davidstolln</i>	11
<i>Plöscher</i> vnd <i>Sicorastolln</i>	6
<i>Steffanistolln</i> , <i>Kies</i> vnd <i>Allerheiligen</i> , auch <i>Kerling</i> . .	16
<i>Kornberg</i> , <i>heilige Dreifaltigkeit</i> , <i>Schmittenrin</i> vnd <i>Jerubinstolln</i>	20
<i>Hilff</i> vnd <i>Segen Gottes</i> , vnd <i>St. Johannes</i> im Rosz- grundt	9
<i>Glenggisch Eisenstain</i> , <i>Rosenstolln</i> vnd <i>Windischleutten</i>	12
<i>St. Andree Stolln</i> , <i>Morer Erbstolln</i> vnd <i>Feielfahrt</i> . . .	22
<i>Meelberleuten</i> , <i>Reichenau</i> vnd <i>Moderstolln</i> , dabei sein	11
Ihr Mayt. 3 Puchwerkh vnd Tiergarten	11
Der Herrn Prennerischen 2 Puchwerkh	10
Ihr Mayt. Schmelzhütten	14
Prennerischen Hütten	18
Frisowitz Viechterisch, vnd Teiningersch	12
	Summa 527

Diese Personen sein aus denen Pergcost Zetlen ausgezogen worden, ausserhalb der Jungen vnd Kunstziecher.

CII.

(*A selmeczi bányabírósaí jegyzőkönyvből.*)

Paria von Herrn Obercammergraffen Herrn Georg Puchenberg schreiben, wie man sich in der frisowitzischen stritigen sachen mit Herrn von Rottal verhalten soll, datirt den 11. April 1633.

Dem Edlen vnd Vesten Herren Geörg Scholtzen, der zu Hungern vnd Böheimb königl. Mayt. Puechhaltern zu Schembnicz, meinen besonders lieben herrn.

Edler Vesster insonders fr. geliebter herr Puechhalter, deme seint meine wilige dienst zuoor. Es haben nicht allein die frisowitzischen erben bei mier angebracht, welcher massen sie gewisz berichtet wären worden, das abermallen ein scharfer beuelch von ihrer fr. g. herrn Palatino in denen zwischen Innen vnd Herrn von Rottal schwebenden stritsachen, das nemblich besagten Herrn von Rottal auch die halben pergwerchs güetter bei straff ohne lengern aufzug übergeben, vnd eingeantwort werden sollen, dennen 6 pergsetten zukhomen sei, sondern es ist auch solches von dem Perggericht alda zur Schemnicz, dero zu Hungern vnd Böhheimb königl. May. alhier anwösenden Einnemer gleichfals zuegeschrieben, vnd von ime Einnemern bei mier verers anbracht worden, auch hat beedes das perggericht gebötten sie zu beschaiden, wessen sie sich dits orts, wo die weitere execution auch in pergwerchs güettern nochmallen attentirt werden woll, weiters zuerhalten haben mechten, die frisowitzischen aber bitten, sie dits fals nach begriff vnd Ordnung der Pergwerchs Articlen, auch das vor disem von der Röm. Kay. May. vnserm allergnädigsten Herrn ausgefertigten decret in vernern Schutz vnd handthabung zunemen.

Nun sein zwar dise verere Attentata über voriges fürgangenes berichten, bei der hochlöblichen N. Ö. Camer nach Notturfft angebracht, auch von dannen auf die hochlöbliche Hof Camer mit weitern guetachten zu verer ihrer Kay. Mat. information ingleichen nu mer berichtet, wäre auch solches ihrer Kay. May. nu mer referirt worden, so hat aber solches referat hernachmals verhindert, vmb dasz entzwischen ihre Kay. der königl. Mai. die pergstetterischen Camer güetter zu dero Administration übergeben, seit anhero ist es zwar auch bei högstgedachter königl. Mai. verers anbracht worden, aber noch ünzt dato khein beschaidt darüber erfolgt.

Wann dann vns obern vnd nachgesetzten ihrer Kön. Mai. beamtten vnd dienern, die wier bei vnserer Ambter administration nicht auf ihre fr. gn. herrn groffen Palatinum, vnd auf die Landobrigkeit, sondern immediate auf ihre Kay. vnd königl. Mai. angewisen, nicht gebüren wil, als lang von ihrer kay. oder ihrer königl. Mai. nicht ain anders anbeuolchen wierdt, aus voriger ihrer Kay. May. allergnädigsten ergangenen resolution in geringisten zu schreiten, beuorab vnd vmb souil desto mer, weillen vnter dits orts stritsachen dises versirt, dasz nicht allein die von den alten Königen zu Hungern wolbedächtlich gesetzte vnd geornte Pergwerchsordnung sondern zugleich auch ihrer Kay. vnd königl. Mai. aigne habende special Jurisdiction hiemit appugnirt wirdt, als wüerdet demnach der Herr zusampt dem perggericht jüngst ihrer kay. May. allergnedigist ergangenen, vnd noch vnauflösbten entschiedt vnd beueich, vnd damit der gesetzten Pergwerchsordnung, vnd ihrer May. habender special Jurisdiction nichts zu nachtl vnd zu Eingriff fürgehe

nochmallen in Obacht zu nemen wissen, inmassen dann auch hierüber ihrer kay. vnd königl. Mai. notturfft nach, bis von dero-selben selbst verer beschaidt erfolgen wierdt, mein weiterer interimis beuelch ist, sowollen an den herrn, als an das Perggericht, im fal ie eine weitere attendirende execution über möglichisten durch die herren angewendeten fleisz vnd vnpraeiudicirlichen Mittl sonsten nicht konte praecauirt vnd verhindert werden, sondern man selbige mit gewalt zuuolstrecken sich vnterstehen würde, auf solchen fall an gehörigen Orten die weitere fürsehung vnd Anordnung zu thuen, dasz bei den pergwerchen alda die von Stötten ainige Jurisdiction nicht gehaben, auf ihme von Rottal kaine abtheilung der Aertz verstattet, sondern auf vorige possessores, dem kay. noch vnaufgehebten entschiedt nach, noch ferers fürgehe, wie si ime nun nach erforderung des Werckts schon allerseits rechten werden zu thuen, vnnnd mich des Verlauffs iederzeit cito zu berichten wissen. Datum Wien den 11. April Ao 1633.

Des herrn D. williger

Geörg Puechenberg.

von vnd auf Vllersdorf, Ober Cammergraff.

CIII.

(A selmeczzi bányabírószági jegyzőkönyvből.)

Den zu Hungern vnd Böheimb könig. May. Obersten Cammergraffen Ambts Verwaltern in den hungrischen pergstötten Herrn Georgen Puechenpergern von vnd zue Vllersdorff einzuhendigen.

Von der zu Hungern vnd Böheimb königl. May. vnsers gnedigsten Königs vnd Herrn wegen, dero-selben Ober Cammergraffen Ambts Verwaltern in den hungerischen Pergstötten herrn Geörgen Puechenbergern von vnd zu Vllersdorff hiemit anzudeuten, Er hat sich auch ohne dieses gueter massen zu erindern, was die Röm. Kay. May. sich in der zwischen weillandt herrn Johan Josephen von Rottal, vnd dann den gesambten frisowitzischen erben, vnnnd Waldbürgern zue Schembnicz versirenden Strittigkheiten in pergwerchs sachen noch den 15 Septembris negst verflossenen 1632. Jars gnedigist resoluirt, vnnnd Ime per decretum zuekommen haben lassen.

Vnnnd nun die Frisowitzischen Erben bei högstgedachter königl. May. gehorsambist sich beclaget vnd angebracht, dasz der Röm. kay. Mai. Geheimber Rath, vnnnd des königreichs Hungern besteller Palatinus Herr Graff Esterhasy bei högsternerter ihrer kay. Mai. in dieser pergwerchs Streitigkheit allergnedigist ergangenen Entschiedt, dessen Er auch zur wissenschaft vnd Nachrichtung erinnert worden, nicht bewenden lassen, sonder des Landts bei jüngster

zur Tyrnau gehaltenen octava gefelten sentenz auch in pergwerchs güettern exequirt haben, vnd wissen wil, welches, wo es verstattet würde, mer ermelter königl. Mai. hierunter versirenden special Jurisdiction, vnd das die von dero hochlöblichen Vorfaren am Königreich Hungern wolbedächtlichen geordnete Pergwerchs ordnung hiemit merklichen violirt, zu högsten Praejudiz deroselben ausschlagen würde. Weillen aber högstgedachte königl. May. in diser sachen noch zu genedigisten bemüegen nicht informirt, vnd deswegen gedachten herrn Palatino mit angezogener execution zum zuhalten selbstn zue schreiben, aber in mitlst das zu Praejudiz der königl. Pergwerchsordnung, auch vorhero ergangenen kayserlichen resolution, wie nicht weniger dero hochlöblichen österreichischen Ertzhaus zu schmellerung dero Special Jurisdiction etwas zuwider fürlauffen solle, nicht gern sehen wollen, als werde in högstgedachter Ihrer königl. Mai. Namen Er hiemit dessen nicht allein erinnert sondern Ime auch dabei gemessen anbeuolchen, im fal ie der Stött deputirte über angezogne, an den Herrn Palatinum vnter heuttigen dato abgegangenen königl. Schreiben weitter etwa Ihren vorigen praetendirenden beuelch nach sich vnterstehen wolten, mit der Execution zuuerfahren, dasz Er auf solchen fal bei den Oberbeamten aller dreyer Camern, vnd denen nachgesetzten Pergrichtern fünemblich zu Schembnicz, die vnuerlengte wüerkliche Verordnung thuen solle, damit die mergedachte dits fals hieuer ergangene Kay. resolution in billiche Obacht genomen, vnd darwider im geringisten nichts gehandelt werde, wie Er wol zu thuen, vnd hieran högstgedachter königl. Mai. gnedigisten Willen vnd mainung zuuolziechen wissen wierdet.

Geörg von Martiniz.

Ex Consilio Cam. S. caes. Mj. Hung.
et Bohemiae Regis Vienne 18. aprilis
Ao. 1633.

CIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Gehorsam Brief für den Gabriel von Dietrichstein über das Ihme überlassene Ober Cammer Grafen Ambt in denen hunger. Bergstädten.

Wir Ferdinand der dritte, von Gottes Gnaden zu Hungarn vnd Böheimb König, Erzherzog zu Oesterreich, Herzog zu Burgund, Steyer, Kärnten, Crain, vnd Würtemberg, Fürst zu Oppeln, vnd Ratibor, Graf zu Habsburg, Tyrol, Görtz, vnd Glatz, etc. Entbieten N. allen vnd Jeden vnseren Vnterthanen Geist vnd Weltlichen, was würden, Standes oder Weesens, vnd zunächst bey vnseren

hungar. Bergstädten sonderlich der Gspanschaft Altsohl, vnd derselben anreynenden vnd vmliegenden Orthen. Wohnern, fürnemblich aber denen Pfandinhabern vnserer Herrschafftē alda, auch N. Richter vnd Rath vnd Waldburgern der 7 hungar. Bergstädt, vnd allen anderen, die sich das Bergwerksbauen gebrauchen, insonderheit aber vnseren Vnter Cammergrafen, Verwaltern, Einnehmern, Buchhaltern, Gegenschreibern, Bergmeistern, Hütten bereüttern, Schaffern, Hutleüthen, Schreibern, sowohl allen Münzern, Schaydern, vnd anderen Officiren, samt allen heüern vnd ganzen Handls Volckh zu Berg, Hütten, vnd Wäldern, bey vnseren Cämmern Neusohl, Kremnicz, vnd Schemnitz, auch allen andern, so von altersher dahin gehörig, oder demselben Weesen vnterworfen, vnd zugethan seynd vnser königl. Gnad vnd alles Guetes; vnd geben Euch gnediglich zu vernehmen demnach Vns die Röm. Kay. May. vnsz^zgnädigst geliebster Herr vnd Vatter die Administration besagter Bergstädt völlig übergeben, dasz Wir solchemnach den Edlen vnsern lieben Getreuen Gabrielen von Dietrichstein Freyherrn auf Rabenstein vnd Mosern, Erbschenken in Kärndten, zu vnsern Ober Cammergraffen über das Berg, Münz, vnd Schmölcz weesen in denen hungar. Bergstädten in Ansehung seiner vns angerümbten Erfahren vnd Tauglichkheit des Berg Schmölcz vnd Münz weesens (so in disem Ambt insonderheit vonnöthen) gnädigst fürgenommen vnd verordnet, dergestalt, weil vns an gedachten vnseren hungarischen Bergstädten, von wegen derselben ansehnlichen Bergwerckh vnd wichtigen Handlung weesen hoch vnd viel gelegen, dasz Er diesz orts alsz obgehört vnser Ober Cammergraff, angeregte vnser hung. Bergstädt auch die Bergwerckh Münz vnd Schmölzweesen, sowohl was denselben bishero vnd jetzo incorporiret vnd zugethan, auch khünfflig darzu gebracht, vnd vnsern Ober Cammergrafen Ambt einverleibt werden möchte, seinen guten Verstand, vnd getreuen möglichen fleisz nach zu regiren, beschützen, vnd in allen billichen sachen wendung thun, zwisen denselben wo irrung vnd Stritt, sonderlich in bergwerchs vnd denen anhängigen sachen fürfielen, rechtmäszig billiche vnd gebührliche Verabscheydung, Vergleich, vnd Vermittlung fürnehmen, vnd alles anderes handeln vnd verrichten solle, so vnser, vnd des gantzen Berg Schmölz Münz vnd Handlung weesen allerorthen die Notturfft erfordert, auch in allweg vnsern Nutzen vnd fromen befördern, schaden vnd Nachtheil wahrnen vnd wenden.

Demnach befehlen wir Euch obgedachten allen vnd jeden Vnterthanen, wesz standes oder Würden die seyn, insonderheit aber denen Sieben Hungar. vnsern Ambtleüthen vnd Officirn, auch allen anderen, wie hievor gemeldet, so diesem vnsern Ober Cammergrafen Ambt von altersher bey vnsern hochgeehrtisten vorfahrern vnd regirenden Königen in Hungarn zugethan gewesen vnd noch

seynd niemand ausgenommen, hiemit ernstlich, vnd wollen, dasz Ihr gedachten Gabriel von Dietrichstein Freyherrn nun hinfüro, vnd so lang Er der Orthen Ober Cammergraf seyn vnd bleiben wird, also dafür erkennt, ehret, vnd haltet, Ihme den gebührenden respect erzeiget, auch in allen deme, so Er von vnserem, vnd des gantzen bergstädterischen Berg vnd Handlungsweesen Nothdurfft halber mit Euch schaffen ordnen, vnd fürnemen wird, allen schuldigen gehorsam leistet, erweist, vnd anderst thuet. An dem allen vollziehet ihr vnsern gnädigsten vnd endlichen Willen vnd meinung. Geben in der Stadt Wienn den 20. Junij Ao 1633 vnser Reichs des hungarischen im achten, vnd des böhmischen im Sechsten.

Ferdinand.

Georg A. B. Graf von Martinicz.

CV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den 25. Juli Anno 1633 ist bey der neuen schmölcz hütten zue Neusohl ein Prob schmölzen durch Herrn Hannsen Lackner vnd Josephen Roszenberger mit 2 öffen von rohen arz, wie esz ausz der grueben khumbt zuethuen angestellt, vnd fürgenommen worden, vnd weil man ausz Tyrrol 4 Schmölzer zue solchen Werckh herrein gebracht, alsz haben yedtweder Parthäy, alsz erstlich die Tyrroller darnach die vnszrigen wündischen schmölzer, yeder nach seiner art, bemelte öffen zugericht, drauf für ieden offen ainerley arz, den Tyrollern, wie den inlendischen, ye 100 Par schwarz herrngrunder grueben arz füergeloffen. Diese beide Schmölzer haben denselbigen Tag zuegleich alsz vmb 6 Uhr abendt die Öffen angelaszen; die Tyrroller, deren 4 Personen bey yedtweder Schicht gestanden, haben ihnen ausz den 100 Par arz nur 40 Par arz, so am Gewicht 93 Centner gehabt, vnd der verglichenen Prob nach an Silber 3 qu. vnd am Khupfer 15 // der Centen gehalten, füergenommen. An diesen 40 Parn rohen arz, oder 93 Centner, haben sie 4 auf iehre Tyrrollerische Manier mit begüeszen desz arz in Offen, in Mainung denselben mit thunckhellen feüer zue führep, so auch mit vielveltigen Raumen vnd flückhen bald in anfang innerhalb 3 stunden den Offen auszgeschlagen, vnd ainstellen, den groszen Wolf mit sambt der verprennten Thüer mit groszer Mühe herausz nemen vnd aufsz Neu zuemachen müszen.

Nach diesen Zumachen haben sie iehren Schmölz fürab corrigirt, vnd dasz Aug davon, welches gar zue eng, dasz Geplasz auch gar zue starkh gewesen, durch den Schmid in der Neuhütten erweiteren laszen auch höher vm circa 3 stüeb in Offen ein-

gelegt, vnd mit wenigern waszer dasz Werckh gehen laszen, aber gleichwohl nichts geholffen, strakhsz drauff die Naszen wiederumb versezt, vnd auszschlagen müsen. Solche mühsambe arbeit hat also gewehrt von Montag 6 abend, bisz Sambstag vmb 3 Vhr Abend, vnd doch die 40 Par nit aufbringen, sonudern aller erst am Montag die noch hinterstelligen $2\frac{1}{2}$ Par arz gar aufgeschmölzt.

Zue solchem Schmölczen der 40 Par arz haben sie von Montag bisz Sambstag Abend auf die $37\frac{1}{2}$ Par arz Kholl verbrennt fuerder 23, zue den übrigen $2\frac{1}{2}$ Par fuerder 4, zusammen fuerder 27.

Entgegen haben die wündischen alhieigen Schmölzer iehr völligesz wochenwerckh, die 100 Par arz, deren nur 2 sein vnd ieder allein fuer sein schicht, alsz 6 stundt auszthauern muesz, ohne ainiches ausschlagen in der Wochen verricht, der halt ann Silber vnd Khupfer, weilsz einerley arz gewesen, hat sich mit den andern gleich befunden, vnd ist dasz auszraiten auf die 40 Par alsz $\frac{2}{5}$ ausz den 100 Par arz.

Zue diesen 100 Parn, alsz völligen wochen werch haben die hiesigen schmölzer Kholl verbrennt $34\frac{1}{2}$ fuerder, thuet auff die 2 schichten, oder 40 Par fuerder 14, haben also die Thyroller auf die 40 Par arz gegen vnnszrigen schmölzern mehrersz Kholl verbrennd alsz fuerder 13.

Als die Thyroller nun gesehen, dasz disz auf iehr art zueschmölzen sich gar nicht schickhen will, haben sie dasz arz zue röstten füergenommen mit den aller drierresten scheutern dazselbig gebrend, vnd den Ofen nach vnser Schmölzer art zuegemacht. vnser schmölzfurmb gebraucht, vnd dahin achtung geben, dasz wie vnnszrige auf den offen auffgetragen, vnd mit der Arbeit gehandelt, sich beffizen, wie sie dan vnre Schmölzer selbst gebeten, man wolle sie vnterweisen, vnd nichtsz vorhalten, auch vnser art Schmölzfurmb ain mit sich nach Schembnicz genommen, vnd ohne Scheü frey bekhenndt, sie werden nun uiel gelehrter haimb khomen, alsz sie auszgezogen sein, sie sahen ainmahl, vnd hettensz in der That iezo sauer vnd hart gnug erfahren, dasz vnser lieber Herrgott nit in allen Ländern vnd Gebürgen einerley arz geschaffen, weil siesz aber iezo selbst ihnen worden, müszten sie zuegeben, dasz die hiesige arbeit auf solche iehre obenlendische art vnd weisz zueschmölzen nichtsz tauge, sondern wiesz vorherro gehalten, vnd noch in Ehr ist, billich darbey zuerbleiben sey. Item wan man Jeden wochentlich 4 Raichstaller zu lohn gab, khünten sie solche Roszarbait nit ausztauern; wie vnd was gestalt Jehr rohe vnd abgerröste arz schichten sie dieselbigen geschmölzt, vnd wasz drausz gemacht worden, dasz weisen die beigelegten Schmölz Particular auszfüerlichen ausz.

Wierdt also (ob Gott wil) dieses hieige schmölzen, wie esz vor alter von den auszlendischen auch ohne Zweiffel erfahrenen Perg

vnd Schmözlverständigen leithen durch vielfeltig geführten Proben angeordnet worden, bey diesen Modo in sein Üblichen brauch vndt würden verbleiben.

Paul Prandauer.

CVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Woll Edl Gestrenger Herr.

Insonders hochgeehrter vnd vilgeliebter herr von Rosegg dem herrn sein hinwider maine beffisen wilige dienst beraith.

Meines herrn schreiben den 23. Sber datirt, habe ich den 30. zu recht empfangen, des herrn Veith Bernhardten begangenes Vnrecht mit höchster Verwunderung vernommen, was aber den Miszverstandt causirt, werden beede herrn am bösten wissen.

Das mein herr hierauf bey hieiger Cammer herrn Bernharden, oder dessen Factorn praetensiones verbeuth, hoffe es werde es nit bedürffen, sondern beide herrn des miszuerstandts sich woll vergleichen khönen. Da doch die herrn sich der Scherffe gebrauchen wolten, hielte ich vor rathsamb dasz mein herr soliches verboth bei der Cammer durch beuelch erhielte, als dan khönte ich dem herrn woll an die handt stehen, weil aber der Factor herr Godders selber disze Tag hinaus khombt, wiert es alles nit bedürffen. Vlleicht dem herrn wider Satisfaction geben.

Das aber herr Veith Bernhardt die beambten alhier diffamiren thuet, sonderlich herrn Höfflinger, der spart Ihms dargegen gar nicht, wie es dan herr Godders zimblich anhören miessen, wil aber hoffen, dasz er mich nicht wiert einmengen, sonst ist mier der weg nicht zu weith nach Wien mein ehr zu defendirn in literis et armis.

Sonsten haben wier alhier Zeitungen, dasz wier ein andern verläger, der dem werkh fürtreglicher sein solle, bekhomen werden, Gott geb sein gnadt, in dem Übrigen stehts alhier wie vorhin. habe nichts dan tegliche geldt marter, vndt schmeckhen mier die haszlhüener bey sollicher beschaffenheit wenig, vndt ist der glückselig zu riemen, der sein sauer khraut ohne geldt plag isset, hoff aber besserung, des ich von herzen wüntsche, die hüttwerkh schmölzer Khölller vndt hämmer zuorderist die heyer im herrngrundt (bis an die halden vndt prouiantirer) sein Gott lob bis auf Vltimo 7bris bezahlt, erwarte eingehende wochen wider geldt, alsdan wider ein gueten fridt, mein fleisz will ich nicht sparen, da es anders hilfft.

Schliesz mit tausendt grues, vndt verbleib des herrn zu jeder Zeith Neusohl den 5. 9ber 1635.

Eben dise stundt ist des herrn herr schweher bei mier gewest, des herrn am besten gedacht, da ich wegen des herrn Ihme dienen, vndt liebes erweisen khan, thue ichs aufrecht, habe Ihme von herzen lieb, den lieben alten tättel.

CVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Relation der von Ihr Getr. herrn Verwalter des Kupferhandlsz Neusohl, herrn Wolff Ochs von Sonnau verordneten Visitation der Wälder im Solergrundt, beschehen den 1. 10ber desz 1635. Jahrsz.

Auf beuelch Ihr Röm. Kay. Matt. Verwalter desz neusollerischen Kupferhandlsz Ihr Gstr. herrn Wolff Ochs von Sonnau bin ich Hannsz Dierbeckh Schaffer in der Neubietten, vndt Matthiasz Khnozinger Waldtforster zue besichtigung der Schaden im Sollergrundt den ersten december disz 1635. Jahrsz verschickht worden befunden alsz. Im Sollergrundt bey desz herrn Peckhers Kholung haben die Panigger vohr etlichen Jahren bay anderthalbhundert ansehliche Puchen vndt Tannen gschwent, vndt darzwischen die jungen Pamen auszgeroth, am bemelten orth vohr ainem Jahr an zwei fleckhen Gersten angepaut, Ihr Gn. der frau Sötschin wallachen aber mit ihrem Gaszviech dieselbe ganz abgewaith, im andern Grundt oberhalb des Peckhers Khollung ist deszgleichen ain schöner Waldt ohngefehr ainesz Pixen schuesz dauon obbemelter Zeith dergleichen gschwent, hierauf von der Cammer vndt Schlosz Liebsch aine visitation angestellt durch darzu verordnete beambten, alsz von der Cammer herr Fischer, herr Tschösy Pergrichter, vndt Khnozinger, vom Schlosz Liebsch herr Purggraff selb dritter, von gemainer Stadt Liebetten herr Roser selbender, die damals den Augenschein eingenomben, vndt ohne Zwaiffl ihre Relation hierauf gethan haben.

Die Anheeh des Waldes betreffendt, welche wier hin vndt her bestigen, haben wier dergleiche grobe schaden nicht befunden, ainzig vndt allein wasz herr Purggraff in verwiechnen Jahren etlichen Schloszunterthannen ausz vnterschiedlichen dörrfern lauth der Panigger Auszag Schindln zue machen bewilliget hatte, dieselben viel Tannen nidergfelt, vndt also ligen lassen.

Dasz aber Euer Gstr. vndt fr. herr Pöckher solches de nouo angedeütet vndt aine neüe Visitation begert, erkennen wier fier vnser thail solches mahl fier vnrecht, zuerhietting aines khünfftigen groszern vndt mehrern schadensz, dan obbemelte walder nach vndt nach, wan der liebe Gott dasz liebe Pergwerch zue Liebetten raichlichen gsegnen solte (wie wier daran nicht zwaiffln) khundte

mit auszuprennung der Khollen solcher waldt dem handl zue Nutzen gemacht werden.

Solcher Euer Gstr. vndt hr. haben wier schuldiger Pflicht nach zue relationiren gehorsamblichen nicht verhalten sollen. Euer Gstr. vndt Hr. zue dero gnädigsten protection vnsz ghorsamblichen empfehlende.

Euer Gst. vndt Hr.

Gehorsame

Hannsz Dierbeckh.
Mathiasz Knozinger.

CVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Paria Deliberationis in causa Michael Fuchsensz geweszten Trabanten Zehenters in der Kay. vndt kön. Mat. Cammerhoff allhier.

Es hatt ein Ersamer Rath, was in causa desz gefangenen Michael Fuchszen gewesten Trabanten Zehetnersz in Ihr Mtt. Cammerhoff gehandelt worden, vndt welcher gestalt die tortur ausz angebrachten indicijs urgirt wirdt, nachmalsz mit fleisz ruminirt vndt erwogen. Betreffendt den Process, so ist notorium, dasz bey einer gerichtlichen handlung hauptsächlichen drey Persohnen, alsz der Kläger, der Beklagte, vndt der Richter necessario erfordert werden; darumben dann ein Ehre. Rath zue vnterschiedtlichen mahlen begehrt, das der Kläger in Persohn, oder durch einen Ahnwaldt erscheinen, vndt die klag ordentlich prosequiren wolle, sintemahl der Richter nicht zugleich des actoris vices in seiner abwesenheit vertreten khönne. Weyln aber daszelbige die zeit hero nicht geschehen, hatt auch in der sachen fernersz nichtsz vorgenommen werden khönnen. Was aber die indicia, durch welche gedachten Gefangenen an die strenge frag zunehmen begehrt würdet, werden nachfolgende vermeldet, dasz er nemblich nach lautt vndt auszag eines nahmensz Janko N. zue Pösing ein furtum committirt, vndt andern einkommen nach auch hier einen Becher entfrembdt, auch zue Krakaw eine Liberey, vndt dem wirth, da er in dem quartir gewesen, eine Pistoln mit genommen haben solle, über das auch sein Czizmen, Tschakhan, vnd Pohrer in die signa gar ordentlich schicken thäten. Nun ist ausz allen Rechten khundtbar, das sich ein Richter wohl fürsehe, dasz er kheinen peinigen lasze, wo die That nicht erweislichen, oder genugsambe vermuthungen vorhanden, dann sonsten er sträfflich würde, vndt wirdt auch erfordert, dasz die indicia in criminalibus omni exceptione majora sein sol-

len. Das *furtum* zue Pösing negirt der Reus beständig, vndt besteht dasjenige auff einem einigen Zeügen, der doch zum Rechten nicht sufficient ist; vndt darzue des gefangenen feindt, wie ausz denen in dem examine allegirten vrsachen zue spüren, welches aber in Geist, noch weltlichen Rechten zuegelaszen ist. Wegen des alhier bezüchtigten diebstalsz sagt der, deme er selbigen entfremdet haben solle, vor Gericht *sub juramento* ausz, dasz der Gefangene einemahlsz bey der Hochzeit also zum Trunckh gezwungen worden, dasz er nicht mehr trinckhen können, sondern sich hinter den Offen gelegt, vndt den Becher versteckt, aber alsobaldt frue denselbigen Ihme wider zuegestellt. Nun wirdt aber khein diebstall begangen, es geschehe dann *dolo et animo furandi*, auch nicht nisi *invito dno et lucri faciendi gratia*. Die bezüchtigung des diebstalsz, so er zue Crakaw begangen haben solle, belangend, ist khein *oculatus testis* fürgetreten, sondern von hören sagen vermeldet worden.

Wann dann aber Menschenbluet haysz, vndt ein Ehrh. Rath vor erzehlte *indicia* ausz ietzt allegirten vndt andern *rationibus* zuer tortur nicht sufficient oder genugsamb befundet, der beklagte auch solche beyständer gehabt, da ein Ehrh. Rath, wanns in der tortur nichtsz bekhandt oder auszgesagt worden were gar leichtlich in gefahr hette gelaitet werden können, in betrachtung ohne das in solchen fällen vermög der Rechten nicht der Kläger, sondern das Gericht ersucht würdet; alsz khan selbiger auch diese schwäre verantwortung nicht auff sich laden, sondern musz viel mehr nach anleitung der Rechts Regul in *rebus dubijs* den lindern weg gehen. Weylen aber das *furtum* der Röm. Khay. vndt Khönigl. Mtt. Regalien concernirt, alsz bleibt der gefangene ferner in der *Custodia*: mit diesem erbietten, da berührter bezüchtigung gründtlicher oder sonst kräftigere bewaiszthumb ordentlicher wayse eingebracht werden können, in den sachen also zue procediren, wie es Gott, seine heyligē Gerechtigkeit, vndt das richterliche ampt erfordert. Hiermit aber der mehrern Obrigkheit im geringsten vndt gantz nichtsz vorgegriffen.

Ex Senatus consulto, ex actis publicis descripta, et extradata Schemnicij Die 14. Men. Xbr Ai 1635.

G. Haydt.

CIX.

(*A selmeczi bányagazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vndd Gestrengen Herrn Johann Sockh Röm. Kay. Mtt. Rath, der Ob. Cammergraffen Ambts Administratori, vndd Vnter Cammergraffen in den Hung. Pergstetten, vnsern Groszgn. vndd Hochgeehrten Herrn. Crembnicz.

Edler vnnnd Gestrenger.

Groszlg. vnnnd Hochgeehrter Herr Administrator demselben sein vnserere bereithwilligiste dienst anuor.

Ihrer Röm. Kay. Mtt. vnserers allergdsten Herrn an vnserem Groszlg. Herrn allergdst abgegangenen, vnnnd von deme vnnsz vmb allergehorsambisten bericht vbersendten beuelch, den ein Zeit hero bey disem Kupferhandel ertragenen Überschusz, wiewuill dessen im Verstandt, auch wie sich die Pergwerch in ainem vnnnd andern orth an ieczto ereignen, ehist zuberichten, haben wir dienstl. empfangen, vnnnd vernommen. Zu schuldiger volziehung diser Aufgag sollen vnnnd khönnen vnserem Groszlg. Herrn wir nicht bergen, dasz zwar herzlich gern disem edlen handl wir ein besseren zuestandt, vnnnd groszen Überschusz wümdtschetten; wann aber wir baides die drauff hafftende schwäre Schuldenslast, die schlechte beschaffenheit der grueben, item die stättigen anschaffungen, vnnnd herentgegen den all zu geringen Khupfer prez betrachten, so khönnen wir ia nicht anders dauon schreiben, alsz so lang dise verhindernusz samentlich nicht abgethan, vnnnd hierdurch dem ganzen wesen nicht geholffen wirdt, ist es eine Vnmöglichkeit, dasz solches weitter bestehe, zugesshweigen einen Überschusz ertragen khöndte. Dann, was die grueben anbelangt, hat vnser Groszlg. Herr ausz hiebey gelegter jüngsten befahrung nach lenngs zuuernemen, dasz fast in villen Khüren das verpauen vnnnd schlechter Augenschein sich ereignet, wie dann von zimlicher langer Zeit hero der liebe Pergseggen bey vnnsz nicht einkheren wöllen, welches nit allein schlechte gefell verursacht, sonndern auch die Cammer wegen des geringen Kupfer presses in ein so starcke Schuldenslast gestürzet, darauz sie sich, ausser baldt khommenden Segen Gottes des Allmechtigen nicht sobaldt wirdt auszwircken khönnen. Doch hette der perg dasz seine dannoch than, aber die stätten, vnnnd vor disem vnbreüchigen gelt vnnnd Kupferanschaffungen haben erstgedachte Schlden maistes causirt, wie dann, was nur bey mein Verwalters wenigen hierinnen sein für Schulden aufgeschlagen, vnserem Groszlg. Herrn, alsz welcher die maisten gelder in proprio anticipiret, ohne dem nach genüegen bewust. Wissen dahero für diszmal leider von kheinem Überschusz, sonndern von 25,000 fl schulden, so dise Cammer dennem Creditoribus bisz auf khonfftige Ostern netto wirdt müessen entrichten. Wofern aber, wie obangezeigt (dan an dem lieben pergseggen Gottes wollen wir nicht zweiffeln) nur ein wenige Zeit, bisz nemblichen die auf den handel haftende schulden entrichtet werden möchten, wir mit vorgedachten anschaffungen verschonet wüerden, so khöndten die Schulden bezahlet, die Interesse, welche das Jahr über ein zimliches austragen, cassiret, alle Handelsarbeiten besser beleget vnnnd nachmahlen höchstgedacht Ihrer Kay. Mtt. vnserem allergdsten Herrn ein gewisz volgender nam-

hafter nutzen geschaffet werden. Welches vnnsern Groszg. herrn wir hiemit der Notturfft nach berichten, vnnd vnnsz im übrigen dienstl. beuehlen wöllen. Neusohl den 23. Januarij Ao 1636.

Vnseres Grg. herrn dienstschuldige

Wolff Ochs von Sonnau.

Hainrich Schröt.

P. Adam Reitmayer.

CX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

An der Röm. Kai. Maitt. Rath, Administratorn des Obr. Cammergrafenamts, vnd Vnter Cammerreefen in denen Hungrischen Perggstötten, herrn Johann Sockhen dem Eltern.

Allerhöchstgedacht Irer Khay. Mt. Oberbeamten bei dero Camer Schembnicz dienstschuldiges berichten alhiesiger Perggwerchs jeczigen Zuestandt vnd Überschusz ertragung, dann die höchste nothwendigkheit zeitlichen auf mitl zudedenkhen, vnd zuuerschaffen, wie khünfftiger zeit die grosse vnd überausz schwäre wassernoth ferrers zubestreiten sein möchte betr.

Eidler Gestrenger Groszmütig vnd hochgeehrter herr Administrator.

Vnnsers groszgunstigen herrn schreiben a dato 7 Jenner nechstuerstrichenen Monats betreffende den von Ihrer Khay. Mt. vnnserm allergnädigsten herrn, vnnserm groszg. herrn mit diser allergnädigsten auflag zuekhombenen Beuelch, nit alleine mit eheistem zuberichten, in was stanndt alhiesiges Perggwerchwesen ain vnd andern Orths derozeit sich befinde, vnd was eine Zeithero der Überschusz bey demselben ertragen möchte, sonndern auch denselben zu Ihrer Khay. Mt. hoffsnotturfften dem nächsten nach zu überlifern, hierüber nun vnser groszg. herr ferrer an vnns gesinnet, was eine Zeit hero der Überschusz bey alhiesiger Cammer ertragen, wieuil dessen in vorstandt, auch wie sich die Perggwerch an ainem vnd andern Orth anietzo alhier eraignen, denselben nebenst überschickung des Berichts deren vor den H. Feiertagen volbrachten befahrung vnnesäumbt zueryndern, haben wır zu rechts, vnd mit gebührender reuerenz empfangen, vnnd mit mehrerm Innhalt allergehorsambist vernomben.

Berichten demnach vnnsern groszg. herrn hierüber, das alhiesigen orths bis anhero nit gebreichig gewesen zu den höchen Festen haubtbefahrungen zuhalten, dannen heero wır für eine Notturfft gehalten, bei einem vnd andern Perggwerch eine derogleichen befahrung nochmallen anzustellen, ob wır nun wohl dieselbe gerne

ehennder befördert hetten, so hat sich aber beedes herrn Perggmeister so wohlhn sein nechster adiunct selbiger Zeit zu bethligerhaft befunden, also das wür besagte Befahrung in hoffnung es möchte sich mit vermelten Persohnen eheistes zur verbesserung schikken, vmb das derogleichen Befahrungen besagte Persohnen hauptsächlichen beywohnen sollen, hierumben etwas differirn müssen; weillen sichs aber mit berierter Ihrer verbesserung wider verhoffen etwas verlengert, als sein wier dannenheero verursacht worden vnnszern groszg. herrn anstat vorberierter Persohnen, vmb andere qualifizierte Persohnen von Oberer vnd der Cammer Neusohll anzulangen mit selbigen, vnnd so Ihnen von hieraus adiungirt worden, sein nun bemelte befahrungen, derer wir auch selbst bey den fürnehmern gebeüen, vnnd als vill annderer vnnsrer Ambts-geschäft halber beschehen khönnen, beygewohnt, vom Jenner bis . . . Februarj verrichtet worden, vnd wirdt aus hiebey gelegten, vnd mit litera A. signirten verfassten Bericht mit mehrern zuuernehmen sein, in was Augenschein vnd Hoffnung ain vnd das andere Perggwerch sich derozeit alhiesiger Orthen befunden.

Ob nun wohl dem getreuen Gott sey darumben herzlich lob vnd dannckh gesagt, bey dem Perggwerch Oberpiberstolln alhier vom eingang Monats Octobris nechst verstrichenen Jahrs, bis auf dato 23. Febr. der Geschwornen vnnd verglichenen Prob nach Inhalt sub B. hiebeigelegten verzaichnusz, in die 11,220 m. 20 piset göldigen silbers auf gesambte Gewerkhschafftten gefallen, so sein doch die Vncosten, wie in vermelter Verzeichnusz ebenfalls zuersehen, der grossen vnnd schwären, in nunmehr zimblicher tieff sich erstreckhenden wassernoth, vnnd dann der weiten vnd tieffen schwären fürdernus halben, wie in voruermelten befahrungsbericht mit mehrerem zuuernehmen, daentgegen so grosz, dasz von besagten ergäbigem Silbergeföll ann denen in vorhergehunden Zeiten zuerhaltung alhiesiger Perggwerch aufgebrachten anticipationen über die Vncosten, so auf anndere Ihrer Kay. Mt. hoffnungs gebey, vnnd zuerhaltung alhiesigen Camer wesens auferloffen, vnnd die schwären Interessen benebens mit hinweggefressen, vnnd an goldte seit eingang des Jahrs noch vnuermünzt verhandten, nit mehrers, als nur allererst 7,566 fl. 16 den. massen aus Vberschlag C. zuersehen, vnd welches auch die bis anheero auf Ihr Mt. thail verbliebene beyleüfige ertragung ist, haben khönnen abzahlt werden, ja in deme bey zweyen wochen heero aus vrsachen, vmb das die wasser in den tieffisten beszten örtern nit haben khönnen zusumbff gehalten werden, die gföll, massen aus obbeigelegter verzeichnusz B. zuersehen, sich widerumben etwas merckhlichen verschmölert, steckhen wir widerumb in disem labirint, das wür bei den starckh darentgegen auferlauffenden Vncosten, auf die ausszallungen ohne anticipationen nicht widerumben zugeuolgen, sonndern albereit aufs

neu widerumb aufbringen müssen, vnd wähen die starckh aufgehunden Vncosten bei vermelttem Oberpiberstolln, wann beilauffig wochentlichen von 500 bis 600 mark Silbers darentgegen gefallen thetten, vmb das sonnderlichen auch hierdurch Ihrer Kay. Mt. Münz Überschusz bey Oberer Cammer befördert, vnd merklichen vermehrt wirth, zwar noch zuerkhlagen, alleine ist alhier ein haubt mangl, das mann zubaltung vnd ausschöpfung der grueben wasser, so kheine stundt feiern khann, vnd tag vnd nacht, es sey feyer oder Werchtag, continue sein lauf gehalten muesz, vnnd dazue mann nunmehr derozeit nur in tag vnd nacht, vnnd nur auf vermelte wasserhaltung alleine (zugeschweigen was mann für gesündl zu den nunmehr so tieffen vnd weitten fürdernussen auf die häspl, vnd zu dem Verraumben über das gehalten müesse) bis in die 280 Persohnen bedörfftig ist, mit notwendigem gesündl nicht aufkhomben khann, sintemahlen es eine schwäre vnd mhüesambe Arbeit ist, so dannenheero mehrern Persohnen vmb souil verdrüeszlicher vnd abscheülicher fürkhömbt, vmb das Sy so tieff in das Perggwerch, vnd mit so grosser gefahr vnd mühsambkheit ab vnd aufsteigen, oder ein vnd ausfahren, vnd wann mann nit zu jedwederer schicht, wie es die mehrere Zeit fürgehet, anders frisch genüegiges gesündl zur Ablösung gehalten khann, das mehrere Persohnen in die 2. 3. auch wol in die 4-te schicht, das ist in die 32 stunden langg, jedwedere schicht für 8 stunden gerichtet, in dem Pergg verbleiben, vnnd die Arbeit continuiren müssen, vnnd ob mann es zwahr woll anietzo über winters, wie wohlh nunmehr anietzo grosser manngl genuesamb erscheinet, vnnd mann es gewisz soweit nit hette gebracht, wann nit die Frau Gräffin frau Sötschin aus selbiger herrschafft vnnterthann, über fürgangenes anlangen, sowohln im jüngstverstrichenen Sommer, als mann dise Sinnkhen widerumb zugeweltigen angefangen, alsz auch noch anietzo, sowohln auch vnser grg. Herr von Oberer Cammer vnd Statt so ansehenliche succurs von Volckh geleistet, noch hierdurch druckhen möchte, so ist aber mit angehender Sommers Zeit, wo mann in Zeit nit auf andere Mittl bedacht sein wirdt, nictes anders vor thür, vnd zu gewarten, als das am Mangl der leüth in deme auch mit verhaung des ganngs in mehrerer tüeff noch mehrere Handtkhünst zu setzen sein werden, das wasser nit zuerhalten sein wirt, wann dann an andern Orthen, so nit trinckhen oder dabei khein Wasser gehalten werden darff noch derozeit khein solcher Aertzhaw, darntwegen vorhanden, das mann die Lechenheyer samentlich mit Arbeit befördern, vnd ein ergäbiges geföll dannenheero möchte gehalten khönnen, dann obzwar wohl beedes am tieffisten lauff, welche tieff durch die stanngen vnd Roszkhunst getrucknet wirdt, in der 12 lachter vorm feldtorth übersich, sowohln auf dem Weidtnerschlag, welcher schlag sich noch in die 20 Lachter ober-

halb des Erbstollns befündet, wie aus dem Befahrungsbericht mit mehrerm zuernehmen, Gott sey Danckh nunmehr ein Aertzthaw entblöst, das etliche Khüren alberaith arbeithen khönnen, massen sich dann auch auf dem Wetterstollen widerumben spirungen ereignen, so würde aber hieyon allein noch derozeit ein schlechtes geföhl einkhomben, will mann nun annderst das alberait erbauet vnd bescherten seegens in den tieffsten örtern, drumben dem Allmechtigen herzlich Lob vnd Danckh gesagt sey, vnd welcher die lieben Anbrüch daselbsten auch ferrers erhalten, gnädiglichen verreichern, vnd auszbreitten wölle, zu einem ergäbigen vnnnd continuirenden Münz Regal ferrers fähig werden, vnd verhütten, das die Grundtwater, welche mann dieser Orthen in nechstverstrichenem Jahr fasst in die $\frac{3}{4}$ Jahr lang mit grosser mühe vnd Vncösten wider zu sumpf gebracht, zu grossem schaden nit widerumb möchten aufgehen, als ist höchst von nöthen in Zeit mitl zuuerschaffen, vnd Ordnungen zu machen, wie die Wasserhaltung, bis der getreue Gott durch hinein bringung des Wasser vnd Ferdtinandschachts anddere mittl zur Wasserhaltung verleyhen möchte, erhalten, vnnnd solche continuirt werden möchten, vnnnd befünden vnnsers thails, doch ohne gehorsambes masgeben, dises ein mitl zu sein, weillen gleichwohl umb diese Perggstött zimbliche volckhreiche Spansschafften, als Comitatus Honthensis, Zoliensis, Barsiensis, Turocziensis, Lyptouiensis, Aruensis, Nitriensis, vnnnd Trenchinien-sis nächst angränzen, darinnen vil dörffer gelegen, vnd in theils Spansschafften, sonnderlichen vnnter dem Zolien. Comitatu vnnter der frau Gräfin Sötschin wie auch in dem Com. Turoczien. Lyp-touien. vnnnd Aruen. vnnter des herrn Grafen Illieshazy, vnnnd der herrn Rewaischen gebieth sich sonderlichen derogleichen starckhes Volckh vnd Wallachen befündten, so zu derogleichen Arbeithen am tauglichisten sein, wo über gemeszene Ihrer Kay. Mt. Beuelch durch herrn Palatinum in obbemelten Spansschafften, vnd bey selbiger Vnterthanen Herrschafften ein solche Ordnung vnd Disposition gemacht würde, das 100 dörffer per ein Monath lang, oder khundte es ie nit lennger sein, nur ein 14 Tag lang von einem jeden Dorff ein 3 starckher Persohnen bei gesetzter Pöen vnd Straffen, so destwegen müesten constituirt werden hieheero zue schicken, solten verbunden vnnnd schuldig, vnd das auch solche geschickhte Persohnen vor Ausgangs des Monaths, oder der 14 Tag bei gesetzter Straff, es würde dann einer khrankh, sonnstn nit ehenn-der dürffen abraisen, vnnnd wann 100 dörffer dises Monath geschickht, das alsdann 100 dörffer das andere Monath souil Persohnen zuschickhen schuldig sein solten, vnnnd das eine derogleichen abwexlung der Dörffer continuirt würde, bis es widerumb auf die ersten Dörffer khäme, oder wolte mann auf einmahl nit 100 Dörffer hiezue gebrauchen, das 50 hiezue deputirt, vnnnd das von einem

Dorff herentgegen 6 Persohnen geschickht würden, so solte es solchermassen vnseres Vermainens ein einziges Dorff, vmb das die Reu auch nit so geschwindt auf ein Dorff wiederumb kheme, nicht sonnders zu empfinden, oder sich ichtes destwegen zu beschwären haben, in sonnderbahrer Obachtnehmung auch dessen, das Sy alhier khein gratuitum laborem, massen sie sonnst zu andern Lannts Robotten gelaisten müeszten praestirn dürfften; sonndern das Sy vor 8 stunden derogleichen gelaister Arbeit albeg 25 den. hung. zur bezahlung ein zu nehmben haben, also vnnd solchermassen wo einer inner tag vnd Nacht einmahl anföhrt, vnd derogleichen Arbeit 8 stunden abwartet, khann er die wochen über 175 den. richtige vnd bahre bezahlung verdienen, will aber einer selbst freywillig mehrere schichten machen, so ist es Ihme auch vnuerwert, vnd khann einer solchergestaldt etwas mehrers verdienen, dergleichen abtailung auf gewisse Dörffer, vnnd die richtige absendung gesetzter anzahl Persohnen, von denen selben. würde auch darzue dienen, das man jederzeit ein genüegiges gesündl hette, vnd das Sy mit einer Ordnung albey zur dritten schicht richtig gelöst, vnnd Niemandt beschwärdt würde, das er mehr als eine Schicht, wo einer nicht selbst gerne wolte, stehen dürffe, vnd würde vnseres vermainens doch ohne gehorsambistes maszgeben, auch nit vnschädlich sein, wo thails vornehme Persohnen vnnter vermelten Spanschafften, als vnnter andern mehrbesagte fraw Sötschin, herr Graf Illiesházy, herr Reway Ferencz, die herren Doczischen, herr Ezterhazy Paul, item die Statt Priesz, durch Ihre Kay. Mt. hierumben selbst ersuecht würden, sintemahlen sie sich über Ihrer Kay. Mt. eigne ersuechung vnd anbeuelung verhoffentlichen vmb souil williger hierinnen möchten befündten lassen, auch hab ich Einnember mit herrn Hansen Milleter, so alhiesige Pergstötterische Cammern mit Eisen zuersehen spfegt, vnd zu Neüdorff, welches ein stätl ist vnnter den Zipserischen 13 Stetten so der Chron Poln verpfändt sein, wonhafft ist, wegen derogleichen Persohnen handlung gepfegt, der hat mich berichtet, das er nit zweifle, man möchte in selbigen refiern, sonnderlich an den Gränizen der Chron Poln, wie dann auch in Poln, derogleichen taugliches gesündl gegen bezallung gar wohll bekhomben khönnen, sonnderlihh wann von Irer Kay. Mt. selbiger Fürst, so über vermelte 13 Stätt das commando hatt, oder Ihre khönigliche Mayt. zu Polen selbst vmb volglaszung derogleichen Volckhs anbelannt solte werden, vnd das er hiebey sein müglichstes auch selbst gelaisten wolte.

Aus abschrüfften sub D. hiebei würt zwar auch zuuernemen sein, welchermassen bei alten zeiten, sonnderlichen aber vnnter den heyden zu Perggwerchs Arbeiten derogleichen Persohnen gebraucht worden, so von feinden gefangen, oder sonnst etwas verschuldet haben.

Wann dann nun wo mann eine anzahl derogleichen Persohnen so starckh, vnd zu der Arbeit tauglichen, gehalten khöndte, es zwar auch ein mitl wehre, das mann hierdurch das Wasser erhalten, vnd solchermassen gewisse leüth hierdurch gehalten khundte, die nolentes volentes sich hierzue muessten gebrauchen lassen, massen auch vermuetlichen, wann mann alleine sie mit nothwendiger speisz, trannekh, vnd Khleidung versorgen thäte, das auch an Vncosten gegen andern Khunstziechern noch etwas hiebei zersparen sein würde, so haben wir aber jedoch hiebey für uns selbst dise bedenken, weillen sie in Khetten vnd banden in die Grueben nit ein vnd auszufahren khönnten, vnd wo mann sie nicht in Pannden solte halten, das Sy leichtlichen auszreissen, vnd mann dieselben in khurzer Zeit wider verlihren möchte; anderten, so ist hiebey auch dises zu bedencken, wann mann deroeselben nit ein genüegen gehalten khundte, ob andere, so nichtes verschuldet, nit ein abschey haben möchten sich neben Ihnen gebrauchen zulassen, hierinnen wir aber alles, ohne gehorsamben maszgeben, denen hochlöblichen herrn Räthen vnd vnserm grosz : herrn zu dero mehr vernünftigen erwegung vnd discretion wollen gestödt haben, disz alleine noch repetirende, das nebenst vleiszigem gebett, das der miltreiche Gott den lieben seegen, der Gott lob in den tieffisten Örttern erbaut, vnd derozeit in Anbrüchen vorhanden, in lange Zeitferrers gnädiglichen erhalten, verreichern, vnd vermehren wölle, in dem Übrigen derozeit bey alhiesigen Perggwerchen, wie auch zuuor erwennt, eine haubtsach sey auf Mitl vnd weege zeitlichen bedacht zu sein, wie das Wasser in nachuolgunder Zeit bestritten, vnd erhalten möchte werden, so auch eine vrsach ist, das wir diszen Bericht in diszer materi etwas weitläuffiger auszuführen für eine sonndere nottwendigkeit gehalten.

In dem Befahrungsbericht wirt benebens auch zuuernemen sein, welchermassen auch vor das andere eine nottwendigkeit sey die Sinckhen vnnter dem Eiszern Seyll, vnd vnnter dem Wasserschacht zuerraumen in Hoffnung, weillen die alten alda vnnter dem eiszernem Seyll ein reichen Kheilärtz gehabt haben sollen, aber wassernoth halber verlassen müessen, mann werde noch an Abstemmen gelangen, dabey guet Aertz verlassen worden; wann dann disze Sinckhen derozeit ganz truckhen, vmb willen das das Wasser, so sich auch sonnst in alhier in diszen Sinckhen befunden, auf den andern Aertzthau hinüber felt, vnd jezo vnnter einem gehalten würt, wo aber bey jezigem Aertzthau das Wasser widerumb zum auffassen oder aufgehen khomben müesste, disze Sinckhen auch widerumb mit Wasser aufgehen würden also das disze Verraumung so dann auch widerumb hinten verbleiben müesste, alsz were dise Verraumung auch ein sehr nottwendiges stuckh, weillen mann aber hierzue alhiesigen Orths mit nottwendigem gesündl nicht

versehen, vnd wenigist, wie in dem Befahrungsbericht zuuernehmen, bis in die 90 Persohnen von starckhen Jungen hiezue bedörfftig wär, als haben wür auch hierüber neben dem Befahrungsbericht absonnderliche anmahnung zuthuen für eine Notturfft erachtet.

Was der Vberschusz bei alhiesiger Cammer eine Zeit heero vnzt dato aigentlichen ertragen, hetten wir zwar auch gerne einen Überschlag derowegen an jezo mit überschickht, weillen aber dergleichen Vberschläg nit eigentlichen oder verlätzlichen verfasst werden khönnen, bis nit das jüngstverstrichene Jahr allerseits zuorheero richtig geschloszen, damit wir aniezo in starckher Arbet stehen, als soll solcher, so baldt das Jahr geschlossen, hernach gefördert werden, so vnnserrn Groszge. herrn wir hierüber dienstschuldighen zuberichten nit vnterlassen sollen, deme vnns im übrigen aber samentlichen Gott beuolhen. Schembnicz den 27. Febr. Ao 1636.

Vnsers Groszge. herrn

Dienstschuldig vnd befiessene

M. Wenger.
Georg Schulz.

CXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Woll Edl vnndt Gestrengen herrn Wolff Ochs von Sonnaw, Röm. khay. Mayt. Rath, undt Verwaltern zu Neusohl; meinem gueden Freündt.

Edler Gestrenger.

Innsonders freundlicher lieber herr von Sonnaw, desz herrn Schreiben vom 19. Febr. hab ich zuerecht empfangen, vnnd deszen Inhalt vernohnen, anbelangent dasz mir der herr schreibt, dasz bey denselben souil angefrembte Arbeit sey von Kupferwerch für die hungrische Landtständt, vermain ich, dasz ich vnter denselben auch einer sey, vnd villeicht nicht der geringeste, weillen ich tag vnnd nacht mit Ir Matt. geschäftten occupiert, auch solches begehrt Kupfergeschier also begehrt zue bezallen, alsz wie ein anderer, daher verhoff ich, es werde wol müglich sein, dasz mein begehren vor einem andern werde befördert werden, dasz der herr aber zue uerferdigung der Preypfannen einen geselln auffgenohnen, sag ich dem herrn groszen danckh, vnnd bitt allein darob zu sein. dasz solche eheisten verferdiget vnd herausz geschickht werde. Wasz darfür wierdt sein, wierdt desz herrn sein Gfatter der dreis-

siger schon richtig machen, vnnnd ich verschulde es vmb den herrn
in allen fürfallenten occasione Verbleib desz herrn
dienstwilliger

Paul Palffy.

Preszburg den 9. Martis Ao 1636.

CXII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Magnifico ac Generosis Dominis, Domino Joanni Sook, Sacr. Caesar. Regiae Mattis Camerae Cremniciensis unter Camergrafio et Consiliario Dno Praefecto coeterisque Dnis officialibus eiusdem Camerae. Dominis et vicinis fautoribusque mihi honorandissimis.

Arva allapotombeli alazatos szolgálato moth ajánlom kegteknek, minth io akaro bizodalmas szomséd Uraimnak, Intöl minden iokot io egészséghet kyuanok kteknek szerenczessen megh adattni sok esztendeigh nagy boldoghul.

Nagy biztomban foliamoduan az kegték io akarattiahoz, kén-szerytettem irasom által megh talalnom kegteket, minth io akaro bizodalmas böczületes szomséd Uraimoth, mynd magam személyben, s azonkeppen az en Aruaim képében. Myvel hogy kegteknel is talam nyluan lehet, mynemeő karban légyen az en aruaim Vyghlesi varanak es joszaghanak allapottia, mellieth az szegeny eőregh attyok eő Feölséghe melleth, hűségéuel es vérének ky hullasauul kereseth, az mell Vyghlessy Varath egyiüth joszagaual jambor hűséghe szolgálattiaért bizonios sommaban zaloghul boldogh emlékezetü Rudolphus Czaszar nekié es az eő maradékynak inscribalt az eő kegtelmes gratiaibul. Mostanaban nem régen, nem tudom honnet indyttatuan Czaky Laszlo uram, eő Feölségétől eörökben megh kérte. Nyluan lehet penigh kegteknel; mint hogy zaloghban lévén, myndenkor az eő Feölséghe keze volt raita, es az eő Feölséghe Bania varosi Camaraynak keze feöképpen az hegieknek allapottiaibul, mert ha az Lypcsey hegieknek az fabul fogiatkozása es pusztulasa lenne, az minth immar igen fogiatkozoth allapattal vadnak, minden bizonnial ebből az Vyghlesi hegiekbül lenne fabul valo szükségek tétele feöképpen az Besztercei Camorához. Igy penigh, ha eő Feölséghe eörökben adgia, tuduan kegték az magyar orszaghi erős törvént, ennek utanna sem az eő Feölséghe keze, sem penigh az eő Feölséghe Camoraynak keze nem léssen raita, hanem csak telliességgel magha léssen Possessora, ennek utanna nagy karara köuetkezyk mynd eő Feölségének 's mynd az eő Feölséghe Banya Varasy Camoraynak fogiatkozására, holot penigh sem eő Feölségének, sem Magyar Orszaghnak, Extraneus léuén, nem szolgálh, minth az en aruaim-

nak az Eleye, 's az maradékijs azonképpen, az minth mostis az Eggyk fyam eő Feölséghe hüségének szolgálattara Palanki feő Capitanisaghra eő Feölséghe Vygh helyben köteles, seöt penigh ha ide orszagunkban idegen orszaghbely hadak beakartanak jönny, azt is tuduan kegtek, mint egy Bastiaia, innet volt az Bania Varasoknak oltalmok, egyiet ertuén az Bania Varasokkal az minth mostis reszeleödnek orszagunkon kyuül valo idegenek, ennek utanna is egyiet ertuén a téuök lészünk eggiutth az Bania Varasokkal. Ezen kyuül penigh meny sok szép Munitiok léuén az Varban, az is eő Feölségének nagy karara köüetkeznyk, ha eörökben masnak adna eő Feölséghe, feöképpen idegen Erdely Nemzethnek, iol volna valamely Vyghazban adna eő Feölséghe országunk oltalmara, de ha kezunknel hadgia eő Feölséghe, ennek utannais eő Feölségheié léssen, 's az eő Feölséghe maradékye. Mynekokaért kérem kegtek, minth bizodalmas io akaro böczületes szomséd Uraimoth eggiüth az en aruaimmal, latuan ezt az my igye fogiot állapotunkat, es az eő Feölségének karath, 's az eő Feölséghe Bania varasi Camoraiának fogiatkozásara valo allapottiat, méltosztassék kegtek az en aruaim mellett eő Feölségét kegiessen informalny, es io akarattal mellettünk lenni, eő Feölséghe hadgia kezünknel tekyntuén az en szegény aruaim Eleynek jambor hü szolgallattiat, 's maradékynakis azonképpen, eő Feölségének megh husz ezer foryntot adunk, vagy eő Feölséghe Camoraiara, auagy ahona eő Feölséghe kegielmessen paranczollia, seöth azon is kérem kegteket, minth io akaro szomséd Uraimoth, méltosztassék ezen dologhrul az aulica Camaratis informalni, mynemeö karara fogh köüetkezny eő Feölségének eörökben valo elladása feöképpen Extraneusnak mell kegtek hozzank megh mutatandó io akarattiaban, nem kételkedem, 's eggiüth az en aruaimmal alazatossan meg igiekezem szolgálalni kegteknek, io es bizonios valaszt varuan kegtektöl. Ezzel In éltesse es tarczha megh kegteket io egésségben : Datum in arce Vyghles 26. die Martij Anno 1636.

Kegteknek migh éll alazatossan szolgálaloia.

Az néhai Naghos Poghrani Janos ura megh hagiatot eözuegie
Bottka Katta
eggiüth az aruaival.

CXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Magnifico Domino Joanni Sook Sacratissimae Caesar. Reque Mattis Camerae Cremniciensis unter Camer Grafio Supremo, Domino Vicino ut Fautori mihi honorandissimo.

Alazatos szolgálatomoth ajánlom kk, minth ennekem eleitől foguast valo io akaro Uramnak, az Ur In sok iokkal io egésséggel boldogh hosszú ételld aldgia megh kegdet aszoniommal eő keguel és az kegtek szerelmes gyermekeuuel egietemben, szerenczessen sok esztendeigh.

Nagy biztomban kelletyk kegdet, mint io akaro böczületes Uramoth irasom által megh talalnom, az minth ez ell mult napokbannis meghaltaltam vala kegdet, es az töb eő Feölséghe Cameraiahoz tartozando tysztt viseleő Uraimoth is, eleitől foghuast bizakodtam az kegdt hozzam valo io akarattiban, mostis nynczen semmy kétségem, az minth meghis mutatta kegdt hozzank valo io akarattiat, hogy méltoztatott kegtek eő Feölséghe mellettünk informalny, myben légyen az my Vyghlesy varunknak allapottia, kytt kegdtnek fogaithatattlan képpen mygh élek az en gyermekeimmel együtth megh igiekezem szolgálhny. Mostis foliamodom az kegdt io akarattiahoz, alazatosan kérem kegdet, minth io akaro Uramoth, méltoztassék kegtek Fon Sonnau Uramoth, es Liliumfel Uramoth eő Naghattis mellettünk informalny, myben légyen az my Vyghlessy varunknak allapattia, es mynemeő nagy karara fogh keöuetkezny mynd eő Feölséghe nek, 's mynd az eő Feölséghe Bania Varasy Camaraynak, hogy ha eörökben masnak ell adgya, Comendallyon kegdt bennünkötth Fon Sonau Uramnak eő kk. és Lyliumfel Uramnak eő Naganak, eő Nagha, es eő kegme légyenek mellettünk minden io akarattal, eő Feölséghe nek az my kegielmes Urunknal, hadgia kezünknel az jozzaghot eő Feölséghe, hogy ne köuetkezzyk ilyen nagy karara eő Feölséghe nek, es az eő Feölséghe Camaraynak, 's az en gyermekjmmnek is, eöreg attyoknak valo jambor hyü, eő Feölséghe mellett szolgálhattia es vére nek kyhullasa ne mennyen ily hamar feledékenséghben eő Feölséghe elöth, kyert mynd eő Naganak. 's mynd kegtek hozzank megh mutatandó io akarattiaért mygh élünk Isteni imadsagunkal is megh igiekezzük halalny es szolgálhny. Azonnis alazatossan kérem kegdet, ha lehetséghe men nil hamareb azon leueleket és informatiokot mynd eő Feölséghe nek 's mynd az Uraknak szollokot bizomios embertül küldgye megh kegdt, hogy enis mennil hamareb küldhessem fel Beczhben bizomios emberemtül, mel ked hozzam valo io akarattiban nem kételkedem. paranczollijon kegdt ennikemis, 's azonképpen az en gyermekymnekis, myvel hogy szolgálatra valok mygh ének velem eggyütth igaz sziböl szolgálhnek kegdtnek, io valaszt varuan kegdtől. Ezzel In éltesse és tarczha meg kegdet sok esztendeigh kedues io egésséghben. Datum in arce Vighles 12. die Aprilis Ano 1636.

Kk mygh áll igaz sziböl szolgálhnia és szomsédgia

Az néhai Naghos Poghriani Janos ura megh hagiatot eözuegie

CXIV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen Herrn Wolf Ochs v. Sonnau, Röm. Khay. Mayt. Verwaldern zu Neusohl, meinem sonders g. vilgeliebten Herrn.

Isten kd. kiuanta ualo szok yokal syo egeszegel s hoszu bodog eletel algya es latogasza meg.

Igaz szinceritaszabul sz az atyafikepen irt leuelet kd. cum maxima satisfacione uetem az kd tanacza szerint csak az yo utat uarom magam louayn oda küldöm az el szakadozot tarakot, sz ot helbe fogom megöntetni, az mi az buza dolgat illeti, akarnam örömet tudni az itualo kilat min uezsik el ot klmeteknél, sz en ostan az meny rez mene az tarakomra, akar buzaul, akar kespenzül cum gratiarum actione contentálnam kd, azonis kerem kd irya meg az reznek Mazaya mint yar es minek alatta nem agyak, sz az agyu öntő menyert önti mazayat (egy elszöbe hogy eny szokal buszítom es bantom kd boczanatot uarok, de az nagy Confidentialia uezen rea) kerem igen kd nekem ezen emberemtül egy nagy rez kondert kügyön, ualami lezen az ara csak irya meg kd, bizony megküldöm az arat; nekemis igaz szolgáló barátjának paranczolyon, higye meg kd szeretettel szolgálók kd, ezeknek utana ayanlom Istenek kd s magamat igaz barátzagaba, köt Fileken 8. Mai 1636.

kd szolgáló atyafia szomségya

H. Wesseleny Ferencz.

CXV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generosissimo Domino Joanni Sock, Sacrae Caesariae Regiaeque Mttis supremi Camergrauiatu Administratori, nec non Camerae Cremniczien. Praefecto, Domino Ftri et Amico ueterano ac uicino obseruando.

Generosissime Domine Amice veterane et vicine nobis obseruande.

Salutem seruitiorumque nostrorum addictissimam commendationem. Literas G. D. U. sub dato Cremniczy die 20. May Anni currentis 1636 emanatas accepimus quidnamue illis scriberetur, bene intelleximus, rusticosque eosdem, quos ad perferendos labores fodinarios transmiseramus, subterfugio suo tam nos quam D. U.

deluisse nimium dolemus, cuius ob causam eisdem carceribus con-
 jicere fecimus. Et licet de coetero quoque D. Uris. tam in graam
 suae Sac. Mttis Dni Dni nri clementissimi, quam ex respectu
 commodi toto Regno huic Hungariae exinde nascentis, ea in parte
 gratificari voluissemus, prout et uisis earundem praenarratis Iris
 Prouisori Nostro Liecauien stricte damandaueramus, quotenus idem
 in praefatis bonis nostris Liecauien. bene robustos famulos, labo-
 rique deportando habiles, ad quinquagenarium numerum uel ultra
 collegisset, hodieque eosdem hic sub Arce nostra Blatnicien. coram
 nobis statuisset; percepissemus tamen ex scriptis illius ad nos Iris,
 dictos subditos Nros hac in re ita obstinatos animo esse, ut ausint
 omnes in uniuersum sub iuramento eorum dicere, potius omnibus
 facultatibus, quae habent, carere et incertis pedibus huc atque
 illuc diuagari exiliumque perpetuum pati uelle, quam debeant suis
 laboribus cum vitae eorum periculo onerari. Sed nihilosecius viri
 quoque Thurocien. tam carceribus expositi, quam liberi, nobis quo-
 que responderent grauiterque conquererentur quam magnam non
 modo miseriam, sed iniuriam quoque ipsos pati necessum fuisset,
 non solum dum laboribus ultra solitas et determinatas ipsis octo
 horas ualde grauarentur, sed iusto quoque eorum laboris praemio
 partim in toto, partim in certa qua parte priuarentur; exponerent
 siquidem, multis ita fuisse illatam iniuriam, ut dum in debilitatem
 et extremam virium latitudinem aliquem ipsorum incidisse occur-
 risset, et iam extremo horae quadrante, antequam laborem finiret,
 exiuisse, quod toto praemio laboris privatus fuisset, ac beneficium,
 seu iustum ipsius praemium illi, qui extremo horae quadrante
 laboris ipsius uicem sustinuisset, integre exhibitum esset, nonnun-
 quam uero solutionis tempore iustum salarium integre datum non
 fuisset. Quam ob rem D. U. rogamus, uelit nobis parcere, quod
 uoti eiusdem nequeamus nos accomodare, nam singuli subditi nostri
 ita animo sunt hac in re alieni, ut malint perpetuos carceres pati,
 et omnibus facultatibus priuari, quam debeant illuc proficisci, et
 extremum uitae periculum pati. Debemus igitur illis parcere, siqui-
 dem nemo ad impossibilia obligari uel cogi potest, et alias detri-
 mentosum esset nobis si ex respectu huius rei deberent nobis pro-
 fugere et desertas Possessiones et oppida relinquere. Quicumque
 sponte ascendere illuc uoluerint, liberum ipsis relinquimus, sed
 amplius eos cogere non possumus; nam si ulterius ipsos cogeremus,
 et aliquem ipsorum inconsueti aeris in temperie euictum, aut morte
 naturali superatum, mori contingeret, facile in nos acclamari posset,
 quod lucri nostri causa ad extremum uitae periculum subditos
 nostros compellimus, et maioribus, quam par est laboribus aggra-
 uamus; quibus possumus D. Uris gratificari libenter uolumus, roga-
 musque quatenus praemissor. ad eosdem operariorum labore hac
 occasione contenti esse uelint; in reliquo D. U. ftr. ualere cupi-

mus, eidemque Amicitiam Nram commendamus. Datum in arce
Blatnicza die 28. May 1636.

Gensissimae Dnis Urae

Amicus et vicinus veteranus ac fter
seruire paratus

Fr. Reway.

CXVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wolledlen vndt Gestrengen Herrn Johann Sokhen,
Röm. Kay. Mat. Rath, Administratori des Obristen Cammergrauen
Ambts in den Vngrischen Pergstetten, Vnusern grg. Herru.

Wolledler, Gestrenger, Groszgünstig vndt hochgeehrter Herr
Administrator, E. Gstr. seindt vnsre schuldigste dienst iederzeith
zuoran bereith.

Auff E. Gestr. gestrige erinnerung haben wier der einbre-
chenden Türkengefahr zuebegegnen vnns fleiszig vmbgethan, aber,
weillen vnnsere meiste junge Burgerschafft an iezo theils zu Szecczin
auf dem Jahrmarckh, theils anderwärts ihre nahrung suchen, vndt
also die wenigsten einheimisch, haben wir so eilendts nicht mehr,
dann fünfzig mann aufbringen können, welche wier alsobalden
nacher Schembnicz expedirn wollen. Haben ihnen zwar ein halb
monath soldt angehendiget, doch, weillen alhie kein ander geldt
zue bekommen, lauter polturackken, E. Gstr. dienstl. bittende die
geruhen die grg. Verordnung thuen, damit solche ihnen zue Schemb-
nicz entweder auszugewexelt, oder von ihnen möchten genommen
werden. Die herrn Liebetner erbiethen sich auch nach möglichkeit
hülff zuleisten. Haben den herrn Prieszern ebenfalls zuegeschrieben,
von denen wier vnuerzüglich eine antwort erwarten.

Vmb offerirung des groszg. patrocinijs wieder herrn Radwanski
vnbilliche molestationen thuen gegen E. Gstr. wier vnnsz zum
dienstl. bedanckhen, dieselbe nochmahls dienstl. bittende, Sie geru-
hen dieszfals Ihnen vnns ferner recommendirt sein zulassen. Mit
aufbringung etlicher Kunstzieher, so viel immer möglich, wollen
wier auch nicht feyern. Im übrigen E. Gstr. zue beharlichen g.
vnnsz, dieselbe aber Göttlichen gnaden empfehlende. Neusohl den
12. Junij Anno 1636.

Eur Gstr. dienstschuldigte

N. Richter vndt Rath daselbst.

CXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Volfanko Ox Fo Sonaw, Sacrae Cae. Regiaeque Mattis Camerae Nouisoliensis Praefecto, Dno mihi Confidentissimo Fratrique charissimo.

Generose Dne et Ftr. mihi semper obseruantissimus. Salutem et seruitior. meor. paratissima comendio.

Az Ur In sok jokal latogassa kgdet.

Edes Eöchém Uram vettem az kgd leuelet seretettel, mit irion kglđ megh értettem, az mi Sok Uram kívánsagát 's parancholatiát nezi, ighen melto dolgot kivan eö kglme, 's kivantatnak, hogy Bakabanián az eö Feölséghe kamaray tartananak continue 50 jo gialogot, az hevirek pedigh latnanak az baniakhoz, hogy az eö Feölsége baniaijs megh ne fogiatkoznanak az hevirekbül. De mintazonaltal, mivel hogy periculum in mora, kglđ külgien Selmeczre segítseget, es onnet providealisnak Bakabaniara is, mert bizoniosson teghnap estve hoztak, hogy teghnap elüth eezaka Palanknak kültezet által az Iplon az Teörek, vagy Bakabania fele megien az, avagy hogy az Bozokj tartomant rabolia el. Szechini sokadalmot akarta megh ütni, de Jakoffy Uram, Bakos Gabor érkeztek Szychinhez mintegy három ezeret magoghkal gialogal es lovassal, es onnet alamentek Palank fele. Remenlem, hogy megh aliak azt iokor, ha rea érkezhetnek, sereghbonto is vagion velek ugy ertem. Az elüth érkezet kiralifalvay miszaros Sichinbül, eö tüle is ertekezhetik kglđ.

Most szinthe indulo felbe vagiok Esterhaz Pall Uramhoz be megyek, ott is ha valami hirt erthetek, kk. mingiarast ertesere adom; Ezel In eltesse sok jo estendeigh kedves jo egesseghben kglđet. Datum in Garamsegh 12. die Junij Ao 1636.

Gsae Dni Vtrae Stor. et Frter paratissimus.

Stephanus Soos de Polthar.

P. S. Biszoni edes Eöchem Uram io volna minekünk is az földi nepel fel ülnünk, es ennet Sasiba mennünk az reghi sokas serenth, onnet vigiazhatnank minden fele, ha megh epitenenek az a kastellioeckkat, az mint annak elüthe volt megh epítve, onnet mindenüve adhatna segítseget az ember az hova kivantattnek.

CXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

An den Wol Edlen vnd Gestrengen Herrn Johann Sockhen, Röm. Khay. Maytt. Rath, Administratorn desz Obristen Cammergraffen Ambtsz, vnd Vnter Camergraff in denen hungerischen Pergstötten.

Wol Edler Gestrenger vnd gebietendter Herr Administrator, deroselben gethanen beuelch, die nunmehr ein lange Zeit hero schwähre aufgestandene wassernoth am ober Biberstollen zue Schembnicz betröffent, ob sich aine miglichkhait dieselbe zue wenden, das wasser zu sumpf zu ziechen vnd zuhalten praesentirte, haben wür Endtsonterschriebene vnd hierzue deputierte mit groszer reverenz empfangen, demselben schuldigist nachzukhomen, vnd hierüber wie hernach volgt, gehorsamblich zuberichten mit vnterlassen sollen.

Als wür nun den 30. Junij nachstehenden Jahrs ainen anfang gemacht, haben wür das aufgestandene Zöchenwasser bey anderthalben lachter tüeff befundten, dasselbe mit aller Notturfft gesindl, mit hilf der andern Perggofficier belögt, mit macht tag vnd nacht fortzutreiben vnd die Örther zu truckhnen vermaindt vns bemiehet, welches gewiszlich auch nit ohn verblieben wäre, wann die kunstziecher gebürender massen an einander gelest, oder zum anfahrn hetten khönnen bezwungen werden, wie es dann alsbalden ober ein halbes Lachter hinein gezogen worden, weilten nun den 3. Julij die nachtschicht in die 68, den 4. Julij die frueschicht 20, die tagschicht 68, die nachtschicht 28, den 5. Julij die frueschicht 51, die tagschicht 60, die nachtschicht 56, den 6. Julij die frueschicht 60, die tagschicht 80, die nachtschicht 56, vnd den 7. Julij die frueschicht 68. Personen zuestehen miessen, sintemal man auf ain schicht von 94. bisz in 96. Personen dasz wasser allainig ausz dieser nun mehr in die 40 lachter verhauten tüeff zu höben vonnötten hat, als ist wögen der schwähren arbeit vnd matten gesindls das Wasser in vorige allerdings widerumben aufgestigen, da man es aber den 8. Julij am gesindl bösser vermögt, obwollen man dasselbe niemahl ganz völlig gehalten khönnen, hat man das wasser bis noch auf ain oder maistes anderthalb feistl tüeff, das nicht $1\frac{1}{2}$ werckhschuech austragen, hineingebracht, also das man den 8. Julij die tagschicht für gahr gewisz das Wasser zu sumpf ruziechen verhofft, es hat sich aber ganz widerwärtig angelassen, indem nit allein sich gemelte schicht ain grosse Wandt auf der 9-ten khunst mit denen taschen in den Rohr gezogen, vnd den 9. Julij auf der erst, oder vordersten Khunst ain stuckh

Holz, also das man sie zerlügen, vnd ain lange Zeit ganz stüll halten miessen, sondern es ist auch ain so beeses wötter eingefallen, das man über 20 lachter tüeff khain liecht bringen, in der finster hinein steigen, die arbeit bestöllen vnd verrichten sollen, wölchesz ain jeder Perggverständiger für unmiglich zu continuirn erkennen würdt; weillen es dan am wötter nit nachlassen, sondern sich nur beeser erzaigen thuet, nit weniger auch mit dem gesindl, das wan ainer ausz der grueben khomet, sobaldt nit mehr anfahret, wie E. Gstr. ausz oben verzeichnet vnd nach gesözt zuestehenden schichten, nemblich den 8. Julij die nachtschicht 44, den 9. Julij die frueschicht 12, die tagschicht 20, die nachtschicht 58, den 10. Julij die frueschicht 45, die tagschicht 7, die nachtschicht 88, den 11. Julij die frueschicht 80, die tagschicht 95, groszgunstig zuersehen haben, so erachten wür vnsers thailsz nit wögen der menge desz Wassers, obwollen der Zuegang auch zimlich grosz, vnd in baldem, wann ein impedimentum fürfallet, hochaufsteiget, sondern vil mehr wötters, vnd allermaist desz vnezwinglichen Volckhs halber solches zugewölttigen, vnd zu sumpf zu haltten (fürnemblich in dem hintern Sinckhen) für vnmöglich. Wie nun bey ain vnd anderer khür die Anbrüch mechten verlassen worden sein, khönnen wür vnsers thails, weil wür das Wasser nit volgendts obangedeitter vrsachen willen nider bringen mögen, nit berichten, sondern würdt ausz denen Aerztkhauffzötln mit mehrerem zuersöhen sein. Solches haben E. Gstr. wür schuldigist anmelden vnd deroselben vnnsz gehorsamblich beuelchen sollen. Actum Schembnicz den 11. Julij Ao 1636.

Ewer Gstreng jederzeit dienstschuldigh vnd gehorsambste

Martinus Wenceslaus Steiffenögger. Peter Legler. Wolff Schmiedt. Valtin Prawda. Michl Printsch. Martin Fuerman. Michl Rimer.

CXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Magnifico Domino Dno Wolf Ochs von Sonau, Regiaeque Mattis supremo Camerae Nouizolien. Dno. Amico et Fratri mihi obseruan.

Szolgalathomath ayanlom kegyelmednek mynth ennekem yo akaro batyam Vramnak, Istentul sok yokath, egésséges hosú eleteth kiuanok kegyelmednek mynd aszonyommal eö kegyelmeuel es kegyelmetök serelmes sep gyermekiuel egyetembe. Ez leuelem altal kelletik kegyelmedeth megh találnom mynth yo akaro batyam Vramoth, mynek eszmertem leönny kegyelmedeth hozam. yo akarom-

nak es ygaz atyamfiarnak hozam valo ajanlaszabul elüttem uiszelem, es en is migh elekh ygaz atyafiuszagomath uyitany es szolgaly akarok kegyelmednek. Hogy penigh ez mostany yrasom altal kegyelmedeth nagy bisztomban megh talaltam, oka ez, hogy nemimeö elueteth zalogosz josagomath kyvaltany es kezemhez ocupalny Isten szegitezigibül ygyeközem. Kerem annak okayert kegyelmedeth, mynth yo akaro batyam Vramoth gyüendübeli szolgálathomert, agyon kegyelmed ennekem bizonyosz zalogomra, ezüst es arany myure eöthsaz magyar forintoth oly zalogoth adok kegyelmednek, contentus leszen kegyelmed, es semmi fogyatkozasz nem lesen az dologhban, szüt ha Isten elteth, ez mostany nagy sügsegeben es kiüansagomban mutatya kegyelmed yo atyafiuszagath hozam, migh elekh ygyeközem kegyelmednek megh szolgaly, es az mely zalogomath kegyelmednek adnam, szepth penzul hasonlokepen kyualtany akarom. Kegyelmednek yambor szolgálmtul soualis yzentem, kerem kegyelmedeth, legyen hitelek kegyelmed elüt. Ennekem is kegyelmed parancolyon, szeretettel szolgálok kegyelmednek mynth yo akaro batyam Vramnak. Az minemeö gyümeölczeth Vyszagul adoth Isten, ket dinneth, es egyeb gyümeölczeth küttem kegyelmednek, agya Isten yo egiségben küthesze kegyelmed, kedves haza nepeuel egyetembe. Aszonyomnak eö kegyelmenek kegyelmed mongya szolgálathomat, eö kegyelme paranczolyon szeretettel szolgálok eö kegyelmenek. Ezel Isten eltese yo egiségben kegyelmedeth sok yo estendeygh kedves haza nepeuel egyetembe.

Datum in arce Kekkeö 12. die Julij Anno 1636.

Kgltk io akaro ecce migh el io szüel szolgal kgc.

Gyarmathy Balassa Sigmond Janos.

CXX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Schreiben an herrn Einnember zue Schemnicz wegen auflassung des Wassers, vndt der Türkhen gefahr betr. den 14. Julij 1636.

Edler Vester insonders g. vertr. vndt vielgeliebter herr Schwager vndt bruder, herr Einnember demselben seint mein befliszene Dienst zuoran bereith.

Des herrn Schwagern vndt brudern schreiben hab ich empfangen, vndt inhalts vernomben, das, das Wasser aufgelassen müesse werden, ist des aufhaltens Vnmöglichkeit, wider welche nit zu streiten, daran Vrsach, so ich für mein Persohn nicht ändern khan. Den bericht hat herr Steiffenegger mir albereith eingehendigt, deszen abschrift ich dem herrn Schwager vnd bruder hiemit Übersende, hat solcher zwar gefertigter hinabvolgen sollen, weil herr Steiffen-

egger aber nicht zur stell, sondern auf dem Berg, hab ich vnterdeszen diese abschrift hiemit beyschlieszen wöllen, einen weg alsz den andern aber, soll der herr Schwager vndt br. auch ain gefertigte abschrift hinach zue empfangen haben.

Wegen der herrein brechenden Türkhen gefahr ists nicht also ohn vndt blösz, dann miers herr Zobor für ganz wahr vndt gewisz communicirt, das der Erbfeindt gewiszlich innerhalb 14 tagen, so iezo 10 oder 12 tag sein werden, aufbrechen, vndt die vierzighausent starckh nach Siebenbürgen, den Bethlehem Istuan alda einzustellen vndt einzuesezen, marchiren werde, ob nun aber aigentlichen sein anschlag allein dahin gericht, oder aber er auch anderwärts sein heil zue versuchen sich resolviren möchte, ist zwar Gott bekhandt, dem feindt aber ist ainmahl nicht zu trauen.

Dannenhero ich nicht allein zue Neüsohl eine musterung angestellt sondern auch gestern albereith alhier eine verrichtet, wie dann auch dergleichen allunten vollzueziehen dem herrn Schwagern vndt brudern zugeschrieben worden. Nach Neüsohl ist von Wien ausz dem herrn Rotten gleichfahls awissirt worden, wie thürkhen vndt Tattern bey Sixaw ein lager geschlagen, vndt stündte man in grosser gefahr, das man alle stundt fliehen werde müessen. Dannenhero nicht allermaszen wohl zu trauen. Die Reisz nach Neütra stell ich dem herrn Schwager vndt br. anheimb, nimbt aber derselb solche für, würdet der herr Schw. vndt br. gleichwohl sehen müessen, welchen weg vndt straszen er reizen werde, damit derselb in khein gefahr gerathe, denn bey so beschaffener sach es ohne streiffen nicht abgehen möchte, destwegen dann auch allunten zue Schembnicz guete obacht zu halten. Dabey den herrn Schwager vnd br. Gottes Obacht beuehlendt. Crembnicz den 14. Julij 1636.
Sockh.

CXXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edlen vnd Gestrengen Herrn Wolff Ox von Sonnaw, Röm. Kay. Mt. Rath vnd Vewalter bei der Cammer Neüsohl meinem sonders fr. geliebten Herrn.

Cito, Cito, Citissime.

Edler Gestrenger

Sonders vielgeliebter Herr Ox, demselben sein meine willigen dienst beuor. Erinnere den herrn, alsz die Röm. kay. Mayt. vnsr allergnedigister herr mir die bezahl vnd Visitirung der Pergstetterischen Gränitzen allergnedigist aufgetragen, Sie mir benebens beuehl geben, die verhandene stuckh alhier zue Filleckh alles Vleisz

zue besichtigen, vnd da dieselbe schadhafft befunden, vmbgieszen zue laszen; so nun dieses die höchsten notturfft erfordert, alsz wolle der Herr alsz bald nach empfangung dieses den Stuckhgieszer alher schikken, damit er den augenschein einnemben, ainen Überschlag desz erfordernten Vncostens machen, vnd alszdan Ihrer May. allergnedigisten beuehl gemesz die sachen wegen besorgender gefahr befürdern möge. Ich bin seiner morgen abends, oder lengst übermorgen zue mittag gewertig, dann ich mich über selben tag alhier nicht lenger aufhalten kan. Im übrigen neben fr. salutation vnsz allerseits Göttlicher Obacht empfehlend, Filleckh den 30. Julij 1636.

E. G. Dienstwilliger

Paul Palfy.

CXXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso domino N. N. Camerae Novisoliensis. Cammergrafio primario, dno amico et vicino mihi semper observando.

Generose domine, amice et vicine mihi observando. Salut. et Servitior, meor. paratis. commendation.

Ahenō pro cerevisia coquendo, quod caperet tredecim urnas indigerem, et essem necessarius. Dnaon. Vram Grosam praesentibus requirend. et rogatam volo dignetur mihi pro mea pecunia comparari facere, et ex officinis extradarj. Ego D. V. G. omnibus vicinitatis officijs demererj conabor. De coetero D. V. G. bene valere desidero. Datum Zarnoviae 26. Augusti 1636.

Grosae Dnaonis Vestrae

Amicus et vicinus paratissimus
Sigismundus Doczy de Nagy Lucze.

CXXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso dno Joanni Sockh, Sacrae Caesar. Regiaeque Maie s tatis Camergrauio Cremniciensi, amico nobis honorando.

Generose Dne amice honorande.

Opinione mea serius redijt Prouisor Noster Wyuariensis. Causa morae fuit, quam antea conijciebam, quod prouentus nostri illis in partibus in moneta germanica percipiuntur. Laborandum igitur ac morandum fuit, ut modica pecunia hungarica non sine difficultate commutaretur. Quantum habere potuit, transmittit, ut

elapso integro trimestri, hoc est, ad primam diem Decembris consueto more, in Talleris reddatur.

Vra Dnatio Grosa non obliuiscatur obligationum et negotiationum Pszaruacsky copiam mihi communicare, et siquid praeterea de artificijs ipsius uel intellexerit, uel inditium habuerit unde intelligi possint, nos celare nolit.

Hoc vespere accepimus literas Serenissimi Archiducis Leopoldi, qui in absentia Majestatis Suae moderatur habenas Viennae. Instanissime cupit Serenitas Sua, ut absque mora hinc redeam publicorum negotiorum causa.

Atque ideo redire me quamprimum necesse est. Die Sabbati ad vesperam, volente Deo homines meos Cremnicium expediam, qui pecuniam debitam recipiant, ut volente Deo, die lunae certo hinc mouere possim. Gratum nobis erit, si Grosa D. Vra albis Talleris (prout moris est) debitum exoluerit. Nos quoque omni occasione, quantum fieri poterit, Dnationi Vrae Grosae gratificari non intermitteremus, atque eidem felicitatem omnem precamur.

Ex Sancta Cruce, die 27. Aug. 1636.

G. D. Vrae amicus beneuolus.

Cardinalis Pazman.

CXXIV.

(A selmeczzi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Denen Edlen Gestrengen vnd Vesten herrn N. N. Röm. Kay. Mat. Verwaltern, vnd Oberbeambte bey dero Camer Neusohl, meinen insonders gunstigen vnd vielgeliebten Herrn.

Edler Gestrenger Herr Verwalter, auch Edle Veste insonders g. vndt vielgeliebte herren Oberbeambte deneuselben seint meine beffieszene dienst bereit.

Der herren Schreiben hab ich empfangen, vndt Inhalts vernommen. Das die Expedition der 100 hewer fortgeheth, beschiehet zwar recht vnd wohl, doch wer es viel beszer, dasz es nicht von nöthen were, weilen so wenig Vorrath an Aerzt vorhanden, ist also wohlgethan, das sie weiter nicht, als bisz auf Slatina comendirt worden, zue welchen auch die allhiesigen zue stoszen ordinanz zue empfangen. Des herren Vesselini schreiben lautet dem ersten sehr vngleich, indeme Er anfangs zue defension vnd besazung der Vestung Fillekh succurs gesuecht, jezt aber es auf Seötschin angesehen sein soll; hiezue verstehe ich mich gar nicht, weilen noch vnuergeszen, was vor eltern Jahren die hewerschafft alda für niderlag erlitten; zue diszem ichs auch kheines wegus verantworten khönte, wann ichs geschehen liesze, vndt auf cinen fall die hewer

einen Schaden leiden solten. Habe demnach nicht allein dem hewerhauptman an seinem hiersein ausztrucklich eingesagt, sich kheines weges weiters auszer Filekh commendiren zue laszen; so habe ich auch gleich diese Stundt dem herrn Veschelini eben dieses zuegeschrieben, vndt dies Brieff bey aigenen reitenden boten dahin fortgesandt, meistens dieser Vrsach willen, das Er nach vernommener eigentlicher Beschaffenheit den abgeordneten Succurs reuociren solle. Vndt ists eben recht vnd wohl gethan, das die leüth nicht weiter, als auf Slatina beschieden worden, dann sie wo kheine Noth vorhanden, vmb so viel balder widerkheren, vndt sich zue ihrer Arbeit stellen khönnen. Ist also vmb einen tag zue thuen, bisz mein both widerkhomet, allsdan die fernere Notturfft bedacht werden soll. Die Herrn im Übrigen Gottes Obacht beuellhende. Cremnicz den 16. 7-bris Ao 1636.

H. Sockh.

CXXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Magco Domino Dno Johanni Zok, Domino Dno Fratri et Amico mihi singulariter observ.

Cito. Cito. Cito.

Magcus Dnus Frater et Amice mihi singulariter observandissime.

Szok szolgalatim ayanlasza utan Isten meg algya kt. Az kd. leuelet nagy becületel vetem, mit iryon kd. ertem, igaz dolog s consideratiora ualo dolgok ezek, az kiket kd. ir, de miuel az török noha ayanlya magat, hogy ő minket nem bant, de az kémek es nekem yo emberim nem olyan hirt hoznak, 's mar az kd gyalogi yüvetelét ezen az földön igen el hiresitetem, samtalan elest is hajtotam az török földrül, asecuralom kt, hogy Fileknel touab nem viszem az gyalogot, czakhogy kitül Isten otalmazon ha veghaz ala akarna az török meni, nekem az presidiariusokkal meg kelene öket szegitenem, 's ezeket adig az Filek varanak otalmara hadnam ben, mert ha Isten kitül otalmazon benünket, ezt az darab földet elrabolya, felö rayta, hogy kegyelmeteknek is ne yuszon bene, hogy anal inkab az hire elmenyen, hogy mi sem aluszunk, hanem van megmaradasunkra gondunk, itten is erre keresem kt. eyel napal sietese ide yöni az gyalogot, asecuralom kt igaz emberszegemre harmadnapnal tovab it nem tartoztatom öket, igy kd mind ezt az darab földet utolszo ruinatol meg otalmazza, 's mind Isten előt kedves dolgot miuel, 's mind az mi kegyelmes Vrunck Czararunk keduesen vesi kk, enek igen nagy mar az hire, hogy nemet segiczegünk

erkezik, 's ha nem lesen semi, csak yateknak fog az török elenszeg benünket tartani, kerem azert kt, any mint harmadnap fogadom embersegemre, hogy uisa boczatom cum gratiarum actione öket, en kd igaz szolgáló barátja leuen, kerem nekem paranczolyon, nagy seretettel szolgálók kk., meg boczason kd, ha az irasba 's az titulusba vetek uan, ninczen ithon most az deakom. Köt Fileken 17. sep. 1636.

Magcae Dni Vrae Stor et Frater

Franciscus Wesseleny de Hadad.

CXXVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Michaeli Wenger, Sacrae Caesareae Regiae-que Mattis Camerae Schemnitziensis Perceptorii Primario, Dno et Filio mihi obseruandissimo.

Generose Domine et Fili mihi obseruandissime.

Eandem salutem cum seruitior. meor. paratiss. comendatione.

Literas Dnis Vrae Gen. hac ipsa hora matutina octava, grato et lubenti animo accepi, legique. Turcas quod attinet, quamvis cum toto apparatu bellico et ipsi jam in promptu sint, currus quoque petitos ex pagis dediticijs magno numero jam penes se habeant; nondum tamen moverunt, quidnam expectent sciri non potest. Strigonienses tam seuera comminatione adhuc plures currus a suis subditis expetunt, ut plerique illorum aufugere cogantur, quemadmodum etiam Bathenses, a quibus quinque currus de facto expediri demandant praeterlapsa nocte non omnes ausi sunt domi manere, impossibile quidem ipsis videtur tot currus illuc expedire. Illustrissimus Princeps Palatinus, simul et Dominus Generalis nostratibus serio mandant, ut ab omnibus excursionibus contra Turcas contineat, Turca tamen non abstinere, ubicunque possunt in Christianos irruunt, et quidquid mali possunt, patrante. In reliquo Gen. Dnem Vram protectioni divinae commendans. Bakabany 18. 7bris 1636.
Gen. Dni Vrae servire paratus et Pater.

Franciscus Bako.

CXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Den Wohl Edlen vndt Gestrengen herrn Johann Sockhen, Röm. Kay. Mayt. Rath Administratorj des obristen Cammergrafen-amts, vndt Unter Cammergrafen in den hungrischen Pergstötten, meinem hochgeehrt. vndt vielgeliebten herrn Vattern.

Wohl Edler vndt Gestrenger herr.

Hochgeehrt vndt vielgeliebter herr Administrator, demselben seint meine jederzeit beffizene vndt schuldige dienst beraith.

Meines herrn Vatter schreiben sub dato 25. October an gesambte Beambte, habe ich in Abwesenheit herrn Einnembers empfangen, vndt eröffnet, dasz abermahl so ein scharffer Beuelch wegen des Residenten auf der Ottomanischen Porten, zwayer Thausent Rth. betr. ausgangen, vndt hierüber von herrn Vattern die ernstliche Abstattung auferlegt wird; wehre nichts mehreres zue wintschen, alsz ein müglikheit zuerzwingen; wan aber dem herrn Vattern ich die grosze Noth vndt verfallene Termin beschreiben solle, weisz ich khein Anfang noch endt, vndt stehen mir alle haar gen berg, auf die 1000 Rth. von Godders sein morgenden Tages, die herrn Fantschy mit 1000 st. Rth. Frau Pogranin, so Ihr freüle Tochter fünffmahl hieher gesprengt worden mit 600 st. Rth. die Neuhütten vndt Köller, die bluetarme nothige Leüth mit 2 monath darauff gewiesen, ist auch im Ambt weder heller noch pfenig, zue leichen khan ich nicht mehr 100 fl deren Orthen bekomen, alsz dasz ich khein ainzige stundt vergebens verliere, trage Sorg, das der alhiesige Khupferhandl zue Ausgang des 9-ber, da Gott nit besonders hilfft oder mitel eraignet, ein stosz leiden muesz; weisz ich ein mitel, so vergesz Gott meiner armen Seel; gleich diese Stundt habe meinen Ambtsdiener an meinen herrn abfertigen wöllen, vmb 600 st. Rth. damit ich die Pogranische Freüle khönt abfertigen, so seith Michaely des gelts halber wart vndt reist, die leüth beschreyen die Cammer am ganzen Landt, vndt also der Credit geschwecht wirdt, Bitte also den herrn Vatter vmb Gottes willen, dergleichen Partheyen mit vätterlicher hilff abzueweisen, dann die Partheyen treiben bey Hoff die anforderung, vndt würlchen dergleichen scharffe Beuelch ausz, dieweil Sie sehen, dasz man ihnen vorhin so willig gewest, aber wo nemben, wo khein mitl zuerzwingen. Dem herrn Vattern ich mich, denselben aber Göttlicher Protection empfehlendt. Neusohl den 26. october ao 1636.

Meneis herrn Vattern dienstschuldiger

Wolff Ochs v. Sonnau.

CXXVIII.

(A schmecczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wol Edl Gestrengen Herrn Wolff Ochsen von Sonnau zum Sebenhof, Röm. Khay. Mt. Rath vnd Verwaltern der Camer vnd Kupferhandlung Neusoll, meinem insonders gr. g. vnd vertr. hochgeliebten herrn alsz Bruedern.

Wol Edl vnd Gestrenger insonders gr. g. vnd vertr. hochgeliebter herr, dem herrn Bruedern erkhenne ich mich bey allen offerirendten occasionen möglichistes Vleisz zu dienen obligirt, vnd habe bey erinderung meiner Schuldigkeit demselben hiemit durch diese mit wenig Zailen geschriebene Vnordnung zu beschwören nicht vnterlaszen sollen, berichtendt, das in disen Stätten vnd Orten herumb zwar die Kälberhaut gerührt würdt aber vnwissendt zu was intent, allein auf des Herrn Generalis beuelch, man gibt grosze streich von einer 7bürgischen Victoria ausz, darunter 4 Bassa sollen gefangen, vnd ausz denen ainer nach Patak in des Fürsten Schlosz geführt worden sein, aber ich heisz nicht allezeit Tobias, biszweilen auch Thomas, vnd wische auf Stuben Badnerisch die Nasen mit dem Finger, der Fürst ist zwar mit seinem Volckh herauszen zu Groszwardein, vnd Herr Kornich darüber sein General (wie auf der andern seiten der Zäkel Moyses) vnd hat ein zimblische Anzahl von Poläkhen, sonderlich auch denen, welche erst von Kay. Mat. ausgesetzt, bei sich, vnd hat Ihme das Landt 7bürgen auf ein newes getrew zu sein geschworen, aber niemandts khan noch diser sachen eigentlichen grundt, vilweniger den Auszschlag ersinnen. Negst vergangen Gall leütshauer Marckht, da kay. vnd fürstl beuelchshaber beede Theil Khay. Patente haben, daselbst öffentlich geworben, vnd die Kay. denen fürstlichen solches verwehren wöllen, darüber dem Trommenschlager das Spiel mit gewalt von dem halsz gerissen, haben sie entlich auf einander feuer geben, vnd sein der Kay. 4 geblieben, vnd 1. 7-bürgischer durch den schenkhl geschossen worden, dasz sich die Statt in disem Lärmen einlegen müessen. Ich werde erindert, das meinem gr. g. h. Br. mein Rennschlitten von Wien zuegeschikht worden, wan denselben mich vnbeschwärt zu berichten belieben wolte, wie hoch Er solchen (jedoch abgeredter massen gegen verfertigung Kupfergeschiers) anzunehmen gesunnen, wolte ich ein specification des Kupfergeschieres hinein senden. In dem übrigen bitte ich mich in seinem Commando vnd favor zu erhalten, vnd neben gebühr dienstfr. grues an den herrn Pestaluzen vnd seine Fraw Annischen die blaiche, der protection des höchsten vns allerseits beuehlendt. Datum Eperiesz den 28. 8-bris 1636.

Meines gr. g. vertr. hochgeliebten herrn alsz Bruedern

getr. Diener.
Tobias Fraunberg.

CXXIX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

Ein schreiben an Erzbischoff Pazman.

Hochwürdiger in Gott Geistlicher auch Edler Herr, Gnedig vnd Hochgebietender Herr.

Obwollen Gn. vnd Hochgebietender Herr Euer Hochw. vnd Gn. als welch aniezo mit andern hochwichtigen sorgen occupirt, ich billich verschonen vnd vnmolestirten lassen solte, weillen aber hierdurch Ihr Kay. Mayt. vnserm allergnädigsten Herrn, vnd per consequens dero alhiesigen Cammerguetts beförderung Ihr Gn. zuuersachen vermaine, als bin ich der tröstlichen Zuuersicht, Euer Gn. werden diesz mein, in schuldigen Gehorsamb guett meinendt demüettiges anbringen in keinen Vngnaden vermerckhen; vnd damit Euer Hochw. vnd Gn. auf das aller kürzest ich solches gehors. fürtrage, kan E. Gn. ich nicht bergen, das nur ein ainige meil weegs von hiesiger Statt Neüsohl gelegene schöne Herrschafft Lipsch, welche ie vnd allezeit zu hiesiger Cammer gehört, vor diesem einem namens Caspar Triebel, nochmallen Grafen Georgen Setschy, welche noch bisz dato dessen hinterlassene Frau Wittib possedirt vmb ein gewisse Summa gelts verhypotecirt worden, dise Herrschafft war hiesigem Kupferhandl gleichsamb ein rechte Hannd, dann ausz derselben müessen wir alle das holcz, so zue dem Schmölzwerch vnd Kupfermachen gehörig, hernemen, dasselb durch dero Vnterthanen gegen zimblicher Belohnung hauen, vnd thails verkholen lassen, item weillen das meiste herabkhombt, solches ebenfalls durch dero vnterthanen herab befördern, ausz dem Wasser wider herauszziehen, vnd aufsetzen, wie nit weniger das Kupfer bisz zu seiner perfection, von einer Hüetten zur anderen abführen lassen. Es ist auch mitten in dieser Herrschafft ein schönes Eisenpergwerch Ronnitz genandt, so auch zur Cammer gehörig, wie auch eine Saiger oder Separation Hüetten, in welchem das Silber von dem Kupfer geschieden wirdt, zusambs 4 Haubtholzhandln, vnd villen anderen Puschkhollungen gelegen, vnd weillen das ganze Heil vnd wolfahrt dises ganzen Handels, nach dem Seegen Gottes des Almechtigen, fürnemblich am Koll vnd Holcz ligt, dann ohne dessen kein ainiges Pfund Kupfer auszugwürket werden khöndte, so werden zwar zue Verhuettung allerley Waldschäden ein Waldmeister, vnd 3 Waldforster gehalten; so geschehen aber nichts destoweniger eben in diser Herrschafft, beedes mit sengen, brennen auszreittung, vmwaid verschwendung vnd allerley zeugs verparthierung, fürnemblich aber, bona venia, mit dem Gaiszvich ohne einige Schew in dennen allerherlichsten, vnd einzig vnd allein zu des Handels notturfft wie ein sonderbares

Klainodt gehegten, vnd in der kay. Waldordnung verbotenen Waldungen solch grosz vnd vnzehliche schäden, das solche fast vnmüglich zu beschreiben, vnd ist zubefürchten, wo disem instehenden Vnhail nit zeitlich fürkhommen wirdt, dasz ins khünftig nur aus mangel holzes, dises vralte löbl. pergwerch einen völligen stecker wierdt leiden müessen. Die armen Holzhäuer können wegen den Walachen, so das Gaiszvich huetten, auch nit zufrieden bleiben, denen werden ihre victualia, Kleider, Hackhen, vnd was sie bey disen armen Leüthen finden, entfrembdet, die Wasserleitten zerhacket, vnd eine schalkheit über die andere bewiesen.

Obzwar gn. vnd Hochgebiet. Herr von villen Jaren hero vill fr. vnd auch andere durch Kay. beuelch zuegelassene Mittel zu Abwendung diser Violentien freuel, vnd muetwillens seindt für die Hand genommen worden, so ist doch allerzeit das factum extenuirt, manchmal die bestraf vnd Abwendung der mehreren schäden versprochen, aber niemahlen nichts gehalten, wie auch die iternite genug scharffe Kay. drohungs beuelch in schlechte obacht, ia zu vnterschiedlichen mahlen das in locis damnosis confiscirte Gaiszvich manu armata, zu sonnderm hohn der Cammer, vnd despectirung Ihrer Kay. May. Hochheit, widerumb hinweg genommen worden.

Damit aber Gn. vnnd Hochgeb. Herr diesem, vnd noch mehrerm Vnhail fürkhommen, dieser edle Kupferhandel noch ferner nit allein erhalten, sondern zu seinem vorigen flor, weilen die Tursischen Güetter vnd Herrschafften in Hungarn dero Cron Hungarn heimgefallen, aniezo gar ein bequembes mittel, das ain auszwexlung fürgenommen, vnd ernenter Frauen Setschischen Wittib ein andere ausz disen Tursichen entweder die freystettler, oder Boinitzer Herrschafft gegen abtretung mehrgedachten Camerguetts Lipsch usque ad effluxum inscriptionis, welches sie sich nit wierdt verwaigern können, conferirt würde. So Ewer Hochw. vnd Gn. als mein hochgebiet. Herrn ich nit allein in Betrachtung des gewisz groszen, vnd von Jar zu Jar grosseren darausz folgenden Nutzen, pflichtschuldiger massen geh. enddecken, sondern auch, doch ohne geh. masz fürscreibung vnd vnbeschwerdte fürtragung höchstgedachter Kay. Mt. vnserm allgnedigisten Herrn, vnd effectuirung ganz underthenig bitten wollen. Euer Hochw. vnd Gn. mich zu g. vnd g. erhörung geh. beuehlendt. Neusohl den 3. 9-bris Ao 1636.

CXXX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso domino Wolphgango Oxio a Zonnau, Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Camerae Nouizolien. Praefecto, et Consiliario Domino fautor. obseruanmo.

Generose domine Fautor et Amice plur. obseruandme.

Salutem et officior. meor. commen. Hogy kegednek anny jó akarattiat aszoniom Aniamhoz, 's mind penigh my hozzank szeghen arvakhoz megh mutatta, az derek penzt hogy kegednek megh atta. kegednek mind aszoniom Aniam 's mind mj minniaian minden illendeo dolgokban megh igiekezzeok szolgálnunk; de az meli szalma ara megh oda hatra volna, ki mennyire detendaltatik, kegednek 's azon emberek, az kik oda vittek, ackorbeli szeghein embereink jobban tudgiak, kérem kegednek méltóztassék neheztelés nélkül az embe-reinknek, az kik kegednek az felöl requiralni foghiak, meg adatny. Mely kegednek ebbely aszoniom Aniamhoz és my hozzank is megh mutatando jó akarattiat életünkben minden ideiben megh igiekezzeok minden illendeo dolgokban szolgálni; nemis kétlem, enny kár val-lott alapotunkat lattuan kegednek, hagi kegednek ebbely igaz kivan-saghunkat is megh vetne kegednek. De ceter. Gener. Dnonem Vram saluam et incolumem diutius feliciter valere cupio. Datum Veterosolij die 10. Novembr. Anno 1636.

Gener Dn. Vestr. ad officia pietatis deuota

Pograni Maria Anna.

CXXXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso et Magnifico Dno Domino Wolfgango Ochs a Sonnau Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Praefecto Came-rae Novosoliensis, Domino Fratri nobis observandissimo.

Generose Domine Frater mihi observanne, Salutem servitior-que meor. paratissimam commenem.

Licet tan oretenus, in termis Stubnensibus cum essem, quam vero post hac literis etm meis fraterne requisierim petierimque Dnem V. Grosam, quo dignaretur hoc necessitatis maxime tempore mihi succurrere, certosque Lebetes videlicet 12, acreos cum abacno pro distillatione caustici necessario, juxta perscriptam prioribus literis quantitatem et qualitatem in officina Vrarum duum grosar. cu-prea confici facere, meque de precio singularum earum rerum transmittendo certiore reddendo, attamen nihil certi haecenus habeo. Quam ob rem porro hisce etm eand. dnem V. gener. requirere, majoremque in modum rogare non desino, quo pro fraterna nostra amicitia et necessitudine in gratiam mei hoc officio non dedignaretur suscipere mihi que jam necessarijs prescriptis rebus intra am-bitum unius septimanae secundum necessitatis modernae meae exigentiam conficiendis providere, ac de precij quantitate, quo tempestivius fieri poterit, certiore facere, cuius ex intuitu benevolentiae

et gratitudinis ego in alijs dni V. grsae data occasione regraficari studebo. Interim tamen rogo dignetur non modo Vra D. Grsa super lras clapsis proxime diebus transmissas, quibus ad sponsalitia filij mei charissimi maximi natu invitatur responsum optatum cum debita officij satisfactione dare, sed apud alios etm dnos officiales et camerarios reliquar. Montanarum Ciuitatum debitam resolutionem per suos sollicitare, ac una cum ipsis pro termino jam prescripto cum suis charissimis hic comparere, juxta quod factura est dnio V. grosa non modo mihi rem gratam, sed vero etiam officio amici dignam. Quam in reliquo feliciter ad vota valere cupio, optatumque responsum ad singula expectabo. Datum in Castello meo Stiavnycza die 16. Decembris Ao 1636.

Gener. D. Vrae Servitor et Frater pamus

Fr. Reway.

P. S. Quia vero hoc tempore aliquo honorario non gratifico V. D. G. rogo dignetur mihi id parcere, quia nunc variae curae et necessitates id prepediunt, alio tempore tamen Deo volente id recompensaturum me promitto, et una cum meis V. D. Grae atque suis charissimis servitia commendo rogo V. dnem Gm. dignetur mihi mittere pulverem aeneum ad stergendas Lras, quod officium genus in majoribus reservare studebo.

CXXXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Wolffgango Ochs a Sonau et Sebenhoff, Sac. Caes. Regiaeque Mattis Consiliario, nec non Praefecto Camerae Novisolien. Domino Amico et Vicino observandisso.

Magcae Dne Frater mihi Obseruande.

Szok szolgálatim ayanlása utan Istentül kk. testi es lelki yokat kiuanok megadatni.

Bizvan az kd. atyafisagaba az elöt alkalmas üdöuel irtam uot kk. hol mi rez my esinyalasa felöl, ha azért keszek uonanak, kt. kerem mint igaz yo akaro Vramat batyamat meg iruan az arat ezen kocsin küdene ide, s az miues embereknék fizetne meg maga penzibül, en astan az mikor az agyu öntésre oda megyek, auagy ha kiuantatik mingyart cum gratiarum actiöne meg küldöm az arat, ezen kinül Notarius Vramtul ö kl holmi dolgokrol izentem, kerem kt agyon hitelt ö kk, ez arant is kk. valo baratsagomat meg akarom mutatni. Ezeknek utana ayanlom szent Istenek kt, s magamat kedves gratiayaba. Köt Fileken 10. Januarij 1637.

Magcae Dni Vrae Seruitor Frater adictissimus.

Franciscus Wesseleny de Hadad.

CXXXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Illumo Spect. Magcis Generosis item et Nobilibus Dnis N. N. Sacr. Caesar. Regiaeque Mattis Camerae Nouisolien. Praefecto et Officialibus Primarijs Dnis Amicis obseruandissimis.

Illme Spect. et Mag. Generosi item et Nobiles dni mihi obseruandissimi, salute praemissa homilij mei addictissam commendationem.

Requisitioni D. Vrarum per lubens correspondissem iuxta priorem meam oblationem, sed cum dnus gen. Cursor D. V. difficultates et obicem in pecunia ponere incessum est, ut rem penitius ab eodem Cursore intelligant, et ubi eum denuo cum bona resolutione ad me transmiserint, de tribus millibus uti perscripserunt eosdem expedientur. His me D. Vris commendo, quas et saluas et florentes sincere cupio. Nittria 22. Jan. 1637.

Illmo Spect. et Mag. D. Vrarum Seruus addictissimus.

Joannes Telegdinus
Archieppus Colocensis.

CXXXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Vnserm getreyen lieben Hansen Socken, der in gott allerseeligst ruhenden Kay. May. Ferdinands des andern, vnser fr. geliebst H. Vatters Christmildister gedächtnusz hinterlassenen Raths, Administratorn des Ober Camergrafenambts, vnd Vntercammergrafen in den Hung. Bergstädten.

Ferdinand der Dritte von gottes gnaden erwählter Römischer Kayser, zu allen zeiten mehrer des Reichs.

Getreuer, Lieber, waszmassen die verschine Jahr über oft vnd vilmahls vnterschildliche Klagen wider die inhaber deren von vnseren Hung. Bergstädten vnd vnserer Cammer alda zu Neusohl anderwärts verpfändten Herrschafften Lipsch, Muran, vnd Viglesch vorkommenen, vnd insonderheit die grözste Beschwär gewesen, das sie oder deren Theils zuwider der ihnen darüber ertheilten Pfandverschreibung, vnd darinnen ausztrücklich vorbehaltenen Conditionen, vnd anderen verübten insolentien vnd vngebährlichen Zuemuthungen mit denen unterthanen die zu des Neusohler Kupferhandls vnd dessen unterhaltung gewidmete Waldungen mit dem Vich, vnd absonderlich dem Gaisztrieb muthwilliger weisz abgeödet, vnd dem alda-

sigèn Kupferhandl zu unwiderbringlichen Schaden verwüsten lassen, welcher gestalt auch von einer Zeit zur anderen solche vergangene schädliche miszhandlungen durch Ihr May. vnd unserem hochgeehrtesten Herrn Vatern vnd Vorfahern am Reich weiland Kay. Ferdinanden dem andern lobseeligster gedächtnusz durch erfrischung der deszhalber noch vorhero publicirten patenten, vnd abgegangene ernstliche abmahnungs schreiben an die damalige possessores erwehnter Pfandschafften ab- vnd einzustellen anbefohlen, was auch sonsten dem zu begegnen für gemesene Verordnungen oft vnd vilmahls beschehen, desszen hast du zweifels ohne gute wissenschafft.

Alldieweilen wir aber gleich iezo bey antretung vnserer Kay. Regierung in gehorsamb berichtet worden, wie das noch vnd fortan mit abödungen gedachter Waldungen continuiret werde, vnd insonderheit die Szechysche Wittib, alsz iezige Inhaberin gedachter Herrschafft Lipsch durch ihre vnterthanen mit entfremdung der Kohlen vnd starken Gaiszvichtrieb denselben groszen Schaden zuefügen thun, wir benebens also länger zuzusehen gnädigst nit gesunnen, sondern dem unheyl durch gezimmende remedirungs mittl abzuhelfen gnädigst gänzlichen entschlossen seyn, vorhero aber vnd ehe wir zu ergreiffung des Werks schreiten, vollkommene vnd gründliche nachrichtung haben wollen, wievil vnd welche deren aso von vnseren hung. Bergstädten anderwärts verpfändten Herrschafften seyn? wie hoch vnd waszgestalt ein vnd andere disen oder jenen versezt, nit weniger welcher sich ausz denenselben denen Pfandverschreibungen dato und insonderheit seit der beschehenen abmahnungen gemäsz nit verhalten vnd sich darwider vergriffen, vnd in specie in wem ein vnd anderes sträfliches Attentatum bestehe?

Als ist disemnach unser gnädigster Befehl hiemit, das du hierüber gehöriger Orthen sathsamen bericht einziechest, vnd dich in ainem vnd anderen angedeutter massen vmbständiglich wohl informiren lassest, vnsz volgends der ganzen sachen aigentliche bewandtnusz mit angehefften deinen vnterthänigsten gutgedünken aller eheist vnd ohnfelharlich, auch unerwartend ainicher weitem erinderung oder anmachnung allergehorsambst berichtest, benebens wollest dem Einnehmer zu Neusohl Gregorn von Khorheimb von unsertwegen mit ungnaden verweisen, das er dasjenige, wasz er wegen angeregten bey denen zu unsern Neusohler Kupfer Bergwesen gehörigen waldungen fürgehenden Schäden zu erindern gehabt anderwärts hin, vnd nit wie es sich gebühret, vnd ihn sein instruction dahin anweist, an die ihme vorgesetzte instanz, alsz nemblich nach vnsern Obercammergrafen, oder dessen ampts administratoren daselbst in unseren hung. Bergstätten an die Hof oder N. Ö. Camer der Ordnung nach gelangen, vnd ihm sich dessen hinfüro gänzlich zu enthalten, vnd wasz er vnsz vorträglich zu seyn erachtet, an die ordentliche Mittl iedesmahls zu dirigiren gemessen einbinden, demsel-

ben auch heréntwegen das ihme sambt abschrift in Originalj beiliegende Hofcammerschreiben zugleich anhängigen sollest, wie du der sacht in einem vnd anderen wohl zu thuen, vnd disfalls unseren gnädigsten Willen vnd Mainung allergehorsamst zu volbringen wirst wissen. Geben in unserer statt Wien den 12. Martij Ao 1637. unserer Reiche des Römischen im 1-ten des Hung. im 12ten, vnd des Böhm. im 10t. Jahr.

Ferdinand

Ignatius Abt zu Lilienfeld

Ad mandatum electi dni Imperatoris proprium.

Georg Wagner.

CXXXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Ioanni Szockh, Sacr. Cae. Regiaeque Mattis Consiliario, ac in Montanis Camer. Regni Hungariae administratori Domino et Fratri obseruandmo.

Generose Domine et Frater obseruandissime, Salut. seruitiorque meor. parat. comendat.

Inteöl kedue szerint ualo iokkall io eghissighet hozzu eletet nagi boldogull meg adatny kiuanom k. Uettem az kegielmed leucilit melben kegielmed iria hogi kegielmednek három eszer forintot polturaul adnek keölczön, ugi uagion, hogi az pinzre egieb szeüksegem is uolna, de az kigd attiafisagatth, es hozzam ualo sinceritasat meg tekintuen adok kegielmednek az kegielmed kiuanasagha szerint, ugi, hogi az kegielmedteöll prefigalt terminuson tallerall es anni somma pinzben szamlaluan az tallert, az mint kegielmed iria, az pinzt Asguti Istuan sogoromhoz keüldeöm, eö altal administraltatom kegielmednek, certificalni foghia kegielmedet az mikor az pinz kezirell leszen, eö keziben agia kegielmed az obligatoriat is, az mint eö kiuanu foghia kegielmedteöll, im azert ugian mingiarast Lipcezen hattam maasfell ezer forintot, ha kegielmed egi maasnekeöll ell akaria uitetni ezen maasfell ezer forintot, szabad uelle, az teöbbit is kesedelem nckeöll meg keüldeöm, abbol meg nem fogiatkozikh kegielmed, Azoniom eö Naga en altalam kegielmednek szolgaltatiat aianlia, es bizonyosan irhatom kegielmednek, hogi husvet utan fogh egi hetre jeönni Lipczere, Isten eö Nagk. eghisighet aduan. Ezeknek utanma Ink aianlom kegielmedet. Datum Lipchae 3. aprill. Anno 1637.

G. D. V. Stor et Frat.

Franciscus Jacoffj.

CXXXVI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Demnach wier Endts vnderschiedenen an heut zu Endt gesetzten Dato fruhe vmb 7 Vhr in Namen der Röm. Kay. auch zu Hungarn vnd Böhemb Königl. Maitt. Camer Neusohl durch höchstgedachter Ihrer Kay. Maitt. Einnehmer vnd Buchhalter alda, denen Edl vnd Vesten herrn Gregor von Kornheimb, vnd herrn Heinrich Schrotl auf Anlangen des wohl Ehrwürdigen in Gott Geistlich vnd wolgelarten herrn M. Ioann Guttman höchsternandt Ihrer Kay. Mait. Caplan, vndt bestelten catholischen Priester bemelter Camer Neusohl zu dem ehrsamben fuhrsichtig vnd wohlweiszen herrn Hanusz Hanggesch Stattrichtern alhier abgeorndt wordten, er aber Leibes Schwachheit halber vnszer anbringen nicht vernemen können, sondern vns zum angesetzten Statrichter, herrn Georgen Raimbinger gewieszen, darauf haben wir vnsz zu ihme verfüegt, der vnsz aber auf zue Stundt anderer Verrichtung halber wieder beschaidten, da wir nun zu bemelter Zeit erschinen, haben wir bey gedachten herrn Raimbinger Daniel Sturmb, Dr. Johann Reul, Gregor Geutner, Jesse Mörwaldt, alle des Rathes, vnd Michael Moszleiner Stattschreiber befundten, alsz wir nun nach einer gedult wartens vorgelaszen wordten, brachten wir an, wie das wohlbesagte Camer neben angeregten Geistlichen herrn M. Ioann Guttman vnd die gesambte catholische Gemain vhralten gebrauch nach, Gott dem allmechtigen vnd dem allerheiligsten zehrten Fronlaichtnamb Christj. zu demüthigsten Ehre bei procession auf dem Plaz oder Ring von Ober Camerhoff ausz anzustelln, vnd vnszre gebett eifrigist auszugieszen entschloszen wehren, ersuchten also herrn Richter vnd Rath zu erhaltung gutter Nachbarschafft, vnd verhüttung allerhandt Vngelegenheiten, sie wolten ihres theils darob sein, auch ihren Prediger herrn Pinery anbeuehlen, das er auf der Canzl sein Sermon dahin dirigirn wolle, damit wir vngehintert ainiger insolentzen vnszer Andacht verrichten möchten, das wolle die Camer gegen der Statt in andere Weg wiederumb nachbahrlich erkennen, vnd auf begeben am gehörigen Orten rühmben.

Darauf vnd nach gehaltener Deliberation vorbemelter herren des Rathes wardt in presentia derselben durch ihren Stattschreiber vnsz folgende Antwortt ertheilt.

Erstlichen, thetten sie sich der nachbahrlichen Begrüesung bedanken, vndt wolten wünschen, das sie auf unszer Begehren ein solche Antwort ertheilen köndten, die vnsz zu dem Vorhaben beliebig wehre aber wegen Kürze der Zeit, vnd ohne Vorwiszen der andern mit incorporirten freyen Pergstett öffentlich in der Statt die

procession halten zu laszen köndten sie nicht bewilligen, hetten ohne das verwichnen Pffingstag alsz am Fest Corporis Christj ihren Thurner vnd Hörrbauckher vnszerem Gottesdienst im Ober Camerhoff mit ihren instermenten beyzuwohnen verwilligt, daran wir ein Benüegen haben, vnd damit zufriedten sein solten.

Zu deme könne sie solche Neuerung oder procession an einem Sontag ohne Vorwiszen der ganzen Gemain auf dem Ring halten zu laszen auch nicht bewilligen, sintemahln alle Sontäg vihl Volckhs in die Statt pflegt zu kommen, auch alda dreyerley Nation, alsz teutsch, Vngern, vndt Windtische wehren, dahero leichtlich vnder dem gemainen Pöfel vnd windtischen ein Aufstandt beschehen, vnd grosze Vngelegenheit sich zutragen möchte.

Letzlichen, da wir oberdiesz vnszer procession vornemben würdten, so wolten sie vor Gott vnd der Weltd soleniter darwieder protestirt haben, da ainige Vngelegenheit hierausz entstehen, oder erwekht werdten solte, das die geringste schuldt ihnen nicht zuzumeszen, sondern man solte es bey dem Alten, vndt wie es ein zeitlang beschehen, bleiben laszen.

Dasz dem also, vndt nicht anderst, haben wier diese vnszer Relation zur beszerer Zeugnusuz mit vnszern Petschafften vnd aigener Handt Vnterzeichnung bekrefftigen wollen. Actum Neusohl am 13. Juny Anno 1637.

Marx Angret. Jo. Esel. Hanns Rossy.

Andr. Schmidthammer.

CXXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Magnifico Domino Wollfango Ochs a Sonnau Sacr. Reque. Mattis Praefecto Camerae Novisoliensis, item Gener. et Egre. Dnis N. N. Dnis caeterisque officialibus ejusdem Camerae pertiu. Dominis Fautoribus Amicis et Viciniis mihi semper honorandissimis.

Magnifice Dne, Generosi et Egregij Domini Fautores Amici et Vicini mihi honorandissimi Salutem seruitiorumque meorum paratissimam comenem praemissam.

In minden jokkal, szerenczes hoszu egésséggel latogassa megh kegteket sok esztendeigh nagi boldoghul. Ez leuelem megh ado szegéni rab jambor szolghaam Nagi Mihál. Ez ellmult esztendeoben Szent Mihál nap taiban eset vala nagi véletlenül az pogani teőreőknek foghsagaban, neminemeő arulo hitetlen pribéknek arultása miatt, miuel hogj az poganinak markabul sok niomorusagok es vereségeknék utanna külömben nem lehetet szabadulasa, hanem nagi kéntelenségéből hatt száz magiari forintban es négj puskaban köl-

letet meg sarczolni. Annak megfűzetésére maga autoritassabul elég-
telen léuén foliamodjk kgtekhez mint jo akaro bjzodalmas Uraim-
hoz, Kérem annakokaért kgteket mjnt jo akaro uraimat, mutatvan
kgtek minden jo akarattiat azon fölleül meg irt jambor szolgához
légien segjcségel kgtek az eő Feölséghe Camarajarul, és kgtek maga
jo akarattiabul minden jo akarattal es segjcségel, hogj az kgtek
böczületes embersége, segjcsége, és jo akarattia által szabadythassa
szegény magat az poganj fogsagabul, hogj meg szabadulasa utan mjnd
eő Feölségének, 's mjnd kgteknek szolgálhasson az eő Feölsége vég-
hazaban, kiért az ur Isten is megh aldgia kgteket és mynden napi
imadsagaval is Isteni imado lészen kgtekért. Ennikem penigh kgtek
paranczolljon, migh élek kgteknek mjnt jo akaro uraimnak igaz
szolgaja attiafia igiekezem lenni, mell kgtek jo akarattiaban nem
kételkedem. Ezzel az Ur In eltesse kgteket kedues jo egéssighben.
Datum in Praesidio Dregel Palank 11. die July Anno 1637.

Mag. Do. Vrae item genr. et egr. Don. Vrar.

Servitor Amicus et Vicinus semper paratissimus.

Benedictus Pogramj.

CXXXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generosis Nobilibus N. N. Sacrae Caesar. Regiaeque Maittis
Camerae Novizolien Praefecto et officialibus Primarijs nobis be-
nevolis.

Georgius Rakoci Dei graa Princeps* Tranniae, parcium regni
Hungar. Dnus et Siculorum Comes.

Generosi et Nles Nobis benevoli.

Grata sane nobis acciderat hominis cupri conflatoris et per-
purgator. ad nos transmissio, quam Dnaones Vrae ad instantiam
servitoris nostri praestiterant, Memores itaque talis ipsorum in rem
nostram propensionis necessitatibus Camerae illius omni ratione sub-
veniendum vicissim sumus arbitrati. Juxta determinationem itaque
dni Camergraphij de quadringentis saevi Centenar. et centum bobus,
quae a Nobis habere possint, hoc modo ipsas informare voluimus:
a modo sczt, inter quator menses quadragena centenaria saevi non
liquati congeri procurabimus, quae postmodum ad Pelseöcz usque
transmitteremus, in quem locum mittendo DD. VV. homini saevum
centenario hungaricali metitum in manus tradi faciemus, inde Novi-
zoliium translaturu, singula centenaria singulis decem florenis paratae
pecuniae, quater mille florenos hungaricales facientis, cujus summae
dimidietatem, bis mille nempe florenos in grossis poturacis, alteram
dimidiettem in solidis sive minutis pecunijs Crenniciensibus accepta-

bimus, ita ut in Pelseöcz tempore metiendi saevi simul et semel ista summa deponatur et persolvatur. Boves porro ferme centum et quinquaginta in promptu habeo, qui toto anno insaginandı pascuis custoditi sunt, Plenipotentiario Dnationum Vrar centum ex eis selegere permisimus, quos et selegit, et de precio eorum transegit abactionis tantummodo fortunam nec in se nec in Cameram suscepit, si itaque ipsis placuerit, a datis praesen. ad tres hebdomadas certum quempiam hominem suum mittant, qui curam abigendor. bovom habeat, et tricesimam Ditionis Caesareae Mattis in se recipiat, et pro bovom paribus tricenos et senos florenos hungaricales numeret, homines, qui ad Pelseöcz usque abigant, nos ordinabimus, sed post numeratos hoc in loco et in manus curatoris assignatos boves, si qui ex illis in via deficerent Camerae et non Nrum damnun esto. Vestrae igitur D. ut nos quamprimum per bras de hisce negotijs, an in saevi congesione laborari, et boves in ipsar. rationem interteneri faciamus, certiores reddant, ab ipsis requirimus, ne ullus vel nobis aut ipsis defectus exinde contingat. In reliquo etiam eisdem benevole ppensi manem. Datum in civitate nra Vasarhely die 17. November Ao D. 1637.

Dnum Vrarum benevolus.

G. Rakoczy.

CXXXIX.

(*A selmeczvárosi levéltárból.*)

Den 4 Deczember 1637.

Idem herr Pistorius bringt für, es were sehr guet, wann man einen ungerischen Studiosum khönte haben, der die Jugend alhier principia ungaricae lingvae dociren würde, es seindt viel Leüte alhier, die gerne darzue contribuiren werden, darmit nur ihre Khinder etwas ungerisch begreifeten.

Approbarunt consilium dni Pistorii reliqui domini Senatores, vndt vermainen iemanden darzue zue vociren, der solches officium betretten khönte.

CXI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generosis ac Egregiis Dominis, Praefecto caeterisque officialibus primariis Scr. Caes. Regiaeque Mattis Camerae Novosolien- sis Dominis Vicinis Nobis observandis.

Generosi ac Egr. Domini Vicinj observand, Salutem et Vicinittis officior commen.

Az kgltek levelétt veövéen böczülettell ertyük mit irjon kgltek az buza és zab ara felöl, hogy az mint Roth uralr concludaltunk, sullyosnak laczanék kglteknek, es kivanna, hogy mind az buzak s mind az zabnak fertalyan tiz tiz pinzt szallitsunk alab. Minek-okajertt consideralvan az mostanj jdött, es kivaltképpen az gabonauak vecturajat, melly annyi feöldre felette sullyosan esik az szeghinsígnek, semmivel sem esik dragabba, mintha ugyanitt helyben eladnank mind buzatt zabot kész pinzen, mégli penigh hatt holnapig valo praestara veszj kgltek, melly jdö alatt nevezetten nevededik az gabnanak az ara, mindazonaltal, minthogy mindenkor gratificalnj igyekeztünk az eö felghe Camorajnak, így mostan is az kgltek requisitiojara tekintetünk levén, értvén szüksegett az eö flghe Camorajanak, ebben is nem fogyatkoztattjuk megh, hanem az buzának az arabán szallyon le tiz tiz penz, es így is ezer taller ara buzát hordatunk ala, az mi a zab arát illethy penighlen, elhigye kgltek, hogy különben nem adhattuk, masfel fertalyanal egy egy tallerertt, mertt az zab ighen jó, es itt minalunk is igen elladhatnank azon aron, seött ha Zok uratt nem tekintettük volna, ugy sem adhatnank, de minthogy eö kglmének ugy attuk, jmmar mostan kglteknek sem agyuk nagyob aron, kgltek azért mind buza 's mind zab ara felöl mellynel hamarab kerjük tudosiczon, hogy ahoz kepest tudhassunk az vecturajat alkalmaztatnj, most az jó uthon, mertt minekelötte valaszunk nem leszen kgltektül, addigh az buza es zab hordasához nem fogathatunk.

Némelly juhaszinkra valo panaszkodását kglteknek az mj illethy, hogy az kezkekkal kart tennenek, az mj kglis urunk eö flghe paranczolattjara mindenkoron es mindenekben obtemperalnj készek vagyunk, de kgltek megh gondolhattya azt, hogy mj elöttünk valo Murany es Lipcey possessorok mindenkor tartottanak affele kezke barmott, es soha nem tilalmaztak azoknak tartasoktul: minekünk is penigh Murany es Lypeze varat eodem pleno jure conferalta az mj kglis urunk eö flghe, valamint az elöttünk valo possessorok birtak; kgltekett azért kerjük, hogy az jó szomszedsaghott elötte viselven szabados urasagunknak megh bantására ne igyekezék kgltek, es affele kezke barmainknak pascuatiojatt ne ellenze, mert In kglmességébüll annyi erdősegh vagyon az hendelek körül, es Garam folyasa körül, az melly talan itélett napigh is el nem fogyhatt mindazon által juhaszinknak megh leszen paranczolva, hogy közel az hendelekhez affele erdökett ne vaghjanak, s azokrul az erdökrül is, az mellyekett kgltek leueleben nevez, ha közel vadnak az hendelekhez, es türhetetlen karos, tovab memyenek. Ezuthan is kgltek az mi joakaratu szomszedsagunkban nem ketelkedven bizonyossan el higyje, hogy az eö flghe Camorajnak közönséghezen,

es kglteknek szolgálai s kedveskednj igyekezünk. Tarcza megh In kgltekett jo egesseghben. Datum ex Muranj 19. Januarij 1638.

Grar. ac. Egr. Dnoum Vrar. Vicina ad officia pietatis deuota.

Splis ac Mag. com. dnj. Geor. Zechy de Rimazech relicta vidua.
Homonnay Marja.

CXLI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso domino Wolffgango Ochs a Zonnau Sacrae Caesar. Regiaque Mattis Camerac Nouizolien. Praefecto. Domino Amico mihi obsermo.

Szolgálatomath ajánlom kegynek mint jo akaro uramnak, az ur Isten sok jokkal aldgya megh kdet.

Az elmúlt napokban talaltam vala kdet Hendloway Mattyas által neminemeő réz dobok feleől, hogy kd. az en szamomra cinaltatta volna, kire ajánlotta is kd. magat, hogy abbol ennekem fogh kedveskedny. Ezert kérem kdet, hogy ha megh kiszitettik az rez dobokot, ez követemtől küldgye megh kd. En is az mire eleghseghes vagyok, szeretettel szolgálok kk. Tarchia megh az ur Isten kdet sok esztendeigh szerenches io egrességhben. Ex Baymocz die 21. Januar 1638.

Kdnek szeretettel szolgál

az nehay tekintetes es Naghos Groff Turzo Stanislo urnak megh hadgyot özvedgye

Czobor Anna.

CXLII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Wolffgango Ochs a Sonnau, Sacr. Caesar. Regiaque Mattis. Camerae Nouizolien. Praefecto, Domino fautori mihi obsermo.

Szolgálatomat ajánlom kgdnek, az Ur In minden kiuansaghi szerént valo jokal algia megh kdet.

Miuel hogy az elmúlt napokban itt hazunknal létében azzal ajánlotta kgd en nekem maghat, hogy mihelest Vait Bernat uram eő kgme szolgálhaia Lenden orszaghibul haza jeön, mingiarast Poghranine aszoniom eő kglme kevés adosaghat megh adattia vele. Ertvén azért azon Vait Bernad uram szolgálhaianak haza valo jeöve-

telét, kérem kgdet magha ajánlása szerént azt az kevés suma pénzt adassa megh kgd véle, ne legien szükségh Poghraniné aszoniomnak eö kglmének a vagy emberének teöbbet érette faraduj. Valaszt varuan kgdtül eltese In kgdet sokaigh kedves jo egésségben. Datum in Garamszeögh die 27. Febru. Anno 1638.

Kgdnek eöreömet szolgál.

Balogh Anna.

CXLIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Wolphango Ochs a Sonnaw Scr. Caesar Reaeque Mattis Aulae familiari, nec non Camerae Novizoliens. Praefecto, dno Vicino observanmo.

Generose dne Vicine observan. Pittis offer. commen. praemissa.

Intöl egésséghez életett kívánok kk. megh adatnj. Nyilván vagy on kknél, hogy tavaly az minémü buzátt zabott attünk volt az Eö Flghe beszterczey kamorájának az kgltek obligatoriajára, annak utolsó terminusa ultimus may léssen. Mivel pedighlen az Ur In azt is ell közölitette 's nekünk is szükségünk lévén az pinzre, kérjük kgldett az terminusra készítse megh és lipcezej tisztartónknak Payor Györgynek adgya kezéhez, az kgltek obligatoriájátt ugyan Payortól megh küldettük kgtkk, meg nem fogyatkoztattván mostan bennünkett ez után is mind kgtkk s mind eö Flghe kamorájának kedveskednj akarjuk. In reliquo easd. Gr. Dnem Vr. felic. valere cupien. Datum Muran 17 May 1638.

Grosae dnis Vrae ad officia pietatis devota.

Splis ac Magei con. Dni Geor. Szechy de Rima Szech reta Vidua

Homonnay Marya.

CXLIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Unsern getreüen lieben Hansen Socken, unsern Unter Camergraffen in denen hung. Bergstädten.

Ferdinand der dritte von Gottes Gnaden erwöhlter Röm. Kayser zu allen Zeiten mehrer des Reichs.

Getreüer, Lieber Unsz iszt gehorsamst referiert und vorgebracht worden, was du über N. derer Frisowitzischen Erben vnd Waldburger zu Schemnitz angebrachten Beschwer aus des bey jüngst

gehalten hung. Landttag ein Articul wäre gemacht worden, Krafft dessen die zwischen ihnen vnd denen von Rothall Anno 1631 bey der zu Türnau gehaltenen octava gefölter Sentenz der Iglshoferschen Verlassenschaft halber indifferenter exequiret werden solle, von 17. Aprilis negsthin zu handen vuserer Hofcamer gehorsambst berichtet vnd erindert hast.

Wan wir es aber bey unserer und unseres hochgeehrten herrn Vatters weil. Kayzers Ferdinandi des 2-ten christseeligsten Andenkens deshalb hiebeuor ergangen, vnd dir ordentlich intimirter resolutionen, Crafft welcher es so vil die Civilia anbelanget, zwar bey angeregten Sentenz verbleiben, da aber der dabey begriffenen Bergwerckhstheil halber der von Rothall mit dem von denen 6 Bergstätten publicirten Abschied nicht vergnügt, und sich darwider beschwert befinde, solche sein Beschwer vor die Ober Camergrafen alsz ordentlichen dritten Instanz gebührend vorzubringen, gewisen worden, fortan allerdings gnedigst bewenden lassen, und wegen unserer disorths und racione mineralium habenden special Jurisdiction, daraus zu schreiten gnedigst nit gesonnen, sondern besagte Frisowitzische Erben darbey geschützt und handgehabt zu sein gnedigst haben wollen.

Als ist demnach vnser gnedigster und gemessener Befelch hiermit, das wofern angehörter Sentenz vermittels der hung. Landgerichts auch quoad mineralia würde wollen exequirt werden, das du solcher vornehmenden execution, wie gemeldet, so vil die mineralia oder Bergwerckhstheil belanget, keines Wegs statt thuen, noch solche fürgehen lassen, sondern dieselbe würclich ab und einstellen, den Verlauff der Sache zugleich uns alsobald berichten, und darüber unser Verordnung gehors. erwarthen, wasz aber die Civil und bürgerl. Grundstückh belanget, und wasz der von Rothall competenter und ohne praejudiz ansuchen wirdet, der Execution unweigerlich ihren Lauf lassen, auch solche, da er sich gebührend accomodiren wirdet, schleinig ertheillen, und ihme hierunter einige Verhinderung nit thuen sollst, daran beschiehet unser gnedigst resolvirter entliche Willen und Mainung, Geben auf unsern Schlosz Laxenburg den 26. May Ao 1638 unser Reiche des Röm in 2ten des hung. in 3ten und des böheimb. in 11ten.

Ferdinand

Ulrich Franz von Kollowrath

Ad mandatum electi Dni Imperatoris proprium

Jacob Berchthold.

Georg Wagner.

CXLV.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

Dem Wol Edlen vnd Gestrengen herrn Johann Sockhen, Röm. Khay. Mayt. Rath, des Obristen Cammergrauen amts, Administratori vnd Vntercammergrauen in den hungrischen Pergstötten, vnseren grg. vnd hochgeehrten Herrn.

Wol Edler Gestrenger Herr, groszgünstig vnd hochgeehrter herr Administrator, vnseren groszg. herrn sein vnserere schuldige dienst anuor.

Vnserem hochgeehrten herrn khönen wir dienstlichen vnangezeigter nit lassen, das wegen der vnlangst alzue gach vnd ganz vnverhoffterweis eingefahrenen Teurung noch vor dreyen Wochen bey demselben wier vnsh gerne vmb Rath vnd hilff, wo nemblichen für dessen handlszvolckh die notturfft getrait herzunemben were, angemeltet hetten, weillen aber vnser hochgeehrter herr eben damahlen nicht einheimisch, sondern in Schemnitz gewesen, die Noth bei unsz alzu grosz war, vnnnd wir verständigt worden, das in der Herrschafft Lebens eine nambhaffte Summa Gekhürn verhanden wehre, alsz haben solch plezlich eingefahlene Tewrung vnnnd dieser Camer nothigen Standt der hochlöbl. Khay. Hoffcamer, weil es periculum, durch herrn Löhner alhieigen Camer ainspanier wir auszfürlich gehorsb entdeckht, vnnnd beynebends bey herrn Stella, alsz erwenter Herrschafft Regenten die g. Verfiugung zu than, das eine gewisse anzahl Getraides zuerhietung etwan ausz dieser Teurung erwachsenden Vnhails Er hiesiger Camer gegen leidentlichen Presz volgen vnd liefern lassen wolte, beweglichen gebetten. Weillen vnsh aber hierauf noch bisz dato kein resolution eruolgt, auch bemelter Löhner nichts fruchtbarliches verricht, haben wir vnsh entzwischen vmb andere Mitl bewerben müessen, vnd mit Hilf des Höchsten noch bisz anhero, wie wol nit ohne schwerer Sorgfalt, das gesindl dennoch mit Brodt versorget, das also erwehndes Getraidt, weillen Gottlob der Schmidt nummehr angehet, vnnnd das Traidit von tag zu tag am Presz abnimbt, wier nicht mehrers hoffentlich so eylents zuerhuetung Theuerung bedürffen werden, sondern die Handlarbeiter ihnen solches widerumben selbsten am Markht khauffen werden khönnen, für Ains.

Gleichermassen khönen zum anderten, wier mit Stilschweigen hiebey nicht vmbgehen, das vnsh von dem herrn Veith Bernhadten wie nemblichen er diesen nothleidenden Wesen mit einem ergäbigen Vorlehen zu succurirn entschlossen were, zwar vnterschiedliche promiss geschehen, auf welche wir vnsh auch vestiglich verliessen, da wir aber dieser Hilf am nöttigsten bedürffen, wirdt nichts da-

rausz, vnd werden von ihme ganz hilflosz gelassen. Er zwar, herr Bernhardt, möchte fürgeben, alsz wan er der Camer hette dienen wollen, was er aber für media fürgeschlagen, hat es vnser grg. herr hiebey grg. z uernemen.

Jezo wissen wir vast nicht, was wir thuen oder lassen solten. Schuldig sein wir beydes guetten Leüthen, welche vnsz mit den ihrigen zu dieses Handls Notturfft treuherzig beygesprungen, vnd auch denen armen Arbeitern zue Pergg — vnd Hüttwerch ein ganz Quarthal ihre bluetsauer verdiente lidtlöhn, die hetten nun bisz anhero vermög vnserer Zuesage, die wir ausz widergedachten Hoffnung ihnen gethan, bezahlet werden sollen, so ist leider nirgends ichtwas verhanden, mit lähren Henden aber so ein menge arbeit-sambes Volckh, das da warhafftig (will man anderst das es bey der Arbeit verbleiben solle) bezahlt werden muesz, zu erhalten ist es einnal vnmüglighen. So weis auch vnser hochgehrter Herr sonsten dieser Camer iezige grosze Noth, wie nemblichen vnsz nicht allein an allen Pergnotturfften aller Orthen gebricht, sondern auch wegen dises Jahrs grosse dürre, vnd alles das Granholz dahinden bliben, welche bei Menschengedenkhen nicht beschehen; wan nun von allen Orthen diesem löbl. vnd edlen Kupferhandl also hart zuegesezet wirdt, vnd vnsz zue verrer erhaltung desselben alle Mittl abgesehneden werden, haben wir nichts anders alsz einen gewissen Steckher, den Gott gnediglich verhietten wölle, zu gewarten, damit aber auch diesem instehenden vnheil gesteyert werden möchte, alsz bitten vnsern hochgehrten herrn wir hoch vleiszig, derselb geruhe diese vnszre Noth der hochlöbl. Khay. Hoffcammer ohnbeschwert anzeigen, vnd vmb allereheist remedierung ohnbeschwert anhalten. Item, wie entzwischen wir den Handl sustentirn; vnd wan die Heyer ausz Vngedult einen Auffstandt machen thetten, wessen wir vnsz verhalten sollen, vnsz mit treyen Rath beyspringen, auch wans mügligh were mit ein 10 m. fl. Polduraggen, inmassen vnser grg. herr vorhin die vätterliche Trew der Camer gethan, bisz ein Mitl fürfelt das Gesindl zue stillen, irgent für die alhiesige Camer einzusprechen günstig belieben, Esz hat zwar sonsten herr Aichinger vns von einem gueten Mitl, wie nemblichen nicht allein dieser instehenden ruin vorgebogen, sondern dieses ganze Wesen in ein erwünschten Flor widerumben khöndte gebracht werden, erwehung gethan. Das nemblichen guette Leüth verhanden weren, welche bisz in 30 m. R. th. ganz willig vnd auf einmahl, doch gegen Verhypotecirung etlicher, souil am Werdt aestimirlichen, hier im Königreich Vngern liegender Dörffer, die da etwan zur Herrschafft Schinta, Freystättl. Lewens, oder zue einer andern khöniglichen Herrschafft gehörig wehren, welche mit 10 p. c. verinteressiret, die Interesse aber von denen verhypotecirten Güttern genomben werden solten, auf eine gar geraumbe Zeit herlichteten, vnd solle destwegen herr Veith

Bernhardt zue tractirn völligen Gewalt haben. Wann nun solche Mittl, welches diesen an jezo nothleidenden Perggwesen zu grossem Nuzen khäme, der hochl. Khay. Hoffcamer auf vörher beschehende Erinderung vnsers grg. Herrn annemblich wehre, khöndte vnsers dienstl. Erachtens destwegen mit offternenten Herrn Bernhardten ohne Versäumung einiger Stundt Handlung gepflogen werden.

Welches ingleichen vnsern hochgeehrten herrn wir hiebey dienstlichen nicht verhalten sollen, Vnsz beuehlendt Neusohl den 3. Julij Anno 1638.

CXLVI.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Edlen vndt Gestrengen Herrn Wolff Ochsen von Son-naw zum Sebenhof, Röm. Khay. Mat. Verwaltern bey der Camer Neusohl, meinem insonders günstig vndt vielgeliebten Herrn Sohn.

Eidler Gestrenger Herr Verwalter insonders g. vndt vielgelieb-ter Herr Sohn, demselben seindt mein beffiszene dienst hinwide-rumben beuohr.

Meines herrn Sohns schreiben hab ich gestern empfangen vnd Inhalts wohlvernomben, erindere hieauf denselben, das die Scötschischen Abgesandten noch des dienstags zeitlichen sich alhie befunden, undt mir nicht allein vorgebracht, wie man Sie vermög Abredt (massen es dann auch mir Herr Einnember Montags gegen Abendt, da auch Herr Bernhardt sich bey mir befunden also ange-deut) mit Reichstalern zu 1 fl 50 den. nicht contentirn wolte, son-dern mich auch mit meiner mir vor das gesicht gelegte obligation zu völliger Contentirung gar beweglich angetrieben, oder aber dasz ich mich hinüber verfüegete, vndt allendten Sie zu befriedigen auf Mittel bedacht were, ganz stricte begehret vndt haben wollen. Nun khan es mein Herr Sohn selbsten crachten wie ichs doch immer für ein ander bringen solle, wann ich mit dem stätten raisen die Zeit zuebringen, vnd das alhiesige Wesen hindan setzen muesz. Hab Sie dero wegen mit harter müh dahin beredt, das sie zum Früe-mahl bey mir verblieben, mit denen ich dann mehrers zehen müesszen, alsz mir lieb gewesen, allein zu dem Ende, ob ichs viel-leicht dadurch auf einen guetten Weg bringen khontc. Wie diese leüth aber in ander Weg selzam humorirt, also seint sie auch dies-es falls nur herter worden, vndt ainmahl die Bezahlung begehret. Darauf ich mich lezlichen endtschlüeszen müessen mich khünfftigen Sontag abents, oder aber Montags zeitlichen früte hinüber zu bege-ben, vndt vmb Mittl, damit Sie vergnügt werden möchten, zu be-werben, darmit Sie abgeschieden. Jezo wirdt mir obliegen dahin zu

sehen, wie die Sach accomodirt werde. Im vbrigen meinem Herrn Sohn Göttlicher obacht beuellende. Crembnicz den 5. Augusti Ao 1638.

Meines herrn Sohn beffieszener

H. Sockh.

CXLVII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, fogalmazvány után.*)

Anno 1638 Adi 9. Augusti Nachmittag vmb 1 Vhr seindt wüer zu Endts vnterschriebene zu der Röm. Khay. Mayt. in diese hung. Pergstött wohlverordnete Herrn Visitations Commissarj den Wohledlen vnd Gestrengen Herrn Hannsz Wilhelmb Carphin vom Cronenfels in Herrn Johann Tscheösy Behaussung alhier zu Neusohl, komben, vnd vnnsz bey demselbigen befragt, vnd Raths erholt, weillen wier bey allen dreyen Cämmern von denen benachbarten Herrn Edelleithen vnd Bürgern kein Gelt vnter 20 procento, auch vmb dieses nicht in Paaren ohne Zueschlög die Nottwendigkeit zu der Pergwerch Verlag, vnd erhaltung haben können, wie wier vnnsz mögen ferrere Anticipierung desz gelts auf Interesse bey so schlechten geföllen vnd Zuestandt der Pergwerch ohne deszen bey jezigen Zeiten die Pergwerch nicht mögen erhalten werden, zuuerhalten.

Darauf Herr von Carphin vnnsz zu Entsvnterschriebene allen dieszen mündtlichen Beschaidt erthailt, wann kein gelt anderer gestalt die Pergwerch in permennischen Pau zuerhalten aufzubringen, vnd von Hoff kein Verlag erfolge, so seye es bösser ain Schädtl alsz ain ganz landschadt, chundter Mann die Pergwerch solle auffasszen, dasz gelt wie man kann, vnd nicht wie man will aufzubringen.

Anderten haben wier Endtsvnterschriebene Herrn Commissarj von Carphin auch befragt, vnd bey ihme Raths erholt, wie wier vnnsz dann gegen denjenigen Partheyen, deren termin alberaith verfallen, der Capital vnd Interesse halber verhalten soll; darauf herr Commissarj von Carphin diesen Beschaidt erthailt, mit volgendten verba formallibus, wasz ihr alberaith verschrieben, vnd zu bezahlen schuldig, dasz werdet ihr müessen zahlen, vnd werdet selbst nicht Vrsach geben, dasz man Euere Handtschriften vnd Pötschafften vernichten, vnd Euch öffentlichen auszruuffen würdet, die Inhibitionis benelch verstehen sich auf die Müglichkeit, vnd nicht auf die vnmöglichkeit, es seye bösser ain Werkch zu erhalten, alsz zu grund gehen, wann es ja anderer gestalt nicht sein khau.

Deszen zue Vrkhundt haben wier vsere Handtschrift vnd Petschafften hierunter gestelt. Actum Neusohl Ao ut supra.

CXLVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Generoso Domino Volfango a Sonnau, Sacratissimae Caesar. Rque Mattis Camerae Nouisolien. Praefecto Domino et Compatri mihi confidentissimo.

Aianlom szolgálatomat kgdk mint io akaro komam Uramnak, az Ur In kgdt io egesseggel es jo szerenchevel algia megh.

Megh adtak ez minap ennekem az kgd leuelet, meliben ir kd, hogy az buzat fel kwlgiem, noha In tudgia igen eszunkben volt, de egieb dolgaink miat ennire kellet halladnie az fel uitetes, azert kerem kgdt mint io akaro komam Uramat, megh bochasson kd es paranchollion az mibeöl tudunk io szivel szolgálatunk kgdk. Uram eö keme felleöl semmi bizonios hirt nem irhatok kgdk, noha az eleöt meghirta wolt, hogy minden bizonnial az elmult Szent Mihal napra haza jeön, de semmi hire ninchen eö kemenek, elegh nagy busulasba wagiok, hogy im octavat is hirdetnek, eö keme mesze leven, hyrt nem adhatok feleöle, mert igen hertelen Octava kezd lennj, mind chak attol tartok, hogj walami kart wallunk, miuel wigiazoknak az mostani iödeökben feökeppen szolgálnak az peö-reök, ha walami iot es bizoniost tud mondani feleöle kd, ha meg is weghez megien-e vagj el oszol, auagj mi vegre leszen, engemet is tudositson kd feleöle, it ugian sok ember megh rettent teöle.

Magam Innek hala is egesegbe wagiok, szerelmes gyerme-kimmal egiut, feöképpen az kd keöreösztt leaniaual Mariaelkual, melj igen fris Innek hala es io egeseges, megh tudna mar kezett foghni kgdnek. Az Ur In kgdt sokaig io egesegbe eltesse. In Osd-gian 9 octobr. 1638.

kgdnek szeretettel szolgal

Bornemisza Maria.

CXLIX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárából, másolat után.*)

Der Röm. kkay. Mayt. respective Einneubern zu Schembnicz vnd Buechhaltern zu Crembnicz in den Hungarischen Pergstätten Michaeln Wenger, vnd Hörman Rothen zue zustellen.

Von der Röm. kay. auch zu Hungarn vnd Böhaimb königl. Mayt. vnsers allergnedigstēn Herrn wegen deroselben respective Einneubern zu Schembnitz vnd Buchhaltern zu Cremnicz in den Hungarischen Pergstötten Michaeln Wenger vnd Hörman Rothen hiemit

in Gnaden anzuzugeln, allerhöchsterner kay. Mayt. seye gehorsambist vorgepracht worden, wasz massen Sye sich alhier auf von der kay. Hoffcammer empfangenen beuelch vnd Verordnung bey etlichen Partheyen, vmb ein ergäbige anticipation, für die der Zeith Noth leidenthe Hungarische Pergwerkh beworben, vnd wasz Gestalt Sye durch Vndterhandlung Veith Bernhardtens Hechstgemelter Ihrer Mayt. Hoff Handlsman alhier vnd Newsoller Khupffer kauffer ain Summa gelts, bisz in die Zechentaussent Reichs taller auf ein Halb vnd ain ganczes Jahr gegen Nein pro Cento rata temporis Jährlichen Verzünsung bey einer gewiszen Parthey zuerhalten in Hoffnung stundten, wan Sye Amt Leithe berierter Parthey sich in proprio verobligirn vnd deroselben ein gemessene Versicherung, dasz Ihnen bisz zu abstattung dergleichen Anticipation nichts in die Ambts Geföhl eingegriffen werden solte, fürzeigen würdten, So dann Ihr khay. Mayt. angeregtes darlechen berürter massen anzunemen allergnädigst eingewilligt, als werden sich die Beambten gegen dem Creditori nicht allain desthalber ohne einziges bedenken in proprio zuerschreiben haben, sondern es wollen auch Ihr khay. Mayt. dieselbe in Krafft dises khayserlichen Decrets, welches Sye dem Creditori danenhero zu einer begehrten mehrern versicherung vorweisen können, hiemit gdist versichert haben, dasz bey erfolgenden Segen Gottes, bisz vorhero nit solche anticipation in Capital vnd Interessen völlig abgestattet in die Gföhl weder durch Ihr khay. Mayt. noch dero Hoff Camer ainiger eingriff nit beschehen solle.

Solchem nach ihnen beeden Pergstätterischen beambten hie mit in Ihr khay. Mayt. nahmen anbeuolchen würdet, dasz Sie nach erhebung der Paren Gelter an disem Darlechen sich alszpalten von hinen widter erheben, vnd diselbe zu wohlfahrt vnd gedeülichen Aufnehmen der Perckhwerkh bey einer vnd andern Cammer, wo es am maisten von nöthen, aigentlich anwenden, auch solches auf Ihr hinein kunfft mit dem Vndter Cammer Grauen Herrn Hansen Sockhen, in albeg alsobalten Conferirn sollen.

Daran beschicht Ihr Mayt. gnädigster Willen vnd Mainung Signatum Wienn, vndter mehr allerhöchsterner Ihrer Mayt. hiefür gedrückhten kay. secret Insigl.

Vlrich Franz von Kollobradt

W. V. Brandeis

Per Imperatorem 12. 9bris Ao 1638.

M. Wagner.

CL.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Magnifico Dno Wolphango Ox. Sacr. Caesar. Regiaeque Mat-
tis Camerae Nouozolien. Praefecto toti denique Universitati Ciuita-
tis Nouozoliensis Dominis et Amicis mihi obseruandissimis.

Cito, Cito, Cito, Cito, Citissime.

Magnifice Dne et Frater mihi obseruan. Salutem, seruitior.
que meor. paratmam commend.

Magcae Dni Vrae necessario aperiendum esse duxi, nempe
qualia noua et quam perditissima hic in partibus nris habeamus,
quae putabam esse dissipatura, sed ut res est, in dies augentur, ac
crescunt; ingens copia Turcarum pro certo dicitur concurrere ver-
sus Budam ea intentione omnino, ut excurrendo ad montes usque
Uighlesianos planitiem totam quantam in nihilum redigat ruinamque
Regno nro inferat. Quare Mageam D. Vram singulariter rogatam
esse uolo, uelit praeesse nobis in hac necessitate urgente, et quanto
plures homines armigeros huc expedire eo citius, periculum enim
est in mora, nisi Deus conatum eorundem reflectat, timendum, ne
aliquid detrimenti patiamur, Mgea Dno Vra se die nocteque resol-
uere dignetur aduentumque eorundem armigerorum significare, ut
eo maturius possim de uictualibus et conditione eorum prouidere
factura sua M. Dnatio jam nobis, quam etiam uniuerso populo rem
gratissimam, seruitiisque nris promerendam, Responsum optatissimum
expectando quanto citius. His M. D. V. feliciter valeat. Raptim in
Filek Die 29. decembris Ao 1638.

Mgae D. Vrae Stor er Frater paratissimus

Franciscus Wesseleny de Hadad.

CLI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárából, másolat után.*)

Wir hernach benante, Ich Johann Sockh der Elter, Röm.
khay. Mayt. Rath Administrator des obristen Cammer Grauen Ambts,
vnd vnter Cammergraff in Hungarischen Pergstätten, Michael Wen-
ger Einnember bei dero Cammer Schembnitz, Herman Roth von
Rottenfelsz, Ihr Mayt. vnd des Hochlöblichsten Erzhausz von Oes-
terreich diener vnd Buechhalter bei der Cammer Khrembnitz, vnd
Georg Scholz mehrhöchsternerter Ihrer khay. Mayt. Buechhalter bei
der Cammer Schembnitz. Thuen Khundt vnd bekhennen für Vnsz,
vnsre Erben, vnd Erbens Nahmen, Crafft dieser Schuldt obligation

vnuerscheidentlich, wo Noth, vor aller meniglichen; Demnach zu
 Vnmgänglicher Vnterhalt: vnd fortsetzung iezernerer baidter Camer
 Pergwesen ausz höchsterheischender Noth eine ergäbige Gelts An-
 lag bey und aufzubringen, die äusszeriste Notturfft erfordert, vnd
 derentwegen bei der Hochlöbl. Khay. Hof Camer (dasz ermelten
 Lieben Pergwesen alle mögliche vnd ersprieszliche assistenz vnd
 handtraichung gethan werde) Wir ein gehorsambstes ansuechen ge-
 than; Sintemahlen wir aber wegen seithero ganz erschöpfften, so-
 wohl der hochlöbl. Hof Cammer, alsz andern Geföllen, vnd daher
 rührendten impossibilität, mit disen gnedigen Beschaidt verweisen
 worden, dasz wir anderwerths dergleichen Darleehens mittel ersue-
 chen, vnd interim solang in gedult stehen sollen, Alsz ist auf gne-
 digen fürsschlag, der von der Löbl. Hof Camer vunsz erhaltenen
 Specification vnd andeüttungs miteln, über^{*} beschehenes vnser
 öffters eyffriges vnd dienstfreindtliches ansuechen vnd Bitten, von dem
 wol Edl vnd Gestrengen herrn Valentin Schmidt Egger, der Röm.
 kay. May. bestelten obristen Wachtmaisters, die angemelte Summa
 paares gelts in Wienn, Alsz Nemblich Zechentauszendt Stuckh
 Reichstaller in Specie, vunsz ex titulo mutui endtlich paar gelichen
 dargezehlt vnd fürgestreckht worden, mit diesen beederseits aus-
 trucklichen Verlasz, dasz wir bemelte Summa von vnten gesezten
 dato an, über ein halbes Jahr, oder nach verflössenen sechs Mo-
 naten inclu-ive, nebens dem von Höchsternter kay. Hof Cammer
 wegen respective der Reichstaller Specierum ex officio uerwilligt:
 vnd placitirten, auch alberaith in die vierhundert vnd fünfzig Stuckh
 Reichstaller voransz empfangenen Interesse, (als Nemblich Neun
 Reichstaller pro Cento auf ain Jahr lang) die paare vnd völlige
 Widerstattung ersternter Summa der Zechentauszent Reichstaller
 gleichmessig in Specie vnd ohne Abgang mehrgedachten Herrn
 Glaubwiger, desszen Erben, substituten, oder getrewen Briefsinha-
 bern ex aequo zuerfolgen, vnd mit Dankh zuerlegen schuldig vnd
 verbunden sein sollen vnd wollen, Alsz wir dan hiemit in bester
 vnd bestendigster form, allesambt bei vnnszern Ehren, wahren
 Wortten, trawen vnd glauben, auch bey Verpfendung Vnnszrer
 sambt vnd sonders aigenthumblichen Haab vnd Guetter, liegundt
 vnd vahrundt, beweglich oder vnbeweglich, nindert noch nichts da-
 von auszgenommen (iedoch souil zu volständtger Contentierung mehr
 ermelter Summa iederzeit vonnötten sein wierdt) in proprio ver-
 obligirn, verbundenen, vnd verschrieben haben wollen, Thuen solches
 auch mit wohlbedachtem Mueth communicato inter nos consilio frei
 aignen willens, hierzu von Niemandten gezwungen vnd getrungen,
 wie auch auf keinerley weisz persuadirt, dergestalt vnd also, dasz
 wir Endtsunterscriebene auch vnser Erben, auf den Todtfahl für
 einander inszgesambt, auch samentlichen für einen, und ainer für
 alle, vnuerscheidentlich in wehrunder Zeit dieses Ausstandts, mehr-

ernente Zechentausedt Reichstaller auf bestimbte Zeit vnd termin also paar in Specie vnd ohne abgang, mit Dankh hin widerumb vnfehlbahr erstatten vnd bezahlen sollen, da sichs nun begäbe, das wir zu solcher Zeit säumbig, vnd gedachten herrn fürleicher zu seinen Vorhaben einigen Nachtheil vnd schaden causirn wuerden, darwider soll vnnsz erstlich nit einige Jurisdictionen, Geist. oder weltliche Rechten, oder Gerechtigkeiten, schützen, schürmen, noch handthaben, Dessen zu mehrer vnd standthafter becrefftigung begeben wier vnnsz hiemit, vnd renuncirn strackhs vnentscheiden der Exception non numeratae pecuniae, non numerati precij, non impleti Contractus vel transactionis eam quo etc. Auch wasz etwa sonst zu entstehndter suspension vnd verlengung, vnnsz fürträglich sein möchte, alsz da seindt vorig. gegenwärtig oder zukünftige, khay. oder königliche alsz auch Landtsfürstliche Constitutionen, Lanndsordnungen, Gewohnheiten, Suspensionen, Priuilegien, Indulten, Moratorien, vnd wasz den sonst pleno Jure anhangt, oder von Menschen Synn zue Vmbstosszung oder Muettwilligen Aufzug dieses Contracts erdacht vnd eingeführt werden khann, wie auch der Exception doli uis et metus, vnd wie dieselbe mit mehrerem in Rechten ausgesetzet sein, vnd in Summa verziechen vnd begeben wier vnnsz per expressum aller in genere vnd specie freyheiten, Guetachten, Restitutionen, Decreten, Exceptionen, Clauszn, Texten, Artikheln, Gebotts, vnd Verbottbriefen, wie auch des allgemeinen Lanndtschaden Bundts, wider solchen vnnsz keines weegs nit schützen soll, weder prandt, pest, khrig, Heereszeüg, vnd andere dergleichen Zufähl, alsz wan solche Expresse hierin erkläret vnd vim Judicati erreicht hette, mit angehenkter dieser Clauszel, dasz solcher Contract ohne einzige Separation oder diuision omni meliori modo, quo de Jure et consuetudine valere potest, Crafft eines Endts Vrths bestandt haben solt, darwider von vnnsz auf keinerlay weisz noch weege in contrarium nichts eingewendet, sondern zum fahl wier mit der Bezahlung saumbig oder sonst in mora stehen würden dasz von mehrernten herrn Glaubiger, dessen Erben, vnd Substituten bei den Negst angenehmen zahlungs miteln es sey real oder personal Guett, wie die auch Nahmen haben mögen, sich selbts aigenmechtig zugebrauchen, dessen anzumassen, darin sich zuhalten auch alle Vncosten saumbnusz vnd schaden dabei zuerhollen, allen vollständigen Macht vnd Gewalt haben soll. Geloben vnd versprechen hierauf, in Crafft dises offenen Schuldtbrieffs, gleich wie wir alle vnd ieder hierin ermelter Exceptionen zu genüegen erindert, vnd in allem getrewlich also nachzuleben vnnsz schuldig vnd verbundten wissen, vnd erkennen, allsz haben wier vmb mehrer Versicherung willen, neben vnnsz zum Pürgen erbetten, den Edlen Vest vnd wolfühnemben Herrn Veith Bernhardt, khay. Hoffhandlsman alhier in Wienn, vnd Newsolleri-

scher Khupfferhandls verleger, welcher sich nit weniger allsz wierpürg vnd Zahler zu sein, vnd neben vnnsz in proprio gleicher gestalt verobligirt haben will, Vnd damit leczlich vilbesagter herr fürleicher (wofern Er solche Schuldtsumma über inuermelten termin lenger ligen zulassen nit gesinnet wehre) sowohl der Bezahlung seinesthails versichert, allsz auch wier in Zeiten vnnsz vmb Mittel Zubewerben nit verkürzt werden, allsz soll ein theill dem Andern Zway Monath Zuor die Aufkhündtung intimirn vnd andeüten lassen. Alles getrewlich vnd ohne geührde. Dessen alles zu wahrer Vrkhundt, stetter fest vnd unuerbrichlicher haltung, haben wier diese Obligation ins gesambt vnd ein ieder insonderheit mit aignen vnsern Handschriften vnd gewöhnlichen Pettschaften gefertigt, bestetigt, vnd becrefftigt. Actum Wienn am tag St. Catharinae, welcher ist der fünf vnd zwanzigste November, diesz aintausent Sechshundert vnd achtund dreiszigsten Jahrs.

Jo. Sockh. Mich. Wenger. Hör. Roth.

Georg Scholz. Veith Bernhardt v. Berndall.

CLII.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, kivonat Prandeisz báró jelentéséből 1638.)

Das obriste Goldschaideramdt vnd der Schaidgaden, an deme sehr viell gelegen, so ein ansehenliches zu erbauen gestanden, und noch jährlich zu unterhalten kostet, verwaltet Johann Baptista Foikh, der auch ein catholisches, vnd soweit seine experienz erstreckht, eingezogener information nach, mit willen oder Vorsatz kein untreues Subjectum, danebenst auch ein zimlich guter Bergman, aber in denen Schaidens Arbeithen haben sich bey dieser Visitation etliche, und zwar zu corrigiren nothwendige, theils aus unerfahrenheit, theils aus unwirthlichen Eilen, und anderen unbedachtsamen Überumpeln entspringende Fehler sehen lassen.

Dann 1-mo braucht man zu denen Schaidkolben lauter frisches aus dem Zeug, vnd nit aus alten Schörben geblasenes Glasz, welches, ob es wohl in denen Augen schön und durchsichtig, auch fest, und wohlhaltig, von seiner quarzigen Art der wilden Kűzling noch nicht zu genügen purgirt, gestalt in vielen solchen vorhandenen Gläsern die Wårzen, vnd darinnen ganze Körner von ungeleuterten Kieszeug noch erscheinen, und ad oculum zu demonstriren, aus welchen diese Nachtheiligkeit entspringt, wann Silber in solchen Gläsern geschaiden, und hernach die Wasser in ihrer nothdürfftigen Gebühr starkh abgezogen werden, dasz sich die Silber mit ganzer Gewalt in dergleichen quarzige Vesicas oder Concavitates einlegen, selbige als eine sitientem, und nach der Asche begiehrige,

oder appetentem Materiam ergreifen, aufs festeste an sich ziehen, und damit verainigen, dasz wann die geschaidene Silber hernach geschmölzt werden, diese daran klebende Glaszschörben eine solche rauberische Schlackhen generiren, von welchen auch in Ansd das Silber ohne Abgang schwer zu bringen, dahero fast so viell Flusz zugeschlagen werden muesz, als man hernach Silber zu Nutz bringt, der Kohle zu geschweigen, welches bey denjenigen Glas Sorten, so von Schörben geblasen nit zu besorgen; Ursach et Ratio, je öffter ein Glasz, wann es zerbricht, (wie dies Orths bey jeder Schaidung 10, 12, vnd nach ergebiger Beschaffenheit der Bergwerkhs, wohl doppelt vnd mehr Stuckh zerbrochen werden müssen) wieder umbgeschmölzt, je compactius, und mehr es von seinen porositäten, et per consequens von allen raubens gewalt, oder attractivischen Arth liberiret, entgegen viell mild und lindflüssiger wird; obzwar die Schaider diesen errorem mit dem jüngst abgestorbenen Glaszmeister, als welcher fürgeben, dasz er den ersten oder frischen Zeug ebenso wehrhafft, darzu viell klarer, als die Schörben blasen und machen könne, defendiren wöllen, so beschiecht es doch ohne fundament, sintemahlen questio vel Controversia dies Orths nit inter claritatem et durtiem, sondern qualitatem et puritatem versiert, des Glaszmeisters Wissenschaft sich auch nit ad experientiam metallorum vel aquarum fortium, sondern auf seine blose Handtgrieff erstreckht, dies Vorgeben nur umb seines Nutzes willen beschehen, dann wann er die aufgesamblete Schörben wieder renoviren sollen, wäre ihme von Macherlohn nit so viell, als vor die neue Gläser zahlt worden.

CLIII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, kivonat Prandeisz báró jelentéséből 1638.*)

Wann nun nach oben angeregten Beschaffenheiten in der Grueben und am Tag die beede Stuckh, als Ciment vnd Müntzwesen die fürnembste, welcher eine genuegsamblichten erleutterung und genauen Examinis bedürfftig; in Erwegung selbige vor diesem durch ein oder den anderen Obristen Camergraffen, insonderheit durch jüngste königliche Comission starckh angefochten, und wie eines theils das Cimentwerkh gantz abgeschafft, anders theils das Müntzwesen auf Schembnitz transferirt werden möchte, viellfältig berathschlagt, und unterschiedliche Weeg fürgeschlagen worden, dieweilen Sie in beeden diesen wichtigen Stückhen aber stärkerhe opposita gefunden, insonderheit darinnen alsbalden zurueckh prellt, wann ihnen proponirt und entgegen gesetzt worden, dasz alda

mit einer — sondern zweyerley — nemblich Schaid und Mühlgölder vorhanden, darob die Quaestio zu erörtern; dann obschon zu concediren, dasz da gediegene edle Schaidgölder sich auf den rechten Ducatenhalt der 23 karat 9 grän, und also uncimentirter vermünzen liessen, so wären doch selbiger der wenigern, die mehrern aber Mühlgölder welche nit allein von Unmilte der Matricis, darinnen sie generiret, viel Wildigkeiten in ihnen führeten, sondern auch unter denen Schiessern, und denen Pucheysen frembte Unarten participirten, über diesen in verquicken, durch das darzue nothwendige Queckhsilber nit weniger starkhe corrosivische Spiritus, welche die Anima des Goldes ohne das ferventissime appetirte an sich zieheten, dasz solche hernachfolgents dem Corpore anderst nit, als durch die Ciment hinweggeflichtiget, und benommen werden künt, und gesetzt, dasz auch durch hoch rectificirte Schaidt- oder vielmehr Gratierwasser solche mercurialische Spiritus widerumben aus dem Golde extrahieret, und also unum corrosivum per contrarium corrodens separiret und das Corpus Auri wieder zu seiner rechten Geschmeidigkeit bracht, auf den rechten Ducatenhalt gradiert, und ohne Ciment zum vermünzen tauglich gemacht werden möchte; so würden doch selbige Wasser durch dergleichen in sich gesoffene Wildigkeiten dermassen rauberisch, dasz sie ohne merckhlichen Abgang und sonderbahren Verlust an Gold und Silber weiter nit zu gebrauchen, sondern hinweggeschüttet werden müszten. Wann nun hierüber pro et contra der calculus aufgesetzt würde, bey welcher Arbeith, id est, bey dem Cimenten, oder diesem Schaidtweesen der mehrer Schaden zu verspüren, möchte der Quotient oder Divisor das Facit alzugeschwind zaigen, dasz angeregtes Schaidewerckh in Vitriol, Salliter, Gläsern, Holtz, und Kohlen ein weit höhers, als das Cimentweesen gestehen thäte. Welche subtile und scharff gesuechte, zwar an ihnen selbst wahrhaffte Rationes der Doctor Schiesszel, als ein Jurist, und kein Schmöltz- Probier- oder Ciment-, viell weniger im Schaiden, Gradieren, und andern dergleichen feuerarbeiten erfahrner, nit zu inpugniren, diejenige auch, so ihnen solches angeben, umb willen sie weiter auch nit, als in ihrer profession experimentirt gewest, diese prügel aus dem Weeg zu räumen, noch ihme pro sufficientibus an die Handt zu stehen gewust, fürnemblich ihre persuasiones, als ob die Gölder der fein nach aus der Ciment nit ingerath, sondern hierinnen ein merckliches unterschlagen würde, insonderheit dieses auch, dasz indeme gantz unpassierlich geirt, da nur Ducaten Goldt zu 23 karath 9 grän für ein Goldt zu 24 Karathen in dem Aussaz gebracht, entgegen Ewer kay. Mayt. bey jeder Marckh Goldes umb 3 grän zu kurtz, oder zu wenig ausgeworffen, ingleichen durch die zuschlagende gränung, so nur Kupfer und Schwöfel, am gewicht auch ein sonderbahrer Zugang durch die Cimeter für ihren Nutzen

erhalten, Ewer kay. Mayt. entgegen so schwer Goldt entzogen würde, mit beständigen Grundt zu behaupten sich nicht bastant befunden, als ist die hierdurch gesuchte nutzbahre und nothwendige Reformation auch steckhen blieben.

Demnach aber diese Quaestio über angeregtes Cement weesen magni momenti, daran sich bisz dato viell gestossen, und derowegen die Notturfft erfordert, dasz es recht aus dem Grund und fundament indagirt und erforscht worden, darzu ich auch ermelten Carphin so mündt- als schriftlich starckh ermahnet, worüber er nun bey jüngst gehaltenen dieses noch instehenden Jahres dritten Quartals Cement deroselben einsez- und ausramb- wasch- Schmöltz- Probier- und Zaingiessung von Anfang bis zu End beygewohnet, entzwischen alle hievor erzehlte opposita fleisigst in consideration gezogen, und das fundament mittelst vorig in dergleichen Goldtrainigung und Feuerarbeiten gehabter experienz so weit erforscht, und nachspeculirt, dasz er auch anerbietig, wann auf Ewer kay. Mayt. allergnädigste placitirung ihme nach seinem calculo die Nothdurfft von ungeschaidenen Silbern und Göldern anhero verordnet würde durch eine oder zwo Proben, nachdem es die Nothdurfft erfordern möchte, allhier in loco zu demonstriren, das nit allein jenige aus den Silbern gefallene gediegene Schaidt- Silber- Gölder, sondern auch diese rauche Mühlgölder ohne einige Verderb- oder Verwildung dem Saidtwasser nuzbahrich geschaiden, et per subsequentiam eben sowohl ohne Ciment, auf den rechten Ducatenhalt, oder 23 karath 9 grän bracht, und sicher ausgemünzt werden können. Als wollte ich der unterthänigsten doch unmaaszgebigen maynung sein, weill zu solchen nothwendigen und das gantze Licht zeigenden Proben nit mehr als 5 Marekh ungeschaiden Silber, und ein einzige Marekh rauche Mühlgölder, wie sie noch bloz ausgeprester in den Kugeln seynd, vonnöthen, angeregte Silber und Gölder auch alsbalden nach demonstrirten Proben wiederumben an gehörige Orth pro instructione zu übersenden, dasz erwehnte Proben ehist ins werckh gesetzt, und die obbesetzte Anzahl Gold und Silber heraus zu verordnen anbefohlen werden sollte, hierdurch würden nit allein 1429 fl 25 den. so auf der Cimeter Besoldung Güz- und Schrot-gulden, für ihre Ehrklaüter vnd Köstgelder jährlich gehet, sondern auch der andere grosse Cimentunkosten erspahret, und abgelegt.

CLIV.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Dem Edlen vndt Gestrengen Herrn Wolff Ochsen von Sonnaw zum Sebenhoff, Röm. Kay. Matt Verwaltern, wie auch dennen Edlen vndt Vesten herrn N. N. höchstgedacht Ihrer Mat. Oberbeamten bey der Camer Neusohl, meinen sonders g. vndt vielgeliebten Herrn.

Edler Gestrenger Herr Verwalter, wie auch Edl vnd Vesste insonders g. vndt vielgeliebte herrn Oberbeamte dennenselben seindt mein beffizzen vndt willige dienst zuoran bereith.

Derr Herrn schreiben hab ich empfangen, vndt was gestalt mir dieselben des allentigen Handls wesen noth zu Gemüeth führen daraus mit mehrerm vernomben. Wie mir nun der Zuestandt und des Wesens grosse Noth mehr vnd besser beckhandt als mir lieb ist, also wolte ich wüntschen, dasz es nicht allein des Klagens, sondern auch des Erbarmens nicht vonnöthen were, weilen aber gleichwohl bey der de facto ermanglenden Hülfe guete Vertröstung gegeben würdet, ist gar khein Zweifel, dasz auch zu seiner Zeit das arme nothleidende Wesen ergetzet vndt erfrewet werde. Herr Einnember zu Schembnicz vndt allhiesiger Herr Buechhalter seindt zwar Gottlob vnd dankh frisch vndt gesundt angelanget, ihr Verrichtung aber ist dergestalt abgeloffen, dasz Sie nicht allein wenig erhalten, viel verzehrt, sondern noch andere Interesse posten bezahlt vnd wenig herein gebracht, was und wie viel es aber ist, erwarte ich erstes des Herrn Einnembers von Schembnicz, gehet mir also recht-schaffen das Wasser bisz an das Maul, das ich nun mehr weder ausz noch ein, vndt einmahl nicht wiste, wie ich nur das alhiesige wesen bestreiten solle, habe aber an einem fürnehmen Orth heut früe ainen diener vmb ein gelthälf expedirt, richt der nun was guets. lasz ich die Herrn auch nicht.

Das es denen Herrn zu auszwelung einer zerbrochenen Wellen an Roszen ermanglen thuet, will ichs zwar gehrn glauben. jedoch zweifelt mir nicht, wann die herrn den herrn Jesze, herrn Kochlätchen vndt etwo noch ein bar guette freundt vmb Succurs anlangen werden, das sie hiebey das ihrige zu thun nicht unterlassen werden, wo es aber dennen Herrn hieran erwinden sollte, werden mich die Herrn, wie viel hiezue Rosz bedürfftig zu erindern wissen, hierauf ich von hier, wie wolen wir alhier an Roszen auch kheinen Veberfluesz, derer soviel hinüber ordnen. das die Well an ihr Orth würdet gebracht mögen werden. Es erscheint aber aus diesem Mangl der Pergbeamten groszer Vleisz, die da warten, bisz es mit dergleichen Zeügs sorten ad extrema khomet.

Was sich die Herrn wegen der verfallenen Termin, beklagen, ligt mir auch hart an, wolt Gott ich wär also gefasst, das ich nicht allein mir selbst, sondern auch dennen Herrn rathen könnte, wie khan aber ein Krankher dem andern helfen, vnd gieng es noch wohl hin, wann meine der Herrn Termin gleich weren, aber das ist aines. Wann ich meine Zahlungsfristen, so albereit verfallen, vnd nechstens verfallen werden, computire, werden sie der Herrn gantze Schuld weit übertreffen zu derer Abstattung ich aber kheinen Schatten einigen Mittels, geschweige die Mittel selbst wizen vnd erfinden khan. Allein dasz ich den Partheyen guette Wort gebe, vnd sie vmb weittere fristung vndt Termin bitte, des sich die Herrn, sintemahlen sonsten khein anders Mittl vorhandten auch gebrauchen können. Welches ich die Herrn hinwiderumb erindern wollen, dieselben beynebenst Göttlicher bewahrung beuelhende. Crebnicz den 8 december Ao. 1638.

D. H. beflizener

H. Sockh.

CLV.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, fogalmazvány után.*)

An Herrn Administratorn.

Vnserm hochgeehrten Herrn sollen vndt können wir schuldigermassen vnangezeigter nicht lassen, wie das mit dem wenigen, vndt zwar genug schwer zusammen brachten geldt wir dem Heuergesindl ihr Costgeldt nicht völlig bezahlen können, sondern denselben noch 1300 fl aufschlagen müssen, welcher Anstandt wann er morgendts Tags ihnen nicht entrichtet wüdt, so feht deren nach dem neuen Jahr kheiner mehr ahn, vndt haben einen richtigen stekher zu gewarten, die Khöler vndt Zuebrenner haben auch gestrigen Tages ihre Arbeiten verlassen, vndt befindet sich derer kheiner mehr in denen Kholungen.

So sein auch dem Gedingsfuhrman in der Neuhütten alle Knecht entloffen, vndt fellt ihme ain Pferd nach dem andern vmb. Ebenfalsz gehet es mit dem fuhrwerckh auf der Oberen Hütten, da sind die Pferd also abgehungert, das sie khaum auf den füessen stehen können, und man sie dahero vasst zue nichts mehr brauchen khan.

Vndt da wier gleich diese Stundt die grosse Handelsnoth vndt Gefahr, vndt wie etwan deuselben noch vorzukhomben wehre, betrachten, empfangen wir von denen 4 Holzhandlungen eine bewegliche lamentation, vndt protestation, das auch aldort die Arbeiter grossen Hungers halber nicht mehr bleiben, sondern ihre Arbeit verlassen vnd sich in andere Örter verlauffen müssen.

Weil aber bey dieser Camer wegen nicht Zuhaltung aller Credit gefallen, nicht das wenigist aufzubringen, anderwärts, da wir unser meiste Hoffnung gesezt, wir auch ganz und gar verlassen sein, vnd ohne ergebige geldt hülffe, oder ordentlichen Verlag dieser so weitschweifiger Kupferhandl nicht mehrers erhalten werden khan, vnd wir hier das werckh anicz hindertreiben müszten, also haben dise höchste Handlsgefahr vnserem Hochgeehrten Herrn wir nicht allein wie obligirt schuldigermassen anzeigen, sondern auch solche an gehöriges Ort, damit vnnsz khünfftig khein Vrsach der endtlichen Ruin zugemessen würde vhnbeschwerter, vndt zwar per posta, doch ohne einziges masz fürsreiben, zu berichten beynebens gehorsambst bitten wollen.

Neusohl den 30 decembris Ao 1638.

CLVI.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után.)

An heudt dato denn ersten May Anno 1639 ist zwischen dem Edln vnd Gestrengen Herrn Gregorn von Khornhaimb, der Röm. khay. Maitt. Einnembem zu Neusohl in den hung. Pergstötten eines thailsz, dann dem ehrnveszten Vallentin Denicher anderthailsz nachvolgendter Contract vnd Bestellung aufgericht, abgeredt, vnd von beeden Thailen vnuerbrüchlich zu halten beschlossen worden, alsz volgt.

Erstlichen thuet gedachter Vallentin Denicher sich zu gedachten Herrn Gregorn von Khornhaimb auf 3 Jahr lang vor einen Einnemberamts Verwalter dergestalt versprechen, dasz er in wehrundter Zeit die 3 Jahr über sich erbar, aufrecht, vnnnd redlichen, ohne ainzige arge falsche List, oder Betrug, vnd verschwigen, wie es einen ehrlichen Mann vnd Amtsverwalter gebührt, seinen besten vnnnd möglichsten Verstandt nach will gebrauchen lassen, zu forderist der Röm. Khay. Mayt. vnnsers allgnedigisten Herrn, vnnnd dann sein, von Khornhaimbs Nutzen fürdern, alles Vnhail oder wasz Ihr May. vnnnd demselben zuwider, warnen vnnnd wenden, auch alle Amtshandtlungen, vnd wasz dem Amt anhengig, in höchster vnd böster Gehaimb halten, die Abraitungen im Herrngrundt, Pergzeügschafferamt, allen Hüttwerchen, Holtzhändl, so wollen hohen vnnnd niedern Officiren, vnd mit wembe es sonsten von nöthen, iedezmahlsz zu rechter Zeit vnnnd so balten es immer möglichen, vor die Handt nemen, abraiten vnd ieden guette erbare Richtigkeit machen, vnnnd keinen auf keinerley weisz vnnnd Weeg oberfortlen, oder sonst Vnrecht beschehen lassen, vnnnd solches nimahlen ohne sondere wichtige oder erhebliche Vrsachen aufschieben, oder zuruckh-

stellen, auch iedeszmahls nach Auszug eines Jahrs, lengist dasz ander halbe oder $\frac{3}{4}$ Jahr hernach die Hauptambtsraittungen ihme Herrn von Khornhaimb oder seinen Erben ohne Anmahnung verfürttigen, vnnnd zu verfürttigen verbunden sein solle, auch täglichen, wochentlichen, monatlichen oder so oft es Herr von Kornhaimb begert, von allen des Ambts Handlungen auszfürlichen, wahrhaftten, vnnnd guetten Bericht, vnnnd Meldung thuen, vnnnd zu thun schuldig vnnnd verpflichtet sein solle, er Denicher solle auch schuldig vnnnd verbunden sein seinem Herrn wochentlichen einen Summary Extract desz Empfangs vnnnd Ausgaben, vnnnd wasz sonsten bey dem Einnehmeramt vor Handlungen wochentlichen einkommen, auf seines Herrn begehren auszfürlichen Bericht thun, auch ohne Consens seines Herrn nichts auszugeben, oder einnemben, wann er zur stell, oder in der Nähe, sich auch nicht vnterstehen, wann Herr von Khornhaimb zur Stell ainzigen reuers Schein, oder wie es Nahmen haben mag, zu unterschreiben, vnnnd in Summa nicht in Ambts Sachen vbersehen, wasz seinem Herrn zum Nachtheil vnnnd Schaden gedeyen möchte, da auch gedachter Denicher in Raittungen, oder sonsten wasz vbersehen würde, solle er schuldig vnnnd verbunden sein dasselbige seinem Herrn zu genüegen zu erleüttern oder in Mangl die baare Erstattung thuen; wie er dann, dasz er diesen in allen Puncten gewiszlichen nachkomben, vnd geleben will, mit Mundt vnnnd Handt angelobt, vnnnd versprochen hat.

Anderten, soll vnnnd will gedachter Herr von Khornhaimb ihme Vallentin Denicher iedes Jahr die drey Jahr über, oder im Fahl er länger dienen würdt, ainhundert vnnnd fünfzig Gulden sambt 6 Claffter Clufften holtz, vnnnd von ieder zu Ständen gericht vnnnd verfürttigten einnehmerischen Ambtsraittung absonderlichen 12 Rthlr zur recompens einer gewissen Bestallung vnnnd Vnterhaltung raichen vnnnd geben.

Drittens, solle ieden theil zu Auszug der drey Jahr hernach alle halbe Jahr frey stehen diese Bestallung, auf dem Fahl solche nicht ferrers continuirt werden wolte, aufzusagen, vnnnd kein theil weitters darüber verbunden sein, esz solle auch oftgedachter Denicher bey seinem Gewissen, vnnnd Verlueszt seines ehrlichen Nahmens ainzige Schrifften, Ambts, Cassa, oder Schuldbücher, Rappaturen, oder in Summa wie es Nahmen haben, oder genendt werden möchte, zu seinem Abzug von dem Ambt hinweg zu nemben nicht befuegt sein, sondern alle vnnnd iede Schrifften vnnnd Buecher, wie die Nahmen haben, oder genent werden mechten, in richtiger guetter Ordnung, vnnnd vermög aines darüber aufrichtundten ordentlichen Inuentarium seinen Herrn, dessen Erben, oder seinen künfftigen Ambtsverwaltter übergeben, vnnnd nichts im geringisten verhalten.

Desszen zu wahrem Vhrkhundt seindt dieser Bestallungsbrief zween gleiches Inhalts aufgericht, vnnnd von beeden Theilen gefürtigt

vnd vnterschrieben, vnd ieden Theil einer zu seiner Nachrichtung zugestellt. Actum Neusohl vt Supra.

CLVII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Generoso Dono Bolf Ox Fasonau, Sacrae Caesar. Reique Majestatis Camerae Novosoliensis Praefecto, Dono et Fratri mihi observandissimo.

Szolgálok kdnek mint jó akaro Pruder Unak, Isten szok jókál jó egészegél algya megh kemedet. Edés Pruder Uram kerem kemedet adgyon kemed köczön egy gira ezüstöt Raszmus ötves keziben, en mihent hozatok Szelymeczről, mingyart megh küdöm kemednek, es megis szolgáalom kenek. Ezzel Isten eltesse kemedet szok esztendeigh kedves jó egészegben. Datum in Garamszögh die 9 May Ao 1639.

Kednek örömet szolgá
Poltharj Soos Istuan.

P. S. Ajnimer Vramnak ayanlom szolgálatomat ő kelminek, es igen kierem kedteket csak 20 szál deszkat agion kedtek foljósora ualot, tegnap io lakas köszöt ha mit ujtetem, kedtektől bocsanatot kierek, edes Pruderem.

CLVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Generoso Domino Joanni Sockh, Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Consiliario, ac Officij supremi Camergrauij in montanis Hungariae Civittibus supremo administratorj, et Camerae Cremnicien. vice Camergrauio. Amico nobis obseruan.

Generose Domine, Amice nobis obseruan. Salutem et nostri commendaonem.

Siquidem Praefectus ac ceteri Prothofficiarij Camerae Noui-zoliensis nolunt iuxta Regni leges et consuetudinem pro tempore solito S. Georgij pretium Decimarum in duobus Comitatibus Thuroczziensi, et Zoliensi exoluere, sciunt me earum Decimarum curam esse habiturum, et quandoquidem non aliter, quam pretio deposito ius ullum colligendi illas Decimas habere possunt, uideant ne in eas ullo modo manus immittant, nisi poenam usurpatae alienae rej incurrere uelint. Bona fide promiserant et quidem literis obligatorijs, quod Decimarum anni praeteritj pretium in ipsis indulsero, ad festum

S. Michaelis euolutum exoluere uelint, fregerunt autem fidem, faciam itaque ut in foro spiritualj et fractae fidej poenam dent, ac etiam debitum fide data ad praedictum terminum exoluendum, iam tandem exoluant.

Ego sane fidei datae et quidem in scriptis tantos viros non satisfacturos nullo pacto existimabam. Et quia nolo ut vra quoque. Gener. D. ulterius aliquid simile patiat, ut exolutionem pretij Decimarum tam anni preteriti, quam praesentis in se recipiat, non censeo ad mittendum eadem ratione, quia vra G. D. pisetum restans, ad cuius solutionem ad finem praeteriti anni lris suis se obstrinxerat, nondum exoluit, quod ad duo millia florenorum ac Sexcentos se extendit et cuius exolutionem Sua etiam Mattas clementer demandauerat, non uidetur expediens, ut maiorj debito se sua G. D. oneret, ulteriori pecunia a nobis accepta. Intertenendi nobis sunt Juuenes nobiles ex piseto, quos etiam intertenemus, vra autem Gener. D. detinet pecuniam in eos impendendam cogimurque alia pecunia locum detentae pecuniae sublevare, ut hoc quoque debitum a vra G. D. exoluatur, uiam adinueniam. Quod attinet ad polturachos florenorum quingentorum et aliquot, uiderit Prouisor, quo eos collocarit, solutionem ego ab ipso sum expectaturus. Sciat Vra D. G. nos nullo desiderio tenerj promissi interesse, dum modo pecunia mea exoluatur, gaudeant qui volunt eiusmodi lucro, nos libenter eo cavemus. De caetero feliciter vram G. D. valere optamus. Tirnauiæ die 10 May Anno 1639.

Gener. D. vrae addictissimus

Emericus Losi.
Archieppus Strigoniensis.

CLIX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Wier Hernachbenante Hanns Sockh der Röm. khay. Mayt. Rath Administrator des Obristen Cammergraffenambts vnd vnder Cammergraff in Hungarischen Pergstötten, dan Hörman Roth von Rottenfels Röm. khay. Mayt. diener vnd Buechhalter bei dero Cammer Khrembnitz. Bekhennen hiemit, das der Wol Edl vnd Gestreng Herr Valentin Schmidtegger, Mehrhöchstgedachter Ihrer May. wohlbestelter Obristwachmaister, zu Notturfft der khay. Cammer Cremb: vnd Schembnitz insonderheit erhaltung dererselben Pergwerkh in verwichenen Sechzechenhundert Acht vnd dreiszigsten Jahr den 25 9bris vermög vnserer in händen habenden propri Obligation Zechentausedt Stukh Reichstaller in Specie dero gestalt hergelingen, das solche Ihme (Herrn Obristwachtmaistern) nach Verfliessung

eines halben Jahrs neben 9 pr. Cento Interesse vnfehlbar aldraussen in Wien, widerumb abgericht vnd bezahlt werden sollen. Nach deme aber nach Verfliesszung berührt verschriebenen termins, vmb noch continuirenden Ybelstandts besagter Lieben Pergwerckh willen vnmöglich gewesen, mit der bezahlung Zuezuhalten, ist ihme Herr Obristwachtmaistern, damit Er zu einer lengern gedult möchte erhandlet werden, obengesetztes Capital hinfürder gleich andern Partheyen mit fünfzechen pro Cento Jährlichen Interesse zu verintresszirn zuegesagt, vnd versprochen worden. Crafft dessen, vnd dasz vnserer Zuesage, Er (Herr Schmittegger) seine Erben, oder Getrewen vnserer vorgedachter Obligations inhaber versichert sein möchte, haben wir solche mit vnserer handtunderschrifft vnd fürgestellten Pettschaft bekhefftiget. Geschehen Crembnitz den 25 May, des aintausendt Sechshundert Neün vnd Dreissigisten Jahrs.

Joh. Sockh.

Hör. Roth.

CIX.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Dem Wohledlen vndt Gestrengen Herrn Wolff Ochsen von Somman zum Sebenhof, der Röm. Khay. Mat. Verwaltern dero Camer vndt Khupferhandlung Neuszohl, meinen Groszg. Herrn. Wienn.

Wohl Edler Gestrenger.

Groszg. Herr Verwalter, dem Herrn seindt meine iederzeit schuldig befluessene willige dienst anuor. Vom Herrn Administratore bin ich, Herr Buechhalter, Herr Fischer, sambt dreyen Huetleüthen aus dem Herrngrundt nacher Crembnitz den 28 Junij wegen unterschiedlicher der Camer Neüsohl Handels nottürfften zu berathschlagen citiret, vndt als wier khaumb eine Stundt zue Cremnicz gewesen, khombt aus dem Herrngrundt Schreiben, vndt bericht, das dasz Heüergesindt alt vndt jung, auch khein Zimmermann, weilen das Geldt, so ihnen versprochen, nicht ankhombt, nit mehr anfahren will, darauf ich alsobalden geschriben, vndt den Faschang zuruckh geschickht, ihnen guete Vertröstung zue thuen, das ihnen nit allein die ausständigen Costgeldter, sondern auch ihnen mit Getreidt auf den negsten Lohn vndt Michaely Costgeldt, solle geholffen werden, darauf sie sich hoffentlichen stillen, vnd zuer Gedult weisen lassen. Herr Esterhasj Paul hat ein Fidler schon etliche Tag alhier zue Cremnicz bey Herrn Administratore, der schreibt ihme wegen der 3000 Rthl so ihme die Camer Neuszohl schuldig, so einen spöttlichen Brief, das wie er vns, herrn Buechhalter Herr Fischer, vndt mir abgelesen, er bitterlich anfangen zu weinen, ingleichen auch die Gräfin Eliashasin wegen ihrer Schuldt, vndt bittet Herr

Cammergraf ihme wegen der Bezahlung zue überheben, vndt nit
 steckhen zue lassen, oder aber aus mangl der Species, mit Kupfer. —
 Gleich diese Stundt khombt Herr Kochlätsch von Neüsohl alhier
 ins Crembnicz, vndt bericht, das sein diener aus der Leütsch khome
 sey, deme ist zwar das Geldt, die 1000 Rtl. erlegt, aber schon
 etliche Tag nach der Markt, vndt weillen die rauberey also grosz,
 vndt die Kauffleüth schon vor etlichen Tagen von dem Markt ab-
 gereist, er khein sichere Gelegenheit gehabt solches heraus zue brin-
 gen, dahero das Geldt daselbsten liegen lassen müessen, sei ihme
 gleich so uiel gehoffen, alsz zuuor; der bericht auch, das Muranszky
 ankomen sey, aber nur Polturacken gebracht, so schreibt mir mein
 Caspar vndt Valentin, das in Polturacken nit mehrers gebracht,
 alsz 3250 fl damit erkleke ich mit nuer den halben Theil des
 Costgeldts zue bezahlen, wo verbleiben die Halden vndt Hüttwerkh,
 will geschweigen anderer Partheyen, vndt die Officier. Vmb 2 Vhr
 hoffen wir abgefertigt zu werden, wollen alsobalden nach Haus, wie
 es mit dem Muranszky abgehelt berichte ich mit negsten Gelegen-
 heit. Hienach bey dem Herrn Lönner wirdt mein Herr 50 St du-
 caten zue empfangen haben, die habe ich Herrn Cammergraffen
 von dem Silbergeldt inn zulassen versprochen, Herr Cammergraff
 wirdt zweiffels ohne auch die andern 100 Rtlr. oder 50 ducaten
 dem Herrn Lönner zustellen. Der feürabendt ist schon vor der
 Thür, hätte man Herrn Kochlatschen seinen Rest, so ihme zue
 Pfiingsten mit Khupffer zue bezahlen versprochen worden, abgelegt,
 hette ich schon frische Polturackhen etliche 1000 fl, vndt were
 der Credit erhalten, ietzt ist der Credit hin, der Kochlatsch nit
 bezahlt; was nun bey so gestalten Sachen vor Mittl zu ergreifen,
 ob man solle den Handl zue grundt gehen lassen, oder gegen ba-
 rer Bezahlung die negst fallenden Khupffer zue 16 Rtlr. andern
 hinab zue lassen, erwarte ich bey Tag und Nacht vnbeschwerete
 ausführliche resolution. Beim Hoffrichter am Lipsch habe ich vor
 die Kohlrosz vndt den Flanner in die Neühütte etlich vnd 50 Viertl
 Habern aufrieben, inner 4 Wochen zue bezahlen; wann dieselben
 4 wochen kome werden, das sie bezahlt, das weisz der liebe Gott;
 Herr Lönner würdt meinen Herrn mündtlichen mit mehrern refe-
 rirn. Im öbrigen meinen Herrn zue beharrlichen g. thue ich mich
 beuehlen. Crembnicz den 30 Junij Ao 1639.

Meines Grgn Herrn schuldiger Diener vndt Knecht allezeit
 Gregor von Kornheimb.

CLXI.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

An der Röm. Kay. Matt. Oberbeamten bey der Cammer Neusohl, gesambten Gruebenhuetleüthen in Herrngrundt gehorsambstes Anzeigen, wegen der Heyerbrüederschafft betreffend.

Edle Vesste Gebiettunde Herrn Oberbeamte der Cammer Neusohl.

Wier Endtunterschriebene Pergambtleüth khönnen aus hochtringender Noth den schwören vnd widerwerdigen zuestandt, welcher sich bey diesem löblich. Khupffer Pergwerkh sich ereignet, zu berichten nicht unterlassen, dasz leider seit des 27. Junij bisz dato heuth 5 Julij noch khein einziger Pergarbeither weder jung noch aldt, sich zur Arbeith eingestölt hath, sondern göstriges Tag die Heyerbruderschafft beysammen gewöst, vnd auf Beuöhl Herrn Einmembers Gregori von Khornhaimb wier Beamte ihnen threüherzig vnd vetterlichen beweglichen zuegesprochen, das sie sich zue Arbeith einstillen soldten (damit der voraugenstehende grosze Schade ihnen selbst, vnd dem löblichen Pergwerkh nicht zue Hundt stossen möchte) verhüttet werde. Haben sie vnsz zur Antwort geben, dasz sie aus höchster Hungersnoth all das irige, so sie vmb vnd an gehabt, alles verkhaufft, vnd nun mehr nichts in Händen haben, vnd grosze Hungersnoth leiden miessen, auch bey solcher Bestellung der vnrichtigen Verlag halber der Arbeith, ausz groszer Leibsschwachheit nicht mehr abwartten, oder einfahren köndten, vnd sich höchlichen beschwerdt, dasz man ihnen ihre Costgelder zue ausgangs aines Virtl Jahr nur ainmahl gereicht habe, darneben gebetten, dasz man ihnen dasz Costgeldt alle 14 Tag sollte eruolgen vnd geben lassen, ingleichen auch begehrt, dasz man ihnen in dieser schwären teuren Zeit mit einen Getreidt von der Cammer ausz auf ihre Löhn in solchem Werth, wie es auf den Markh erkhaufft werden khan, helfen sollte, beuorab vnd über dieses auch dasz fürgebracht, vnd begehrt, dasz Herr Administrator. Herr Einmember, vnd die Oberbeamten der Cammer Neüsohl ihnen ihre Costgelder alle 14 Tag zuertheillen mit einer Obligation sich schriftlichen versichern sollten. Als dann wollen sie sich widerumb zur Arbeith ainstellen, vndt fleiszig dabey fünden lassen.

Solches vnsern gebietunden Herrn gehorsambst zu berichten haben wier nicht unterlassen können. Hiemit Göttlichen Schutz vnsz alle befehndt. Actum Herrngrund den 5 Julij Anno 1639.

Ewer Vesst vnnnd Herrligkeiten gehorsamb dienstschildige

Simon Schaurman.	Simon Faschang.	Wolff Schmidt.
Hannsz Maurer.	Valtin Prander.	Zach. Grauleutner.
Hannsz Schappelman.	Eliasz Heyer.	

CLXII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Generoso Domino Wolphgango Oks Camerae Nouosolien. Praefecto, Sacrae item Cäsareae Regiaeque Majestatis Consiliario, Domino Amico Vicino nobis obseruandissimo.

Generose Domine Amice et Vicine nobis obseruanme. Salute et prompta officior. nrorum commenne praemissa.

Recenti memoria Gener. Dnem Vram tenere non dubitamus. quomodo tempore praeterlapso Banovicy aliquot Coros Frumenti in necessitatem fodinar. justo in praecio obtinisset, praeciumque stato tempore putam pro Festo Joannis Baptistae proxime praeterito nobis leuandum vigore obligatoriar. susperinde extradatar. compromississet. Quia vero eo in ipso tempore homines nri comparentes Gnosam Do. Vram pro exigentia negocior. suor. Viennae constitutam retulert, nunc autem jam Nouisolij Eandem cum adesse comprahendamus, eosdem homines nros iterato amandamus, spem indubiam fulciti, creditum nrum per eosdem a D. Vra Gnosa allatueros, et obbenturos: rehabebit item D. Vra Gnosa obligatorias. suas. Respons. expectatur. Eandem felicissime valere exoptan. Datum in thermis nris Trenchinien. die 12 Julij Anno Dni 1639.

Gnosae D. Vrae Stor Amicus et Vicinus addictissimus.

Comes Illésházy.

CLXIII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, fogalmazvány után.*)

Wohledler Gestrenger.

Groszgn. Herr Verwalter, meinen Herrn seindt meine iederzeit schuldige vndt beffissene willige dienst anuor.

Hiebey koment hat mein Herr die zwo Quartalszbesoltungen alsz vom Vltimo Junij biesz Vltimo September diesz 1639-isten Jahrsz in 200 Stuckh Reichszthallern vonn dem Andräsch Trabanten zu empfangen. Die Holzmeister vndt Vorgedinger bietten instendig, mein Herr wolle Ihrer zue Wien bei der hochlöbl. Hoff Camer nicht vergessen, vnnndt auf ihr supplicirn gnedigst resolution sollicitiren, dann da ihnen dasz Brodt nich in einen ringern Presz, vndt auf dasz theuriste per 25 denar der Laib solle geraith, sie alle entlauffen, vnnndt nimmermehr zu bezahlen wüsten; da meu Herr weisz, dasz ihnen dasz viertl Getreydt per 4 fl 52 den. geraith allermassen es auch von dem Fantschy, Elliashasy, Palluday,

von der Ballaschin, vndt andern erhandlet worden, vndt kombt ihnen ein Laib Brodt in die 56 den. wie könten sie dabey bestehen, dann es einmal nicht möglich, auch den Holzknechten sie es nicht theyrer alsz per 25 den. hinausz geben müssen, sonsten sie es nicht in die Arbeith gebracht.

Alhier wöllen sich desz Herrn Verlegers Factoren mit dem Geldt nicht bessern; verschieen Sambstag seindt Herrn Hannsz Geörgen Ernst abermahl über 235 Ctr. viercanten abgewogen, er aber zu bezahlung desz Herrngrunds ein mehrers nicht, alsz 3300 fl hergeben, vndt haben daselbst in die 428 fl 3 den. aufgeschlagen werden müssen, darbey dann abermahl Herr Kochlatsch mit 2000 fl Polturaggen dasz beste gethan, denn da er dieselben nicht hergeben, die Costgelder nicht bezahlt vndt consequenter abermahl ein Aufstandt vnter der Heyerschafft verursacht worden. Auf die Hüttwerch ist noch, wiewohlen Hannsz Geörg versprochen wenigst 2000 fl zu etwas Stillung derselben herzugeben, kein Pfenning oder Polturaggen bezahlt, vndt gesehen worden, vndt ist dasz Handlszgesindt sehr vngeduldig, keine Treydtfuhrleuth, dieweilen man dieselben nicht bezahlen thut, so dasz Zehentgetreydt alhero führen sollen, kan man auch nicht mehr haben, die Dreyling-schatzung vndt Hackenraittung hat biesz dato nicht können vorgenommen werden, ausz Vrsachen mann von Hanns Geörgen vor die Ambtleuth, so zu derselben deputirt, zur nothwendigen Zöh-rung schon in 4 Tagen nicht 35 fl haben kan, da ich ihme doch durch Herrn Fischer, Herrn Hofer, dann Rudolph Tscheösy vndt die Trabanten, will meiner Leut vndt wasz ich selbst gebeten geschweigen, ihme so vielmahl ersucht vndt bitten lassen, dasz es ein Spodt vmb so schlechtes Geldt zu schreiben, da er es doch nicht her thut schenckhen. Kein Fleisch ist nicht vor die Holzknecht vndt Vordedinger vorhanden, bey 70 oder 80 Stuckh Oxen hat mann von nöthen. Mein Herr schreibt mir, er solle gute Geldt, vndt keine Tutich oder Polturackchen, auch dasz $\frac{1}{3}$ Rthl. hergeben, ich weisz kein Thaller, die er die Zeit hat hergeben, alsz vnter denn 3300 fl 50 Stuckh im Herrngrundt in $\frac{1}{4}$ halben vndt ganzen Thallern, giebt er diese Wochen lengist biesz nechsten Sambstag nicht 2 oder 3000 fl her in Polturaggen, so weisz ich dasz Gesindl bey denen Hüttwerchen nicht mehr zu erhalten. Herrn Riedlsz diener hat er bey 2000 Platen Kupfer Sambstags vndt Montag vorwegen lassen, der führt es nach Preszlau, vndt hat sich bey der Hofcammer so hoch verpfendet; Herr Sommerfeldt ist selbst wieder alhier, gewesen, vndt dieselben abgeholt. Wolte, wann es möglich, wüntschen, dasz mein Herr morgen alhier wehre, dann durch diese Leuth nicht allein der Camer, sondern auch der Ambtleuth credit vndt reputation abgeschnitten, mit tiezdumb Händl vndt Waschwerch, welches doch kein fundament,

sondern alter Weiber Händl, vndt Hannsz Micklische bewiszungen, bezahlt mann dem Herrngrundt vndt Hüttwerch nicht, lassen sich auch nicht darmit bezahlen, sondern es musz baar Geldt da sein, sonst wirdt gar schlecht gewirthschafftet, wann dieses beschehen, vndt der Handl dasz seinige, hat er alsz dann viel mengl wieder einem oder den andern, bring er solches mit Ordnung vor an gehörigen Orthien, mann wirdt ihme vndt seinen leuten schon satisfaction zu thun wissen, Wann meines Herrn Aufbruch drauzen beschehen wirdt, bitte ich mich solches zu erindern, Herr Ster erwartet meines Herrn wegen eines Pelz mit groszen Verlangen, denn ihme der alhiege Lufft schon etwas zu Khiel sein will, befindet sich sonst Gottlob noch wohlauf, vndt keinen Abgang. Alhier sterben täglich viel leut, Herr Statrichter Jesse ist auch gestorben, wie auch der alte Söppler, gewester Schaffer in der Thayba. Die Spleisser auf den Kholungen, vndt die Khöller liegen die maisten alle krankh, der alte Placzér ist auch todt, die alte Moslehnerin auch.

Die Partheyen alsz Illiashasy, Herr Palluday, Fraw Pallaschin, Seliny Janosch der Horwath Istwan von Rimaszombath, Herr Dreyssiger, vndt andere Partheyen alhier, die sollicitirn täglich: wann mann dennoch nur die Interesse bey theilsz abstatten könte, so wehren sie zufrieden, so kan ich aber weder Interesse noch Capital abstatten, dann kein geldt zue dem Amt einkombt, alsz wasz zu Zeiten etwas wenig im Herrngrundt vndt auf die Hüttwerch, welches gegen einen starken Regen gleichsamb nur ein khules Thaw zu rechnen ist. Ihr Gn. Herr Paul Palffy sollicitirt dasz Taxageldt der 1225 fl bey Herrn Administratorj sehr starkh, vndt will es nicht zu seinen Posten setzen lassen, sondern vermelt, es gehöre zu bezahlung der Caanischen Gränitzer, vndt solle inner wenig Tagen erlegt werden. Hiebey volgen 5 Haaslhünl, mehrers habe ich nicht bekhommen können, dis wolle mein Herr mit dessen geliebten Frauen mit gesundt verzehren, im öbrigen meinem Groszg. Herrn zu gunsten thue ich mich beuehlen. Neusohl denn 12. October Anno 1639.

Meines Groszg. Herrn dienstbefliessener vndt schuldig diener allezeit

Gregor von Kornheimb.

CLXIV.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattarából, eredeti után.)

Dem Edlen vndt Gestrengen Herrn N. Ochs von Sonnau Ir kay. auch königl. May. Rath, vnd dero Cammer Neüsollen Verwaltern, meinem freündlichen lieben Herrn.

Edler Gestrenger, insonders vielgeliebter Herr Verwalter, demselben neben freündlicher begrieszung sindt meine willige dienst alzeit.

Ich hab kheinen Zweyffel, das der Herr Verwalter mit sambt den seinigen glücklich dahaimb hab angelangt, deszen ich mich sambt dem Herrn erfreue. Dieweill mich die Hoffcammer täglich plagt. das ich die ietz zue lezt versprochene 30000 fl erlege, ich aber solches nicht thuen will, bisz ich den Schein oder die Notturfft von wegen H. Graffen Paull Palffy Schuldt vnder auszfertigung der Camer Neusoll in gueter manyr nit in Henden habe: so habe ich diesen meinen aigen Potten zum Herrn Verwalter absenden mieszen, bittendt, er wolle mir doch den völligen auff die Rthl in specie lautenden Schein eben durch diesen Potten vnbeschwärt überschickhen, wan es schon ein mehrers ausztregt als 4000 Rthl. will ich schon beym H. Palffy vndt bey der Hofcammer richtig machen. Wan dan der Herr der Hoffcammer kheinen Verdrusz will verursachen, so soll der Herr sich mit dem Schein nit saumen, sondern durch diesen Potten denselben überschickhen, ohne welchen ich für gewisz der Hoffcammer nit werde Gelt geben, esz soll einmahl in meinem sachen ein richtigkeit sein. Hiemit mit erbittung dem Herrn meiner willigen Dienszt, Vnsz sammentlich der Allmacht Gottes beuelhendt. Raab den 10 decem-ber 1639.

Desz Herrn dienstwilliger alle Zeit

Georg Draskowitz Bischoff zu Raab.

CLXV.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Wol Edlen Gestrengen Herrn Johann Sockhen, der Rom. Khay. Mayt. Rath, des Obercammergraffen Ambts Administratorn, vnd Vnder Camergraffen in denen hung. Pergstätten, vnsern groszg. gebietunden Herrn.

Wol Edler Gestrenger groszg. gebietunder herr Administrator, Euer Gstr. seind, nebenst wünschung eines durchausz von Gott gesegneten Newen Jahrs, vnser schuldig willigste dienst anuor.

Ausz vnumgänglichen notturfften müszen wir Euer Gestreng mehrmallen berichten, wi das di klainere Gewerckhschafft alhier, alsz Frizowizische, Vichterische, Khernische, Hannsz Wenger, Wünckhler, Hariter, welche da Theil am Oberpiberstolln haben, noch alleweil von einer Wochen in die Ander, di einkhomenden Samcösten dem armen Gesindl aufschlagen, nur lehre Vertröstungen, aber dargegen khein Geldt zu dem Verlohnen geben: auch solcher-

gestalt dasz alhiesige Pergwesen in dem Aufnehmen, vnd erfolgenden Sägen Gottes, den wir von Gott stündlich bitten, vnd alle augenblickh erwartten, also vnd dermaszen retardirn, dasz zu besorgen, dasz nicht allein der Röm. Khay. May. Camerguet vnd Regalien, sondern auch der andern löbl. Gewerkschafft Einkommen vnd Geföll in ein niderligen, vnd total ruin durch obernent der klainern Gewerkschafft continuirlichen Aufschlagen entlichen möchte eingeführt vnd gebracht werden. Allermaszen dann auch bey alhisigen khay. Perggericht fast täglich ja stündlich nicht allein von Ir May. Herrn Oberambtleitten, vnd der Herrn Prennerischen Gewerkschafft, sondern auch von denen Hewern vnd Arbeitern starkhe klagen, vnd sehr lamentirliche Beschwerusze destwegen fürgehen, vnd anbracht werden.

Wann dann nun ich angesetzter Pergmeister, so viel mir zugestanden vnd obgelegen, auch die khay. Pergordnung in dits Ortsachen wider di Waldburger mir Macht vnd Gewalt an die Hand gibt, ohne ruhm zu melden, nichts vnterlassen, sondern zu vnzehlichen mahlen nicht allein di frisowitzische, sondern auch di andern klainern Werkhen für mich erfordert, selbige wegen Zuhaltung, vndt Auszlohnung der Samcösten mit allem Ernst angemabnet, auch wann sy deme nicht nachkhommen werden, für khünfftigen erfolgenden Schaden, den sy niemanden anderst, alsz Inen selbsten werden zuzuschreiben haben, trewlich gewarnet, aber bey inen so wenig goltten vnd gefruchtet, alsz wann ich mich vndterfangen wolte di hiesigen Berg abzutragen, oder einen Mohren weisz zu waschen.

Demnach nun in Zuhaltung vnd Auszlohnung der ordentlichen Samcösten bey jeziger Beschaffenheit der Pergwerkh periculum in mora, alsz haben wier es für ein hohe Notturfft angesehen, solches in der Zeit an Euer Gstr. gelangen zu lassen, beynebenst dieselbe vnder dienstl. anlangende vnd bittende, wann Euer Gestreng, doch ohn vnser maszgebung, deroselben wolte belieben laszen an di klainere Gewerkschafft in gesambt ein peremptorisch decret mit starkher Verweisung wegen solch ihres wochentlichen Aufschlagens, vnd angehendter betroung der darauf gewisz erfolgenden gefahr ausfertigen zu laszen, vnd dann auch ein Khay. Perggericht, wasz demselben, wann nach disen Sambstag vnd weiters di klainere Gewerkschafft mit denen Verlohnungen nicht solten zuhalten, über solchen Vngehorsam entlichen fürzunehmen wehre, grg. zu verbescheiden. Dasz übrige zu Euer Gestreng höhern discretion stellende, vnd darbey vnusz alle Gottes Schutz empfelende. Schemnicz 18 Januarij Ao 1640.

Euer Gestreng dienstschuldig willigste

N. N. angesetzte Pergmeister vnd Geschworne.

CLXVI.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen Herrn Hannszen Sockhen dem eltern, Röm. Kays. Mayt. Rath, vnd Administratorn des Obristen Cammergraffenambts, auch Vnter Cammergraffen in den hung. Pergstedten, meinem insonders fr. vielgeliebten Herrn Gfattern.

Edler vnd Gestrenger, insonders freundlich vilgeliebter Herr Administrator, dem Herrn Gefater seindt meine willige beflissen dienst zuuor. Kan demselben zu entdeken nicht fürüber, demnach die schon so lange Jahr continuirende, vnd nur bey vnserer prenerischen Handlung wochentlich von 6 bis 700 fl anlaufende Einbuesz auf die perklwerch mich so weit eneruiert, das ich mit baren Verlag nit mer geulgen kan, gleichwol aber bei gueten Freunden etwas von Gelt, dardurch die Handlung, vnd vorderist das Hauptperkwerch Oberbiberstollen zu vnserer Gebür ohne Aufschlag bis dato etliche Wochen her erhalten vnd vortgesezt worden, auf meinen credit erlanget. Nunmer aber auch auf angetragene Verhypotecirung meiner Heuszer vnd Wirtschafften kein Anticipation impetiren, vnd aus erschöpfter Cassa weiter kein Verlag geben kan. Alls hab ich meine Herrn mitinteresirte, das sy gleichmessig dem wesen ietzt in der eüssersten Noth, sonderlich bei denen eraignenden hübschen Spürungen succuriren, vnd gelt zur Ablonung darraichen wolten, freundlich ersuecht, welche sich aber entschuldigt; zwar was den Herrn Erenreiter betrifft, hat derselbe mit seinem Credit (geschweigende des starkhen Anlehens, so vnserm allergnedigisten Kaiser vnd Herrn vnläng beschehen) etlich ansehnliche Verlags Anticipationen erhalten, sich auch noch mit vilen ex propriis abgeledigten posten patientiren thuet, aber der wochentliche Lohn leidet keinen Aufzug, sondern die heier vnd Arbeiter wöllen bezahlt sein. Wann ichs dann in der barschafft meines Orts einmal nit vermag, bishero mein eüsseristes fideliter praestiret, vnd schon nit weiter, wie oben gehört, aufzukomen weisz; meine Herren Interessirte aber, welche es vermöchten, keine Hülflaistung erzaigen wöllen: so melde bei dem Herrn Administratore ich mich krafft dits gebürendt an, bittende, da bei vnser Schreibstuben ein Geltmangl zur Auszahlung der pergcosten (gestalt schon auf negsten Sambstag die Notturfft nit verhanden) erscheinen, vnd ain steker draus endstehen solte, das ich wegen bekanter Vnmöglichkeit entschuldigt sein, vnd vor dem Herrn Administratore solches hiemit bezeuget haben will. Hierüber nebenst freundlicher salutirung vnd Bit. diser meiner Anmeldung halber vmb ein Vnbeschwertes Re-

cepisse, der Bewahrung Gottes vns samentlichen empfehlende.
Schemnicz den 26 Januarij Ao 1640.

Meines vielgeliebten Herrn Guatters dienstschuldiger
F. Friedrich Gienger.

CLXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edlen vndt Gestrengen Herrn Johann Sockhen dem eltern, der Röm. Kays. Mayt. Rath, Administratorn des Obristen Cammergraffenambts, vndt Vnter Cammergrafen in denen hungri-schen Pergstetten meinem grg. vndt gebieth. Herrn.

Edler vndt Gestrenger groszg. vndt gebieth. Herr Administrator.

Meines gebieth. Herrn Schreiben hab ich heunt Abends frieh diese Stundt gerecht empfangen, vndt welchermassen mein gebieth. Herr miech, vngeacht desz grundlosen Wegs halber nach Crembnicz zu erscheinen citiren thut, gar wol vernomben; wann ich nun nit wisset warumben, oder von wembe diese Citation vervrstet worden, sondern absolut von meinem Herrn herrürete, wolt ich gewisz, wanns Ihrer Kay. Mayt. vnsers allergnedigisten Herrn Notturfft antreffen thätt, nit desz morgenden Tags erwarten, sondern noch heunt diese Nacht, vndt da es gleich Spiesz regnen solte, weilen ich derzeit mit kein Rosz versehen, mich zu Fuesz aufmachen, vndt mein gebieth. Herrn gehors. aufwartten; weillen mir aber bewust, dasz diese eilende Citation von Niemanden andern, alsz Herr Einnembarn alhier herrürt, welcher nit allein aniezo, sonndern vor vielen Jahren, ehe ich alhie in dienst komben, gern gesehen, dasz ich lengst den Halsz entzwey brochen, oder durch wasz mittl dasz Leben einbüest hette, also verhoff ich, es werde mein gebieth. Herr mier für dieszmal diese Gnadt erzaigen, vndt mich für entschuldiget halten, dasz ich begehrtter massen desz überausz bösen Wegs halber nit erscheinen khan; ich hab nunmehr ain zimlich geraumbe Zeit, massen mein gebieth Herrn selbst bewust, bey diesen Perggstätterischen Cämmern zubracht, meines Wissens auch anderst nit, alsz threy vndt redlich dient, aber noch dato hab ich nit gesehen, noch gehört, dasz bey ainer oder der andern Cammer ain Puchhalter von ain Oberamtman so gar für ain Hundts bueben wäre thraktiert worden, alsz wie Herr Einnember alhier mich zu tractirn begehrt; er hat mier vergangenen Sambstag vermeldt, wann ich bedenken hette die Auszwehlung desz Herrn Schmideggers Schuldverschreibung mit zu ferttigen, deszwegen er dann diese Citation causirt hatt, so solt ich selbst zu Ihnen auf Cremb-

nicz raisen, welches ich nicht schuldig bin, vndt nit vnbillich bedenken hab, dasz ich mich nur neben Herrn Einnember in dergleichen scharffe, ja vnerhörte leib vndt Leben, Hab vndt Gueth, Weib vndt khindt antreffende proprio obligationen einlassen soll, dasz vermag fürs erste mein Instruction nit, sondern sagt allein, dasz ich vmb alle Anticipationen Wissenschaftt haben soll; fürs andere hab ich gar wol in Acht zu nemen, vndt mich fürzusehen, wasz ich alsz ein armer, vndt verlasener Fremdling, der ich dieser Orten allenthalben verfolgt werde, in dergleichen Sachen thain, oder lassen soll; dasz ist gewisz, wann mir heunt der grindt entzwei gehaut würde, khönt dem Herrn Einnember kaine grössere freude in sein Herzen wiederfahren, deszwegen er mich dann gern nach Crebnicz schicken wollen, vermainende, Herrn Obrister Wachtmaister, welcher, wie ich verstehe, auf soldatisch wackher sacramentirn können soll, mich baldt expediren, vndt auszem weg raumben würde, massen er dann hievor, alsz er mich ins türckhische Läger abgefertigt, expresse vermeldt, es sey nit viel an mir gelegen, wann ich gar vmbkomben thätt, vndt wann ich nit alles, so Irer Mayt. nachthailig, nach seinen willen thain wollen, baldt mit dem Türckhen, Bethemb, vndt den Spanschaften throhet hatt, also vermaint er, es werde sich noch endtlich ainmal ain Mittl treffen, dasz ich khan aufgerieben werden, oder sonst in ein verderbliches Vnglückh komben; welches ich nun für diszmal an sein Orth beruhen lasz, vndt hindangesezt dieses alles, gieb ich mein gebieth. Herrn selbst, vndt ainem jeden redlichen Mann zu erkennen, ob ich nit billich soll bedenken haben mich in dergleichen Obligationen neben ihme einzulassen, sintemahlen ich kain Zahlungsmittel in Händen hab, dasz ich auf ain vnverhofften Notfall mein ehrlichen Namben retten khont (dann ob ich gar ain armer Gesell bin, ist mir dennoch meine Ehr so lieb, alsz ainem der reich ist) sondern es hatt der Herr Einnember die Geldts disposition, welche ich ihm nit zu nemen begehrt, vndt hab mehrn Gewalt dabey nit, alsz sein diener hatt, vergangenen Sambstag 14 Tage haben dem Herrn Winkler, wegen herausbringung desz Wasserkünstlers in Zipsz, zwainzig Gulden auf sein Silber, oder eingerichtes Arzt geben werden sollen, darumben er bey Herrn Einnember die ganze Wochen über sollicitirt, alsz solche beim Lohn in Ausgab gesezt worden, vndt Herr Einnember darzue komben, hat er sich darüber erzürnt, vndt diese 20 fl in Zorn wieder zuruckh genomben, massen mein gebieth. Herr dann solche nachmals selbst zu Crebnicz ausszalen lassen. Nun komben mir auch vnterschiedliche Partheyen für, die ihre darlehen starkh urgiren, massen jüngsthin mit den neüheüzler Kaufleuthen in Abwesen Herrn Einnembers beschehen, die begehren von mir die Bezahlung, wann ich sie nun zu Herrn Einnembem weisen thue, vndt ihnen

sag, dasz ich nur Gegenhandler sey, vndt mich die Sachen hauptsächlich nit concerniren thun, geben sie mir zur Antwort, sie können bey ihme nichts richten, vndt hett ich doch gleich sowol als er mitgefertigt, vndt lauteten die Schein auf ainen gleich wie auf den andern, vndt sei kein Vnterscheid darinnen gemeldt, derentwegen sey ich schuldig ihnen ihre Bezalung zu verschaffen, dergleichen mir auch von Wien herein zuegeschrieben wirdt, vnd nunmehr auch für ain verlogenen Mann, vndt wasz noch darzu muesz gehalten werden, dergleichen Ehrentittl vnlangst auch bey ihrer hochfürstl. Gnaden Herrn Erzbischoffen zu Neutra über der Taffel erzelt worden. Weillen ich nun, wie mein gebieth. Herrn selbst wissent, mit kain Gelt nichts zu disponiren hab, wer woll mir dann für Übel halten, dasz ich in dergleichen fällen, welche nit schlechte bedenken nach sich ziehen, mich auch in Acht nemen soll, will mann mich aber mit fleisz vndt fürsetzlich in ain Vnglückh führen, vndt mich etwa ins exilia bringen, muesz ichs dem Allmechtigen Gott, der aller Menschen Herzen vndt Gedankhen waisz, anhaimbstellen, der wirdt zu seiner Zeit ain ieden wie ers verdient zue lohnen wissen.

Im Übrigen lasz ichs für dieszmal beruehen, vndt bitt nochmallen, mein gebieth. Herr wolle mir groszg. verzeihen, dasz ich aniezo ehrhaffter Vhrsachen vndt allerhandt Bedenken halber nit erscheinen können, damit mein gebieth. Herrn in den Schuz desz Höchsten, demselben aber mich beuelhent, Schembnitz den 26 Februarij Ao 1640.

Meines gebieth. Herrn gehorsamber

G. Schulz.

CLXVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Edlen vnd Gestrengen Herrn Hannsen Sockhen dem Eltern, Röm. Khay. Mayt. Rath vnd Administratorn des obristen Cammergrafenampts, auch Vnter Camergrafen in den hungarischen Bergstetten meinem hochgünstigen Herrn, vnd hochgeehrten Herrn Schwagern.

Edler vnd Gestrenger Herr Administrator, hochgünstiger Herr, hochgeehrter Herr Schwager, negst meiner gringschäzigt doch schuldigsten dienst ists ausser Zweifel Eur. Gestr. von Ihrer Khay. Mayt. hieigen Herrn Buechhaltern, vnd Herrn Bergmaister, welcher gestalt über hundert langschichterheüer vnd Arbeiter auf die gestrige Ablohnung, wegen des continuirlichen Aufschlagens, einen Aufstandt beim Oberbiberstolln gemacht, in der Stadt herumb wandern, vnd

nit anfahren thuen, notturfftiglich berichtet worden sein wirdet. Es ist zwar bey der Herrn preennerischen Schreibstuben die völlige Verrichtung des Lohns auch vnmüglich gefallen, für die Arbeiter aber bey bemeltem Oberbiberstolln nicht ein groschen, sondern nur den Treibern in gesambt 60 fl, vnd dem Schaffer an der Crambzehrung vnd Zuestandt 15 fl aufgeschlagen worden. Alszt wirdt besorgentlich bey solcher Beschaffenheit über 8 Tag fasst gar khein Geföll sein, massen auch an heünt nit khan gethailt werden, sondern (ymb willen in verschiner Wochen die Stangenkunst stäts brochen, vnd die Lehenheüer nit haben arbeiten khönnen, erst seider freytags ein Ärz gemacht) bisz auf morgen verbleiben muesz. Dannenhero ietzt gueter Rath, oder würrkhliche Hülffmittl vonnöthen, dann die Herrn Gwerkhen bei so augenscheinlicher vnwiderbringligkheit sich nit totaliter ruiniren, noch wider die Vnmüglikheit den Seegen ausz der vnerschwinglichen Tieffe vnserm Herrn Gott abzwingen khönnen, doch wan die Khay. Cammer Ihre zu der Herrn preennerischen Handlung schuldige Resst (darumben gar dienstlich gebeten wirdt) herschieszen vnd bezahlen, so würde noch auf etliche Wochen geholffen, vnd weillen vnserm allerdgsten Khayser vnd Herrn an dem hieigen wesen nit das wenigist gelegen, auch der erzehlte Üblstandt neben denen Herrn Gwerkhen zu groszem Schaden geraichet, so wäre Eur Gstr. herunterkhunfft desto mehr zu wünschen. Souiel ist von meiner gnedigen Herrschafft gegen Eur Gstrg. freündlich zu entdeckhen mir anbeuohlen, vnd demnach ir Gnaden mein gnediger Herr gleich auch das Antwortbriefl von Eur Gstrg. bekumen, alsz lassen ihre gnaden den Herrn Adminisztratorn, alsz dero geliebten Herrn Gfattern nochmalen fr. resalutirn, vnd ymb ein gueten Rath in der ietzt schwebendt eüszristen Noth anlangen. Ir Gstrg. der Bewahrung Gottes nebenst mich zu hohen fauor vnd Gunst ergebende. Schemnicz den 30. April Ao 1640.

Eur Gestrg. dienstschuldigister

Hannsz Höher.

CLXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Nos Ferdinandus Tertius, Dei gratia electus Romanor. Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniae, etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, superiorisque ac inferioris Silesiae, Marchio Morauiae, superiorisque et inferioris Lusatae, Comes Tyrolis, et Goritiae etc. Memoriae commendamus

tenore praesentium significantes quibus expedit Vniuersis; quod cum ad benignam requisitionem nostram Generosa et Magnifica Dna Maria Drugeth de Homona, Magnifici quondam Georgij Zechy de Rimazech etc. relicta Vidua, pro necessitatibus praesidiariorum nostrorum in arce Muran constitutor. ab Anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octauo praeterito usque ad diem Vltimum mensis Martij Anni Millesimi Sexcentesimi trigesimi noni proxime euoluti Mille Quadringentos et septuaginta vnum florenos, partim in parata pecunia, partim in annona; item ad necessitates Camerarum nostrarum mineralium Octo Mille ducentos et octuaginta sex Taleros Imperiales cum dimidio nobis prompte et expedite administrauerit, dederit et numerauerit, de huius summae rehabitione ipsam Dnam Viduam nos quoque securam et quietam reddere uolentes, praenotatam Mille Quadringentorum et septuaginta unius florenorum, nec non Octo Millium ducentorum octuaginta sex et medij Taleror. Imperialium summam, nomine auctionis ad praedictam arcem nostram Muran in Comitatu Gömeörriensi existentem habitam, quam quidem arcem ipsa Vidua Zechiana ex ternaria Suae Caesareae Regiaeque Mattis Ferdinandi Secundi Genitoris nostri desideratissimi felicissimae reminiscentiae Inscriptione, et prima quidem in Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Vigesimo primo in hac Ciuitate nostra Vienna die decima septima mensis Julij emanata, in et pro Centies Mille florenis Hungaricalibus; secundaria ex post inscriptione Auctionaria in anno videlicet Domini Sexcentesimo Vigesimo tertio supra Millesimum die nona itidem mensis Julij, et simititer hic Viennae edita in et pro Vigintisex Millium ducentorum et sex florenor. Rhenensium, ac septem cruciferor. et duorum denarior. summa dicto quondam Georgio Zechy alias Dno utpote marito suo; tertiaria uero itidem inscriptione auctionaria in Anno Dni Millesimo sexcentesimo vigesimo sexto die decima quarta mensis Aprilis, pariter in hac ciuitate nostra conata, in Viginti duobus millibus Taleris Imperialibus praefatae Dnae Viduae Zechyanae facta, etiam modo possidet, adijciendam, et prioribus inscriptionarijs summis nomine iteratae auctionis annumerandam et superaddendam duximus, assecurantes eandem Dnam Viduam Zechyanam, quod antefatam arcem nostram Muran, sicut antea, ita deinceps quoque simul cum totalibus et integris oppidis, villis, possessionibus portionibus possessionarijs, praedijs, et caeteris bonorum eorundem Muranensium pertinentijs, utilitatibus, et emolumentis quibuslibet terris scilicet, arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontorijs, aquis, fluuijs, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter uero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quouis nominis vocabulo vocitatis, sub suis ueris metis, et antiquis

limitibus, ac ubiuis et in quibuscunque Regni istius nostri Hungariae Comitatus existentibus, et habitis, ad eandem arcem nostram Muran reliquaue eiusdem bona de iure et ab antiquo spectantibus, et pertinere debentibus in praemissa centies millium 26 millium ducentorum et sex florenorum Rhenensium septemque cruciferorum et duor. denarior. nec non uiginti duorum Millium Tallerorum Imperialium, praeterea Mille quadringentorum septuaginta unius florenorum, ac octo millium ducentorum octuaginta sex et medij Talleror. Imperialium summa habere, tenere et possidere valeat atque possit; et caeteris quoque conditionibus tam in prioribus Diui quondam Matthiae Secundi Regis Hungariae, Patru utpote nostri, quam etiam praelibatae Suae Caesareae et Regiae Mattis genitoris et Praedecessorum nostrorum felicium recordationum, literis inscriptionalibus positis conditionibus in suo vigore relictis et permanentibus; imo adijcimus annumeramus et superaddimus assecuramusque et affidamus harum nostrarum secreto sigillo nostro, quo ut Rex Hungariae utimur, impendenti communitarum vigore et testimonio literarum. Datum per manus fidelis nostri, nobis dilecti Reuerendi Georgij Lippay de Zombor, Episcopi Eccliae Agriensis, perpetui Comitis de Heues, Consiliarij nostri et aulae nostrae per Regnum nostrum Hungariae Cancellarij in Ciuitate nostra Vienna Austriae, die decima sexta mensis Maij, Anno Dni Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo. Regnorum nostrorum Romani Quarto, Hungariae et Reliquorum decimo quinto, Bohemiae uero Anno decimo tertio.

Ferdinandus.

Georgius Lippay. Eppus
Agriensis.
Georgius Orosy.

CLXX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Woledlen vnd Gestrengen Herrn Hannsen Sockhen, Röm. Kay. May. Rath vnd Ober Cammergrafenambts Administrator in hung. Bergstetten, meinen sonders günstigen hochgeehrten Herrn.

Woledler Gestrenger, insonders günstig hochgeehrter Herr, demselben verbleibe ich fortan in viel weg zu dienen schuldig, vnd verlange ein occasion zu haben meine schuldigkeit gegen demselben ainstmahls mit dankhbarkheit abzulegen; sonsten aber thue ich meinem Herrn ausz Ihrer Gn. Herrn Hofcammer Praesidenten gemessenen beuelch souil andeuten, vnd durch Zaigern dits deszhalbten ainig abgefertigten Botten erindern, dasz Ihrer Mayt. Aufbruch ins Reich an der Handt, vnd Ihre Gn. der 10000 fl. dest-

haben dem Herrn vnlangsten vnderschiedliche kay. Beuelch zugefertigt worden, alle Stundt sicherlich erwarten, vnd sich darauf aigentlich verlassen, vnd solle der Herr derowegen (wie es Ihre Gn. dem Herrn zu schreiben mir per expresse anbeuolchen) auf alle Mittl vnd Weg sehen, vnd trachten, dasz erwehnte 10000 fl ietzt alszbalde in den kay. Hofzahlamt erlegt, vnd hieran ainicher Mangl nit erscheinen thue, worauf Sy sich dan genzlich verlassen, vnd durchausz eines anderen, als den ietzt würrklich volgenden auszzahlung des geldts vnfehlbahrlich versichert halten, vnd desz Potten den negsten zuruckh gewertig sein, welchemnach der Herr die Sachen in höchster eil, da sich ainiche Stundt mehr nit feyern lest, ohne mein maszgeben rechts zu thun weist, vnd ich für mein Persohn verbleibe allzeit meines hochgeehrten Herrn

dienstbeffissener

Wien den 8. Maj 1640.

O. Wagner.

CLXXI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generoso Dno Johanni Sogh Camerae Cremniczien. Praefecto, nec non proventuum montanar. Ciuitatum Administratori, Dno Amico et Vicino mihi observandissimo.

Generose Dne, Amice et Vicine obsme, salutem et servtiorum meor. commen.

Dna soror uicissim me urget ratione quatuor millium florenorum, ostendit etiam literas, quas D. V. G. scripsit ad Dnum fratrem Paulum Esterhazy, quibus illa non contenta (quia videt sibi tantum verba dari pro pecunia) adhuc rogat D. V. G. curet quamprimum sibi eam restituri, stat enim hoc in potestate D. V. G. rogo ne sinat periclitari bonum suum nomen D. V. G. quod alias in partibus istis satis bonum habet, illa enim pecuniam suam praecise ad nomen D. V. G. erogauit, indignitas magna certe, si pro beneuolentia satis prolixa tantum debet Dna soror pati vexationem. His D. V. G. bene valere cupio. Datum in Treboszto 11 Maj Anno 1640.

G. D. V. Stor Amicus et Vicinus

Ladislaus de Réwa.

CLXXII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Woledlen vndt Gestrengen Herrn Johann Sockh dem Aelteren, Röm. Kay. Mayt. Rath vndt wolverordneten Herrn Administratorn desz löbl. Obercammergrafen Ambtes in denen hung. Bergstätten, vnsern sonders groszg. vndt hochgeehrter Herrn vndt Patron.

Wohledler vndt Gestrenger Herr Administrator, sonders groszg. hochgeehrter Herr vndt Patron.

Es haben sich die Sigelszperger bey vnsz angemeldet, vndt vmbständlich zu vernehmen gegeben, welcher gestalt ihre Herrschafft allberaytt eingewilliget, dasz sie den Turckhen huldigen sollen, wie denn solche Huldigung täglich vndt mit sehr starcken betrohungen von ihnen begehret wirdt, mit hoher Bitt, weilen sie meisten theyls den Bergwesen angehörig, dasz wir ihnen mit Rath vndt That beyspringen wollten.

Wann nun dieses, welches der getrewe Gott in Gnaden verhüetten wolle, beschehen solle, würde es nicht viel Wortt bedürfen zu erzehlen in wasz groszer Gefahr nicht allein die Heyersschafft, vndt Pergarbeiter, sondern wir alle mitainander tag vndt Nacht versiren müeszten, sindtemahlen solches Eu. Gstr. selbsten sattsam bekhandt. Wir wissen ihnen aber hierinnen bey so gethanner Sachen nicht zue succurriren, sindt auch bey diesen so lang continuirenden Begverbauen nicht versichert, dasz wir bey ihr May. Cammer oder der Gewerkschafft, maszen zue anderen gefehrlichen Zeitten beschehen, viel weniger der ledigen Hayerschafft ainige Assistenz erlangen werden, so will es auch vnserer armen Burgerschafft alsz die allbereytt aine gewisse anzahl Trabanten vnterhalten, schon gar zue vnerschwinglich fallen; derowegen vns dann die grosze Noth vndt Gefahr tringet Eu Gstr. solches fürzutragen mit höchst fleisziger Bitt, dieselben geruhen väterlich zu beherzigen, vndt die groszg. Verordnung zu thuen, dasz etwan anderwärts Mittel diesem besorglichen Vnhayl zue stewern zuer Handt gebracht, vndt die von gemainer Statt zur dero defension vnterhaltene Trabanten nicht von hier weggenommen, vndt an ein andern Orth delocirt werden möchten. Welche väterliche fürsorge dann dazue dienen würdet, dasz der lieben Pergarbeit desto sicherer würdet abgewartet, Ihr Mayt. Regalien vndt dasz gantze wesen befördert werden können, vndt wir wollen auch dieselbige nach aüßersten Möglichkeit mit vnsern zwar geringfügigen, doch trew wolmeinenden diensten wiederumb anderwärts beschulden. Ew. Gestr. vndt den hochgeliebten Angehörigen im Übrigen mit dienstlicher Salu-

tation, versprechung vnserer Trew schuldig beffiszener dienste, vndt erwartung vetterlicher Resolution der Huld vndt Gnade desz Allerhöchsten demüetig anergebent. Schembnicz den 21. Maj Ao 1640.

Ew. Gestr. Trew schuldig beffissene.

N. Richter vndt Rath zue Schembnicz.

CLXXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Johanni Sock, Sacrae Caesar. Regiae Mattis Consiliar. et montanar. Civittum Administratorj, ac Camerae Cremnicien. Camergraffio, Dno Amico et Vicino nobis observan.

Generose Dne Amice et Vicine nobis obseruan. Praemisso salutis voto ac servitij nri promptitudine.

Cum proventuum metallicor. fertilitatem ad promouendam publicam utilitatem spectare non sit dubium, iuxta benignam Illustrimi ac Excellentimj dni Comitis Palatini requisitionem literis ad nos datis, et qua convenit observantia acceptis declaratam, pro removendis aquar. ex fodinis Schemniczien. extrahendar. obstaculis Centum operarios ac homines ex hoc Cottu Zolien. intra paucos dies transmitendos designavimus cum certoInspectore seu Praeside ijsdem adjungendo; proinde Generosam Dnem Vram rogamus, velit eisdem mercedem condignam persolvendam decernere, et ne ultra unius Septimanae reuolutionem amplius inviti ibidem detineantur, providere, ob instantes alios messis labores non negligendos. De qua operariorum hinc pro hac vice deputator. transmissione ac plibatj dni Comitis Palatinj limitata dispositione in Comitatum vicinum Thurocien. perscripsimus, non dubitantes ejusdem quoque Cottus Dnos Magnates et Nobiles de simili subsidio prospecturos ac pnotatum fodinarum necessitati subventuros. In reliquo G. D. Vram bene ac feliciter valere optamus. Datum Veterisoliij ex Congregatione nra Generalj die 5 mensis Julij Anno 1640.

G. D. V. Amici et Vicini ad servitia parati.

Universitas dnorum Magnatum.
ac Nobilium Cottus Zolien.

CLXXIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Ioannj Sock, Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis septem Regiarum montanar. Civitatum supremo Camerario Domino amico et vicino mihj observandissimo.

Generose Dne Vicine et Amice mihj observ. Salutem et servitior. meor. Commendationem.

Hesterno die respectu necessitatis fodinarum mineralium, quae moram non patitur in expediendis laboratoribus Schemnicium a Comittu isto ad mandatum Excellimj Dni Comitis Palatinj ordinatis laboravj et eosdem huc in terras Stubnenses exspectavj. Quia tamen ex inferioribus Processibus Comittus nondum comparuerunt, eos quos praesentes habere potuj, ad Vram Gensam Dnationem cum egregio Nicolao Zathureczky a Comittu eis ordinato animadversore, a quo dependentiam habere debent, absque ulteriori mora expedio juxta numerum, in regesto praetacto Nicolao Zathureczky assignatum collocandos atque dirigendos, pro Vrae Gnsae Dnationis autoritate, quo necessum esse conducere velit, reliquos quoque, qui venturj sunt, statim expediri curabo, sperans Dnationem Vram non negligentiae nostrae, sed moderno tempori imputaturam, quod tam repente omnes simul et semel expediri nequeant. Quam de caetero ad vota diutissime et felicissime valere desidero. Raptim in Termis Stubnensibus die 9 Julij Anno 1640.

Gensae D. Vrae Stor et Vicinus paratissimus.

Johannes Benitzky.

CLXXV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Johani Sock septem Civitatum montanarum generali Praefecto, Domino et Amico Vicinoque observandissimo.

Generose Domine et Amice Vicineque observandissime.

Salutis voto praemisso servitiorum meorum deditissimar. paratissimam commend. Literas Gen. D. Vrae una cum inclusis nobilissimi Cottus Zoliensis ad istum Cottum Thurocien. directis accepi, quae si prius ad manus meas devenire potuissent, optassem. Iam siquidem operarij, qui satis difficile conqueri poterant proxime praeterito die lunae sunt ad locum destinatum expediti secundum informationem Gen. D. Vrae, revocari non possunt laborant in nomine Domini feliciter. Hic autem operarij Cottus Arven. et Liptovien. simul concurrant, Gen. Do Vra dignetur ad Dnos Vicecomites perscribere ad quem terminum suos operarios in loco iam destinato sistere debeant, ne confusio aliqua exinde etiam sequatur. De coetero Gen. Do Vram diutissime cum suis charissimis bene valere atque florere animitus desidero. Datum in Benicz die 11 Julij Anno 1640. Gen. Do. Vrae Servitor et Amicus Vicinusque devinctissimus.

Johannes Benitzky.

CLXXVI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generoso Domino Wolffago Ochs de Szonaw, Sacrae Caesarae Regiaeque Mattis Camerae Neosolien. Praefecto, Dno et Vico mihi observandmo.

Zolgalok knek, In sok jokal algion megh kigielmedeth, mind ez ideigh varakostam kigielmedre, mint hogi ast irta vala kmed, hogi becbül varj valami nemeteth, hanem im ismet uionnan kell kuldhnem kmedhes solgamoth, kmed lassa, ne farason eniser heiaba, hanem tegien bizoniosa adossagomnak contenttalassa felöl, mert tovab mar semi modal nem varakoshatom, megh irtam knek az előtt is, hogi nekem is bizonios süksigim vadnak elöttem, kire kivantattnik a pins a mi munkat ktek rezzül adoth, arul köniü samoth vetnünk, megh solgaltam volna knek, ha azt a enihani gira ezustot megh serezte volna pinzemre, remelven azt, hogi kmed által meg is könieben es oczoban iutottam volna hoza, kmednek en is nagio bologban igiekestem volna szolgalmom. Ezek utan tarcha megh In kedeth io egissigben. Datum in arcze Divin die 23. Jullij Anno 1640.

Kk. serettel solgalok

az nehaj tekintetes es Nagos Giarmathi Ballasi Imre uram megh maradot eözvegie

Bosnyak Judith.

CLXXVII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generoso Dno Ioanni Sook, Sacr. Caesar. Regiaeque Maittis Camerar. Nouizoliens. et Cremnicien. Praefecto, nobis honoran.

Georgius Rakoci Dei gratia Princeps Transniae, partium regni Hungariae Dominus, et Siculorum Comes etc.

Generose Done nobis benevole. Circumspecto Ioanni Czeffel conflatorum in auri et argentifodinis nris kapnikiens. Magistro nonnulli ex incolis Nouizolien. certam pecuniae summam debent; cuius quidem debiti exigendi gratia, cum idem iter eo suscipere in animum induceret, eiusque ex fodinis discessus vel ad tantum temporis incommodo esse animaduertetur, minus ipsi abeundi facultas concedi deberè, officialibus nris visum est. Mittit itaque idem Magister eum in finem praesentium latorem hominem suum sufficienti de debito cum informatione et quia huiusmodi liquida debita creditoribus quibusvis, ex aequitatis communis et iustitiae requisito,

reddi et persolui debeant. Dnem Vram requisitam volumus, velit homini eiusdem adiumento adesse quo eidem de praemisso debito liquido quantocius plenarie satis fiat, isque levata ac percepta pecuniae summa, ad suum principalem reverti valeat, nec amplius ea ratione idem Magister noster eo profectum non sine detrimento aliquo fodinar. nrarum iterare cogatur, factura in eo Dnao Vra rem aequitati consonam, a Nobisque pari benevolentia agnoscendam. Eidem Dni Vrae in reliquo benevole propensi manen. Eandem ad vota valere desideramus. Datum Albae Juliae die 7 Augusti Ao 1640.
Gener. Duis Vrae benevolus.

G. Rakocy.

CLXXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohledlen vnd Gestrengen Herrn Wolffgango Ochsen von Sonnau zum Sebenhoff, der Röm. Kay. Mayt. Rath, vndt Verwaltern der Cammer Neusohl, meinem groszg. Herrn, im Stubner Badt.

Wohledler Gestrenger Groszgünstiger Herr Verwalter, meinen Herrn seind meine iederzeit schuldwilligste Dienst vndt Grusz anuor.

Bey meiner anheimbeckhunfft habe ich alsobalten mit Verwunderung vernemben müssen, dasz dasz ganze herregrundter Perguolkh wegen ihres ausstendigen Lohns einen Aufstandt gemacht, vndt nicht einzige Arbeit mehr verricht wirdt. Gleich iezo raisze ich neben Herrn Buchhalter vndt Veith Bernhardts Bartlme hinaus im Herrngrundt dieszer Meinung wie man sie etwan wieder in die Arbeit bringen möchte, wasz wier gutes richten werden, ausire ich es meinem Herrn wo nicht noch heundte, doch morgen, wasz sonsten Herr Pergmeister mir geschrieben, hat mein gg. Herr ausz hiebey liegenden zuuernemben; volgt auch hiebey meinem Herrn das Wiener Blätl, neben einem Selinischen Schreiben; im Übrigen meinem groszg. Herrn vndt vnsz allerseits Göttlicher Gnaden empfehlende. Neusohl den 9 October Ao 1640.

Meines gg. Herrn schuldigster Diener.

Gregor von Kornheimb.

CLXXIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edlen vndt Gestrengen Herrn Hannsen Sockhen, Röm. Khay. Mayt. Rath, vnd obristen Camergraffen Ambts Administratori, auch vnter Camergraffen in denen hungerischen Bergstetten, meinem sonders fr. vielgeliebten Herrn Gfattern. Crembnicz.

Edler Gestrenger fr. vielgeliebter Herr Administrator, dem Herrn Gfattern seind meine fr. Gruesz vnd bereitwillige Dienst zuor.

Ihme benebenst vnuerhaltendt, dasz ich neben meiner Frauen Gemahlin vnser alhier hinderlassene Khinder abzuholen, vor 8 Tagen auf ein Eyl herein, anherokhomen, mein Sachen aber in Österreich also verlaszen, dasz ich bey denen besorglichen angehenden Wintterquartirn mich ohn saumlich widerumb hinaus begeben muesz. Wie wenig Zeit ich zwar alhier bin, so habe ich doch der Widerwertigkeit schon genueg erfahren, vnd empfunden, dauon Zaiger der Pestaluz den Herrn Gfattern mit mehrern bericht thuen wirdt, vnter andern vielen aufstehenden Partheyen ist der Burggraf in Aw im Nahmen seiner Herrschafft wegen vorgestreckhter 1000 Thaler im Werkh die alhieige Khauffleüth in repassu von dem Kharppfner Markh bisz zur würrkhlichen Bezahlung arrestirlich aufzuhalten, welchen wier Satisfaction zu thuen nit werden vmbgehen können; dahero an den Herrn Gfattern mein fr. Bitten, Er wolle mier zu dem vorigen herlechen noch mit ein Zwayhundert Ducaten auf die verschriebene hypothecam fauorisirn, damit dieser importune Creditor möge befridiget bleiben. Wasz meine Mitgwerkh in hoc passu intentionirt, berueffe ich mich ditsfalsz auf des Pestaluzen mündtliche relation, ich khan ainmal nicht dupplici via verfahren, nemlichen vor erfolung der Khay. resolution mit denen Creditoribus mich abzufinden, sintemalen mier nicht bewust sein khan, welcher gestalt Ihr Khay. Mayt. sich auf die gehorsamiste Offerirung der Thail aigentlich resoluiren mechten. Entzwischen thue den Herrn ich alsz constituirten hierinnigen Khay. Oberambtman gantz fleiszig vnd höflich bitten, Er wolle die aufwachenden Creditorn mit ihrer so instendig suechenden contentierung bisz zu allerhöchst gemelt Ihrer Mayt. allergist ergehenden resolution zur Gedult anweisen, sintemalen sy entzwischen dasz wenigste nit zuuerlieren haben werden. Wasz der Herr Gfatter mier vnd zugleich auch Ihr Excellenz Herrn Graffen von Montecucoli, meinem Herrn Vattern, hierinnen zu fauor erweisen wirdt, wollen wier gewisz mit dankbarer erkhendtnusz zu remeritirn nit vnterlassen. Hiemit von dem Herrn Gfattern fr. Vrlaub nehment vnd vnsz dem lieben Gott treulich empfehlet. Datum in Schemnicz den 28. October Ao 1640.

Meines vielgeliebten Herrn Gfatters dienstwilligster.

F. Friedrich Gienger.

CLXXX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.*)

An Herrn Ferdinand Gienger, dessen Vorleichens Gesuch betreffend.

Wohlgeborner Freyherr, hochgeehrter Herr Gfatter, deme seint mein ganz schuldige dienst hinwider anuor.

Meines hochgeehrten Herrn Geuatters schreiben hab ich von Handen Herrn Thobia Pestaluzen recht erhalten, vnd neben deme, was er in Nahmen meines hochgeehrten Herrn Geuattern mir vorgebracht, mit mehrern vernommen; wann es mir an Mitteln so wenig mangeln thete, als begirig vnd willig ich wehre meinem hochgeehrten Herrn Geuattern in seinem an mich abgelaßenen Ausinnen zue willfahren, müeste solches gewisz das wenigste sein mit geleistung deszen demselben mein schuldigkeit zue erweisen. Nun würdets aber meinem hochgeehrten Herren vnverborgen sein, was für ein namhafte Summa geldts ich in gar khurzer Zeit aufbringen, vnd in das alluntige Weesen aufwenden müessen, so mir iezo meistentheils widerumben abzuestatten zwar höchstes oblieget, ich auch von den Creditorn zue schuldiger refusion über alle maszen hart getrieben werde, aber khein ainiges Mittel vorhanden auch die wenigste Darlehenspost hierausz zu bezahlen; Ex proprio wolte meinem hochgeehrten Herren Geuattern nicht weniger herzlichen gerne succurriren, so vermag ichs aber nicht soviel, welches doch ein schlechtes ist, anticipando auf zue nehmen, hindert vndt verbietet die nicht zuehaltende bezahlung der beuorhin aufgebrachten posten. Dannenhero mein hochgeehrter Herr Geuatter, indeme ich demselben zue gratificiren nicht vermag, solches mir zue verzeihen, vnd der Zeit zue zueschreiben dienstschuldigest gebeten würdet. Die schreiben belangende, wann ich nur weisz weme zue zueschreiben, will ich mirs kheines weges entgegen sein laszen. Der Allerhöchste erfreue Vns ein Mittels, vnd eheist mit seinem langerwünschten reichen Pergseegen, vnd beschere meinem hochgeehrten Herrn Geuattern, deszen Frawen Gemahlin, vndt lieben mithabenden eine glückseelige reise. Das Übrige wirdt meinem hochgeehrten Herrn Geuattern Herr Pestaluz müntlichen mit mehrern referiren. Im Übrigen denselben Göttlicher Obacht beuellende. Cremnicz den 31. Octobris Ao 1640.

CLXXXI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohledlen vnd Gestrengen Herrn Wolf Ochs von Son-
nau von vnd zu Sebenhof, der Röm. Kay. Mayt. Rath, Verwaltern
von der Cammer vnd Khupfferhandlung Neusohl, meinen insonders
fr. geehrten Herrn Geuattern vndt Herrn Sohn.

Wohledler vndt Gestrenger Herr Verwalter, insonders g. vnd
geehrter Herr Geuater vnd Herr Sohn, demselben seint mein ge-
flieszene Dienst anuor.

Ich hab zwar meinem geehrten Herrn Geuattern versprochen
aufs neu Jahr denen Herrn ain Quartalsbesoldung zue geben, izeo
aber werde ich durch das Schemnitzerische Weesen hieran allso
gehindert, das es mir solch mein promess zue geleisten nicht mög-
lichen. Bitte derohalben meinen geehrten Herren Geuattern mir
den favor zu erweisen, vndt sich nur in die zwey Monath zue
gedulden, will gewiszlichen alls dann nicht allein auf die begehrte
Quartalsbesoldung, sondern was mehrers denen Herren zue geben
bedacht zue sein nicht vnterlassen. Wann nur Gott izeo nicht son-
derlich geholffen, vnd Herr Graf Illieshasy mit etwas wenigem Dar-
lehen gedienet hette, hett ich den häuern zue den heiligen Feyer-
tagen nicht lohnen khönnen, vndt würden selbige gewisz einen
Aufstandt gemacht haben, vnd daruon gezogen sein; so gleichwohl
allso vermittelt worden. Im Übrigen meinem geehrten Herrn Geuat-
tern vnd Herrn Sohn der Obacht des Allmechtigen buelhende.
Cremnicz den 22 deczember Ao 1640.

Meines geehrten Herrn Geuattern vnd Herrn Sohn albeflieszener.
H. Sockl.

CLXXXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vnd Gestrengen Herrn Hanns Sockhen
Röm. Kay. vndt königl. Mt. wohlverordneten Vnter Cammergrafen
vndt Administratorn des ober Camergrafen Ampts dero Haupt
Camer Cremnitz. Vuseren insonders groszg. vndt hochgeehrten
Herrn. Cito. Cito. Cito. Citissime.

Wohl Edler Gestrenger, insonders groszgunstiger freündlicher
vieligeliebter vndt hochgeehrter Herr Cammergraff, des Herrn Ge-
streng. seint vnser freündlich Gruesz, sambt neben wüntschung von
dem neugebornen Christ Kindlein ein glückseeliges gesundes fridt

vndt freudenreiches Neues Jahr sowohl der Seelen Heil vndt Seeligkeit beur.

Vnndt haben des Herrn Gestreng nicht unterlaszen können mit diesen vnseren Schreiben zue ersuchen, demnach vns gestriges Tages von dem Erbfeindt Chrisliches Nahmens, dem Turckhen, ein Schreiben zue khommen, in welchem er begehrt, damit vnser Dorff Hochstätten, wie auch Bresnicz, Wuzmiz ihm huldigen sollen, im fall sie nicht eben wie Pugganz in die Aschen vndt zue nichts gemacht sein wollen, vndt davor Gott sey, wann Hochstetten solte angriffen werden, vnserer auch gewiszlich nicht verschonen wolten, vndt weil wier auch heütte von denen Niebinskhern gewisse auisa bekhomen haben, dasz der Türckh bey Kemendin lige, vndt in die Tausendt Janitscharn mit habe, vndt gewiszlich einen raub ihme fürgenommen zue thun; wir vnsz aber (davor Gott sey) wan etwas auf vns khomen solte, viel zu schwach befinden sich seiner Macht zue widersetzen, vndt wann er seine Tyraney an unsz verüben solte, so wolt es nicht nur vnsz allein, wan wir mit Weib vndt Kindt würden hinweggetrieben, schaden, sondern auch Ihr Mat. Handl zum Verderb vndt Aufszas gelangen; alsz langet derowegen an des Herrn Gestreng vnser hochfreündliches vndt demüthiges Bitten, des Herrn Gestreng wolle vnsz in dieser groszen Gefahr nicht hülflos laszen sondern vnsz mit einer Anzahl Manschafft auffs eheste zue Hülf khomen, damit wier vnsz seiner Tyraney desto mehr widersetzen kunten, tragen derowegen tröstliche Hoffnung, des Herrn Gestreng werde vnsz nicht hülflos laszen, sondern vnsz mit einer Succursz beispringen, zum mehrern Glauben haben wir des Herrn Gestreng inliegende paria des Türckhen Schreiben übersenden wollen. Gott mit vnsz allen. Königsberg in eyl den 30. decembris Ao 1640.

Des H. G. dienstwilligste

N. Richter vnndt Rath daselbst.

P. S. Bitten des Herrn Gestreng wolle dieses Schreiben auch einem ehrsamben Richter vndt Rath communiciren, villeicht sie auch alsz getreüe Nachbarn etwas darbey thun wollen.

CLXXXIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Maghasparti Biraknak és az eghész falunak lakosinak adassék.
 Én Mustaffa Agha hatalmas és győzhetetlen Török Cziaszár-
 nak Esztergami vegbhazanak mostan Feő Alay Bekie és helytartoya.
 Magosparty Birak és Polgarok az egész Falunak lakosi akor-
 ralak benetiket meghtalalnom ez irasom által, hogy szeginiek nem

akarnam teneknek romlasotokat, hogy felesegeteket, gyermeteiket, ti magatokat it szemünk latara az piaczon haraczolnanak, hanem hogy minden kar nélkül lehetne behodolastok, nem weszteki peldat mi történt Bakka Banyan, holot azok palankban laktanak, hasonloképen sok faluk, varosok mint jartanak, immar ty az orownica-jakal és Breznicaiakal együt vadtok az hataron, azért szegények intlek beneteket, miglen raitatok meg nem esik az nyomorusagh, engemet keresetek megh, en velem könyön megh alkhatok, és olyan somat rendelek, az kit könyön megh adhattok, mivel hitt leuelet adok kezetekben, az mely mellet batorsaghos lakasotok lehet, de hogyha az en jo intésemet nem fogadgyatok, en magam egy nehany szaz lovassal reatok megyek, bizonyara az Bakkabanyaiaknal rozsaszabul jartok, és valami raitok esik, senki nem más, hanem ti magatok lesztek az okai, az utan ne mondgyatok, hogy levelemet hozzatok nem küldtem, mivel en tinektek nem karatokra, hanem hanem hasznatokra igyekezem. Ezzel Isten mindnyajunkal. Datum Strigonij Anno 1640 karacson napian.

Idem qui ut supra.

P. S. Mi akaratotok, mingyarast tületek ezen levelemre valaszt varok, hogy ha az magatok javat kíványatok.

CLXXXIV.

(A selmeczi bányai igazgatóság irattárából, eredeti után.)

Magnifico Domino Joanni Sok, Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Camerae Kremniczen. Praefecto Domino et fratri mihi semper observansimo.

Magnifice Domine et Frater mihi obseruanssime, Salutem Seruitiorumque meor. paratam commen. cum incremento prosperitatis huius noui Anni.

Gratissimae mihi extiterunt literae Magcae Dnis Vrae, eo quod Magca D. Vra me non sit grauata inuisere, amititiamque debitam in me contestari, cuius beneuolentiae me parem designare non praetermittam. Intellexi noua ex literis eiusdem licet contraria, nimirum quod christiani nominis hostis Turca omnino se intendat vicinitati nostrae immiscere, cui ut retitat Deus nobis est orandum. Praestaret, si Mgea D. Vra Excellentissimum Dnum Regni Hungariae Palatinum hac in parte consuleret, literasque eiusdem Turcae, qui ad id praenominatos pagos cogit, literis suis inclusas Excellentissimo Dno Palatino transmitteret, expectando ab eodem patrocinium, ac plenariam dispositionem super hac re. Existens apud Excellentissimum D. Palatinum intellexi quingentos Equites pro pecunia Suae Mattis esse conductos, qui in confinia distri-

buentur, ac ubi maxime opus fuerit, eo dirigentur; pro interim, donec Magca D. Vra ab Excellentissimo Dno Palatino sit habitura aliquam resolutionem ad summum quinquaginta Pedites dignetur expedire pro sublevamine incolarum vulgo Noua Bania Ciuitis nuncupatae ut siquid adversi euenire contingeret ipsis, eo commodius se defendere valeant. Si quae noua habuerit M. D. Vra, mecum communicare non praetermittat, rogo; de coetero me M. D. Vrae comendans eandem felr valere exopto. Datum in Thermis, Die 1 Januar. Ao 1641.

Magcae D. Vrae Stor et Frater paratissimus.

Franciscus Wesseleny de Hadad.

Ego hic totus debilitatus constitutus cogor jacere, donec non restituantur priores vires.

CLXXXV.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Generoso Domino Johanni Zok, Sacrae Caes. Regiaeque Mattis Camerae Crennicien. Camergrafo, Domino Amico observ.

Generose Dne Amice observandme.

Literas Generosae D. Vestrae una cum inclusis literis Turcicis accepi. Praeuidimus nos hanc futuram insolentiam Turcjam non jam, sed ante adhuc decem Annos, ursimusque diligenter confiniorum antemontanorum munitionem et instamus de facto, cum praesidja in istis confinijis nominetenus potius, quam re ipsa habeamus, quampiam nimia in solutionem eo redacta sunt, ut neque pro portis claudendis et custodiendis confiniorum sufficiant, praesertim Noua Arx adeo destituta est, cum tamen sit prjncipale praesidium, ut nisi industria, hinc jnde a populo comitatibusque subsidio obtento tam illud, quam coetera confinia conseruarentur, mox penitus ruinaerent, necessum esset. Tantam a tempore Palatinatus nostri, per Dei gratiam, habuimus curam, quam maxime potuimus quemadmodum nunc quoque cum comitatus quoque coeterorumque Magnatum, cum etiam nostris proprijs militibus iuimus, assecurauimusque et Novam Arcem, et coetera Confinia, praesertim Leuense, ubi trecentos homines equites et pedites interesse omnino existimamus. Ac projnde non est, ut Gen. D. Vrae tantum sibi metuant, neque ut labores intermittant, quos continent quantum possunt diligentius. Fecimus etiam ordinationem de intertenendo praesidio in ipsa quoque ciuitate Bacabania, committentes in eo reliquis montanis Ciuibus, benigne mandando Sua quoque Mattas, quatenus in defalcationem futurae Taxae continue menstruatim praesidium hoc exoluant, ut vero pro bono communi ipsemet quoque G. D. Vrae allaborent, necesse est. Nos

nihil intermitteremus quicquid proficuum et utile Regni inuenire et facere possumus, instanter sollicitando apud Suam quoque Mattem confiniorum munitiones et conservationes, quibus Regni ac Ciuitatum etiam montanarum salus maxime posita est. Intelleximus minari pago etiam Magospart dicto, sed non est quod metuant, cum adhuc S. Benedictus et multi alij pagi antesint, neque ullatenus se dedat nisi grauem animaduersionem incurrere voluerit, et omnino G. D. Vrae inhibeat. Speramus Deo iuuante breui meliora. In reliquis Gen. D. Vram feliciter valere desidero. Datum in Sempthe die 7 Januarij Ao 1641.

G. D. Vrae Amicus paratus ad seruiendum.

Comes N. Eszterházy.

CLXXXVI.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Dem Hochedlen vndt Gestrengen Herrn Johann Marienbaum von Homberg, der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb Kön. Matt. zue visitirung der Hungar. Bergstette hochwohlverordneten Herrn Commissario, vnsere genädigen Herrn.

Der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Behaimb kön. Maytt. vnsers allergnädigsten Herrn hochwohlverordneter Herr Commissari, genädiger Herr.

Welcher gestallt der Erbfeindt christlichen Nahmens der Türckh verwichener Zeitt vnsere arme Statt vndt Burgerschaft mit fewr vndt schwerdt grausamer weise angegriffen, dieselbige bisz auff die Kirche vndt etliche wenige Häuser in die Aschen gelegt, viel Persohnen ermördet, vndt gefangen hienweg gefuehrt, ja wann auch nicht durch Gottes genade solche gegenwehr gesehen were, dasz wenige Öbrige ganz verstört, vndt vns in die grewliche servitut hienweg genommen vndt mit stumpf vnd stiehl auszgerottet hette, wierdt Ew. Genaden zweifels ohne allbereytt vmbständtlichen fürgetragen worden sein, wann wir dann vor diesem tyrannischen Feinde kainen augenblickh weder Tag noch Nacht ruhe haben, oder sicher sein können, sondern vns bey solchem weittschwäuffig offenen Wesen vndt geringer Mannschaft der total ruin zue befahren; vndt dennach gleichwol alsz trewe gehorsambste Vnterthanen dasz auszerste daran streckhen, vndt dasz Wesen in ain enges defensions Werckh vmb die Kirck herumb entweder mit ainen Schroth, wie es vor diesem gewesen, oder ja einer dickhen Mawren bringen wolten, vndt aber desz Vermögens nicht sindt; alsz langet an Ew. Genadt vnsere gehorsambes bitten, die geruehen im Nahmen allerhöchst ernennter Ihr Mayt. bey dero dreyen löbl. Cammern (denen wier zwar vnsern elenden Zuestandt

auch supplicando furgetragen) die genädige Anordnung zue thain, damit vns von denenselbigen ins gesamt mit hundert Gulden adminiculirt, vndt also diese Statt, alsz ein antemurale der andern Bergstätte, vor endtlicher desolation errettet werden möge; in höchster Zueversicht zue Gott lebende, Er werde dem grausamen Tyrannen stewart, vndt diese Genade mit baldkommenden, vndt langwierigen reichen Berg- vndt andern Segen wiederumb belohnen, wie wir dann seine Göttliche allmacht innbrünstig darumben anrueffen vndt an trew, vndt standthafftigkeit allem vermögen nach nichts erwinden lassen wollen. Ew. Genadt vns zue erwünschter Resolution, dieselbige aber sammbt dero hoch adelichen Angehörigen Gottes genediger tuition demüethig anergebendt. Datum Buckhanz den 18 Januarij Ao 1641

Ew. Genadt trew gehorsame

N. Richter vndt Rath
der königl. freyen armen Pergstatt
Buckhanz.

CLXXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Wohledlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, Röm. Kay. Mayt. Rath. Administratorn des Obristen Cammergrafen Ampts, vnd Vnter Cammergraffen in denen Hungarischen Pergstötten, meinem hochgebiettenden Herrn.

Wohledler gestr. vnd hochgebiettender Herr. Administrator, wann dieselbe sich bey besserer gesundthait vermechten, hörte ich es herzlich gerne. Nottrungentlich habe Ew. Gestr. in eil zu schreiben nit vmbgehen khönnen, mit dieser zu wissen fiegung, dasz wir anheindt die frueschicht nit völlig ablösen, vnd mehrers nit alsz die hölfft auf die Khünste haben khönnen, von Woynitz seindt nur 28 Personen ankomen, vnter denen sich schon sehr viel khrankh gemacht, vnd hinweckh gangen sein, die öbrigen haben öber 2 Schichten noch khainer gemacht; die von der Statt Crembnicz vnd der Münz vor 14 Tagen geschikhte Persohnen wil verrer khain ainiger anfahren, da ich sie doch nuer 2 schichtl zu machen, bisz die Sötschischen khomen mechten, geböthen, hat aber gantz khainen verfang gehabt, weis derowegen nit wie ime verer zu thain sein möchte, die haben auch gahr wenig schichten gemacht, vnd also auf den khünsten gezogen, dasz wür diese Wochen noch nit ain völlige Schicht auf dem Arzt machen khönnen, ich wintsche mir stündtlichen von denen leithen, wan ich 1000 Reichstaller jährlichen hät, so khundte ich khain Jahr bey inen zubringen, dan

ich khürzte mir dardurch dasz Löben ab; die ausz dem Creitzländl gehen auch hinwöckh, also dasz mir über 25 Persohnen nit verbleiben, ausser wasz etliche hiesige sein.

.Dieses habe E. Gestr. ich gehorsambl. zu wissen machen, vnd bisz morgen frue aine Andtwort warten sollen. Im öbrigen restaurir deroselben der liebe Gott vohrige guette Gesundtheit, vnd erhalt Sie in deroselben lange Zeit, nöbenst gehorsamben bitten, deroselben mich lassen beuolchen sein. Oberpiberstollen den 2 Aug. Ao 1641.

E. Gestr. gehorsambster

M. W. Steiffenegger.

P. S. Yezt die Tagschicht ist vast niemandtsherzuekhomen zum anfahren, waisz nit wie der Huetman ablesen würdt, die stangen vnd Roszkhünste sein seithero desz mitwochs 9-mahl gebrochen, der Weindl ist auch schon in die 3 Wochen khrankh khan vast wöder gehn oder stehen nit mehr, sonst ist khain Öberraitter verhandten, ist also nit ain ainiger, der mir an die Handt stienndt, der Schaffer hat auch sonsten die Notturfft zu thuen.

CLXXXVIII.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, Röm. Khay. Mayt. Rath, Administratorn desz Obristen Cammergraffen Ampts vnd Vnter Cammergraffen in denen hungarischen Pergstötten, meinem gebietenden Herrn.

Wohledler Gestr. vnd hochgebietender Herr Administrator, nöben wintschung Leibes vnd der Seelen gesundtheit, fiege deroselben ich hiemit gehorsambl. zuuernemen, dasz es vnsz desz wassers halber sehr öbel gehet, so hat die Frau Gräffin dem Herrn Einnember geschrieben, wie sie derzeit mit khainer ainzigen Persohn verhelffen khönne, von Woynitz ist auch noch niemandten ankomen, also dasz dasz Wasser von Tag zu Tag höher aufsteiget, vnd derzeit mehrers dan ain Clafter über die Strassen stehet, wan wür die Notturfft Leith heten, wolte ich hoffen in Tag vnd Nacht mit Gottes hilf solches widerumben hinein zubringen, wan aber dieses nit eruolgt, wie es sich dan allerdings wil ansöhen lassen, so werden wür ganz aufsötzen, dasz Gruebenratt hat auch nit die Notturfft wasser, also dasz vnsz daselbst dasz wasser so hoch aufgestanden, dasz es oben über den Damb fleusset wölches vnsz auch in die Sinckhen fallet, vnd ain mehrer beschwärth machet. Wasz E. Gestr. von Ihr gräflich gnaden Frau Sötschin auf gethanes zueschreiben bey dem Herrn Peyer für Andtwort haben, bit

Herr Einnember vmb Nachrichtung willen vnbeschwert zu wissen zu siegen, vnd ob Ihr gräflich gnaden Herr Palffy sich noch zu Woynitz befindten, zu wölchem er zu raiszen, meinem bedunken, entschlossen, wögen der khunstzieher vnd ainer geldthilff halber. Hiemit haben E. Gestr. nöben dem schlöchten gfüll auch den Probenzötl, wasz die Ärtzt, weil ausz dem Sinkhen nit ain ainige stueffen mögen noch khönen gehaut werden, halten, vndt ist zu fürchten, es werde khonfftige Wochen wann wür dasz Wasser nit hinein bringen, noch schlechter ausz der Vrsachen, weillen dasz Khlauberin Ärtzt diese Wochen etwasz zimbliches zuetraget, negst khomende aber weniger vnd schlechter sein würdt. Nun mehr haben wür der Fraw Sötschin 60 Persohn, vnd so diese auf den Sonabent hinwöckh gehen, vnd andere nit entgögen vorhanden sein, waiz ich es vehrer nit mehr zu treiben, werden E. Gestr. mich derentwögen für entschuldiget zu halten gehorsambl: gebötten. Im öbrigen wolle deroselben der getrewe Gott erwintschte Gesundheit ausz gn. verleihen, dieselbe aber bitte ich dero mich noch verer lassen beuolchen sein. Oberpiberstollen den 12 Aug. Ao 1641.

Euer Gestr. gehorsambster

M. W. Steiffenegger.

CLXXXIX.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Wohledlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, der Röm. Khay. Mayt. Rath, Administratorn des Obristen Camergraffen Ambs, vnd Vnter Cammergraffen in denen hungerischen Perggstötten, meinem hochgebiettenden Herrn.

Wohl Edler Gestr. vnd Hochgebiettender Herr Administrator nöben wintschung derselben gueten Leibes disposition verbleibe ich auch zue gehorsamben diensten.

Euer Gestr. groszg. schreiben vom 29 september habe ich zu recht empfangen, vnd wasz an geldt anhero khomen, vernomben. Berichte hierauf dieselbe gehorsambl. dasz wür in Polturägen 1550 ft in Münz 167 fl 36 d. vnd vom Herrn Ehrenreitter in Polturagen 80 fl empfangen haben, dan ist der Hitten in Polturagen 250 fl vnd in Münz 50 fl gegöben worden, thuet zusamben 2097 fl 36 d. hiervon haben wür zwehn völlige Lehn nit verrichten khönnen, weillen denen Lehenhäuern ihre drey ausstendige Ärzkhauß völlig bezalt worden sein, ist also an dem vor 8 tägigen Lohn noch 269 fl 79 d. zubezahlen; wasz für vngelegenhaitten darbey vorgegangen, vnd wie sich ainer darbey versündigen muesz, mag ich Ew. Gestr. nit schreiben; a yezo fahrt khain Zimmerman oder Truchenlaufer vast nit an, doch habe ich ihnen die bösten Wort

göben, vnd werden söhen, dasz wür etwas aufschwöhren dieses zu bezahlen, wölches wür sovern es nit guetgemacht würt, insz khonff-
tig widerumben werden aufschlagen müessen, nur dasz sie disesmahl
mechten befriedigt werden. Die Treibherrn hab ich auch mit hartem
öberrödt,⁴ dasz sie anderthalben Lohn genomben haben, denen restürt
man noch ainen, vnd wasz sie diese wochen verdienen werden, die
haben auch gebötten, dasz Ew. Gestr. ich ihrenthalben schreiben
solle, damit man sie khonffige woche befriedigte. Der Hittenvn-
kosten war 111 fl der völlige Grueben vnd Perggvncosten 1480 fl
72 d. khombt auf Ihr Mayt. portion 1068 fl 12 d. wasz an Silber
gefallen, werden Ew. Gestr. ausz dem Silberbrieff zuernemen
haben, wie ich verstadten, hat es bey der bitten ausz Mangl des
Khols nit khönnen aufgebracht werden, vnd waisz nit, ob man dise
wochen würdet schmolzen khönnen, souern die Khöler khainen Vor-
rath haben, ist es nit miglich.

Die conclusion des empfangenen briefs hat mich nit wenig
bestürzt, derowögen souerne E. Gestr. sich mit Hilffraichung verrer
nit interponirn, dasz sonsten niemandts dasz wösen zu erhalten
dahin gedenkhet. Im Öbrigen thue E. Gestr. dem lieben Gott,
deroselben mich aber gehorsaml. beuelchen. Oberpiberstolln den
2 october Ao. 1641.

Ewer Gstreng. gehorsambster

M. W. Steiffenegger.

P. S. Der Halt is noch sehr schlecht, wasz dasz Geföll sein
würdet werden Ew. Gestr. mit negsten zu vernemen haben.

CXC.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, der
Röm. Kay. Matt. Rath, Administratorn des Obristen Cammergrafen
Ambts, vnd Vnter Camergraffen in denen hungerischen Pergstötten,
meinen hochgebiettenden Herrn.

Wohl Edler Gestr. vnd hochgebiettender Herr Administrator,
nöben wintschung guetter Leibsdisposition wolle der liebe Gott
verhelffen, dasz dieselbe ich eheistes mit reicherem Pergsögen
erfreyen möchte.

Zu meinen anhaimbkhonff ist heintiges tags das geldt öber-
nomben worden, wan es aber öfter also hergehn soltte, würde ich
mich darbey zu sein bedankhen, den ich sehe, dasz sich wöder Herr
Einnember oder Herr Buechhalter nit im geringsten vmb die sachen
annemen, in dem sich heintiges tags die Treyber bey ime vmb
den Lohn angemelt, ist er mit ainer furi hienein gangen, dasz
geldt, souiel dessen öber die Silberzahlung wahr, fürtragen lassen,

dabey vermeldet, da habts, ich scheube daruon nichts ein, machts wie ihr wollet, da ist der Verwaltter, der würdts schon machen, es gehet mich nichts an, ich bin mit Einnember. Solcher gstatdt wann es khainen angehet, oder sich vmb nichts annemen will, ist oder hat man wöder Einnember, noch Buechhalters vonnöthen, wan man E Gstr. nur alleinig will martern vod sorgen lassen, so khan man diese Besoldungen gahr wohl erspahren, ich allainig solle mich mit dem gesindl blagen, vnd muesz ainer solche wordt anhören, die ainem durchs markh dringen möchten; mit denen Lehnheffern haben der Perkhmaister vnd ich vnsz gleichwohl souil bemiehet, vnd mit guetten Wortten dahin gebracht, dasz sie ainen ainfachen Ärzkhauß genomben, mit disem Verspröchen, dasz man khonfftige wochen inen den ausstandt raichen wolle, mit disem erbietten, dasz sie ihren schichten darbey vleissig abwartten wollen. Die Treibherrn aber haben mehrmahlen, vnd vor dem Perggericht aufs höchste sich beschwört, mit angehengter protestation, dasz souerne aine vngelögenheit vorgehn würdet, vnd etwan nit einspanen würden, sie hiemit vnd für allemahl, weil sie verer nit mehr khönnen, wollen entschuldiget sein, dann wider Vermögen wirdt man sie nit treiben; dises hat Herr Perkhmaister dem Herrn Buchhalter angedait, darauf hat er zur Andtwort, sie die Treibherrn sein vorher bey ime gwösen, er khönne inen nit helfen, er sey nit Einnember, sie khönnen zu dem Herrn Cammergraffen gehen; über dises ist mit dem empfangenen geldt aine disposition gemacht worden in Beysein Herrn Perckhmaisters, Oberreitern, vnd meiner, dasz denen Treibherren vnd den ganzen Langschart mehrers nit, als ain dritl mögen bezahlt werden, dasz haben die Treibherren nun nit annemen wollen, fürgöbendt, sie khunten dasz gesindl nit darmit contentirn, vnd seindt darüber hinwöckhgangen, sich derentwögen bey E. Gestr. zu beschwehren.

Herr Matthiasz Khayser machts auch nach seinem belieben vnd gefallen, der zeucht an der Cöst desz Piberstollens dasz Pley, wasz er zur Hitten gibt wochentlich nit allain ab, sondern hat auch dise wochen 40 fl so er der Camer glien haben solle, abgezogen, die sein bey der Camer in Aufschlag nit gesözt worden, würde also dergestaltt der Perggschreiber vnd etwan ain anderer mit ihme in khurzen auf ain etliche hundert gulden hinein rinnen, seine Zöthn, wie ich vast vnterschiedlich baldt im anfang mich darüber beclagt, machen auch nit wenig vngelögenhait, es khomb ainer woher er immer woll, so gibt er ime, vnd zeuchts von der Cöst hinwöckh, er arbeit oder nit, da fragt er wenig darnach. Der Langschart, weil die Treibherrn nichts genomben, hat gleichwohl der halbe Lohn khönnen gegöben werden, die haben sich nun mehr, wie wohl schwähr, doch schon zum drittenmahl darmit contentirn lassen, weillen die Camer aufschläget; souehrn aber ain

anderer Gewerckh aufschlagen soltte so würdt in wahrhait nit ain ainiger mehr anfahren, dan sie achtens gahr verlohren, vnd ist nit weniger auch, wann ainer zu ainem khombt mit ainem Aufschlagzötl, so würdt er darmit ausgelacht, maun sey im nichts schuldig, dises macht nun dasz gesindl ganz vntrewsamb.

Die wochen ist dasz ärzt gahr geringhaltig gewösen, also, dasz im gföll mehrers nit, als 81 marckh sein, von denen örthern khann E. Gstr. ich, weil ichs sie nit gesöhen, vnd nach hörnsagen nit gehrne berichte, dises mahl nichts avisirn, soll aber wie es sich verhölt, weill ich sie morgen in augenschein nemben werde, mit nägsten geschöhen. Im öbrigen thue E. Gstr: in die G. Gottes, deroselben mich aber gehorsambl. beuelchen. Oberpiberstolln den 8. Octobris Ao 1641.

Ewer Gstreng gehorsambster

M. W. Steiffenegger.

CXCI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, der Röm. Khay. Maytt. Rath, Administratorn des Obristen Camergraffen Amts, vnd Vnter Camergraffen in den Hungerischen Perggstöten, meinem hochgebiittenden Herrn.

Wohl Edler Gstr. vnd hochgebiittender Herr Administrator, deroselben wüntsche von dem lieben Gott ich zeitlich vnd ewige wolfahrt, vnd verbleib zue dero diensten yederzeit obligirt.

Euer Gstrg. mit ainem mehrerem gföll zu erfreuen wolltte ich mir von grundt meines Herzen wintschen, es ist aber laider dasz wider spül, wollen aber desz bösseren mit negsten hoffen, heindt würdt, geliebts Gott, ain Anfang dasz Wasser zu föllen gemacht, derentwegen ich dan dem Seppen Überreittern hinein-zufahren, vnd darbey zuuerbleiben anbeuolchen, der liebe Gott beschere solche Anbrich nach Ablaufung dessen, dasz nöben E. Gstr. wür auch vnsz herzlich zu erfreuen, vnd dem lieben Gott dafür zu Dankch sambtlich geursacht werden, Göstriges tags war ich zwar auch in der Grueben, aber die Anbrich in vohrigen vnnnd biszhero gehabt sinkhen sehr schlecht befundten, vnd last sich vast ansöhen, als ob es sich ganz auszörben, vnd auf ainmahl dem ligetem sich zue werffen wolltte, im feldt gögen Mittag hat sich dasz Arzt auch ganz verdrükht, ist aber noch ainer Khür daselbsten zu vererem Überbröchen zu verbleiben anbeuolchen worden, dasz gstain ist sonsten gahr gschnaittig, vnd gleichsamb mit der Kheilhaw zu gewinnen, fürchte, wie ich vor zwayen Jahren noch gemelt,

es sey sich auf die mittagigen Örtter wenig zuerlassen, wollen also des bössern in dem offnen gebürg hoffen. Dasz wässerl im Hangentschachter schlag continnuirt, vnd macht vnnsz mit herffletzen zimbliche vngelögenhait, doch ist es göstern noch alles verwahrt vnd dasz die Heuer füran wider arbaitten khönnen, zugericht worden, Gott helffe vnnsz mit eheistenn durch. Heindt hat Herr Einnember nacher Muran zu ihrer gräflich Gnaden Fraw Sötschin zuerraisen ime vorgenomben, würt diese Wochen solcher gstat schon nit mehr khönnen zurugg khommen, werden Ew. Gstr. derentwögen gehorsambist gebötten vnnsz nit gar zu uerlassen, vnd etwan mit ainer Hilffraichung beyzuspringen, der Lohn würdt grösser nit, alsz vor 8 tagen, werden. Des Herrn Comissari begehren nach wolltte ich ainen befahrungsbericht gehrne aufsötzen, vnd schon aufgesötzt haben, weillen aber anyezto schier von nichts zuschreiben, bisz wür dise Zöchen nit werden abtreigt haben, habe Ew. Gestr. vererem anbeuelchen nach solches noch vnterlassen, soll aber auf gehaisz, so es deroselben beliebt yeztige Beschaffenhait anzusötzen, alsbalden gehorsamblich geschöhen. Dem Sturm wil des Herrn Comissari fürsschlag wögen seines Khunstwerckhs nit recht gefallen, vnd sagt, er wolle mit trötten vil mehrers verrichten, biszhero hat es nit khönnen probürt werden, weil der Stuckgiesser die Stiff ohne gelt nit hergöben will, Herr Einnember würdt, weil er mit interessirt, sich derentwögen zu Neusohl anmelden, ich halt mit ainem Wort nichts daruon, sol es ain aequilibrium sein, so darff es nit vil ziehens oder tröttens, dan zöhen Centner in ainer Wagschall, vnd in der andern desgleichen khan mit ainem finger movirt werden. Im öbrigen bschere vnnsz der liebeiche Gott nur reichen sögen der lieben Perckwerch, dem Wasser würdt wohl khönnen geholffen werden. Nöbenst thue E. Gestr: in den Schutz desz Allerhöchsten, deroselben aber mich gehorsambl. beuelchen. Oberpiberstolln den 30. October Ao 1641.

Ewer Gstreng gehorsambster.

M. W. Steiffenegger.

CXCII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Vnserm getreuen lieben Hanszen Sockhen, vnserm Rath, vnd Vnder Camergrauen in denen Hungarischen Bergstetten.

Ferdinandt der Dritte, von Gottes gnaden erwöhlter Römischer Khaiser, zu allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Getreuer, Lieber, demnach Wir ausz gewiszen Vnsz hiezue bewegenden Vrsachen allergnedigist resoluirt, auch endtlichen haben

wollen, das ein iedtweder Vnsz verpflichter Amtzman, Gegenhandler, auch sonst geschwornen Officier, deme vnserer Amtszachen vnd gefölle quocunque modo vill oder wenig anuerthraut sein, vnd manneggirt werden, vornemblich aber diejenigen, welche Raittungen zu fñhren haben, bey demiehnigen Schlusz vnd Auswurff, welchen die Buechhalterey öber die Raittungsmengl vnd Rest verfaszen vnd ausstellen wirdt, ainig vnd allein verbleiben, vnd auszer derselben khein ainziges anders Tribunal oder Justiz mittel weder per viam Commissionis, noch anderwerths suechenden Rechts behelffen imploriren sollen vnd wollen.

Alsiz ist hiemit vnser gnedigster vnd gemessener Beuelch an dich das du gleich, wie alle andere vnserer Kay. Beambte vnd Officir, Crafft diser vnserer ergangnen khay. resolution solchem nach beyligenden Concept gemesz den reuers alsobaldt, vnd ohne ainiges difficultirn verfertigen, vnd lengist innerhalb vierzehnten tagen nach empfabng dieses Vnszers khay. beuelchs zuhandten vnserer Kay. Hofcamer vnfehlbar und vnerwarttet ainiger Anmahnung nicht allein vor deine Persohn gehorsambist einraichen, sondern auch destwegen bey allen deniehnigen dir vndtergebenen khay. Beambten vnd Officirn, die gemessene Verordnung vorkehren, vnd die reuers zugleich mit einschikken sollest; daran beschiecht vnser gnedigster Willen vnd Mainung. Geben in vnserer Statt Wien den Neun vnd Zwainzigsten Nouembris Anno Sechzenhundert ain vnd vierzig, vnserer Reiche des Römischen im fünfften, des Hungarischen im Sechzehenden, vnd des Behaimbischen im fünffzehenden.

Ferdinand

Ad mandatum electi Dnj Imperatoris proprium

Ulrich Frantz von Kollowrath.

v. Khronegg.

CXCIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Reuers Abschrift.

Ich N. kay. Beambter bekenne hiemit öffentlich Crafft dieses für mich, alle meine Erben vndt Nachkommen, demnach sich Ihre kay. Maytt. auf mein aller vnterthenigist supplicirn vnterm dato Monats Ao auf mein Perschon auf das vacirende kay. Ambt allergnedigist resoluirt, welches Ambt mir auch hierauf durch die von dero nachgesetzten hochlöbl: Hoffcamer verordnete Commissarios anuertraut, vndt übergeben, vndt ich solches nunmehr etlich Jahr oder Monath hero verwalte; Dabey

ich dan anfänglich neben hypothecirung allesz meines Haab vndt Guets, wie solches am bestendigsten sein kann vndt mag, cauirt, vndt versprochen, vermüg habender Instruction solchem meinem anuertrautem Ambt alles treüisten Vleiszes wie sichs ohne dem gebührt, zu höchstgedacht Ihrer Khay. Maytt besten Nuzen vndt fromben vorzustehen, die einkommene geföll iedesmahls zu rechter Zeit gehörigen Orthen ein zu liefern, vndt zu uerraitten, auch allen befindtlichen Ausstandt zugleich zu erstatten, vndt guett zu machen, darüber sich dann mehr höchstgedachte Khay. Maytt. erst neülich vnterm dato den 29 nouembris nechst verwichenen 1641 Jahrs verrers generaliter dahin resoluirt, dasz ein ieder Beambter so Raittung zu thuen schuldig, neben besagter Caution auch allen vndt ieden Tribunalien vndt Justizi mitteln, soviel die Raittung Mengl vndt Rest, auch wasz dem anhengig, anlangt, renuncirt, vndt dasz er allein bey demjenigen, wasz disfalsz die Buechhalterey vndt Camer allein erkennen werden, verbleiben wolle, sich in specie weiter verreuersiren solle, dasz ich zu allerunterthenigist vnd gehorsambister volziehung dessen auf beykomment kay. befelch mich wegen desz mir allergnedigist anuertrauten Ambts, vndt der dauon dependirenden Raittungen, auch der sich etwan hierüber eraignendten Mengl vndt Rest (so doch hoffentlich ob Gott wille iedesmalls vleisig verhüetet werden solle) meiner ordinari instanz vndt Jurisdiction in Rechtssachen, wie auch allen andern mir de Jure oder quocunqve alio modo compedirenden foro per expressum renuncirt, vndt mich disfalsz ainig vndt allein einer löbl. Camer vndt Buechhalterey dergestalt vnterworfen habe, dasz ich bey demjenigen, wasz dieselbe öber mein eingereichte Raittungen gemachte Ausstellung vndt Erleütterung schlieszszzen für ein Rest auszwerffen vndt erkennen werdet, allerdings verbleiben vndt verrers darüber kein Rechts oder Justizmittl, weder Hüülf suechen, noch implorirn wölle, noch solle. Thue dasz auch hie mit wissentlich vndt wohlbedächtlich in Crafft dieses meines gegenwärtigen special reuers mit diser verrern erleütterung vndt verstandt, dasz im fall sich kunfftiger Zeit in Examinirung meiner Raittungen vndt erleütterten Menglsposten wider bessers verhoffen dergleichen Rest, wie vorgemeldt, befindten, vnd von einer löbl: Camer vndt Buechhalterey für ein richtigen Rest erkennt würde, dasz ich denselben gleichfalsz für richtig erkennen, vndt halten, auch verrers darüber bey keiner andern Instanz oder foro procedieren, noch denselben in ainigs disputat ziehen, oder auch quocunqve remedium Juris derentwegen suechen, vndt imploriren, sondern demselben wasz erkandt worden, gehorsamblich geleben vndt nachkommen, solchen Rest erstatten, vndt guetmachen, oder alle aüsseriste Zwangsmittl ohn alle verrere weitleüffigkeit wider mich, auch auf alle meine verschriebene Haab vndt Güetter ergehen lassen,

sonderlich aber auch dieses gestatten wölle, dasz solcher Rest an meiner Darlehen auf das Amt per tauszent Gulden alsobaldt abgezogen, da aber dasselbige nit erklecklich, mit der würeklichen Execution wider mich, vndt auf besagte meine gütter verfahren werden solle. Treülich ohn Gefehrde, dessen zu wahren Vrkundt hab ich disen reuers mit aigener Handt vnterschrieben, vndt mit meinem gewöhnlichen Pettschaftt verfertigt. — — —

CXCIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vnd Gestr. Herrn Johann Sockhen, der Röm Khay. Maytt. Rath desz Obristen Cammergraffen Ampts Administrator, vnd Vnter Camergraffen in denen hungerischen Pergstötten, meinem hochgebiettenden Herrn.

Wohledl. Gstr. vnnnd hochgebiettender Herr Administrator näben Wintschung Leibs vnd der Seelen wolfahrt, verbleib derselben ich dienstgehorsamer.

Mit wasz für Schmerzen vnnnd Vnnuetsvohl ich dises brief geschrieben, khan E. Gstr. ich nit erzöhlen, indeme ich vermainet, es würde vnnsz der liebe Gott ain bösseres gföll bescherdt haben, weillen sich die örtter khräftig vnd augenscheinlicher angelassen, indem dasz Ärz vohr 8 tagen auf etlichen Kürn nit über drey finger breit wahr, vnd yezt auf ain vnd über zwey feistl breit worden, entgögen sich der Halt aber also verschmölert, wie E. Gstr. ausz dem Probenzötl zuersöhen haben, das es laider zu erbarmen, khundte also von verrerer Hoffnung baldt nicht mehr gedenken, es sey dan dasz, dasz baldt ankhombende Christkhindlein Jesus sich mit mildtreichern Sögen (wölches von Herzen hierumben wolle gebötten sein) zue vnnsz wendten wolle.

Vermüg E. Gestr: mir überschikhten brieff hat Herr Einnehmer empfangen 1678 fl 82 d. daruon ist der Piberstollner Lohn gewösen 1058 fl 21 d. vnd zur Hitten 223 fl 76 d. thuet 1281 fl. 97 d. wehr also Herrn Einnehmer noch 396 fl 85 den. verblieben, wasz er hieruon aufs Finsterorth, H. Dreyfaltigkhait, Khornberg, vnd Tillen göben, ist mir vnwissent, ich habe zwahr sollicitirt etwasz auf den vor 14 tagigen Lohn, es wahr aber khain Pfenning vorhanden.

Auf dises Silber, so dise wochen geliffert würdt, ist die Piberstollner Cöst 1067 fl 44 d. Hitten 223 fl 76 den. macht zusamben 1291 fl 20 den.

Im Hangetschacht ist dasz Wasser allerdings bisz auf den lötsten Satz abgewöltiget, vnd dasz desto förderlicher, weillen

Herr Lägler mit dem Gruebenratt dasz Wasser, so mit demselben gehöbt würdt, vnd vor disem dem Hangetschacht zuegeführt worden, bisz auf den Danielschlag höbet, hoffen also in gahr baldem vol-gents hineinzukhomen.

Wie Herr Einnember humorirt, haben E. Gstr. in dero Schreiben gahr wohl mit farmb auszgestrichen, er bleibt auch schon sein Löbelang darbey, E. Gstr. zu assistirn würdt er wohl bleiben lassen, es gerade nun deroselben wie es wolle, halte dafür, dasz bey ime hierumben wenig khummer sey.

Morgendes tags, geliebts Gott, will ich alle Örtner befahren, vnd wie aines vnd dasz andre beschaffen sein würdet, ordentlich verzeichnen, Proben nemben, vnd E. Gstr. zueschikken. Die vor 8 tagen die fölsen hinterhalten, werden vom Perggericht alhier, weillen es demselben anhendig gemacht worden, der Gebür nach gestrafft werden, also dasz sich in dasz khonfftig würdt ain Jeder daran zu spiegln haben. Nach beuelchung dem Lieben Gott E. Gstr. thue deroselben ich mich gehorsambl. beuelchen. — Oberpiberstolln den 9. Decembris Ao 1641.

Ewer Gstr. gehorsambster

M. W. Steiffenegger.

CXCV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wol Edel Gestrengen Herrn Wolff Adam Ochsen von Sonau zum Sedlhoff, Röm. Kay. Mayt. Rath, vnd dero Kupferbergwerkh in Ober Hungern Verwalthern, meinem vielgeliebten Herrn.

Wol Edler Gestrenger.

Insonders Vielgeliebter Herr von Sonau, dessen Schreiben ausz Herregrundt vom 4 disz, hab ich zue Törnau den 11 eiusdem zue recht empfangen, warumben ich nit alsogleich darauff geantwortet, ist vrsach, dasz ich alda krankh worden bin, vnd mich dato noch übel auf befünde. Dasz ich auf den Herrn zornig sein solle, wolte ich gern wissen, wer denselben also informirt hat, ohne ist es zwar nit dasz ich es empfunden habe, dasz mir der Herr auf der löbl: Hoffcamer befelch, vnd mein Zueschreiben, das verwilligte Kupffer nit hat lassen abfolgen, da ich doch wol weisz, wasz den vngarischen Herrn jährlichen deputirt ist, vnd ich mit dem begehrten Kupffer ganz khein negotium nit treibe, sondern darausz Stuckh auf meine grosze Vnkhosten vnd Spesa, Ihr May. vnd dem ganzen Landt zue dienst vnd Nutzen giessen lasse, wie denn Ihr Drchl. in dero zue Teben geschlagenen Veldtläger von mir

6 Falkhonnets genommen, vnd dato noch in Veldt gebraucht werden, weisz also nit wann, wie, oder ob sie mir wider zuruckh gebracht werden, dahero ich vmb Ihr May. ain solches wol verdient habe, oder vmb dieselbe vnd das Landt noch verdienen khan, dasz mir solches Kupffer vmb mein bare bezallung wol vnd vnverweigerlich gegeben werden khan. Bitt also den Herrn, derselbe wolle mir die begerte vnd verwilligte 30 Centen Plattenkupffer, wie auch ain 30 Centen des besten schwarzen Preüssen Kupffers, so innen schön roth, vnd nit weisz, oder bleich ist, eheisten hette abfolgen lassen; dann ich solches alles hoch vonnöthen habe, will es den Herrn bar bezallen lassen. Betr. die noch ausständige 315 fl wegen der 24 Centen Kupffer, wiewol ich selbige vor mich nit genommen, sondern zue dem Schloszgebeu Preszpurg verbraucht worden seindt, will ich jedoch disponiren, vnd machen, sobalden ich nacher Woynitz hinein khom, so eheist, da es nur ain wenig mit mir besser wirdt, beschehen solte, dasz der Herr deszwegen auch contenirt werde. Welches ich dem Herrn zur Antwortt hab überschreiben, vnd vnsz darbey sammbtlich Göttlicher protection entpfellen wollen, verbleib jeder zeit desz Herrn dienstwilliger

Stampfen den 22. decembris Ao 1641.

Paul Palffy.

Winsche hiemit dem Herrn, dessen Frauen, vnd all den Seignigen glückselige Feyertag, vnd ein freudenreiches neues Jahr.

CXCVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Vnserm getreuen lieben Hannsz Sockhen, vnserm Rath, vnd vnter Camergrauen in denen Hungarischen Perggstetten.

Ferdinandt der dritte, von Gottes gnaden erwöhlter Römischer Khaiser, zu allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Getreuer, Lieber. Demnach wier vnsz auf Vincentij vnd Benedetti Joanelln Handelsleütte alhier vnderthenigistes anlangen vnd Anerbieten, vnd vnsrer Hoffcammer gehorsambistes anrathen gonedigist resolvirt, vndt wollen, dasz sie hinfüro vnsern Neusollerischen Kupferhandl mit gewissen conditionen vermüg einesz aniezo darüber aufrichtenden ordentlichen contracts verlegen sollen.

Als z thuen wier dich dessen zu deiner verläzlichen Nachrichten hiemit also, vnd vnder dessen bis ietzt ermeldter contract völlig ausgefertigt, vnd dier hinnach communicirt werde, erindern, dier dabeynebst gnedigist beuelhendt, da alsobaldt nach empfangung disz in vnserm Namben die weitere gewisse Versehung bey vnsern Neisollerischen Beampten gehorsambist thuen, vnd darob

sein sollest, damit besagten Joanellen, alsz angehenden neuen Khupferverlegern all das jenige, so zu disem Werkh gehörig. ordentlich eingeadntwordt, der Verlag auch von ihnen mit Anfang desz instehenden Sechzehenhundert zwey vnd vierzigisten Jahrs angenumben, vnd entgegen ihnen die gefallene Khupfer, wie soliches biszhero gehalten worden, erfolgt werden. Deme du also gehorsambist zu thuen waist, vnd beschiebt hieran vnser gster willen vnd Mainung. Geben in vnserer Statt Wienn den Vier vnd zwanzigsten Decemb. Anno Sechzehenhundert ain vnd Vierzig, vnserer Reiche, des Römischen im fünfften, desz Hungarischen im sibenzehenden, vnd desz Böheimbischen im fünffzehenden.

Ferdinandt.

Ad mandatum electi Dnj Imperatoris proprium
Vhrich Frantz von Kollowrath.

CXCVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, fogalmazvány után.)

Edler Veszter, insonders g. vertraut vnnnd vielgeliebter Herr Schwager vnd Brueder, Herr Einnember, demselben seint mein geflieszene dienst hinwieder anuor.

Des Herren Bruedern schreiben hab ich sampt den zwen extracten ausz den beeden wochenzetteln gerecht empfangen, vnd eines vndt anders darausz wohl verstanden. Trag auch gar keinen Zweifel, das das hinab gesandte gelt, nicht alles verlohnt worden, dann ja ein jetweder amptmann das vnter händen habendes gelt zue verantworten. Mein Überschlag aber, den ich gemacht, hatte gar ein anders absehen, indeme die zur alluntigen Cammer übermachte darlehen bloz zue auszahlung der Piberstollner Handlung, vndt der dabey begriffenen Arbeiter, vndt nicht zuegleich auch anderer Pergwerch, die khein geföll tragen, vnd ohne des bey solchem Übelstandt als es leyder jeziger Zeit höchst zue empfinden, vermeint gewesen. Vnd ist dergestalt, maszen es der Herr Brueder vermeint, vnd de facto angestellt, fortzuekhommen khein müglicheit. In was für Angsten vnd sorgen ich wegen ihrer fürstl. gnaden durch die Fraw Baloggin cedirten 4000 fl stehe, begehrt ich dauon nicht viel Wort zue erzehlen, im Vertrauen aber ists mir angedeütet, wann Herr Palatinus zue den vor der thür stehenden heiligen Weinnachts Feyertagen nicht contentirt, mir ein despect widerfahren dörfte.

Wie Herr Obrister Wachtmeister Schmiedteckher beschaffen, weis der Herr Brueder selbst, anderer vornehmen Herren Creditoren, denen allen der Bezahlung halber bisz Weinnachten Zeit

vndt wort gegeben, solcher gestalt aber zue zue halten khein Möglichkeit, will ich jezt geschweigen.

Ich hoffete zwar auf ein Mittel einer nambhaften Summa gelts, hatte es auch gleichsam allbereit in Handten, vmb das aber mehr hochgedachter Herr Palatinus zue erkhauffung einer Herrschafft einer starkhen Summa gelts benötigt gewesen, ist derselb bey dem selbigen Herren von welchem ich obbesagtes Mittel zue erheben verhoffte, mir vorgezogen, vnd mein Hoffnung also dardurch zue Wasser worden. Wann diesz nicht entzwischen gefallen, wolt ich gleichwohl gesehen haben, wie der sachen in einem vndt anderen zue thuen gewesen were.

Diese wochen hab ich zwar 30 Centen rochen Insleths von Giarmath alher gebracht zue bezahlen gehabt, wie ich aber ferners mit gelt zue genolgen haben werde, das weis ich nicht; dis ist aber gewisz, das die allhiesigen fleischhackher, wie auch andere Partheyen auf dem Land so beuorhin Inslet eingeliefert, derzeit wohl nicht werden bezahlet werden, deszentwillen dann auch die allhiesigen Fleischhackher weder Haüt noch Inslet mehr hertrawen wollen, so bey hiesiger Handlung nicht geringen stekher verursacht.

So ist auch vorige Wochen goldkhunsthandlungs Lohn aufgeschlagen, zue dessen, wie auch des morgenden Lohns abzahlung ich nicht ain ainigen pfenning in Vorstandt, weis auch nicht, wo etwas auf zue bringen.

Welchem allem nach dann, wie dem Herrn Bruedern selbsten leicht zue gedenckhen, mir demselben begehrt maszen auf dieses mahl zue helfen ein lautere vnmöglichkeit. So ich dem Herrn Bruedern zuer Antwort hinwider schreiben, vnd denselben dabey Göttlicher Obacht beuelhen wollen. Cremnicz den 13. Octobris Anno 1641.

CXCVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso dno Michaeli Wenger, ac Egregijs Georgio Schulz, et Andreae Ungeday, Sac. Caes. Regiaeque Mattis Camerae Schemnicensis Perceptoris et Officialibus, Dnis Amicis et Vicinis mihi obseruandissimis.

Zolgalatomot ajánlom kedteknek mint io akaro Uraimnak, az Ur Isten minden kivanta iokkal aldgja megh kedteket az uj esztendőben. Telegdi Janos kalocsaj Ersek es Njtraj Püspeök uram eö Naga talala megh feö ember szolgália altal, hozzam küldven az ketek obligatoria leveleinek pariait, melljeknek az egyyike Nitra

varaban die 28. Januarij Ao 1639 keölt es az ketek bizonios feő ember legatusi által azon varban die 10. Februarij Ao 1640 uiobban confirmaltatot, az masik penigh Schelmecezen Ao 1641 keölt saletromnak az ara feleöl, kivanuan eő Naga azt, hogj commissiot adgjak az eő Naga instantiaiara, es azok melle certiffaltassam kedteket, es executiot is tetessek szolgabiro uram által azoknak az obligatoria leveleknek continentiaiok szerint; kiuel en hirtelenkedni nem akaruan, im szolgabiro uramot eő kedmit commissiom mellet fel küldöttem az eő Naga instantiaiara admonealtatni kedteket, hogj kedtek eő Naganak keduit keresse, auagj penigh az adosagrul eő Nagat contentalja. Ha megh czelekeszi ketek ioual, io, hol penigh nem, ennek utanna az ketek obligatoria leueleinek continentiaiok szerint kelletik eő Naganak ketek ellen procedaltatni, accomodaluan mindenben magat eő Naga az Orszagh teőruinijhez. Kedteket azert en is szeretettel kerem, hogj ketek vegezze el dolgat az Urral eő Nagaual, ne kenszeritessék eő Naga ketek ellen az magok keőtese szerint procedalni, respectaluan azt is, minemeő szüksigben uadnak mostanj ideőben az banjak, ha azt eszekben veszik az emberek, hogj ilj nagj Urral igj czelekszik ketek, ieövendeőben masok is megh uonniak segítsegeket az eő Feőlseghé Selmeczi kamoraiatol. Ketek nekem paranczoljon, a miből tudok kedteknek szeretettel szolgálak. Tareza megh Isten kedteket sokaigh io eghiszigben. Datum Carp. 18 Januarij 1642.

Kedteknek szeretettel szolgal

Palastj Pal.

Hontvarmegjenek vice Ispania.

CXCIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Dno Ioanni Sockh, S. C. Regiaeque Mattis Camerae Cremnicien. Praefecto, Dno Amico et Vicino mihi obseruandmo. Generose Dne Amice et Vicine obsme, Salutem et storum meor. comen.

Reddidit mihi literas D. V. G. Dnus Zatureczky, quibus lectis video mihi pro pecunia verba tantum dari. Cum verbis D. V. G. huc sese non fatiget, quia ego ab Excellentissimo Dno Palatino nullam habeo super tractatione aliqua facultatem, sed tantum ut pecuniam numeratam leuarem et suae Exctiae transmitterem, in quam finem ad hanc usque horam detinui literas; sed videns delusam tam turpiter sine pudore, sine fronte suam Exctiam cum informatione easdem remisit. Non est cur D. V. G. sese excuset defectu fodinarum, multo minus quod pecuniam illam alter dispersit

non D. Vra quia utraque est nimis calva excusatio, quocumque sit redacta pecunia tamen principaliter D. Vrae Grae fidem ego video obligatam in literis, Dnus Wengher tamquam ignotus, tamquam extraneus tantum pro meliore esse adiunctus est. Mea nihil interest, existimationem Excellentissimi Dni mei mea dicens volo tueri, vellem etiam honori et bonae famae D. Vrae Gsae consulere, alias mei boni amici, sed quia utramque ita flocci pendit, necessario alij modi sunt inveniendi. Reuere ipsemet pudore afficior, cum tanti viri aliquot literas video, in quibus ex anno in annum, ex termino in terminum bona fide promittit se debitum exsoluturum, unde saltem exhibit ridiculus mus. Sciet sua Exctia quid facto, opus sit. In ceteris D. V. G. bene valere cupio. Datum in thermis Stubnens. 11. Januarij Ao 1642.

G. D. V. Stor Amicus et Vicinus.

Ladislaus de Réwa

CC.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Generoso Domino Volphgango Ochs a Sonnow, Sacr. Caes. Regiaeque Mattis Aulae Familiari nec non Camerae Novozolien. Praefecto, domino Vicino obseruand.

Generose domine Vicine obseruanme, Officior. viciniittis benevola commen. praemissa.

Kivansági szerint való leölkj testj jockall aldgya megh In kglgett. Ez importunus városj szomszedosoktoll imperáltatwán, kglget is derekas dolgay keözeött ottan ottan interpellalnunk keöletik, im aligh jeöhetének megh jámbor szolgaink a Libethayak instantiayára praefigált executionak terminusáról, vizont csak holnap után is a Breznobanyayak instantiara praefigált terminusra ki keöletik menniek. Mivel penigh e Polonka és Brezno városa keözeöt willongó határ dolgaban Polonkay szegeny embereinknek nagy széksége wagyon az Eö Felge Holczhendelbélj munkasira, kikett in specie ez includált signaturaban ki jedzettünk; tudván maga is kglgd hogy mi Murany és Lipese warakott azoknak pertinentiayvall együtt csak inscriptioban birjuk az Eö Flge kglmes engedelmebeöill, és ez iránt az hón mi kart wallunk, Eö Flge is wall ott kárt, illendeökeppen keöll kglteknek minkett azon Wárák határainak integritásaban mindennemü impetitorok ellen gyamolittani. Ez okáért beöcsüetllet kerjük kglgett azon Holczhendelbelieknek parancsolljon, hogy a mikor a Polonkayak eökett requiralni fogiák, e jeöweö szerdán, idest 2. Julij estwére pro testimonio minden bizonyall Polonkán legyenek, 's megh se fogyatkoztassák eökett,

Melyert mi is a mibeöll tudunk a jó szomszedsagban kgltd grati-
ficalni igyekezőnk. De caetero Gensam dnem Vram flr. valere
desidero. Datum Muran 29. Julij 1642.

Generosae dns Vrae ad offa vicinittis beneuola.

Splis ac Magci quon. dni Geor. Szechy de Rimaszécs relicta
vidua.

Homonnaj Marja.

CCI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohledlen vnndt Gestrengen Herrn Johann Sockhen
der Röm. Khay. Mayt. Rath, Administratorn desz Obristen Cammer-
grafen Ambts, vnndt Vnter Cammergrafen in denen hungrischen
Perggstetten, meinem groszg. vndt gebiettunden Herrn

Wohledler vnndt Gstrenger groszg. vndt gebiettunder Herr
Administrator.

Meines gebiettunden Herrn Schreiben hab ich gestern Abends
gerecht empfangen, vnndt dasz es mit der verhofften anticipation
föhlgeschlagen, nit gerne vernomben, die Bieberstollner heyer seint
zwar gestern noch still gewesen, wie es aber weiter abgehen wrdt,
steht zu erwarten, herr Pergmaister vermaint zwar, er wölle sie
auf meines gebiettunden Herrn Schreiben auf zween Löhn, so ihnen
noch diese wochen sollen geben werden, vertrösten, wann nun
dasz lehen erfolgt, wrdt die sache noch wol accomodiert werden
im widrigen aber wrdt wenig nuz erfolgen, die hodritscher heyer
haben gestern alberaith viel schmach getrieben, vnndt haben
die Löhn mit Gwalt haben wöllen; Herr Einnember plagt mich
mit dem gelt über alle massen, alle Partheyen schickht er mir
übern Halsz, vndt sagt ihnen, er hab khain Gwaltt, sie sollen
von mir dasz gelt begehren, maszen es gestern mit desz Purggrafen
von Petschenitz Leüthen auch also gemacht, vndt verursacht,
dasz mir der Purggraf mein erpauten Wein auch wegnimbt, vn-
geacht ich doch ainziges Wort lange Zeit von dieser Schuldt nichts
gewust, alsz bisz nicht endtlich in den Schluszzettl gesehen, dasz
er vmb etlich hundert Gulden Thraidt von ihme Purggrafen ge-
nomben, vndt zu seiner Notturfft braucht, iezo muesz ichs ihm
mit mein Wein bezahlen. Bin also nunmehr fertig, vndt khan man
mier weiter nichts mehr nemben, man wolt mier dann die Haut
über die Ohren ziehen, vndt also fortschickhen. Es ist ain Arbeith
vmb dasz geldt, dasz vnauszsprechlich ist, ain ieder, der nur
Gelegenheit haben kan etwas an sich zu bringen, der nimbt
mit Gwalt wegkh, es sey recht oder vnrecht, vnndt soll gleich

den Augenblickh das Cammerwesen ruinirt werden, achtets niemandt ainer Mückhen grosz, ich khan nit glauben, dasz es vnter Türckhen vndt Heyden ärger zugeth, daselbs wirdt dennoch Justitia administirt, aber vnter den Christen ist dahier weder gehorsamb, noch gerechtigkeit, ist dahero khain wunder dasz Gott der Allmechtige nit noch gröszere Straff über vnsz verhengten thuet.

Wegen meiner Wierraisz hab mein gebiettunden Herrn ich gestern geschriben, vndt vmb bewilligung betten, verhoff es wirdt mein gebieth: Herrn nit zue wider sein, damit ich drauszen nit auch in gröszere Vnglückh gerathen thue; auf negsten Dienstag wolt ich mit den hiesigen Khauffleuthen fortraisen; wann mein gebiethunder Herr wasz drauszen zuerichtten hatt, bitt ich miers morgen zum Abend oder Dienstags früe herab zuschickhen, so will ichs fleisz ausrichten. Im übrigen mein gebiethunden Herrn in den Schuz des Höchsten, demselben aber mich gehors. beuelhent. Schembnicz den 16. november Ao 1642.

Meines gebiethunden Herrn gehorsamber.

G. Schulz.

CCII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem. Wohledlen vndt Gestrengen Herrn Johann Sockhen, der Röm. Khay. May. Rath, Administratorn des Obristen Cammergrafen Ambts, vndt Vnter Camergrafen in denen hungrischen Perggstetten, meinem groszg. vndt gebieth. Herrn.

Wohledler vndt Gstrenger groszg. vndt gebiethunder Herr Administrator.

Meines gebiethunden Herrn schreiben vom 3 dits hab ich gerecht empfangen, vndt vernomben. Wasz dasz gruebenweesen belanget, last es sich, Gott sey dankh, ansehen, alsz ob sich die geföll wiederumben verbessern wolten, dann auf der Lehenheyer Örther hatt sich ain schöne fahrth Ärtz aines gueten halben feistels braidt eraignet, dauon am negsten freytag ain Stueffen in die 40 *U* schwer herauszkhomben, so gedigen Ärtz gewesen, vndt vermainen die Überreütter sambt dem Perggmaister, es werde noch fort dasz liegendtstückh auf den schwarzen Örthern erraicht werden, vndt dasz Ärtz vntersich lassen, massen man dan schon 5 Claffter vnter der Lehenheyer örter im tieffisten dasz Ärtz erraichet hatt vndt sich gar schön anlaszen thuet; wann es nun also beständig bleibt, wie dann destwegen khain Zweifel ist, werden wier wiederumben ein beständigen Ärtzhau haben, so wirdt auch diese wochen auf der Lehenheyer Örther ain durchschlag gemacht, vndt noch

etlich Khüren Lehenheyer zuegelegt werden, dadurch sich dasz geföll auch vermehren wirdt, vndt verhoffen noch diese wochen ain verbesserung der geföll. Wasz sonsten die Khürenproben diese Wochen gehalten, hatt mein gebietender Herr ausz inliegenden Probzettl zuersehen.

Hiemit hatt mein gebietender Herr auch den dits wochigen bieberstollner Zetl (den ich mier bisz khünfftigen freittag wiederumben zuruckh zu schickhen bitten thue) zu empfangen, daraus derselbe zu ersehen, vmb wieviel der Vncosten geringert worden, welches solange die Wasser gehalten worden, nit geschehen ist. Ob es nun wol nit allein Irer Mayt. Camer, sondern auch den Herrn Gewerckhen zum besten geraichet, so hatt doch der Herr Reutter, weillen ihm, oder seiner Frau Muetter auch ain Par treibrosz abgelegt, viel schnöde reden, vndt vnnütze Wort dawider auszgossen, vndt vnter andern auch gegen dem Perggschreiber gemelt, er wölle auf die Wasserhaltung kain kost mehr geben, darauf ich gesagt, dasz er auch khain Arzt wirdt haben, dann derzeit alles Arzt noch in der tieffen vnter den Erbstollen gehaut wirdt.

Den Schaffer betreffent hab ich zwar sein dienst gelegt, weillen er aber sich zu purgiren vermaint, vndt der aine Huetman krankh ist, hab ich ihn interim für ain Huetman anfahren lassen, des Schaffers Verrichtung aber, bisz zu Austrag der Sachen, dem Weindl anbeuolhen.

Wegen der Ablohnung seint die bieberstollner heyer gar gedultig, wann sie nur bisz negsten Sambstag die drey Löhn, darauf sie sich gewisz vertröszten, haben khönnen, entgegen aber seint die Herru Gewerckhen desto vngestümber, dann Herr Ehrenreutter am Sambstag den Vngedey zu mier geschickht, vndt sagen lassen, ich solle die finsterorter Köst hergeben, oder er wölle dasz Perggerwerch auflaszen, darnach hatt er den H. Christoff Guszman geschickht zum Perggericht, vndt alda protestirn lassen, wann man nit auszlohn wölle, so solle man ihm Irer Mayt. Thail zuesprechen, oder er wolle den Perggmaister bey Ir Mayt. verklagen.

Herr Matthiasz Kayser macht auch allerhand Vngelegenheit, kain Pley oder Inszleth will er wochentlich nit hergeben, man zal ihm daszelve dan vorher, hernacher wann er seine Köst zum lohn geben soll, zalt er mit papier ausz, dann er nicht allein sein Aufhebzettl für sich hatt, sondern löst auch noch von andern Partheyen, die bey der Camer etwas zusuchen haben, Zetl ein, vndt reuchts darnach von seinen köst ab, vndt die Zetl giebt er anstatt desz pahren gelts zum lohn.

Hiebey hat mein gebietender Herr auch ain Verzaichnusz, wasz khünfftigen Sambstag zuerlohnen sein wirdt, dabey auch zue sehen, wasz über die Silberzalung noch an fürlehen vonnöthen sein wirdt.

Im Übrigen mein gebietunden Herrn in dem Schuz des Höchsten, demselben aber mich beuelhent, Schembnicz den 8. deczembris Ao 1642.

Meines gebietunden Herrn gehors.

G. Schulz.

CCIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Wohl Edlen vndt Gestrengen Herrn Wolf Ochsen von Sonnaw, der Röm. Kay. Maytt. Verwaltern bey der Cammer vnd Kupfferhandlung Neusohl, meinem insonders grg. vnd vielgeehrten Herrn Geuattern vnd Herrn Sohn.

Wohl Edl vndt Gestrenger Herr Verwalter, insonders grg. vnd vielgeehrter herr Geuatter vnd herr Sohn, demselben seint mein geflieszene dienst hinwider anuor.

Auf meines grg. Herrn Geuattern schreiben hab ich die von Ihme herüber gesandte zwey Kräxl Haselhüner von hier hinausz zue befürdern beehrter maszen auf dasz Kaleszl laden laszen, mit welchem der aine Trabandt Nahmens Andrasch, hinausz gehen wirdt, vmb die Mühwaltung aber bey ainbringung der für Ihre Khay. Mayt. gehörigen Haselhüner bedankh ich mich gegen meinen Herrn Geuattern, vnd will solche in anderen fellen hinwider meritiren. Die Bezahlung vmb solche Anzahl Haselhüner in 137 ft 51 d. in hungriſcher Münz, wie auch 118 Stuckh Taler in Abschlag des Zeüggelts seint denen angestern herüber geordneten Trabanten zuegestellt worden, welche eines vnd das ander meinem Herrn Sohn recht einzuehändigen haben.

Hienebenst muesz meinem Herrn Sohn mit sonderlichen wehmuth klagen, das verschiene Dienstag bey allhiesigem Pergwerch auf der hintern Zech sich ein trauriger Casus begeben, indeme ein Sauberjung von 13 Jahren als er auf der Mannsfart herausz gefahren, vnd sein Gruebenlicht mit einem Spänl geschirt, hernach solches hinweg geworfen, es auf einen zerdruckhten stempl gefallen, welcher angangen, vnd daruon alsobalten die Mannsfahrt brennendt worden. Diesem Übel zue begegnen hatt Herr Verwalter allhier nicht allein das mundtloch an der Mannsfahrt verhauffen vnd verschütten, sondern auch, damit das Feuer vmb soviel ehender gedempft würde, den Schacht bey St. Anna vermachen laszen; welches wohlmeinen aber Übel gerathen, weilen deszwegen der Rauch vndt mitt demselben das böse Wetter zueruckh auf die hintern vnd tiefste Örter geschlagen worden, daruon dann 54 Personen elendigklich erstikht vnd verdorben, 12 aber mit schwerer Mäh,

vndt mit derer, so ihnen herausz geholffen, höchster Lebensgefahr, halb todt herausz gebracht, dauon khommen. Gott verhüette dergleichen Vngefäll vnd gesegne die lieben Pergwerckh. Im Übrigen meinen grg. Herrn Geuattern Gottes schuz beuelhendt. Cremnicz den 20. decembris Ao 1642.

Meines vielgeehrten Herrn Gfattern vnd Herrn Sohn
d. beffieszener

H. Sockh.

CCIV.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Vnserm Getrewen Lieben Wolff Ochsen von Sonnaw Vnserm Kupferhandels verwalter bey der Camer Newsohl.

Ferdinandt der Dritte von Gottes gnaden Erwöhlter Römischer Kaiser zu allen Zeitten Mehrer desz Reichs.

Gethrewer Lieber Wür geben dir in gnaden zuuernemben, waszmaszen wür dasz heilige Römische Reich, auch Vnszere Erbkönigreich vnd Länder vor beurstehenden Feindtsgefahr zu retten in starkher Kriegsverfassung begrieffen, auch Vnsz derentwegen selbst in dasz Veldt zu begeben resoluirt sein; vnd weilen hiezue vnder andern vorderist dasz Geldt, alsz neruus belli erfordert würdt, vnd wür zue solchem ende ein nambhaffte Summa zuesamben zu bringen von vnderschiedlichen sich in vnszerm Erbkönigreich vnd Landen befündenden Gethrewen vnd gehorsambsten Stenden, Vnterthanen, vnd andern Inwohnern ein bahres Darlehen zubegehren vnnsz gnedigist entschlossen: vnd wür vnnsz nun gegen dir gnedigist versehen, du werdest sowohl alsz andere getrewe Patrioten mehr, die wür hierundter absonderlich gnedigist ersucht haben, zu bezeugung deiner gegen vnsz, vnd dem gemeinen weesen tragenden Trew gehorsamster devotion dasz deinige Threwherzig thuen, vnd Vnnsz dieszfalsz ansz handen zu gehen dir ainichen gedankhen machen, zuemahlen wür solches Darlehen einem Jeden nit allein in Capitali sondern auch sambt dem mit Jährlichen Sechs per cento laufenden Interesse widerumb erstatten, vnd bezahlen laszen wollen, solches auch allein conseruirung des lieben Vatterlands, vnd consequenter eines Jeden in priuato angesehen ist.

Als ist vnser gnedigister Befelch hiemit, dasz du Vnnsz zue gehörtem ende, woran desz gemainen Weeszens Wohlfahrt beruhet, Ainthauszentfünffhundert gulden, zumahlen solches ein geringe Post ist, alsobaldt threwherzig vorstreckhen, vnd nach empfangung dieses lengist innerhalb acht tagen dem gestrengen Vnszerm Rath, Landtgrauen in Öszterreich vnd Mähren, auch getrewen Lieben Thobiae

Helfridt von Kaiserstain auf Innernstain vnd Velmb, gegen einhändigund vnserer kaiserlichen Obligation auszahlen lassen wollest, vnd hast du dich der Widerbezahlung halber, wie obgemelt, nit allein in Capitali, sondern auch desz pro rata temporis dauon mit Jährlichen Sechs per Cento gebührenden Interesse, vermüeg angeregter Vnszerer kaiserlichen Obligation aigentlich zuuersichern vnd wür wollen deine hierin erzaigende threwe Willfährigkeit noch absonderlich mit Kaiserlichen gnaden, womit wür dir ohne dasz wohl gewogen sein, zu erkennen in kein Vergeszenheit stellen. Geben in vnszerer Statt Wienn den zwanzigsten Februarij Anno Sechzehenhundert drey vnd vierzig; vnserer Reiche desz Römischen im Sibenden, desz Hungerischen im achtzehenden vnd desz Böhheimischen im Sechzehenden.

Ferdinand.

CCV.

(*A selmeczi bányagazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generosis N. N. Camerae nostrae Nouizolien. Officialibus primarijs, Fidelibus nobis dilectis.

Georgius Rakoci Dei graa Princeps Transniae partium regni Hungar. Dns et Siculorum Comes etc.

Prudentes et Circumspecti fideles nobis dilecti; Salutem et gratiam nostram. 23 praesen. Mensis in negotione metallica et cuprifodinar. fidelitatum Vrar. nobis datas Iras accepimus intelligimus inter alias difficultates pro meliori commodo cupri vendibilis suam Caesaream Mattem, quo prius longius gratiam precij expediri possent, Clementissime saluum conductum contulisse. Nos quoque hac in re deesse nolumus, et rei metallicaee promotioneque eiusdem succurrere volentes dabimus saluum conductum cupri emptoribus Regno efferre volentibus. Interim easdem fodinas diligentissime colant, desolarique easdem minime patiantur. Quibus de caetero gratiose propensi manemus. Secus non facturi. Datum in castris ntris ad arcem Szechyen positis, die 25. mensis Aprilis Anno D. 1644.

G. Rakocy.

Literas salui passus pro emptoribus cupri mittimus; qui, si ex usu haecenus obseruato, Tricesimam aeris persoluere tenentur, exigi ab eisdem in ipsa Camera fidelitates vestrae curent, eamque eo facto in Aerarium nostrum administrent.

Quibusnam praeterea fodinae nostrae Transsylvaniens. artificibus indigeant, ex scripto incluso uidere est. Proinde, an apud fidelitates uestras talium copiam habere valeamus, quantocyus informare non omittant. Licet nos, nullum ad id invitum cogere animum

habeamus; si qui tamen ex ijs reperirentur, qui iter illud Transsylvaniens. Zalaknam subire sibi haud alienum fore, arbitrarentur, vellemus Fidelitates itaque vestras eorum. superinde animos exploraturas volumus ac mandamus.

CCVI.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Georgius Rakoczj Dei gratia Princeps Transniæ, partium regni Hungariæ Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus Vris Universis et singulis cuiuscunque Status conditionis ordinis, honoris, officij dignitatis, praeeminen, et functionis hominibus ubiuis locor. constitutis et commorant. praesent. hasce Nras uisuris, lectur. uel legi auditus. Salutem et gratiam Nram.

Beszterczebányai tisztviseleőknek kelletuen giakorlatossaggal embereket hozzank bocziattani: minden rendbeli hiuünknek kglmesen es serio parancziolluk, ez leuelünk latuan, megh irt Beszterczebányai tisztviseleőknek hozzank bocziatot emberet mind jeöueö es meneö uttyaban bocziassa bekeuel es semmikeppen uttyaban megh bantani es haborgatni ne mereszellye. Secus non facturi Praesen. perlectis exhiben. restitutis. Datum in castris uris ad arcem Szechyen positis die uigesima sexta mensis Aprilis Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quadragesimo quarto.

G. Rakoci.

Joannes Szalárdy vice Secretarius.

CCVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Georgius Rakoczj Dei gratia Princeps Transsylvaniæ partium Regni Hungariæ Dominus, et Siculorum Comes, etc. Fidelibus nostris uniuersis et singulis euscunque status, conditionis, gradus, honoris, officij, dignitatis, praeeminentiae, et functionis hominibus, ubiuis constitutis et commorantibus, Salutem et gratiam nostram. Quandoquidem fideles nostri Generosi officiales cuprifodinarum nostrarum Nouizolien. primarii certum cupri Centenariorum numerum praesentium exhibitoribus ex benigno nostro mandato uenundari curarint. Proinde omnibus et singulis fidelibus nostris harum serie committimus, et mandamus firmiter, quatenus visis praesentibus, eosdem cupri Emptores unacum sibi adiunctis aereque transportando ubique locorum tute, secure, et pacifice, ac citra quoduis impedimentum, solutis tamen de jure soluendis, di-

mittere, et per suos dimitti facere; ac si illis ita videbitur, cuprum extra etiam limites Hungariae, quocunque uoluerint, transportare permittere modis omnibus debeant, et teneantur. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhiben. restitutis. Datum in castris nostris ad arcem nostram Szecsien positis, die Vigesima sexta mensis Aprilis, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo quadragesimo quarto.

G. Rakoczy.

Joannes Szalárdy vice Secret.

CCVIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Dem Edlen vnd Vesten Herrn Hansen Sockh, Röm. Khay. May. Rath, Obercammergrauenambts Administratorj vndt Vnder Camergrauen in denen Hungarischen Pergstetten, Vnszern lieben vnd gutten Freündt.

Vnszern Grues, vnd alles guets zuuor. Edler Vester lieber Herr Sockh.

Demnach Ihre Khay. May. vnser allergnedigister Herr gnedigist anbefohlen, die in beyverwarhten bericht benente Mineralien zusamben zu fassen, vnd sodan herausbringen zu lassen.

Als ist in deroselben Nahmen vnser beuelch hiemit, er Sockh die gemessene verfügung thuen solle, damit für höchstgedacht Ihre Khay. May. gedachte Mineralien erzeugt, vnd specificirter massen heraus befördert werden mögen. Daran beschicht Ihrer Khay. May. gnedigister Will vnd Mainung. Geben Wien den 16 Marty Anno 1644,

Von der Röm. Khay. May. Praesident vnd verordnete Hoff Camer Ráthe.

Bericht wie man den Schwaden, oder Vaporem Mineralen überkhomben soll.

Im Monath Martis, wan sich die Erden aufthuet, vnd das irdische Feuer die vom Wintter constringirte Erdtsäfft in einem dampff resoluirt, vnd in die Höche treibt, so sublimiret sich auch dieser vapor oder Schwaden, vnd beginnet an zu rauchen, man hiette sich, das man nit zuuil empfangen, dann er ist sehr giftig; darumb müessen die Bergleüth, so ihme colligiren ihre Maüler, Nasen vnd Ohren mit ainem Ölgetrenkhten Tuech wol verwahren. Diser Schwaden aber wiert also gefangen. Man nimbt grosze leinwantene saubere tücher, die müessen ein wenig angefeüchtet, doch so starckh es immer müglich ist, die feuchtigkheit widerumben

ausgepreszt werden, also, dasz Sye nur nit gar truckhen seyen, die Tücher teckhet oder braittet man in der Grueben ober die Orth, wo es solche Dämpfe gibt, welches Bergleüth wohl wissen, so henckhen Sye sich an das Tuech, das es zimblich feücht vnd viscos wierdt, dieses ausgepreszet, vndt wan es ein schleimige materiam gibt, dieselbe auch darzue gethan, vndt alsobaldt in der grueben in ein saubers Leder, oder Blasen fest eingemacht.

Wann man ihme so vermachter ausz der grueben bringt, muesz man ihn an einem frischen Orth, wo khein Sonnen hinkhombt behalten, deszgleichen auch wann man ihme ober Landt schickhet, muesz der Pott am Tag in Vmbra rasten, vndt nur bey der nacht gehen, dann sobaldt diser Schwaden die Sonnen empfündet, so euaporirt er, vndt verliert sein Crafft.

CCIX.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Nos Comes Nicolaus Esterhasj de Galantha, Regni Hungariae Palatinus et Judex Cumanorum, Aurei velleris eques, perpetuus de Fraknó ac Cottum Sopronien Zolien. et de Beregh supremus Comes, nec non Srmi Principis ac Domini Dni Ferdinandi Tertij Dei gratia electi Romanor. Imperatoris semper Augusti, ac Germaniae, Hungar. Bohemiae Regis, Archiducis Austriae, Ducis Burgundiae etc. intimus Consiliar. Camerarius, et per Hungar. Locumtenens. Damus pro memoria quod posteaquam Georgius Rakoczy Princeps Transylvaniae praefatae Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis factus rebellis, amoenissimam quietem et tranquillitatem istius Regni Hungariae immerenter, et absque omni causa perturbasset, Deoque odibilem, sacrae vero coronae Regni ac praefatae Sacrae Caesareae Regiaeque Matti Domino ac Regi nostro naturali et Clementissimo summo praeiudiciosam, bonoque publico valde nocivam concitasset in Regno rebellionem licet Senatus ac Cives quoque et Inhabitatores liberae Regiaeque Montanae Civitatis Cremnicensis, a perduellibus et rebellibus hostibusque Rakoczianis inniti, ut exponitur fuissent invasi, inter eosdem conversati, victualia et alia necessaria ab ipsis postulata et petita, iisdem hostibus coacte administrantes: nunquam tamen in tanta etiam rerum et quietis Regni perturbatione animo a Sacrae Regni Coronae et praelibatae Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis fidelitate alieno fuissent. Hinc juvante Deo hostibus jam longius a finibus eorum eiectis, consecuti passus securitatem, se coram nobis juxta benignum et gratiosum Manifestum repetitae Sacrae Caesareae Regiaeque Mattis, ex inde etiam inter coetera ibidem contenta emanati, per certos Concives ablegatos suos ad nos expeditos praesentaverunt,

declarando eo facto suam erga Sacram Regni Coronam, suamque Caesaream et Regiam Mattem fidelitatem debitamque subjectionem cum summa animi humilitate. Unde Nos hasce literas Nostras testimoniales praefatis, Senatui, Civibus, ac Inhabitoribus praescriptae Civitatis Cremniciensis sub secreto sigillo Nro extradand. duximus. Datum in oppido Szucsan die 13. mensis Julij, Anno Domini Millesimo Sexmo quadimo quarto.

Comes N. Ezterhasy

Steph. Aszalay.

CCX.

(A selmeczi bányabírósaí jegyzökönyvből.)

Lehenschaffter Oberpiberstollner Pergcontract zwischen Herrn Administratorn vndt denen andern Herrn Gewerbken alhier.

Welcher zwar den 16 Februarij auffgesezt, aber allererst den 27 tag Augusti zum Prothocollirn allein durch Herrn Ehrenreiter vndt zu seiner Notturfft eingehendigt worden.

Inn Gottes Nahmen himit zuuermerkhen, demnach notorj, vndt menniglichen wolbekhandt, wie merklichem vil disem Khönigreich Vngern an conseruir- vndt fortbauung der lieben Pergwerkhe, alsz deszelben sonderbarem peculij vndt Klainoths gelegen, vndt hingegen derselben erligenden Landtsfürstlichen Cammerregalj hochpraejudicirlichen fallen thut, vndt aber das Hauptperghwerkh Oberpiberstolln alhier zu Schemnicz durch so langwüriges Verbauen in gegenwärtigen schwären Statum, vndt dahin gerathen, dasz wegen Mangl nothwendigen Verlags, vndt zuschlagender Kriegsgefahr es gar zum erligen, nachdeme es schon ohne das kurz verwichener Zeit in die ailff Wochen gefeyert, vndt endtlichen Ruin gedeyen müste.

Als hat der Röm. Khay. auch zu Hung. vnd Behaim. Khönigl. May. vusers allerg. Herrns Rath, Administrator des Obr. Cammerg. Ampts, vndt Vnter Camergraff in denen hung. Pergstötten, der Woledle vnd Gestrenge Herr Hansz Sockh obligender Amtspflicht halber, vndt aus trewhertzigen Vorsorg zu längerer propagir- vnd fortsetzung der liben Pergwerkh, hingegen Verhüttung deroselben Vndtergangs, vndt mit sich zihenden Landts- vndt gemeinen Nutzens schädliche consequentien für das rathsamste Mitl zu sein ermeszen, allerhöchst gedacht Irer Khay. May. alda habende zwelfthalb Sechzehentheil denen Piberstolner Gewerbken anzutragen, vndt zu überlaszen, allermaszen solche Oblation, wie in dem nächst abgewichenen 1644-isten Jahrs den 13 Junij auffgerichteten Contract begriffen, mit allem Recht vndt Gerechtigkhaiten

effectiue, vndt zwar im Nahmen mehr höchstgedacht Ir Kay. May. doch auf dero allergnädigste Ratification nicht allein schrift- sondern auch durch ein alhieiges löbl. Perggericht mundlich beschehen, vndt zu Werkh gesezt worden.

Vndt haben solchemnach hinächst benannte Piberstolner Gewerbken auf so gethanen Vortrag sich dahin erklärt, das ungeachtet Inen dasz langwürige harte Verbauen di Mittel zu fortbauung Irer aigen zu geschweigen anderer Theil nunmehr fast benommen, Si doch gleichwoll zu bezeügung Irer allerunterthänigsten Pflicht vndt guten Affection, gegen dem Gemeinwesen an Inen nachmallen nichts erwünden laszen, zu übernehmung obgemelter Zwelfthalb Sechzehentheil; alsz: der Woledle vndt Gestrenge Herr Johann Augustus Ehrenreutter von Hofreith (welcher Ime seine drunter begriffene, von einem alhisigen Perggericht abgesprochene propri Theill bey der hochlöbl. Khay. Hoffcamer mit remonstrirung gutter Fundamenten zu recuperirn gedrauet, vnd solchemnach gebührendermaszen zu suchen nachmallen reseruiren thut) $\frac{3}{16}$; Herrn Georg Vlrich Reütter $\frac{3}{16}$; Herr Matthias Khaiser für sich vndt im nahmen Herrn Hannsen Sockhen des jüngern $\frac{3}{16}$ Theill; vndt endlichen Herr Martin Khaiser für sich, vndt im nahmen Herrn Johann Reülsz Phil. et Med. Doctoris so woll auch alsz Gerhaben anstatt Matthiaszen Vichters $\frac{2}{16}$ vndt $\frac{1}{32}$ Theill, doch mit gewissen vndt folgenden conditionen sich bequembem wollen.

Als z erstlichen, wellen ohne Staigerung der Silberzahlung zu gelangen nicht müglich, es auch die löbl. Pergordnung auszdrücklichen vermag, das nach Beschaffenheit der Pergwerkhe man sich mit den Waldbürgern der Silbereinlösung halber vergleichen solle. So ist dannenhero nachdeme wier vnsz vermög vnszerer beedersseits gehaltenen Abredt der belegung Ihrer Khay. May. allergnädigsten Ratification verwilliget worden, von dato erster übernehmung die Markh per 10 fl, vndt drunter das drittl Thaller, jedes St. per 150 den. gerechnet, zu bezahlen, wobey dann wolgedacht Herr Administrator des grg. erbitens, di Auszbringung der Khay. Ratification nicht allein zu maturirn, sondern auch die Silberzahlung verstandenermaszen wochentlich, oder nach Gelegenheit der verrichten Schmölzen in gutem vngarischen Geldt ohne Abgang herab zu überschikken. Souil aber dasz Goldtgeföll, welches von der hochlöbl. Khay. Hofcamer eine geraume Zeit vorhero, ehunder di Theill auff Lehenschafft zu bauen hingelaszen worden, obwohlgedachtem Herrn Johann Augusto Ehrenreutter von Hofreith, wegen ainer gewissen Schuldens Praetension verhypothecirt, vndt einzunehmen angewisen worden, belangen thut, haben di andern mitinteressirte Lehenschaffter Gewerbken auff vnderhandlung vndt bewegliches Zusprechen obwolgemelten Herrn Administratoris sich dahin freywillig erklärt, vndt anerbotten vngeacht Sy bey Antret-

tung der Lehenschafft di enthebung solcher Cammerschuldt Inen per expressum vorbehalten, auch sonsten ausz gewissen Vrsachen hürumb zu haften nit schuldig wehren, das sy doch gleichwoll (in Ermanglung anderer Zahlungsmittl, zuvorderist Irer Khay. May. zu allerundterthänigsten Ehren, vndt dann auch damit dasz schemniczerische Pergwesen nit vollendt zu grundt vndt boden gehen dürffe) di noch übrigen restantien obgedachten Anforderung, welche in allem sich auf 6375 fl 29 d. belaufft, auff gleiche Vier portiones (darunter offterneter Herr Ehrenreütter auch mit einem Virtl auf nechstfolgende Masz begriffen) vndter sich eintheilln, vndt von den lehenschaffter Goldtgeföll bey dem Piberstolln nach gegen cimentlichen Abraitung vndt gebührender quittung abstaten, vndt bezahlen wollen, doch ist in nicht vnbillicher consideration sein, Herrn Ehrenreutters baaren, vndt in der eüszersten der Pergwerkhe Nothstandes gethanen Vorlehen, von dem Herrn Administratore bewilliget, dass deszen eingetheiltes Virtl nicht in di Bezahlung berührten Rests gezogen, sondern frey heraus pasziret, hingegen aber damit di andern Herrn Lehenschaffter destwegen khein Beschwörung einzuwenden Vrsach, daselbige von dem Cremniczerischen Goldtgeföll mit cimentlichen hundert Ducaten supplirt werden solle. Darbey dann auch dises abberedet, vndt beschloszen worden, das hinwiderumb gedachte Lehenschaffter Gewerkhen mit übernehmung diser restirenden post zugleich alle dasjenige Recht, prioritet, vndt Vorzug, welche mehr wolgedachter Herr Ehrenreuter vermittelsz derer hochl. Hofcammer Verschreibung in disem passu acquirirt vndt erlanget, würeklichen zu genüszen, vndt vor allen andern Creditorn vndt Anweisungen was Nahmens oder praetextes di immer sein mögen, sich von dem Seegen Gottes bei den liben Pergwerkhen zahlhaft zu machen, in auszenbleibung aber deszen, oder auf den vnverhofften fall der Erligung gedachter Pergwerkh, von dem Cremniczerischen Goldt vndt Camergeföll di widererstattung zu gewartten Inen vorbehalten sein solte.

Zu mehrer vndt vollkhömlicher Bekräftigung aber diser Sachen haben Ir Gstrg. Herr Administrator di Khay. allernädigste Ratification über solchen vndt alle andere einverleibte puncta gegenwärtigen Contracts noch vor dem Oster-Ciment dises lauffenden Jahrs zu wegen zu bringen sich anerbotten, mit angehendter Versicherung, wofern gemelte Ratihabition innerhalb bestümbter Zeit nicht erfolgen solte, di interessirten Herrn Gewärkhen des bis auf solche Zeit hingelassenen Goldts halber allerdings schadlosz zu halten.

2. Demnach die Perghewer in Ansehung der schwären Zeit, vndt eneruirung der Waldburger sich dahin behandeln laszen, mit demjenigen, was die Geföll über Abzug der Zeügsorten, vndt leidlichen Schmölzens Taxirung beyleüfftig ausztragen, vergnüget zu

sein, vndt mit den übrigen bis auf Gottes Sögen sich zu gedulden, doch das alszdamn Sie mit der Bezallung ihres Aufschlags die ersten sein solten; alsz versehen sich gegen Ir Gestreng Herrn Administratore wie auch dem löbl: Stadt vndt Perggericht, obgedachte interessirte Gewerkhen alles billichen Schutzes vndt Verthaidigung, wofern di Pergarbeiter über Verhoffen ihre Mainung ändern, vndt di Waldburger über den gemachten Schlusz vndt ihre aigene ainwilligung höher treiben vndt anstrengen wolten:

3. Weillen auch dise Übernehmung bey gegenwärttigem Statu des Oberpiberstollens zu kheinem priuatnutzen, sondern allein zu erhaltung Irer Kay. May. Regalien angesehen; so sollen auch im gegentheill di interessirten Gewärkhen weder gegen den alten noch newen Creditoribus zu haften, oder ihrer Anforderung vndt Schulden halber Redt vndt Antwort zu geben schuldig vndt verbunden sein, Vilweniger Herrn Ferdinandt Fridrichen Giengers Freyherrns einstreüung vndt Streittigkhaitten, so sich seiner Irer Khay. May. mit gewiszen Conditionen vnderthänigist übergebenen Theillen, auf begebenden Fall eraignen möchten, zu entgelten, sondern jederzeit die euiction hirüber bester Form vndt Gestalt zu gewerten haben.

4. Fürs Virdte, obwol an gewiszer vndt vnmaszgeblicher Bestellung des hieigen Cammerstats khein Zweiffl zu tragen, so khönnen doch gleichwol mehrgedachte interessirte Gewerkhen nicht fürüber vmb nothwendige fürsehung bittlichen anzuhalten, dasz Sy bey dem Prenn-Schaidt- vndt Probirgaden, wegen Mangl nottwendigen Zeugs, vndt reichung dero Besoldungen, von denen darzu bestelten nicht gesaumet, oder gehindert, wie auch die einreichende Silber fleiszig geprennet, vnd geschaiden, di Gölder sauber angefrischt, mit den verglichenen Proben richtig vndt verlässlich vmbgegangen, vndt in Summa der Wallburger Beförderung gesucht, vnd ir Schaden abgewendet werden möge.

5. Wann nun solchergestalt das Wesen bestellet, vndt der allmächtige Gott seinen Sögen darumben Er inbrünstig angeruffen sein wolle, verleihen würde, so soll vor allen dingen den Pergarbeitern, Officirn, vndt Beambten ire Aufschlåg seithero der Übernehmung auszgezahlt, vndt also dann den interessirten Gewerkhen gleichsamb zu einer recompenß der trewherzigen Bemühung vndt dargeschoszenen Verlags halber irer bey beeden Cammern Cremnicz vnd Schemnicz auszstehender Schulden sich zahlhafft zu machen frey gelaszen werden; vndt sollen Sy ehunder von den Theillen abzutretten nicht schuldig sein, bisz gedachte posten völlig entricht, vndt bezahlt; was aber folgendts nach Abrichtung derselben vorzunehmen, stehet zu Irer Khay. May. allerg. Belieben vndt Wolgefallen.

6. Woförn aber je durch Gottes Verhängnus der liebe Perg-

sögen gänzlichen auszbleiben, vndt di Geföll sich dergestalt verringern würden, das über Abzug des Schmölköstens, vndt Zeügsorten bezallung den Pergarbeitern zu bestehen nicht möglich oder auch sonsten andere wüchtige Verhünderungen vorfallen möchten, so sollen gedachte interessirte Gewerkhen solches an Ort vnd Stell, wo sichs gebührt, zeitlich ausiren, hernacher aber zu Continuirung des Verlags, oder über sich nehmung einer Veranttwortung nicht schuldig, auch ire auszstehende Cammerschulden sambt derenjenigen, wasz obermelten Herrn Ehrenreütters praetension halber von dem Goldtgeföll zu bezahlen übernohmben worden, auf solche weisz vndt Weeg, wi bey den ersten puncten vorbehaltlichen inserirt, vnd durch andere gebührliche Mittl zu suchen wolbefugdt sein, vndt verbleiben sollen. Absonderlichen aber wirdt himit praecaürt vndt vorgesehen, das zwischen den Lehenschafftern mit hinausgebung der victualien ein billichesmäßige Gleichheit gehalten, vndt kheiner vor dem andern mehrers, alsz ime seinen Theillen nach gebührt, zu genüzen sich vnderstehen solle. Da doch ein oder der ander Interessirter etwas wegen eines priuat respects, oder zuwachsenden Nutzens sich über kurz oder lang etwas mehrers erbitten, vndt von den einverleibten Conditionibus cedirn wolte, dasz solches entweder nicht acceptirt, oder ja denjenigen, der sich hirüber aggrauirt befündet, vndt destwegen mit dem Verlag nit continuirn khöndte, di Bezallung seines Verbauens sambt den auszständigen Camerschulden Contentirung auffgelegt werden solle.

Letzlichen, sollen dises Contracts vnnndt Vergleichung fünf gleichlauttende Paria aufgerichtet, von Herrn Administratore vndt denen Interessirten Waldburgern mit iren Handschriften und Pettschaften verfertigt, bey einem löbl. Perggericht alhier insinuirt, dauon eines bei der Cammer behaltten, di übrigen Vir denen Waldburgern zugestellt, zu foderist aber von wolermelten Herrn Administratore über dises alles Irer khay. May. Ratification vndt genehmhaltung ehistes, vndt auf vorbemelte diszjährige Oster-Ciment zuwegebracht werden.

Actum Schembnicz den 10 Februarij Ao 1645. Hannsz Sockh. Johann Augustus Ehrenreutter von Hofreith. Georg Vlrich Reutter. Matthias Khaiser. Martin Khayser.

Dasz diser obbeschriben vndt allerseits gefertigtdter Pergcontract nach Anweisung der Pergordnung des 25. Artic. § 7, item Erl. Schemb. Artic 19. § vlt. durch Ir Gnaden, den Wolledlen vndt Gestrengen Herrn Johann Augusten Ehrenreütter von Hofraith auf Gunzing vndt Hauszkirchen, wolfürnemben Gewerkhen alhier bey dem löbl. Perggericht anieczo producirt, vndt selbigen gebührend insinuirt, auch folgendts ad perpetuam Contractus memoriam dem glaubwürdigen Pergprotocollo also von Wort zu Wort einverleibt worden, hab ich Valentin Thailer bestellter Pergmeister, vndt des

innern Raths alhier mit aigner Handschrift vnd Petschaffts fertt-
gung warhafftig attestirn, vnd bezeugen wollen, doch mir vnd dem
Gericht ohne Schaden. Actum Schemnitz den 27. Augus. Ao 1645.

Valentin Thailer.

Hieronymus Haidt Gerichtschreiber.

CCXI.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Dem Edlen vndt Veszten Herrn Hanszen Sockh, Röm. Khay.
Matt. Rath Ober Camergrauen Ambts Administratorm, vndt vnder
Camergrauen in denen Hungarischen Pergstetten vnsern lieben vndt
guetten Freündt.

Vnsern gruesz vndt alles guettes zuor; Edler Vesster lie-
ber Herr Sockh; wir haben bey gegenwärtigen Ainspanigen seine
überschikhte beede Anbringen zu recht empfangen, vndt mehrern
Inhalts vernomben, worauf nun wir Ime zur beehrten Verbeschei-
dung vor diszmahl dises khürzlich vnuerhalten wöllen, damit be-
sagter Ainspaninger lenger nit alhier zu wartten habe, sondern
seinem Vorgeben nach mit der verhandenen sichern Gelegenheit
iezt gleich wider hinein raisen möge.

Im ersten, wasz anbelangt die erinnerte valuation desz hun-
garischen kleinen Geldts, weil solches ein Punct, so nothwendig
noch in etwas weiters gehöriger Orthten *deliberirt* werden *muesz*,
alsz wöllen wir nit vnterlaszen, die Sache aufs müglichst dahin zu
befördern, damit disz orths die verrere Notturfft eheist vorgekhet,
vndt hierüber die noch vorlengst verlangete Khay. resolution nun-
mehr erhalten werden möge, inmittelsz er Sockh das Weesen aufs
best, so müglich in weitterer Bestellung zu erhalten, ihme würdet
angelegen sein lassen.

Andertensz, wegen der besorgenden fernern feindtseeligkheit
auf seithen des Fürsten ausz Sibenbürgen; da werden wier alhier
eines andern berichtet, vndt vermeinen gantzlich, man habe sich
desthalber vor diszmahl nichts zu befahren, zumahl dafür zu hal-
ten, der Fürst Ragozci werde den gemachten friedenschlusz vnwai-
gerlich acceptirn, inmassen der türkische vezier Bassa von Ofen
anieczo Ihrer Khay. Mayt vnserm allergnädigsten Herrn zugeschrie-
ben, dasz es dem Ragozi seinen Khopf gelten werde, wann er nit
still siczen, vndt bey dem Frieden verbleiben wolte.

Welchemnach er Sockh sich sambt den andern darinnigen
khay. Cammern vndt Officirn zu animirn, alles in bestendiger guet-
ten deuotion fleiszig zu erhalten, vndt übrigenz zu allem fahl
sich nach denen hieorigen Khay. resolutionen zu verhalten woll

wissen wirdt. Gottes Schuecz benebensz empfohlen. Geben Wien den fünfzehenden Aprilis, Anno Sechzehnhundert fünff vndt vierzig.

N. der Röm. Khay. May. Praesident vndt verordnete Hofcammer Rätthe.

CCXII.

(A selmeczi bányaigazgatósaági irattárból, másolat után.)

Gabriel Bakos de Osgyan, Illustrissimi ac Celsissimi Dei gratia Principis, Regni Transsylvaniae etc. domini, Domini clementissimi certorum praecipuorum militum campestrium Generalis et supremus Capitaneus, universis et singulis cuiuscunque status conditionis, honoris, dignitatis, officij et praeeminentiae hominibus signanter autem supremis et vice Capitaneis, belli ductoribus, campi ductoribus, Centurionibus, Decurionibus, vexilliferis, coeteribusque tam equestris quam pedestris ordinis militibus, sub auspicio Suae Illustrissimae Principalis Celsitudinis militantibus praesentes visuris, dominis Amicis observandissimis salutem et seruitior. meor. paratam commendationem. Posteaquam Illustrissimae Principalis Celsitudinis suae Domini Domini nostri clementissimi Camera Cremnicensis non solum ex Camera eiusdem Schemnicien. solitos argenti proventus in monetam, cum solidam, videlicet Taleros, tum minutam excudendos certis statutisque temporibus Cremnicium, inde vero eius praecium Schemnicium per certos Conductores devehatur, variaque ad fodinarum cultum necessaria utpote plumbum, sebum, funes tractorias, grossa lintea, et id plura similia, ex locis diversis, ubi eorum datur comparandi facultas coemi, Cremniciumque convehi soleant, necessitas, Illustrissimaeque Principalis suae Celsitudinis commodum et emolumentum deposcunt, ut hoc ipsum citra quoduis impedimentum, periculum, damnum, omneque id, quod negotio huic incommodari posset, toties quoties, argenti proventus, eorumque praecium hinc inde convehi obtigerit excerceri, inque effectum deduci queat. Universi et cuiuscunque Status, conditionis, honoris, dignitatis, officij et praeeminentiae Illustrissimae Principalis Celsitudinis suae quam supremi tam vice Capitanei, et coeteri quocunque tandem veniant nomine rei militaris officiales, nomine praememoratae Illustrissimae Celsitudinis suae harum serie requiruntur, meo vero rogantur, quatenus hisce visis ac perlectis, quam curram dictos argenti proventus eorumque praecium, tam coetera praemissa, ad culturam fodinar. necessaria semper et ubique libere, citra quoduis impedimentum hincinde vehi ac revehi sinere, immo ubi necessitas eflagitaverit, salvo suo conductu munire,

et sic opera etiam sua, commoda cameralia Illustrissimae Cels. suae adjutum ire velint, facturi rei eidem debitam, De caeteris easdem universas Dominationes Vras bene et feliciter valere desideram. Praesentibus perlectis exhibenti restituis.

Datum in Civitate metallico Montana Cremniciensi die vigesima secunda Aprilis, Anno Millesimo Sexcentesimo quadragesimo quinto.

CCXIII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Generoso Ioanni Sockh, Camerarum in Montanis Hungariae Administratori etc. Fideli nobis syncere dilecto.

Cito, Citissime, Cito, Citissime, Cito Citissime.

Georgius Rakoczy, Dei gratia Princeps Tranniae, partium Regni Hungariae Dnus, et Siculor. Comes etc.

Generose fidelis, nobis syncere dilecte, Salutem et gratiam Nram.

Deo ter optimo maximo optimum conatum nostrum in nominis sui gloriam, adeoque bonum Patriae commune promouendum, prosperante continuando in partes superiores itineri unacum exercitu nostro, numero ex milite etiamnum constante, ac in dies magis magisque hincinde conflando et excreando, certo certius 30 die praesentis nos commissuri, ita idem iter nostrum suscipiendum continuare in proposito habemus, ut quantocyus cum Illustrissimo Dno Generalisso Suecorum ac Unitor. Principum nosmet conjungere valeamus; ad quam quidem expeditionem nram cum tormentis etiam bellicis numeri haud contemnendi opus sit: proinde fidelitatem vestram hisce nris graose hortatam uolumus, committentes eidem benigne quatenus acceptis praesentibus, omnem in eo diligentiam ac operam convertere non omittat, quo quantocyus fieri poterit, ad numerum duodecem tormenta, singulum singulorum viginti quinque librarum, longitudinis quinque et dimidiae ulnarum, modo quo possit stabiliori conflari procurare possit. Et quia pro munienda etiam certa peditatus nostri hungarici parte, quadrigentis sclopetis manualibus, pro hujus modi peditibus in usu habitis opus habeamus, non minus et in eo suam in negotium promouendi boni publici diligentiam et erga nos fidelitatem magis declaratam fidelitas Vestra exhibere intendat, quatenus hujusmodi sclopetum manualia ad numerum praenotatum adhibita in eo opera ac beneuola propensione fidelium etiam nostror. officialium, liberarum illarum montanar. Ciuitatum in usum praedictum praecio singulorum idoneo exsoluto in unum comportari facere possit, certo sibi fidelitas uestra

persuadens nos ad partes illas iam iam approximantes omnem ad id erogandam expensam ad plenum absque defectu persolui curaturos, insuper industriosam hujusmodi suam operam gratiose ab eadem agnituros. Cui in reliquo gratiose propensi manemus. Datum in arce nostra Thokaiensi, die 28. mensis Maij. Anno Domini 1645.

G. Rakoczy.

CCXIV.

(A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után.)

Generoso Ioanni Sock Camerar. nrar. in montanis hungariae Administratori etc. Fideli nobis dilecto.

Georgius Rakoczi Dei gratia Princeps Tranniae, partium Regni Hungar. Dnus, et Siculor. Comes etc.

Generose fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam Nostram.

Acceptis Literis fidelittis Vrae 3 die praesen. Cremnitio ad nos datis, quanam nobis in ijsdem circa negotium Camerarum nostrarum intimata voluit, intelleximus; quod censuram fidelittis Vestrae, intimationemque de suppeditandis in parata pecunia sump-tibus pro supplendis necessitatibus Camerarum attinet, quamvis intelligamus eo pacto omnes prouentus aureos ex fodinis prouenientes in rationem fisci nostri reseruari posse, nihilominus tamen, cum vel ad intertentionem militis hujusmodi erogationes pecuniae in dies crescere debeant, hac vice minime annuere possumus; ciues, quos fidelitas Vra scribit a fidelibus nris Cremniciensibus ad nos expeditos fuisse aduenerant quidem, ex quorum relatione qualinam cum responso quondam Michael Maurer ad nos relegatus ex ciuitatibus illis montanis et liberis fuerat, intellexeramus, qui etiam a nobis jam pridem remissi sunt. Pedites in castra nra ex parte praenotatarum Ciuitatum nostrar. expediti appulerant quidem, ast satis sunt majore ex parte bello inhabiles. Negotium quingentorum Centenarior. Cupri ex informatione Officialium nostrorum Nouizolien. intelleximus, necessum tamen est, ut quadringentos Centenarios tantum adhibeat fidelitas Vra diligentiam ad singula momenta in promptu habere queat. Numerus artificum in Tranniam expediendorum quod n promptu habetur, optime factum, quorum deducendor. gratia certum et nos aulae familiarem eo expediendum duximus. Instantiam fidelittis Vrae in negotio praemissi numeri Centenarior. Cupri quod attinet, nos ejus deductione ac vectura plebem istam onerare haudquaquam volumus, verum aliunde currus sufficientes et iumenta ad id ordinari procuraturi sumus; dummodo, uti praemissum est, Cuprum ad singula momenta in promptu habeatur. Quod instantiam Officialium Camerae nrae Nouizolien. ratione Decimar Comitatum Thurocz

et Zolien concernit, Deposito consneto etiam nunc arendationis Censu, eo facto eadem Decimae ad Cameram illam conferentur. Quia ex Iris Officialium Nouizoliens. circa sex tormentor. fusionem defectum non mediocre stanni intelligamus eorum tormentor. conflatio hoc tempore differi potest; dummodo nota sibi timpanor. paria vasaque culinaria, ac quadringenta Centenaria aeris praeparantur, uti praemissum est, et in promptu habeantur. Ad extremum supplicationem officialium nostror. Nouizoliensium ratione exolutionis mercedis operarior. quod attinet, constat bis mille Centenar. aeris separandi ac purgandi in Cameris illis in promptu haberi, ex quibus praedictis quadringentis Centenarijs juxta praemissam ordinationem nram sequestratis, dictisque timpanor. paribus ac adeo vasis culinariis praeparatis. ex tanta residuitate Cupri operam diligenter navare fidelittes vrae debent, quoad persolutionem mercedis operarior. de parata pecunia quantocumque in copia prospicere possint, quod ipsum, ut etiam diligenter exequantur, fidelitatibus vestris serio mandamus. Cui in reliquo graose ppeni manemus. Datum in castris Nris in Moravia ad possessionem Rampersdorff positis, die 8. Augusti. Anno 1645.

G. Rakoczy.

CCXV.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után.*)

Vnserm getreuen lieben Hannsz Sockh, Vnserm Rath, ober Cammergrafenambts Administratorj, vnd Vnter Camergrafen in denen hungerischen Pergstätten.

Ferdinandt der dritte, von Gottes gnaden erwählter Römischer Khayser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs.

Getreuer, Lieber, Demnach wier dem hochgebornen Georgen Rakoczi, Fürsten in Sibenbürgen vnd der Zeckhler Grafen, vermög des mit Ihme getroffenen Friedenschluss von vnserer Cammer Neusohl fünfhundert Centen Khupfer raichen zu lassen verwilliget, auch gnedigist wiszen vnd haben wollen, dasz Ihme Fürsten in Sibenbürgen sowohl in diesem, alsz all andern, wasz wier mit ihme accordirt vnd geschloszen, aigentlich vnd effective zuegehalten werde; alsz ist vnser gnedigister Beuelch hiemit, das du bei vnsern Beampten zu Neusohl die gemessene Verfügung thuen, vnd aigentlich darob vnd daran sein sollest, damit besagtem Fürsten in Sibenbürgen erwehnte Anzahl der 500 Cr Khupfer, jedoch gegen innenbehaltung Ainhundert Centen für den hoch vnd Wohlgebornen vnsern Rath, Camerer vnd Generaln in Oberhungarn auch lieben getreuen Johann Drugeth von Homonnaj, Grafen der Graffschafft

Vngh, deme er Fürst so viel an bemelten 500 Cr. Khupfer cedirt vnd überlaszen, dann auch gegen Abzug dessen, wasz er Fürst in Siebenbürgen an solchen 500 Centen Khupfer bereit empfangen, gegen gebürender Bescheinung alsobaldt vnd vnfehlbarlich erfolgt werden; daran beschiebt vnser gnedigster Will vnd Meinung. Geben auf vnserm Schlosz zu Lünz, den zween vnd zwainzigsten Sept. Anno Sechzehnhundert fünf vnd vierzig, vnserer Reiche des Römischen im Neünten, des hungarischen in Zwainzigisten, vnd des Böhaimbischen im achtzehenden.

Ferdinand

Ad mandatum Electj Dnj Imperatoris proprium

Vlrich Franz von Kollowrath.

Hansz Wilhelm Herr

von Kroneg.

Georg Wagner.

CCXVI.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Vnsern getreuen lieben N. Vnsern Oberambtleuthen bey der Camer Schembniez.

Ferdinandt der Dritte von Gottes Gnaden Erwölter Römischer Kayser, zue allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Getrewe Liebe. Wir erindern Euch hiemit gdist, waszmaszen wir den wolgebohrnen Vnsern Hoff Cammerrath Cammerern Obristen Münzmaistern in Vnserm Erb Königreich Böhaimb vndt lieben Getreuen Vlrichen Adam Poppl von Lobkowicz, noch vor lengst zue Vnserm Principal Vollmechtigen Commissario in die hungarische Pergstett gdist deputirt, vndt Ihme nummehr das völlige Directorium mit sambt der ganczen Disposition vber die yeczige Pergstetterische Hautb Commission in gnaden aufgetragen vndt anvertrauet, Ihme auch zue dem Endt an yeczto mit gewiszer auszgefertigter vnserer kay. Instruction gewalt vndt Vollmacht von alhierausz dorthin abfertigen laszen.

Waun nun dann die Notturfft erfordert vndt wir gdist wollen, dasz Ihme von Lobkowicz diesz Orths zue mehrern des darinnigen Camer vndt Pergwesens auch Vnsers aignen diensts befürderung, mit communication aller bedürfftigen acten, berichten, vndt dergleichen wie nit weniger auch sonst in ain vndt anderm allerseits gewertig an die Handt gegangen werde.

Alsz befelhen wir Euch solchemnach hiemit gdist vnd gemeszen dasz Ihr sambt vndt sonders Ihme Vnserm Principal Vollmechtigen Commissario auff sein begehren alles vndt Jedes Vnwai erlich communiciren, die Ambtsbücher, Raittung, Protocollen, Registraturn, vndt

andre dergleichen Notturfftē yedesmal fleiszig auffschlagen, wie nit weniger Ihme auch sonst Vberall gewertig an die Handt gehen, vndt summariter in allem wůrklich pariren sollet.

Beynebenst weil wir Vndter andern vor Nothwendig befunden vndt solches auch also Ihme Von Lobkowitz vndter andern in seiner Instruction gdist aufgetragen, dasz bey dem darinnigen Můnczwesen vor dieszmal anstatt anderwertigen reduction, nur die valuirung der Eingeriszenen schādlichen Polturakhen vorgenohmen, vndt dergestalt angerichtet werde, damit nemblich selbige hinfũro bey vnsern darinnigen drey Pergstetterischen Cammern vnnnd durch die darunter gehōrige Officir selbst insgesamt, alsz wo wir dieses immediate ohne weittere Landtspublication wohl anstellen khōnnen vndt mōgen, nit mehr per drey hungarische Pfening, sondern nur vmb dritthalb sowol eingenohmen, alsz wieder hinausg gegeben werden sollen, Inmaszen Ihr Vnsre gdiste Intention dieszfallsz von Ihme Poppl mit mehrerm Zuvernehmen haben werdet.

Als ist derowegen hiemit vnser gdister vndt gancz ernstlicher Befelch an Euch, dasz Ihr dieses also Eures theilsz gehorsambist secundiren, Ihme von Lobkowitz bey selbiger Anstellung Treulich an die Handt stehen, vndt solche resoluirte Valuirung der Polnischen groschen Per dritthalb pfening hinfũro vndter Euch vndt bey allen vnsern darinnigen Cammern im Einnehmen vndt Ausgeben ōberall Vnfehlbarlich, vndt bey Vermaydung, vnserer gemesenen wieder die Vbertretter ausgesetzten Bestraffung, fest vndt stath obseruiren sollet. Deme Ihr also in ainem vndt andern gehorsambist nachzuekhomen wiszet: Vndt daran beschicht vnser gdister Will vndt Mainung.

Geben auff vnserm Schlosz zue Preszburg den Zwōlfften Junij, Anno Sechzehenhundert Sieben vndt Vierzig, Vnserer Reiche, des Rōmischen im Ailfften, des Hungarischen im Zwey vndt zwainzigsten, vndt des Bōhaimischen im Zwainzigsten.

Ferdinand.

CCXVII.

(*A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből.*)

Contract.

In dem Nahmen Gottes hiemit zue vėrmerken.

Wasz vndt wieviel diesem Khōnigreich Hungarn an erhalt, vndt fortbawung der lieben Pergwerch, alsz deszen sonderbahren Klainoths gelegen, wasz auch Ihr Khay. vnd Khōnigl: Matt. als dieses Khōnigreichs rechtmeszigen Landtsfůrst bey Auflass vndt Vnter-

gang dererselben (in massen es dann mit den ansehnlichen haubt Pergwerch Oberbiberstolln vor zwayen Jahren zue Schemnitz solches ansehen gehabt) für vnwiderbringlichen Schaden entwendt, vndt Zerstörung aller Khayserl. Regalien eüsersten Mangel aller Mittel ordentlichen Landtgeldts zue gewarten, vndt zue empfinden, ist sonnenklar vndt Weltdtkhündig.

Welch jeztemeltem haubt Pergwerch Oberbiberstolln des starkhen Verbauens, vnd anderer Beschwärligkheiten, sonderlichen aber auch der in dieses Khönigreich Hungarn ingeriszener Khriegsgefahr, wegen hart angelegenen entlichen Vntergang hailwertig zue begegnen hat höchstgedacht Ihrer Khay. Mayt. Rath vndt Administrator desz Obr: Cammergrafenamts in diesen hunger. Pergstetten, als Herr Johann Sockh in ermanglung aller andern gleichwol dieses wolersprieszliche Mittel ergriffen, dasz nemblichen mehrberührtes haubt Pergwerch Oberbiberstolln gewieszten vndt hernachbenannten Herrn Gewerbken, als Herrn Johann Aug. Ehrenreutter von Hoffreith vornehmen Gewerbken zue Schembnitz, Herrn Georg Vlr. Reutter Ihrer Khay. Mayt. Diener vndt auch vornehmen Gewerbken alda, vndt beeden Gebrüedern, alsz Herrn Matthiasz Kayser des inneren Raths, vndt Martin Kayser des aüseren Raths vndt Waldtburgern daszelbsten vermög eines ordentlichen aufgerichtet, vndt beederseits noch sub dato den 13. Junij des 1644 Jahrsz; vndt dann zum andermahl ausz erheblichen Vrsachen in Anno 1645 den 10 Februarij verneüert vndt gefertigten Contracts, bisz zue Kayserlicher Ratification solche Ihrer Mat. bey gemeltem Oberbiberstolln anjezo habenden Pergwerchstail auf Lehenschafft hingelassen vndt verlihen. Welchen Contract gemäsz dann obernandte Herren Lehenschaffer von dato an gedachter Contracten bisz zue jüngstlich verstrichenen Ostern solche Pergwerchsthail mit nothwendigem Pergverlag bestreiten vndt versehen. Hernach aber nach Ostern, nachdeme ihrer theils beuorhero durch aine ausztrückhlich zue Handen des Khayserlichen Perggerichts zue Schembnitz dictando eingeliefert, vndt abgelegte, von dannen aber dem Herrn Administratori zuegesandte protestation dieses Inhalts, dasz sofern ihnen die in gemeltem Contract begriffene Punct vndt Clausuln nicht vollkhomlich gelaistet, sonderlichen aber mit baaren Geldts Vorlehen in Abschlag des Verbauens (welches begehren beide Herren Kayser eüfrigest vrgiret) geholffen würde, Sie bey demselben zue verbleiben nicht gesonnen weren, solche Lehenschafft aufgekhündt, vndt also baide Herren Gebrüeder durch verweigerung der Pergcösten sich selbst den verlegten Khayserl. Thail wissentlich begeben, vndt verlustig gemacht.

Nun were aber dieses ihrerseits halber ein gar gefehrlicher Handel weillen nichts gewiszters zu befahren gewesen, alsz dasz bey so aufgeschlagener Pergcösten dasz Heüer vndt Perggesündl eines allgemeinen Aufstandts sich vnterfangen, vndt auf ainmahl daon

machen möchte; hat demnach wolbesagter Herr Administrator obgemelte auszgetretene Herren Lehenschaffter zue solchem Contract wider herbey zu bringen, die verwaigerte bezahlung ihrer Peroösts gebier abzulegen zu disponiren, vndt also hiedurch des Heüer vndt Perggesündls besorgenden Aufstandt abzulainen, den 29. Tag Aprilis in aigner Person sich nacher Schembnitz verfieget, Sie über vorherig mehrmals schriftlich an dieselben abgelassene bewegliche Anmahnungen bey dem Verlag vndt der geschlossenen Lehenschafft zue continuirn mit vielfältigen motiven, ja gar gethanen Zuesage vndt Versprechen, ihren praetensionibus, welche vmb der Vnmöglichkeit willen vorhin, wie auch dazumahlen nicht haben können gelaistet werden, den nechsten hienach, vndt lengist zue nechstkhomenden Ciment mit Versezung einer gewissen Masze Goldts Satisfaction zue erweisen, zue bewegen. Je mehr aber bemelte Herr ermahnet, mit wolgegründeten Ablain: vndt widerlegungen ihrer Vorwürff (welche blos in deme bestüenden, dasz weillen dem Contract durch hinterstellig gebliebene Ratification, vndt nicht gelaistung des cimentlichen Zuetrags der 200. Ducaten, oder Vorlehen durch Herrn Administratorn khein Genügen beschehen, Sie aber sonsten khein anders Geltes Mitl hetten noch wüsten, vndt dahero solchen Contract zu halten auch nicht schuldig weren) inständiglich angehalten, ja gleichsamb mit Gewalt darzue genöthiget worden, je weniger, ja sogar nictes solches bey ihnen gefruchtet; dasz Sie auch vnerwartet des Schlüszes aufgestanden, vndt mit merkhlichen Vnwillen darvon gangen.

Weillen dann dieses ein Ansehen eines albereith schädlichen Aufstandts gewonnen ja selbiger gewisz nicht vnterlaszen worden were, ist Herr Administrator verursacht sich vmb abermahlige Mittel solcher Vngelegenheit abzuhelffen, vmbzusehen; in maszen Er dann auch in solcher Extremitet so viel erlanget, dasz Er nach Abtritt beeden Herrn Kayser mit vorwolgemelten Herrn Johann Augusto Ehrenreitt von Hofreith, vndt Herrn Georg Vlrichen Reütt ein Vnterredung angestellet dieselben mit eufferiger bitt dahin disponirt, dasz Sie sich erkläret, nicht allein die vorhin restirende vier Löhn abzustatten, sondern auch auf erfolgenden neuen Contract bey solcher Lehenschafft vndt Belegung Ihrer Mat. Thail, auf $11\frac{1}{2}$ Sechzehenthail sich erstreckhendt, (doch des Herrn Johann Augusti Ehrenreütts vndt aller seiner Erben vorgehabt, vndt albereith beuorhin vorbehaltene, vndt vnter obgedachten $11\frac{1}{2}$ Sechzehentheilen durch ihne hiemit vndt aufs New reservirt) noch in solchem Contract geschlossen vndt begriffenen dingen, vndt darauf eruolgende khayserl. Ratification beständiglich zue verharren. Auf welche Abredt besagter Herr Joh. Aug. Ehrenreütter von Hofreith, vndt Herr Georg Vlr. Reütter von Herrn Administratore zue völligen Schluesz gedachten Contracts den 7. dieses Monats Maij beschrieben, vndt hierauf den

8. dits alhier erschienen, den 10. aber beederseits der Schluesz auf Ihr Khay. Mat. allergnädigste Ratification völig, vndt folgenden Inhalts abgehandelt worden.

Erstlichen. Weillen ohne Staigerung der Silberzahlung bey bestreitung offt erwehnt Ihrer Mat. Pergwerchsthail, khain Möglichkeit zue geolgen, es auch die löbl. Pergordnung auszdrückhlichen vermag, dasz man nach Beschaffenheit der Pergwerch sich mit den Waltdburgern der Silbereinlösung halben vergleichen solle, ist derohalben, nachdeme wir Lehenschaffter vndt Gewerbken vnnsz vermög beederseits gehaltener Abredt mit Ihme Herrn Administratore der Belegung halben verglichen, von Ihme volgender gestallt verwilliget worden, dasz nemblichen ihnen Herrn Gewerbken wie vorhero bey erster Übernehmung offtberüerter Pergwerchsthail, also auch an izeo, vndt im khünfftig jede Markh Silber vmb Zehen Gulden, vndt darunter das drittel Tahler zue 150 den. vndt der Überrest gleichesfals in Rh. thalern jedoch jedwedern per 170 den. angeschlagen bezahlet, jedoch aber bey Callirung der Specierum die khünfftige Abreittung auch darnach accomodirt werde. Sodann auch solchergestalt vndt massen seits Ihrer khay. Mat. soll vndt würdet gehalten, vndt gelaistet werden. Belangent aber die Ducaten, sollen dieselben in dem Werth per Drey Gulden verbleiben.

Weil, fürs anderte, die Herren Gewerbken nicht allein bey der Cammer noch vor diesem gewisse Schulden vndt Anforderungen gehabt, vndt noch haben, sondern auch von Zeit an erster Antretung der Belegung solcher Pergwerchsthail eine aufgewendete Einbuesz zue praetendirn, soll denenselben vmb besserer Richtigkeit willen beederseits abgehandelter maszen ein verlässliche abraitung erthailet werden.

Nachdeme auch, vors Dritte, Sie die Herren Gewerbken auf vorhero beschehenes ersuechen die drey Pergwerch, alsz: Heyl. Dreyfaltigkeit Erbstollen, Finsterorth neben dem Biberstolln, darbey Ihr Mat. auch nicht mit wenigen Theillen interessirt, dem Biberstolln gleich würkhlichen beleget, vndt gebaut, den Matthiastolln aber, als derzeit feyernd, nur im Baw aufgehalten, darauf aber bey einem vndt andern Orth ein zimbliches angewendet, vndt dannenhero billicher maszen gebüerendt solchen Verlags refusion halben auf masz vndt weisze, wie mit dem Biberstolln geschehen, versichert zu werden begehrt worden. Alszt wirdt auch diesesfals bisz auf offthöchsterment Ihrer khay. Mat. ratification ihrem Begehren statt gegeben, hingegen Herr Administrator ihme angelegen sein lassen will, dasz solche ratification versprochenener maszen dieser albereit verstanden, vndt hinach volgender Puncten den Herrn Gewerbken mit nächsten zu Handen khomen möge.

Viertens. Werden Sie die Herren Gewerbken in diesem Contract Crafft dis Punctes woluersichert, dasz alle vndt jede fallende

Silberzahlung vndt cimentliche Goldtgeföll, ohne aller vndt jeden, wer die auch sein möchten, ainiger Hindernusz oder aintrag zue empfahen Ihnen jedesmal ordentlich vndt zue rechter Zeit hinab geliefert werden.

Esz soll auch, fünfftens, beeden Herrn Gewerkhen, vermög aufgerichteten Schlueszes, frey stehen öber khurz oder lang, ihrem Belieben nach, andere zue sich zu ziehen, vndt sich mit ihnen auf gewiesze masz vndt weeg zue vergleichen.

Fürs Sechste. Demnach die Pergbeüer in Ansehung der schwären Zeit vndt enervirung der Waldtburger sich dahin behandeln lassen, dasz Sie mit denjenigen, wasz die Gefäll öber Abzueg der Zeügsortten, vndt leidenlicher Schmelzvncöstens taxirung beylaüffig auszutragen. vergenüezet sein, vndt mit dem öbrigen bis auf Gottes Seegen, jedoch dasz Sie auf eruolung deszen mit der Bezahlung ihres Aufschlags den Vorzug haben sollen, sich gedulden wollen, alsz versehen sich gegen Herrn Administratore, wie auch dem löbl: Perg vndt Stadtgericht die interessirten Herrn Gewerkhen alles billichen Schutzes, vndt Verthaidigung, wofern die Pergarbeiter wider verhoffen ihr Mainung ändern, vndt Sie die Gewerkhen öber den gemachten Schlus vndt ihr aigene Einwilligung höher treiben, vndt anstrengen wolten.

Weillen auch, fürs Siebende, diese Übernehmung bey gegenwärtigem Status des Oberbiberstollens zur kheinen privatnutzen, sondern allein zue Erhaltung des Wesens, vndt fortpflanzung Ihrer Khay. Mat. Regalien angesehen, so sollen auch im gegenthail die interessirten Gewerkhen weder gegen denen alten noch neuen Creditorn zu haften, oder ihrer anforderung vndt Schulden halben Redt vndt Antwortt zu geben schuldig vndt verbunden sein, vielweniger wegen Herrn Ferdinandt Fridrich Giengers Freyherrn wider Verhoffen sich eraignenden Einsträuungen, vndt Strittigkeit seiner gehabten Biberstollner Thail halben nichts zue entgelten, sondern allezeit die Eviction hierüber bester form vndt gestalt zue gewartten haben.

Achtens. Khönnen auch oft gedachte Herren Gewerkhen nicht fürüber bittlichen anzulangen, dasz Sie bey dem Prens: Schaidt: vndt Probiergaden, wegen Mangel nothwendigen Zeügs, vndt Reichung derer Besoldungen, von denen darzue bestellten nicht gesaumet, oder auch gehindert, wie auch die einraichende Silber fleiszig geprennt, vndt geschaiden, die Gölder sauber angefrischt, mit den verglichenen Proben richtig vndt verläzlich vmbgangen, vndt in Suma dieser Waldtburger beförderung gesucht, vndt ihren Schaden abgewendet werden möge.

Wann nun Neüntens, solchergestalt das Wesen bestellt, vndt der Allmechtige Gott seinen Seegen, darumben Er inbrünstig angeruffen würdet, verleihen würde, so soll vor allen Dingen

den Pergarbeitern, Officiern, vnd Beambten ihr Auffschlag seithero der Übernehmung auszgezahlt, vndt alsdann bey den Herrn Gewerkhen vor allen andern ihrer bey beeden Cammern, Crembnitz vndt Schembnitz auszstehende Schulden, sich zahlhaft zu machen frey gelassen werden; wie dann Sie von den Thailen abzutretten nicht schuldig sein, bisz gedachte Posten völlig entricht, vndt bezahlet, volgens aber, vndt nach beschehener Abrichtung derselben, im fall solche Thail Ihr Mat. Cammer für sich weiters zu bauen khein belieben trüge, so sollen solche auf neue Conditionen für Anderen: denen Herrn Gewerkhen vndt deren Erben, wo es anderst denenselben genehm, hingelassen werden. Wofern aber je durch Gottes Verhängnus der liebe Pergseegen gänzlich ausbleiben, vndt die Gefäll sich dergestalten verringern möchten, dasz über Abzueg der Schmölzcoest, item Pergarbeiter vndt Zeügsortten Bezahlung bey den Herrn Gewerkhen zu bestehen nicht möglich, oder auch sonsten andere Verhinderungen, alsz des Erbfeindts Straiffen, vndt feündseelige procedirn, mit blindern, brennen, morden vndt rauben bey denen Perg: Hüett: Puch: oder Mühlwerkhen fürkhomen von denen aber, welchen es oblieget, auf zeitliche Erinderung khein Remedirung oder Schuetz nicht gelaistet werden möchte, sollen die Herren Contrahenten solcher Verantwortung vndt Continuirung des weitern bauens überhoben sein, vndt verbleiben.

Letzlichen. Weill diese bereitwillige Übernehmung solcher offerwehnter Oberbiberstollner Pergwerchsthail von denen beyden Herrn Gewerkhen auch haubtsachlichen zue dem Ende beschehen, dasz Sie hierdurch ihre allervnterthänigist Threw, gehorsambiste Pflicht gegen der Röm. Khay. Mat. alsz vnsern allergnedigisten Herrn nicht allein realiter attestirn, sondern auch solchergestalt derer erliegendes Cammerguett wider befördern, vndt zuegleich die lieben Pergwerch vor Ruin praecavirn wollen. Alsz leben Sie der allenunterthänigisten Hoffnung hierüber sowol Sie alsz ihre Erben mit Khayserl. Gnaden hinwider bedacht zu werden.

Wie dann zue wahrer Bekhräftigung dessen, vndt aller vorher begrieffenen Puncten vndt Clausuln dieses Contracts vndt Vergleichung fünff gleichlauttende paria aufgerichtet, vndt vorderist von Ihrer Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb khönigl. Mat. anwesenden Commissario, wie auch Ihrer Hochfürstlichen Durchlaucht Ertzherzog Leopoldt Wilhelmz zue Oesterreich Rath, dem hoch edelgebohrnen Herrn Georgen Andre Edlen von Sonnau auf Reichersperg, vndt dann Ihrer Khay. Mat. Rath Administratorm des Obercammergrafenampts in denen hungerischen Pergstädten Herrn Johann Sockhen aines; vndt offerwehnten Herrn Johann Augustum Ehrenreitter von Hoffreith, wie auch Herrn Georg Vlrichen Reuttern, alsz dieses fals interessirten andertenthails, mit ihrer gesambten

Handtschrifft vndt Pettschaftt verfertigt, bey dem khay. Perggericht zue Schembnitz zue protocollirn producirt, vndt nach deszen aines zue *Handen der hochlöbl: khay. Hoffcammer mit nächstem hinaus* gesendet, das anderte Herrn Administratori, dasz dritte dem khayserl: Perggericht, die übrigen zwey aber beeden Herren Contrahenten, alsz Herrn Johann Augusto Ehrenreitt, vndt Herrn Georg Vlrichen Reüttern zuegestellt, vndt eingehendiget worden.

Geschehen in Crembnitz den 12 Maij Ao 1646.

Georg Andre Edler von
Sonnau.

Hanns Sockh.

Joh. Aug. Ehrenreitt von
Hoffreith.

Georg Vlr. Reutter.

CCXVIII.

(A selmeczi bányabirósági jegyzökönyvből.)

An Herrn Administratorn Avisirung wegen des Erscheinenden Seegens vndterm Spittalergange.

Wol Edler Gestrenger gebietunder Herr Administrator.

Nebest Wüntschung eines Allerseits ersprieszlichen gesundt-fried- vndt Kaylärzreichen Newen Jahrs, vndt Anerbietung meiner gehors. dienst.

Soll Ich Ewer Gstreng berichten, dasz gestern Abendts zwischen 7 vndt 8 Uhr, nach Verbrachten vielen Einfahrten, Eingehnommen bösen Wetters, vndt andern Pergwerchs Ungemachen, wir mit dem Andreestolln in dem Cathrina schlag, im mittl deszselben auff der Verschrottenen nunmehr Arczreichen Clufft Vbersich etwan ein Lachter von der fürst, darauff wir vorgestern Tagschicht entgegen zue bawen zuegelegt, durch Gottes Gnadt einen Pergmännischen Durchschlag gemacht, vndt gelöchert. Was solche Pergmännische Action mit sich wirdt bringen, gibt die Zeit. Auff der Clufft, oder wie wirs jetzo nennen, in des Prückhners Lauff haben wir im Auszlenkhen der 8 Lachter übern Arm im liegendt Arczt angetroffen, so sich von Schichten zue schichten schöner annleszet. Jetzo hat die Pergmännische Hoffnung Augen vndt Händt bekhommen, dasz sie khan sehen vndt greiffen was sie verlangt hat. Für solche Gnadt vndt wolthat sey dem Allerhöchsten Lob, Ehr, vndt Dankh gesagt, der Erbarme sich vnser noch ferners vndt sey vnusz gnädig. Darinnen bestehet vnser Ewige vndt zeitliche wolfahrt. Im Übrigen vnusz Gott befohlen. Schembnitz den 8 Januarij frue vmb 3 Uhr Ao 1648.

Hieronym Haydt.

Hiemit eine Stufe
zum wahren Kenn-
zeichen.

CCXIX.

(*A selmeczi bányabiróság jegyzőkönyvéből.*)

Transaction zwischen der Oberbiberstolln- undt St. Andrea-stollner Gewerkschafft, wegen des gemachten Durchschlags vndt erlangten Erb Gerechtigkeith auff des Spittalergangs Arczhaw.

Zue Vernehmen vndt Kundt sey hiemit für Jedermänniglich: Dasz an heute den 10. Januarij diesz laufenden 1648-isten Jahrs Zwischen der Hochlöbl: vndt Löblichen gesambten Gewerkschafft des Hauptbergwerchs Oberpiberstolln an Einem. Dann herrn Johann Baptista Foikhen, für sich vndt in Nahmen der andern Gallisonischen Erben vndt Mitgewerckhen bey dem Pergwerch St. Andreestolln andern Theilsz, vor Einem siczenden Löbl. Kay. Perggericht alhier in Schembnicz, Als denen Edlen Vesten Ehrsammb Nambhafft vndt wolweisen Herrn Hieronymo Hayden Röm. kay. vndt königl. May. wolverordneten Pergmaistern, Herrn Andrea Schnürer Waldbürger, Herrn Johann Christoffen Hafner utriusque Philos. et Med. Doct. vndt bestelten Physico bey dieser Statt, (Herrn Tobia Pestaluczen, Herrn Hamysz Georg Weisz ordinari Perggerichts geschwornen) Item Herrn Martin Gubicz, Herrn Martin Gruber Goldtschmiedt, allen des Innern Raths, vndt Hansen Zweig Perggerichtsschreibern, Nachfolgende wüllkührlich vndt guetliche Transaction fürgangen, beschehen, vndt geschloszen worden, auff folgende Masz vndt weisz, Nemblichen:

Weillen für das Erste, von dem Spittalergang ausz, welchen des Vhralten Pieberstollner Erbstollns Ebensöhl anhengig ist, sich vndterschiedliche Clüfft gegen dem Abendt vndt Mittag streichendt, deren sich ein Neuner- vndt Zwölferin zuesamben gemacht, gedachten Gang getheilt, vndt gleichsamb desszen Tugendt Überstürctz haben; Als ist man solchen Clüfften, die Zwar ihr richtiges streichen wiederumben auff stundt 3 Zwischen Mitnacht vndt dem Morgen mit Verursachung eines kräftigen ganges genomben, nachgefahren, Vndt von solchem Übersich dem Andreastolln zuegebawet, auch Sie die Andreestollner Gewerkschafft dargegen vndt herwieder mit einem Richtschacht vndt folgendem Geschlepp angesesszen vndt gesunkhen, vndt solang gegen einander gearbeitet haben, bisz dasz entlichen den 7-ten dits Monats Abendts zwischen 7 vndt 8 Vhrn Sie zusamben gelöchert vndt durchgeschlagen, auch Crafft des Pergmaisters beederseits fürgewiesenen Friedtzeichen still gehalten, vndt solcher durchschlag durch das Kay. Perggericht wol in Augenschein genomben, vndt rechtmeszig auff Clufft vndt Gäng befunden worden. Als solle dannenhero in vndt bey dem gemachten Durchschlag, eine Markstatt gelegt (wie dann alsbaldt nach Mittag in bey sein beeder Gewerkschafften solche Markstattseczung würlklichen fürgangen) welche yezt

vndt zue ewigen Zeiten diese Gerechtigkeit, dasz nemblich der Pieberstollner Erbstolln auff diesen Gang, da der Durchschlag gemacht, Vbersich bisz an die Markstatt, alsz des Pieberstollns fürst vndt des Andrestollns Sohl, alsz welche das Gebürg dem Gang nach also durchschrottet, alsz wie ein ebenstehendt Waszer, vndt dann Vndtersich in die Ewige Teuff sowol in das Feldt dem Gang nach, alles Arcz vndt Gäng zue gewinnen zue genieszen vndt ausz zuehawen, macht, recht, vndt fueg haben solle.

Wie nicht weniger vndt für das Ander so soll auch der Andrea-stolln dem Pieberstolln, weillen solcher vmb 9 Lachter saigers Tieffer einkhombt, vndt zuegleich waszer gefällt vndt benohmen, auch Luft vndt Wetter gebracht, wegen solcher erbauten Erb Gerechtigkeit dem gedachten Pieberstollner Erbstolln von allem dem Arcz vndt Gängen, sowohn von den oberen Örthern, alsz auch vnder des Stollns Gesteng bisz an die Marchstatt, wie es daselbst gehaut vndt auszufürdert wirdt, auff diesem Spittalergang vndt wasz demselben von Edlen Arczklüfften anhengig seyn möchte, allein zuerstehen, alsz lang der Erbstolln der Pergordnung gemäsz auffgehalten, vndt waszer zuegleich mit abgawet, vndt Wetter gehalten wirdt, von dato vndt zue ewigen Zeiten das Siebendte Masz zue geben, vndt zue schütten verobligirt sein vndt bleiben. Die Liegendt vndt Hangendt Gäng aber, welche der St Andrestolln heut oder Morgen auff's Creucz verschrotten, oder sonsten wieder angreifen, belegen, vndt ersuchen möchte, die sollen solcher Erb Gerechtigkeit, so lang man ihnen nicht waszer benimbt, vndt Wetter bringt, in Allewege befreyet bleiben.

Wann aber ein Gang durch Gottes gnade erlangt, angetroffen, vndt derselbe vndtersich des Waszers befreyet sein würde (man sey durchschlägig worden oder nit) so solle vndt muez Inhalt kay-Pergwerchsordnung wegen erlangter Erb Gerechtigkeit vndt abtrokh. nung des Waszers dasz halbe; da aber zuegleich auch mit durchschlägen Wetter gebracht wurde, das ganzte Siebendte Thail gestürzt werden.

Solches Alles ist von beeden Partheyen zue Immerwehrender bekrefftigung, Steiff, fest, vndt vnuerbrüchlich zue halten mit Handreichung angelobt vndt versprochen worden.

Bey dieser Transaction seindt nun gewesen, wegen Ihr Röm. Kay. May. von dero hiesigen Cammer ausz der Edle vndt veste Herr Martin Wenczeszlaus Steiffenegger, höchstgedacht Ihr May. Verwalter bey der Goldtkunsthandlung zue Crembnicz. Item der Edle vndt Veste Groszachtbar, Nambhafft vndt wolweise Herr Georg Vlrich Reutter Röm. Kay. May. Diener, yecziger Statt Richter vndt Interessirter Gewerbh alhier, für sich, vndt an statt der andern Kleineren Mitgewerkhen, Herr Martin Kayser alsz Verleger, vndt Martin pühler wegen der Herrn Friesowiczischen, an Einem; am andern Theil aber der Edle vndt Veste Herr Johann Baptiszta Foickh Röm.

Kay. May. Diener, vndt vornehmer anwesender Gewerckh am St.-Andreasstolln, für sich vndt im Nahmen der Andern Interessirten abwesenden Herrn Gallisonischen Erben vndt Gewerckhen; Herr Andree Vngedew, dero Hüttenbereutter, Herr Balczler Daniel vndt Herr Jakob Serta alsz beyständer.

Welche willkürliche Transaction obbenannte beede Partheyen nicht allein mit Ihren aignen Handtschriften vndt Pötschafften corroboriret vndt verfertiget, sondern auch in instanti angelangt vndt gebeten, Ein Löbl: Kay. vndt Königl. Perggericht wolle solche offerwehnte Transaction Autoritate Iudiciali, vndt Krafft der Kay. Pergordnung in bester gestalt vndt formb, alsz es immer seyn khan, confirmiren vndt ratificiren, sowohl auch ad perennen Transactae memoriam in dero glaubwürdiges Gerichts Protocoll einverleiben vndt vnder Herrn Pergmaisters fertigung Authentica paria yedweder Parthey hinausz ertheillen laszen.

Actum Anno et die ut Supra.

M. W. Steiffenegger. Joh. Bapt. Foikh. G. V. Reutter. Martin Kaiser. Andre Vngedeu. Balthasar Daniel. Jakob Serta. Martin Pühler.

Hierauf nun vndt zue wahrer Vrkhundt deszen allen, hab Ich Hieronymus Haydt, der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böheimb Königl. May. Pergmaister alhier ausz Tragender Amtpflicht mein Pötschafft vndt Handschrift hierundter seczen, vndt dieses gegen dem zue Gericht eingelegten original gleichlautendes Transsumptum alsoz gefertigter hinausz ertheillen sollen vndt wollen. Actum Schembnicz Anno et die ut in Transactione.

Hieronymus Haydt.

CCXX.

(*A selmeczi bányabírószági jegyzőkönyvből.*)

Februarius 1648.

Adi 12. dits. Als zue auff dem Rathausz bey Versamblung der ganczen Gemein Herr Statrichter vermelt, dasz man müeze im hohen Hausz in der Statt nahmen Wein schenkhen, hat hiegegen Herr Pergmaister opponirt, wann die Statt Wein schenkhen will, so müesze sie auch Pergwerch bawen, vndt der Weinordnung gemesz nachgeleben; damit der kay. Pergordnung in disem Fall nichts zue wieder gehandelt würde.

CCXXI.

(*A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből.*)

An der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb Königl. May. in diese hungerische Pergstette abgeordnete geuollmechtige hochlöbl. Comission, Vnsere gnedig vndt hochgebietende Herren.

Des schemniczerischen Grundt Hodritsch höchnothdringendes Vndertheniges anzeigen vndt bitte.

Der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb Königl. May. in diese königl. freye Pergstette abgeordnete geuollmechtige hochlöbl. Comission.

Hochwolgebohrner Graff vndt Herr auch wol Edel vndt gestrenger Herr. Gnedig vndt hochgebietende Herren.

Welcher gestalt der grausambe Erz- vndt Erbfeindt Christliches Nahmens vndt geblüeths der Türckh in kurezhin verrukter Zeit nicht wenig Markh- vndt dorffschafften Theils durch scharffe Bedroungen, theils aber durch feundtlichen anfall, Brandt, auszplünderung, Mordt, vndt erbärmliche gefengliche hinwegführung, ohne Vndterscheidt alters vndt geschlechtes persohnen, in seine schwere Dienstbarkeit vndt Huldigung bezwungen, diesz ist Leider dermaszen am Tag vndt notori, dasz es vielmehr höchlich zue beclagen, dann viel dauon Bericht zue thuen, vndt dahero billich einen yeden Christen Menschen zue Mitleiden bewegen soll. In welchem Tyrannischen Vorhaben dann dieser Erzfeindt so weit fortgerukht, dasz er von denen vmb diesen der Statt Schembnicz anhangenden Grundt vnd Gaszen Hodritsch genandt, gelegenen Örtern alberait die so hiczig affectirende Huldigung ausgepreszet, vndt nun auch dergleichen vnsz. die Zeithero mit glatten worten vndt verheiszung ertraglichen Tributs zuegemuetet, yeczso aber, da er von vnsz kheine accomodirung (dafür vnsz auch vor ferner der Allerhöchste gnädig behüeten wolle) sondern vielmehr verspüret. dasz wir vnsz pro qualitate dieser E. Gräfl. Excell. vndt gnaden selbstn wolbekandten Orths gelegenheit vndt geringen Manschaft in möglicher gewahrsamb vndt verfassung halten, bedrohet Er auff hefftigist mit fewer, Schwert, vndt andern seinen gewöhnlichen procedurn sein feindtsehliges vorhaben hindurch zue dringen, wie solches alles Ein Ehrs. wolweiser Herr Richter vndt Rath obbemelter Statt Schembnicz, alsz vnser Magrat E. Gräfl. Excell. vndt Gnaden mit mehrer ausführung sonder Zweiff in gehorsamb hinderbracht haben werden.

Wie gering vndt einfeltige Leuth wir aber sein, So können wir dennoch gar leicht absehen, wasz da Gott für sey. ausz desolir vndt bezwingung dieses Grundts zue dem Türckhischen Hul-

digungs Joch auch der Statt Schembnicz, weillen es der negst anliegende Orth ist, für grosze Beschwer zue wachsen würden, vndter andern khönten bey anbrechender Sommerszeit über die nothwendigen Schmölczzuschläge, alsz Kies vndt Eisenstein, so man allein dieser Orthen hawen vndt gewinen muesz, nicht abgeführt, sondern die straszen auch von dieser Seiten bisz an die Statt in die gröszte Vnsicherheit, Ja dieselbe in nicht geringe Gefahr vndt Noth gesezt werden; zuemahlen wann er gedroheter maszen, mit einer macht, vndt zur Zeit wann wir vnsz in der Gruben auff vnszer Arbeit befunden, sein Heyl versuchen solte.

Dieses haben Einer Hochlöbl. Kay. Commission wir neben deme, dasz bereit wegen solcher Türkischen Excursionen viel schöne hiervmb liegende Pergwerch vndt Hoffnungsgebaw, alsz Moderstolln, Stephanistolln, Thiergarten vndt andere mehr, sowol Hüet- vndt Puchwerch die der feindt zum offtern vberfallen. die arbeiter Jämerlich darinnen ermordet vndt hinweggeführt, alles zue groszem Abbruch Ihr Kay. Regalien nunmehr ganz darnieder liegen, zue fernern dero Hochreiffen nachsinnen vndterthenig zue representirn nicht vmbgehen khönnen noch sollen.

Wie wir aber bey schlieszung dieses Vndterthenigen anbringens erfreulich erfahren, dasz Ew. Excellenz vndt gnaden sowol ausz christlicher Condolencz gegen vnsz Vnsern armen Weib vndt kindern, alsz auch manutenir- vndt erhaltung der lieben Pergwerch vndt was denenselben anhengig, vnszer Verwahr- vndt Versicherung halber in würlklichem beysprung begriffen, wofür wir vnsz dann zum allergehorsambisten bedanken; Also bitten dieselben • wir flehentlichst vndt vmb Gottes willen, Sie geruhen sich noch weiters vnserer in gnädiger sorgfalt anzunehmen. Dasz negst Göttlicher Hülff dadurch des Türkhen feindtliches vorhaben vndt Anschlag, neben denen mit sich zihenden consequentien abgewendet vndt verhüettet werden möchte. Zue gnädigen Andenken vnsz hie- mit gehorsamb vndt vndterthenig empfelhendt.

In Hodritsch den 20. Februarij Ao. 1648. E. Gräffl. Excell. vndt Gnaden.

Vndterthenig gehorsambe N. Viertlmaister vndt gancze Nachbarschafft der königl. freyen Pergstatt Schembnicz Grundts Hodritsch.

CCXXII.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Dem Wohl Edlen vndt Gestrengen auch Edlen vndt Vessten Herren N. N. der Röm. Kay. Mait. Oberbeambtten bey dero Königl. Cammer vndt Kupfferhandlung zu Neusohl. Meinen sonders lieben Herren vndt gueten Freundten.

Wohl Edler Gestrenger auch Edle vnnndt Veste, sonders Liebe Herrn vnnndt gute Freundte. Mein freundlichen grusz nebens Wünschung alles guten Zuuor. Aus der Herren Jüngsten Schreiben habe Ich erfreulich vernohmen, das Sie albereit die Bestellungen gethan, Damit Ich bey meiner Ankunfft daselbst Zehen Öfen, Zusammen inn der Neuen hüetten vndt Altgebürg, im stetten Vmbgang vnd operation befinden werdte, derentwegen Ich mich denn gegen Ihnen freundlich bedancken, vndt sie darbey versichern thue, das Ich diesen ihren fleisz, bey Ihrer Kayserl. Mayt. Vnnsern Allergnedigisten Herrn Allerunterthänigist zurühen nicht Vnterlasze, Wann Ich die effect mit dieser der Herren Vertröstung gemäsz, befindten werdte, Im fall es aber nicht geschehen wolte, so verbleibet es billig bey Meiner vorigen resolution, welche Ich denen Herren eröffnet.

Dann es nicht vmb die Zeitt das die Herren dergleichen resolvirte vndt Vnumbgängliche bestellungen weiter scrupuliren, Vndt etwasz Einer oder der Ander Vnter Ihnen, ausz Vnterschiedlichen privat passionen, dieselben hemmen, sich gelüsten lasze, Sondern es musz dermahleinsz die mascara abgelegt, vndt rechtschaffen zu der Sachen gethan werdten, Dann obwohl die Herren den Handel Inn- vndt auswendig wohl zuersehen, vermelden, Welches Ich auch dahin gestellet sein lasze, So müszen Sie doch wissen, das Ich, ob Gott will, auch wohl weisz, was darzu gehöret, vndt Vielleicht erheblichere Vrsachen, im einem vndt dem andern mir beyfallen.

Den Mangel des Holzes, verhoffe Ich nechst Gott, zu remediren, wie es dann albereit geschehen wehre, wann die Herren Ihre Schuldigkeit, auf meine souilfeltige Verordnungen rechtschaffen inn acht genommen vndt Vollzogen hetten. So ist das früelings Wasser, so dem Schmelzen mergklich zu hülf kommet, wohl inn acht zunehmen, Vnnndt endlichen wann eine Sache im Hauptwerkh eingerichtet, So kan man auch mitt der Hülf Gottes, Alle Mängel so sich eraignen möchtten, gar leicht remediren vndt ablainen.

So ich denen Herren zur Wiederantwortt nicht verhalten,

darneben Göttlichen Gnaden Schuz Vnns sämbtlichen befehlen wollen. Geben Schembnitz den 18. Martij A. 1648.

Der Röm. Kay. auch zu Hungarn vndt Böheimb königl. Mayt. Rath, würlklicher Cammerer, Hof- vndt Böhmischer Cammerrath, Landtrechts Beysitzer, Obrister Münzmaister, im Königreich Böheimb, vndt Principal Commissarius inn denen Hungarischen Pergstädten.

Der Herren

gutwilliger freund

Vlrich Adam Poppl Herr von Lobkovitz.

CCXXIII.

(*A selmeczi bányabirósági jegyzökönyvből.*)

Adi 11. Aprilis 1648.

An die Anwesende Hochlöbl. Kay. Commission Ihrer Gräfflichen Excellenz vndt Gnaden.

N. vndt N. Statt vndt Perggerichts, sowol Einer gesambten Knap- vndt Hewerschaft alhier gehors. vndt Vndtertheniges Anbringen Vmb neue confirmirung der auffgerichteten Bruderordnung.

Der Röm. Kay. auch zue Hungern vndt Böhaimb Königl. May. in diese königl. freye Pergstette hochwolverordnete geuolmechtigte hochlöbl. Commission.

Hoch vndt Wolgebohrner Graff vndt Herr auch Woledel vndt Gestrenger Herr, Gnedig vndt Hochgebietende Herren. Wie hochnothwendig bey allen Polliceyen auch andern Gemein- vndt Brüderschaften guete disciplin heilsambe Ordnung vndt Statuta erfordert werden, Sonderlich wie viel an derselben stätt- vndt onuerükten observanz gelegen, daselbe hat aller Zeiten experiencz comprobiret; dann dadurch wirdt allen freuelhaftigen vndt hochschädlichen insolentien gesteuert, vndt hingegen friedt vndt Ainigkeit neben dem mitführenden Göttlichen Seegen vndt Benedeyen gestiftet, fouirt vndt erhalten. Welches dann die in Ao 1600 alhier gewesene Pergstetterische Löbl. Kay. Commission auch wol beobachtet, in deme dieselbe zue remedir- vndt abschneidung derer damals herfürgetrungenen Allerhandt Beschwerden vndt Vnrichtigkeiten sowol auff Gem. Statt alsz der gesambten Heyerschaft anvndt vorbringen Zwar eine beständige Bruederordnung fundirt, vndt auffgerichtet, solche auch vermittelsz eines hochverpönteten Decrets, wie ausz beyliegendem Originali vndt vidimirter Abschrift E. Excell. vndt Gn. sich mit mehrerem zue ersehen ihero wollen belieben lassen, gesambter Heyerschaft intimiret vndt eröffnet. Dennach successive wieder derselben Inhalt in manche weeg vndt dermaszen

(wie dann ein gesambte Knapschafft schon vor diesem bey der Hochlöbl. Commission vmb Heylsambe remedirung einkomben) gar vnverantwortlichen exorbitiret worden, dasz solche Bruderordnung nicht allein wiederumben zue erneuren vndt zue confirmiren, Sondern auch ausz gegebenem Anlasz der Zeiten in etwas zue extendiren eine besondere Notturfft zue sein von Vnsz ermeszen wirdt.

Wann wir nun ausz dem würllichen Effect wahrnehmen mit was sonderlicher sorgfalt, vnd sowol obgesezten scopo, alsz andern zue Auffnehm- vnd Erhaltung des Lieben Perg- vndt gemeinen Weesens gerichtetem eyfer E. Excellenz vndt Gn. dero von Allerhöchstgedacht Ihrer Kay. vndt Königl. Mt. allergnedigist anvertrautes Commissariat fruchtbarlichen führen, Ja wie solches auff einer absoluten Vollmacht bestehe. So haben wir bey so erwünschten gelegenheit nicht Vmbgang nehmen khönen oberwehnte Bruderordnung von E. Gräffl. Excell. vndt Gnaden hiemit gehors. zue produciren vndt zue übergeben mit ganz Vndertheniger Bitte, dieselbe geruhen Crafft solchen plenipotentionirten Commissariats auch in gnädiger consideration vnszers hierinnen habenden absehens dieselbige vmb soviel gröszerer solennisirung ansehens vndt Cräftigeren Nachtruckhs willen, nicht allein in allenn Ihren Clausuln Puncten, vndt Innhaltung zue bestettigen Sondern auch mit bey notirten Articln gnädig zue augmentiren, vndt zue vermehren. Vnnsz darüber auch vnder dero Innsigillen vndt Handtschriftsfertigung ein sollene Confirmations Diploma vnszern Archiuis alsz der memorabilium eines, von dieser hochlöbl. Kay. Commission bey zuelegen gnädig zue ertheillen; So vmb E. Gräffl. Excell. vndt Gnaden wir in schuldigster dankherkheunung mit gehors. diensten nach euszerrister möglichkheit zue demeritiren yederzeit eyfrigst geflieszen sein wöllen. Dero Vnsz im Vbrigen zue beharlichen gnaden Vnderthenig gehors. empfehlend.

E. Gräffl. Excellenz vndt Gnaden.

vnderthenig vnd dienstgehors. N. N. Statt- vndt Perggericht wie auch eine Er. gesambte Hewerschafft hier vndt Hodritsch dieser königl. freyen Pergstatt Schemnitz.

CCXXIV.

(A selmeczi bányabírósaí jegyzökönyvből.)

Aprilis 1648.

Confirmation der Weinordnung in Schembnicz von der hochlöbl. Commission beschehen den 24 Apr.

Von der Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb Kö-

nigl. Mt. Vnserm Allergenedigisten Herren In dero königl. freye Pergstette Geuolmechtige Commission, denen Ehrsamben vndt wolweisen N. Richter vndt Rath der königl. freyen Pergstatt Schembnitz hiemit anzudeuten. Die Commission habe ausz dero Vberreichten anbringen, welchergestalt sie noch lengst in dem abgewichenen 1633 Jahr mit Zueziehung damaliger gesambten Gewerckhen vndt Waldtburger, Ihro von Weillanth König Matthia dem Ersten des Weinschankhs halber conferirt, vndt verliehenes Priuilegium ainig vndt allein zue Zieglung der Waldtburgerschaft vndt erweckung mehrern baulusts In etwas communibus suffragijs extendiret hetten, vndt vber das, mit sonderer beschwerung der Vngerischen Edelleuth Vermerkendes Vorhaben, sich nemblichen ausz Anlantz des Neugemachten in der Zahl 78 Landttagsarticals In die Pergstette einzuedringen, nicht Zwar ihr geldt auff einen Pergwerchsaw zu wagen, sondern mit dem affectirenden Weinschankh, ihren priuat Nutzen zue suchen, fürbracht, welches aber ausz denen mit angeführten Motiuen zue Vnderdruckh der Waldtburgerschaft vndt erliegung der Pergwerche ohnfehlbar hinauszlauffen würde, mit angehengeter gehorsamen Bitte, eine Kayserliche Commission nit allein erwehntes Statutum Crafft führenden Plenipotential Commissariats zue confirmiren, sondern auch wegen der Vngerischen Edelleuth hoch praejudicirl. vndt schädlichen Intents, Ihr der Statt mit einer ersprieszenden manuduction fürzuegehen geruhen sollte, mehrern Inhalts wohl eingenomen Vndt Lautet mehrgedacht Statutum producirtir maszen von Wort zue Wort wie hernach folget.

Zue Vernehmen vndt Kundt sey hiemit Jedermenniglich demnach eine Zeit dahero bey alhiesiger königl. freyen Pergstatt Schembnitz die freyheit des Weinschankhs, welche vor alters vndt nach Inhalt des königes Matthie des Ersten höchstmildister gedächtnusz Anno 1481 ertheilten Privilegij allein auff die Waldtburger, welche mit Hütten vndt Mühlen ordentlich Pergwerch bawen, gestiftet, doch auch benebenst wegen der unvermögenden Zuegelaszen worden, dasz wieviel Ihrer wöllen Zuesammen stehen ein Pergwerch miteinander bawen, entgegen aber auch nur ein Leuthausz genieszen sollen, in faszt groszen mieszbrauch gezogen. indem sich ihrer Viel vnbefugtermaszen, ohne ordentlichen Pergwerckhsaw eigensichtlich mit der nahrung des Weinschankhs licentiret, auch ob zwar ein Ehr. Magistrat diets Orths Ao 1572 wegen praecauirung deszelben eine limitation gemacht, dasz wer wochentlich seine zween Gulden Verbaut, oder den Abgang des Verbawens Zur Statt erlegt, des Weinschankhs fähig sein solle. So hats doch die Erfahrung bezeuget, dasz dadurch vielmehr confusion vndt Vnordnung eingeschlichen auch endtlich diese particularfreyheit, so allein die persohnen der würllichen Waldtburger concerniret, zue wieder dem

Bstandt des Königl. Priuilegij auff die heuser transferirt werden wollen.

Dannenhero ein gesambte Waldtburgerschaft sintemalen sich gleichwol Zeit vndt Lauff ändern, in statu praesenti dem königl. Priuilegio vnpraejudicirlich, vber einer solcher Ordnung vergleicht, wie von punct Zue punct hernachbeschrieben.

1. Erstlichen, Ob Zwar der Inhalt vndt verstandt des königl. Priuilegij einen jeden Mitwohner zur Schembnicz, welcher ein würllicher Waldtburger ist, vndt ordentlichen Pergwerch bawen thuert, den Weinschankh ohne Vnderscheidt des Orths bey der Statt freygiebt, So ist aber betrachtet, dasz wegen weitschweifigkeit dieser Statt ein solche Zuelasung abgelegener Orthen allerley Vngebürlichkheiten verursachen vndt gebähren würde. Dannenhero zue Verhüettung deszen es hinfüro also zuehalten, Wann etwan ein Newer Waldtburger, so einen ordentlichen Pergmännischen baw führet, vndt doch khein solches Hausz hat, oder besizt, welches bisz dato in continüirlichen gebrauch des Weinschankhs gewesen, dasz ers bey Einen Ehrs. Rath vndt Löbl. Perggericht anmelden, welche hierüber mit Zueziehung der gesambten Gewerkh. vnd Waldtburgerschaft mit obseruirung der gelegenheit des Hauses vndt Gasszen erkennen sollen.

2. Anderten. Ob es Zwar wie die Formalia gedachtes Priuilegij lauten, nur ihenige Waldtburger welche mit Hütten vndt Mühlen Pergwerch bawen, des Weinschankhs befüegt, die Vnvermögenden aber oder verbawthen Waldtburger die inn einer Zue samben gesezten Gewerkschaft miteinander ein Perggebew führen, auch nur ein Leuthausz geniszen mögen; So ist doch hiebey Zue betrachten, dasz zue dieser Zeit viel Waldtburger verhanden, die ein ansehnliches verbawen erlitten, das ihrige fideliter in den Lieben Pergwerkhen Zuegesezet, vndt noch fort seczen thuen, bey welchen aber der erwünschte Seegen sich erweilet, dasz sie nit aigene Hütten oder Mühlen halten oder Anrichten können; Alsz sindt diese (doch der hohen Obrigkeit vnuorgegriffen) nicht vnbillich vndter die würllichen Waldtburger Zue rechnen, dem königl. Priuilegio des Weinschankhs zue admittiren, vndt mit demselben zu erfreuen.

3. Dritten. Wann aber einer vom Pergwerchbawen ablaszen, oder Vnordentlich nur mit Vortl wegen des Weinschankhs bawen thuert, der solle sich dieser freyheit nit zue behelffen noch zue gebrauchen haben, so lang er nicht widerumben ein Pergmännischen baw führen vndt fortseczen hülfft. Deszwegen dann ein Jeder Waldtburger seine Perghecostzettl dem Herrn Pergmaister so oft vndt auff was Zeit es begehrt würdet, fürzueweisen schuldig.

4. Vierdten. Im fall ein Newer Waldtburger sich anfangs strakhs auff die freyheit des Weinschankhs gerechtigkeit berueffen

wollte, solle beuor von einem Löbl. Statt- vndt Perggericht alhier (ob derselbe wie obengemelt Pergmannischer weise bawen thue, vndt zue dem Weinschankh admittiret werden khan) deliberirt vndt erkhandt werden; Wann nun befunden, dasz er wenigist bisz in die drey oder 400 fl. angewendet oder verbauet hat, vndt fortan weiter mit 5 fl. wochentlicher Pergcöst einen rechten baw führen thuet, Er des Weinschankhs priuilegij laut der in Ao 1572 verglichenen Ordnung fähig sein solle.

5. Wann nun fürs fünfft Einer des Weinschankhs befuegt, solle demselben, Er sey auch wer er wolle, mehrers nicht, Als ein Leuthausz, vndt nicht Zwey oder mehr zuegleich gestattet, vndt zuegelaszen werden. Vngeacht Er mehr aigne Heuser oder Keller hat, Wann er in einem lest leutgeben so soll er in den Andern still halten, damit der Arme neben dem Reichen desto füeglicher gefolgen, vndt seine nahrung haben möge. Wer aber hierüber Vndter was schein oder praetext es immer wolle betroffen würde, deme sollen zur billichen bestraffung die in beeden Khellern auszgeleutgebte fäszer oder derselben Werth confiscirt werden.

6. Sechsten. Auszer der Herren Oberbeamten bey der Camer alhier, welchen zue ihrer hausz Notturfft, vndt gar nicht zum offent. oder heimlichen auszleuthgeben Wein einzulegen vergönnet; solle ohne sonderbare Vrsach vndt Consens eines Ehrs. Raths auszer der bawwein Niemanden alsz den würllichen Waldtburgern Wein, bey gleichmässiger Confiscations poen einzulegen gestattet werden.

7. Siebenden. Es solle auch ein yedweder Waldtburger schuldig sein, sich vmb ein Zeichen bey dem Herrn Statt Richtern anzuemelden, vndt obs Khauff- oder Bawwein sindt, anzudeuten, auch ohne Zeichen oder erlaubnus des Herrn Statt Richters khein Wein abgeschrotten oder eingelegt werden, bey straff oder confiscirung derselben.

8. Achten. Wo Jemandt betretten, der Vndter einem andern Nahmen, oder heimlich Wein Leuthgeben thuet, der wirdt mit Confiscirung seiner Wein, vndt neben ihm der Höler oder Vorschuebegeber, wordurch viel praejudicirliches vndt grosze Vnordnung einreiszen khan, gar rechtmässig gestrafft.

9. Neundten. Mit denen Pawweinen solle es diese gelegenheit haben, dasz denen Jenigen, die nicht für würlliche Waldtburger erkhendt, vndt gleichwol sich allberait geschwecht oder etwa in Perggebaw eingelaszen haben, wie auch den anderen bürgern, so nicht Pergwerch bawen, ausz sonderbarem bedacht ihre Bawwein nach alter gewohnheit dieser Statt innerhalb Martini vndt Mariae Lichtmesz, doch nur zue einer guetwilligkeit, vndt insonderhait dem königl. Privilegio unpraejudicirlichen, auszueschenken Zuegelaszen werden khan, was ihm aber über solche Zeit hinderstellig verbleibt, sollen Sie vndterm Raiffen in der Statt verkauffen,

ligkheit vndt Eintrag thuen, gesteuert, vndt mehrerley dieszfalsz eingeschlichene Vnordnung remedirt, vndt abgethan werden würdet; Alszt bittet ein ganzte Waldtburgerschaft allhier bey Ihr kay. Mayt. vndt königl. May. Vndterthänigist zue intercediren, auff dasz diese Ordnung alsoz gewöhnlichermaszen in form eines Priuilegij gnedigist confirmirt vndt ratificirt werden müge. Signatum Schembnicz den 18 Tag des Monats Julij Ao 1633.

(L. S.)

Gem. Statt Schembnicz

Ferdinand Friedrich Gienger
freyherr.

Margaretha von Lienspach
geborene Reutterin Wittib.

Anna Reutterin geborne
Sicelin Wittib.

Matthiasz Kaiser.

Joh. Reul. Phil. et Med. Dr.

Hanns Jacob Vichter.

Balzer Frisowitz.

Anna Khernin Wittib.

Hanns Wenger.

Philip Muener.

Leonhard Lannser.

Casper Pistorius.

Mattheus Jacobi.

Peter Markusch.

Hanns Schnüerer.

Abraham de Behaigne.

Martin Kayser.

Andrees Schnüerer.

Mattheus Fuchs.

Anthony Schüerer.

Wann dann die Kay. Commission Nach erseh. vndt reiffer berathschlagung solches Statuti befunden, dasz es zue gemeinnuczigem Zweck, vndt sowol Zieglung der Waldtburger alsz erhebung der Pergwerch vndt mitsich führenden des Camer Regals befürderung gerichtet, Alszt hat wolermelte Comission daszelve im Nahmen vndt von wegen Allerhöchstgedacht Ihrer Kay. May. bisz auff dero erfolgende allergnedigiste Ratification, so die Commission zu befördern erbötig, In allen seinen Clausuln, Puncten, vndt Innhaltungen confirmiren vndt bestettigen wollen, wie sie es dann Crafft dieses gefertigten scripti In bester form bekrefftigen.

Der hungarischen Edelleuth ingerirung aber betreffend, befindet die Comission selbsten, dieser Statt, sonderlich der armen bawenden Waldtburgerschaft Inn mehr weg praejudicirlich zue sein, Dannenhero Sie die Commission nicht vnderlaszen wirdt solches Ihr May. mit guetachten gehorsambist zue hinderbringen, welche sodann hierinnen remedirliche Anordnung vndt limitation berührter Articuli quoad Montanas absonders dieser Statt Schembnicz zuuerfuegen verhoffentlich allergnedigist geruhen werden.

Actum Schembnicz den 24 Aprilis Ao 1648.

(L. S.)

Vlrich Adam Popel
Herr von Lobkowitz.

(L. S.)

Johann Vrban Muschlitz.

CCXXV.

(*A selmeczi bányabírósdági jegyzőkönyvből.*)

Der Röm. Kay auch zue Hung. vndt Böhaimb Königl. May. vnsers Allergnedigsten Herren in diese königl. freye Pergstette hochwolverordnete Herrn Commissary, Als der Hochwolgebohrne Herr Herr Vrich Adam Poppel, Herr von vndt zue Lobkowitz auff Bylin, Potegre vndt Petsch, Röm. Kay. auch zue Hungarn vndt Böhaimb Königl. May. Rath, würclicher Cammerer, Hoff- vndt böhaimbischer Camer Rath, Landt Rechts Beysicz, Obrister Münzmaister im Königreich Böhmen etc. wie auch der woledle Gestreng Herr Johann Vrbán Muschlicz höchstgedacht Ihr May. bestellter Obrister etc. haben mit mehrerm vernommen, was bei deroselben die Ehrsamben vndt wolweisen N. vndt N. Richter vndt Rath, wie auch Herr Pergmaister Hieronymus Haidt neben denen Assessoren des Kay. vndt Königl. Perggerichts vndt gesambte Knap- vndt Heuerschafft in Schembnicz vndt Hodritsch supplicando wegen confirmir- vndt bekräftigung der in Anno 1600 den 18. Januarij von damaliger kay. Pergstetterischen Commission New auffgerichteten Bruederordnung, wie auch conferirung etlicher ieczó hinczuegesetzten Specialpuncten in gehors. angebracht; welche in origine producirte Bruderordnung dann von Wort zue Wort also lautend befunden:

Zue Vernehmen, Demnach mit der Löbl. Heuer- oder Knapschafft bey dieser königl. freyen Pergstatt Schembnicz gehabte Bruederladen vor der Zeit etwas Vnrichtig vndt nit gar zum besten gehauset worden; Destwegen dann groszer Tumult vndt schädliche Auffruhr vnder der ganczen Gesellschaft entstanden Als derowegen haben auff vorgehende Ihr der Knapschafft schrift- vndt mündtlich fürgebrachte beschwer vndt vndertheniges begehren, wie auch auff Gem. Statts Schembnicz gleichmäszig eingereichte gegenbericht, der Röm. Kay. May. Vnsers Allergnädigsten Herrn etc. N. Ö. Cammer Rath vndt Director des Obristen Camergraffenamts, der Wolgebohrne Herr Herr Christoff Herr von Rappach auff Prunn, Pfandt Innhaber der Herrschafft Wiglesch, vndt der Edle vndt Gestreng Herr Casper Trybl von Jarösch auf Ivanowitz, Pfandtinnhaber der Herrschafft Lyptsch Als dieser Zeit Wolverordnete Herrn Pergstetterischen Commissarien Zuuerhüetung allerley künfftig strittigkeit vndt widerwillens, Entgegen erhaltung gueter Pollycey vndt Ainigkeit ein Allgemein Neue Bruederordnung auffzuerichten, dieselbe in Künfftig sowol bey einem Ehrsamen Rath ermelter Statt, alsz einer ganczen Heuer- vndt Knapschafft daselbst

für Kräftig zue halten, auch in nachfolgende Artikeln zuerfaszen für nothwendig vndt nützlich geacht vndt befunden.

Erstlichen haben der löbl: Hewerknapschafft voreltern vor vielen Vnerdenklichen Jahren ausz sonderer herzlichem betrachtung wegen der Perg- vndt Hüttenarbeiter vndt sonderlichen derer, so für nemblich von Jugendt auff bisz in Ihr hohes Alter Ihrer Arbeit vndt berueff Trew vndt fleiszig abgewartet, vndt sich Erbar verhalten, zue Gemüeth geführt, wasmaszen Sie bey solcher schwerer Arbeit, wegen des bösen Grueben Wetters, wie auch des bösen schädlichen Hütten- vndt Pleyrauchs, sowol auch bey denen derzeit schwehren vndt harten Einfahrten, vndt beschedigung in Pergschaden nehmen, vndt hiedurch zu armen krankhen Lahmen Keuchlern werden, vndt Ihr Brodt vndt Nahrung nimmer gewinnen vndt erhalten können, darduch auch viel armen Wittiben undt Waisen werden, vndt in höchste Armuth vndt Noth gerathen; Hierauff so haben die Alten vndt Vorfahren der löbl. Knapschafft ausz Christlicher Lieb vndt Trewherczigem Mitleid mit wolbedachtem Rath vndt einhelligem Willen auch guetem vorwiszen der Statt Obrigkeit, vndt des Herrn Pergmaisters alhier entschloszen eine Löbliche Bruederladen auffzuerichten, darein soll durch die Heuerschafft vndt Hüttenarbeiter wochentlich von yeder Persohn von seinem Lohn, wie biszhero gebräuchig gewesen, ein Pfenning auffgehebt vndt eingelegt werden; Damit denen obgedachten durfftigen Persohnen ein stewer vndt Hülff geraicht werden möge; Welche Bruederladen sie ausz sonderm Bedenkhen bey dem Pergmaister alsz Ihrer fürgesetzten Obrigkeit in seiner Behausung Schucz vndt Verwahrung geben haben, alda sie dann vndt nicht anderswo vermög der Vhralten löbl. Gebrauch vndt Ordnung soll verbleiben, vndt khan ausz hoch vndt erheblichen Vrsachen in Bedenkung Ihrer Kay. May. Autoritaet vndt derselben verordneten Pergmaister vndt Perggerichts Verachtung vndt der Statt zuerklainerung gemelte Laden Ihnen den Hewern auff Ihr damals gethanes Begehren, zue Ihren Händen zue geben nicht zuegelaszen werden; damit aber richtig vndt ordentlichen gehauszt, vndt sie khünfftig bey ermelter Laden versichert sein möchten, weil ein Zeithero die Knapschafft wegen der Wahl vndt erseczung des Bruedermaisters auszgeschloszen worden, So sollen hinfüro die ganzze löbl. Knapschafft an yeczo vndt Jährlichen ausz den alten Bruedermaistern vndt Ambtleuthen drey oder Vier Persohnen, vnd dann ausz der algemeinen Heuerschafft auch drey oder vier Persohnen zue mindern oder zue vermehren, die Sie die Knapschafft für Tauglich vndt Erbar halten, sowohl einen qualificirten Bruederschreiber, so dem Pergmaister annehmlich vndt des Perggerichts verständig, der Inen alle Ihre Empfäng vndt Auszgaben ordentlich verraiten, vndt die Brueder Bücher darüber wiesichs gebühret halten thue, zue erwehlen recht vndt macht haben doch dieselben

zue Raittungs zeiten, es sey zue Endt Jeden Jahrs oder zur Lichtmesz da auch mit dem Statt Regiment ein Verenderung beschicht, allwegen Einem Ehrs. Rath vndt dem Pergmaister fürstellen; von denen sollen sie bestettiget vndt confirmiret werden, vndt sollen beede Partheyen, yede einen absonderlichen Schlüszel zur Laden haben, damit eine ohne die andere Parthey nicht hinein khan, dasz desto richtigere Raittung vnd Ordnung gehalten werde, da es sich auch zuetruog, dasz updter den Bruedermaistern einer oder mehr sich vngebührlich verhielten, soll sie die Knapschafft bey dem Pergmaister nambhafft machen, vndt mit Hülff eines Ehrsamben Raths alsdann mit gebührlicher Straff gegen Ihnen furgangen werden; Wie dann auch sie die Knapschafft allerley Rumor vndt Tumult ohn Vrsach anzuefahen, oder sich der Statt Obrigkheit vndt Perggericht zue wiederseczen nit befugt, sondern Ihrer Jurisdiction einen weg alsz den andern zuegethan verbleiben, vndt da durch sie die Knapschafft etwas darwieder begangen, sie ebenermaszen alsz die Bruedermaister der Straff vndtwerfften sein sollen. Auch sollen alle Geföll, Einkhomen vndt Auszgaben zue bestimpter Zeit vndt mit wizen des Pergmaisters durch den Bruederschreiber beschrieben, vndt in ordentliche Bücher eingetragen werden, damit man Jährlichen vndt Jederzeit sehen müge, wohin der eingereichte pfening verwendet worden, vndt was noch pro Resto verbleiben thuet.

Sonsten soll der Pergmaister mit dem Bruedergeldt des Einnehmen vndt Auszgeben gänzlich exempt, auch mit der Raittung vndt Verantwortung befreyet sein, hergegen aber sein die ermelten Bruedermaister in beywesen des Pergmaisters vndt in seiner Behauung, alda die Laden verwarht sein soll, neben der Löbl. Knapschafft verordneten absonderlichen Auszschuesz ein Erbare richtige Raittung zue thuen schuldig. Es sollen auch die Brudermaister ohne vorwizen des Pergmaisters vndt der ganczen Knapschafft von dem Brudergeldt, solche grosze Posten, wie biszhero beschehen, auszueleyhen nicht befuegt sein. Die Ausztheillung soll zue Drey, vier, oder mehrmahlen, nach gelegenheit der geföll, weil es sich mindert vndt mehret, nach Gottes Seegen gehalten werden, vndt soll von dieser Ausztheillung fürnemblichen auff die Krankhen, Keuchler, armen alten vnuermüeglichen, oder durch den Perg geschädigten Brüedern, Hütt- vndt Mühl Arbeitern, so nit mehr arbeiten khönnen, Item armen Weibern vndt Wittiben, sowol auch wann ein armer Brueder zue seinem Absterben die Begräbnusz vndt Vncosten nit vermag, ein Lehen oder Hülff beschehen, vndt aller Persohnen so von dem Brueder pfennig vnterhalten, mit Tauff- vndt Zuenahmen allweg specificirt, wasz vndt wieviel einem auszgetheillet worden, in die Bücher ordentlich eingetragen, vndt damit allerseits guete richtige Ordnung gehalten werde.

Leszlichen, da bey der Jährlichen Raittungs, oder aber einer

Nothwendigen Zusammenkunfft der Bruedermaister ein Vncosten aufflauffen würde, welcher doch wie müglich verhuett, oder zum Theil eingestellt werden möcht, So solle doch in demselben ein billiche gleichheit vndt meszigung gehalten werden, damit sich die allgemeine Knapschafft darüber nicht zue beschweren habe, vndt dardurch ein vnordentliches Leben, vndt vberflüsziges freszen vndt sauffen folgen, vndt denen armen Krankhen vndt dürfftigen persohnen, derentwegen solcher Bruederpfennig am meisten angesehen, vndt vor alters auffgericht worden, nit verkürctz oder vnnüzlich verschwendet werde.

Demnach wirdt sich ein gancze Erbare Bruderschaft vndt gancze Löbliche Heuer Knapschafft zue richten, vndt dieser hier obstehenden vndt beschriebenen Ordnung also nachzuekhommen wizen.

Zue mehrerer Confirmation vndt Autoritet haben die in Eingang Benandte wolverordnete Herren Pergstetterischen Commissarien diese auffgerichte Bruederordnung mit ihren aigen Handtschriften vndt Petschafften gefertigter einer ganczen löbl. Heuer- vndt Bruederschafft zuer Schembnicz vndt Hodritsch zuegestellet, welche yederzeit bey vndt in der Laden verwahrter sein, vndt verbleiben soll.

Geben zuer Schembnicz den Achezehenden Tag Januarij Im Ain Tausendt vndt Sechshunderten Jahr.

Christoff Herr von Rappach.

Casper Trybl.

Die Additamenta aber seindt folgenden Innhalts.

Erstlichen: Auff vnnöthiges hin vndt herraiszen, dardurch die Arbeit merklichen verhindert wirdt, soll entweder gar kheine Zehrung paszirt oder da ye etwas ehehafftes fürfiele, vndt von der Bruderschafft ausz gewisse persohnen über Landt raiszen müszten, sollen derselben nicht vber viere verschickt, vndt yedem nicht mehrers als 5 groschen oder 25 denar p. einen Tag Zehrung geraith vndt gegeben werden.

2. Zue Vermehrung der auszgeschöpften Bruederladen soll ein yeder frembder ankombender Brueder schuldig sein von seinem ersten Lohn den vierdten Theil alsobaldt in die Bruederladen einzulegen, vndt vermittelst solcher Einlegung sich derselben einverleiben, vndt also soll es auch mit den Jhenigen den verstandt haben, die von dieser Pergstatt zwar hinweg wandern, Jedoch aber zum anderen oder drittenmahl wieder khomen vndt mit Arbeit antretten.

3. Vndt da sich auch der Eingelegte Bruederpfennig nach beschaffenheit der geföll in etwas vermehren, vndt vber das, was denen Armen. Krankhen, wittwen, vndt waisen nothwendig zue raichen ist, ein Vbermass verbleiben würde, daruon soll das kay. Perggericht, nebenst Zueziehung der Eltisten ausz der Bruderschafft ad pias causas, alsz zue erhaltung Kirchen vndt Schuelen etwas zue conferiren die disposition haben. Allermeist aber solle ein gesambte Knap vndt Hewerschafft dahin bedacht sein, wie sie ein recht

aligemeines Bruederhausz khönten stifften vndt auffrichten, Inn welchem alle krankhe vndt veraltete Keuchler vndt Pergknappen in gewiszer Ordnung von dem Bruederpfennig vnderhalten mochten werden.

4. Vndt weillen auch vor langen Jahren hero gebreuchig gewesen, dasz dem Pergmaister wegen beherbergung der Brueder laden, befreyten fahnen, Trumel vndt Schlachtschwertten vndt anderer beschwerlichen bemühung halber durch die Bruederschafft yedesmal ein honorarium geraicht worden, alsz soll es nochmallen darbey verbleiben, vndt zwar nach beschaffenheit der Zeit vndt Geföll.

5. Damit aber die Jährlichen Raittungen, alsz wol biszhero beschehen, nicht auff souil Lange Jahr auffgeschoben, vndt wol gar möchten vnderlaszen werden: Alsz sollen solche Raittungen vndt was denenselben anhengig alsobaldt dieselben Sontag nach Lichtmesz in des Pergmeisters Behausung angestellet, geschloszen vndt geendet werden.

6. Von dieser confirmirten Brueder ordnung sollen Zwey Originalia verfertigt, Eines den kay. Perggericht in dero Ampts Truhen, vndt das ander der gesambten Bruederschafft in die Laden zuegestellet werden. Vndt sollen dieser Bruederordnung Alle vndt yede Pergknappen auf allen Perghänden, welche yetzo sein vndt khünfftig auffkhommen möchten, kheinen nich auszgeschloszen, vnderworffen, vndt darnach sich gchors. zue bequemen verbunden bleiben.

7. Das Kramb Recht betreffend. Soll darbey erstlich diese Ordnung gehalten werden: dasz Einen Kramb Richter yedes Handlsz vndt da einer vonnöthen zwar die Bruederschafft, yedoch mit wiszen vndt Einwilligung des Pergmaisters, erwöhlen möge, vndt folgendts solchen dem Perggericht fürstellen, vndt dannenhero die Confirmation ordentlich suchen sollen.

8. So soll auch das Kramb Recht nicht etwan solche Händl die da für das Perggericht allein gehörig, sonderlichen Diebstall betr. entschaiden, oder sonsten solche sachen vermittln, die da einer weitern Nachforschung bedörfftig; Sondern nur die muthwilligen grein- vndt Zankhändl, auch wegen schelten vndt fluchen fürnehmen, vndt nach beschaffenheit des verbrechens ein geltt buesz, vndt nicht vber einen halben gulden auffzulegen macht haben.

9. Auch mit den Geschenkh auszunehmen ein leidentliche gleichheit halten, damit ein armer Brueder nicht vber die Gebühr wie sonst beschehen, beschweret werde.

10. Wie nicht weniger alle straffen vndt auffgenommene geschenkh richtig verzaichnen vndt verraiten, vndt Jährlichen mit vndt bey der Brueder Raittung zuegleich dem Pergmaister vbergeben.

11. Vndt was Ihnen aber im Vbrigen beschwerlichen fürfellet, solches alsobaldt an den Pergmaister gelangen laszen.

Demnach dann obhochgemeldte kay. Commission genaigt das ihenige was zue abstellug aller schädlig- vndt Vnrichtigkeiten,

hingegen stift- vndt stabilirung gueten friedens vndt Einigkheit, neben dem mitführenden Götlichen Seegens vndt Benedeyens, Item Auffnehm- des Perg- vndt Gemeinen Wesens dienstsamb, nach möglichkheit zue befürdern; vndt aber dieselbe befindet, dasz yecztgemelte hierin inserirte Bruederordnung, Neben denen mit einzuerleiben gebetene Artiel zue einem solchen Heylsamen vndt Gemeinnuczigen Zweckh gerichtet, Alsz haben Sie in Ihr der Supplicanten Ansuchen vmb souiel mehr gnädig einwilligen wollen, vndt Thuen solchemnach obhochwolgedachte herren Commissary Crafft führenden kay. Plenipotential Commissariats mehrgemelte Bruederordnung in allen Ihren Punkten, Clausuln, vndt Innhaltungen, wie solche hier einuerleibet, nit allein in bester formb, vndt zum kräftigsten hiemit confirmiren vndt bestettigen; Sondern auch in die gehors. angelangte augmentation obinsirter Artiel in Gnaden verwilligen.

Vndt ist hierauff hochwolgedachte Kay. Commission im Nahmen Allerhöchstgedacht Ihrer kay. vndt Königl: May. Endtliche Mainung vndt Befelch, dasz solcher, von Jedweder Bruedern alles Ihres Innhalts, bey Vermaidung vnanszbleiblichen schwären bestraffung, nach des Perg- vndt Stattgerichts Erkhandtnusz nachgelebt vndt obseruirt werde. Wie dann vber das die gesambte Heyerschaft absonderlich zue haltung gueten friedens Lieb vndt Einigkheit, mit der andern gemeinen Burgerschaft, Item geziemenden Respect gegen dem Statt Magistrat, alles Ernstes angemahnet wirdt. Zue Vrkhundt vndt mehrern Bekräftigung desszen allen wie obstehet hat die hochlöbl. Commission Neben Aigenhändiger Subscription auch dero angebohrne Insigill hierundter aufftruckhen laszen. So Geschehen Schembnicz den 28. Aprilis Nach Christi vnsers Erlösers vndt Seligmachers Geburt Im Ain Tausendt, Sechshundert vndt Acht vndt vierzigisten Jahr.

CCXXVI.

(*A selmeczi bányabiróság jegyzőkönyvéből.*)

Accord zwischen der Heuerschaft vndt Gem. Statt Schembnicz, wegen Schlegl vndt Eisen, Item des freyen Markhts.

Vermerkt, dasz an heut vndterschriebenen dato auff der Röm. Kayserlichen auch zue Hungarn vndt Böhaimb Königl. May. in diese hungerische Pergstette allgerdist abgeordnete Commission gnädige Verordnung, dasz negocium etliche von der gesambten Heuerschaft der königl. freyen Pergstatt Schembnicz an den Statt Magistrat daselbst gethane vndterschiedliche anlangen betr. In Beysein höchstgedacht Ihrer Kay. May. Raths vndt Administratoris des Ober Cammergrafenamts in denen hungrischen Pergstetten, Herrn Johann Sockhen, Item oberntes Eines Ehrsamben Richter vndt Raths

abgeordneten, Herrn Matthäi Ruedmüllners, Herrn Tobiae Pestaluczen, herrn Martin Gubiczen, alle drey des inneren Rath, vndt Julij v. Lanser Jur. Notarij, vndt dann auch eines Auszschueszes gemelt Erb- Knap- vndt Heuerschafft daselbst zue Schembnicz, benantlichen Pauln Pingartners, Christoffen Mortbergers, Melchior Haberikhers, Gregor Weigerts, Hannsen Galls, vndt Christoffen Vngers alhier zue Crembnicz in Ihrer Kay. May. Camerhoff abgehandlet, vndt endtlich beschloszen worden dergestalt vndt also, wie hernach folget.

Erstlichen, Weillen auff dem Rathhausz zue Schembnicz Schlegl vndt Eisen von Silber ainer Pergstatt sowohl alsz der Heuerschafft gemeines Wappen vndt Zaichen von langen Zeiten vndt Jahren lieget, vndt von Einem Ehrsamben Rath alda, wie Jeczo gemeldet, alsz der Gem. Statt vndt Ehrbaren Heuerschafft gemeines Wappen vndt Zeichen in Verwahrung auffgehalten wirdt; So soll es auch hinfüro daselbst verbleiben; Jedoch ist ein Ehrsamber Rath erbietig, solches, wie etwan vor Jahren beschehen, auff vorgehende bittliche Begrüeszung der Heuerschafft zue einem Ehren Actu erfolgen zue laszen, doch dasz es Vnuerzueglich wiederumb neben gebührender Danksagung in des Raths gewahrsamb geliefert werde. Vndt zue noch mehrer Contestirung dero genaigten affection, auch rechten begierd vndt ernstes, Sonderlichen bey gegenwertig vmb die Statt schwebenden groszen Türkhengefahr, friedt, Lieb, vndt Treuherzige Zuesambensezung (wohin auch die Löbl. Pergordnung bei Coniunctur beeder Gerichte Ihr Absehen) zue stifften, will Ein Ehrsammer Rath der Heuerschafft guetwilliglich ein Newes paar Schlegl vndt Eisen gleichfalls mit der Statt vndt der Heuerschafft Gemeinen Wappen vndt Zeichen geczieret, von Silber machen laszen, vndt in dero Bruederladen liegen zue haben, damit verehren, doch mit vorbehalt ihres selbst eingereichten anerbietens, dasz Sie es zue kheinem Miszbrauch er habe auch Nahmen wie er wolle, Sondern wie sie es als Ihr Zaichen zue führen begehren, führen vndt gebrauchen sollen vndt wollen. Vmb welche benevolencz vndt erfolglassung Einem Ehrsamem Rath die Erb- Bruederschaft der Hewer gebührenden Dank sagen, vndt hinfüro allen respect vndt obseruancz Insonderheit aber die angesezenen alsz getrewen Inwohnern gecziemet, sich gehorsamblich ercaizigen sollen: Welche dann auch hingegen, In ansehung der beschaffenheit Ihres Vermögens von Einem Ehrsamem Magistrat werden beobachtet werden.

Fürs Anderte: Den begehrt absonderlichen Feyer- oder Opfer Tag, denen Herrn Geistlichen zum besten anlangendt, were das negst vndt beste, dasz weillen ohne das, die drey Hauptfest im Jahr, alsz Weihenachten, Ostern, vndt Pffingsten andächtiglich begangen werden, eine Erb- Bruederschaft der Heuer zuemalen selbiger Zeiten ohne das die ganzee Christliche Gemein allundten

zue Schembnicz ein Opffer begeheth, eben selbigenmals dero Andacht vndt freygebigkeit darthuen vndt erweisen khundte, Jedoch ohne Schlegl vndt Eisen. Zum fall aber Sie ja vermeinete, vndt endtlichen einen absonderlichen Opfertag haben wolte, kundte deroselben Leczlich der anderte feyertag vndter obgenandten Hauptfesten einer wohl verwilliget werden.

Drittens: So Ist das Schieszen an- vndt vor sichselbsten nicht Allein Ein Löblich, Sondern auch beuorab in diesen Erbfeindt-seeligen Zeiten, ein sehr Nützliches Exercitus, darumb dann auch gemelter Brüederschaft der Heuer vmb so viel lieber, vndt williger es pasziret würdet: doch mit diesem Absacz vndt Vorbehalt dasz Sie wie diesen also auch allen andern Zueläzlichen gebrauch Schlegl vndt Eisens Je vndt allweg mit wiszen vndt willen beederley alsz Statt- vndt Perggerichts, führen vndt vben, für Eins: darnach dasz durch solch Schieszen bey der grueben nichts verabsaumet, weniger Ihrer kay. Mt. vnserm allernädigsten Herrn zue schaden, Jechtwasz vnderlaszen werde; vndt dann solches allezeit mit vorwiszen vndt willen beederley Gerichts, vndt der gesambten Hochlöbl. Gewerkschafft beschehe, darbey Sie dann auch Schlegl vndt Eisen zue praesentiren vndt zue führen macht vndt fueg haben sollen. Welcher gebrauch des Schlegl vndt Eisens deroselben auch verwilliget würdet, wann Kayserliche Commissiones oder sonsten ansehnliche vndt eines Gegenzuegs würdige Herrn ankommen, vndt sich begäb, dasz Sie die Heuerschafft denenselben entgegen ziehen solte oder möchte. Worbey aber, vndt dem andern erlaubten gebrauch, alle Insolentien vnderlaszen werden, vndt alles friedt- vndt schiedlichen fürgehen solle.

Vierdtem, Ist der Erb- Brüederschaft der Heuer zue Schembnicz auch der freye Markt nicht abgeschlagen. Weillen aber daselbsten der meiste theil von der Burgerschaft mit Handeln vndt Handtwerkhs Vbungen sein stükh Brodts gewinnet, bewendet es an deme, dasz ehunder solch freyer Markt publicirt würde, die Intereszenten, nemblich Handlsz vndt Handwerchs leuthe, wie Sie Nahmen haben, von Einem Ehrsamben Rath fürgefördert, vndt Ihnen Volgender Inhalt fürgetragen werde: dasz wann Sie erstlich die Heuerschafft mit nothwendigen fleisch vndt allen victualien vndt Pfenwerth, wie sie Nahmen haben möchten, vmb Leidenlichen pfening versehen: hernach aber auch von andern wahren, die Aines vndt des andern anliegen erheischen vndt erfordern möchte billich vndt ohne beschwerung zue erhandlen haben, khönnen vndt mögen, Sie die Heuerschafft bey also bestelter sachen gerne Ihren Bürgers- vndt Mitgesoznen den pfening gönnen wollen; Zum fall es aber sonders vndt ohne dieses sein, vndt der effect deszen Innerhalb vier Wochen nicht erfolgen solte; Sodann der von der Erb- Brüederschaft der Heuer zue Schembnicz zum öffterem gesucht vndt begehrete freye

Markt seinen Vnmittlbaren lauff haben solle; welche Abhandlung auch fernere Ratification Ihrer Gräffl. Excellenz Herrn Principal Commissarij Herrn Herrn Vlrich Adam Poppeln, Herrn von Lobkowitz geschloszen, vndt auff erfolgendt Endtliche Bekräftigung beeden Partheyen vnder gebührender fertigung ertheilet werden solle. Actum Cammerhoff Crembnicz den 19 Aug.

Solchemnach hat nun dieses die Kays: anwesende Commission Ihr alsobald belieben vndt gefallen laszen, es ratificiret, vndt zue mehrer Bekräftigung neben Herrn adminisztratorn vndt dem königl. Statt vndt Perggericht, auch der Heuerbruederschaft zue Schembnicz mit aigner Handt Vndterschrift vndt fürgedrückten Petschafften gefertigt, vndt yeglicher Parthey ein gleichlautendes Exemplar anhendigen laszen. So geschehen zue Crembnicz den 20. erstgedachten Monats Augusti vndt 1648 Jahrs.

Vlrich Adam Poppl Herr
von Lobkowitz.

Hanns Sockh.

Hieronimus Haydt
Pergmaister.

N. Gem Statt
Schembnicz.

Johann Vrban
Muschlitz Obr.

N. N. Eine gesambte
Knap- vndt Heuer-
schafft allda.

CCXXVII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Instruction für Herrn Johann Marcusch hiesiger Neusohlerischen Camer Verwaltteramts Mitgehülffen, welcher anieczu zu Hochlöbl. Khays. Hoff Camer nacher Prespurg in Cameral sachen abgefertigt würdt, derer continentien nach Er sich verhalten solle.

1. Vnndt hatt sich zwar Er Herr Marcusch zu errindern, waszgestaltten noch vor dem Jeczigen hung. Landtag vnterschiedtliche Grawamina, welche dieser Neusohlerischen Camer, beydes von dem Landt, dem hiesigen Sohler Comitatz, vnndt dann auch der Statt Neusohl zugefüget worden, aufgesezet, in praesents der Commission, bey Herrn Administratore des Obristen Cammergraffenamts, zue Crembnicz abgelesen, ventiliret, völlig zustandten gerichtet, vndt nachmahlen Herrn Hannsen Hofer erstgedachter Camer Crembnicz Secretario, sambt der andern, nemblich, Cremb. vnndt Schembniczrischen Camern Ebenfalsz verfaszten beschwörungen angehändiget, Er Hoffer auch mit denenselben nacher Prespurg, Solche der Hochlöbl. Khay. Hofcamer auf dero vorhero beschehenes gnädiges abfordern, zue repraesentirn, vndt vmb remedirung derselben alda Vleissig zu sollicitiren, abgefertiget worden. Weillen aber der sachen zuuiel vnndt wann man an einem oder andern Punct, fürnemblich die

Neusohlerische Camer betr: anstunde vnnndt ein mehrere declaration beehrte, khein mangl sich eraignete.

Als ist Er Herr Marcusch zue dessen Coadjutore hinausz expediret, zu dem Ende Ihme denn auch mehrerwehnt Grawamina sambt noch andern notturfften sein angehändig, mit welchen er sich alsobalden auf der Posst nacher Prespurg verfügen, wie weith solche Herr Hofer beacht, vonn Ihme bericht einziehen, Herrn Administratoris anbringen angehöriges Orth vbergeben, vnnndt was etwan noch nicht erledigt worden, bey Ihrer Gräfl. Excellenz Herrn Hoff Camer Praesidenten der Khay. Hoff Camer, denen Herrn Secretarien, vnnndt allen welche hierzue einen Vorschub than khünnen, vmb werckhstellige remedirung derselben auf das aller Vleiszigist sollicitirn solle.

2. Vnnndt weillen nicht allein in abalienation der Herrschafft Aldtsohl, die Waldtungen zu grossen schaden des Khupfferhandls gancz nich eximiret, sondern wie wier laider vernomben, der Frauen Listiussin auch die Herrschafft Lüptsch (zu welcher Territorio die Eisenhandlung Rainz, die Saigerhütten Moscheticz, sambt derer Holzschlag vnnndt Khollungen, die 5 Holzhandl, vnnndt Ein guett theill gegen dem Herrngrundt zue, auszer andern privat Perggwerchen intuirt sten) sambt allen dem Jure Regio, vnnndt denen Waldungen, darob hiesige Camer Je vnnndt allzeith Ihr handt gehabt, vermög noch von dem Khay. Maximiliano aufgerichter, durch nachfolgendte Khay. sament. confirmirte Pergg vnnndt Waldtordnung, auch vielen herein geschickhten Generalien, derer etliche Ihme in originali angehändiget conferirt worden. Soll Er Herr Marcusch vnsern noch im Monath Novembrj der hierin gewesten Khay. Commission destwegen Vbergebenen auszfürlichen anbringen nach, was für schaden, grosses vnheyl, Ja der Endtliche vntergang des ganczen Khupffer handls, vnnndt hiesiger Neusohlerischen Camer, daraus vnfaihlbahr entstehen würde, an gehörigen orthen aperte zuuernemen geben. In solche vnser anbringen zu noch mehrern information in paribus vbergeben, vnnndt vmb allereheiste correction ersterwehnter donation oder Khauffbriefs, das nembl. dasz plenum jus vber alle Waldtungen der Cammer, wie von anbegünn, also auch hinfürters verbleiben solle, In betrachtung das khein Perggwerch ohne Holz gebawet, auch khein metall ohne Kholen auszugewürckhet werden khan, inständig anhalten.

Vnnndt weillen dieser Punct im ersterwehnten vnsern anbringen, der notturfft nach auszführt worden, Also wiert er auch die Hochlöbl. Hoff Camer nach genügen hierin informiren, vnnndt die daraus (wann nembl. da Gott vor sey, khein remedirung erfolgt) gewisz eruolgendte hanndlsz vnnndt Camer ruin, zu declariren wissen.

3. So ist Ihme auch nicht vnwissendt, was für ein grossen mangl wir an ieczo an dem Inszleth leiden vnnndt befürchten, das

ins khünfftig, wann nembl. solches also frey wie die Zeithero ausz dem Landt solte verführt werden, noch ein mehrer defect desselben sich eraignen würde. Damit aber auch diesen Vnheyl im khünfftig möchte vorgebogen werden. Soll Er herr Marcusch vmb ein beuehl an die Vng. Camer, dasz dieselb allen den dreyssigern bisz auf Caschaw khein Innszleth mehr ausz dem Landt passirn solten, ernstlich anbeuehlen solte, Ebenfalls anhalten, vnnndt solche dem herrn Praefecto berürter Vng. Camer vmb weitere Verordnung selbstn vberantworten.

4. Vnnndt weillen wir nunmehr empfinden, das der mit herrn Joanellen neugeschlossener Contract sich wegen der Ihme von Jedem Centen abzuziehen verwilligte 2 Rthl der wenigen Geföll, vnnndt dieses geringen Khupffer Preisses nicht will allerdings practicirn lassen. Also soll Er auf das Vleissigist vnnndt eüsserist an gehörigen orthen sich bearbeiten, ob etwan die 3 Jahr, von welchen der herr Joanell fürgibt auf ein Jahr allein reducirt werden möchten, Vnterdessen khöntn wir vmb andere, der Camer Viel nuczlichere Verläger, an welchen nicht zu zweiffeln, Ihrer May. zu besserm nuzen, vnns bewerben.

5. Leczlichen soll er beyliiegendt Schreiben Herrn Erzbischoffen Vbergaben, vndt vmb, in denen, von Ihrer fürstl. Gnad. zur Camer arrendirter zehendt, verübter vnterschiedlich insolentien durch vns gebettene eheiste remedirung ebenfalls vleissig sollicitirn, wie auch vmb einen termin p. 6 wochen, wegen bezahlung der Arenda Gelder bey Ihme anhalten. Geben in Neusohl den 26. April Ao. 1649.

W. O. v. Sonnau.

Johann Mathias Mayer.

Johann Esel.

CCXXVIII.

(*A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után.*)

Spectabili et Magnifico Comiti Paulo Pálffy de Erdeöd, Comiti de Detrekhw, libero Baroni in Stompha et Vereskhw, Domino in Marchähk et Neülempach, Equiti aurato, nostro Consiliario intimo Camerario ac Regni nostri Hungariae Palatino, fideli nobis sincere dilecto.

Chare Palatine. Bene recordamini, qualiter ad instantiam et tractationem vestram Magnificae Catharinae Szechi de Rimaszech, Magnifici Joannis Listhius, liberi Baronis in Kabold et Keopchen, consorti eiusque haeredibus perennalitem Arcis et Bonorum Lipschensium sub certis conditionibus ante septem circiter menses benigne contuli. Vbi quidem aliter non existimaui, quam quod omnia e re mea adiustata, et praesertim sylvae ac ligna, aliaque ad fodinas,

et officinas metallicas ac carbonarias Camerae Nouisoliensis ab antiquo spectantia, et in futurum spectatura, semperque alias olim ad id reseruata, etiam in hoc tractatu deinceps reseruanda forent.

Siquidem vero nunc ex querelis officialium meorum Nouisoliensium percipio, quod dicta Listhiussiana, eiusque homines totalem dispositionem circa attactas syluas, ligna, aliasque res ad vsus dictae Camerae meae Nouisoliensis deputatas in graue earundem fodinarum derogamen, vigore nuper habitae Expeditionis Donationalium, sibi attribuere praesumant, circa quam porro si quis error interuenit, prout audio, accidit sane omnino contra benignam intentionem meam ex defectu sufficientis informationis, dum in reliquo totum negotium vobis et dispositioni vestrae totaliter confisum habui.

Cuius itaque remedium informor nunc adeo praecise necessarium esse, ut in hoc conseruatio, aut totalis ruina praefatae Camerae meae Nouisoliensis, fodinarumque ei annexarum consistere asseratur.

Idcirco visum mihi fuit, vobis denuo praesentibus benignam Commissionem dare, ut negotium hoc ulterius cum dicta Listhiussiana ex aequo ita componere eamque ad id disponere velitis, quatenus ipsa (contenta, uti par est, solito priori vsu earundem syluarum Lipschensium pro necessitate sua) in reliquo tam eas, quam liberam succisionem lignorum, aliasque res fodinarum Nouisoliensium ab antiquo illuc spectantes, eidem Camerae meae Nouisoliensi etiam deinceps reseruatas permittere, neque in hoc ullum praeiudicium, obstaculum, aut damnum per se, vel per homines suos causare, aut causari facere velit, ac teneatur, Extradendo desuper nouas litteras reuersales in forma annexa, prout eae nuper Posonij vobiscum conuenta fuerunt. Quodsi vero forte ipsa Listhiussiana hocce temperamentum et hunc modum compositionis detrectaret, aut difficultaret, In tali casu volo vobis ulterius commissum, vt ei nomine meo finaliter clare significetis, quod resolverim omnino ipsi pecuniam suam auctionalem viginti millium florenorum mihi nuper depositam, nunc potius restituere, quam liberum vsum et dominium earundem syluarum Lipschensium pro tam leui aut quocunque alio precio, in damnum irreparabile dictarum fodinarum Nouisoliensium sic abalienatum permittere, ita scilicet, ut sic rescisso totaliter contractu (utpote quin etiam ipsamet iuxta reuersales suas, ratione reliquae summae auctionalis in termino praefixo deponendae nondum adimpleuit) deinceps omnia in suo pristino statu inscriptionis ratione Bonorum praeattactorum remanent. Id quod proinde ita in vn et altero pro solita dexteritate vestra optime accomodare, meaeque benignae intentioni eatenus satisfacere noueritis; Caeterum vos gratiae Caesariae Regiaeque continua propensione benigne semper complector. Dabantur in ciuitate mea Vienna, decima quarta Junij Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo nono.

Ferdinandus.

CCXXIX.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.*)

Chare Palatine. Bene meministis, qualiter ad Instantiam et tractationem Vestram Magnificae Evae Vizay, quondam Pauli Esterhazy de Galantha relictæ Viduæ ejusque filijs et Haeredibus masculinij sexus perennalitatem Arcis et Bonorum Veterizoliensium sub certis conditionibus ante septem circiter menses benigne contuli. Vbi quidem aliter non existimaui, quam quod omnia e re mea bene adjustata, et praesertim sylvae et ligna aliaque ad fodinas et officinas metallicas ac Carbonarias Camerae meae Nouisoliensis ab antiquo spectantia et in futurum spectatura etiam in dicto tractatu reservata forent.

Siquidem vero nunc ex quaerelis officialium meorum Nouisoliensium percipio, quod dicta Esterhaziana Vidua ejusque homines totalem plane dispositionem super affectis Syluis et lignis in graue derogamen earundem fodinarum vigore nuper habitæ expeditionis Donationalium sibi attribuere praesumant.

Circa quam porro si quis error intervenit, prout audio, accidit sane omnino contra benignam intentionem meam ex defectu sufficientis informationis, dum in reliquo totum negotium Vobis et dispositioni Vestrae totaliter confisum habui, cuius autem remedium nunc adeo praecise necessarium esse informor, ut in hoc vel conseruatio vel futura ruina dictarum fodinarum et officinarum Nouisoliensium consistere asseratur.

Idcirco visum mihi fuit, Vobis in hac parte denuo benignam Commissionem dare, ut nempe negotium hocce cum praefata Esterhaziana Vidua ulterius ex aequo ita componere, eamque in eo disponere velitis, quatenus ipsa contenta, uti par est, solito priori usu earundem Sylvarum Veterisoliensium pro necessitate sua, in reliquo tam eas, quam liberam succisionem lignorum, aliaque ab antiquo ad dictas fodinas Nouisolienses spectantia eidem Camerae etiam deinceps reseruata permittere, neque in hoc ullum praejudicium, obstaculum, aut damnum causare, aut causari facere velit ac teneatur, extradando superinde certas literas reversales juxta formulam hic annexam.

Quod si vero ipsa forte hoc temperamentum et hunc modum compositionis detrectaret aut difficultaret, in tali casu volo vobis ulterius commissum, ut eidem Esterhazianae Viduae nomine meo finaliter claresignificetis, quod omnino resolverim potius ei pecuniam suam auctionalem quindecim millium, florenorum, nuper mihi hic depositam, nunc restituere, quam eas Sylvas, earumque liberum vsum et Dominium pro tam levi aut quocunque alio pretio in damnum irreparabile dictarum fodinarum Nouisoliensium abalienatas permittere, ita

scilicet, ut rescisso Contractu hoc propter causas allegatas omnia deinceps in suo pristino statu Inscriptionis ratione Bonorum praeattractorum remaneant.

Praeterea patet etiam ex incluso libello supplici quidnam nuper apud me septem Ciuitatis liberae montanae nec non Veterisoliensis et Carpensis ratione annui illius census, quem alias olim modo dictae Ciuitates pro intertentione certi Praesidij in praefata Arce Veterisoliensi contra excursions Turcarum solvere solebant, quique nunc in attactis Donationalibus simul memoratae familiae Esterhazianae perennaliter translatus fuit, querulose exposuerunt supplicantes in hoc, ut talis census vel ipsismet supra dictis Ciuitatibus ad inchoandum de nouo necessarium aliquot opus defensionis contra Turcas in iisdem partibus relinquatur, vel vero si omnino continuari debeat, ut saltem in qualitate Regij census permaneat, et ab ipsis non nisi ad manus Camerae subministrari debeat. Quod porro siquidem pariter ita remediandum et componendum existimo, ut nempe dictus Census in posterum ad Manus Camerae meae Cremnicziensis per ipsas Ciuitates deponatur: ac inde post modum dictis Esterhazianis consignetur.

Idecirco Vobis benigne committo, quatenus etiam hoc eo modo cum ipsa adjustare, eamque ad id omnibus opportunis rationibus et motiuis disponere velitis, ut contenta sit attactum censum, praemisso modo deinceps ex manibus Camerae Cremnicziensis accipere. quod alias in effectu perinde erit, ac si eum ab ipsis Ciuitatibus acciperet, ut nempe per hoc omnia alia praeiudicia aut dissessiones utrinque in posterum praecaueantur, et eadem Ciuitates in Priuilegijs et Juribus suis conseruentur. Prouti vos unum et alterum pro solita Dexteritate vestra optime accomodare noueritis. In reliquo gratia Caesarea Regiaeque mea Vobis semper benigne propensa permanente. Viennae 14. Junij Ao. 1649.

Palatino Hungariae
Comiti Paulo Pálffy.

CCXXX.

(*A selmeczi bányagazgatóság irattárából, eredeti után.*)

Vnsern gethreuën Lieben N. vnsern Oberambtleithen bey der Camer Neüsohl.

Ferdinand der Dritte von Gottes gnaden Erwölter römischer Khayser zu allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Gethreuë Liebe. Wir geben Euch hiemit gehor. zuuernemen, wie dasz wir (auf der gesambten Threu gehor. Landtstendt in Vnsern Königreich Hungarn beschehenesz beweglichesz erindern vndt

anhalten) eine Notturfft zu sein befunden die Gräniczhäuser etwas besser mit Stukken zuersehen, darüber dan dem Hoch vnd Wolgebohrnem Vnserm Gehaimen Rath, Camerer desz Königreichs Hungarn Palatino, vnd lieben Gethreüen Pauln Palffy von Erdtöedt Graffen von vnd zu Plassenstain, Freyherrn auf Peilstain, vnd Vereskew, Herrn auf Maräkh vnd Neulempach, Rittern, die weitere Commission beraihtsz aufgetragen, die hin vnd wider vorhandene, zersprungene, oder Schadhaffte Stuckh zusamben nacher Preszburg, vnd folgendtzt anhero zum Vmbgiessen führen zu lassen.

Wann nun mann zu dem Endt eine Starkhe mehrere Anzahl Kupfer Vonnöthen, dahero Wir anieczo genädigist resoluiert, dasz hierzu vor diszmahl bisz in Zweyhundert Centen, vnd zwahr hundert ausz vnserm ordinary Hoff reservat, die ander hundert Centen aber von dem gebreüchigen deputat (so vor die Hungarische Landtstendt selbst zuerkauffen vorbehalten) bey dem alldortigen Neüsohlerischen Kupferhandl hergenomen, vnd auf sein desz Palatini weitere disposition vnwaigerlich erfolgt werden solle.

Alsiz ist derowegen hiemit vnser genädigister vnd gemessener befehl an Euch gesambte Ober Amtleüth, dasz Ihr hierüber die behörige weittere anstalt, vnd vorsehung fürderlich thuen, vnd gewisz darob sein sollet, damit dise obuerstandene Zweyhundert Centen Kupfer, ausz angehörten Mitlen resoluirter massen auf sein des Palatini begehren vnd disposition, gegen vnserz allhiesigen Zeügwarthsz vnd gethreüen lieben Hanns Jacob Schülplsz genugsambe Quittung, zu dem obbedeitem Endt, vnd daran gelegenen desz Landtztz algemainen Notturfft nach und nach, vnd Zwahr den negsten Vnfehlbahr erfolgt werden. dabey aber Ihr disesz weitter in acht zunemben, dasz die ienige hundert Centen, so vor diszmal ausz der Stendt deputat hergenomen, folgendtzt nach vnd nach, wie mansz begehren, vnd dessen Vonnöthen haben möchte, widerumb ausz obbesagten vnserm Hoffreseruat der Jährlichen Zweyhundert Centen Zugetragen vnd ersezt werden, welchesz so dann dir Einnembem hierauf vnd gegen obberürter Quittung vor guette vnd richtige ausgab bey deinen insz Künftig laistenden Ambtztz Raittungen zu belegen vnd zu Passiren sein wirdt. Daran beschicht vnser allergenedigister Willen vnd mainung. Geben in Vnserer Statt Wienn den fünffzehenden Tag Julij, Anno aintaussendt Sechszhundert neüen vnd vierzig. Vnserer Reiche desz Römischen im dreyzehenden, desz Hungarischen im Vier vnd Zwanzigsten, desz Behaimbischen im Zwey vnd Zwainzigsten.

Ferdinand.

Ad Mandatum Electi Dni Imperatoris
proprium.

David Vngnadt Graff von
Weissenwolff.

Clem. Radolt.
Marcus Putz.

CCXXXI.

(*A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.*)

Vnsern getreüen Lieben Herman Rott von Rottenfels vnserm Einnembren zu Crembnicz, vnder Camergrafen vnd Administratorn Ampts Verwaltern in denen Hungarischen Perggstötten, vnd Jeremiae Tschechen vnserm Buechhaltern daselbst zu Crembnitz.

Ferdinandt der Dritte von Gottesgnaden Erwöhlter Römischer Khayser zu allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Getreüe Liebe. Wir erindern Euch hiemit gnedigist, wie dasz wir nach Vernembung der Jüngstern Perggstötterischen Commission relation vnter andern befunden dasz sich zu Schembnicz ain Hauptmangl an Kolen wegen abgang der Koller eraignet, darüber nun dises für das beste mittl vorgeschlagen worden, dasz nemlich man etwa zwey oder drey dörffer, darin Lauter Koller wohnen, erkhauffen, Ihnen alle andere frohndienst nachlassen, vndt Sie allein zum Kollenliefern stifften möchte, worzue dan sonderlich mit dem Cohary, so dergleichen dörffer nachent an der Handt zuuerkhauffen, vndt sich destwegen schon vorhin bey der darin gewesten neülichen Commission selbst angegeben haben solle, gewisse handlung zupflegen sein werde

Wan nun dan Wir darüber dem Hoch vnd Wolgebohrnen vnserm gehaimben Rath, Cammerern, desz Königreichs Hungarn Palatino vndt lieben getreüen grafen Paulln Palffy von Erdeödt, gnedigiste Commission aufgetragen, dasz Er bey seiner ieczigen anwesenheit zu Bainoz diszfahls mit besagtem Cohary tractirn, vndt zwar dasz Er darzue nit weniger auch Euch beede ziechen vndt gebrauchen, darnach sodan den Khauff aines oder mehr dergleichen Dörffer zu angehörtem endt, wie man es gesambter handt für guet vndt nothwendig befunden würdt. aufs Leidenlichist zu vnserer gnedigisten ratification Vergleichen, vndt schliessen möge vndt solle.

Als ist demnach vnser gnedigister beuelch hiemit an Euch, dasz Ihr auf sein desz Palatini beruffen oder begehren dieser oberstandenen handlung wie, vndt wo es vonnöthen, gebührendt beywohnen, vndt Ihme alles wasz zur sachen dienlich, an die Handt geben, dardurch sodan denselben Khauff vnsz vndt dem darinnigen Camerwesen zu Nucz vndt aufs best, so immer möglich, befürdern helfen wollet vndt sollet; Daran beschicht vnser gnedigister will vndt mainung.

Geben in vnserer Statt Wienn den zehenden Augusti Anno

Sechzehnhundert Neün vnd Vierzig Vnserer Reiche des Römischen im dreyzehenden, des Hungarischen im Vier vndt Zwanzigsten, vnd desz Böhaimbischen im Ain vndt zwainzigsten.

Ferdinand.

David Vngnadt Graff von
Weissenwolff.

Ad mandatum Electi Dni
Imperatoris proprium
Marcus Putz.

CCXXXII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után.)

Ferdinandus Tertius, Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungae, Bohae, Dalmatiae, Croatiae, Sclauoniaeque Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Brabantiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae, Marchio Moraviae, Comes Habsburgi, Tyrolis, et Goritiae etc. Fidelibus nris uniuersis et singulis Magnificis, Egregijs et Nobilibus, Comiti, Vice Comiti, Judicibus Nobilium, Juratis Assessoribus, ac toti uniuersitati Magnatum et Nobilium Comitatus Barsiensis Salutem et gratiam. Quod cum ex fodinarum nrarum in Ciuitatibus Montanis potissimum circa Schemniczium existentium Contractis et erogatis in conseruationem earundem mutuae pecuniae aliquot Centenis millibus florenis hungar. ex nra propria facultate et praesenti solutione refundendis diuturniori, et in annos quindecim sese protendente sterilitate, Diuinae quidem benedictionis ibidem Schemniczij in fodinis quibusdam certis Minerarum argentiferacium uberior redierit copia, cuius beneficio soluendorum earundem fodinarum nrarum conseruationis causa contractorum debitorum facilis commodaque nobis fuisset ratio, si ea pro rei exigentia nobis, uti non obstitisset Carbonum penuria, qua hactenus laborant, nostrae et Vrburariorum nrorum Officinae conflatoriae adeo, ut vel ob hanc unicam causam nobis nris carendum sit argenti prouentibus, in utilitatem alioquin etiam totius Regni nri Hung. redundaturis. Volentes clementissime cum nris, tum etiam Vrburariorum nrorum in praefatis Ciuitatibus Montanis existen. subuenire necessitatibus, Fidelitatibus vestris cuiuscunque status et conditionis uniuersis et singulis in partibus fodinarum Mineral. Civitatumque nrarum Montanarum, et quorumvis aliorum locorum habitan. et in futurum fodinis et Officinis conflatorum extruendis idoneis habitatur. tenore praesentium committendum serioque demandandum duximus, quatenus hacce clementissima intentione et voluntate nra intellecta, statim, citraque omnem comparendi rationem, toties, quoties necessitas efflagitauerit, pro conflandis inque argentum redigendis Mineris, non solum modernis,

verum etiam omnibus alijs, deinceps in quibuscunque tandem locis circa Schemniczium emersuris nris, nrorumque Vrburarior. conflatiorijs Officinis debitam et sufficientem Carbonum copiam pro aequa et condigna solutione tam a Camera nra Schemnicziensi, quam nris Vrburarijs mensura antiquitus usitata et convenienti ex Syluis vris ibidem circum circa situatis, medio subditorum Vrorum, ab antiquo alioquin Carbonariam exercentium, proventuum suorum quoque, seu proprij commodi causa suppeditare. Quod si vero ijsdem subditis id praestare, laboresque hosce et vecturam carbonar. expedire, interveniente qualicunque impedimento, non foret possibile, tunc nris sumptibus ex Cameris nris Metallico montanis per eorundem Administratorem, aliosque Officiales nros, peculiaribus reiue carbonar. peritis, ad id constitutis Operarijs, in Territor. Vris praeuia Conuentione sen Contractu super Arenda, seu condigno pretio, per Officiales nros praescriptos Camerar. Mineral. instituenda, commodo pro et totius huius Regni praefato modo prouideri, nobis et Vrburar. nris concedere veluit. Praesen. perlectis exhibenti restitutis. Datum in Ciuitate nra Vienna Austriae, die decima sexta mensis Octobr. Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quadragesimo Nono.

Ferdinandus.

Georgius Orosy.

CCXXXIII.

(A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után.)

Dem Edlen vnd Gestrengen herrn Herman Roth von Rottenfels, Ihrer Kay. Mt. Einnembern zu Crembnicz Vnter Camergrafen, vnd Administratorm Ambts verwalter in denen Hungarischen Pergstetten; Vnserm Lieben vnd guetten Freundt.

Vnsern Grusz vnd allesz guets zuuor. Edl Gestrenger Lieber Herr Roth; Demnach die heylige Weinnacht feyertagen nunmehr vor der Handt, vnd dan vor diesem der yebliche brauch gewest, wie wir vnsz alhier erindern, vnd Er Roth deszen auch vorhin guete Wissenschaft haben würdt, dasz man nemblich gegen solche Zeit alle Jahr etwas von guetten Edlen gefliglwerckh aldort in denen Pergstetten vor Ihrer Kay. Mt. aigne Taffel vnd Hoffs Notturfft hatt pflegen zuerzeugen vnd herausz znschickhen; Als habent wir solches Ihme Vnter Camergraffen Roth hiemit zu dem endt erinderlich andeüten wollen, wie zugleich darauf in Ihrer Mt Nahmben der beuelch hiemit ist, damit Er sich befleizen thue, aine Anzahl von allerhandt dergleichen Pergg vnd anderm gueten gefliglwerckh dorten alsobalt zu erzeugen, vnd bey Zeiten dergestalt herausz zubefördern, damit solches gegen die vorstehende Weinnacht feyer-

tagen alhier bey Hoff wolverwahrter anlangen möge, worüber ihme folgents die bedürftige paszirung des ausgelegten Vncostens halber auf einlangung seines künfftigen berichts higegegen erthailt, vnd wider zugeschickht werden solle, deme Er also gehorsamb: woll rechts zu thuen wiszen würdt, vnd daran beschicht Allerhöchsternant Ihrer Kay. Mt. gnedigister Will vnd Mainung. Geben Wienn den 9. Decembris Ao 1649.

N. der Röm. Khay. Mt. Praesident vnd verordnete Hof Camer Rätthe.

Értelemzavaró sajtóhibák.

194.	lap	27.	sor :	Andrásakna.....	helyett olvasd :	Andrástárna
207.	"	21.	"	tartozásért.....	"	" tartozása
223.	"	21.	"	szamlálja meg.....	"	" számolja el
329.	"	32.	"	odaküldessék.....	"	" odaküldessék. ⁵⁾
364.	"	0.	"	264.....	"	" 364
373.	"	24.	"	1.....	"	" 2
387.	"	11.	"	,ó.....	"	" jó
466.	"	16.	"	1837.....	"	" 1647
550.	"	26.	"	IV.....	"	" XVIII.
569.	"	44.	"	Stehlig.....	"	" Steblig
805.	"	32.	"	promptin.....	"	" promptu
832.	"	20.	"	Perghänden.....	"	" Perghändeln